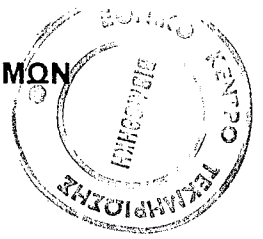
ΑΒ 4231

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Γ. ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ 1

ΑΘΗΝΑ 1996

Νη. 7308

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Γ. ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ 1

ΑΘΗΝΑ 1996

στους γονείς μου

Γιώργο και Φωτεινή

Όταν η βία επιβληθεί
η μετριοπάθεια και η αρετή
είναι οι λέξεις του νικητή

ΤΑΚΙΤΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΟΜΟΣ 1

Ευχαριστίες.....i

Εισαγωγή..... 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το πρόβλημα του νοήματος και η γλωσσική του παράσταση.....8

1). Το νόημα ως αντιστοιχία.....8

2). Η πραγματολογική βάση του νοήματος.....10

Παρέκβαση : Το ύφος σαν όρος δηλωτικός του νοήματος.....18

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ιδιαιτερότητα του κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος.....22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

M. Billig: Η ρητορική προσέγγιση της κοινωνικής ψυχολογίας..... 26

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις σαν διαδικασία και αποτέλεσμα της κοινωνικής αλληλεπίδρασης.....29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Κοινωνική επιρροή: Το νόημα ως διαπραγμάτευση..... 39

1). Οι θεωρητικές προϋποθέσεις του λειτουργικού μοντέλου κοινωνικής επιρροής.....41

2). Η αγνοημένη πλευρά των φαινομένων επιρροής.....43

3). Σταθερότητα: Η αναγκαία συνθήκη της μειονοτικής επιρροής.....45

4). Είδη διαπραγμάτευσης.....50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η θεωρία επεξεργασίας της σύγκρουσης..... 69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Μεθοδολογικές σημειώσεις και πειραματικά υποδείγματα.....78

1). Το πειραματικό υπόδειγμα του νέου νόμου για τα Πανεπιστήμια.....81

2). Το πειραματικό υπόδειγμα του καπνίσματος.....83

3). Το πειραματικό υπόδειγμα των Αλβανών λαθρομεταναστών.....85

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Στρατηγικές αντίστασης, κοινωνική πόλωση και στοχοθεσία ανταλλαγής επιχειρημάτων.....90

1). Στρατηγικές αντίστασης στη μειονοτική επιρροή : οι κανονιστικές παράμετροι της διαπραγμάτευσης.....90

2). Κοινωνική πόλωση, πρόθεση αλληλεπίδρασης και επεξεργασία της σύγκρουσης.....98

ΠΕΙΡΑΜΑ 1.....106

1). Μέθοδος.....107

2). Αποτελέσματα.....109

3). Συζήτηση.....145

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Στρατηγικές αντίστασης στη μειονοτική επιρροή και επίπεδα επιχειρηματολογίας.....150

1). Η δομική προσέγγιση των κοινωνικών αναπαραστάσεων

και η εφαρμογή της γνωστικής ακύρωσης.....150

ΠΕΙΡΑΜΑ 2.....154

1). Μέθοδος.....155

2). Αποτελέσματα.....158

3). Συζήτηση.....196

2). Στρατηγική σημασία και συνθήκες ανάδυσης της ψυχολογιοποίησης.....201

ΠΕΙΡΑΜΑ 3.....207

1). Μέθοδος.....208

2). Αποτελέσματα.....210

3). Συζήτηση.....242

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

Οι πηγές της ψυχολογιοποίησης : Μηχανισμοί νομιμοποίησης της αντίστασης στη μεταστροφή.....247

ΠΕΙΡΑΜΑ 4.....252

1). Μέθοδος.....252

2). Αποτελέσματα.....254

3). Συζήτηση.....274

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

Τα όρια των κατηγοριακών διακρίσεων και οι αναγκαίες συνθήκες της διαδικασίας επικύρωσης.....277

1). Σημασίες της μειονοτικής συμπεριφοράς και διακανονισμός της σύγκρουσης.....277

ΠΕΙΡΑΜΑ 5.....281

1). Μέθοδος.....282

2). Αποτελέσματα.....284

3). Συζήτηση.....300

2). Οργανωτική αρχή της μειονοτικής επιχειρηματολογίας και το μοντέλο της αποσύνδεσης.....305
ΠΕΙΡΑΜΑ 6.....313
1). Μέθοδος.....314
2). Αποτελέσματα.....315
3). Συζήτηση.....327

Γενικά συμπεράσματα.....332

Βιβλιογραφία.....342

ΤΟΜΟΣ 2

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Υλικό του πειραματικού υποδείγματος "Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ"
Παράρτημα 2: Υλικό του πειραματικού υποδείγματος για "ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ"
Παράρτημα 3: Υλικό του πειραματικού υποδείγματος ΤΩΝ "ΑΛΒΑΝΩΝ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ"
Παράρτημα 4: Πίνακες ανάλυσης διακύμανσης και παραγοντικών αναλύσεων ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 1
Παράρτημα 5: Πίνακες ανάλυσης διακύμανσης και παραγοντικών αναλύσεων ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 2
Παράρτημα 6: Πίνακες ανάλυσης διακύμανσης και παραγοντικών αναλύσεων ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 3
Παράρτημα 7: Πίνακες ανάλυσης διακύμανσης και παραγοντικών αναλύσεων ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 4
Παράρτημα 8: Πίνακες ανάλυσης διακύμανσης και παραγοντικών αναλύσεων ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 5
Παράρτημα 9: Πίνακες ανάλυσης διακύμανσης και παραγοντικών αναλύσεων ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 6

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα καταρχάς να ευχαριστήσω τον καθηγητή Στάμο Παπαστάμου. Το επιστημονικό του έργο, η στενή μας συνεργασία και η εμπιστοσύνη, που έδειξε στο πρόσωπό μου, στάθηκαν οι πρώτες αναγκαίες συνθήκες για να γίνει αυτή η διατριβή. Ευχαριστώ επίσης την Άννα Μαντόγλου για τις χρήσιμες συμβουλές της σε διάφορα σημεία της συγγραφικής μου προσπάθειας και για την ενθάρρυνση, που μου έδωσε, σε στιγμές και περιόδους, που λιγόστευε η εμπιστοσύνη στην προσπάθεια και στις δυνατότητές μου. Ένα ευχαριστώ οφείλω και στη Γεωργία Σιψή για ό,τι της ανήκει. Θα ήταν τέλος παράληψη να μην ευχαριστήσω τα 746 άτομα, που σαν υποκείμενα συμμετείχαν με τον πλέον καθοριστικό τρόπο στην ερευνητική μου προσπάθεια. Είναι οι αληθινοί πρωταγωνιστές όλων αυτών, για τα οποία προσπάθησα να μιλήσω. Χωρίς τη δική τους συμβολή τίποτα δεν θα είχε γραφεί.

Στους γονείς μου Γιώργο και Φωτεινή είναι αφιερωμένη η διατριβή. Σαν μια ελάχιστη ανταπόδοση για όσα έχουν κάνει και κυρίως για όσα οι ίδιοι σημαίνουν για μένα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Άν έπρεπε να συνοψίσουμε με τον επιγραμματικότερο δυνατό τρόπο την κοινωνική ζωή, θάπρεπε να αναφερθούμε στα φαινόμενα και στις διαδικασίες κοινωνικής επιρροής. Πρόκειται για τις διαδικασίες, διαμέσου των οποίων αποσπούμε απο τον άλλο την επιδοκιμασία για το λόγο, τη συμπεριφορά ή το γενικότερο τρόπο σκέψης μας, θεσπίζουμε μια έγκυρη ερμηνεία για τον κόσμο, που μας περιβάλλει, και εδραιώνουμε μια όσο το δυνατόν καλύτερη θέση μέσα σ' αυτόν.

Η κοινωνική επιρροή βρίσκεται στον πυρήνα των φαινομένων ιδεολογίας και επικοινωνίας. Όλων εκείνων των πολιτιστικών διαδικασιών, στις οποίες τα κοινωνικά υποκείμενα κατασκευάζουν την κοινή πραγματικότητα, που μοιράζονται. Οι εργασίες, που έγιναν την τελευταία τριακονταετία μέσα στα πλαίσια του γενετικού μοντέλου επιρροής, προέκτειναν την έννοια της επιρροής φέρνοντας στην επιφάνεια μηχανισμούς, μέσα απο τους οποίους διαδίδονται και επικυρώνονται κοινωνικά νέοι ορισμοί και ερμηνείες για την πραγματικότητα, που μας περιβάλλει. Η θεώρηση των φαινομένων επιρροής μέσα απο το τριαδικό μοντέλο των σχέσεων, μεταξύ των φορέων εξουσίας, των μειονοτήτων, οι οποίες έρχονται σε αντίθεση με τους κυρίαρχους κανόνες και αξίες και του πληθυσμού, ο οποίος αποτελεί το διακύβευμα σε κάθε δραστηριότητα επιρροής, έστρεψε το ενδιαφέρον στη δυναμική, η οποία διέπει τη διαμάχη για τη διατήρηση της κοινωνικής τάξης και την παραγωγή της κοινωνικής αλλαγής.

Κεντρικός πυρήνας της δυναμικής αυτής είναι η σύγκρουση, η οποία αναπτύσεται μεταξύ των κοινωνικών υποκειμένων, με αφετηρία το διαφορετικό λόγο, τον οποίο αρθρώνουν αναφορικά με κάποιο αντικείμενο του πεδίου της κοινής τους συνύπαρξης. Η εκτύλιξη της διαδικασίας επιρροής, κατά την οποία επαναπροσδιορίζεται η φύση και η σημασία του αντικειμένου αλλά και η ίδια η σχέση, που συγκροτείται με αφετηρία το αντικείμενο αυτό, αποτελεί ένα διαδικαστικό υπόδειγμα για το πώς γίνεται η κοινωνική παραγωγή του νοήματος.

Στο ερώτημα αυτό προσπαθεί να απαντήσει η κοινωνική ψυχολογία, θέτοντας στο επίκεντρο του ερευνητικού της προσανατολισμού την αλληλεπίδραση μεταξύ παραμέτρων των πεδίων πραγματικών κοινωνικών σχέσεων. Μέσα στα πλαίσια του γενετικού μοντέλου, πολυάριθμες πειραματικές έρευνες αποκάλυψαν τους μηχανισμούς, οι οποίοι παράγουν τη σύγκρουση, που ο πληθυσμός υποχρεούται να επεξεργαστεί. Τις στρατηγικές δηλαδή, τις οποίες χρησιμοποιεί η πηγή επιρροής, για να τοποθετηθεί απέναντι στο αντικείμενο επιρροής και να χειριστεί τη σχέση της με τον πληθυσμό.

Το είδος συμπεριφοράς και το είδος διαπραγμάτευσης αποτελούν αυτές ακριβώς τις δυο στρατηγικές επιρροής. Το είδος συμπεριφοράς αναφέρεται στη σχέση της πηγής

με το αντικείμενο επιρροής. Τα πειραματικά ευρήματα έδειξαν ότι, η επίδειξη σταθερής συμπεριφοράς, η αποφασιστική, συνεκτική και συνεπής στο χρόνο δηλαδή απάντηση της πηγής, αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για την άσκηση επιρροής, κυρίως απο την πλευρά της μειονότητας, η οποία έχοντας να αντιμετωπίσει ένα πλέγμα αρνητικών αξιολογήσεων εναντίον της οφείλει να καθιστά σαφή και διακριτό τον εναλλακτικό χαρακτήρα της παρέμβασής της. Η αναγκαιότητα επίδειξης σταθερής συμπεριφοράς απο την πλευρά μιας πηγής πρέπει απαραίτητα να συμπληρώνεται απο ένα συγκεκριμένο τρόπο ρύθμισης της σχέσης της με τον πληθυσμό. Η αποτελεσματικότητα αυτού του τρόπου, τον οποίο καλύπτει η έννοια του είδους διαπραγμάτευσης, κρίνεται πάντοτε, ως προς τη δυνατότητα διάδοσης των θέσεων της πηγής, με βάση τις παραμέτρους του ευρύτερου πεδίου, εντός του οποίου εκτυλίσσεται η διαδικασία επιρροής.

Το είδος συμπεριφοράς και το είδος διαπραγμάτευσης λειτουργούν ενεργοποιώντας στο στόχο επιρροής κάποιες αναπαραστάσεις, αναφορικά με την ίδια την πηγή και με τη σημασία της παρέμβασής της, κατά τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Η συμπεριφορά της πηγής επιρροής και ο τρόπος, με τον οποίο χειρίζεται τη σχέση της με το στόχο, συνιστά πηγή πληροφόρησης για τα κοινωνικά χαρακτηριστικά και τις προθέσεις της, για τη σχέση της με το αντίκειμενο επιρροής και για την υφή του κοινωνικού δεσμού, που σε τελική ανάλυση συνυφαίνεται ανάμεσα σ' αυτή και το στόχο.

Σ' όλα σχεδόν τα μέχρι τώρα πειράματα, το είδος διαπραγμάτευσης είχε τοποθετηθεί σε θέση ανεξάρτητης μεταβλητής και γινόνταν διερεύνηση της αποτελεσματικότητάς του, κατά την αλληλεπίδρασή του με άλλες διαστάσεις του ευρύτερου πεδίου επιρροής. Στην παρούσα εργασία προσπαθούμε να αντιστρέψουμε τη λογική, που κατά βάση έχει ακολουθηθεί μέχρι τώρα, και να δούμε πώς οι διάφορες παράμετροι του πλαισίου αλληλεπίδρασης, οι οποίοι ξεφεύγουν απο τον έλεγχο της πηγής, επιδρούν στη διαμόρφωση του είδους συμπεριφοράς και του είδους διαπραγμάτευσης. Η διερεύνηση αυτή γίνεται έμμεσα, μέσα απο την αναπαράσταση, που καταλήγει να διαμορφώσει ο στόχος επιρροής, για τα χαρακτηριστικά της πηγής, καθώς και για τη σχέση της με το αντικείμενο επιρροής και με τον ίδιο. Σε κάθε περίπτωση, αυτό το οποίο πάντοτε λαμβάνεται υπόψη είναι η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητα, ως προς την ασκούμενη επιρροή. Αποτελεσματικότητα, που πάντοτε εξαρτάται απο τη νομιμοποίηση, που θα λάβει απο το στόχο επιρροής, η συνολική παρέμβαση της πηγής.

Η ανάλυση των φαινομένων επιρροής μέσα απο μια τέτοια προοπτική θέτει στο επίκεντρο την πραγματολογική προβληματική για την κοινωνική παραγωγή του νοήματος. Μια προβληματική, η οποία ακτινογραφεί τη λειτουργία των όρων του πραγματικού πεδίου κοινωνικών σχέσεων στην παραγωγή έγκυρου λόγου και στην εδραίωση μορφών κοινωνικής κυριαρχίας.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας μας, κάνουμε μια αναφορά στα κυριότερα φιλοσοφικά ρεύματα του 20ου αιώνα, τα οποία καταπιάνονται με τη λειτουργία της γλώσσας στη συγκρότηση του νοήματος και στη θεμελίωση της αλήθειας. Μέσα απ' αυτή την αναφορά, η οποία έχει έναν αναγκαστικά επιλεκτικό χαρακτήρα, προσπαθούμε να δείξουμε το πέρασμα απο μια οπτική, που δίνει βάρος στην απεικονιστική σχέση μεταξύ της πραγματικότητας και της γλώσσας, στην πραγματολογική προβληματική της συγκρότησης του νοήματος, μέσα απο τη χρήση της γλώσσας σε περίπλοκα και πολυάριθμα πεδία πραγματικών κοινωνικών σχέσεων.

Θέλουμε να καταστήσουμε σαφές ότι, η κοινωνική ψυχολογία αναλαμβάνει αυτό ακριβώς το έργο της εντός συγκεκριμένων πεδίων έρευνας, για τους τρόπους και τους μηχανισμούς, μέσω των οποίων εκτυλίσσεται και εκβαίνει η διαμάχη για το μονοπώλιο της νόμιμης ερμηνείας του κόσμου. Έτσι, στο δεύτερο κεφάλαιο αναφερόμαστε σ' αυτήν την ιδιαιτερότητα του κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος πάνω στα φαινόμενα ιδεολογίας και επικοινωνίας. Ιδιαιτερότητα η οποία συνίσταται σε μια τριαδική οπτική των σχέσεων, μεταξύ κοινωνικών υποκειμένων, που συγκροτούνται με αφετηρία την άρθρωση διαφορετικών λόγων και συμπεριφορών, αναφορικά μ' ένα αντικείμενο του πεδίου της κοινής εμπειρίας.

Μέσα απο τα τρία επόμενα κεφάλαια, προσπαθούμε να κάνουμε μια σύνδεση ανάμεσα σε επιμέρους οπτικές και πεδία έρευνας της κοινωνικής ψυχολογίας, στα οποία εγχειρηματοποιείται το κοινωνιοψυχολογικό βλέμμα. Η ρητορική προσέγγιση του M. Billig, την οποία παρουσιάζουμε στο τρίτο κεφάλαιο, δίνει έμφαση στην επιλεκτική συγκρότηση επιχειρηματολογικών ενοτήτων, απο μέρους των κοινωνικών υποκειμένων, στην προσπάθειά τους να υποστηρίξουν μια συγκεκριμένη θέση, κατά τη διαμάχη γύρω απο ένα κοινωνικό αντικείμενο. Η οπτική αυτή είναι σε θέση, κατά τη γνώμη μας, να αποδώσει τη δυναμική μιας σχέσης κοινωνικής επιρροής, στρέφοντας το ενδιαφέρον στις διακυμάνσεις και στις επιμέρους επικεντρώσεις της επιχειρηματολογικής εκφοράς.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, αναπτύσουμε την έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων, σα διαδικασία και αποτέλεσμα της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Σαν αποτέλεσμα, σαν προϊόν της αλληλεπίδρασης, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αναφέρονται στο απόθεμα γνώσεων και αξιολογήσεων, που οι κοινωνικοί δράστες χρησιμοποιούν σα μέσο ερμηνείας της πραγματικότητας και σα μέσο προσανατολισμού στις μεταξύ τους σχέσεις. Απο την άλλη πλευρά, η διαδικασία διαμόρφωσης και μετασχηματισμού τους παραπέμπει στη συγκρότηση κοινωνικών σχέσεων και στη διασταύρωση διαφορετικών οπτικών, ως προς το αντικείμενο της αλληλεπίδρασης.

Στο πέμπτο κεφάλαιο αναπτύσεται η έννοια της κοινωνικής επιρροής, σα διαδικασία διαπραγμάτευσης μιας σύγκρουσης, η οποία δημιουργείται απο την ύπαρξη μιας καταρχήν διάστασης στη γνώμη της πηγής και του στόχου, για το αντικείμενο της

μεταξύ τους αλληλεπίδρασης. Η επεξεργασία της σύγκρουσης αυτής, απο την πλευρά του στόχου, οδηγεί σ' έναν επανορισμό της φύσης και της σημασίας του αντικειμένου επιρροής, σ' έναν επαναπροσδιορισμό της σχέσης του με την πηγή και στην παραγωγή νέων σημασιών για το υπερκείμενο πεδίο, εντός του οποίου εκτυλίσσεται η αλληλεπίδραση επιρροής.

Αρχικά αναφέρουμε τις θεωρητικές προϋποθέσεις του λειτουργικού μοντέλου επιρροής, το οποίο, επιβάλλοντας μια μονοδιάστατη αντίληψη της έννοιας της επιρροής, αδυνατεί να εξηγήσει την παραγωγή της κοινωνικής αλλαγής. Στη συνέχεια, κινούμαστε στα θεωρητικά και μεθοδολογικά πλαίσια του γενετικού μοντέλου επιρροής, Του μοντέλου, το οποίο έφερε στην επιφάνεια το ρόλο των μειονοτήτων στην παραγωγή της καινοτομίας, στρέφοντας το ενδιαφέρον στις περίπλοκες σχέσεις, που αναπτύσονται εντός πραγματικών κοινωνικών πλαισίων, ανάμεσα στην εξουσία, στις μειονότητες και στον πληθυσμό. Κάνουμε επίσης αναφορά στα κυριότερα πειραματικά ευρήματα, τα οποία σκιαγραφούν το ρόλο του είδους συμπεριφοράς και του είδους διαπραγμάτευσης, ως στρατηγικών κοινωνικής επιρροής. Ως των μηχανισμών εκείνων, που παράγουν τη σύγκρουση, την οποία ο στόχος επιρροής επεξεργάζεται.

Το έκτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης. Σε μια προσπάθεια θεωρητικής και μεθοδολογικής ενοποίησης όλων των φαινομένων επιρροής γύρω απο την έννοια της σύγκρουσης. Όλη η προβληματική της θεωρίας στηρίζεται στη χρησιμοποίηση της πειραματικής μεθόδου. Είναι η μέθοδος, που δίνει περισσότερο τη δυνατότητα άμεσης εγχειρηματοποίησης του κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος, στα φαινόμενα επιρροής, καθώς αναπαριστά την τριπολική σχέση "πηγή-αντικείμενο-υποκείμενο". Στο έβδομο κεφάλαιο αναπτύσουμε το μεθοδολογικό μας προβληματισμό και παρουσιάζουμε τα πειραματικά υποδείγματα, που χρησιμοποιούμε στην έρευνά μας. Η χρήση πειραματικών ερεθισμάτων, τα οποία αναφέρονται σε τοποθετήσεις γύρω απο κοινωνικά ζητήματα, συντελεί ώστε, να μην αποκόπτεται η μελέτη των διαδικασιών επιρροής απο το πεδίο της άμεσης κοινωνικής εμπειρίας. Αντίθετα, δίνεται η δυνατότητα αναπαράστασης μιας κοινωνικής διαμάχης γύρω απο ένα αντικείμενο. Ο στόχος επιρροής επεξεργάζεται τη σύγκρουση, που δημιουργεί ο διαφορετικός ορισμός της πηγής για το αντικείμενο.

Ο πλειονοτικός ή μειονοτικός χαρακτήρας της πηγής και η ένταξή της στην ίδια ή σε διαφορετική ομάδα υπαγωγής απο το στόχο συνιστά τον αρχικό ορίζοντα της μεταξύ τους σχέσης και είναι μια μεταβλητή, που διερευνούμε και στα έξι πειράματα, που περιλαμβάνει η εργασία μας. Μηχανισμοί όπως η δεσμευτική κοινωνική σύγκριση με μια πλειονοτική πηγή ή η δυσκολία εμφανούς ταύτισης με μια ενδο-ομαδική μειονότητα και οι αρνητικές διακρίσεις, εναντίον μιας εξω-ομαδικής μειονότητας, συνιστούν ένα συμπαγές πλέγμα αρχικών παραγόντων, το οποίο ρυθμίζει, σε πολύ σημαντικό βαθμό, την

επεξεργασία της παρέμβασης της πηγής απο την πλευρά του στόχου. Η αρχική ιδεολογική θέση του στόχου, σχετικά με το αντικείμενο επιρροής, είναι μια παράμετρος που συμπληρώνει τη δυναμική της σχέσης του με την πηγή και την οποία επίσης λαμβάνουμε υπόψη. Ο τρόπος με τον οποίο το τμήμα του πληθυσμού, που απο ιδεολογική άποψη βρίσκεται κοντά στην πηγή, επεξεργάζεται τις θέσεις της πηγής καταδεικνύει τις μορφές διάδοσης και αναπαραγωγής της επιχειρηματολογίας της. Αντίστοιχα, η κοινωνιογνωστική δραστηριότητα του περισσότερο απομακρυσμένου ιδεολογικά τμήματος του πληθυσμού εκφράζει το βαθμό γενικότερης αποτελεσματικότητας του τρόπου διάρθρωσης και του περιεχομένου της συμπεριφοράς της πηγής.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, δίνουμε ιδιαίτερη βαρύτητα στο ρόλο των στρατηγικών αντίστασης, καθώς πιστεύουμε ότι, η δυναμική τους παρουσία στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής αποκαλύπτει εύγλωτα τις σχέσεις εξουσίας και ανταγωνισμού, που διέπουν κάθε κοινωνική διαμάχη γύρω απο ένα αντικείμενο του πεδίου κοινής εμπειρίας. Η εφαρμογή των στρατηγικών αντίστασης, ενάντια στην επιρροή των μειονοτήτων αποτελεί μια ιδιαίτερα ισχυρή παράμετρο, η οποία διέπει τη σχέση μεταξύ πηγής και στόχου. Οι στρατηγικές αντίστασης, ενεργοποιώντας ευρύτατα διαδεδομένες αρνητικές αναπαραστάσεις για τις μειονότητες και τη συμπεριφορά τους, λειτουργούν σα μηχανισμοί συνολικής διευθέτησης της διαδικασίας επιρροής. Προσφέρουν δηλαδή έτοιμα - και εν πολλοίς αποτελεσματικά - ερμηνευτικά πλαίσια, μέσα απο τα οποία ο στόχος επιρροής διευκολύνεται στην επίλυση της σύγκρουσης, που δημιουργεί η επαφή του με την πηγη. Ο βαθμός, η μορφολογία και ο προσανατολισμός ενεργοποίησης των στρατηγικών αντίστασης είναι στοιχεία, τα οποία θα μας δείξουν, μέσα απο ποιά κοινωνιογνωστική διεργασία του στόχου επιρροής αυτές αποκτούν στρατηγική σημασία για την επεξεργασία της διαδικασίας επιρροής. Έτσι, στο όγδοο κεφάλαιο και στα πλαίσια του πρώτου πειράματος, διερευνούμε την επενέργεια των στρατηγικών αντίστασης, σε συνδυασμό με το ρόλο κάποιων άλλων παραμέτρων στη διευκόλυνση ή παρεμπόδιση του βαθμού και του τρόπου ενεργοποίησής τους. Εξετάζουμε την επίδραση που έχει στην ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης ο προσανατολισμός της ενεργού συμμετοχής του στόχου στη διαδικασία επιρροής. Μια συμμετοχή, η οποία καθορίζει ανάλογα το βαθμό εμπλοκής του, στη διαμάχη γύρω απο το αντικείμενο επιρροής, επηρεάζει τόσο την ένταση της σχέσης του με την πηγή όσο και το βαθμό ακρότητας, το περιεχόμενο και το επίπεδο αναφοράς των επιχειρημάτων, τα οποία ο στόχος θα επεξεργαστεί.

Το επίπεδο της επιχειρηματολογίας της πηγής, αναφορικά με το αντικείμενο επιρροής, προς το οποίο στοχεύει η εφαρμογή των στρατηγικών αντίστασης, είναι ένας παράγοντας, ο οποίος επίσης πιστεύουμε ότι, θα είναι καθοριστικός για τη σύγκρουση

μεταξύ πηγής και στόχου. Αυτό θα συμβεί, καθώς η εφαρμογή των στρατηγικών αντίστασης σε διαφορετικά μέρη του μηνύματος θα πλήξει σε διαφορετικό βαθμό την αποτελεσματικότητα του λόγου και την εγκυρότητα της συνολικής παρέμβασης της πηγής. Στο ένατο κεφάλαιο λοιπόν και στα πλαίσια του δεύτερου και του τρίτου πειράματος, διερευνούμε τη διαφορετική λογική ενεργοποίησης της γνωστικής ακύρωσης και της ψυχολογιοποίησης αντίστοιχα, σε συνθήκες που διαμορφώνει η διαφορική τους επικέντρωση στο μήνυμα μιας πηγής είτε πλειονοτικής είτε μειονοτικής.

Μια τρίτη παράμετρος, επίσης καθοριστική για την ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης, μας απασχολεί στο δέκατο κεφάλαιο. Πρόκειται για τις πηγές κοινωνικής θεμελίωσής τους, οι οποίες προσδίδουν στις στρατηγικές, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, τη νομιμοποίηση, ως έγκυρων τρόπων ερμηνείας για τις κοινωνικές συμπεριφορές. Η αναφορά σε διαφορετικές πηγές τεκμηρίωσης των στρατηγικών αντίστασης, στο συγκεκριμένο πεδίο, όπου εκτυλίσσεται η αλληλεπίδραση επιρροής, θα επηρεάσει ανάλογα τη σχέση του πληθυσμού με την κυρίαρχη ιδεολογία και συνακόλουθα τον τρόπο ορισμού και διαφύλαξης της συναίνεσης. Αντίστοιχα, θα ρυθμίσει και τη δυναμική της προσέγγισης ανάμεσα στον πληθυσμό και τη μειονοτική πηγή επιρροής. Στο τέταρτο πείραμα λοιπόν, εισάγουμε την προβληματική των διομαδικών σχέσεων στα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής και πιο συγκεριμένα επικεντρωνόμαστε σε διαφορετικές μορφές, που παίρνει ειδικά η κοινωνική τεκμηρίωση της ψυχολογιοποίησης.

Στο ενδέκατο κεφάλαιο τέλος, κάποιες σημασίες, οι οποίες εξαρχής αποδίδονται στη συμπεριφορά μιας μειονοτικής πηγής, ελέγχονται ως προς την επίδρασή τους στην έκβαση της διαδικασίας επιρροής. Υποθέτουμε ότι, μπορούν να λειτουργήσουν σαν παράγοντες καθοριστικοί για τη δυνατότητα ή μη της μειονοτικής πηγής να υπερβεί το πλέγμα των αρνητικών διακρίσεων, που παράγει εναντίον της το δεδομένο πλέγμα κατηγοριοποιήσεων και να προκαλέσει την κοινωνική αλλαγή. Πηγές σημασιών όπως η αρχική πληροφόρηση του πληθυσμού, για τη στοχοθεσία και τη λογική της μειονοτικής παρέμβασης (πέμπτο πείραμα) ή ο τρόπος παρουσίασης της οργανωτικής αρχής, που διέπει τον άμεσο λόγο της μειονότητας (έκτο πείραμα), συνιστούν μια κατηγορία ερμηνευτικών πλαισίων, ικανών να προσανατολίσουν τον τρόπο επεξεργασίας της σύγκρουσης, απο την πλευρά του πληθυσμού. Το ερώτημα, το οποίο πάντα μας απασχολεί, αφορά στο εάν και κατά πόσο αναγνωρίζεται στη μειονότητα το δικαίωμα, να ασκήσει επιρροή, και γενικότερα εάν και πώς νομιμοποιείται η παρέμβασή της στο *συγκεριμένο πεδίο αλληλεπίδρασης*.

Οι διάφορες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των παραμέτρων, που προαναφέραμε, θα αναδείξουν επιμέρους δυναμικές της τριπολικής σχέσης μεταξύ πηγής, αντικειμένου επιρροής και στόχου. Το είδος της σύγκρουσης, που αναφύεται σε κάθε περίπτωση και ο

τρόπος διευθέτησής της απο το στόχο, τόσο ως προς τη διάσταση του θεωρητικού-δεοντολογικού λόγου, αναφορικά με το αντικείμενο επιρροής, όσο και ως προς τη διάσταση των σχέσεων, σε επίπεδο κοινωνικής ταυτότητας, θα σκιαγραφήσουν τον τρόπο πρόσληψης, τα κριτήρια και το μέτρο αποτελεσματικότητας του είδους συμπεριφοράς και του είδους διαπραγμάτευσης.

Το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας μας είναι αφιερωμένο στις στρατηγικές επιρροής των μειονοτήτων, λόγω του γεγονότος ότι πρόκειται για τους μηχανισμούς, μέσα απο τους οποίους παράγεται η καινοτομία. Θα προσπαθήσουμε όμως να αναπτύξουμε, σ' όλη του την έκταση, το φάσμα της διαμάχης μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών δυνάμεων, με διακύβευμα τον έγκυρο ορισμό μιας κατάστασης και την εδραίωση της κυριαρχίας, στο επίπεδο της κοινωνικής ταυτότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΤΟΥ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

1). Το νόημα ως αντιστοιχία

Το κύριο πρόβλημα της φιλοσοφίας της γλώσσας, απο τον Πλατωνικό Κρατύλο μέχρι τους σύγχρονους αναλυτικούς και τις τελευταίες εκφάνσεις του στρουκτουραλισμού, υπήρξε η ερμηνεία του τρόπου, με τον οποίο η γλώσσα ταξινομεί και περιγράφει τον κόσμο, απλά αποκαλύπτει ή συγκροτεί εξ'αρχής το νόημα της ανθρώπινης ύπαρξης.

Στο πρόβλημα αυτό, καίριο σημείο, που άλλωστε όρισε και την κατεύθυνση του εκάστοτε ρεύματος σκέψης, αποτέλεσε η θεώρηση της γλώσσας, ως οργάνου που απλώς υπηρετεί τη συμβολική γενίκευση προϋπαρχόντων νοηματικών γεγονότων ή αντίθετα η θεώρησή της ως χώρου πρωταρχικής συγκρότησης και παρουσίας του νοήματος.

Η φαινομενολογία του Edmund Husserl αποτελεί μια απ' τις τελευταίες προσπάθειες διατήρησης της φιλοσοφίας της συνείδησης και καταπιάνεται ακριβώς με το πώς πράγματα και νοήματα εισχωρούν στη γνωρίζουσα συνείδηση. Με το πώς δηλαδή συγκροτείται το νόημα του είναι του αντικειμένου. Στην προσπάθειά του αυτή ο Husserl θεωρεί κάθε λογικό μόρφωμα σαν ιδεατή σημασία, την οποία η συνείδηση προσεγγίζει μέσα απο ανάλογα σημασιοδοτικά ενεργήματα.

Το βασικό χαρακτηριστικό της συνείδησης είναι, κατά τον Husserl, η προθετικότητα. Η τάση της δηλαδή να κατευθύνεται σε αντικείμενα εξωτερικά προς αυτήν, να τα οικειοποιείται ως φαινόμενα και μέσα απο τη συνθετική της δραστηριότητα να συγκροτεί το νόημά τους.

Ο Husserl ξεκινά την ανάλυσή του για τις καθαρές σημασίες απο τον τρόπο χρήσης των λέξεων. Η πρώτη του λογική έρευνα τιτλοφορείται "Έκφραση και Σημασία" (1970) και σ' αυτήν η σημασία, θεωρούμενη ως αυτοτελής λογική ενότητα, διαχωρίζεται αυστηρά απο τα συνειδησιακά ενεργήματα, που προσπαθούν να την προσπελάσουν μέσα κατ' αρχήν απο τις έλλογες εκφράσεις, απο τις λέξεις που αποδίδουν κάποιο νόημα. Η έκφραση είναι ένα σημείο με νόημα, το οποίο αποτελεί ένδειξη για κάτι και η απόκτησή του απο τη συνείδηση γίνεται μέσω δυο διαφορετικών συνειδησιακών ενεργημάτων. Όπως σημειώνει ο Σκουτερόπουλος (1986 σελ. 24) "...α) ενός κατ' αίσθηση αντιληπτικού ενεργήματος με το οποίο το γλωσσικό σύμβολο γίνεται προσιτό στη συνείδηση (ως οπτική εικόνα, ως σύνολο απο ήχους κ.λ.π.) και β) ενός μη εποπτικού σημασιοδοτικού ενεργήματος με το οποίο το ίδιο αυτό σύμβολο νοηματοδοτείται και

συσχετίζεται μ' ένα αντικείμενο. Επομένως "έκφραση" και "σημασία" είναι έννοιες σύστοιχες αφού το γλωσσικό σύμβολο γίνεται έκφραση μόνο με την παρέμβαση του σημασιοδοτικού ενεργήματος".

Για τον Husserl λοιπόν, το νόημα παρίσταται σα γλωσσική έκφραση και δημιουργείται απο την υποκειμενικότητα, στη προσπάθειά της να προσεγγίσει τις ιδεατές υπερβατολογικές σημασίες.

Ο ρόλος της γλώσσας ως "καθρέφτη της πραγματικότητας" γίνεται περισσότερο ξεκάθαρος στο έργο του Ludwig Wittgenstein. Στη Λογικοφιλοσοφική του Πραγματεία (Tractatus Logicophilosophicus 1921) ο Wittgenstein προσπαθεί να οριοθετήσει το νοητό, πέρα απ'το οποίο δεν υπάρχει και δε μπορεί να αποδοθεί κανένα νόημα. Ο κόσμος, που για τον Wittgenstein έχει μια λογική δομή, συνδέεται με τη γλώσσα μέσω μιας εσωτερικής απεικονιστικής σχέσης.

Η γλώσσα ως το μέσο, το "υλικό σώμα" της σκέψης, εικονίζει μια κατάσταση πραγμάτων, η οποία αν είναι υπαρκτή αποτελεί γεγονός. Για τον Wittgenstein, η γλώσσα αποτελεί την ολότητα των προτάσεων, οι οποίες απεικονίζουν, περιγράφουν καταστάσεις πραγμάτων, μέσω της προβολικής τους σχέσης με τον κόσμο. Υπάρχει δηλαδή μια δομική αντιστοιχία ανάμεσα στα συστατικά της πρότασης και τα αντικείμενα της πραγματικότητας, τα οποία αποτελούν έτσι τις σημασίες των ονομάτων της πρότασης.

Ο Χριστοδουλίδης (1974) σημειώνει σχετικά: "στη διάρθρωση της πρότασης αντιστοιχεί, ισομορφικά, η διάρθρωση των αντικειμένων στην κατάσταση πραγμάτων - μια τέτοια διάρθρωση την εγγυώνται οι μορφές των αντικειμένων, δηλαδή οι δυνατότητές τους να συνδυάζονται με τον ένα τρόπο κι όχι με τον άλλο.... Ώστε το θεμέλιο της λογικής σχέσης ανάμεσα στη γλώσσα και την πραγματικότητα είναι η δομική τους ισομορφία, που έχει για φορέα της την αντιστοιχία των ονομάτων με τους φορείς τους. Κι αυτή η αντιστοιχία ένα προς ένα είναι μια απλή υποκατάσταση: στην εικόνα, το σημείο παίρνει τη θέση του αντικειμένου, το αντιπροσωπεύει.... Λέμε ισοδύναμα: το όνομα υποσημαίνει το αντικείμενο" (σελ. 8 και 9).

Η προβολική σχέση ανάμεσα στη γλώσσα και την πραγματικότητα βασίζεται λοιπόν στη δομική ισομορφία μεταξύ προτάσεων και καταστάσεων πραγμάτων. Οι προτάσεις αποτελούν έτσι εικόνες της πραγματικότητας και παριστάνουν διάφορες καταστάσεις της.

"Η μορφή της πρότασης, δηλαδή οι δομικές δυνατότητές της, μας δίνει το νόημά της. Η πρόταση μας παρουσιάζει λοιπόν το νόημά της ανεξάρτητα απο την αλήθεια της, χάρη στη διάρθρωσή της" (Χριστοδουλίδης ο.π. σελ. 16). Η μορφή της πρότασης είναι ο τρόπος συμπλοκής των ονομάτων στο εσωτερικό της και είναι αυτό που καθορίζει το νόημά της, δηλαδή τη δυνατότητά της να παρουσιάζει καταστάσεις πραγμάτων.

2). Η πραγματολογική βάση του νοήματος

Η αναθεώρηση βασικών σημείων του Tractatus στο ώριμο έργο του Wittgenstein "Φιλοσοφικές Έρευνες" (1953, 1977) σηματοδοτεί το πέρασμα απο τη θεώρηση της γλώσσας ως "καθρέφτη της πραγματικότητας" στην εξέταση των πραγματολογικών προϋποθέσεων λειτουργίας της.

Ο Wittgenstein εγκαταλείπει την ουσιολογική οπτική στη γλώσσα, μια οπτική που θέλει το νόημα και τη σημασία βασισμένα στην προβολική-απεικονιστική σχέση, η οποία υπάρχει ανάμεσα στο αντικείμενο και στο όνομα. Παύει να αναζητά την "κρυμμένη ουσία" της γλώσσας και πλέον τη βλέπει στην καθημερινή της εφαρμογή και χρήση. Έτσι, αντιμετωπίζει τις λέξεις σαν εργαλεία (ΦΕ 11), τα οποία επιτελούν, μέσω της χρήσης, ποικίλλες λειτουργίες στην καθημερινή ζωή, παίρνοντας έτσι το νόημά τους.

Ο Βέικος (1990) γράφει σχετικά: "Όλη η μεταφυσική της γλώσσας απο τα Principia Mathematica των Whitehead και Russel ως τον Tractatus του ίδιου του Wittgenstein, διαλύθηκε με την απλή αυτή αρχή: το νόημα είναι η χρήση. Το νόημα των εκφραστικών μας μορφών δεν το κερδίζουμε ρωτώντας πώς η μια ή η άλλη αναφέρεται στο αντικείμενο, αλλά είναι αρκετό να ρωτούμε πώς αυτή χρησιμοποιείται. Ξεπερνώντας ο Wittgenstein, στην ύστερη φιλοσοφία του, μεταφυσικές ιδέες, που ο ίδιος είχε χρησιμοποιήσει παλιά, έφτασε να βλέπει τη γλώσσα πιο γήινα και συγκεκριμένα. Κατά βάση κατάλαβε πως είχε υπερτονίσει μιαν ορισμένη λειτουργία της γλώσσας, εκείνη της είδησης, της περιγραφής, της μετάδοσης. Αλλά η γλώσσα δεν υπάρχει μόνο για να μας μιλάει για τον κόσμο. Δεν περιγράφουμε δηλαδή απλά καθώς μιλάμε και δεν αποφαινόμαστε για γεγονότα, καταστάσεις και αντικείμενα αλλά κάνουμε ποικίλλα άλλα πράγματα: ρωτούμε, δίνουμε εντολές, υποσχέσεις και όρκους, διηγούμαστε ιστορίες, προτείνουμε αινίγματα, χαιρετούμε, παρακαλούμε, κάνουμε νεύματα, δίνουμε σήματα." (σελ. 117)

Κατά κάποιο τρόπο δηλαδή, ο ύστερος Wittgenstein προσγειώνει τη γλώσσα θεωρώντας το νόημα των εκφράσεων, όχι απλά σαν αναφορικό και περιγραφικό, αλλά συνυφασμένο άμεσα με τις ανάγκες και τους σκοπούς της ανθρώπινης επικοινωνίας. "Να φανταζόμαστε μια γλώσσα σημαίνει να φανταζόμαστε μια μορφή ζωής" αναφέρει ο ίδιος στη 19η παράγραφο των "Φιλοσοφικών Ερευνών". Ένα καθημερινό βίωμα, το οποίο σημαίνεται, κοινωνείται και εμπλουτίζεται μέσα απο την καθημερινή χρήση της γλώσσας, την οποία χρήση ο Wittgenstein αποδίδει, χρησιμοποιώντας τον όρο "γλωσσικά παιγνίδια". Επιχειρεί έτσι να τονίσει ότι, εκεί ακριβώς βρίσκεται η ουσία της γλώσσας και ότι μέσω των γλωσσικών παιγνιδιών, θεωρούμενων ως συστημάτων συνεννόησης, συνυφαίνονται και διεκπεραιώνονται οι πιο ποικίλλες ανθρώπινες δραστηριότητες.

Η σύνδεση της χρήσης των γλωσσικών σημείων μ'ένα πλήθος δραστηριοτήτων και σχέσεων, οι οποίες εκφράζονται και διεκπεραιώνονται μέσω αυτής, αποτελεί τον κόμβο συγκρότησης και παραγωγής του νοήματος, ως εκτύλιξης ενός "υπαρκτικού γεγονότος σχέσης" (Γιανναράς 1984).

"Έτσι το νόημα και η σημασία ταυτίζονται με τη χρήση ή καλύτερα με τις χρήσεις αυτών των λέξεων. Και οι χρήσεις αυτές είναι αμέτρητες, ακαθόριστες (indefinite), αφού εντάσσονται στις δραστηριότητες που συνεπάγονται και εξωγλωσσικά στοιχεία και εξαρτώνται σε τελική ανάλυση απο τις συμβάσεις που διέπουν τον τρόπο ζωής και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Αντί για τη λέξη "χρήση" συχνά ο Wittgenstein χρησιμοποιεί ως ισοδύναμη μια απο τις ακόλουθες: "ρόλος", "σκοπός", "λειτουργία", "εφαρμογή", "γραμματική" μιας λέξης, μιας έκφρασης κ.λ.π." (Χριστοδουλίδης, ο.π. σελ. 27).

Ωστόσο, η χρήση περισσότερο μπορεί να λειτουργήσει ως καθοδηγητικό νήμα για την πράξη, που διεκπεραιώνεται μέσω αυτής (Austin), παρά ως απόλυτο κριτήριο για το νόημα. Το νόημα παράγεται μέσα στα όρια της πράξης, στο πλαίσιο όπου η έκφραση καλείται να παίξει ένα ρόλο. "Είναι η πράξη που δίνει στις λέξεις το νόημά τους" σημειώνει ο όδιος ο Wittgenstein, εννοώντας ότι το νόημα δεν υπάρχει πριν τη χρήση μέσα σ' ένα γλωσσικό παιγνίδι, δηλαδή στα πλαίσια ενός επικοινωνιακού συνείναι, όπου κατά την έκφραση του Habermas (1985) εκτυλίσσεται "η συνεννόηση μεταξύ υποκειμένων ικανών να επικοινωνούν μέσω της γλώσσας και να πράττουν".

Η αναλυτική φιλοσοφία, η οποία αναπτύσσεται στις αρχές του 20ου αιώνα, εκφράζει το πέρασμα απο το νοησιαρχικό στο λινγκουιστικό μοντέλο φιλοσοφικής έρευνας. Η ενασχόληση αυτή δεν αναφέρεται πλέον σε ουσίες και ιδέες αλλά στρέφεται στους γλωσσικούς όρους, στις λέξεις στις εκφράσεις και στις προτάσεις. Βασική αρχή της κατεύθυνσης αυτής αποτελεί η ανάλυση των γλωσσικών κατασκευών, στις οποίες ενσαρκώνονται οι επιστημονικές ή φιλοσοφικές θεωρίες. Σύμφωνα με τον ορισμό του Rorty (1967,), η αναλυτική ή γλωσσολογική φιλοσοφία μπορεί να οριστεί η άποψη σύμφωνα με την οποία "...τα φιλοσοφικά είναι προβλήματα που μπορούν να λυθούν (ή να διαλυθούν) είτε με την αναδιοργάνωση της γλώσσας, είτε με την καλύτερη και βαθύτερη κατανόηση της γλώσσας, που χρησιμοποιούμε." (παρατίθεται απο τον Χριστοδουλίδη 1975, σελ. 213)

Στον ορισμό αυτό εκφράζονται οι δυο κατευθύνσεις, που αναπτύχθηκαν στην ανάλυση της γλώσσας. Η πρώτη αφορά στην "τεχνητή γλώσσα" και αποβλέπει σε μια τυπική σημασιολογία, Σκοπός της είναι η διασαφήνιση και αποκάθαρση των εννοιών με τη βοήθεια της συμβολικής λογικής, ώστε να αποσοβείται η ασάφεια, η αμφισημία και γενικά κάθε ανωμαλία, που έχει την πηγή της στην καθομιλούμενη γλώσσα.

Η δεύτερη κατεύθυνση της ανάλυσης αφορά στην "κοινή γλώσσα" και προτείνει τη μελέτη της χρήσης των γλωσσικών εκφράσεων και την εξέταση των κανόνων που διέπουν τη χρήση αυτή. Αυτή η προσέγγιση εκφράζει το πέρασμα απο τη σημασιολογική, που ασχολείται με τη σχέση ανάμεσα στις εκφράσεις και αντικείμενα ή γεγονότα, στην **πραγματολογική θεωρία του νοήματος** (ο.π. σελ. 217). Η μέθοδος της ανάλυσης της κοινής γλώσσας καθιστά σαφή τον τρόπο, με τον οποίο τίθενται τα φιλοσοφικά και επιστημονικά προβλήματα. Πλέον, η ερώτηση δεν αφορά τη "φύση του χ" αλλά αναφέρεται στο "τί σημαίνει να λέμε χ" ή "πώς χρησιμοποιούμε το χ".

Ο Strawson, ένας απο τους κυριότερους εκφραστές της φιλοσοφίας της κοινής γλώσσας, ξεκινάει απο τον ορισμό του νοήματος απο τον Grice (1957) "ως πρόθεση του ομιλητή να παραγάγει στον ακροατή ένα αποτέλεσμα, κάνοντάς τον να αναγνωρίσει την πρόθεσή του να παραγάγει αυτό το αποτέλεσμα" (Χριστοδουλίδης 1977). Κατά τον Strawson λοιπόν (1950) "το νόημα είναι το σύνολο των κανόνων, των συνηθειών, των συμβάσεων που ισχύουν ή εφαρμόζονται κάθε φορά που μια έκφραση χρησιμοποιείται για να αναφερθεί σε κάτι". (αναφέρεται απο τον Βέικο ο.π., σελ. 76).

Ο Austin προχωράει ακόμα περισσότερο στην εξέταση των πραγματολογικών όρων λειτουργίας της γλώσσας ως μηχανισμού συγκρότησης και παράστασης του νοήματος και όχι απλώς ως οργάνου-καθρέφτη που "υπηρετεί τη συμβολική γενίκευση προϋπαρχόντων νοηματικών γεγονότων" (Habermas ο.π.).

Ο Austin αναδεικνύει τον ουσιαστικό ρόλο της καθημερινής γλώσσας και τη σημασία των σύστοιχων εξωγλωσσικών όρων εκφοράς του λόγου. Θεωρεί απαράδεκτο το να περιορίζεται η γλώσσα σε ρόλο αποκλειστικά περιγραφικό των γεγονότων, καθώς υπάρχουν και ρήσεις που "...το μόνο που δεν κάνουν είναι ' να αντιστοιχούν στα γεγονότα' (κι αυτές ακόμα οι γνήσιες δηλώσεις έχουν πολλές άλλες λειτουργίες εκτός απο το να αντιστοιχούν στα γεγονότα)" (1950, 1975 σελ. 301).

Έτσι, υπάρχουν περιπτώσεις που είναι χωρίς νόημα το να προσπαθήσει να αποδείξει κανείς ότι, μια δήλωση είναι "αληθής" ή "ψευδής", εφόσον "...Υπάρχουν πολυάριθμα άλλα επίθετα, που βρίσκονται στην ίδια ομάδα με το "αληθής" και το "ψευδής", που αφορούν δηλαδή τις σχέσεις ανάμεσα στις λέξεις (καθώς τις προφέρουμε σχετικά με μιαν ιστορική κατάσταση) και στον κόσμο. Ωστόσο όμως αυτά τα επίθετα *κανείς δε θα τα παραμέριζε ως λογικά περιττά. Λ.χ. λέμε ότι μια ορισμένη δήλωση είναι* υπερβολική ή αόριστη ή ξερή, μια περιγραφή είναι κάπως ωμή ή παραπλανητική ή όχι πολύ καλή, μια έκθεση είναι πολύ γενική ή πολύ λακωνική" (ο.π. σελ. 299).

Ο Austin λοιπόν θεμελιώνει μια πραξιολογία της ομιλίας, θέτοντας ως κεντρική ιδέα το γεγονός ότι, μέσω των γλωσσικών εκφράσεων επιτελούμε τα πιο ποικίλλα είδη πράξεων. "Υπάρχουν πολλοί και διάφοροι βαθμοί και διαστάσεις ευστοχίας για τις δηλώσεις που κάνουμε: οι δηλώσεις ταιριάζουν στα γεγονότα πάντοτε λίγο ή πολύ

χαλαρά, με διαφορετικούς τρόπους, ανάλογα με την περίσταση, ανάλογα με τις προθέσεις και με τους σκοπούς" (ο.π.).

Η εκφώνηση (utterance) μιας φράσης είναι η ίδια καθ' εαυτήν επιτέλεση (performance) μιας πράξης. Στην αρχή του έργου του "How to do things with words" (1962) ο Austin προσπαθεί να ορίσει τις επιτελεστικές ρήσεις (performative utterances), υποστηρίζοντας ότι, το να εκφωνεί κάποιος μια απόφανση, μια φράση (sentence) σε κατάλληλες - εννοείται- εξωτερικές συνθήκες, δεν είναι απλά να περιγράφει μια πράξη, ούτε να δηλώνει ότι, επιτελεί την πράξη. Είναι να επιτελεί την πράξη καθεαυτήν.

Ο Austin διακρίνει σε κάθε περίπτωση εκφοράς του λόγου τρία στοιχεία, τα οποία αποτελούν τρία είδη πράξεων, που επιτελούνται. Πρόκειται α) για το λεκτικό στοιχείο (locutionary element), την πράξη της ρήσης, β) για το ενδολεκτικό ή ελλεκτικό στοιχείο (illocutionary element), το είδος δηλαδή της πράξης που επιτελεί κανείς εκφέροντας μια πρόταση (υπόσχεση, συμβουλή, αίτηση, απειλή κ.λ.π.) και γ) το περιλεκτικό στοιχείο (perlocutionary element), που καλύπτει τα πραγματικά αποτελέσματα (σκοπούμενα ή απροσδόκητα) και τις συνέπειες, που προέρχονται απο την εκφώνηση της πρότασης.

Λέγοντας κάτι λοιπόν "επιτελούμε μια λεκτική πράξη, η οποία σε χοντρές γραμμές ισοδυναμεί με το να εκφωνούμε μια συγκεκριμένη πρόταση, με μια συγκεκριμένη έννοια και αναφορά, η οποία και πάλι σε χοντρές γραμμές ισοδυναμεί με το "νόημα" στην παραδοσιακή οπτική. Δεύτερον... επιτελούμε ελλεκτικές πράξεις, όπως πληροφόρηση, διαταγή, απειλή, υπόσχεση, υποχρέωση...Τρίτον... επιτελούμε περιλεκτικές πράξεις: τι προκαλούμε ή επιτυγχάνουμε με το να λέμε κάτι, όπως πειθώ, αποτροπή ή ακόμα έκπληξη ή αποπλάνηση" (ο.π. σελ. 109).

Καθοδηγητικός άξονας στην ανάλυση του Αμερικανού φιλοσόφου δεν είναι απλά η "χρήση", έννοια άλλωστε την οποία θεωρεί ιδιαίτερα αόριστη και πλατιά (ο.π. σελ. 100, βλ. επίσης Βέικος 1990 ο.π.) αλλά η πράξη, η οποία όχι μόνο δηλώνεται απο την εκφώνηση μιας φράσης αλλά επιτελείται και διεκπεραιώνεται μέσω αυτής. Μάλιστα, το νόημα σε πολλές περιπτώσεις δε συγκροτείται ολοκληρωτικά, πριν την εκτύλιξη της κανονικής "συνοδευτικής κατάστασης", που αποτελεί την επιτυχή εκπλήρωση της δηλούμενης πράξης (Βέικος ο.π.).

Έτσι, η διάκριση ανάμεσα στη ρήση καθεαυτή (locution), στο μη ομιλητικό της ρόλο (illocution) και στα υπαρκτά αποτελέσματα και συνέπειές της (perlocution), γίνεται με όρους πράξης. Αυτό εξάλλου είναι και το πλέον ουσιαστικό στοιχείο της ανάλυσης του Austin, που σημαίνει ότι το νόημα δεν είναι απλά και μόνο ζήτημα γραμματικοσυντακτικής δόμησης της εκφωνούμενης απόφανσης. Αντίθετα, πρέπει να προσδιορίζεται σε σχέση τόσο με το ελλεκτικό της στοιχείο (επιτέλεση της πράξης μέσω της συγκεκριμένης ρήσης) όσο και με το περιλεκτικό: τα πραγματικά αποτελέσματα και συνέπειες της εκφοράς της.

Ο John Searle (1969, 1971, 1977), μαθητής του Austin, συνεχίζει την ανάλυση της γλώσσας προς την κατεύθυνση αυτή, εισάγοντας τον όρο "ομιλιακό ενέργημα" (speech act).

Το ομιλιακό ενέργημα ταυτίζεται με το ελλεκτικό ενέργημα του Austin και αποτελεί για τον Searle την ελάχιστη μονάδα γλωσσικής επικοινωνίας: "Πιστεύω πως κάθε δείγμα γλωσσικής επικοινωνίας εμπεριέχει ένα γλωσσικό ενέργημα. Και μονάδα στη γλωσσική επικοινωνία δεν είναι, όπως συχνά υποθέτουν, το σύμβολο ή η λέξη ή η φράση, ούτε και τα υλικά σημεία για το σύμβολο, τη λέξη ή τη φράση. Αλλά είναι η παραγωγή του υλικού σημείου στην εκτέλεση του ομιλιακού ενεργήματος, που αποτελεί τη βασική μονάδα της γλωσσικής επικοινωνίας. Για την ακρίβεια, το ελλεκτικό ενέργημα είναι η παραγωγή του υλικού σημείου της φράσης κάτω απο ορισμένες συνθήκες και είναι η ελάχιστη ενότητα της γλωσσικής επικοινωνίας" (1977,σελ. 73). Η γλωσσική επικοινωνία λοιπόν ταυτίζεται με την παραγωγή ομιλιακών ενεργημάτων. Η χρήση σημείων και η θεώρησή τους ότι έχουν κάποιο νόημα, έχει σαν αναγκαία προϋπόθεση ότι αναγνωρίζεται ως δραστηριότητα, που ενέχει και εκφράζει τις προθέσεις του υποκειμένου της. Η επιτέλεση ομιλιακών ενεργημάτων θεωρείται απο τον Searle σαν μορφή συμπεριφοράς που διέπεται απο κανόνες. Μάλιστα, ξεχωρίζει τους κανόνες αυτούς σε α) ρυθμιστικούς, που ρυθμίζουν μια προϋπάρχουσα δραστηριότητα και μπορούν να πάρουν τη μορφή προσταγών και β) σε συστατικούς, οι οποίοι όχι απλά διέπουν αλλά και συνιστούν μια δραστηριότητα, της οποίας η ύπαρξη εξαρτάται λογικά απο τους κανόνες αυτούς. Η λειτουργία της γλώσσας και εν γένει η συνεννόηση συγκροτείται και διέπεται απο κανόνες αυτού του δεύτερου είδους.

"...η σημασιολογία μιας γλώσσας μπορεί να θεωρηθεί ως ένα σύστημα συστατικών κανόνων και τα ελλεκτικά ενεργήματα είναι ενεργήματα που εκτελούνται σύμφωνα με αυτά τα σύνολα απο συστατικούς κανόνες". (ο.π. σελ. 76).

Η ανάλυση της έννοιας του νοήματος, που κάνει ο Searle, βασίζεται, όπως και εκείνη του Strawson, στον ορισμό που δίνει για το νόημα ο Grice (1957): "Το να λέμε πως ο Α εννοούσε κάτι με το χ είναι το να λέμε ότι ο Α με την εκφώνηση του χ είχε την πρόθεση να παραγάγει κάποιο αποτέλεσμα σ' ένα ακροατήριο, μέσω της αναγνώρισης της πρόθεσής του" (παρατίθεται απο τον Searle, 1977 σελ. 80). Ο ορισμός αυτός καλύπτει κατ' αρχήν την προθετική-συστατική διάσταση της επικοινωνίας, στην οποία ο Searle αποδίδει ουσιαστική σημασία:

"...όταν βεβαιώνω κάτι, προσπαθώ να ανακοινώσω στον ακροατή μου και να τον πείσω για την αλήθεια μιας ορισμένης πρότασης και το μέσο που μεταχειρίζομαι για να το κάνω αυτό είναι η εκφώνηση ορισμένων ήχων. Με την εκφώνηση αυτή σκοπεύω να παραγάγω σ' αυτόν το αποτέλεσμα που επιθυμώ απο την αναγνώρισή του της πρόθεσής μου να παραγάγω αυτό ακριβώς το αποτέλεσμα." (ο.π.).

Η ανάλυση αυτή ωστόσο είναι ημιτελής, καθώς δε διαχωρίζει τα ελλεκτικά απο τα περιλεκτικά αποτελέσματα της επικοινωνίας και "δεν εξηγεί το βαθμό, στον οποίο το νόημα είναι ζήτημα κανόνων ή συμβάσεων". Ο Searle λοιπόν θεωρεί το νόημα, όχι απλά ζήτημα πρόθεσης, αλλά και σύμβασης. Η αναγνώριση της πρόθεσης του ομιλητή, απο πλευράς του ακροατή, να προκαλέσει σ' αυτόν ένα αποτέλεσμα και η πραγματική πρόκληση του αποτελέσματος αυτού συντελείται μόνο αν "...οι κανόνες για τη χρήση της έκφρασης, που εκφωνεί [ο ομιλητής] συσχετίζουν τις εκφράσεις με την παραγωγή αυτού του αποτελέσματος" (ο.π. σελ. 82). Αυτό σημαίνει ότι , για την επιτυχή επιτέλεση, τόσο του ελλεκτικού όσο και του σκοπούμενου περιλεκτικού ενεργήματος, οφείλουμε να χρησιμοποιούμε τις φράσεις, που όντως (συμβατικά) χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των συγκεκριμένων ενεργημάτων. Σε διαφορετική περίπτωση παραμονεύει ο κίνδυνος ελλατωματικότητας ή και αποτυχίας. Δηλαδή η προθετική συνιστώσα του νοήματος υλοποιείται μόνο αν η συγκεκριμένη κάθε φορά εκφωνούμενη απόφανση, συμβατικά και σύμφωνα με τους σημασιολογικούς κανόνες της γλώσσας, χρησιμοποιείται για την επιτέλεση του αντίστοιχου ελλεκτικού ενεργήματος (υπόσχεση, προσταγή, κατάφαση, αποδοκιμασία κ.λ.π.).

Κοινός προβληματισμός στους θεωρητικούς αυτής της "πραξιολογίας του λόγου" είναι αυτός που αφορά στην ύπαρξη και λειτουργία διαφόρων προϋποθέσεων και όρων του επικοινωνιακού πλαισίου, οι οποίοι καθιστούν δυνατή την ορθή και κατανοήσιμη εκφορά των ομιλιακών ενεργημάτων και την απρόσκοπτη επιτέλεση των πράξεων, τις οποίες αυτά αποτελούν. Στον Austin, ο προβληματισμός αυτός παίρνει τη μορφή εξέτασης των "ατυχημάτων", που εμποδίζουν την εκπλήρωση των φυσικών πράξεων, οι οποίες ενέχονται στο ενέργημα, ενώ ο Searle κάνει μια διεξοδική παρουσίαση των όρων και των κανόνων, που πρέπει να συντρέχουν και να πληρούνται, ώστε να επιτελείται η δηλούμενη μη-ομιλητική πράξη.

Η μέθοδος αυτή, κατά τον Βέικο, προϋποθέτει την άποψη ότι: "...οι πράξεις του λόγου κατανοούνται στο λειτουργικό τους χώρο, που είναι το σύνολο της ανθρώπινης δράσης. Όσα λέμε και όσα κάνουμε μ' αυτά που λέμε, έχουν νόημα με μια σειρά όρους και κανόνες που μπορούμε να αναλύουμε" (1990 ο.π. σελ. 187). Οι όροι αυτού του είδους αναφέρονται στη σύμβαση, στην υφή της σχέσης που υφίσταται μεταξύ των συνομιλητών και εκφράζει το κατανοητικό υπόβαθρο κάθε ομιλιακού ενεργήματος. Εκφράζει την κοινή δεξαμενή εμπειρίας και ερμηνειών, απ' όπου αντλούνται τα εκφραστικά περιεχόμενα και απ' όπου παρέχονται τα κριτήρια εγκυρότητας των εκφράσεων.

Κατά την έκφραση του J. Habermas: "Τη στιγμή που ομιλητές και ακροατές έρχονται αντιμέτωποι για να συμφωνήσουν σε κάτι μέσα στον κόσμο, κινούνται μέσα στον ορίζοντα του κοινού κόσμου της ζωής, ο οποίος βρίσκεται σταθερά στο φόντο των

συμμετεχόντων ως διαισθητικά γνωστό, μη προβληματικό και αδιαίρετο ολιστικό υπόβαθρο, συνειδητό ενορατικό, το οποίο δεν προβληματίζει και δεν μπορεί να κατατμηθεί. Οι συνθήκες ομιλίας είναι το αναφορικά με το εκάστοτε θέμα ξεχωριστό κομμάτι ενός κόσμου της ζωής, που για τις διαδικασίες συνεννόησης αποτελεί ένα πλαίσιο αλλά προσφέρει και πόρους. Ο κόσμος της ζωής αποτελεί έναν ορίζοντα και ταυτόχρονα προσφέρει ένα απόθεμα αυτονόητων πολιτιστικών δεδομένων, απο το οποίο οι συμμετέχοντες στην επικοινωνία αντλούν κοινώς αποδεκτά ερμηνευτικά πρότυπα, όταν προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα λεγόμενα. Στις συνιστώσες του κόσμου της ζωής ανήκουν επίσης οι εκδηλώσεις αλληλεγγύης των ομάδων, που ενοποιούνται βάσει αξιών, οι ικανότητες των κοινωνικοποιημένων ατόμων καθώς και οι αφομοιωμένες στο πολιτιστικό υπόβαθρο παραδοχές." (1993, σελ. 368).

Ο Habermas προτείνει μια "αλλαγή παραδείγματος" στην ανάλυση για την παραγωγή της γνώσης και τη συγκρότηση της κοινωνίας. Η αλλαγή αυτή υπαγορεύεται απο τη διαπίστωση της εξάντλησης της φιλοσοφίας της συνείδησης, η οποία περιόρισε το δυναμικό του Λόγου σε μια μονοδιάστατη γνωσιοκεντρική λειτουργία και υπέβαλλε την εικόνα ενός αυτοαναφορικού υποκειμένου, που μοναχικό γνωρίζει και πράττει (ο.π. σελ. 382).

Στη θεωρία της σημασίας, η υποκειμενοκεντρική αυτή θεώρηση του Λόγου εκφράστηκε με τη μονοδιάστατη προβολή της παραστατικής λειτουργίας της γλώσσας. Ο Habermas, βασιζόμενος στη θεωρία για τα ομιλιακά ενεργήματα, προκρίνει ως αναγκαία την ανάλυση της "επικοινωνιακής χρησιμοποίησης των προτάσεων" (ο.π. σελ. 384), που ισοδυναμεί με την αντικατάσταση του παραδείγματος της γνώσης αντικειμένων απο το παράδειγμα της συνεννόησης μεταξύ υποκειμένων, ικανών να επικοινωνούν μέσω της γλώσσας και να πράττουν.

Το παράδειγμα της συνεννόησης, της γλωσσικά παραγόμενης διϋποκειμενικής σχέσης μεταξύ αμοιβαία αναγνωριζόμενων ατόμων, είναι σε θέση, κατά τον Habermas, να διασώσει την ορθολογικότητα, η οποία περιορίστηκε αποκλειστικά σχεδόν στη στοχοθετική της διάσταση.

"Μόλις όμως νοήσουμε τη γνώση ως επικοινωνιακά διαμεσολαβημένη, η ορθολογικότητα μετριέται ανάλογα με την ικανότητα που έχουν οι υπεύθυνοι συμμετέχοντες στη διάδραση να προσανατολίζονται με βάση αξιώσεις εγκυρότητας, οι οποίες αποβλέπουν στη διϋποκειμενική αναγνώριση. Ο επικοινωνιακός λόγος βρίσκει τους γνώμονές του στις επιχειρηματολογικές διαδικασίες της άμεσης ή έμμεσης εκπλήρωσης αξιώσεων για προτασιακή αλήθεια, κανονιστική ορθότητα, υποκειμενική ειλικρίνεια και αισθητική αρμονικότητα" (ο.π. σελ. 387)

Η επικοινωνιακή ορθολογικότητα συνίσταται στη διϋποκειμενική αναγνώριση και συνεχή κριτικό έλεγχο των αξιώσεων εγκυρότητας, ως εγγυητική βάση για την παραγωγή

της έλλογης συναίνεσης (βλ. και Wellmer 1989 σελ. 28 κ.ε.). Η γλωσσικά παραγόμενη διϋποκειμενικότητα είναι σε θέση να τροφοδοτηθεί απο και να αναπαράγει τον κοινό βιωμένο κόσμο, ελέγχοντας και αναδεικνύοντας το ορθολογικό δυναμικό, που βρίσκεται διάσπαρτο στο εσωτερικό του.

Η σκεπτικιστικής έμπνευσης νεοπραγματιστική κριτική στη χαμπερμασιανή συναινεσιακή θεωρία της αλήθειας (Μεταξόπουλος 1991) αμφισβητεί τον κανονιστικό-θεμελιωτικό χαρακτήρα της ορθολογικά παραγόμενης συναίνεσης, η οποία προβάλλεται σαν το μόνο καθολικά έγκυρο κριτήριο της αλήθειας.

"Το πρόβλημα του Habermas έγκειται στο ότι, στην πραγματιστική οπτική, οι κανονιστικές δεσμεύσεις και αξίες, που διαμορφώνουν το πλαίσιο αναφοράς και υπερπροσδιορίζουν το νόημα της "εγγυημένης βεβαιωσιμότητας", είναι ιστορικοκοινωνικές και συνεπώς ευμετάβλητες, πρόσκαιρες, "αβέβαιες" αυτές καθεαυτές. Ενώ ο ίδιος επιθυμεί, ως υποστηρικτής του ακραίου ρασιοναλιστικού ιδεώδους, οι όποιες κανονιστικές δεσμεύσεις να ισχύουν διαχρονικώς για το σύνολο της ανθρωπότητας. Και τις ανακαλύπτει στους (οιονεί) υπερβατολογικούς κανόνες του διαλέγεσθαι, στην ιδανική κατάσταση του Λόγου που αποτελεί την a priori συνθήκη δυνατότητας κάθε διαλόγου, ακόμα και των διαλόγων που πραγματολογικώς πόρρω απέχουν του να σέβονται και να πληρούν στην πράξη όσα απο την ιδεατή αυτή συνθήκη απορρέουν - ακόμα, δηλαδή, και των διαλόγων που είναι θεμιτό να χαρακτηρισθούν ως συστηματικώς παραμορφωμένες διαλογικές δραστηριότητες" (1991 ο.π., σελ. 214).

Ο σκεπτικιστικός νεοπραγματισμός θεωρεί ανύπαρκτη μια καθολική κανονιστική αρχή, η οποία γενικά να εγγυάται την ορθότητα της γνώσης. Η απόφαση, ως πράξη ιδρυτική μιας κοσμοεικόνας, η οποία μεταμφιέζει θεωρητικά τη γυμνή αξίωση ισχύος και τη βούληση υπεράσπισης των όρων επιβίωσης του υποκειμένου (Κονδύλης 1991), προηγείται λογικά των επιχειρημάτων, που επιστρατεύονται για την υποστήριξη, εκλογίκευση και εξιδανίκευσή της. Τα επιχειρήματα αποτελούν τα θεωρητικά μέσα, που εξαντικειμενικεύουν την απόφαση σε αξίωση καθολικής εγκυρότητας, μέσα σ' ένα συγκεκριμένο πλαίσιο συνύπαρξης. Εδώ ακριβώς έγκειται η πραγματολογική-επιτελεστική διάσταση των επιχειρημάτων, η προθετική τους δηλαδή άρθρωση ενώπιον του άλλου, με την προσδοκία θεώρησής τους απ' αυτόν ως ερμηνευτικά επιτυχημένων και καθολικά έγκυρων.

Στη βάση των αντιλήψεων αυτών βρίσκεται η κλασσική πραγματιστική θεωρία του νοήματος (Μεταξόπουλος, ο.π. σελ. 248 κ.ε.) ως "...δομή πρακτικών επακολούθων, που η υιοθέτηση της μιας ή της άλλης πρότασης ή έννοιας ως αληθούς, έχει." Κάτι τέτοιο προϋποθέτει τη θεώρηση της αλήθειας ως δυναμικά εξελισσόμενης λογικής συνοχής της νέας εμπειρίας με το ήδη συσσωρευμένο απόθεμα εμπειριών. Ως "συνταιριάσματος" των νέων γνωστικών κατασκευών με την πραγματικότητα, η οποία προσδιόρισε την

τους. Πάντα με γνώμονα τη λειτουργική (για το υποκείμενό της) απόδοση του υπαρκτού και την αποτελεσματική κατίσχυση εναντίον ανάλογων εχθρικών κατασκευών.

"Εαν το νόημα μιας απόφανσης είναι η συμπεριφορά που πιθανοφανώς θα προκύψει απο την υιοθέτησή της, αλήθεια είναι η διαδικασία αποδοχής όσων ιδεών θα μας βοηθήσουν αποτελεσματικά να οικοδομήσουμε ικανοποιητικές σχέσεις με άλλα υποσύνολα της κοινωνικής και βιολογικής εμπειρίας μας" (σελ. 253, ο.π.).

Συνέπεια των παραδοχών αυτών για το νόημα και την αλήθεια αποτελεί η θεώρηση του διαλόγου ως ρητορικής-στρατηγικής δραστηριότητας, εκτυλισσόμενης πάντα σ' ένα συμβατικό, ιστορικά προσδιορισμένο πλαίσιο, το οποίο προκύπτει σαν το αποτέλεσμα προσωρινής στάθμισης αντίρροπων δυνάμεων, αντιμαχόμενων για το μονοπώλιο της νόμιμης ερμηνείας του κόσμου και της αυθεντικής προβολής του Δέοντος.

Μια τέτοια περιγραφική-"διαδικαστική" αντίληψη της επικοινωνίας, ως ιστορικά προσδιορισμένης αντιμαχίας μεταξύ διαφορετικών αξιώσεων εγκυρότητας, βρίσκεται στο κέντρο της μεθοδολογικής προβληματικής και της επιλογής βασικών ερευνητικών αντικειμένων της κοινωνικής ψυχολογίας. Η οπτική της προς τα πράγματα και η προτίμηση συγκεκριμένων ερευνητικών ενασχολήσεων έχει σαν καθοδηγητική αρχή την προσπάθεια αποκάλυψης των μηχανισμών, μέσω των οποίων κατισχύουν ιδέες και επιχειρήματα και αποδεικνύεται η λειτουργικότητά τους στο κοινωνικό πεδίο, με κριτήριο πάντα τη διασφάλιση των όρων αυτοσυντήρησης και την επέκταση της κυριαρχίας ενός υποκειμένου έναντι άλλων.

Παρέκβαση: Το ύφος σαν όρος δηλωτικός του νοήματος

Ο προβληματισμός για τη συγκρότηση του νοήματος, μέσω της συγκειμενικά και διϋποκειμενικά προσδιορισμένης χρήσης της γλώσσας, βρίσκει μια απ' τις καθαρότερες εκφράσεις του στην προσπάθεια ορισμού και ανάλυσης της έννοιας του ύφους.

Ο Merleau-Ponty (1992) μιλά για το ύφος, δανειζόμενος τους ορισμούς, που δίνει ο Marleau, ως "...μέσον αναδημιουργίας του κόσμου κατά τις αξίες του ανθρώπου που τον ανακαλύπτει" και ως "κανόνα που επιβάλλει τον κόσμο σε αρμονική παραμόρφωση". Για τον Merleau-Ponty, το ύφος είναι αυτό που καθιστά δυνατή τη σημασία και εκφράζει την πρωτότυπη σχέση μας με τον κόσμο. Ως άξονας παραλλαγών της παρουσίας του όντος, το ύφος νοείται σαν αρχή επιλογής και κανόνας έκφρασης, που καθοδηγεί την πράξη απόδοσης μορφής στη συνύπαρξη και τη διϋποκειμενική εμπειρία. Είναι η *οργανωτική αρχή του σημαίνοντος, το οποίο μορφοποιεί τη διάσπαρτη εμπειρία*, επιλέγει, παράγει και επινοεί εικόνες και τρόπους κατοίκησης, μεταχείρισης και έκφρασης του κόσμου.

Η πολυσχιδία των θεωρήσεων, που έχει λάβει το ύφος, κατά καιρούς και τομείς πνευματικής δραστηριότητας, παρουσιάζεται απο τον Enkvist στο δοκίμιό του για τον ορισμό του ύφους ("On defining style", στο Linguistics and Style, 1964). Εκεί ο συγγραφέας διαπιστώνει ότι, το ύφος έχει οριστεί, είτε βάσει των σταδίων της επικοινωνίας- οπτική της πηγής, χαρακτηριστικά του μηνύματος, εντυπώσεις του δέκτη, είτε ως:

- μορφή που περιβάλλει ένα προϋπάρχον περιεχόμενο
- επιλογή μεταξύ ενναλλακτικών εκφράσεων
- σύνταγμα ατομικών χαρακτηριστικών
- απόκλειση απο κάποια νόρμα
-σύστημα συλλογικών χαρακτηριστικών
- σχέσεις γλωσσικών ενοτήτων ευρύτερων απο την πρόταση.

Σ' όλους τους ορισμούς με βάση τις παραπάνω διαστάσεις, ο Enkvist διαπιστώνει τη λανθάνουσα τάση θεώρησης του ύφους, ως στοιχείου-προσθήκης σ' ένα προ-υφολογικό ή αν-υφολογικό περιεχόμενο. Αντιπαραθέτει δε ότι, το ύφος αποτελεί το ίδιο μέρος του νοήματος, εφόσον αφορά στην κρίσιμη επιλογή για κάθε νοηματική έκβαση (ο.π. σελ. 20).

Η γλωσσολογική προσπάθεια ορισμού του ύφους συνίσταται κατά τον Enkvist (1973) στην επιλογή συγκεκριμένων γλωσσολογικών μοντέλων και εννοιών, υπο το φώς των οποίων μελετώνται μετρήσιμα, παρατηρήσιμα και επαληθεύσιμα στοιχεία γλωσσικής υφής. Τα στοιχεία αυτά θεωρούνται ότι συνθέτουν το ύφος ενός κειμένου, το οποίο παράγεται σε συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες. Η σαφής αναφορά γλωσσολογικών όρων και μεθοδολογικών επιλογών είναι αναγκαία καθώς
"το ύφος είναι ένας απλός δηλωτικός όρος [notational term], συντετμημένη έκφραση μιας έννοιας, που μπορεί να καθοριστεί βάσει άλλων, θεμελιωδών εννοιών. Το ύφος δεν είναι γλωσσική αρχή. Αυτό σημαίνει πως κάθε γλωσσολόγος μελετητής του ύφους πρέπει να εξηγήσει σαφώς στους αναγνώστες του τι εννοεί με το ύφος και με ποιά μεθοδολογία έφτασε στα πορίσματα και τα συμπεράσματά του" (ο.π. σελ. 147)

Με βάση λοιπόν την προϋπόθεση αυτή, το ύφος αφορά στις παραλλαγές γλωσσικής χρήσης, που συσχετίζονται και προσδιορίζονται κάθε φορά απο ένα συγκείμενο (context), απο ένα γλωσσικό και εξωγλωσσικό (situational) περιβάλλον. Το context αποτελεί το υπόβαθρο του ορισμού του εκάστοτε ύφους, καθώς είναι αυτό που δίνει τη λειτουργική αξία σε κάθε γλωσσική χρήση στο εσωτερικό του. Άρα, θέτει και τους όρους απόδοσης υφολογικής σημασίας σε συγκεκριμένα γλωσσικά στοιχεία.

Η επισήμανση του συγκειμένου ακολουθείται απο την επιλογή κάποιας νόρμας (πραγματικής ή φανταστικής), προς την οποία ο μελετητής του ύφους να συγκρίνει το κείμενο που μελετά. Η σύγκριση αυτή είναι σύγκριση συχνοτήτων εμφάνισης διαφόρων

γλωσσικών στοιχείων, τα οποία αν βρεθούν να διαφέρουν σημαντικά μεταξύ νόρμας και κειμένου, παίρνουν το ρόλο των ενδεικτών ύφους (style markers). Πρόκειται για τα στοιχεία, στα οποία εγχειρηματοποιείται το συγκεκριμένο ύφος, το οποίο ως ποιότητα και πιθανότητα χαρακτηρίζει το αντίστοιχο ευρύτερο συγκείμενο.

Η στενή διασύνδεση του συγκειμένου και του ύφους, στον προσδιορισμό τους ως εννοιών, είναι ιδιαίτερα εμφανής στον προβληματισμό του P. Bourdieu (1971, 1979, 1980, 1982) και στην προσπάθειά του να επεξεργαστεί μια οικονομία των συμβολικών ανταλλαγών, στις οποίες ενσαρκώνονται σχέσεις εξουσίας και διαφοράς μεταξύ πραγματικών κοινωνικών υποκειμένων.

Μια τέτοια οπτική λαμβάνει υπόψη της, απο τη μια πλευρά την ανάλυση των αντικειμενικών δομών και απο την άλλη τις υποκειμενικές παραστάσεις, τα σχήματα σκέψης, προδιάθεσης και κατανόησης, που είναι αποτέλεσμα ενστερνισμού και εγχάραξης των εξωτερικών δομών ύπαρξης στη συνείδηση των υποκειμένων. Αυτό το αποτέλεσμα ενσωμάτωσης των αντικειμενικών δεδομένων ονομάζει ο Bourdieu "habitus" (έξιν) και στη σχέση του με το κοινωνικό πεδίο εντοπίζει την κινητήρια δύναμη της κοινωνικής δράσης (βλ. Παναγιωτόπουλος 1992).

Με βάση την ανάλυση αυτή, η ομιλία, ως έκφραση της γλωσσικής έξεως, εκφράζει την κοινωνική δυνατότητα χρήσης της γλώσσας σε συγκεκριμένο χώρο και τη συνακόλουθη ικανότητα παραγωγής λόγου (discours). Η παραγωγή λόγου διέπεται πάντοτε απο τις δομές της γλωσσικής αγοράς, η οποία επιβάλλεται ως σύστημα απαγορεύσεων και λογοκρισιών (1982).

Η παραγωγή του γλωσσικού προϊόντος, η δόμησή του κάθε φορά ως μήνυμα και η συνακόλουθη ενεργοποίηση σχημάτων κατανόησης διενεργείται πάντα μέσα στο πεδίο συνύπαρξης των κοινωνικών πόλων, όπου μέσω (και) των γλωσσικών ανταλλαγών υλοποιούνται πραγματικές σχέσεις γειτνίασης, τάξης και ανισότητας (Παναγιωτόπουλος ο.π.).

Σ' αυτή την προοπτική, το ερώτημα για το ύφος τίθεται, κατά τον Bourdieu, ως εξής:

"...αυτή η ατομική παρέκκλιση σε σχέση με μια γλωσσική νόρμα, αυτή η συγκεκριμένη επεξεργασία που τείνει να προσδίδει στο λόγο διακριτικές ιδιότητες, είναι ένα αντιλαμβανόμενο [etre-percu], το οποίο δεν υπάρχει παρά σε σχέση με υποκείμενα που έχουν τη δυνατότητα αντίληψης, [υποκείμενα] προικισμένα μ' αυτές τις διακριτικές ιδιότητες, οι οποίες επιτρέπουν την πραγματοποίηση μεταξύ διαφορετικών τρόπων του λέγειν, διαφορετικών τεχνών του ομιλείν. Έπεται ότι το ύφος (...) δεν υπάρχει παρά σε σχέση με δράστες προικισμένους με σχήματα αντίληψης κι εκτίμησης, τα οποία του επιτρέπουν να συγκροτείται ως σύνολο συστηματικών διαφορών κατανοούμενων συγκριτικά" (1982, ο.π. σελ. 15).

Το ύφος λοιπόν, ως άξονας που συνδέει συγκρότηση και κατανόηση λόγου, αποτελεί όρο δηλωτικό του νοήματος, της ερμηνευτικής σχέσης, που υπάρχει μεταξύ μορφής και περιεχομένου, απο τη μια και απο την άλλη των εξω-γλωσσικών συνθηκών εκφοράς του. (Spencer and Gregory 1964, σελ. 68)

Ωστόσο, όπως άλλωστε έχει ήδη αναφερθεί, η έννοια της απλής χρήσης των λέξεων και ο περιορισμός της οπτικής στη γραμματικοσυντακτική δόμηση μιας απόφανσης δεν επαρκούν για τον πλήρη ορισμό του νοήματός της. Η κατανόηση των πράξεων του λόγου στο λειτουργικό τους χώρο οφείλει να λαμβάνει υπόψη την υφή της σχέσης, το είδος της σύμβασης και το περίγραμμα της ευρύτερης επιτελούμενης πράξης, στην οποία εντάσσεται κάθε γλωσσική χρήση.

Το ύφος επομένως, αποτελεί όρο δηλωτικό του νοήματος, όχι μόνο περιορισμένου στην ομιλητική του διάσταση αλλά και εκτεινόμενου στην εν γένει κοινωνική παρουσία και πραξιολογία του υποκειμένου μέσα σ' ένα πεδίο. Αυτήν ακριβώς τη διάσταση καλύπτει η έννοια του "ύφους ζωής" (style de vie) την οποία χρησιμοποιεί ο Bourdieu (1979). Το ύφος ζωής αποτελεί μια συνισταμένη, εξαγόμενη απο ένα πλέγμα επιλογών, που αφορούν αγαθά και ιδιότητες και οι οποίες διέπονται απο εκλεκτική συγγένεια (affinite) ύφους (βλ. και Παναγιωτόπουλος ο.π. σελ. 56). Το ύφος ζωής συνθέτει έτσι μια τάξη τακτικών και πρακτικών τρόπων προσέγγισης του πεδίου και κυρίως εκδήλωσης της κατεχόμενης θέσης μέσα σ' αυτό.

Το habitus, ως "προϊόν ενσωμάτωσης της αντικειμενικής αναγκαιότητας και των εξωτερικών περιορισμών" (ο.π.) αποτελεί τη γενετική αρχή των αντικειμενικά διακριτών πρακτικών. Ταυτόχρονα, αποτελεί σύστημα ταξινόμησης των πρακτικών αυτών, τις οποίες ενοποιεί σε σημεία διακριτικά και συστηματικά διακρινόμενα - συγκροτητικά ενός ύφους ζωής. Τα επιλεγμένα αγαθά, πρακτικές και ιδιότητες είναι ταυτόχρονα ταξιθετημένα και ταξιθετικά και μετασχηματίζονται έτσι σε σημεία αυτοσήμανσης μιας κοινωνικής θέσης και αντίστοιχα, σε συμβολικά σχήματα έκφρασης μιας κοινωνικής ομάδας και της θέσης της μέσα στο πεδίο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΟΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΒΛΕΜΜΑΤΟΣ

Κεντρικό σημείο εσωτερικής έντασης και διαμάχης για τον προσδιορισμό της κοινωνικής ψυχολογίας ως ξεχωριστής επιστήμης και τη θέσπιση των κατευθυντήριων γραμμών της μεθοδολογίας και της θεωρητικής της παραγωγής, υπήρξε από νωρίς ο ορισμός των οντοτήτων, τις οποίες προϋποθέτει η κοινωνιοψυχολογική ανάλυση, ο ιδιαίτερος τρόπος δηλαδή με τον οποίο αυτή βλέπει τα πράγματα και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Ο Moscovici (1970, 1984, 1989, βλ. επίσης Παπαστάμου 1989α σελ. 9 κ.ε.) ασκεί κριτική στη "δυαδική" αντίληψη ανάλυσης, την οποία υιοθετούν κάποιες ψυχολογικού και κοινωνιολογικού τύπου αναγωγιστικές προσεγγίσεις της κοινωνικής ψυχολογίας, οι οποίες με τον τρόπο αυτό υποβιβάζουν τη σημασία της, αποδιδοντάς της μόνο ένα συμπληρωματικό ρόλο, η καθεμιά για τον εαυτό της. Η "δυαδική" αυτή αντίληψη αντιπαραθέτει ένα ατομικό ή συλλογικό υποκείμενο σ'ένα αντικείμενο του φυσικού ή κοινωνικού του περιβάλλοντος, το οποίο αντικείμενο με τον τρόπο αυτό λειτουργεί σαν ερέθισμα γιά τη διαμόρφωση της αντίληψης και της συμπεριφοράς του υποκειμένου. Ο Moscovici προτείνει την αντικατάσταση του μοντέλου "υποκείμενο - αντικείμενο" από τη σχέση, που συγκροτούν τα υποκείμενα μεταξύ τους και κατά την κοινή τους αναφορά σε κάποιο αντικείμενο του εξωτερικού περιβάλλοντος.

> "Από αυτή την άποψη, μια προοπτική περισσότερο "κοινωνική", την οποία μοιράζονται, σε διαφορετικό βαθμό, πολλοί συγγραφείς, αναπαριστά μια βέβαιη πρόοδο, στο βαθμό που παίρνει σα σημείο αφετηρίας τη συνολική ενότητα τη συγκροτούμενη από την αλληλεξάρτηση, πραγματική ή συμβολική, περισσότερων υποκειμένων κατά τη σχέση τους πρός ένα περιβάλλον κοινό, το οποίο είναι είτε φυσικό είτε κοινωνικό. Μιά τέτοια προοπτική είναι εφαρμόσιμη τόσο στα φαινόμενα των ομάδων όσο και σε διαδικασίες ψυχολογικές και κοινωνιολογικές και συμπεριλαμβάνει το γεγονός της κοινωνικής σχέσης κατά την περιγραφή και την εξήγηση κοινωνικών και ψυχολογικών φαινομένων. Σ'αυτή την περίπτωση, η σχέση υποκείμενο - αντικείμενο διαμεσολαβείται από την παρέμβαση ενός άλλου υποκειμένου, ενός 'Alter", και γίνεται μια σχέση σύνθετη υποκειμένου προς υποκείμενο και υποκειμένων προς αντικείμενα" (1970 ο.π., σελ. 33 κ.ε.)

Μια τέτοια προσέγγιση αναδεικνύει τη δομική και δυναμική φύση των κοινωνιοψυχολογικών φαινομένων, καθώς θέτει στο επίκεντρο της ανάλυσης την αλληλεπίδραση και τη διασταύρωση των προοπτικών των κοινωνικών υποκειμένων, κατά

τη συνύπαρξή τους ενώπιον αντικειμένων με κοινό ενδιαφέρον. Η κοινωνική σχέση αναδεικνύεται σε χώρο και πεδίο εκδήλωσης των φαινομένων, που αποτελούν το αντικείμενο της κοινωνικής ψυχολογίας. Φαινόμενα όπως η υποταγή στην αυθεντία, η κοινωνική επιρροή των μειονοτήτων, η συλλογική πόλωση, οι διομαδικές σχέσεις, η διαμόρφωση κοινωνικών αναπαραστάσεων και στερεοτύπων, απαντώνται σε κάθε τομέα συγκρότησης της κοινής ανθρώπινης εμπειρίας και αναφέρονται στο υλικό των κοινωνικών δεσμών και των συμβολικών ανταλλαγών, διαδικασιών διαμέσου των οποίων μορφοποιείται και νοηματοδοτείται η συλλογική συνύπαρξη.

Ο τρόπος, με τον οποίο ορίζεται κάθε φορά ο "άλλος", που μπορεί να είναι κατά περίπτωση ένα άτομο, μια ομάδα, μια ιδέα ή συμπεριφορά, αποτελεί κρίσιμο σημείο για την κατεύθυνση, την οποία παίρνει η εμπειρική έρευνα και η παραγόμενη θεωρία. Η τριαδική οπτική, η οποία συνιστά την ιδιαιτερότητα του κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος, επιτρέπει την απάντηση στο πλέον καίριο ερώτημα, το οποίο για τον Moscovici δικαιολογεί την ύπαρξη και τη χρησιμότητα της κοινωνικής ψυχολογίας και το οποίο δεν είναι άλλο από το πρόβλημα των αιτίων της σύγκρουσης μεταξύ του ατόμου και της κοινωνίας (1989 ο.π., σελ. 413). Η κοινωνική ψυχολογία υπολαμβάνει το πρόβλημα της σύγκρουσης αυτής, όπως αυτό εκδηλώνεται κατά την ατομική εσωτερίκευση του κοινωνικού και την παρέμβαση του ατόμου στην κοινωνική ομοιόσταση και αλλαγή. Η κατεύθυνση της έρευνάς της σε φαινόμενα όπως η κοινωνική σύγκριση, η πίεση πρός την ομοιομορφία, η πλειοψηφική επιρροή, η παραγωγή μιας κοινής ομαδικής ταυτότητας, προσπαθεί να απαντήσει στο ερώτημα το σχετικό με τον τρόπο ενσωμάτωσης και προσαρμογής του ατόμου στις ευρύτερες συλλογικές οντότητες. Κατά τρόπο ανάλογο, η έρευνα, που είναι προσανατολισμένη στα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής, συλλογικών αποφάσεων, κοινωνικής διαφοροποίησης και ατομικής παρέκκλισης μέσα στα όρια μιας ομάδας, επικεντρώνεται κατ΄ουσίαν στη μελέτη των μηχανισμών, διαμέσου των οποίων το άτομο συμβάλλει στην καινοτομία και την κοινωνική αλλαγή, με την ενεργό συμμετοχή του στην κατασκευή της κοινωνικής πραγματικότητας.

Η εφαρμογή του ιδιαίτερου αυτού βλέμματος στις μεθοδολογικές επιλογές και συγκεκριμένες ερευνητικές πρακτικές της κοινωνικής ψυχολογίας διέπεται ακριβώς από αυτή την έμφαση στη διασύνδεση μεταξύ ατομικών και συλλογικών φαινομένων κατά τις συμβολικές ανταλλαγές με αφορμή αντικείμενα, ανταλλαγές οι οποίες αποτελούν καθαυτές την εκτύλιξη των κοινωνικών σχέσεων και τη συγκρότηση των κοινωνικών δεσμών. Η κοινωνική ψυχολογία μοιράζεται με άλλες κοίνωνικές επιστήμες κάποιες έννοιες και το ενδιαφέρον για τις διαδικασίες αλληλεπίδρασης. Ωστόσο, ο ιδιαίτερος τρόπος, με τον οποίο θέτει τα πράγματα, ως σχέση υποκειμένων με αφετηρία την αναφορά τους σε αντικείμενα του κοινού τους περιβάλλοντος και η συνακόλουθη έμφαση, που δίνει, στο συνεχές μεταξύ των ατομικών και συλλογικών εκφράσεων του κοινωνικού,

αποτελεί την ειδοποιό διάσταση στον ορισμό του ερευνητικού της αντικειμένου, στην προσήλωση του ενδιαφέροντός της σε.φαινόμενα, τα οποία είναι ταυτόχρονα κοινωνικά και ψυχολογικά.

> "...το κεντρικό και αποκλειστικό αντικείμενο της κοινωνικής ψυχολογίας είναι όλα τα φαινόμενα, που έχουν σχέση με την ιδεολογία και την επικοινωνία, αναφορικά με τη γένεση, τη δομή και τη λειτουργία τους. Πιο συγκεκριμένα μάλιστα, θα έλεγα ότι, η κοινωνική ψυχολογία ασχολείται με εκείνες τις πολιτιστικές διαδικασίες, διαμέσου των οποίων μέσα σε μια δεδομένη κοινωνία: 1) οργανώνονται οι γνώσεις 2) εγκαθιδρύονται οι σχέσεις των ατόμων προς το περιβάλλον, σχέσεις πάντα διαμεσολαβούμενες από την παρουσία του άλλου 3) οριοθετούνται οι δομές, μέσα στις οποίες οι άνθρωποι εκδηλώνουν τη συμπεριφορά τους 4) κωδικοποιούνται οι διατομικές και οι διομαδικές σχέσεις 5) συγκροτείται μια κοινωνική πραγματικότητα κοινή, η οποία παράγεται τόσο μέσα στις σχέσεις με τους άλλους όσο και στις σχέσεις με το περιβάλλον και γύρω από την οποία δημιουργούμε κανόνες και επενδύουμε σε αξίες." (1970 ο.π., σελ. 62).

Κατά τρόπο ανάλογο, οι Duveen και Lloyd (1986) θεωρούν σαν κύριες παραμέτρους, οι οποίες προσδιορίζουν την ιδιαιτερότητα της κοινωνικής ψυχολογίας και τη σχέση της με τις άλλες επιστήμες "...τον ιδιαίτερο τρόπο, που αυτή έχει για να βλέπει τα πράγματα, το αντικείμενό της, που βρίσκεται στο σταυροδρόμι μερικών άλλων επιστημών και την τοποθέτησή της, τη σχετική με τη "δημιουργία" της κοινωνικής πραγματικότητας" (αναφέρεται από τον Moscovici 1989 ο.π., σελ. 416).

Τα φαινόμενα ιδεολογίας και επικοινωνίας καλύπτουν όλες εκείνες τις διαδικασίες ενεργού επεξεργασίας των σχέσεων, από την πλευρά των υποκειμένων που συμμετέχουν σ΄αυτές, και της παραγωγής των συμβολικών προϊόντων. Τα προϊόντα των διαδικασιών αυτών, οι οποίες διαμεσολαβούνται από τη χρήση της γλώσσας, είναι τα συστήματα αναπαραστάσεων, τα στερεότυπα, οι ταυτότητες, οι στάσεις και αξιολογήσεις, που συμβάλλουν στη οργάνωση και κατανόηση της κοινής διάσπαρτης εμπειρίας και λειτουργούν σαν καθοδηγητικές αρχές δράσης και συμπεριφοράς.

Η κοινωνική ψυχολογία θεσπίζοντας σαν αποκλειστικό της αντικείμενο τα φαινόμενα αυτά, διακονεί ενεργά, στον καθημερινό της ερευνητικό προσανατολισμό και πρακτική, τη διυποκειμενική προβληματική. Θέτει τη σχέση ανταλλαγής και διασταύρωσης των προοπτικών, με αφετηρία μια κοινή συμβατική πραγματικότητα, η οποία συνεχώς αλλάζει και εμπλουτίζεται, σαν κεντρικό άξονα της προσπάθειας να απαντήσει με το δικό της τρόπο στο πρόβλημα της κοινωνικής παραγωγής του νοήματος. Όντας μια επιστήμη του συγκεκριμένου, εφαρμόζει την πραγματολογική προβληματική της διεξαγωγής του "διαλόγου" σε πλείστα πεδία, στα οποία εκτυλίσσεται η διαπραγμάτευση μεταξύ διαφορετικών και συγκρουόμενων εκδοχών του πραγματικού και

καθορισμού του δέοντος και όπου το μόνιμο διακύβευμα είναι η έγκυρη αναπαράσταση του πεδίου και του υπο συζήτηση αντικειμένου και η διασφάλιση της αυτοσυντήρησης και της ισχύος των συμμετεχόντων. Η κοινωνιοψυχολογική έρευνα χρησιμοποιεί το "διάλογο" ή τη "διαπραγμάτευση" σαν διαδικαστικό υπόδειγμα, για την εξέταση της εντός πεδίου ad hoc λειτουργίας παραμέτρων, λιγότερο ή περισσότερο κανονιστικών στην παραγωγή του νοήματος. Το ζητούμενο της κοινωνιοψυχολογικής έρευνας είναι η "εξήγηση", δηλαδή η εύρεση των εσωτερικών διασυνδέσεων μεταξύ των φαινομένων και η αποκάλυψη των μηχανισμών, που είναι υπεύθυνοι για τη μορφολογία και τη δομή τους.

Η διατύπωση εξηγητικών θεωριών, από την κοινωνική ψυχολογία, απαντά στο ερώτημα του πώς γίνεται η κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας, ενώ επιτρέπει ταυτόχρονα τη δυνατότητα πρόβλεψης και παρέμβασης. Το αναγκαίο βήμα όμως για τη διατύπωση εξηγήσεων αποτελεί η "περιγραφή", η χαρτογράφηση δηλαδή μιας όσο το δυνατόν ευρύτερης γκάμας φαινομένων, μέσα στα πραγματικά πεδία εμφάνισής τους και η επεξεργασία ενός συστήματος εννοιολογικών κατηγοριών, ικανών να αποδώσουν τους βασικούς όρους εμφάνισής τους και να εμπνεύσουν ευριστικά ερωτήματα, τα οποία θα καθοδηγήσουν την εμπειρική έρευνα. Μ΄αυτή την έννοια, η περιγραφή προηγείται της εξήγησης στην κοινωνική ψυχολογία (ο.π.), η οποία δεν πρέπει να αγνοεί τα πραγματικά περιεχόμενα, τα αντικειμενικά δηλαδή και αυθύπαρκτα φαινόμενα. Η θεώρησή τους μέσα από το ιδιαίτερο κοινωνιοψυχολογικό βλέμμα τα ορίζει σαν δυναμικούς χώρους συγκρότησης και επεξεργασίας σχέσεων και τα μεταγράφει σε επιστημονικά προβλήματα, επιτρέποντας την ανάδειξη της περιπλοκότητας και της ιδιαίτερης υφής τους, ως φαινομένων ταυτόχρονα κοινωνικών και ψυχολογικών.

Αυτή η συνεχής αναμέτρηση μεταξύ περιεχομένων και μηχανισμών, μεταξύ της προσπάθειας ακτινογράφησης πραγματικών φαινομένων και χώρων κοινωνικής εμπειρίας και μεταξύ της προσπάθειας συγκρότησης θεωριών ικανών να προμηθεύσουν ικανοποιητικές εξηγήσεις για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη γκάμα φαινομένων, διατρέχει την καθημερινή εμπειρία της κοινωνιοψυχολογικής έρευνας. Ιδιαίτερα μάλιστα η εφαρμογή της πειραματικής μεθόδου και η χρησιμοποίηση ερεθισμάτων, που αναφέρονται σε ζητήματα πραγματικής κοινωνικής διαμάχης, αποτελεί την πλέον γόνιμη και δυναμική εφαρμογή της διυποκειμενικής προβληματικής, η οποία εκφράζει την ιδιαιτερότητα του κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος. Έτσι, αναπαρίστανται στις κεντρικές τους παραμέτρους επιμέρους πεδία κοινωνικών δεσμών, σκιαγραφείται η δυναμική τους και ακτινογραφούνται οι κεντρικές διαδικασίες, διαμέσου των οποίων μια κοινωνία αντιλαμβάνεται τον εαυτό της και θέτει τους όρους διατήρησης και μεταβολής της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Michael Billig: Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

Ο Michael Billig (1982, 1984 a, b, 1987, 1988 a, b, 1989, 1991) ξεκινάει από την κριτική που έχει ασκηθεί τα τελευταία χρόνια, όλο και περισσότερο, εναντίον της παραδοσιακής μεθοδολογίας και θεωρίας των κοινωνικών στάσεων (Billig 1988 a, Jaspars and Fraser 1984, Eiser and van der Pligt 1984, Eiser 1987). Η κριτική επισημαίνει, εκτός από τη μεθοδολογική μονομέρεια, την πολυσχιδία των ορισμών, που κατά καιρούς έχουν δοθεί στην έννοια της κοινωνικής στάσης και οι οποίοι βασίζονται στον τονισμό διαφορετικών διαστάσεων, ως κεντρικών. Κοινό σημείο, ωστόσο, των διαφόρων αυτών ορισμών αποτελεί η θέση, κατά την οποία οι κοινωνικές στάσεις αφορούν σε αξιολογήσεις ερεθισμάτων, οι οποίες αποτελούν έκφραση ψυχολογικών - συναισθηματικών ατομικών παραμέτρων.

Για τον Billig, η κοινωνική στάση δεν αποτελεί μια σταθερή, ψυχολογικά δομημένη γενετική αρχή απαντήσεων σε εξωτερικά ερεθίσματα, διεπόμενη από συνέπεια και συνοχή. Η θεώρηση της κοινωνικής στάσης σαν στερεοτυπική, εσωτερικά συνεκτική και αμετάβλητη σε κάθε κατάσταση, αξιολόγηση ενός ερεθίσματος, αγνοεί τη ρητορική της διάσταση. Η διάσταση αυτή έγκειται στο ότι, οι εκφράσεις των στάσεων αποτελούν συγκειμενικά προσδιορισμένες αποσπασματικές τοποθετήσεις και επιχειρήματα, σε μια δημόσια διαμάχη σχετικά με κάποιο αντικείμενο. Η επιχειρηματολογία, σαν ενεργός συμμετοχή στη διαμάχη, αποσκοπεί στη δικαιολόγηση και υποστήριξη μιάς ειλημμένης απόφασης και στην απόκρουση των αντιτιθέμενων τοποθετήσεων.

Η ποιότητα, που αποδίδει η ρητορική προσέγγιση στις στάσεις, ως οιονεί τοποθετήσεις σ΄ένα διάλογο και η συνακόλουθη έμφαση στην επιτελεστική τους διάσταση, ως επιχειρημάτων, βοηθάει, να ερμηνεύσουμε τη μεταβλητότητα, τις αποχρώσεις και διακυμάνσεις στην άρθρωση της επιχειρηματολογίας και την προσαρμογή της στις συγκειμενικά υπαγορευμένες αναγκαιότητες του πλαισίου αλληλεπίδρασης. Τα δεδομένα ερευνών, οι οποίες χρησιμοποιούν τη μέθοδο της συνέντευξης και αναφέρονται σε διαλόγους της καθημερινής ζωής (1988b, 1989, ο.π.) δείχνουν, πώς οι αλλαγές έκφρασης ως πρός την ένταση και την κατεύθυνση προς μια συγκεκριμένη άποψη, ισοδυναμούν με νοηματικές μεταβολές, βάσει της δυναμικής του εκτυλισσόμενου διαλόγου. Έτσι, η ίδια εκφερόμενη ρήση προσλαμβάνει διαφορετικό νόημα σαν απάντηση σε διαφορετικά αντεπιχειρήματα, σαν απάντηση σε αντεπιχειρήματα προερχόμενα από διαφορετικές πηγές ή απλά όταν χρησιμοποιείται σε διαφορετικά συγκείμενα. Οι διαφορετικής υφής μεταβολές σ΄ένα ρητορικό πλαίσιο λοιπόν

οδηγούν σε νέες επεξεργασίες και ποιοτικούς μετασχηματισμούς των κατεχόμενων στάσεων, πράγμα που μας υποχρεώνει να τις θεωρούμε, όχι πλέον σαν δομημένη και αμετάβλητη ενότητα απαντήσεων, που αντανακλά ψυχικές και συναισθηματικές προδιαθέσεις αλλά σαν κρυσταλλώσεις οιονεί επιχειρηματολογικών τάξεων, οι οποίες καλούνται να αποδειχθούν λειτουργικές στο πλαίσιο, στο οποίο αρθρώνονται.

Η ρητορική προσέγγιση, με αφετηρία αυτή την επεξεργασία της έννοιας των κοινωνικών στάσεων, αναδεικνύει τον νεοπραγματιστικό προβληματισμό στην προσέγγιση του νοήματος και κατά τη γνώμη μας αποτελεί ένα υπόδειγμα εφαρμογής του ιδιαίτερου κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος.

Γιά τον Billig, η "κοινή γνώμη" αποτελεί το φυσικό χώρο της ρητορικής δραστηριότητας και νοείται με βάση δυο διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση αναφέρεται στο συμβατικά συναποδεκτό πλαίσιο αξιών, εννοιών και αυτονόητων πολιτιστικών δεδομένων (βλ. και Berger and Luckmann 1966), τα οποία δεν τίθενται σε αμφισβήτηση αλλά αντίθετα αποτελούν τις καταγωγικές αρχές και τις νομιμοποιητικές βάσεις των επιμέρους επιχειρημάτων. Η δεύτερη διάσταση αναφέρεται στη "διλημματική" φύση της κοινής γνώμης, στη θεώρησή της δηλαδή σαν πεδίου εμφάνισης διαφόρων αντιλεγόμενων κοινωνικών θεμάτων (αναφερόμενων σε αξίες, γεγονότα, συμπεριφορές πρόσωπα κ.λ.π.), τα οποία συγκεντρώνουν γύρω τους ποικίλα επιχειρήματα και θέσεις, στο συνεχές μεταξύ των δύο (υπαρχόντων ή εικαζομένων) διαμετρικά αντιτιθέμενων τοποθετήσεων. Τα θέματα αυτά αποτελούν τις αφετηρίες διαφορετικών προσεγγίσεων, μεταξύ των οποίων το διακύβευμα είναι η έγκυρη απόδοση της ουσίας τους, η οποία πάντα συνδέεται με ζητήματα ταυτότητας και κυριαρχίας.

Η εμπλοκή των υποκειμένων σε μιά επιχειρηματολογική διαμάχη σχετικά με "κοινωνικά διλήμματα" εκδηλώνεται σαν πρόταση γιά τα πιο κατάλληλα σχήματα κατηγοριοποίησης και κατηγορηματικής απόδοσής τους, καθώς και γιά το πιά ευρύτερη αξία είναι σε θέση, να αποδώσει περισσότερο έγκυρα το νοημά τους (1987 ο.π.). Τα επιχειρήματα, λόγω ακριβώς του ότι, εκφέρονται σ΄ένα ρητορικό πλαίσιο, έχουν μια διττή υπόσταση. Από τη μιά πλευρά αποτελούν αναπαραστάσεις (ή συστατικά στοιχεία αναπαραστάσεων) του υπο συζήτηση αντικειμένου, ενώ ταυτόχρονα λειτουργούν σαν απαντήσεις, σαν προσαρμοστικές αντιδράσεις σε απλώς διαφορετικά ή συγκρουόμενα επιχειρήματα, τα οποία εκφέρονται πάνω στο ίδιο αντικείμενο. Ο Billig δεν παραλείπει να αναφερθεί στην ομοιότητα ανάμεσα στην έννοια "κοινή γνώμη" ως πλαίσιο κοινά κατανοούμενων αξιών αλλά και ως πηγή αντικειμένων κοινωνικής διαμάχης και στην *έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων* (1987 ο.π. σελ. 261, σημ 1). Προτείνει δε την ανάπτυξη της ρητορικής συνιστώσας των αναπαραστάσεων, ως επιχειρημάτων τα οποία αποτελούν αξιώσεις έγκυρης απόδοσης του πραγματικού και ταυτόχρονα κανονιστικά θεμέλια της ταυτότητας και της ισχύος του υποκειμένου τους.

Η λειτουργικότητα των επιχειρημάτων μέσα σ΄ένα συγκεκριμένο ρητορικό πλαίσιο, κρίνεται από την ικανότητά τους να δικαιολογούν και να υποστηρίζουν την κατοχή μιας θέσης, από τη μια και από την άλλη να καταπολεμούν επιτυχώς αντίθετες τοποθετήσεις. Μόνο η αναφορά στη λειτουργικότητα αυτή είναι σε θέση, να εξηγήσει τη μεταβλητότητα στην εκφορά του λόγου του ίδιου υποκειμένου σε διαφορετικές συγκειμενικές συνθήκες, καθώς και την ύπαρξη και ανοχή παλινοδιών και αντιφάσεων στο εσωτερικό ενός συγκροτημένου ιδεολογικού συστήματος.

Η ρητορική οπτική της κοινωνικής ψυχολογίας έχει λοιπόν εγχειρηματική αξία, σαν περιγραφική προσέγγιση των μηχανισμών κατασκευής της κοινωνικής πραγματικότητας και των τρόπων συγκρότησης και συνεχούς μεταβολής των κοινωνικών δεσμών, ως πεδίων ανταλλαγής συγκρουόμενων οπτικών του υπάρχοντος και εκδοχών του δέοντος. Έτσι, θα μπορούσε να έχει πολύτιμη συνεισφορά στην ανάλυση των διαδικασιών κοινωνικής επιρροής, καθώς είναι σε θέση να αποδώσει τη δυναμική, που αναπτύσεται ανάμεσα στην πηγή και στο δέκτη. Η μεταξύ τους σχέση, σαν διασταύρωση συγκρουόμενων αναπαραστασιακών πεδίων πάνω στο ίδιο αντικείμενο, μπορεί να περιγραφεί σαν ένα ρητορικό πλαίσιο πολύπλευρης διαπραγμάτευσης και κινητικότητας τόσο στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων όσο και στο επίπεδο των ιδεολογικών περιεχομένων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΣΑΝ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ

Η έννοια της κοινωνικής αναπαράστασης εισάγεται από τον Moscovici (1961/1976, βλ. και Παπαστάμου 1989α, Μαντόγλου 1995) σαν μια θεωρητική προοπτική και σαν τομέας έρευνας, που έχει τη δυνατότητα να εκφράσει την ιδιαιτερότητα της κοινωνικής ψυχολογίας. Η θεωρητική και μεθοδολογική της τεκμηρίωση αποτελεί απο την αρχή προσπάθεια να ανοιχτούν νέοι ορίζοντες στη μελέτη της γνώσης και της συμπεριφοράς που διαμορφώνουν και εκφράζουν τα υποκείμενα για τον εαυτό τους, τον άλλο και τον κόσμο που τους περιβάλλει.

Η έννοια αυτή έρχεται να καλύψει την ανεπάρκεια και την περιοριστικότητα κλασσικών εννοιών, όπως η γνώμη και η εικόνα, οι οποίες ακριβώς, βασιζόμενες στη "δυαδική" αντίληψη της πραγματικότητας, αδυνατούν να αποδώσουν τη δυναμική διάσταση της ενεργού συμμετοχής των υποκειμένων, κατά την αλληλεπίδρασή τους, στη συγκρότηση και αναπαραγωγή της κοινωνικής πραγματικότητας. Η αναφορά του υποκειμένου στο αντικείμενο, στο εξωτερικό ερέθισμα δεν αποτελεί μια επιλογή πληροφοριών, που καταλήγει σε απλή επανάληψη και αναπαραγωγή του ερεθίσματος. Αντίθετα, υποκείμενο και αντικείμενο συγκροτούνται αμοιβαία. Η δημιουργική ικανότητα του υποκειμένου αναδιαμορφώνει και μετασχηματίζει ποιοτικά τα χαρακτηριστικά του αντικειμένου - ερεθίσματος, έτσι ώστε η αναπαράστασή του αποτελεί εμπλουτισμό και ανασυγκρότηση της ύπαρξης και της λειτουργίας του. Για τον Moscovici λοιπόν

> " Όταν μιλάμε για κοινωνικές αναπαραστάσεις ξεκινάμε απο διαφορετικές προκείμενες. Κατ΄αρχήν, θεωρούμε ότι δεν υπάρχει δεδομένη τομή ανάμεσα στον εξωτερικό κόσμο και στον κόσμο του ατόμου (ή της ομάδας), ότι το υποκείμενο και το αντικείμενο δεν είναι απόλυτα ετερογενή μέσα στο κοινό τους πεδίο. Το αντικείμενο εγγράφεται μέσα σ΄ ένα πλαίσιο ενεργό, κινούμενο, καθώς γνωρίζεται κατά τρόπο μερικό απο το άτομο ή τη συλλογική οντότητα, όντας προέκταση της συμπεριφοράς τους και δεν υπάρχει γι΄αυτούς παρά σαν λειτουργία των μέσων και των μεθόδων, που επιτρέπουν τη γνωστική του προσέγγιση." (1976 ο.π. σελ. 46)

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις λοιπόν αναφέρονται στην ενεργό διαχείριση της κοινής κατά την αλληλεπίδραση εμπειρίας και η διαδικασία διαμόρφωσής τους ισοδυναμεί με τη διηνεκή ανασυγκρότηση και το μετασχηματισμό τόσο των όρων ύπαρξης και της σημασίας του αντικειμένου, στο οποίο απο κοινού αναφέρονται τα υποκείμενα, όσο και της φύσης του κοινωνικού δεσμού, ο οποίος εγκαθιδρύεται μεταξύ τους. Έτσι, οι

κοινωνικές αναπαραστάσεις μπορούν να προσεγγιστούν, κατά την έκφραση του Abric (1987), σαν "προϊόν", σαν πλέγμα αξιολογήσεων, εικόνων και εννοιών, το οποίο συμβάλλει στη διαμόρφωση των συμπεριφορών και στον προσανατολισμό των διαδικασιών αλληλεπίδρασης αλλά και σαν "διαδικασία", σαν εκτύλιξη μιας κοινωνικής σχέσης, η οποία αποτελεί αέναη αλλαγή των αποδιδόμενων στα αντικείμενα σημασιών και των όρων συνύπαρξης των κοινωνικών δραστών. Αυτήν ακριβώς τη διττή οπτική, η οποία εκφράζει το δυναμισμό και την πρωτοτυπία της έννοιας των κοινωνικών αναπαραστάσεων, αποδίδει και ο ορισμός της D. Jodelet (1984, σελ. 361):

> "Η έννοια της κοινωνικής αναπαράστασης σημαίνει μια ιδιαίτερη μορφή γνώσης, τη γνώση της κοινής γνώμης (sens commun), της οποίας τα περιεχόμενα εκφράζουν τη διαχείριση γεννετικών και λειτουργικών διαδικασιών κοινωνικά προσδιορισμένων. Επιπλέον σημαίνει μια μορφή κοινωνικής σκέψης. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι τρόποι πρακτικής σκέψης προσανατολισμένες πρός την επικοινωνία, την κατανόηση και τη διαχείριση του κοινωνικού περιβάλλοντος, υλικού ή ιδεατού. Σαν τέτοιες, παρουσιάζουν ειδικά χαρακτηριστικά όσον αφορά στην οργάνωση των περιεχομένων, στις διανοητικές επεξεργασίες και στη λογική. Ο κοινωνικός προσδιορισμός των περιεχομένων ή των διαδικασιών αναπαράστασης σημαίνει την αναφορά στις συνθήκες και στα πλαίσια, μέσα στα οποία αναδύονται οι αναπαραστάσεις, στις επικοινωνίες, διαμέσου των οποίων κυκλοφορούν, στις λειτουργίες που επιτελούν κατά την αλληλεπίδραση με τον κόσμο και τους άλλους."

Η μελέτη της διαδικασίας διαμόρφωσης μιας κοινωνικής αναπαράστασης οφείλει, κατά την αντίληψη της Jodelet, να επικεντρώνεται κατ΄αρχήν στη μορφοποιητική και ταυτόχρονα σημασιοδοτική λειτουργία, που επιτελείται. Η λειτουργία αυτή, η οποία ξεκινά απο την αισθητηριακή οικειοποίηση του αντικειμένου και την επιλεκτική εστίαση της γνωστικής δραστηριότητας σε συγκεκριμένες πλευρές του, εκδηλώνεται σαν αντιστοίχηση εννοιών και εικόνων. Η διαμορφούμενη εικόνα του αντικειμένου επενδύεται με σημασίες, προερχόμενες απο το ήδη υπάρχον, στο πεδίο αλληλεπίδρασης, σύστημα αξιολογήσεων και κατανόησης.

Η κοινωνική αναπαράσταση ως "προϊόν", ως συγκροτημένο δηλαδή απόθεμα περιγραφών, γνώσεων και αξιολογήσεων, που αντιστοιχεί σε υποδιαιρέσεις της κοινής γνώμης και επιμέρους συλλογικές οπτικές (Moscovici 1976 ο.π. σελ 65 κ.ε.) συνίσταται απο τρείς εσωτερικές διαστάσεις. Κατ΄αρχήν απο μια ποσότητα πληροφοριών, οι οποίες αντιστοιχούν κάθε φορά σ΄ένα συγκεκριμένο επίπεδο γνώσης και εξοικείωσης μιας συλλογικής οντότητας για το αντικείμενο της αναπαράστασης. Κατά δεύτερο λόγο, απ΄αυτό που ο Moscovici ονομάζει "πεδίο της αναπαράστασης" και το οποίο αφορά στις επιμέρους πλευρές και ενσαρκώσεις της πραγματικής ύπαρξης του αντικειμένου. Για

παράδειγμα, στη μελέτη του Moscovici για την αναπαράσταση της ψυχανάλυσης στη Γαλλική κοινωνία (ο.π.), η διάσταση αυτή αναφέρεται στις εικόνες του αναλυτή, του αναλυόμενου καθώς και της πρακτικής δραστηριότητας που ακολουθείται. Η τρίτη διάσταση είναι η στάση και αφορά στον περισσότερο ή λιγότερο συγκροτημένο και συνεπή αξιολογικό προσανατολισμό του υποκειμένου πρός το αντικείμενο. Για τον Moscovici, η διάσταση αυτή είναι η περισσότερο συχνά απαντώμενη, σε σύγκριση με την πληροφόρηση και τον αριθμό των αναφερόμενων πλευρών ύπαρξης του αντικειμένου. Οι τρείς αυτές διαστάσεις καλύπτουν το βαθμό δόμησης, το περιεχόμενο και τον αξιολογικό προσανατολισμό μιας κοινωνικής αναπαράστασης, η οποία καταλήγει να είναι διαφορετική, ανάλογα με το συλλογικό υποκείμενο που την επεξεργάζεται.

Οι δυο βασικές λειτουργίες της διαδικασίας διαμόρφωσης της αναπαράστασης, η αντικειμενοποίηση (objectivation) και η επικέντρωση (ancrage), περιγράφουν την παρέμβαση των κοινωνικών σχέσεων στην παραγωγή της αλλά και αντίστροφα, την δική της παρέμβαση και ανάδραση στην υφή και το περιεχόμενο του κοινωνικού.

Η αντικειμενοποίηση αφορά στη σχηματοποίηση και την απόδοση απεικονιστικής μορφής στο αντικείμενο. Διαμέσου αυτής το αφηρημένο γίνεται συγκεκριμένο, η έννοια μετατρέπεται σε εικόνα και επενδύεται με περιγραφικά και μεταφορικά στοιχεία. Κατ΄αρχήν, η αντικειμενοποίηση εκδηλώνεται σαν επιλεκτική απόδοση του αντικειμένου (Jodelet ο.π.), σαν επιλεκτική αποκόλληση συγκεκριμένων πλευρών της ύπαρξής του και μεταφύτευσή τους στο επίπεδο της κοινής ζώσας εμπειρίας. Η μεταφορά αυτή μέσα σ΄ένα ήδη υπάρχον σύστημα ταξινόμησης και ερμηνείας οδηγεί σε απόκρυψη, παραμόρφωση, συμπλήρωση και αφαίρεση διαφόρων πλευρών και διαστάσεων του αντικειμένου. Στη συνέχεια ακολουθεί η δομική σχηματοποίηση, η συγκρότηση δηλαδή του "μορφοποιητικού πυρήνα" (noyau figuratif), ο οποίος αποτελεί ένα αφαιρετικό μοντέλο, διαμέσου του οποίου εικονοποιούνται οι βασικές εσωτερικές σχέσεις μεταξύ των σημαντικότερων στοιχείων του αναπαριστώμενου αντικειμένου. Στην κοινωνική αναπαράσταση της ψυχανάλυσης το μορφοποιητικό μοντέλο αναφέρεται στη συγκρουσιακή σχέση μεταξύ των αντίρροπων δυνάμεων του συνειδητού και του ασυνείδητου, η οποία παράγει την απώθηση, που με τη σειρά της εκδηλώνεται σαν ψυχικό σύμπλεγμα. Το απλοποιητικό αυτό σχήμα, μέσω του οποίου αναπαρίσταται η ψυχαναλυτική θεώρηση του ψυχικού κόσμου, λειτουργεί, στο επίπεδο της κοινής εμπειρίας, σαν εικονική μήτρα ταξινόμησης, ερμηνείας και αξιολόγησης συμπεριφορών και προσωπικοτήτων. Πρόκειται για την τρίτη φάση της αντικειμενοποίησης, τη φυσικοποίηση (naturalisation), με την οποία το αφαιρετικό μοντέλο απόδοσης του αντικειμένου μετατρέπεται σε ενεργό σχήμα κατηγοριοποίησης, αξιολόγησης και προσανατολισμού, εντός ενός συγκεκριμένου πεδίου σχέσεων.

Η επικέντρωση (ancrage) αναφέρεται περισσότερο άμεσα στην κοινωνική χρησιμότητα και τον ενεργό ρόλο της κοινωνικής αναπαράστασης στην ανασυγκρότηση και το μετασχηματισμό της πραγματικότητας. Η διαδικασία αυτή αφορά στην ενσωμάτωση και οργανική εισδοχή ενός αντικειμένου σ΄ένα ήδη υπάρχον σύστημα σκέψης και κατανόησης. Η χρήση οικείων περιγραφικών, ταξινομικών και αξιολογικών σχημάτων κινητοποιείται, με σκοπό την προσέγγιση του νέου (χωροχρονικά απόντος ή απλά άγνωστου) αντικειμένου. Η ενσωμάτωσή του στο προϋπάρχον νοηματικό σύστημα προσδιορίζει τις σημασίες, με τις οποίες αυτό επενδύεται. Πρόκειται για μια διαδικασία, η οποία υπακούει σε μια λογική εργαλειοποίησης (instrumentalisation) της κοινωνικά παραγόμενης γνώσης, με την έννοια ότι η συγκροτούμενη αναπαράσταση "διαλέγεται" με το νοηματικό πλέγμα, στο οποίο εντάσσεται, αποκτώντας ένα λειτουργικό ρόλο, σαν σύστημα, που συμβάλλει στην κατανόηση του περιβάλλοντος, στη διαχείρησή του και στον προσανατολισμό των συμπεριφορών. Αυτή η διαδικασία ενσωμάτωσης άλλωτε εκτυλίσσεται ομαλά, επιβεβαιώνοντας την κυριαρχία των κατεστημένων σχημάτων και αξιών, άλλωτε δε επισυμβαίνει σαν κινητήριος μοχλός καινοτομίας, λειτουργώντας διαταρρακτικά για το υπάρχον σύστημα (Jodelet ο.π. σελ. 375). Σε κάθε περίπτωση πάντως, η λογική σχηματισμού και λειτουργίας των κοινωνικών αναπαραστάσεων υπαγορεύεται απο την ανάγκη εξοικείωσης με το άγνωστο και το αναξέλεγκτο, απο την ανάγκη ερμηνείας και ελέγχου της πραγματικότητας και απο την ανάγκη προσανατολισμού των συμπεριφορών και των κοινωνικών σχέσεων.

Η αναπαραστασιακή ενσωμάτωση του αντικειμένου σ΄ένα πλέγμα κατανόησης και η σύστοιχη παραγωγή ενός σχετικά αυτόνομου αξιολογικού και ερμηνευτικού πλαισίου συνιστά μια δυναμική και πολυσχιδή διαδικασία, καθώς υπάρχουν πολλά διαφορετικά, κοινωνιολογικά προσδιορισμένα συστήματα σκέψης και πρακτικής. Ο Moscovici (ο.π. σελ 121) μιλάει για διαφορετικά "πλαίσια εισχώρησης" (contextes de penetration), διαμέσου των οποίων εκτυλίσσεται η αντικειμενοποίηση και η επικέντρωση. Η κοινωνική αναπαράσταση της ψυχανάλυσης στη Γαλλική κοινωνία αποτελεί ένα καθαρό παράδειγμα, για το πώς γίνεται το πέρασμα απο μια θεωρία στην αναπαράστασή της. Το πέρασμα αυτό συνιστά μια αλλαγή επιπέδου αφαίρεσης. Η επιλεκτική και σχηματική αναπαραγωγή ορισμένων μόνο βασικών όρων σ΄ένα πλέγμα εσωτερικών μεταξύ τους σχέσεων υλοποιείται μέσα απο την "πρόσκρουση" σε συγκεκριμένους κανόνες και αξίες, όπου γίνεται προσπάθεια να διαμορφωθεί μια νοηματική ενότητα με τους όρους του υπάρχοντος συστήματος. Χαρακτηριστικά, η προσέγγιση της ψυχανάλυσης απο τον Τύπο της Καθολικής Εκκλησίας αποσιωπά εντελώς την έννοια της libido, η οποία αποτελεί την οργανωτική αρχή της ψυχαναλυτικής θεωρίας. Επιπλέον, επιστρατεύεται η οικεία έννοια της εξομολόγησης, σαν σχήμα κατανόησης της ψυχαναλυτικής πρακτικής και οργανικής εισδοχής της έννοιάς της στη Χριστιανική κοσμοθεωρία. Σαν

ενσωματωμένο πλέον στοιχείο, η κοινωνική αναπαράσταση της ψυχανάλυσης καταλαμβάνει ένα σχετικά αυτόνομο ρόλο σαν γεννετικό σύστημα ταξινομήσεων, αξιολογήσεων και ερμηνειών.

Η ανάλυση περιεχομένου, που έκανε ο Moscovici σε δημοσιεύματα σχετικά με την ψυχανάλυση, παρμένα απο εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας, απο εφημερίδες προσκείμενες στο Γαλλικό Κομμουνιστικό Κόμμα και απο τον Τύπο της Καθολικής Εκκλησίας, έδειξε την ύπαρξη αυτών των διαφορετικών "πλαισίων εισχώρησης". Οι τρείς αυτές μερίδες του Τύπου εγκαθιδρύουν με το κοινό τους διαφορετικά συστήματα επικοινωνίας, τα οποία παράγουν, σχετικά με την ψυχανάλυση, διαφορετικές ως πρός τη δομή και το περιεχόμενο αναπαραστάσεις. Η "διάδοση" (diffusion), που αντιστοιχεί στις εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας, αποτελεί μια δομή επικοινωνίας ασαφή και ασυνεχή. Τα πολλαπλά σημεία αναφοράς και η ποικιλλία των πηγών πληροφόρησης διαμορφώνουν μια αναπαράσταση αντιφατική, πολυσχιδή και με μειωμένη εσωτερική συνοχή, η οποία συγκροτείται στο απλό επίπεδο της "γνώμης". Η "μετάδοση" (propagation) χαρακτηρίζει τον Καθολικό Τύπο και διέπεται απο μια συστηματική οργάνωση αρχών και περιεχομένων. Η δημιουργούμενη αναπαράσταση αντιστοιχεί στη "στάση" και εκφράζει μεν μια αξιολογική τοποθέτηση ως πρός την ψυχανάλυση, χωρίς ωστόσο να χαρακτηρίζεται απο ακαμψία. Αντίθετα, αυτή είναι η περίπτωση της προπαγάνδας (propagande), η οποία αντιστοιχεί στον Κομμουνιστικό Τύπο και η οποία διαμορφώνει "στερεότυπο" εναντίον της ψυχανάλυσης, καθολική δηλαδή και πολωτικά απορριπτική τοποθέτηση απέναντί της. Αυτό που διακρίνει, κατά τον Moscovici, τη μετάδοση απο την προπαγάνδα είναι ο διαφορετικός βαθμός ακαμψίας στη δόμηση των περιεχομένων, στον αξιολογικό προσανατολισμό και στην προσπάθεια καθοδήγησης της συμπεριφοράς. Η συμπληρωματική ανάλυση, που διενήργησε ο Moscovici μερικά χρόνια αργότερα (1976), σχετικά με τον Κομμουνιστικό Τύπο, έδειξε την αλλαγή του ως πρός τη μεταχείριση της ψυχανάλυσης, με όρους που προσέγγιζαν πλέον τη μετάδοση.

Απ΄όσα αναφέραμε μέχρι τώρα, φάνηκε ότι, ο κοινωνικός χαρακτήρας των αναπαραστάσεων οφείλεται, απο τη μια πλευρά, στον τρόπο διαμόρφωσής τους, μέσα απο ποικίλλα πλέγματα σχέσεων μεταξύ κοινωνικών ομάδων, βάσει των πραγματικών όρων ύπαρξής και αναγκών τους. Απο την άλλη πλευρά, οφείλεται στις λειτουργίες, που αυτές επιτελούν και οι οποίες αφορούν στην εξοικείωση με το άγνωστο, στην κατανόηση του περιβάλλοντος και στον προσανατολισμό των συμπεριφορών και των αλληλεπιδράσεων. Η διαφοροποίηση στη σχέση μεταξύ κοινωνικών ομάδων, ως προς *ένα συγκεκριμένο αντικείμενο, εκδηλώνεται σαν διαφορά στον τρόπο δόμησης, το* περιεχόμενο και τον αξιολογικό προσανατολισμό των αντίστοιχων αναπαραστάσεων. Αυτή η διαφορά, σαν αντανάκλαση διαφορετικών δομών επικοινωνίας, για τον Doise

(1989), έχει νόημα καθώς αποδίδει τους δεσμούς, που αναπτύσσονται, μεταξύ διαφόρων κοινωνικών δυναμικών και της οργάνωσης των ατομικών γνωστικών δραστηριοτήτων.

> "Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι πάντα συμβολικές τοποθετήσεις, οργανωμένες με διαφορετικούς τρόπους, για παράδειγμα, σαν γνώμες, στάσεις ή στερεότυπα, ανάλογα με τη διαπλοκή τους μέσα σε διαφορετικές κοινωνικές σχέσεις. Γενικά, μπορούμε να πούμε ότι, μέσα σε κάθε πλέγμα κοινωνικών σχέσεων, αρχές ή σχήματα οργανώνουν τις συμβολικές τοποθετήσεις, οι οποίες είναι συνδεδεμένες με επιμέρους εντάξεις μέσα σε σχέσεις. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι οργανωτικές αρχές αυτών των συμβολικών σχέσεων μεταξύ κοινωνικών δραστών, πρόκειται λοιπόν για σχεσιολογικές αρχές, οι οποίες δομούν τις συμβολικές σχέσεις ανάμεσα σε άτομα ή ομάδες, συγκροτώντας ταυτόχρονα ένα πεδίο συμβολικής ανταλλαγής και μια αναπαράσταση αυτού του πεδίου." (Doise ο.π. σελ. 228).

Η θεώρηση των αναπαραστάσεων ως οργανωτικών αρχών ατομικών τοποθετήσεων και ευρύτερων κοινωνικών σχέσεων επιτρέπει τη δυναμική οπτική διασύνδεσης των διαφόρων επιπέδων ανάλυσης της κοινωνιοψυχολογικής πραγματικότητας (Doise 1982). Έτσι, η χρήση της έννοιας της κοινωνικής αναπαράστασης, σαν καθοδηγητικό νήμα της μελέτης των κοινωνικών σχέσεων, κινητοποιεί ερωτήματα σχετικά με τις αντικειμενικές συνθήκες, μέσα στις οποίες εκτυλίσσεται η επικοινωνία, και σχετικά με τις σύστοιχες ατομικές ψυχολογικές διαδικασίες, που κινητοποιούνται εντός των επιμέρους πλαισίων επικοινωνίας (Doise 1989 ο.π.). Συνακόλουθα, στο εμπειρικό επίπεδο μελέτης μιας κοινωνικής αναπαράστασης απαιτείται η επισήμανση ενος κοινού αποθέματος γνώσεων, η επισήμανση των οργανωτικών αρχών, που διέπουν τις ατομικές τοποθετήσεις στα κύριά του σημεία και οι επικεντρώσεις των τοποθετήσεων αυτών σε συγκεκριμένες κοινωνιοψυχολογικές πραγματικότητες (Clemence, Doise, Lorenzi-Cioldi 1993).

Η οπτική των κοινωνικών αναπαραστάσεων μέσα απο την έννοια της οργανωτικής αρχής είναι σε θέση να εξηγήσει τις διακυμάνσεις και προσαρμογές ενός ατομικού ή ομαδικού λόγου σε ποικίλλα πλέγματα συμβολικών ανταλλαγών, στα οποία αναφύονται διαφορετικές ανάγκες και στοχοθεσίες επικοινωνίας. Η πολυσχιδία των *τύπων επικοινωνίας επιβάλλει την κινητοποίηση διαφορετικών οργανωτικών αρχών*, οι οποίες μπορεί να συνυπάρχουν σ'ένα τρόπο σκέψης. Κατά τον Windisch (1978, 1982, 1989) διάφορες ομάδες χαρακτηρίζονται απο δικούς τους συγκεκριμένους τρόπους κοινωνικής σκέψης, οι οποίοι αποτελούν δομές διασύνδεσης και παραγωγής σχετικά σταθερών και συνεκτικών λόγων. Για παράδειγμα, οι ξενόφοβοι εθνικιστές αναπτύσσουν μια κοινωνιογνωστική δομή, που βασίζεται στην έννοια "εθνικότητα" και στα αντιθετικά ζεύγη "κυβερνώντες - κυβερνώμενοι" και "κανονικότητα - παρέκκλιση". Η δομή αυτή

συνιστά ένα γεννετικό σύστημα επιμέρους τοποθετήσεων, κινητοποιούμενο επιλεκτικά και προσαρμοζόμενο στις συγκειμενικά προσδιορισμένες ανάγκες επικοινωνίας.

> "Δείχνοντας ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις συγκροτούνται μέσα στην κοινωνική αλληλεπίδραση, η κοινωνική ψυχολογία υπογραμμίζει μια διάσταση, η οποία μας φαίνεται εξίσου θεμελιώδης. Στο παράδειγμά μας της ξενοφοβίας, η διαμάχη μεταξύ υποστηρικτών και αντιπάλων εστιάζεται, σε μεγάλο βαθμό, στην εικόνα - ή στην κοινωνική αναπαράσταση - την οποία κάθε μερίδα θέλει να αποδόσει στους μετανάστες. Κάθε μερίδα προσλαμβάνει αόριστα την εικόνα του αντιπάλου για να την αμφισβητήσει. Αυτή η αναπαράσταση της κάθε μερίδας (η μια θετική, η άλλη αρνητική) δε συγκροτείται με τρόπο μεμονωμένο, αυτόνομο και ανεξάρτητο, αλλά μάλλον μέσα και διαμέσου της αλληλεπίδρασης και της σύγκρουσης λόγων μεταξύ αυτών των δυο συνομαδώσεων. Για να σκιαγραφήσουμε αυτόν το θεμελιωδώς δυναμικό, ενεργό, συγκρουσιακό και αλληλεπιδρασιακό χαρακτήρα της συγκρότησης της κοινωνικής πραγματικότητας, έχουμε προτείνει την έννοια της συγκρουσιακής συγκροτητικής αλληλεπίδρασης" (Windisch 1989 ο.π., σελ 177)

Η επικέντρωση, όχι απλά και μόνο σε αυτά καθαυτά τα περιεχόμενα των αναπαραστάσεων, αλλά κυρίως στη διαδικασία άρθρωσης και συναρμογής και στις οργανωτικές αρχές θεμελίωσής τους, παραπέμπει στη ρητορική προσέγγιση της κοινωνικής ψυχολογίας, που αναπτύσει, όπως είδαμε, ο M. Billig. Η ανάδειξη της ρητορικής διάστασης των κοινωνικών αναπαραστάσεων ρίχνει το βάρος στην επιχειρηματολογική δραστηριότητα των υποκειμένων, ως συνεχή επεξεργασία περιεχομένων και διαπραγμάτευση τοποθετήσεων, βάσει οργανωτικών αρχών, των οποίων η κανονιστικότητα κρίνεται πάντα εντός πεδίου.

Η προσέγγιση της διαμόρφωσης, λειτουργίας και μετασχηματισμού των κοινωνικών αναπαραστάσεων μέσω της πειραματικής μεθόδου, είναι αυτή που μπορεί, σε μεγαλύτερο βαθμό απο άλλες μεθόδους, να αποδώσει τη δυναμική διαδικασία της αλληλοδιείσδυσης συγκρουόμενων προοπτικών. Σύμφωνα με την άποψη του Abric (1976, 1987, 1989), με την ευελιξία των χειρισμών που επιτρέπει, δίνει τη δυνατότητα προσομοίωσης μιας μεγάλης ποικιλλίας σχέσεων, περισσότερο ή λιγότερο συγκρουσιακών, μεταξύ δυο ή περισσότερων υποκειμένων.

Τα δυο βασικά ερωτήματα, στα οποία επικέντρωσε ο Abric τις πειραματικές του έρευνες, αφορούσαν στη διερεύνηση της φύσης και της εσωτερικής δομής των αναπαραστάσεων, απο τη μια και απο την άλλη στη διασύνδεση, που υπάρχει μεταξύ κοινωνικών αναπαραστάσεων και συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τη βασική του υπόθεση, το υποκείμενο μιας πειραματικής κατάστασης αναπτύσσει μια ενεργό γνωστική δραστηριότητα επεξεργασίας και κατανόησης αυτής της κατάστασης, στην οποία εμπλέκεται. Η αναπαράσταση, που σχηματίζει για τα συστατικά της στοιχεία, είναι μάλλον

ο προσδιοριστικός παράγοντας της συμπεριφοράς, που θα εκδηλώσει, παρά τα ίδια τα στοιχεία της αντικειμενικής κατάστασης. Ο Abric χρησιμοποίησε "πειραματικά παίγνια", τύπους δηλαδή πειραμάτων, κατά τους οποίους συσχετίζονται δυο ή περσσότερα άτομα, επιτρέπεται η χρήση συγκεκριμένων μέσων και υπάρχουν συγκεκριμένοι κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν τη μεταξύ τους αλληλεπίδρασή,. Επίσης, υπάρχουν κοινοί (ή διαφορετικοί, ανάλογα με την περίσταση) σκοποί και προσδιορίζεται σαφώς το φάσμα των επιτρεπόμενων και απαγορευμένων επιλογών σε σαφώς προσδιορισμένο χρονικό διάστημα. Ο τύπος αυτός πειραμάτων δίνει επαρκή εργαλεία για τη μελέτη καταστάσεων συγκρουσιακής αλληλεπίδρασης, τις οποίες το υποκείμενο επεξεργάζεται, αναπτύσοντας ενεργό γνωστική δραστηριότητα.

> "Αυτό που κατά τη γνώμη μας συνιστά το κεντρικό σημείο της γνωστικής προσέγγισης, την οποία προτείνουμε, για τη μελέτη της αλληλεπίδρασης σε κατάσταση [πειραματικών] παιγνίων, είναι η κεντρική σημασία που δίδεται στο υποκείμενο μέσα στην κατάσταση. Αντίθετα με την κλασσική έννοια ενός υποκειμένου παθητικού, σκεφτόμαστε πραγματικά ότι κάθε άτομο αναπτύσει μέσα σε οποιαδήποτε κατάσταση μια γνωστική δραστηριότητα, η οποία του ανήκει αποκλειστικά και η οποία σκοπεύει στην υποκειμενική διευθέτηση της πραγματικότητας. Απο΄κεί και πέρα, η πειραματική κατάσταση, ενός παιγνίου για παράδειγμα, δε μπορεί σε καμιά περίπτωση να έχει μια σημασία απο μόνη της. Κινητοποιεί μια σημασία, την οποία το υποκείμενο προσλαμβάνει, παραμορφώνει ή μετασχηματίζει μέσω της λειτουργίας του δικού του γνωστικού συστήματος. Το άτομο λοιπόν δεν αντιδρά εξ΄αιτίας της αντικειμενικής κατάστασης, με την οποία έρχεται αντιμέτωπο, αλλά με αφετηρία την αναπαράσταση την οποία διαμορφώνει γι΄αυτή την κατάσταση." (1987 ο.π. σελ 55)

Σύμφωνα με τη βασική υπόθεση του Abric λοιπόν, η συμπεριφορά, που εκδηλώνει το υποκείμενο σε μια κατάσταση πειραματικής αλληλεπίδρασης, δεν οφείλεται στα αντικειμενικά χαρακτηριστικά της κατάστασης αλλά στην αναπαράσταση, που συγκροτεί το υποκείμενο γι΄αυτήν. (ο.π. σελ 81). Τα τρία βασικά στοιχεία μιας πειραματικής κατάστασης παιγνίου είναι το υποκείμενο, ο συμμέτοχος και το επιτελούμενο έργο. Το υποκείμενο διαμορφώνει μια αναπαράσταση για καθένα απ΄αυτά τα στοιχεία, γεγονός το οποίο συνιστά τη δραστηριότητα τόσο της δικής του ενεργού προσαρμογής όσο και της δημιουργικής ανασυγκρότησης της πραγματικής κατάστασης.

Κατ΄αρχάς, το υποκείμενο διαμορφώνει μια αναπαράσταση του εαυτού του μέσα στη διαδικασία αλληλεπίδρασης, αναφερόμενη στην υφή της εμπλοκής του, στις απαιτήσεις του ρόλου του και συνακόλουθα στον τύπο της απαιτούμενης συμπεριφοράς. Η αναπαράσταση για το συμμέτοχο στην ίδια κατάσταση συγκροτείται με όρους κοινωνικής κατηγοριοποίησης, μέσω δηλαδή της κινητοποίησης στερεοτύπων και

προκαταλήψεων και λειτουργεί σαν ερμηνευτικό φίλτρο και μήτρα σημασιών για την προβλεπόμενη και την εκδηλούμενη συμπεριφορά απο μέρους του. Τέλος, η αναπαράσταση του πειραματικού έργου, με αφετηρία τους χειρισμούς του ερευνητή υπο τη μορφή πληροφοριών και οδηγιών, καθορίζει τον τρόπο ατομικής προσαρμογής του υποκειμένου στη φύση και τους σκοπούς της συνολικής διαδικασίας αλληλεπίδρασης. Παρατηρούμε λοιπόν ότι, η γνωστική δραστηριότητα του υποκειμένου κατευθύνεται τόσο στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων όσο και στα δεδομένα του περιβάλλοντος συγκειμένου. Η συνολική αναπαράσταση, που διαμορφώνεται, αποτελεί μια εσωτερικά δομημένη οργάνωση, στο εσωτερικό της οποίας το κάθε στοιχείο κατέχει ένα ειδικό σημασιακό και λειτουργικό βάρος. Η αναπαράσταση αυτή συνιστά, κατά τον Abric (ο.π. σελ. 81), ένα σύστημα προσδοκιών και πρόβλεψης απο την πλευρά του υποκειμένου και κατ΄αυτόν τον τρόπο αποτελεί το καθοδηγητικό νήμα για την απο μέρους του εκδηλούμενη συμπεριφορά.

Η ουσιαστική αξία της πειραματικής προσέγγισης των κοινωνικών αναπαραστάσεων έγκειται στο ότι, επιτρέπει τη λεπτομερή ακτινογράφηση μιας συνολικής διαδικασίας αλληλεπίδρασης. Επιτρέπει την ανάλυση των διαφορικών επικεντρώσεων του υποκειμένου στα επιμέρους στάδια και συγχρονικές πλευρές της διαδικασίας αυτής. Οι σημασίες, που αποδίδονται απο το υποκείμενο σε κάθε στοιχείο της αλληλεπίδρασης, είναι κάτι, που διαμορφώνεται κατά περίπτωση - βάσει της αναπαράστασης που αυτό σχηματίζει, και πάντως κάτι που δε μπορεί να προβλέψει και να καλύψει μόνη της η ανάλυση, η οποία είναι αποκλειστικά προσανατολισμένη στα αντικειμενικά δεδομένα της κατάστασης.

Η έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων αποδεικνύεται λοιπόν κεντρική για την κοινωνική ψυχολογία. Θεωρούμενη σαν "προϊόν", αφορά στο εσωτερικά δομημένο απόθεμα γνώσεων, το οποίο μια κοινωνική ομάδα χρησιμοποιεί σαν μέσο κατανόησης και ανακατασκευής της πραγματικότητας, σαν κώδικα ταυτότητας και συμπεριφοράς και σαν μέσο προσανατολισμού της αλληλεπίδρασης, τόσο στο εσωτερικό της όσο και στο διομαδικό επίπεδο. Απο την άλλη πλευρά, η διαδικασία σχηματισμού και μεταβολής της ισοδυναμεί με τη συγκρότηση κοινωνικών σχέσεων. Ιδιαίτερα μάλιστα θεωρούμενη υπο τη ρητορική της διάσταση, ως διαδικασία επιλεκτικής ενεργοποίησης οργανωτικών αρχών και άρθρωσης λειτουργικών - κατά περίπτωση - επιχειρηματολογικών ενοτήτων, αποδεικνύεται χρήσιμο θεωρητικό και μεθοδολογικό εργαλείο εφαρμογής του ιδιαίτερου κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος σε καταστάσεις συγκρουσιακής αλληλεπίδρασης.

Τα φαινόμενα και οι διαδικασίες κοινωνικής επιρροής, στα οποία θα αναφερθούμε αμέσως παρακάτω, αποτελούν ακριβώς τέτοιες καταστάσεις. Αποτελούν δηλαδή δυναμικά πεδία άρθρωσης και ανταλλαγής συγκρουόμενων αναπαραστάσεων απο διαφορετικά κοινωνικά υποκείμενα ως προς ένα αντικείμενο της κοινής εμπειρίας, ως

προς τη μεταξύ τους σχέση και ως προς το νόημα, που όντως έχει ή οφείλει να έχει η συνολική υπερκείμενη πραγματικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ : ΤΟ ΝΟΗΜΑ ΩΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ

Η έννοια της κοινωνικής επιρροής είναι μια έννοια, η οποία χρησιμοποιείται για να καλύψει ένα ευρύ φάσμα φαινομένων, που αφορούν τόσο στη διαμόρφωση και διατήρηση κοινών κανόνων και συμπεριφορών όσο και στη διάδοση νέων ιδεών και τρόπων αξιολόγησης του κοινωνικού πλαισίου. Η κοινωνική επιρροή αναφέρεται στις διαδικασίες διατήρησης και αναπαραγωγής της κοινωνικής τάξης αλλά και σ΄αυτές του κοινωνικού μετασχηματισμού. Κατά τους Paicheler και Moscovici:

"...δε διαθέτουμε παρά μόνο έναν όρο για να χαρακτηρίσουμε ένα σύνολο διαφορετικών φαινομένων, ακόμη και αντιφατικών. Μια μόνο λέξη για για να χαρακτηρίσουμε τόσο τη διαδικασία όσο και το αποτέλεσμα, τόσο την ομοιομορφία όσο και την αλλαγή." (1984, σελ. 140, βλ. και Paicheler 1985, σελ. 18)

Οι διαδικασίες κοινωνικής επιρροής λοιπόν βρίσκονται στο επίκεντρο μιας πληθώρας αλληλεπιδράσεων ικανοποιώντας ποικίλλες κοινωνικές λειτουργίες. Σύμφωνα με τον ορισμό, τον οποίο δίνει ο Παπαστάμου, η κοινωνική επιρροή

"...συνίσταται στην αλλαγή των κοινωνικών στάσεων, απόψεων, αντιλήψεων ή αναπαραστάσεων ενός ατόμου ή μιας ομάδας, απο τις κοινωνικές στάσεις, απόψεις αντιλήψεις ή αναπαραστάσεις ενός άλλου ατόμου ή μιας άλλης ομάδας. Με άλλα λόγια, τα φαινόμενα επιρροής αφορούν τις διαδικασίες με τις οποίες τα άτομα και οι ομάδες δημιουργούν, διατηρούν, διαδίδουν και αλλάζουν τον τρόπο σκέψης και δράσης τους, κατά τη διάρκεια άμεσων ή συμβολικών κοινωνικών αλληλεπιδράσεων." (1989β, σελ. 13)

Η κοινωνική επιρροή συνιστά ένα απο τα σημαντικότερα πεδία έρευνας της κοινωνικής ψυχολογίας, καθώς θέτει προβλήματα όπως: η ενσωμάτωση του ατόμου στην κοινωνική ομάδα, οι σχέσεις που αναπτύσσονται στο εσωτερικό της ομάδας και η συνακόλουθη κατανομή ρόλων και εξουσίας, οι διαδικασίες απόδοσης σημασιών στα αντικείμενα του κοινωνικού περιβάλλοντος και η χρήση των σημασιών αυτών ως στοιχείων διακριτικών της ταυτότητας του (ατομικού ή συλλογικού) υποκειμένου και προσδιοριστικών της σχέσης του με άλλα υποκείμενα.

Για τους Faucheux και Moscovici (1967), η διαδικασία επιρροής αποτελεί κεντρική διαδικασία της κοινωνικής ψυχολογίας

"Απο ψυχολογική άποψη, αφορά στο μετασχηματισμό τον οποίο υφίστανται οι γενικοί μηχανισμοί της κρίσης, της αντίληψης και της μνήμης, όταν εμφανίζονται ως το αποτέλεσμα αλληλεπιδράσεων δυο υποκειμένων, δυο ομάδων κ.λ.π., με αναφορά σ΄ένα αντικείμενο ή σ΄ένα κοινό ερέθισμα (.....)

Από κοινωνιολογική άποψη, η διαδικασία αφορά τη σύναψη σχέσεων στο εσωτερικό των ομάδων και μεταξύ των ομάδων, στην επεξεργασία κοινών κανόνων και στην κοινωνικοποίηση των ατόμων, Αλλά αφορά επίσης τις συγκρούσεις, οι οποίες αναπτύσσονται στο πλαίσιο μιας ομάδας και μεταξύ των ομάδων ή το μετασχηματισμό των συλλογικών κανόνων και κλιμάκων κρίσης. Συνοπτικά, η επιρροή αντιπροσωπεύει μια απο τις βασικές οδούς εγκαθίδρυσης των σχέσεων και των κωδίκων οποιουδήποτε κοινωνικού συστήματος." (βλ. Παπαστάμου 1989β, ο.π., σελ. 316)

Εναρκτήριο σημείο για την εκτύλιξη μιας διαδικασίας επιρροής αποτελεί η ύπαρξη μιας κατ΄αρχήν διάστασης στις αντιλήψεις της πηγής και του στόχου επιρροής για τη φύση ενός αντικειμένου ή για τη μεταξύ τους σχέση. Η διαδικασία επιρροής επισυμβαίνει σαν επικοινωνιακή δραστηριότητα επανορισμού του αντικειμένου και αποκατάστασης της συναίνεσης. Ο Moscovici (1976, 1979, 1985) παρομοιάζει τη διαδικασία επιρροής με διαπραγμάτευση, η οποία διαδραματίζεται στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό της ομάδας και κατά την οποία το κάθε υποκείμενο κομίζει επιχειρήματα ικανά να τύχουν της αποδοχής του συνομιλητή, πράγμα που συνεπάγεται την απόδοση εγκυρότητας και νομιμοποίησης της θέσης του.

Το γεγονός ότι υπάρχουν διάφοροι τύποι αρχικής διαφωνίας και ανυπαρξίας συναίνεσης και άρα διαφορετικές πραγματικότητες υπο διαπραγμάτευση, οδήγησε το Moscovici (1974, 1979, Faucheux και Moscovici 1967, 1971) στη διάκριση τριών τύπων επιρροής.

Η **κανονικοποίηση** αποτελεί τον πρώτο τύπο επιρροής και συνίσταται στη σύγκλιση των ατομικών κρίσεων στο εσωτερικό της ομάδας προς ένα κοινό μέσο όρο, ο οποίος συνιστά το νέο συλλογικό κανόνα. Η κανονικοποίηση αποτελεί προϊόν αμοιβαίου συμβιβασμού σε συνθήκες ισοτιμίας, όπου εκλείπουν εξωτερικές παράμετροι ικανές να επιβάλλουν εξ΄αρχής κάποιον κανόνα. Ο Sherif (1935) μελέτησε πρώτος τη διαδικασία αυτή χρησιμοποιώντας στις έρευνές του το αυτο - κινητικό φαινόμενο. Τα υποκείμενα ευρισκόμενα σε μια σκοτεινή αίθουσα, έπρεπε να εκφέρουν κρίσεις σχετικά με την (υποτιθέμενη) κίνηση ενός φωτεινού σημείου. Ελλείψει ενός κοινού αντικειμενικού σημείου αναφοράς οι εκτιμήσεις των υποκειμένων απέφευγαν τις ακραίες τιμές, συγκλίνοντας όλο και περισσότερο πρός ένα μέσο όρο, ο οποίος αποτελούσε τον κοινό κανόνα.

Η **συμμόρφωση** αποτελεί το δεύτερο τύπο επιρροής και αφορά στην προσαρμογή της γνώμης και της συμπεριφοράς ενός ατόμου ή μιας υποομάδας στη γνώμη και τη συμπεριφορά της πλειοψηφίας ή του τμήματος της ομάδας, που είναι κυρίαρχο. Το κλασσικό πείραμα του Asch (1952) δείχνει την έκταση, που μπορεί να πάρει η συμμόρφωση στην πλειοψηφία και η οποία μπορεί να φτάσει μέχρι την υιοθέτηση απόλυτα λανθασμένων απαντήσεων σ΄ένα υπόδειγμα αντικειμενικού

αντιληπτικού ερεθίσματος, μόνο και μόνο επειδή η πλειοψηφία της ομάδας εκφράζει τη συγκεκριμένη θέση. Επίσης, η συμμόρφωση καλύπτει και την περίπτωση της υποταγής στο κοινωνικό υποκείμενο, το οποίο περιβάλλεται με κύρος και ενσαρκώνει την εξουσία. Αυτό δείχνει με τον πλέον δραματικό τρόπο το περίφημο πείραμα του Milgram (1974), στο οποίο τα υποκείμενα δε διστάζουν να διοχετεύσουν ηλεκτροσόκ στο σώμα ενός πειραματικού συνεργού, μόνο και μόνο επειδή έχουν λάβει τη σχετική εντολή απο κάποιον, ο οποίος παρουσιάζεται ως επιστημονική αυθεντία. Οι Deutch και Gerard (1955) διακρίνουν τον τύπο της παραγόμενης επιρροής συμμόρφωσης, ανάλογα με το είδος της εξάρτησης του στόχου απο την πηγή. Σύμφωνα με τη διάκριση αυτή, η "κανονιστική" επιρροή βασίζεται στην κατοχή εξουσίας απο την πηγή και στην ικανότητά της να ελέγχει τη συμπεριφορά του υποκειμένου ενώ η "πληροφοριακή" επιρροή οφείλεται στην ανισομέρεια της κατεχόμενης γνώσης, η οποία οδηγεί το υποκείμενο να αποδεχτεί ως "απόδειξη αλήθειας" κάθε πληροφορία απο μέρους της πηγής. Επίσης, ο Kelman (1958) διακρίνει τρία είδη κοινωνικής συμμόρφωσης, ανάλογα με τον τύπο της σχέσης, που υπάρχει μεταξύ πηγής και στόχου. Η "ενδοτικότητα" αφορά στη δημόσια αποδοχή των θέσεων της πηγής και είναι αποτέλεσμα της εξουσίας της πάνω στο υποκείμενο και της δυνατότητας, που έχει απο την πλευρά της, να ρυθμίζει το σύστημα κυρώσεων και ανταμοιβών. Η "ταύτιση" αποτελεί ένα τύπο συμμόρφωσης, ο οποίος βασίζεται στην επιθυμία διατήρησης θετικής σχέσης με την πηγή επιρροής και στην έλξη που αυτή ασκεί στο υποκείμενο. Τέλος, η "εσωτερίκευση" εκφράζει την πλέον ουσιαστική και μόνιμη συμμόρφωση, καθώς το υποκείμενο αποδέχεται το περιεχόμενο των θέσεων της πηγής, λόγω της αξιοπιστίας της. Η αποδοχή των θέσεων της πηγής είναι μόνιμη και διατηρείται χρονικά, καθώς το υποκείμενο, εκτιμώντας τη χρησιμότητά τους, τις ενσωματώνει στο δικό του σύστημα αξιών.

Η **καινοτομία** αποτελεί τον τρίτο τύπο επιρροής και αφορά στη διαδικασία, κατά την οποία ένα άτομο ή μια ομάδα αντιτίθεται στους κυρίαρχους κανόνες και αξίες ενός κοινωνικού πλαισίου, τους αμφισβητεί με συνέπεια και σταθερότητα, προτείνοντας στη θέση τους καινούργιους. Η πρόταση νέου αξιολογικού συστήματος και πρωτότυπων ορισμών και απαντήσεων στα υπάρχοντα κοινωνικά δεδομένα προκαλεί ρήξη στην ομοφωνία της πλειοψηφίας, δημιουργεί σύγκρουση στο εσωτερικό της ομάδας και κινητοποιεί τη γνωστική δραστηριότητα των μελών της προς την κατεύθυνση της επεξεργασίας των νέων ορισμών.

1). Οι θεωρητικές προϋποθέσεις του λειτουργικού μοντέλου κοινωνικής επιρροής

Οι κλασσικές θεωρίες και έρευνες της κοινωνικής επιρροής ασχολήθηκαν αποκλειστικά σχεδόν με την παραγωγή της συμμόρφωσης και της ομοιομορφίας. Οι

διαδικασίες και οι μηχανισμοί, που διέπουν την απορρόφηση κάθε παρέκκλισης και την υπακοή στον κανόνα, που ορίζει η αριθμητική πλειοψηφία ή ο κοινωνικός πόλος (άτομο ή υποομάδα), που ενσαρκώνει την εξουσία, μονοπώλησαν, μεταπολεμικά, το ερευνητικό ενδιαφέρον των κοινωνικών ψυχολόγων, κυρίως στην Αμερική. Η επιρροή ταυτίστηκε με τη συμμόρφωση, η οποία καλύπτει τη λειτουργική προσαρμογή των μελών της ομάδας στις κυρίαρχες αξίες, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτό την εύρρυθμη λειτουργία και την ομαλή συνέχεια της ύπαρξής της.

Οι κεντρικές θεωρητικές προϋποθέσεις αυτού του "λειτουργικού" μοντέλου επιρροής είναι οι εξής: (Moscovici 1976, 1979, Paicheler 1985, Παπαστάμου 1989α, 1989β)

α) Η ανισομερής σχέση μεταξύ πηγής και στόχου επιρροής. Οι ρόλοι της πηγής και του δέκτη επιρροής είναι μη αντιστρέψιμοι. Δυνατότητα άσκησης επιρροής έχει αποκλειστικά και μόνο η πλειοψηφία ή το κοινωνικό υποκείμενο, που κρίνεται ανώτερο απο την άποψη της κατεχόμενης γνώσης, των ικανοτήτων, της έλξης που ασκεί και της εξουσίας.

β) Κύρια λειτουργία των διαδικασιών επιρροής αποτελεί η διατήρηση και ενίσχυση του κοινωνικού ελέγχου. Ο κοινωνικός έλεγχος συνιστά την αναγκαία συνθήκη για την αρμονική επιβίωση της κοινωνικής ομάδας. Η εκδήλωση συμπεριφορών και θέσεων, οι οποίες παρεκκλίνουν απο τον κυρίαρχο κανόνα, εμποδίζει την εύρρυθμη λειτουργία της κοινωνικής ομάδας. Επομένως, κάθε δραστηριότητα άσκησης επιρροής οφείλει να στοχεύει στην αποκατάσταση της ομοιογένειας των απόψεων και στην αρμονική συμβίωση των μελών της ομάδας. Έτσι, λογικά, ικανότητα άσκησης επιρροής έχουν αποκλειστικά και μόνο οι δυνάμεις εκείνες, οι οποίες έχουν τη δυνατότητα άσκησης οιασδήποτε μορφής κοινωνικού ελέγχου.

γ) Η εξάρτηση αποτελεί τον κύριο μηχανισμό άσκησης της επιρροής. Η ανάγκη κοινωνικής αποδοχής, εκδηλούμενη υπο διάφορες μορφές, είναι αυτή που οδηγεί τα άτομα στο να εξαρτώνται απο την πλειοψηφία ή απο άτομα και υποομάδες που ενσαρκώνουν την εξουσία. Η εξάρτηση έρχεται να καλύψει την ανάγκη επαρκούς πληροφόρησης αλλά και την ανάγκη για κοινωνική έγκριση, επιδοκιμασία και κοινωνική υποστήριξη.

δ) Η ανάγκη εξάλειψης των καταστάσεων αβεβαιότητας είναι αυτή που οδηγεί στην άσκηση επιρροής. Σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής σύγκρισης του Festinger (1954), σε αντίθεση με τη φυσική πραγματικότητα, όπου υπάρχουν αντικειμενικά κριτήρια, η κοινωνία χαρακτηρίζεται απο ανυπαρξία τέτοιων κριτηρίων, γεγονός που οδηγεί σε καταστάσεις αμφιβολίας και αβεβαιότητας. Συνεπώς, η αναφορά σε τρίτους είναι απολύτως αναγκαία για τη θέσπιση κριτηρίων, με σκοπό την επικύρωση των απόψεων και των συμπεριφορών. Έτσι, η γνώμη της πλειοψηφίας λειτουργεί σαν κοινό

σημείο αναφοράς των ατομικών απόψεων και σα βάση διαμόρφωσης της κοινωνικής συναίνεσης.

ε) Η κοινωνική συναίνεση αποτελεί προϋπόθεση και σκοπό άσκησης της κοινωνικής επιρροής. Βασιζόμενη στον κανόνα της πλειοψηφίας προμηθεύει το σταθερό σημείο προσανατολισμού των ατομικών απόψεων και συμπεριφορών και κάθε διαδικασία επιρροής σκοπεύει πάντα στην αποκατάσταση και διατήρησή της.

ζ) Η αντικειμενικότητα αναγορεύεται σε κοινωνική αξία. Η αναζήτησή της συνδέεται με την ανάγκη βεβαιότητας και την ύπαρξη σταθερών κριτηρίων για τις κοινωνικές τοποθετήσεις και συμπεριφορές. Η γνώμη της πλειοψηφίας αποτελεί τη μοναδική πηγή εγκυρότητας και άρα το μηχανισμό παραγωγής της αντικειμενικότητας, η οποία εγγυάται το καθεστώς αλήθειας της συμβατικά παραγόμενης κοινωνικής πραγματικότητας.

Η μονοδιάστατη ταύτιση της επιρροής με τη συμμόρφωση περιορίζει τα φαινόμενα επιρροής μόνο στην παραγωγή και διατήρηση της κοινωνικής ομοιόστασης και την απορρόφηση της παρέκκλισης. Η επιρροή όμως είναι ένα φαινόμενο, που ποικίλλει ως προς τις μορφές εκδήλωσής του και τα αποτελέσματα, που προκαλεί. Η ταύτισή της με τη συμμόρφωση αφήνει απ΄έξω μια σειρά φαινομένων, τα οποία συνδέονται με την εισαγωγή της καινοτομίας και την παραγωγή της κοινωνικής αλλαγής.

2). Η αγνοημένη πλευρά των φαινομένων επιρροής

Στα πλαίσια του λειτουργικού μοντέλου επιρροής έγινε προσπάθεια να εξηγηθεί το φαινόμενο της καινοτομίας, ως προερχόμενο απο τα πλέον δημοφιλή άτομα της ομάδας (Kelley και Shapiro 1954) καθώς και σαν αποτέλεσμα της κατ΄αρχήν συμμόρφωσης των μελλοντικών καινοτόμων στις αξίες και τους κανόνες της ομάδας. Σύμφωνα με τη θεωρία της "ιδιοσυγκρασιακής πίστωσης" του Hollander (1958), η αρχική συμμόρφωση του μελλοντικού φορέα της κοινωνικής αλλαγής με τους κοινούς κανόνες είναι απαραίτητη, ώστε αυτός να συγκεντρώσει στο πρόσωπό του ισχυρό βαθμό εμπιστοσύνης, που θα τον αναγορεύσει σε αυθεντία. Απο΄κεί και ύστερα πλέον έχει τη δυνατότητα παρέκκλισης απο τους κανόνες της ομάδας και εισαγωγής καινοτομιών.

Αυτός ο μηχανισμός της "εκ των ανω" καινοτομίας παραμένει ωστόσο αρκετά περιοριστικός, καθώς αδυνατεί να εξηγήσει την παραγωγή επιρροής και την πρόκληση της αλλαγής απο άτομα και ομάδες, τα οποία ενώ δεν κατέχουν χαρακτηριστικά, τα οποία σύμφωνα με το λειτουργικό μοντέλο είναι απαραίτητα για την άσκηση επιρροής (εξουσία, γνώση, ικανότητες, έλξη), εντούτοις πετυχαίνουν να ασκήσουν επιρροή, χάρη στη συμπεριφορά της σταθερής και συνεπούς εναντίωσής τους στους κυρίαρχους κανόνες.

Ο Moscovici (1976, 1979) ασκώντας κριτική στα θεωρητικά κενά και την εξηγητική ανεπάρκεια του λειτουργικού μοντέλου επιρροής, διατύπωσε το "γενετικό" ή "αλληλεπιδρασιακό" μοντέλο, το οποίο αναδεικνύει την "αγνοημένη" πλευρά των διαδικασιών επιρροής, που αναφέρεται στην καινοτομία και την παραγωγή της κοινωνικής αλλαγής. Οι "ενεργείς μειονότητες", άτομα δηλαδή και ομάδες που αμφισβητούν τους κυρίαρχους κανόνες και εκδηλώνουν εναλλακτικές θέσεις και συμπεριφορές, βρίσκονται στο επίκεντρο των καινοτόμων διαδικασιών επιρροής. Η μονοδιάστατη ταύτιση της έννοιας της επιρροής με τα φαινόμενα συμμόρφωσης και η απόδοση ικανότητας άσκησης επιρροής μόνο στους κατέχοντες οιαδήποτε μορφή εξουσίας δεν είναι σε θέση, να εξηγήσει την άσκηση επιρροής απο μειονοτικά άτομα και ομάδες. Απο οντότητες δηλαδή, οι οποίες όχι μόνο δεν κατέχουν καμιά μορφή εξουσίας ή άλλου κοινωνικού πλεονεκτήματος αλλά αντίθετα γίνονται αντικείμενο ισχυρότατων κοινωνικών πιέσων και αρνητικών αναπαραστάσεων. Συνεπώς η πηγή επιρροής των οντοτήτων αυτών πρέπει να αναζητηθεί αλλού: στο είδος της σταθερής συμπεριφοράς, που επιδεικνύουν.

Ο Moscovici (1976, 1979 ο.π., 1985) διακρίνει τις "ενεργείς μειονότητες" (άτομα ή ομάδες) απο τους απλούς παρεκκλίνοντες, οι οποίοι περιορίζονται στο να αμφισβητούν και να παραβιάζουν τους κοινωνικούς κανόνες, χωρίς όμως να προτείνουν ενναλλακτικούς.

" ... οι παρεκκλίνοντες είναι άτομα ή ομάδες που απομακρύνονται απο τους κανόνες και τις πεποιθήσεις της ομάδας ή της κοινωνίας στην οποία ανήκουν. Μπορούν να αναγνωριστούν απο τη συμπεριφορά μη συμμόρφωσης την οποία υιοθετούν, απο την προκλητική στάση τους απέναντι στους θεσμούς ή απέναντι σ' εκείνους που τους ενσαρκώνουν. Μ' άλλα λόγια οι παρεκκλίνοντες τοποθετούνται μόνοι τους στις παρυφές της πλειοψηφίας. Παραβιάζουν τους νόμους και τις καθιερωμένες αξίες και αντιστέκονται σε κάθε πίεση για συμμόρφωση. (1985 ο.π., βλ. Παπαστάμου 1989β, σελ. 262)

Αντίθετα, οι ενεργείς μειονότητες

"... είναι άτομα ή ομάδες που καταλαμβάνουν μια συγκεκριμένη θέση με σαφή προτίμηση συγκεκριμένων αξιών. Υπερασπίζονται κάποια πράγματα αντί να εναντιώνονται σε κάποια άλλα. Προσφέρουν μια άλλη πρόταση στις υφιστάμενες γνώμες και πεποιθήσεις, μια διαφορετική λύση στα μεγάλα προβλήματα της κοινωνίας." (ο.π., στο ίδιο σελ. 263)

Δίνεται λοιπόν προτεραιότητα σε μια ποιοτική διάσταση, στον ορισμό των ενεργών μειονοτήτων. Διάσταση, η οποία έχει να κάνει με τη σταθερή τους εναντίωση στο κυρίαρχο σύστημα αξιών και την αντιπρόταση ενναλλακτικών θέσεων και κανόνων και η οποία τις διακρίνει απο τις απλές αριθμητικές μειοψηφίες. Βέβαια, στις περισσότερες περιπτώσεις η διάσταση του "αντινομισμού" συνυπάρχει μ' αυτήν της αριθμητικής κατωτερότητας στον καθορισμό μιας οντότητας ως (ενεργά) μειονοτικής.

Σύμφωνα με το γενετικό μοντέλο, μοναδική πηγή της μειονοτικής επιρροής αποτελεί **το είδος συμπεριφοράς της**. Πρόκειται για μια έννοια, που αναφέρεται "...στην οργάνωση των απαντήσεων σύμφωνα με ένα συγκεκριμένο υπόδειγμα που έχει αναγνωρίσιμη σημασία για εκείνους στους οποίους απευθύνονται οι απαντήσεις" (ο.π. σελ 282).

3). Σταθερότητα: η αναγκαία συνθήκη της μειονοτικής επιρροής

Το είδος συμπεριφοράς αφορά στον ηθελημένο διακανονισμό των γλωσσικών και μη γλωσσικών εκφραστικών σημείων και γενικά της συμπεριφοράς της πηγής επιρροής, η οποία συμπεριφορά και παρουσία της αποκτά έτσι ένα συγκεκριμένο νόημα, κατά τη διάρκεια μιας αλληλεπίδρασης. Το εσωτερικά διαρθρωμένο σύστημα εκφραστικών στοιχείων και συμπεριφορών λειτουργεί για τους δέκτες επιρροής σαν πηγή σημασιών ως πρός δυο διαστάσεις. Η πρώτη διάσταση, την οποία ο Moscovici ονομάζει "οργανική", αφορά στη σχέση της πηγής με το αντικείμενο επιρροής ενώ η δεύτερη, η "συμβολική", πληροφορεί σχετικά με την ίδια την εικόνα της πηγής και λειτουργεί σαν άξονας πρόβλεψης της μελλοντικής παρουσίας και συμπεριφοράς της.

Η επίδειξη σταθερής συμπεριφοράς απο τη μειονότητα αποτελεί, κατά το γενετικό μοντέλο, την **αναγκαία συνθήκη για την άσκηση επιρροής**. Η σταθερότητα μπορεί να οριστεί σαν η ξεκάθαρη επανάληψη της ίδιας απάντησης στο τιθέμενο πρόβλημα, η αποφυγή των παλινωδιών και αντιφάσεων και η αποφασιστική υποστήριξη μιας συγκεκριμένης θέσης με συνέπεια, συνοχή και βεβαιότητα. Μια τέτοια εσωτερικά διαρθρωμένη συνεπής και αποφασιστική συμπεριφορά προκαλεί ρήγμα στην κοινωνική συναίνεση. Η σύγκρουση με τους κοινά αποδεκτούς κανόνες δημιουργεί κατ' αρχάς ανασφάλεια και αβεβαιότητα, καθώς κλονίζει την εμπιστοσύνη των ατόμων στην κυρίαρχη άποψη και τους δείχνει ότι, αυτή δεν αποτελεί το μόνο δυνατό ορισμό της κατάστασης. Η αποφασιστική εμμονή και η ακλόνητη πεποίθηση της μειονότητας στην άποψή της κάνει σαφές ότι, αποκλείει οποιαδήποτε παραχώρηση απο μέρους της. Έτσι όμως καθιστά την παρουσία της παραδειγματική, προσφέροντας εναλλακτική πρόταση, σαν βάση για μια μελλοντική συναίνεση.

Η σταθερότητα μπορεί να οριστεί συγχρονικά, ως η ενδο-ομαδική συναίνεση των απαντήσεων σ' ένα συγκεκριμένο ερέθισμα αλλά και διαχρονικά, σαν ομοφωνία και συνοχή των απαντήσεων σε μια σειρά διαδοχικών ερεθισμάτων (Faucheux και Moscovici 1967).

Η σημασία της ενδο-ομαδικής συνοχής των απαντήσεων αποδείχτηκε ξεκάθαρα και στο πείραμα του Asch (1952), τα ευρήματα του οποίου αποτελούν για το λειτουργικό μοντέλο, υπόδειγμα της έκτασης, που μπορεί να λάβει η συμμόρφωση στην πλειοψηφία.

Σ' αυτό το πείραμα, μια πλειοψηφία πειραματικών συνεργών υιοθετεί, ενώπιον ενός ανυποψίαστου υποκειμένου, εσφαλμένες απαντήσεις κρίνοντας ίσες δυο γραμμές, οι οποίες είναι καταφανώς άνισες. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα σε διάφορες πειραματικές συνθήκες, όπου παραλλάσονταν το μέγεθος της αριθμητικής πλειοψηφίας, μια ομάδα αποτελούμενη απο τρείς μέχρι έξι πειραματικούς συνεργούς οδηγεί το ένα τρίτο περίπου των υποκειμένων (32%) σε αποδοχή της εσφαλμένης κρίσης. Αύξηση του μεγέθους της πλειοψηφίας των συνεργών σε πάνω απο τρείς δεν οδηγεί σε αύξηση της παραγόμενης επιρροής. Αντίθετα αρκεί η διάσπαση της συνοχής της πλειοψηφίας απο ένα και μόνο συνεργό, ο οποίος δίνει τη σωστή απάντηση, για να μειωθεί δραματικά το ποσοστό των συμμορφούμενων υποκειμένων (10.4%). Η συγχρονική σταθερότητα συμπεριφοράς της πηγής λοιπόν αποδεικνύεται σημαντικότερη απο το μέγεθος της πλειοψηφίας, ως παράγοντας πίεσης, που οδηγεί στη συμμόρφωση (Faucheux και Moscovici ο.π.). Ανάλογη αποδεικνύεται στο πείραμα του Asch και η σημασία της διαχρονικής σταθερότητας. Σε τέσσερις διαφορετικές συνθήκες ο πειραματιστής παραλλάσει, στις απαντήσεις του κάθε πειραματικού συνεργού, την αναλογία μεταξύ "ουδέτερων" δοκιμών (στις οποίες δίνεται η σωστή απάντηση) και "κριτικών", οι οποίες αντιστοιχούν στη λανθασμένη απάντηση. Η αναλογία είναι 1/6, 1/2, 1/1 και 4/1 και μεγαλύτερη διαχρονική σταθερότητα αντιστοιχεί στις συνθήκες, κατά τις οποίες οι κριτικές δοκιμές υπερβαίνουν τις ουδέτερες. Πραγματικά, η παραγωγή επιρροής αυξάνεται όσο μεγαλώνει ο αριθμός των κριτικών δοκιμών (τα αντίστοιχα ποσοστά κάθε συνθήκης είναι 53%, 36.8%, 38.6% και 26.2%, βλ. και Παπαστάμου 1989β, σελ. 228 κ. ε.).

Ο Moscovici (1976, Faucheux και Moscovici ο.π.) έκανε μια επανερμηνεία του φαινομένου του Asch, θεωρώντας ότι η πλειοψηφία των πειραματικών συνεργών, που δίνει λανθασμένες απαντήσεις σ' ένα αντικειμενικό αντιληπτικό ερέθισμα, ποιοτικά συνιστά μια μειονότητα, δεδομένου ότι οι εμφανώς εσφαλμένες απαντήσεις, που δίνει για το μήκος των γραμμών, αποτελούν πρόταση ενός κανόνα αντίθετου απο τον κοινά αποδεκτό. Η ενδο-ομαδική συνοχή της πλειοψηφίας και η διαχρονική σταθερότητα των απαντήσεών της αποδείχτηκαν σημαντικότερα απο το μέγεθος της πλειοψηφίας, στην παραγωγή επιρροής.

"...αν είναι πράγματι η αποφασιστικότητα με την οποία οι πειραματικοί συνεργοί διατηρούν την άποψή τους που επιφέρει τη μετατροπή της κρίσης των ανυποψίαστων υποκειμένων, τότε τα πειράματα του Asch καταδεικνύουν στην ουσία, ότι μια συμπαγής μειονότητα μεταβάλλει, σε καθορισμένες συνθήκες, έναν πλειοψηφικό κανόνα. Βλέπουμε ότι *αυτό το συμπέρασμα αντιβαίνει στο προηγούμενο και το φαινόμενο Asch αποκτάει* διαφορετική σημασία αν το θεωρήσουμε σε σχέση με την κοινωνική αλλαγή και όχι πλέον σε σχέση με τον κοινωνικό έλεγχο" (ο.π., βλ. Παπαστάμου 1989β, σελ. 343).

Τα πρώτα πειράματα, τα οποία χειρίστηκαν τη μειονοτική σταθερότητα σαν ανεξάρτητη μεταβλητή, ήταν αυτά των Faucheux και Moscovici (1967, 1971), όπου το σταθερό είδος συμπεριφοράς εγχειρηματοποιήθηκε σαν επαναληπτική εκφορά της ίδιας απάντησης στο ίδιο ερέθισμα. Στα πειράματα αυτά έγινε προσπάθεια, να ελεγχθεί άμεσα η υπόθεση, σύμφωνα με την οποία η μειονότητα, που επιδεικνύει σταθερή συμπεριφορά, μπορεί να αλλάξει τον πλειοψηφικό κανόνα στο εσωτερικό μιας ομάδας.

Στο πρώτο απ' αυτά τα πειράματα παρουσιάζονται στα υποκείμενα διάφορα σχέδια, τα οποία ποικίλλουν ως προς τέσσερις διαστάσεις (μέγεθος, χρώμα, μορφή και περίγραμμα). Απ' αυτές πρέπει να επιλέξουν μια κάθε φορά ως την πλέον κατάλληλη για ένα συγκεκριμένο σκοπό (δηλώνεται στα υποκείμενα ότι στόχος του πειράματος είναι η εύρεση των πιο ευδιάκριτων διαστάσεων για τα σχήματα που χρησιμοποιούνται στον έλεγχο της εναέριας κυκλοφορίας). Σε μια πειραματική συνθήκη, ένας πειραματικός συνεργός, τοποθετημένος σε ομάδες των 4 ή 5 υποκειμένων, επιλέγει σταθερά τη διάσταση "χρώμα" για ένα σύνολο 64 σχεδίων. Στη συνθήκη ελέγχου δεν υπάρχει πειραματικός συνεργός και δεν προτείνεται καμιά συγκεκριμένη απάντηση. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, στα υποκείμενα των πειραματικών ομάδων υπάρχει μια αυξημένη υιοθέτηση της διάστασης "χρωμα".

Στο δεύτερο πείραμα χρησιμοποιούνται κάποιες λέξεις-ερεθίσματα και προτείνονται στα υποκείμενα δυο κατηγορίες συνειρμών, απο τις οποίες κάθε φορά πρέπει να επιλέξουν έναν, που να προσιδιάζει στη λέξη-ερέθισμα. Σε μια πειραματική συνθήκη, ο συνεργός, ευρισκόμενος σε ομάδες των τεσσάρων υποκειμένων, επιλέγει συστηματικά συνειρμούς απο τη μια μόνο κατηγορία. Πραγματικά, στη συνθήκη αυτή τα υποκείμενα επιλέγουν περισσότερους συνειρμούς της ίδιας αυτής κατηγορίας, με τρόπο που διαφέρει σημαντικά απο την επιλογή των υποκειμένων στη συνθήκη ελέγχου, όπου δεν υπάρχει πειραματικός συνεργός.

Σ' ένα άλλο κλασσικό πείραμα, αυτό των Moscovici, Lage, Naffrechoux (1969) τα υποκείμενα έπρεπε να απαντήσουν δημόσια, σε εξαβάθμια κλίμακα, για το χρώμα και το βαθμό φωτεινότητας μιας σειράς διαφανιών, που τους προβάλλονται. Αρχικά διενεργείται ένα τέστ ορθής αντίληψης των χρωμάτων, το οποίο σύμφωνα με τους ερευνητές αφενός επιτρέπει τον αποκλεισμό όσων έχουν ελαττωματική χρωματική αντίληψη και αφετέρου ενισχύει την πεποίθηση ότι, όλα τα μέλη της ομάδας έχουν κανονική όραση, ώστε οποιαδήποτε διαφορετική κρίση να μη μπορεί να αποδοθεί σε προσωπικούς παράγοντες. Σε μια συνθήκη ελέγχου 6 υποκείμενα καλούνται να πούν δημόσια το χρώμα και να κρίνουν σε εξαβάθμια κλίμακα τη φωτεινότητα 36 διαφανιών, οι οποίες έχουν εμφανώς μπλέ χρώμα. Σε μια πρώτη πειραματική συνθήκη, τα 2 απο τα 6 μέλη των 12 ομάδων, που την απαρτίζουν, είναι πειραματικοί συνεργοί, οι οποίοι δίνουν απο την αρχή μέχρι το τέλος των δοκιμών, σταθερά την απάντηση "πράσινο", η οποία έρχεται

καταφανώς σε αντίθεση με το πραγματικό χρώμα των διαφανιών, που είναι μπλέ. Μια δεύτερη συνθήκη εκτυλίσσεται ακριβώς όπως και η πρώτη, με τη διαφορά ότι μετά την προβολή και των 36 διαφανιών δημιουργείται στα υποκείμενα η αντίληψη ότι θα συμμετάσχουν σε μια άλλη έρευνα σχετική με τα φαινόμενα κόπωσης κατά την αντίληψη των χρωμάτων. Στην πραγματικότητα πρόκειται φυσικά για το ίδιο πείραμα. Στα υποκείμενα προβάλλονται 16 διαφάνειες (3 αναμφίβολα πράσινες, τρείς αναμφίβολα μπλέ και 10 με χρώμα αμφισβητούμενο) και τους ζητείται να δηλώσουν, αν έχουν χρώμα μπλέ ή πράσινο. Η σκοπιμότητα της μέτρησης αυτής έγκειται στη διαπίστωση της αντιληπτικής διακριτότητας ανάμεσα στο μπλέ και στο πράσινο. Τέλος, σε μια τρίτη πειραματική συνθήκη οι ερευνητές μειώνουν τη σταθερότητα της πηγής, βάζοντας τους πειραματικούς συνεργούς να δίνουν τη λανθασμένη απάντηση "πράσινο" στα 2/3 των δοκιμών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι, στις δυο πειραματικές συνθήκες, όπου οι πειραματικοί συνεργοί δείχνονται σταθεροί, το ποσοστό των υποκειμένων που επιλέγουν την απάντηση "πράσινο" φτάνει το 8.42%, σε αντίθεση με τη συνθήκη ελέγχου, που το ποσοστό αυτό είναι 0.25%. Επίσης στη συνθήκη της ασταθούς μειονότητας, το ποσοστό των απαντήσεων "πράσινο", που αντιπροσωπεύει την ασκούμενη μειονοτική επιρροή πέφτει στο 1.25%. Τα αποτελέσματα του τέστ οπτικής διάκρισης των χρωματικών επιπέδων μεταξύ του μπλέ και του πράσινου δείχνουν ότι, υπάρχει όντως μεγαλύτερος αριθμός "πράσινων" εκτιμήσεων στα υποκείμενα, που δε δίνουν τη δημόσια απάντηση "πράσινο" κατά την πρώτη πειραματική φάση. Η αλλαγή αυτή στον αντιληπτικό κώδικα των υποκειμένων, η οποία δεν περνά αναγκαστικά απο το δημόσιο ρηματικό επίπεδο, αποτελεί μια πρώτη απόδειξη της πραγματικής μεταστροφής, που προκαλεί η σταθερή μειονότητα, στο ιδιωτικό επίπεδο επεξεργασίας των απαντήσεων.

Σε μια επόμενη έρευνα, αυτή των Nemeth, Swedlund και Kanki (1974), η έννοια της σταθερότητας εμπλουτίζεται και παύει να ταυτίζεται αποκλειστικά και μόνο με την επαναληπτικότητα των απαντήσεων της πηγής. Οι ερευνητές βασίζουν τον προβληματισμό τους στα αποτελέσματα του πειράματος των Moscovici, Lage, Naffrechoux και λένε ότι, η σταθερή επανάληψη των μειονοτικών απαντήσεων είναι αποτελεσματική, στο βαθμό που οδηγεί τα υποκείμενα στο να αναγνωρίσουν τη συνέπεια και της βεβαιότητά της. Εκείνο δηλαδή που κυρίως καθορίζει την αποτελεσματικότητα της μειονότητας δεν είναι η ένταση καθεαυτή της σύγκρουσης, την οποία παράγει η επανάληψη της απάντησης "πράσινο", όσο η σημασία που η σύγκρουση προσλαμβάνει στα μάτια των υποκειμένων και το περιεχόμενο των χαρακτηριστικών, που θα οδηγήσει *τα υποκείμενα, να αποδώσουν στη μειονότητα και τη συμπεριφορά της.*

Οι Nemeth, Swedlund και Kanki χρησιμοποιούν στο πείραμά τους το υπόδειγμα "μπλέ/πράσινο" και κάνουν την υπόθεση ότι, η αναγνώριση της συνέπειας και του ανυποχώρητου χαρακτήρα της μειονότητας δεν είναι απαραίτητο να εξαρτάται

αποκλειστικά απο την επανάληψη της ίδιας απάντησης. Αντίθετα, η ύπαρξη μιας εσωτερικής λογικής στις μειονοτικές απαντήσεις, η οποία θα επιτρέπει τη συστηματική διακύμανση και προσαρμογή τους στις μεταβολές των εξωτερικών ερεθισμάτων, είναι σε θέση να οδηγήσει τα υποκείμενα στην αναγνώριση του σταθερού, συνεπούς και ανυποχώρητου χαρακτήρα της μειονότητας. Σε δυο πειραματικές συνθήκες λοιπόν οι δυο πειραματικοί συνεργοί επαναλαμβάνουν σταθερά την ίδια απάντηση. Στη μια συνθήκη δίνουν συνεχώς την απάντηση "πράσινο" ενώ στην άλλη απαντούν συνεχώς "πράσινο-μπλέ". Σε τρείς άλλες πειραματικές συνθήκες υπάρχει ένας κανόνας συστηματικής παραλλαγής των απαντήσεων, ο οποίος υπακούει στη φωτεινότητα των διαφανειών. Στη μια απ' αυτές οι απαντήσεις των συνεργών συνδέονταν τυχαία με τις διαφάνειες. Στη δεύτερη, οι συνεργοί απαντούσαν "πράσινο" στις περισσότερο φωτεινές διαφάνειες και "πράσινο-μπλέ" στις περισσότερο σκοτεινές, ενώ στην τρίτη συνθήκη γινόνταν το ακριβώς αντίστροφο. Αυτές οι δυο τελευταίες συνθήκες, όπου η σταθερή μειονότητα φάνηκε ευέλικτα προσαρμοστική στις μεταβολές των εξωτερικών ερεθισμάτων, είναι οι συνθήκες που παρατηρείται και η μεγαλύτερη επιρροή. Επίσης στις ίδιες αυτές συνθήκες οι πειραματικοί συνεργοί περιγράφονται απο τα υποκείμενα σαν περισσότερο σίγουροι, οργανωμένοι και αξιόπιστοι.

Ο ιδιαίτερα αποφασιστικός ρόλος, που προσλαμβάνει η αναγνώριση της μειονοτικής σταθερότητας σε κάθε πειραματική συνθήκη, φαίνεται και σ' ένα άλλο πείραμα, αυτό των Nemeth και Watchtler (1974). Στις δυο πειραματικές συνθήκες, οι ερευνητές συγκροτούν υποτιθέμενα σώματα ενόρκων, αποτελούμενα απο πέντε άτομα, που πρέπει να αποφασίσουν για το ύψος μιας δικαστικής αποζημίωσης. Σε κάθε ομάδα ένας πειραματικός συνεργός προτείνει συστηματικά, σε αντίθεση με τα ανυποψίαστα υποκείμενα, μια υπερβολικά μικρή αποζημίωση. Στη μια πειραματική συνθήκη ο πειρματιστής υποδεικνύει στο συνεργό, να καταλάβει τη θέση στην κορυφή ενός ορθογώνιου τραπεζιού, η οποία όπως έχουν αποδείξει άλλες έρευνες προσδίδει κύρος στον κατοχό της. Στην άλλη πειραματική συνθήκη, ο συνεργός επιλέγει απο μόνος του τη θέση αυτή, εξακολουθώντας πάντα να υποστηρίζει την ίδια άποψη. Σ' αυτήν μόνο τη συνθήκη παρατηρείται επιρροή. Παρά το ότι η συμπεριφορά του μειονοτικού συνεργού παραμένει η ίδια, η "αυτόβουλη" επιλογή της σημαντικής θέσης οδηγεί σε απόδοση χαρακτηριστικών αυτονομίας, εγκυρότητας και αυτοπεποίθησης.

Σε κάθε περίπτωση λοιπόν, η μειονοτική σταθερότητα γίνεται αποτελεσματική μόνο εαν αναγνωριστεί απο το στόχο επιρροής και αποκτήσει μια ιδιαίτερη σημασία, βάσει των δεδομένων της πειραματικής περίστασης. Πρόκειται για μια διαδικασία, κατά την οποία τα υποκείμενα διαμορφώνουν ενεργά μια αναπαράσταση για την πηγή και τη συμπεριφορά της, αναγνωρίζοντας το διακριτό της χαρακτήρα και την ανυποχώρητη στάση της κατά τη σύγκρουση με τους κυρίαρχους κανόνες. Η αναγνώριση της

αποφασιστικής εμμονής της μειονότητας στην αμφισβήτιση της συναίνεσης και η ξεκάθαρη υποστήριξη εναλλακτικών ορισμών και λύσεων την καθιστά παραδειγματική στα μάτια των υποκειμένων, ως εγγυήτρια μιας μελλοντικής συναίνεσης.

4). Είδη διαπραγμάτευσης

Η επίδειξη, και κυρίως η αντίληψη απο το στόχο, της σταθερής μειονοτικής συμπεριφοράς αποτελεί λοιπόν την αναγκαία συνθήκη για την άσκηση επιρροής απο μέρους της μειονότητας. Ωστόσο, η χρησιμοποίηση αντιληπτικών ερεθισμάτων σε πολλά απο τα πειράματα, που απέδειξαν το ρόλο της σταθερότητας, δεν είναι σε θέση να αποκαλύψει το πλήρες εύρος των σχέσεων μεταξύ πλειοψηφίας και μειονότητας, καθώς επίσης και την κανονιστική διάσταση του ορισμού τους ως συγκρουόμενων οντοτήτων. Επιπλέον, κάποια πειραματικά ευρήματα, όπως αυτό των Doise και Moscovici (1969-70), δείχνουν ότι, υπο ορισμένες συνθήκες η εξ'αρχής επίδειξη σταθερότητας κάθε άλλο παρά οδηγεί σε αύξηση της μειονοτικής επιρροής. Αντίθετα, το περισσότερο πιθανό είναι να ωθήσει τα υποκείμενα στο να παραμείνουν στις αρχικές τους θέσεις. Χρειάζεται λοιπόν μια προέκταση και συμπλήρωση της θεωρίας της σταθερότητας με έννοιες, που είναι σε θέση να εξηγήσουν τις παρενέργειες, τις οποίες παράγει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και να φωτίσουν πλήρως τους μηχανισμούς, διαμέσου των οποίων επενεργεί.

Η χρησιμοποίηση πειραματικών έργων, τα οποία αφορούν σε απόψεις και εκτιμήσεις πάνω σε κοινωνικά θέματα (ξενοφοβία, στρατός, μόλυνση περιβάλλοντος), είναι σε θέση να εγγράψουν τα φαινόμενα επιρροής στο πλαίσιο των σχέσεων εξουσίας και ιδεολογικής παραγωγής. Μ' αυτό τον τρόπο ο προβληματισμός στρέφεται στους κοινωνικούς όρους διαμόρφωσης των κριτηρίων ποιοτικής - κανονιστικής διάκρισης και δράσης της μειονότητας και της πλειοψηφίας.

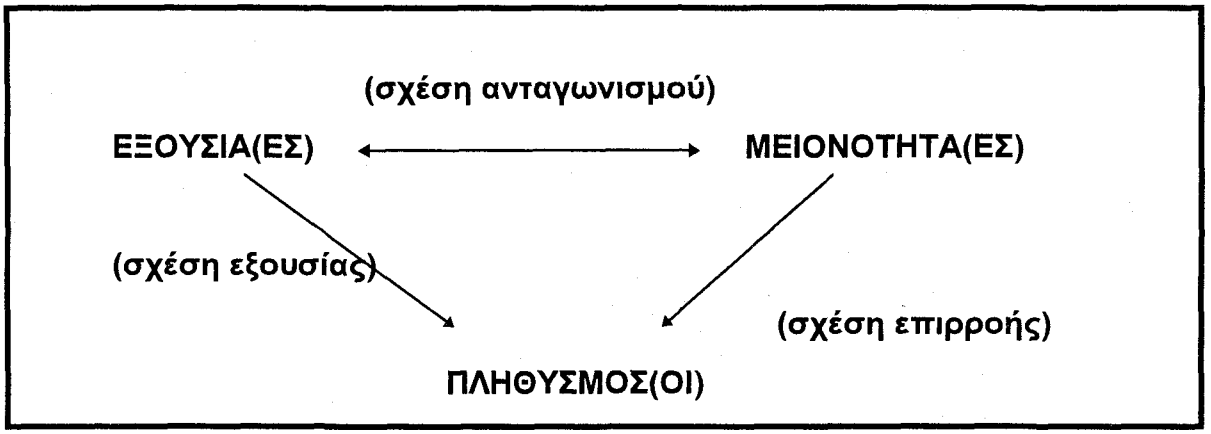
Ο Papastamou (1979, βλ. επίσης Mugny 1982, Παπαστάμου, Μιούνι 1983, Παπαστάμου 1989 α και β) προτείνει μια εσωτερική διάκριση της έννοιας της πλειοψηφίας. Η "εξουσία" αποτελεί το ένα συστατικό της. Με τον όρο αυτό περιγράφεται κάθε οντότητα, η οποία θεσπίζει τους κοινωνικούς κανόνες και έχει τη δυνατότητα άσκησης κοινωνικού ελέγχου. Απο την άλλη πλευρά υπάρχει η "σιωπηρή πλειοψηφία", που "...υφίσταται την επικυριαρχία της εξουσίας και που αφομοιώνοντας την κυρίαρχη ιδεολογία, συμμερίζεται αρκετά συχνά το σύνολο ή μέρος των κοινωνικών κανόνων που εκφράζουν πλέον την πλειοψηφία." (Παπαστάμου 1989α σελ. 281). Και η εξουσία και η σιωπηρή πλειοψηφία είναι δυνατόν να αποτελούνται στο εσωτερικό τους απο ένα σύνολο υποομάδων. Κυρίως μάλιστα η σιωπηρή πλειοψηφία κάθε άλλο παρά εννιαία είναι. Αντίθετα, συνίσταται απο μια πολυσχιδία ομάδων, συγκροτούμενων με βάση διαφορετικά

κριτήρια και χαρακτηριζόμενων απο διαφορετικό βαθμό εγγύτητας, προς τις διάφορες μορφές και κανόνες της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Απο την άλλη πλευρά υπάρχουν οι ενεργείς μειονότητες, οι οποίες - με βάση την ποιοτική διάσταση του ορισμού τους - αντιτίθενται σταθερά στους κανόνες, που θεσπίζονται απο την εξουσία και προτείνουν εναλλακτικές λύσεις και ορισμούς στα προβλήματα, που αποτελούν αντικείμενο κοινωνικής διαμάχης.

Προτείνεται λοιπόν ένα τριαδικό μοντέλο ανάλυσης των φαινομένων επιρροής, το οποίο ξεπερνάει τη θεώρησή τους μέσα απο το δυαδικό σχήμα "πλειοψηφία - μειονότητα." Όπως φαίνεται στη σχηματική απεικόνιση του μοντέλου αυτού (βλ. σχ.1, επίσης Papastamou, Mugny, Παπαστάμου Μιούνι, Παπαστάμου ο.π.) **οι σχέσεις εξουσίας και πληθυσμού** είναι καθαρά εξουσιαστικές σχέσεις, διεπόμενες απο τον άμεσο και έμμεσο έλεγχο, που ασκούν οι κατασταλτικοί και ιδεολογικοί μηχανισμοί, στη σιωπηρή πλειοψηφία. **Οι σχέσεις εξουσίας και μειονότητας** είναι σχέσεις ανταγωνισμού, δεδομένης της ανοιχτής αμφισβήτισης των κυρίαρχων κανόνων απο τη μειονότητα και την απο μέρους της προβολή ενναλλακτικών πεποιθήσεων και συστημάτων αξιών. Συνεπώς, η μειονοτική σταθερότητα συμπεριφοράς είναι ο μηχανισμός που διέπει τη σχέση εξουσίας - μειονότητας. Τέλος, **η σχέση μειονότητας - σιωπηρής πλειοψηφίας** είναι σχέση κοινωνικής επιρροής, καθώς η σιωπηρή πλειοψηφία αποτελεί το στόχο της μειονοτικής προσπάθειας επιρροής και η απο μέρους της αποδοχή των απόψεων και του τρόπου σκέψης της μειονότητας συνιστά το μέσο, με το οποίο η τελευταία αναγνωρίζεται κοινωνικά και διαδίδει την καινοτομία (βλ. Moscovici 1984, σελ. 10).

Σχήμα 1: Κοινωνικό πλαίσιο των σχέσεων εξουσίας και επιρροής

Το τριαδικό μοντέλο αποτελεί εφαρμογή του ιδιαίτερου κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής, καθώς θέτει στο επίκεντρο την αλληλεπίδραση μεταξύ πηγών και στόχων επιρροής, θεωρούμενη υπο την ποιοτική - κανονιστική διάσταση ορισμού της ταυτότητάς τους. Στην ανταγωνιστική σχέση εξουσίας - μειονότητας το διακύβευμα αποτελεί η σιωπηρή πλειοψηφία, δεδομένου ότι η αποδοχή ή

απόρριψη απ'αυτήν των μειονοτικών ιδεών συνιστά το κριτήριο επιτυχούς ή μη διάδοσης της καινοτομίας.

Η ενεργός μειονότητα, αμφισβητώντας σταθερά τις κυρίαρχες αξίες, δεν έρχεται σε σύγκρουση μόνο με τους φορείς της εξουσίας. Στο βαθμό που ο πληθυσμός αποτελεί φορέα της κυρίαρχης ιδεολογίας, η μειονότητα συγκρούεται και μ' αυτόν, γεγονός που πιστοποιούν οι δυσκολίες, τις οποίες συναντά, στη διάδοση των θέσεών της. Το τριαδικό μοντέλο προβλέπει ένα μηχανισμό, ο οποίος διέπει τη σχέση επιρροής μεταξύ μειονότητας και πληθυσμού. Πρόκειται για **το είδος διαπραγμάτευσης,** το οποίο αποτελεί ρυθμιστικό μέσο της σύγκρουσης, που αναπτύσσεται μεταξύ τους.

Ο Mugny (1975) κάνει μια εννοιολογική διάκριση ανάμεσα στο είδος συμπεριφοράς και στο είδος διαπραγμάτευσης. Το είδος συμπεριφοράς (σταθερό ή ασταθές) αποτελεί το μηχανισμό, που διέπει τη σχέση της μειονοτικής πηγής με την εξουσία, αφορά στη σχέση της με το αντικείμενο επιρροής και καλύπτει τον τρόπο με τον οποίο αρθρώνει την ενναλλακτική της επιχειρηματολογία ως προς τον ορισμό, την αξιολόγηση και τις λύσεις, που προτείνει σχετικά μ'αυτό.

Το είδος διαπραγμάτευσης αποτελεί το μηχανισμό διευθέτησης της σύγκρουσης που η μειονότητα προκαλεί στον πληθυσμό, εξ'αιτίας της σταθερής αμφισβήτισης θέσεων, τις οποίες σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό αυτός αποδέχεται. Σε μια πληθώρα πειραματικών ερευνών, οι Papastamou και Mugny μελέτησαν τον τρόπο επίδρασης και την αποτελεσματικότητα δυο ειδών διαπραγμάτευσης: της ευλιγισίας και της ακαμψίας.

Το **ευλίγιστο είδος διαπραγμάτευσης** συνίσταται στην τήρηση μιας μετριοπαθούς στάσης της μειονότητας και σε μια προσπάθεια προσαρμογής του λόγου της στις δεκτικότητες του πληθυσμού. Κάτι τέτοιο μπορεί να γίνει μέσω της διευθέτησης της επιχειρηματολογίας της, με τρόπο που να αφήνει κάποια περιθώρια συμβιβασμού με το στόχο επιρροής, χωρίς βέβαια αυτό να είναι σε βάρος της σταθερότητας *συμπεριφοράς της*.

Το **άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης** δεν αφήνει κανένα περιθώριο συμβιβασμού με το στόχο επιρροής. Αντίθετα, η μειονότητα εμμένει με ακρότητα στην υποστήριξη των θέσεών της, χωρίς να προβαίνει σε κανενός είδους υποχώρηση. Το αποτέλεσμα είναι το μπλοκάρισμα της διαπραγμάτευσης με τον πληθυσμό και σύμφωνα με τις αρχικές υποθέσεις του Mugny, η αποτυχία άσκησης επιρροής απο την πλευρά της μειονότητας.

Ένα απ' τα πρώτα πειράματα, που χειρίστηκαν το ευλίγιστο και άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης, είχε σαν θέμα τον Ελβετικό στρατό και η μειονοτική πηγή υποστήριζε ακραίες μιλιταριστικές θέσεις (Mugny, Pierrehumbert, Zumbel, 1972-73).

Αρχικά, τα υποκείμενα απαντούσαν, με τη βοήθεια μιας 8βάθμιας κλίμακας, σε μια ερώτηση σχετικά με τον εθνικό στρατό, καθώς και σε μια σειρά έξι άλλων σχετικών

ερωτήσεων, οι οποίες θα αποτελούσαν τα θέματα συζήτησης, κατά την πειραματική φάση. Επίσης, απαντούσαν και σ' ένα ερωτηματολόγιο 40 επιθέτων (20 θετικών και 20 αρνητικών), με τη βοήθεια του οποίου καλούνταν, να περιγράψουν την εικόνα, που είχαν σχηματίσει για τον εθνικό στρατό.

Κατά την πειραματική φάση, που ακολουθούσε, δυο ανυποψίαστα υποκείμενα και ένας πειραματικός συνεργός συζητούσαν επι τρία λεπτά, καθένα απο τα έξι θέματα, στα οποία είχαν απαντήσει, κατά το pre-test. Στόχος της συζήτησης ήταν, κατά τις πειραματικές οδηγίες, η επίτευξη μιας ομαδικής συμφωνίας.

Κατά τη διάρκεια της πειραματικής αλληλεπίδρασης, ο πειραματικός συνεργός υποστήριζε, με σταθερότητα, ακραίες μιλιταριστικές θέσεις. Στο σημείο αυτό ακριβώς, παρενέβαινε ο πειραματικός χειρισμός του ευλίγιστου ή άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης. Στη συνθήκη ακαμψίας, ο πειραματικός συνεργός εξέφραζε, και για τα έξι θέματα, ακραίες μιλιταριστικές θέσεις, διαμετρικά αντίθετες απ' αυτές των υποκειμένων. Στη συνθήκη ευλιγισίας, ενώ στα τρία πρώτα θέματα ο συνεργός έδινε, όπως και στην προηγούμενη συνθήκη, ακραίες θέσεις, απο το τέταρτο θέμα μετρίαζε την ακρότητα των θέσεών του, σαν πρώτο βήμα απο την πλευρά του, για την επίτευξη κάποιας συναίνεσης. Και στις δυο συνθήκες πάντως, η σταθερότητα της μειονοτικής πηγής παρέμενε αμετάβλητη, δεδομένου ότι δεν άλλαζε η συνολικά αντιμιλιταριστική του *τοποθέτηση*.

Μετά το τέλος της πειραματικής φάσης, τα υποκείμενα απαντούσαν στα ίδια ακριβώς ερωτήματα, που είχαν απαντήσει και κατά το pre-test.

Αν και δεν υπήρξαν διαφορές στις απαντήσεις των υποκειμένων μεταξύ pre- και post-test για τις έξι προτάσεις, δε συνέβη το ίδιο με το ερωτηματολόγιο για την εικόνα του στρατού. Πραγματικά, σύμφωνα και με την αρχική υπόθεση των ερευνητών, η ευλίγιστη μειονότητα παρήγαγε μεγαλύτερη επιρροή απο την άκαμπτη, οδηγώντας τα υποκείμενα σε έκφραση λίγο περισσότερο ευννοϊκών χαρακτηρισμών για το στρατό, κατά το post-test. Αντίθετα, η άκαμπτη μειονότητα οδήγησε τα υποκείμενα, στην έκφραση ακόμα πιο δυσμενών θέσεων για το στρατό, εντείνοντας έτσι την πόλωση του κοινωνικού πεδίου.

Σ' ένα δεύτερο πείραμα του Mugny (1975), με θέμα επίσης τον Ελβετικό στρατό, η μειονοτική πηγή υποστηρίζει ακραίες αντιμιλιταριστικές θέσεις. Έρχεται έτσι σε αντίθεση τόσο με τους κυρίαρχους κανόνες όσο και με τον πληθυσμό, ο οποίος, ως ένα βαθμό, υιοθετεί τους κανόνες αυτούς. Αυτός ο πειραματικός χειρισμός της μειονοτικής παρουσίας σκιαγραφεί συνολικά τη δυναμική του πεδίου, στο οποίο εγγράφονται οι σχέσεις επιρροής και το οποίο ο Papastamou απέδωσε με το τριαδικό μοντέλο των σχέσεων, μεταξύ εξουσίας, μειονοτήτων και πληθυσμού.

Τα 40 υποκείμενα του πειράματος, νεαροί μαθητές τεχνικών σχολών, είχαν μάλλον δυσμενή θέση απέναντι στον εθνικό στρατό, πράγμα που έδειξε μια αρχική

μέτρηση των απόψεών τους, πριν τη διενέργεια του πειράματος. Στην ίδια αυτή μέτρηση όμως φάνηκε ότι, τα υποκείμενα έκριναν μάλλον θετικά τη στάση και πρακτική των αντιρρησιών συνείδησης, ως μέσο αντίδρασης στο στρατό. Σ' αυτό ακριβώς το σημείο διαφοράς, ανάμεσα στην ιδεολογική τοποθέτηση του πληθυσμού και της ακραία αντιμιλιταριστικής μειονότητας, επικεντρώθηκε ο χειρισμός του είδους διαπραγμάτευσης, στη σχέση μειονότητας - πληθυσμού. Όπως σημειώνουν χαρακτηριστικά οι Παπαστάμου και Μιούνι:

> "Η διαπραγμάτευση γίνεται λοιπόν συμβολική και προκαταρκτική και στηρίζεται στην προκαταρκτική γνώση της ιδεολογίας που διέπει τον πληθυσμό. Προβλέπουμε δηλαδή τα σημεία σύγκρουσης που θα προκύψουν αναγκαστικά ανάμεσα στη μειονότητα και τον πληθυσμό και προβαίνουμε σε ιδεολογικές διαπραγματεύσεις αυτών των θεμάτων, με τρόπο ευλίγιστο απαλύνοντας τη διαφωνία, ή με τρόπο πιο άκαμπτο διατηρώντας και ενισχύοντας αυτή τη διαφωνία: προκύπτει έτσι ένα ιδεολογικό μπλοκάρισμα της διαπραγμάτευσης." (Παπαστάμου και Μιούνι 1983, σελ. 128, ο.π.).

Κατά το pre-test λοιπόν, τα υποκείμενα καλούνται να χαρακτηρίσουν πολιτικά, με τη βοήθεια μιας 7βάθμιας κλίμακας (1=αριστερά, 7=δεξιά), 24 προτάσεις, που αναφέρονται στο θέμα του στρατού. Επτά προτάσεις απ' αυτές εκφράζουν μια δεξιά-μιλιταριστική θέση, επτά μια μετριοπαθή μιλιταριστική θέση και δέκα μια ακραία αριστερή, αντιμιλιταριστική θέση. Στο ίδιο ερωτηματολόγιο, τα υποκείμενα απαντούν και κατά το post-test, και η μέτρηση επιρροής συνίσταται στις αλλαγές στην πολιτική ταξινόμηση των διαφόρων προτάσεων. Μια θετική μειονοτική επιρροή συνίσταται στην κρίση των μετριοπαθών και δεξιών προτάσεων, ως περισσότερο δεξιών, κατά το post-test και στην κρίση των αντιμιλιταριστικών προτάσεων (που υποστηρίζονται απο τη μειονότητα), ως πιο αριστερών.

Στην πειραματική φάση, η οποία ακολουθεί, ένας πειραματικός συνεργός διαβάζει στα υποκείμενα ένα ακραίο αντιμιλιταριστικό κείμενο τριών παραγράφων. Στο τέλος της πρώτης παραγράφου διατυπώνεται η απορριπτική θέση της μειονότητας για τη στάση των αντιρρησιών συνείδησης. Ο πειραματικός χειρισμός του ευλίγιστου και άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης εισάγεται μετά το τέλος της δεύτερης παραγράφου. Στη συνθήκη ακαμψίας, ο πειραματικός συνεργός επανέρχεται στο θέμα των αντιρρησιών συνείδησης και εντείνει ακόμη περισσότερο τη διαφωνία του. Αντίθετα, στη συνθήκη ευλιγισίας, εκφράζει μια σχετικά πιο μετριοπαθή θέση πάνω στο θέμα, χωρίς όμως να εγκαταλείπει στην ουσία την αρνητική του θέση. Μετά το τέλος της πειραματικής φάσης, τα υποκείμενα απαντούν και πάλι στις ίδιες ερωτήσεις, στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής και σ' ένα μεταπειραματικό ερωτηματολόγιο.

Τα αποτελέσματα δείχνουν μια διαφορετική επίδραση της ευλίγιστης και άκαμπτης μειονότητας, ανάλογα με το περιεχόμενο των προτάσεων. Κατ' αρχάς δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά στο χαρακτηρισμό των αντιμιλιταριστικών προτάσεων. Και στη συνθήκη ευλιγισίας και στη συνθήκη ακαμψίας, τα υποκείμενα προσλαμβάνουν στον ίδιο βαθμό το δεξιό-αντιδραστικό χαρακτήρα των προτάσεων αυτών. Διαφορές υπάρχουν μεταξύ των δυο πειραματικών συνθηκών, όσον αφορά στους άλλους δυο τύπους προτάσεων. Στις μετριοπαθείς προτάσεις παρατηρείται μια αρνητική επιρροή, η οποία είναι πιο έντονη στη συνθήκη ακαμψίας: τα υποκείμενα κρίνουν λιγότερο δεξιές τις προτάσεις αυτές, απ' ό,τι στο pre-test. Η μεγαλύτερη διαφορά εντοπίζεται στο χαρακτηρισμό των αντιμιλιταριστικών προτάσεων. Η ευλίγιστη μειονότητα είναι αυτή, που ασκεί μεγαλύτερη επιρροή και οδηγεί τα υποκείμενα, στο να θεωρήσουν τις προτάσεις αυτές σαν περισσότερο αριστερές.

Το ερωτηματολόγιο εικόνας της μειονότητας αποτελείται απο μια λίστα 40 επιθέτων, απο τα οποία 10 αναφέρονται στη σταθερότητα, 10 στην αστάθεια, 10 στην ευλιγισία και 10 στην ακαμψία. Τα υποκείμενα καλούνται να επιλέξουν τα επίθετα εκείνα, τα οποία κατά τη γνώμη τους περιγράφουν με τον καταλληλότερο τρόπο τη μειονοτική παρουσία. Με την αφαίρεση των επιλεγμένων επιθέτων, που εκφράζουν αστάθεια, απο τα επιλεγμένα επίθετα που εκφράζουν σταθερότητα, διαμορφώνεται ένας δείκτης πρόσληψης της μειονοτικής σταθερότητας. Κατ' αντίστοιχο τρόπο διαμορφώνεται και ένας δείκτης πρόσληψης της ευλιγισίας, που επιδεικνύει η μειονοτική πηγή.

Στο συγκεκριμένο πείραμα λοιπόν, δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δυο συνθηκών στην πρόσληψη της μειονοτικής σταθερότητας. Η ευλίγιστη μειονότητα όμως γίνεται αντιληπτή, σαν πιο ευλίγιστη απ' ό,τι η άκαμπτη. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν την ορθότητα των πειραματικών χειρισμών, τόσο όσον αφορά στο σταθερό χαρακτήρα της μειονότητας και στις δυο πειραματικές συνθήκες, όσο και στη διαφορική επενέργεια, που είχε ο χειρισμός του είδους διαπραγμάτευσης, στην αναπαράσταση της μειονότητας απο τον πληθυσμό.

Ιδιαίτερα σημαντικά όμως είναι τα αποτελέσματα των συσχετίσεων, ανάμεσα στις δυο διαστάσεις της αναπαράστασης της μειονότητας. Στη συνθήκη ακαμψίας, υπάρχει μια ισχυρά αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στην ακαμψία και τη σταθερότητα, που αποδίδουν τα υποκείμενα στην πηγή. Όσο περισσότερο δηλαδή γίνεται αντιληπτή η μειονοτική ακαμψία τόσο λιγότερο γίνεται αντιληπτός ο σταθερός της χαρακτήρας. Η συσχέτιση αυτή παρατηρείται αποκλειστικά και μόνο στη συνθήκη της άκαμπτης μειονότητας, γεγονός που εκφράζει τον επισκιασμό της σταθερότητας απο την ακαμψία.

Με άλλα λόγια, αυτό που κάνει το άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης, είναι ότι, προκαλεί μια συνολική αναδιοργάνωση της αναπαράστασης της μειονότητας, γύρω απο μια κεντρική διάσταση, αυτή της ακαμψίας. Τα υποκείμενα προσλαμβάνουν τη μειονοτική ακαμψία και συσχετίζουν μ' αυτή το σύνολο της σταθερής συμπεριφοράς της

μειονότητας. Σε μια συμπληρωματική ερώτηση μάλιστα, στο μεταπειραματικό ερωτηματολόγιο, για το βαθμό δογματισμού της μειονότητας, επιβεβαιώνεται ο κεντρικός ρόλος της ακαμψίας στην αναπαράσταση της μειονότητας. Πραγματικά, η άκαμπτη μειονότητα γίνεται αντιληπτή, σαν περισσότερο δογματική.

Ένα άλλο πείραμα του Mugny (1975, βλ. επίσης Παπαστάμου και Μιούνι 1983) επιβεβαιώνει αλλά και εμπλουτίζει τα προηγούμενα αποτελέσματα. Στο πείραμα αυτό χρησιμοποιείται το υπόδειγμα της "μόλυνσης του περιβάλλοντος", το οποίο χρησιμοποιήθηκε σε πάρα πολλά μεταγενέστερα πειράματα, για τη διερεύνηση της λειτουργίας των ειδών διαπραγμάτευσης. Σ' αυτό το πειραματικό υπόδειγμα, η μειονότητα κατηγορεί μονομερώς και αποκλειστικά τις διάφορες βιομηχανίες, ως υπεύθυνες για την περιβαλλοντική ρύπανση, ενώ απαλλάσσει απο κάθε κατηγορία τις διάφορες ομάδες ατόμων (νοικοκυρές, οδηγούς κ.λ.π.). Στην εποχή διενέργειας των πειραμάτων αυτών (δεκαετία '70 μέχρι αρχές δεκαετίας του '80) αυτή η τοποθέτηση έχει μειονοτικό χαρακτήρα, καθώς έρχεται σε σύγκρουση με τις θέσεις της επίσημης εξουσίας αλλά εν μέρει και με τον πληθυσμό. Αυτό το τελευταίο συμβαίνει, στο βαθμό που ο πληθυσμός δέχεται τις κατηγορίες ενάντια στις βιομηχανίες, κατηγορεί όμως εξίσου και τα άτομα. Έτσι, μια θέση, η οποία αποδίδει το σύνολο της ευθύνης αποκλειστικά στο κοινωνικο-οικονομικό *σύστημα και αρνείται κάθε ατομική ευθύνη, μπορεί να χαρακτηριστεί σαν* ποιοτικά μειονοτική.

Το ερωτηματολόγιο γνώμης, του πειραματικού υποδείγματος της μόλυνσης, αποτελείται απο 20 προτάσεις, απο τις οποίες οι 4 απευθύνουν κατηγορίες τόσο εναντίον των βιομηχανιών όσο και εναντίον διαφόρων κατηγοριών ατόμων και δεν χρησιμοποιούνται στην ανάλυση.

Απο τις υπόλοιπες προτάσεις, οι 4 κατηγορούν αποκλειστικά και μόνο τις βιομηχανίες και 4 απαλλάσουν τις διάφορες κατηγορίες ατόμων απο οποιαδήποτε ευθύνη, για τη μόλυνση του περιβάλλοντος. Οι οκτώ αυτές προτάσεις περιέχονται αυτούσιες μέσα στο κείμενο της πηγής και συνιστούν το δείκτη μέτρησης της **άμεσης επιρροής,** στο βαθμό που εκφράζουν τη ρητή θέση, την οποία υποστηρίζει η μειονότητα.

Απο τις υπόλοιπες οκτώ προτάσεις, οι 4 απαλλάσουν τις βιομηχανίες απο κάθε ευθύνη και οι 4 ενοχοποιούν αποκλειστικά και μόνο τις διάφορες κατηγορίες ατόμων (νοικοκυρές, οδηγοί, εκδρομείς κ.λ.π.). Η σειρά αυτή καλύπτει τη μέτρηση της **έμμεσης επιρροής,** στο βαθμό που οι προτάσεις δε βρίσκονται μέσα στο μειονοτικό κείμενο και μάλιστα έχουν περιεχόμενο, το οποίο αντιτίθεται στις μειονοτικές θέσεις. Μια αύξηση του βαθμού διαφωνίας των υποκειμένων με τις προτάσεις αυτές, κατά το post-test, εκφράζει αύξηση της έμμεσης μειονοτικής επιρροής.

Το πειραματικό υπόδειγμα της "μόλυνσης του περιβάλλοντος" είναι κεφαλαιώδους σημασίας, καθώς χρησιμοποιήθηκε σε πλήθος πειραμάτων, τα οποία διερεύνησαν τις

δυνατότητες των μειονοτήτων για άσκηση επιρροής. Ειδικά μάλιστα η διάκριση άμεσης και έμμεσης επιρροής επέτρεψε τη μελέτη των ποιοτικά διαφορετικών τύπων επιρροής, που ασκούν οι μειονότητες, σε συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες.

Η πρώτη λοιπόν πειραματική έρευνα πεδίου, στην οποία χρησιμοποιήθηκε το υπόδειγμα της μόλυνσης, διενεργήθηκε στο σχολικό περιβάλλον των υποκειμένων, τα οποία είναι μαθητές. Αρχικά, κατά τη φάση του pre-test, τα υποκείμενα απαντούν στο ερωτηματολόγιο των 20 προτάσεων. Κατόπιν, ακολουθεί η πειραματική φάση, στην οποία διαβάζουν, ατομικά το καθένα, το κείμενο-ερέθισμα. Το κείμενο αυτό αποδίδεται σε μια μειονότητα και, όπως είπαμε, θεωρεί αποκλειστικούς υπεύθυνους για τη μόλυνση τις βιομηχανίες, ενώ απαλλάσει απο κάθε ευθύνη τις διάφορες κατηγορίες ατόμων.

Ο χειρισμός του είδους διαπραγμάτευσης γίνεται μέσω της χρήσης κάποιων σλόγκαν, τα οποία τοποθετούνται στο τέλος καθεμιάς απο τις τέσσερις παραγράφους του κειμένου-ερεθίσματος. Τα σλόγκαν αυτά αφορούν στα μέτρα, που η μειονοτική πηγή προτείνει ενάντια στην περιβαλλοντική μόλυνση και απορρέουν λογικά απο τις θέσεις, που προβάλλονται στο κείμενο. Στη συνθήκη ακαμψίας προτείνονται ακραία μέτρα, όπως π.χ. το κλείσιμο των βιομηχανιών, τα οποία οξύνουν τη σύγκρουση και δυσκολεύουν την αποδοχή της συνολικής μειονοτικής θέσης απο τον πληθυσμό. Στη συνθήκη ευλιγισίας, αντίθετα, τα προτεινόμενα μέτρα είναι περισσότερο μετριοπαθή (π.χ. επιβολή προστίμων στις βιομηχανίες που ρυπαίνουν το περιβάλλον). Μετά το τέλος της πειραματικής φάσης, τα υποκείμενα απαντούν και πάλι στο ερωτηματολόγιο γνώμης, καθώς και στο ερωτηματολόγιο για την εικόνα της πηγής.

Διαφορές στην ασκούμενη επιρροή, μεταξύ των δυο συνθηκών, παρατηρούνται μόνο αν ληφθεί υπόψη η διάκριση άμεσης και έμμεσης επιρροής. Η ευλίγιστη μειονότητα ασκεί στον ίδιο βαθμό, τόσο άμεση όσο και έμμεση επιρροή. Η άκαμπτη μειονότητα δεν ασκεί επιρροή στο άμεσο επίπεδο, αντίθετα ασκεί επιρροή αποκλειστικά και μόνο στις έμμεσες προτάσεις, η οποία μάλιστα είναι μεγαλύτερη απο την αντίστοιχη της ευλίγιστης μειονότητας.

Στο επίπεδο της αναπαράστασης της μειονοτικής πηγής, τα αποτελέσματα είναι παρόμοια μ' αυτά του προηγούμενου πειράματος. Η μειονοτική σταθερότητα γίνεται στον ίδιο βαθμό αντιληπτή και στις δυο πειραματικές συνθήκες. Επίσης, το είδος διαπραγμάτευσης σε κάθε συνθήκη γίνεται ξεκάθαρα αντιληπτό.

Τα είδη διαπραγμάτευσης λοιπόν, φαίνεται ότι, επηρεάζουν καθοριστικά την υφή της ασκούμενης μειονοτικής επιρροής. Μια μειονότητα, η οποία υιοθετεί ευλίγιστο ύφος, διευκολύνει την προσέγγισή της απο το στόχο επιρροής, γεγονός που πιστοποιεί η μεγαλύτερη, σε σύγκριση με τη συνθήκη ακαμψίας, αποδοχή των άμεσων προτάσεων. Τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά για την άκαμπτη μειονότητα. Στη δική της περίπτωση, η όξυνση της σύγκρουσης, μέσω της πρότασης ακραίων μέτρων, εμποδίζει

την έκφραση συμφωνίας με τις ρητές θέσεις της. Κάθε διαδικασία επιρροής εμπλέκει το μηχανισμό της κοινωνικής ταυτότητας του στόχου (Turner 1981). Η αποδοχή των θέσεων της πηγής σημαίνει στην ουσία την αυτο-απόδοση, απο το στόχο, των στερεότυπων χαρακτηριστικών της. Στην περίπτωση της άκαμπτης μειονότητας, η όξυνση της σύγκρουσης δυσχεραίνει επιπλέον την εμφανή ταύτιση του υποκειμένου με τη μειονότητα, πράγμα που αποτυπώνεται στη μηδενική επιρροή στο άμεσο επίπεδο. Η όξυνση της σύγκρουσης αντίθετα φαίνεται να διευκολύνει την έμμεση επιρροή. Τα υποκείμενα δηλαδή οδηγούνται απο την άκαμπτη μειονότητα, στο να απορρίψουν τις προτάσεις, οι οποίες εκφράζουν τις θέσεις της εξουσίας. Η υιοθέτηση του άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης πετυχαίνει με άλλα λόγια, να εμπλέξει τα υποκείμενα στη μειονοτική λογική και να τα οδηγήσει σε αναδιοργάνωση της αναπαράστασης, που έχουν, για το αντικείμενο επιρροής. Αυτό το εύρημα, το οποίο θα επαναληφθεί σε πλήθος μεταγενέστερων πειραμάτων, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, στο βαθμό που φέρνει στην επιφάνεια την ποιοτική ιδιαιτερότητα της επιρροής, που έχουν τη δυνατότητα να ασκούν οι μειονότητες.

Τα είδη διαπραγμάτευσης λειτουργούν, προσανατολίζοντας, διαφορετικά το καθένα, την ερμηνεία της σύγκρουσης, που προκαλεί η μειονοτική συμπεριφορά και παρουσία. Όπως έδειξαν τα πειραματικά ευρήματα, που προαναφέραμε, η υιοθέτηση του άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης οδηγεί τα υποκείμενα, στο να διαμορφώσουν μια αναπαράσταση της μειονοτικής πηγής, δομημένη γύρω απο την κεντρική διάσταση της ακαμψίας. Η όξυνση της σύγκρουσης και το συνακόλουθο μπλοκάρισμα της διαπραγμάτευσης οδηγεί σε περιορισμό του γνωστικού πεδίου των υποκειμένων, τα οποία πλέον αποδίδουν αυξημένη σημασία ακριβώς στη διάσταση της συμπεριφοράς, η οποία μπλοκάρει τη διαπραγμάτευση (Mugny και Papastamou 1984). Με τον τρόπο αυτό παράγεται το φαινόμενο επισκιασμού, στην πρόσληψη της μειονοτικής σταθερότητας:

> *"Όταν αντίθετα η ακαμψία είναι έντονα αισθητή, αυτές οι δυο διαστάσεις γίνονται* αλληλέγγυες, οπότε αλλάζει και η σημασία που προσλαμβάνουν. Ό,τι αποτελούσε σταθερότητα απέναντι σε μια άκαμπτη πηγή, αποκτάει άλλο νόημα: τότε η σταθερότητα αντλεί το νόημά της απο τη σχεσιολογική αδιαλλαξία, που τη φωτίζει διαφορετικά. Η σταθερότητα γίνεται ένδειξη διανοητικής μονομέρειας, αντικατοπτρίζει μια στενόμυαλη πηγή. Η αυτοπεποίθηση γίνεται ισχυρογνωμοσύνη. Κι επειδή η σημασία του ύφους συμπεριφοράς οργανώνεται γύρω απο αυτή την, εξαιρετικά αισθητή αδιαλλαξία, ο λόγος της πηγής χάνει κάτι απο τη νομιμότητά του, η ακαμψία αναιρεί τη σταθερότητα." (Mugny και Papastamou, ο.π.)

Σ' ένα πολύ σημαντικό πείραμα, ο Ricateau (1970-71) κάνει την υπόθεση ότι, ο περιορισμός του γνωστικού πεδίου των υποκειμένων, στην πρόσληψη μιας άκαμπτης μειονοτικής πηγής, δε θα κάνει τίποτε άλλο, απο το να αναδείξει την κεντρική διάσταση, η

οποία διέπει τη συμπεριφορά της και η οποία αφορά στο γεγονός ότι, μπλοκάρει τη διαπραγμάτευση. Η μοναδική ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά στον αριθμό των κλιμάκων εκτίμησης, που έχουν στη διάθεσή τους τα υποκείμενα, για να κρίνουν τη μειονοτική πηγή και ο οποίος επιτρέπει μια μονολιθική ή πολυδιάστατη αντίληψη.

Τα υποκείμενα έρχονται σε επαφή με μια περίπτωση νεανικής εγκληματικότητας, την οποία συζητούν σε ομάδες των τριών ατόμων, με σκοπό τη λήψη κοινής απόφασης, αναφορικά με τα μέτρα, που πρέπει να ληφθούν. Σε κάθε ομάδα, ένας πειραματικός συνεργός προτείνει σταθερά και χωρίς να διαπραγματεύεται την πλέον αυστηρή ποινή (εγκλεισμός σε αναμορφωτήριο και εν συνεχεία στη φυλακή), σε αντίθεση με τα ανυποψίαστα υποκείμενα, τα οποία προτείνουν μετριοπαθέστερες λύσεις. Σε μια πρώτη φάση, καθένα απο τα υποκείμενα κρίνει τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας του, έχοντας στη διάθεσή του, ανάλογα με την πειραματική συνθήκη, 2, 5, ή 8 εξαβάθμιες κλίμακες χαρακτηριστικών. Κατόπιν, το κάθε υποκείμενο διαβάζει ατομικά τη συγκεκριμένη περίπτωση εγκληματικότητας και επιλέγει μια ποινή, απο μια κλίμακα επτά ποινών, η αυστηρότητα των οποίων μεγαλώνει σταδιακά. Σε μια επόμενη φάση, γίνεται δεκάλεπτη συζήτηση, σε ομάδες των τριών ατόμων, όπου ο πειραματικός συνεργός υποστηρίζει άκαμπτα την αυστηρότερη ποινή. Μετά το τέλος της συζήτησης, το κάθε υποκείμενο κρίνει και πάλι τους υπόλοιπους (και τον πειραματικό συνεργό), χρησιμοποιώντας 2, 5, ή 8 κλίμακες, ανάλογα με την πειραματική συνθήκη. Ξαναγίνεται δεκάλεπτη ομαδική συζήτηση και για τελευταία φορά τα υποκείμενα κρίνουν τα μέλη της ομάδας τους, με βάση τις γνωστές κλίμακες ανα πειραματική συνθήκη. Γίνεται για τελευταία φορά η δεκάλεπτη συζήτηση και σε μια επόμενη φάση τα υποκείμενα περιγράφουν την εικόνα του κάθε μέλους της ομάδας, επιλέγοντας απο μια λίστα 100 επιθέτων, αυτά που τους φαίνονται τα πλέον κατάλληλα. Το πείραμα τελειώνει με μια τελευταία ατομική απάντηση στην κλίμακα των προτεινόμενων ποινών.

Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τις αρχικές υποθέσεις του ερευνητή. Όσο μεγαλώνουν οι κλίμακες, τις οποίες έχουν στη διάθεσή τους τα υποκείμενα, για να κρίνουν τον άκαμπτο πειραματικό συνεργό και τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας, τόσο περισσότερο υπάρχει αύξηση επιρροής. Επιλέγονται δηλαδή, στις διαδοχικές μετρήσεις, περισσότερο αυστηρές ποινές, που προσεγγίζουν την ακραία πρόταση του πειραματικού συνεργού. Επίσης σημαντικά είναι και τα αποτελέσματα για την αναπαράσταση της μειονοτικής πηγής. Όσο περισσότερο μεγαλώνει ο αριθμός των διαθέσιμων κλιμάκων μέτρησης, τόσο περισσότερο η μειονοτική πηγή περιγράφεται με επίθετα, τα οποία αναφέρονται στα γνωστικά της χαρακτηριστικά και καλύπτουν τη διάσταση της σταθερότητας συμπεριφοράς της. Αντίθετα, στις ίδιες αυτές συνθήκες, μειώνονται τα αποδιδόμενα χαρακτηριστικά, που αφορούν στο μπλοκάρισμα της διαπραγμάτευσης, μέσω της ακαμψίας. Επιβεβαιώνεται με τον τρόπο αυτό ο κεντρικός ρόλος, που κατέχει η

διάσταση της ακαμψίας στην αναπαράσταση της μειονότητας, ειδικά μάλιστα στην περίπτωση, κατά την οποία ο στόχος επιρροής διαθέτει περιορισμένες διαστάσεις για να κρίνει την πηγή.

Σε μια σειρά πειραματικών ερευνών, ο Papastamou (1979) διερεύνησε τη λειτουργία του ευλίγιστου και άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης, ως στρατηγικών επιρροής. Ως παραμέτρων δηλαδή, διαμέσου των οποίων η πηγή διευθετεί τη σχέση της με το στόχο και επτυγχάνει, άλλωτε περισσότερο και άλλωτε λιγότερο, να διαδώσει τις θέσεις της. Η διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της ευλιγισίας και της ακαμψίας γίνεται σε συγκεκριμένες συνθήκες, οι οποίες διαμορφώνονται, υπο την επίδραση μεταβλητών του ευρύτερου κοινωνικού πεδίου.

Σ' ένα πρώτο πείραμα (Papastamou 1979 ο.π., Mugny και Papastamou 1980) γίνεται η υπόθεση ότι, μια αύξηση του αριθμού των ανεξάρτητων μειονοτικών πηγών θα επιφέρει μια απόδοση πρόσθετης αντικειμενικότητας στις θέσεις τους και θα άρει τις αρνητικές συνέπειες της άκαμπτης διαπραγμάτευσης.

Στο πείραμα χρησιμοποιείται το πειραματικό υπόδειγμα της μόλυνσης της ατμόσφαιρας και για τα μισά υποκείμενα το κείμενο, το οποίο κατηγορεί μονομερώς τις βιομηχανίες, ευλίγιστο ή άκαμπτο, ανάλογα με την πειραματική συνθήκη, αποδίδεται σε μια μειονοτική πηγή. Στις άλλες δυο πειραματικές συνθήκες, μια ευλιγισίας και μια ακαμψίας, το κείμενο διαιρείται σε δύο, τα οποία αποδίδονται σε δυο διαφορετικές μεταξύ τους μειονοτικές πηγές.

Οι διαφορές στις απαντήσεις των υποκειμένων στο ερωτηματολόγιο γνώμης, πρίν και μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, εκφράζουν μια σχεδόν μηδενική επιρροή στις άμεσες προτάσεις. Αντίθετα, παρατηρείται μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών στο επίπεδο της έμμεσης επιρρής. Μια ευλίγιστη μειονότητα ασκεί μεγαλύτερη επιρροή απο μια άκαμπτη, ενώ δεν παρατηρείται καμιά διαφορά στην ασκούμενη επιρροή δυο ευλίγιστων και δυο άκαμπτων μειονοτήτων. Επίσης, δυο άκαμπτες μειονότητες ασκούν μεγαλύτερη έμμεση επιρροή απ' ό,τι μια *άκαμπτη μειονότητα. Μια αύξηση του αριθμού λοιπόν των ανεξάρτητων μειονοτικών* πηγών, που υποστηρίζουν παρεμφερείς απόψεις, αναιρεί τα αρνητικά αποτελέσματα του άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης.

Τα αποτελέσματα στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής δείχνουν ότι, ανεξάρτητα απο τον αριθμό των πηγών, η υιοθέτηση του ευλίγιστου είδους διαπραγμάτευσης δημιουργεί μια πιο θετική εικόνα. Ο υπολογισμός των συσχετίσεων, ανάμεσα στην εικόνα και στη ασκούμενη επιρροή επιβεβαιώνει την υπόθεση, σύμφωνα με την οποία η εικόνα που σχηματίζουν τα υποκείμενα για τη μειονοτική πηγή επεμβαίνει καθοριστικά στην ερμηνεία της συμπεριφοράς της και συνακόλουθα στην αποδοχή ή μη των θέσεών της. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στη συνθήκη της μιας άκαμπτης μειονότητας,

όπου η ασκούμενη επιρροή είναι πολύ μικρότερη και στην εικόνα της είναι λιγότερο τονισμένες οι διαστάσεις της σταθερότητας και της ευλιγισίας. Στις συνθήκες αντίθετα των δυο ανεξάρτητων μειονοτήτων δεν παρατηρείται καμιά συσχέτιση μεταξύ εικόνας και επιρροής, γεγονός που σημαίνει ότι, η εικόνα, την οποία σχηματίζουν τα υποκείμενα δεν παρεμβαίνει καθοριστικά στην ανάγνωση του λόγου της. Προκύπτει έτσι το συμπέρασμα ότι, ο πλουραλισμός των μειονοτικών πηγών εμποδίζει την απόδωση της άκαμπτης στάσης στα ιδιοσυγκρασιακά τους χαρακτηριστικά, πράγμα που έχει σαν αποτέλεσμα την επικύρωση του μειονοτικού λόγου.

Σ' ένα άλλο πείραμα (Papastamou 1979 ο.π), η αποτελεσματικότητα του ευλίγιστου και άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης κρίνεται, με βάση την υφή των σχέσεων, που υπάρχουν, μεταξύ δυο μειονοτικών πηγών. Τα δυο ευλίγιστα ή άκαμπτα κείμενα, σχετικά με το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής μόλυνσης, αποδίδονται σε δυο διαφορετικές μειονότητες, οι οποίες είτε συνεργάζονται μεταξύ τους στην εκστρατεία κατά της περιβαλλοντικής ρύπανσης είτε είναι ανταγωνιστικές και προσπαθούν, να ξεπεράσουν η μια την άλλη στην προσπάθεια διάδοσης των απόψεών τους.

Τα αποτελέσματα, σχετικά με την ασκούμενη επιρροή, δείχνουν ότι, οι άκαμπτες μειονότητες είναι γενικά πιο αποτελεσματικές απο τις ευλίγιστες. Η ενημέρωση των υποκειμένων δηλαδή, για τη φύση των σχέσεων μεταξύ των δυο μειονοτικών πηγών, αντιστρέφει τα συνήθη αρνητικά αποτελέσματα, που έχει, η υιοθέτηση του άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης. Η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα της άκαμπτης διαπραγμάτευσης αφορά μόνο τις δυο συνεργαζόμενες μειονότητες και αποκλειστικά το επίπεδο της έμμεσης επιρροής. Μάλιστα, οι δυο ευλίγιστες συνεργαζόμενες μειονότητες οδηγούν τα υποκείμενα σε μεγαλύτερη απόρριψη των άμεσων μειονοτικών θέσεων. Όσον αφορά στην εικόνα, που σχηματίζουν τα υποκείμενα, για τις δυο μειονοτικές πηγές, η *σταθερότητα συμπεριφοράς τους προσλαμβάνεται στον ίδιο βαθμό, σε όλες τις* πειραματικές συνθήκες. Επιπλέον, υπάρχει μια πιο θετική εικόνα για τις μειονότητες, οι οποίες υιοθετούν το ευλίγιστο είδος διαπραγμάτευσης. Στις συνθήκες των συνεργαζόμενων μειονοτήτων, δεν παρατηρείται διαφορά στην πρόσληψη του είδους διαπραγμάτευσης, πράγμα που σημαίνει ότι, η συνεργασία μεταξύ των δυο μειονοτήτων ερμηνεύεται με όρους ευλιγισίας, ανεξάρτητα απο το πραγματικό είδος διαπραγμάτευσης, που υιοθετούν. Ωστόσο, οι δυο συνεργαζόμενες ευλίγιστες μειονότητες παράγουν αρνητική επιρροή και μάλιστα στο άμεσο επίπεδο, ενώ αντίθετα, οι συνεργαζόμενες μειονότητες, οι οποίες διαπραγματεύονται άκαμπτα, παράγουν το φαινόμενο της μεταστροφής.

Ο πλουραλισμός των μειονοτικών πηγών επιρροής και ειδικά μια σχέση συνεργασίας μεταξύ τους αντιστρέφει τα καταστροφικά αποτελέσματα της ακαμψίας, όσον αφορά την ασκούμενη επιρροή. Τα αποτελέσματα των πειραμάτων, που μόλις

παρουσιάσαμε, αποδεικνύουν τη διαφορική αποτελεσματικότητα των ειδών διαπραγμάτευσης, ως στρατηγικών επιρροής, σε συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες, τόσο όσον αφορά την έκταση της ασκούμενης επιρροής όσο και την ποιοτητά της.

Ο Papastamou (1979, ο.π.) επέκτεινε τη μελέτη της λειτουργίας των ειδών διαπραγμάτευσης και στην επιρροή των πλειονοτικών πηγών.

Ένα πρώτο σχετικό πείραμα έδειξε ότι, μια πλειονοτική πηγή δε χρειάζεται να υιοθετήσει ένα συγκεκριμένο είδος διαπραγμάτευσης, για να επιτύχει αυξημένη επιρροή σ' ένα άμεσο νοηματικά και χρονικά επίπεδο. Σ' ένα δεύτερο πείραμα διερευνάται περαιτέρω η επίδραση του είδους διαπραγματευσης, που επιδεικνύει η πλειονοτητα, με βάση την απο μέρους της άσκηση ή μη κοινωνικού ελέγχου προς το στόχο επιρροής. Η άσκηση κοινωνικού ελέγχου, υπενθυμίζουμε ότι, αποτελεί σύμφωνα με το λειτουργικό μοντέλο, το μηχανισμό, ο οποίος διέπει κάθε σχέση επιρροής. Αρκεί λοιπόν η, υπο οποιεσδήποτε συνθήκες, άσκηση κοινωνικού ελέγχου απο την πλευρά της πλειοψηφίας, για την παραγωγή επιρροής ή μια άλλη παράμετρος, όπως το μπλοκάρισμα της διαπραγμάτευσης, είναι ικανή να τροποποιήσει την έκβαση της όλης διαδικασίας;

Στο συγκεκριμένο πείραμα λοιπόν, τα υποκείμενα, μετά το pre-test, χωρίζονται σε ομάδες συζήτησης και διαβάζουν ένα κείμενο, σχετικό με τη μόλυνση του περιβάλλοντος, το οποίο αποδίδεται σε μια κυβερνητική επιτροπή, η οποία ασχολείται με το πρόβλημα. Με τον τρόπο αυτό εισάγεται πειραματικά ο πλειονοτικός χαρακτήρας της πηγής επιρροής. Το κείμενο, αντίθετα με ό,τι συνέβαινε στα προηγούμενα πειράματα, ενοχοποιούσε μονομερώς τις διάφορες κατηγορίες ατόμων για τη μόλυνση του περιβάλλοντος και απάλλασε απο κάθε ευθύνη τις βιομηχανίες. Η εισαγωγή της πρώτης ανεξάρτητης μεταβλητής, που αφορά στο είδος διαπραγμάτευσης, γίνεται στο τέλος του κειμένου, όπου προτείνεται η λήψη μέτρων ενάντια στα άτομα, που ευθύνονται για τη μόλυνση. Στις συνθήκες ευλιγισίας, τα μέτρα περιορίζονται σε μια ένταση των εκστρατειών ενημέρωσης, ενώ στις συνθήκες ακαμψίας προτείνεται η λήψη κατασταλτικών μέτρων ενάντια στους ενόχους. Κατόπιν, τα υποκείμενα συζητούν ομαδικά, σχετικά με τα μέτρα, που πρότεινει η πηγή. Στο σημείο αυτό παρεμβαίνει η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή, η σχετική με την άσκηση ή μη ελέγχου στο στόχο επιρροής, απο την πλευρά της πηγής. Στις συνθήκες άσκησης ελέγχου, τα υποκείμενα πληροφορούνται ότι, η συζήτησή τους θα μαγνητοφωνηθεί και θα γνωστοποιηθεί στην κυβερνητική επιτροπή, η οποία συνέταξε το κείμενο. Στις συνθήκες μη ελέγχου αντίθετα, τα υποκείμενα πληροφορούνται ότι, μόνο ο πειραματιστής θα πληροφορηθεί το περιεχόμενο της συζήτησης. Κατά τη φάση του post-test, τέλος, εκτός απο το συνηθισμένο ερωτηματολόγιο γνώμης, τα υποκείμενα αξιολογούν τα μέτρα, που προτείνει η πηγή και απαντούν σ' ένα ερωτηματολόγιο, σχετικό με την εικόνα της πηγής και την εικόνα των άλλων μελών της ομάδας τους.

Αν και οι ανεξάρτητες μεταβλητές δεν έχουν επίδραση ούτε στο άμεσο ούτε στο έμμεσο επίπεδο επιρροής, ενδιαφέρον παρουσιάζει ο χωρισμός των προτάσεων του ερωτηματολογίου, ανάλογα με το αν αποτέλεσαν ή όχι αντικείμενο της συζήτησης μεταξύ των υποκειμένων κατά την πειραματική φάση. Έτσι, όσον αφορά τις προτάσεις, που αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης και οι οποίες αναφέρονται στην ενοχή ή μη των διαφόρων κατηγοριών ατόμων, η ευλίγιστη πλειοψηφική πηγή είναι πιο αποτελεσματική, όταν δεν ασκεί κοινωνικό έλεγχο. Όταν αντίθετα δείχνεται άκαμπτη στη διαπραγμάτευσή της, δεν παρατηρείται καμιά διαφορά, ανάλογα με την άσκηση ή τη μη άσκηση κοινωνικού ελέγχου.

Στις συνθήκες, όπου δεν ασκείται έλεγχος, το υιοθετούμενο είδος διαπραγμάτευσης δεν παράγει κανένα διαφοροποιητικό αποτέλεσμα επιρροής στις προτάσεις, που αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης. Αντίθετα, στις συνθήκες άσκησης κοινωνικού ελέγχου, η άκαμπτη πηγή είναι πιο αποτελεσματική απο την ευλίγιστη, η οποία παράγει αρνητική επιρροή σ' αυτό το επίπεδο των προτάσεων. Ωστόσο, η ίδια αυτή ευλίγιστη πηγή παράγει μεγαλύτερη επιρροή, όσον αφορά τις προτάσεις, οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο συζήτησης και οι οποίες αναφέρονται στην ενοχή ή μη των βιομηχανιών. Η υιοθέτηση του ευλίγιστου είδους διαπραγμάτευσης δηλαδή απο μια πλειονοτική πηγή οδηγεί σε απόρριψη των θέσεών της, βάσει των οποίων ασκήθηκε ο κοινωνικός έλεγχος και σε αποδοχή των θέσεων, οι οποίες δεν αποτέλεσαν αντικείμενο άσκησης κοινωνικού ελέγχου. Η διαπραγμάτευση της πλειονοτικής πηγής λοιπόν αποκτά σημασία, με βάση τη δυνατότητα, που έχει αυτή για άσκηση κοινωνικού ελέγχου. Στην περίπτωση άσκησης ελέγχου, απαιτείται η πλειονότητα να δείχνεται άκαμπτη, ενώ σε συνθήκες, στις οποίες δεν ασκείται κανένας έλεγχος, το υιοθετούμενο είδος διαπραγμάτευσης φαίνεται να μην παίζει κανένα ρόλο στην έκταση της ασκούμενης επιρροής.

Σ' ένα δεύτερο σχετικό πείραμα, ελέγχεται η επίδραση, την οποία έχουν στην ασκούμενη πλειονοτική επιρροή αλλά και στη διαπραγμάτευση της συνολικής διαδικασίας επιρροής απο τα υποκείμενα, οι διάφορες μορφές, που παίρνει η άσκηση του κοινωνικού ελέγχου.

Μετά την απάντηση στο pre-test και σε κάποιες συμπληρωματικές ερωτήσεις, τα υποκείμενα πληροφορούνται ότι, μια ομάδα ατόμων, που ασχολείται με το πρόβλημα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και εκφράζει κυβερνητικές θέσεις, έχει απαντήσει στο ίδιο ερωτηματολόγιο, που απάντησαν προηγουμένως και οι ίδιοι και προτείνει διάφορα μέτρα για την καταπολέμηση του προβλήματος. Δίνεται ακόμη η πληροφορία ότι, η ομάδα αυτή έχει ζητήσει να έρθει σε επαφή με τα υποκείμενα και να πληροφορηθεί τις θέσεις τους, με σκοπό μια μελλοντική συζήτηση, σχετικά με το πρόβλημα της ρύπανσης. Δημιουργούνται λοιπόν τέσσερις πειραματικές συνθήκες, οι οποίες έχουν ως εξής:

Μια ατομική συνθήκη άσκησης ελέγχου: το κάθε υποκείμενο χωριστά πληροφορείται ότι, στην πλειονοτική πηγή θα δοθει το όνομα και τα υπόλοιπα προσωπικά του στοιχεία, καθώς και οι απαντήσεις του στο ερωτηματολόγιο γνώμης. Με τον τρόπο αυτό εγχειρηματοποιείται μια κατάσταση, στην οποία ο κοινωνικός έλεγχος απο την πλευρά της ομάδας, που προβάλλει υπερ της εξουσίας, επικεντρώνεται στο κάθε άτομο χωριστά.

Μια ατομική συνθήκη μη άσκησης ελέγχου: τα υποκείμενα πληροφορούνται ότι, μόνο οι απαντήσεις τους θα δοθούν στην πλειονοτική πηγή και όχι, όπως στην προηγούμενη περίπτωση, και τα προσωπικά τους στοιχεία.

Μια συλλογική συνθήκη άσκησης ελέγχου: τα υποκείμενα πληροφορούνται ότι, ανήκουν σ' εκείνα, των οποίων η ομάδα συζήτησης και οι απαντήσεις θα δοθούν στην πηγή. Στη συνθήκη αυτή, η άσκηση του κοινωνικού ελέγχου κατευθύνεται σε μια συλλογική οντότητα και όχι σε κάθε άτομο χωριστά.

Μια συλλογική συνθήκη μη άσκησης ελέγχου: τα υποκείμενα πληροφορούνται ότι, ούτε οι απαντήσεις τους ούτε τα ονόματά τους δε θα δοθούν στην πηγή, παρά μόνο ο αριθμός της ομάδας συζήτησης, της οποίας θα είναι μέλη.

Κατόπιν, τα υποκείμενα διαβάζουν τις οκτώ προτάσεις, στις οποίες, υποτίθεται ότι, είχε απαντήσει η πηγή επιρρής. Απο τις προτάσεις αυτές, τέσσερις κατηγορούσαν μονομερώς τις βιομηχανίες (και στις οποίες η πηγή αντιτίθονταν) και τέσσερις ενοχοποιούσαν μονομερώς τις διάφορες κατηγορίες ατόμων (τις οποίες η πηγή αποδέχονταν). Αμέσως μετά, σ' όλες τις συνθήκες, τα υποκείμενα διαβάζουν τα μέτρα, τα οποία προτείνει η πηγή και τα οποία αφορούν τόσο στην ανάγκη επέκτασης της ενημέρωσης, πάνω στο πρόβλημα της μόλυνσης, όσο και στην λήψη σκληρών μέτρων ενάντια στα άτομα, που ρυπαίνουν το περιβάλλον. Με το χειρισμό αυτό εξουδετερώνεται η μεταβλητή του ευλίγιστου ή άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης. Χρησιμοποιούνται όμως στο post-test διάφορες μετρήσεις, μέσα απο τις οποίες προκύπτει η αντίληψη του στόχου επιρροής, για το διακανονισμό της σχέσης του με την πηγή. Στο τέλος της πειραματικής φάσης, τα υποκείμενα απαντούν στις προτάσεις, στις οποίες υποτίθεται ότι απάντησε η πηγή και γράφουν τα δικά τους επιχειρήματα, πάνω στο πρόβλημα της μόλυνσης.

Στο post-test, τέλος, τα υποκείμενα απαντούν μια ακόμα φορά στο ερωτηματολόγιο γνώμης και σε μερικές συμπληρωματικές μετρήσεις για τη στάση τους στην υποτιθέμενη μελλοντική συζήτηση. Ανεξάρτητα απο τους πειραματικούς χειρισμούς, η ασκούμενη επιρροή είναι ιδιαίτερα μεγάλη στο άμεσο επίπεδο, γεγονός που επιβεβαιώνει τη δυνατότητα της πλειονότητας να παράγει το φαινόμενο της ενδοτικότητας.

Στις συνθήκες, στις οποίες δεν ασκείται κοινωνικός έλεγχος, δεν υπάρχει διαφορά στην ασκούμενη επιρροή μεταξύ της συλλογικής και ατομικής συνθήκης. Στις συνθήκες ελέγχου αντίθετα, εμφανίζεται μεγαλύτερη ενδοτικότητα στη συλλογική συνθήκη, ενώ στη συνθήκη, στην οποία η άσκηση του κοινωνικού ελέγχου κατευθύνεται σε κάθε άτομο χωριστά, προκαλείται αυξημένη αντίσταση στην επιρροή της πλειονότητας. Μια απο τις συμπληρωματικές ερωτήσεις, η οποία αφορούσε στο κατά πόσο τα υποκείμενα δέχονται τη λήψη μέτρων ενάντια στα άτομα, που ρυπαίνουν το περιβάλλον, επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα, σχετικά με την επιρροή. Στη συλλογική συνθήκη άσκησης ελέγχου, υπάρχει η μεγαλύτερη υιοθέτηση του άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης της πηγής. Επίσης, οι απαντήσεις σε μια άλλη συμπληρωματική ερώτηση, επιβεβαιώνουν την αποτελεσματικότητα της άσκησης του κοινωνικού ελέγχου στη συλλογική του μορφή. Πρόκειται για την ερώτηση, η οποία αφορούσε στο κατά πόσο τα υποκείμενα θα επιθυμούσαν την επίτευξη κάποιας συναίνεσης, στη μελλοντική συζήτηση, που θα ακολουθούσε. Τα υποκείμενα της συνθήκης αυτής λοιπόν είναι αυτά, τα οποία δείχνουν τη μεγαλύτερη προθυμία επίτευξης μιας συλλογικής συναίνεσης. Τέλος, πολύ ενδιαφέροντα είναι τα αποτελέσματα της ανάλυσης περιεχομένου των επιχειρημάτων, που έγραψαν τα υποκείμενα, καθώς συμπληρώνουν την εικόνα της διαφορικής επενέργειας των διαφόρων μορφών κοινωνικού ελέγχου. Στη συνθήκη ατομικής άσκησης του κοινωνικού ελέγχου, αναπαράγονται επιχειρήματα, τα οποία προσιδιάζουν ένα μειονοτικό λόγο, αντίθετο με τις θέσεις της πηγής. Στη συνθήκη αυτή επίσης, τα υποκείμενα δείχνουν τη μικρότερη προθυμία, να ενδώσουν στα πλειονοτικά επιχειρήματα, κατά τη μελλοντική συζήτηση.

Τα αποτελέσματα αυτά σχετικοποιούν το ρόλο της άσκησης του κοινωνικού ελέγχου, σαν στρατηγική επιρροής της πλειοψηφίας. Αντίθετα με τις θεωρητικές προϋποθέσεις του λειτουργικού μοντέλου, αποδεικνύεται ότι η άσκηση του κοινωνικού ελέγχου, ούτε αναγκαία ούτε επαρκής είναι για την άσκηση επιρροής. Μάλιστα, όταν ασκείται σε κάθε άτομο χωριστά, δημιουργεί ένα αίσθημα περιορισμού της ατομικής ελευθερίας, με αποτέλεσμα την παραγωγή αρνητικής επιρροής, την πόλωση δηλαδή των απόψεων του στόχου προς την αντίθετη κατεύθυνση και το μπλοκάρισμα της διαπραγμάτευσης απο την πλευρά του.

Τα όσα εκθέσαμε μέχρι εδώ σκιαγραφούν τη λειτουργία του είδους διαπραγμάτευσης, σαν στρατηγική κοινωνικής επιρροής. Το είδος διαπραγμάτευσης ρυθμίζει τη σχέση μεταξύ πηγής και στόχου επιρροής και συνεπώς εμπλέκει το μηχανισμό της κοινωνικής ταυτότητας.

Η κοινωνική ταυτότητα διαμορφώνεται μέσα απο την ένταξη του ατόμου σε διάφορες κοινωνικές ομάδες και την απο πλευράς του αναγνώριση και αυτοαπόδοση των ειδοποιών χαρακτηριστικών της καθε ομάδας (Turner, ο.π., Mugny και Papastamou

1982, Παπαστάμου και Μιούνι 1983). Μια διαδικασία κοινωνικής επιρροής οδηγεί, όπως προαναφέραμε, σε επανορισμό της κοινωνικής ταυτότητας του στόχου. Όπως σημειώνουν οι Mugny και Papastamou (1982, ο.π.) ο στόχος επιρροής ορίζει την πηγή σαν μια οντότητα, που ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινωνική κατηγορία. Αναγνωρίζει τα στερεότυπα χαρακτηριστικά της και στην περίπτωση, που υιοθετήσει τις θέσεις της, αποδίδει στον εαυτό του, εκτός απο τη θέση αυτή και τα στερότυπα χαρακτηριστικά της πηγής.

Στις διαδικασίες μειονοτικής επιρροής, η προσέγγιση των θέσεων και των χαρακτηριστικών της μειονότητας, που προσπαθεί να διαδώσει τις απόψεις της, είναι εξ' ορισμού προβληματική. Κι αυτό λόγω του πλέγματος των αρνητικών κοινωνικών διακρίσεων, που υφίστανται γενικά οι μειονότητες. Με την υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου είδους διαπραγμάτευσης η μειονοτική πηγή έχει τη δυνατότητα επέμβασης στο πλαίσιο της κοινωνικής κατηγοριοποίησης. Όταν δείχνεται άκαμπτη στη διαπραγμάτευσή της, η μειονότητα εντείνει τις εναντίον της κατηγοριακές διακρίσεις και καθιστά ακόμα πιο προβληματική την προσέγγισή της απο το στόχο. Αντίθετα, η επίδειξη ευλιγισίας και μετριοπάθειας αποκαθιστά μια κάποια βάση προσέγγισης και κάνει δυνατή την προβολή κάποιων κοινών χαρακτηρηριστικών. Αυτή η άμβλυνση των διαφορών επιτρέπει στο στόχο επιρροής, να αναγνωρίσει κάποια κοινά κοινωνικά χαρακτηριστικά με την πηγή, γεγονός που διευκολύνει την προσέγγιση των θέσεών της.

Σ' ένα πείραμα των Mugny και Papastamou (1982, ο.π., βλ. επίσης Παπαστάμου και Μιούνι 1983, Παπαστάμου 1989α) ελέγχεται η αποτελεσματικότητα του ευλίγιστου και άκαμπτου είδους διαπραγμάτευσης, σ' ένα πλαίσιο, όπου δημιουργείται στα υποκείμενα μια αίσθηση ασθενούς ή ισχυρής κοινής κατηγοριακής υπαγωγής με τη μειονοτική πηγή. Στα υποκείμενα των μισών συνθηκών δίνεται η πληροφορία ότι, μια κοινωνιολογική ανάλυση έδειξε ότι, μοιράζονται με τη μειονοτική πηγή μια κοινή κατηγοριακή υπαγωγή και απο μια λίστα οκτώ κοινωνικών κατηγοριών (φύλο, ηλικία, θρήσκευμα, πολιτική ένταξη, κοινωνική τάξη κ.λ.π.) καλούνται να μαντέψουν ποιά είναι. Τα υπόλοιπα υποκείμενα οδηγούνται να πιστέψουν ότι, έχουν πέντε κοινές υπαγωγές με τη μειονοτική πηγή και κατ' αντίστοιχο τρόπο καλούνται να τις μαντέψουν απο την ίδια λίστα. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά στο είδος διαπραγμάτευσης, το οποίο στη μια περίπτωση είναι ευλίγιστο και στην άλλη άκαμπτο. Στο πείραμα χρησιμοποιείται το πειραματικό υπόδειγμα της ατμοσφαιρικής μόλυνσης και η εγχειρηματοποίηση του είδους διαπραγμάτευσης γίνεται, όπως και στα άλλα πειράματα, που χρησιμοποιούν το ίδιο υπόδειγμα, με τη χρήση σλόγκαν, τα οποία προτείνουν περισσότερο ή λιγότερο μετριοπαθή μέτρα ενάντια στις βιομηχανίες, που ρυπαίνουν το περιβάλλον. Πρίν και μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, τα υποκείμενα απαντούν στο γνωστό ερωτηματολόγιο

των 20 προτάσεων και η διαφορά στις απαντήσεις, κατά τις δυο φάσεις εκφράζει την αλλαγή γνώμης.

Η δημιουργία στα υποκείμενα μιας ασθενούς ή ισχυρής αίσθησης κοινής ένταξης με τη μειονοτική πηγή, τα οδήγησε να αναγνωρίσουν λιγότερες ή περισσότερες κοινές υπαγωγές. Έτσι, τα υποκείμενα, που οδηγούνται να πιστέψουν ότι, έχουν 1 κοινή υπαγωγή, επιλέγουν κατά μέσο όρο 1.67 κατηγορίες, ακολουθώντας ακριβώς τις πειραματικές οδηγίες, οι οποίες τους καλούσαν να επιλέξουν μια, το πολύ δυο υπαγωγές. Δε συμβαίνει το ίδιο όμως στις συνθήκες των 5 κοινών υπαγωγών. Εκεί τα υποκείμενα επιλέγουν κατά μέσο όρο 3.85 κοινές κατηγορίες, γεγονός που πιστοποιεί την απροθυμία τους να δεχτούν μια εκτεταμένη ταύτιση με τη μειονότητα. Με βάση τις απαντήσεις κατά το pre-test, τα υποκείμενα χωρίστηκαν σε "ιδεολογικά κοντινά" και "ιδεολογικά απομακρυσμένα"προς τη μειονότητα. Τα περισσότερο κοντινά υποκείμενα επιλέγουν περισσότερες υπαγωγές απ, ό,τι τα πιο απομακρυσμένα απο τις μειονοτικές θέσεις. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει την ορθότητα της διάκρισης των υποκειμένων.

Τα αποτελέσματα, τα σχετικά με την επιρροή, δείχνουν ότι, η δημιουργία μιας ισχυρής αίσθησης ομοιότητας διευκολύνει την προσέγγιση των μειονοτικών θέσεων. Αυτό όμως ισχύει μόνο για τα κοντινά υποκείμενα, τα οποία εξ' ορισμού αισθάνονται και τη μεγαλύτερη δυσκολία εμφανούς ταύτισης με τη μειονοτική πηγή. Ο πειραματικός χειρισμός των 5 κοινών υπαγωγών καθιστά περισσότερο εφικτή την προσέγγιση της μειονοτικής επιχειρηματολογίας. Ο ρόλος του είδους διαπραγμάτευσης δεν είναι ιδιαίτερα εκτεταμένος στο συγκεκριμένο πείραμα. Ωστόσο η επίδραση της ακαμψίας επηρεάζεται απο το χειρισμό του βαθμού ταύτισης. Η επιρροή της άκαμπτης διαπραγμάτευσης λοιπόν ενισχύεται, όταν προκαλείται ισχυρή αίσθηση ομοιότητας. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στα υποκείμενα, που βρίσκονται ιδεολογικά εγγύτερα προς την πηγή. Στην περίπτωση αντίθετα, στην οποία τα κοντινά υποκείμενα έρχονται σε επαφή με το άκαμπτο κείμενο και πείθονται ότι, έχουν 1 κοινή υπαγωγή με τη μειονότητα, η επιρροή της μειώνεται δραματικά. Σε συνθήκες δηλαδή, στις οποίες δε συντρέχει κανένας λόγος, ικανός να απομακρύνει τα συνήθη εμπόδια, που δημιουργεί η ακαμψία, τα υποκείμενα, τα οποία είναι πιο ευάλωτα λόγω της ιδεολογικής τους εγγύτητας προς τη μειονότητα, επιδίδονται σε μια προσπάθεια ενεργού απόκρυψης της συμφωνίας με τις θέσεις της και άρνησης ταύτισης μ' αυτήν.

Ανακεφαλαιώνοντας λοιπόν, πρέπει να σημειώσουμε ότι, τα είδη διαπραγμάτευσης λειτουργούν σαν κεντρικές παράμετροι της διαδικασίας κοινωνικής επιρροής, επεμβαίνοντας στις κοινωνικές αναπαραστάσεις, τις οποίες σχηματίζει ο στόχος επιρροής για τα συστατικά στοιχεία της όλης διαδικασίας. Επιδρούν κατ' αρχάς στην αναπαράσταση του στόχου για την τοποθέτηση της πηγής, ως προς το αντικείμενο επιρροής. Ειδικά η άκαμπτη διαπραγμάτευση εμποδίζει την αναγνώριση της

σταθερότητας μιας μειονοτικής πηγής και καθιστά κεντρική τη σχεσιολογική διάσταση (Mugny και Papastamou 1984) στην επεξεργασία της συνολικής διαδικασίας απο την πλευρά του στόχου. Το αποτέλεσμα είναι η ερμηνεία της συνολικής παρουσίας της πηγής με όρους ακαμψίας και η μείωση της δυνατότητάς της, να ασκήσει επιρροή.

Επιπλέον, τα είδη διαπραγμάτευσης είναι καθοριστικά για την αναπαράσταση, που σχηματίζεται για την ίδια την πηγή. Για τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά δηλαδή, τα οποία της αποδίδονται ως κοινωνική οντότητα και με βάση τα οποία ο στόχος ρυθμίζει το βαθμό εγγύτητάς του προς αυτήν. Μέσα απο τη διαδικασία αυτή, ο στόχος επαναπροσδιορίζει την κοινωνική του ταυτότητα και χρησιμοποιώντας σαν καθοδηγητικό νήμα το είδος διαπραγμάτευσης της πηγής διαμορφώνει μια νέα αναπαράσταση για το ευρύτερο κοινωνικό πεδίο, μέσα στο οποίο εκτυλίσσεται η διαδικασία επιρροής. Πρόκειται ακριβώς γι' αυτό, το οποίο έδειξε το τελευταίο πείραμα, το οποίο παρουσιάσαμε: τη δυνατότητα των ειδών διαπραγμάτευσης να προκαλούν νέες κατηγοριοποιήσεις του κοινωνικού πεδίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΘΕΩΡΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

Η Θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης (Θ.Ε.Σ.), (Perez et Mugny 1993) αποτελεί μια προσπάθεια θεωρητικής ενοποίησης των διαδικασιών και φαινομένων κοινωνικής επιρροής, με κοινό άξονα τη σύγκρουση, η οποία αναφύεται μεταξύ των τοποθετήσεων της πηγής και του στόχου, ως προς ένα συγκεκριμένο αντικείμενο. Η οποιαδήποτε διαδικασία επιρροής αποτελεί, όπως αναπτύξαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, μια συλλογική διαπραγμάτευση της σύγκρουσης αυτής, η οποία προκαλείται απο την κατ' αρχήν υιοθέτηση του είδους συμπεριφοράς και του είδους διαπραγμάτευσης απο την πλευρά της πηγής.

"Όλες οι προσπάθειες επιρροής, όποια κι αν είναι η πηγή τους, προκαλούν σύγκρουση, είτε επειδή επιδιώκουν να εισάγαγουν μια πολύ μεγάλη ασυνέπεια *μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων κρίσεων απο την πλευρά ατόμων ή ομάδων* είτε επειδή αντιμετωπίζουν άτομα ή ομάδες που έχουν εντελώς διαφορετικές συμπεριφορές ή κρίσεις πάνω σε κάποιο σημαντικό θέμα. Μιλούμε για ασυμφωνία στη μια περίπτωση και για παρέκκλιση στην άλλη - αλλά και στη μια και στην άλλη περίπτωση προκαλείται σύγκρουση. Η σύγκρουση χαρακτηρίζεται απο το γεγονός ότι οι εναλλακτικές προτάσεις είναι διαμετρικά αντίθετες - η μια επιβεβαιώνει αυτο που η άλλη αρνείται. Όταν έρχεται αντιμέτωπο με μια τέτοια κατάσταση, το άτομο (ή η ομάδα) φαίνεται να ενδιαφέρεται κυρίως για δυο πράγματα: 1) να φανεί συνεπές και αποδεκτό, κοινωνικά, στους άλλους και στον εαυτό του και 2) να κατανοήσει το συγκεχυμένο φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο βρίσκεται." (Moscovici 1985, βλ. Παπαστάμου 1989β, σελ. 577).

Η σύγκρουση λοιπόν προτείνεται σαν εξηγητική αρχή των διαδικασιών επιρροής, γενικότερη απο την έννοια της εξάρτησης, η οποία, όπως έδειξε πρώτος ο Moscovici, αδυνατεί να καλύψει το σύνολο των μορφών, που μπορεί να πάρει η ασκούμενη επιρροή.

Σε κάθε διαδικασία επιρροής, ο στόχος είναι αναγκασμένος να επεξεργαστεί τη σύγκρουση, που εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της επαφής του με μια τοποθέτηση διαφορετική απο τη δική του, πάνω σ' ένα συγκεκριμένο αντικείμενο. Το μέγεθος της αρχικής διαφοράς ανάμεσα στη δική του γνώμη κι αυτή της πηγής αποτελεί έναν απο τους προσδιοριστικούς παράγοντες έκβασης της διαδικασίας επιρροής. Επιπλέον, αυτή η αρχική διαφορά αποκτά συγκεκριμένες κάθε φορά σημασίες, ανάλογα με τη φύση του αντικειμένου και την ταυτότητα της πηγής, που την εισάγει.

Η προσπάθεια θεωρητικής ενοποίησης όλων των διαδικασιών επιρροής, βάσει της έννοιας της σύγκρουσης, έχει άμεση ανταπόκριση στο μεθοδολογικό επίπεδο, μέσω της χρησιμοποίησης της πειραματικής μεθόδου. Η πειραματική μέθοδος δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής της αλληλεπιδρασιακής οπτικής πάνω στα φαινόμενα επιρροής. Το τρίπολο "πηγή - αντικείμενο - υποκείμενο" αποτελεί μοντελική αναπαράσταση μιας σχέσης αλληλεπίδρασης, κατά την οποία το υποκείμενο επεξεργάζεται, απο τη μια πλευρά, τη σύγκρουση, που εισάγει η πηγή και απο την άλλη, τη σχέση με την ίδια την πηγή. Σύμφωνα με τη βασική υπόθεση της Θεωρίας Επεξεργασίας της Σύγκρουσης, η έκβαση μιας διαδικασίας επιρροής εξαρτάται απο τον τύπο του πειραματικού έργου, το οποίο καλούνται να επιτελέσουν τα υποκείμενα και απο την ταυτότητα της πηγής.

Απο αυτή την υπόθεση απορρέουν τρείς άλλες γενικές υποθέσεις:

α) Ο ίδιος βαθμός διαφοράς στην εκτίμηση δυο διαφορετικών πηγών για το ίδιο πειραματικό έργο οδηγεί σε διαφορετική επεξεργασία της σύγκρουσης.

β) Ο ίδιος βαθμός διαφοράς στην εκτίμηση μιας πηγής για δυο διαφορετικά πειραματικά έργα οδηγεί σε διαφορετική επεξεργασία της σύγκρουσης.

γ) Σε διαφορετικές επεξεργασίες της σύγκρουσης αντιστοιχούν διαφορετικά επίπεδα επιρροής.

Η τυπολογία των πειραματικών έργων, που προτείνει η Θ.Ε.Σ. λαμβάνει υπόψη της δυο κύριες διαστάσεις: α) το αν θεωρείται ή όχι ότι υπάρχει σωστή απάντηση στο πειραματικό έργο, πράγμα που οδηγεί σε μια αξιολογική ιεράρχηση των απαντήσεων και β) αν το πειραματικό έργο εμπλέκει ή όχι το υποκείμενο κοινωνικά. Αν δηλαδή η απάντηση, την οποία δίνει ορίζει την υπαγωγή του σε μια ευρύτερη κοινωνική οντότητα.

Απο τη διασταύρωση των δυο αυτών διαστάσεων προκύπτουν τέσσερις τύποι πειραματικών έργων:

α) **Τα αντικειμενικά μη διφορούμενα έργα**. Το υποκείμενο θεωρεί ότι υπάρχει μόνο μια απάντηση σωστή, πράγμα που δημιουργεί ισχυρή προσδοκία συναίνεσης. Η κρίση ως προς ένα τέτοιο έργο αποτελεί έκφραση μιας αντικειμενικής πραγματικότητας. Το υπόδειγμα, που χρησιμοποίησε ο Asch στα πειραματά του αποτελεί το κλασσικότερο παράδειγμα αυτού του τύπου των έργων.

β) **Τα έργα ικανοτήτων**. Υπάρχει ένας υψηλός βαθμός αβεβαιότητας ως προς το ποιά είναι η σωστότερη ή η καταλληλότερη απάντηση. Σε ορισμένα απ' αυτά τα έργα, υπάρχει σωστή απάντηση, την οποία όμως το υποκείμενο δυσκολεύεται να δώσει (π.χ. υπολογισμός του βάρους ενός αντικειμένου). Σε μια άλλη υποκατηγορία, η αβεβαιότητα του υποκειμένου έχει τη βάση της στην ύπαρξη πολλών εναλλακτικών απαντήσεων, όπου υπάρχει δυσκολία απόφασης για το ποία είναι η πιο κατάλληλη ή η πιο σωστή. Τέλος, σε μια τρίτη υποκατηγορία, το υποκείμενο δε διαθέτει εξ' αρχής τη σωστή απάντηση αλλά έχει τη δυνατότητα να την ανακαλύψει μέτα απο κάποια δραστηριότητα

συλλογισμού ή δημιουργικής επίδοσης. Στα έργα αυτά κρίνεται κατά βάση η ικανότητα των υποκειμένων.

γ) **Τα έργα γνώμης.** Πρόκειται για τοποθετήσεις, κρίσεις και απόψεις πάνω σε κοινωνικά θέματα, στα οποία δεν υπάρχει ένα γενικά παραδεκτό κριτήριο αντικειμενικότητας. Αντίθετα, υπάρχει μια ποικιλία και ένας πλουραλισμός θέσεων, ο οποίος αντιστοιχεί σε διακρίσεις και κατηγοριοποιήσεις του κοινωνικού πεδίου. Τα έργα αυτά, όπως είναι φυσικό, εμπλέκουν κοινωνικά τα υποκείμενα περισσότερο απ' ό,τι το κάνει οποιοσδήποτε άλλος τύπος έργων.

δ) **Τα έργα μη εμπλοκής.** Αφορούν σε γνώμες, κρίσεις και προτιμήσεις αυστηρά και μόνο προσωπικές, χωρίς απαραίτητα κάποια αναφορά στην κοινωνική προέλευση του υποκειμένου. Στα έργα αυτά δεν υπάρχει καμιά προσδοκία συναίνεσης και η διαφορά στις εκφερόμενες κρίσεις δεν προκαλεί καμιά σύγκρουση.

Για κάθε τύπο πειραματικού έργου υπάρχουν, σύμφωνα με τη Θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης, κάποιοι παράγοντες, οι οποίοι προσανατολίζουν την επεξεργασία της σύγκρουσης, που εισάγει μια πηγή, με το να εκφέρει μια διαφορετική κρίση.

> "Στα αντικειμενικά μη διφορούμενα έργα η επεξεργασία της σύγκρουσης προσανατολίζεται απο την αμφισβήτηση των δυο προκατασκευασμάτων: γιατί η ομοφωνία δεν πραγματοποιήθηκε και γιατί η πηγή είναι λανθασμένη. Στα έργα ικανοτήτων, η επεξεργασία της σύγκρουσης καθοδηγείται απο την αβεβαιότητα και η μέριμνα των ατόμων είναι να αυξήσουν τη διόρθωση των εκτιμήσεών τους ή/και να δώσουν την καλύτερη εικόνα του εαυτού τους. Στα έργα γνώμης, η επεξεργασία της σύγκρουσης είναι συνάρτηση της διατήρησης της λογικής της κατηγοριακής διαφοροποίησης (Doise 1976), δηλαδή της ενδο-ομαδικής συμφωνίας και της διομαδικής διαφωνίας, καθώς και της αποφυγής των αποδόσεων που θα ήταν αρνητικές για την εικόνα του εαυτού. Τέλος, στα έργα μη εμπλοκής δεν υπάρχει κάποιος κοινωνικός κανόνας ή κάποια προηγούμενη παράμετρος (τουλάχιστον αρκετά καθορισμένη) για γίνει μονομιάς η διαφωνία αντικείμενο επεξεργασίας με τη μορφή της σύγκρουσης." (Perez et Mugny 1993 ο.π., σελ. 18).

Επιπλέον, ανάλογα με τον τύπο του πειραματικού έργου, ορισμένα απο τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε πηγής είναι επίσης σημαντικά στον προσανατολισμό της επεξεργασίας της σύγκρουσης, όπως επίσης σημαντικό είναι κάθε φορά και κάποιο επιμέρους τμήμα της τριαδικής σχέσης πηγή - αντικείμενο - υποκείμενο.

Στα αντικειμενικά μη διφορούμενα έργα παίζει ιδιαίτερο ρόλο η σχέση του υποκειμένου με το αντικείμενο. Η καθολική προσδοκία συναίνεσης καθιστά κεντρικό το ρόλο της ύπαρξης ή μη μιας ομοφωνίας και κάθε ρήξη της συναίνεσης σημαίνει αυτόματα παραγωγή σύγκρουσης. Σ' ένα πρώτο επίπεδο, ο αριθμός των ατόμων, που διασπούν

την ομοφωνία, αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για τον προσανατολισμό της επεξεργασίας της σύγκρουσης.

Στα έργα ικανοτήτων, σημαντικό ρόλο παίζει η σχέση της πηγής με το αντικείμενο και καθοριστικός παράγοντας για την επεξεργασία της σύγκρουσης είναι ο βαθμός ικανότητάς, που επιδεικνύει. Εκεί ακριβώς βασίζεται το υποκείμενο για να εκφέρει τις όσο το δυνατόν σωστότερες και ικανοποιητικότερες απαντήσεις.

Στα έργα γνώμης, κυριαρχεί η σχέση της πηγής με το υποκείμενο, ενώ το αντικείμενο επιρροής παίζει μάλλον δευτερεύοντα ρόλο. Η διαδικασία επεξεργασίας της σύγκρουσης έχει σαν καθοδηγητικό άξονα την επικέντρωση των υποκειμένων στα κοινωνικά χαρακτηριστικά της πηγής, χαρακτηριστικά που αφορούν στην κατηγοριακή της υπαγωγή. Κάτι τέτοιο οφείλεται στο γεγονός ότι το πλαίσιο της διομαδικής διαφοροποίησης αποτελεί την πηγή παραγωγής των εκφερόμενων γνωμών.

Τέλος, στα έργα μη εμπλοκής, καμιά επιμέρους σχέση δεν παίζει κάποιο ιδιαίτερο ρόλο και οποιοδήποτε χαρακτηριστικό της πηγής μπορεί να προσανατολίσει την επεξεργασία της σύγκρουσης. Κάτι τέτοιο συμβαίνει, καθώς δεν υπάρχει κοινωνική εμπλοκή του υποκειμένου λόγω της απάντησής του και ούτε κανονιστικός προσδιορισμός λανθασμένων και σωστών απαντήσεων.

Θα αναφερθούμε λίγο περισσότερο διεξοδικά στις παραδοχές της Θ.Ε.Σ. για την επεξεργασία της σύγκρουσης και τις δυναμικές επιρροής, που απελευθερώνουν τα έργα γνώμης, καθώς είναι τα έργα, τα οποία χρησιμοποιούμε και στην παρούσα εργασία.

Η χρησιμοποίηση πειραματικών έργων γνώμης αποτελεί στην πράξη την κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση του τρόπου, με τον οποίο γίνεται η κοινωνική παραγωγή του νοήματος, μέσα απο την ανταλλαγή θέσεων και επιχειρημάτων, σχετικά με αντικείμενα ενός κοινού πλαισίου κοινωνικής συνύπαρξης.

Η άρθρωση διαφορετικών απλά ή συγκρουόμενων τοποθετήσεων και επιχειρημάτων συνιστά μια κοινωνική διαμάχη μεταξύ πραγματικών κοινωνικών υποκειμένων, η οποία εκτυλίσσεται και ως συμβολική σύγκρουση στο επίπεδο των κοινωνικών ταυτοτήτων.

Στα έργα αυτά, ο τύπος της πηγής ορίζεται βάσει της κατηγοριακής της υπαγωγής (ως ενδοομάδα ή εξωομάδα) και βάσει του πλειονοτικού ή μειονοτικού της χαρακτήρα. Οι Perez και Mugny κάνουν αναφορά στους διάφορους τρόπους εγχειρηματοποίησης της ταυτότητας και της κατηγοριακής υπαγωγής της πηγής, που κατά καιρούς έχουν γίνει απο διάφορους ερευνητές. Σύμφωνα με την τυπολογία τους, οι διάφορες παράμετροι, που έχουν χρησιμοποιηθεί είναι: η αριθμητική σύνθεση της πηγής, η αναφορά σε υποτιθέμενα ποσοστά του πληθυσμού, που υποστηρίζουν την άποψή της, η κοινωνικο-ιστορικά προσδιορισμένη θέση της σ' ένα συγκεκριμένο πεδίο σχέσεων, ο βαθμός ικανότητάς της, η αντικανονιστική θέση, που υποστηρίζει, διάφορα αυθαίρετα κριτήρια

κατηγοριοποίησής της, η θέση της σ' ένα πλαίσιο σχέσεων εξουσίας, η πρωτοτυπία ή η σπανιότητα των θέσεων, που υποστηρίζει.

Κατά τους δυο συγγραφείς, κοινό στοιχείο όλων αυτών των τρόπων εγχειρηματοποίησης είναι ότι, κινητοποιούν μια συγκεκριμένη κάθε φορά αναπαράσταση, σχετικά με το ποιός νομιμοποιείται ή όχι να ασκήσει επιρροή. Η αναπαράσταση αυτή προδιαθέτει τα υποκείμενα σε μεγάλο βαθμό, ως προς τον τρόπο επεξεργασίας της σύγκρουσης, ανάλογα με το άν αυτή προέρχεται απο πλειονότητα ή μειονότητα, της ίδιας ή διαφορετικής απο της δικής τους κατηγοριακής υπαγωγής.

Όταν λοιπόν η πηγή είναι **ενδοομαδική πλειοψηφία** και αναμένεται απο την πλευρά του υποκειμένου συμφωνία μαζί της, η οποία δεν υπάρχει, τότε παράγεται **κανονιστική σύγκρουση.**

Όταν η πηγή είναι μια **ενδοομαδική μειονότητα**, η προσέγγιση των θέσεών της απο τα υποκείμενα ενέχει τον κίνδυνο αυτοαπόδοσης των αρνητικών της χαρακτηριστικών. Στην περίπτωση αυτή εμφανίζεται **σύγκρουση ταύτισης**, στην οποία βασικά διακυβεύματα είναι η αναζήτηση θετικής ταυτότητας απο την πλευρά του υποκειμένου και η διατήρηση της ενδοομαδικής συνοχής.

Όταν η πηγή είναι **εξωομαδική,** εμφανίζεται **διομαδική σύγκρουση,** στην οποία λειτουργούν οι βασικοί μηχανισμοί της ενδοομαδικής διαστρέβλωσης και της επίτασης των διαφορών με την εξωομάδα.

Όταν πρόκειται για **εξωομαδική μειονότητα,** εμφανίζεται μια **πολιτιστικο - γνωστική σύγκρουση.** Οι εξωομαδικές ή "διπλές" μειονότητες (Maass and Clark 1984, Maass, Clark, Haberkorn 1982, Martin 1986, 1988a, b, c) δημιουργούν μια τάση απόρριψής τους, σαν άμεσο αποτέλεσμα του γεγονότος ότι, αποτελούν μέρος της εξωομάδας. Πρόκειται για το γνωστικό μέρος της σύγκρουσης. Απο την άλλη πλευρά όμως, οι αξίες της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης εμποδίζουν αν δεν λογοκρίνουν τις εναντίον τους κοινωνικές διακρίσεις, με συνέπεια την εμφάνιση μιας σύγκρουσης πολιτιστικής υφής.

Τέλος, στην περίπτωση που μια εξωομαδική πηγή υποστηρίζει την ίδια άποψη με το στόχο επιρροής, εμφανίζεται μια **σύγκρουση ταυτότητας.** Η σύγκρουση αυτή οφείλεται στο ότι, το υποκείμενο αναμένει μια διαφορά μεταξύ της δικής του γνώμης και αυτής της πηγής, η οποία όμως είναι ανύπαρκτη.

Όλοι αυτοί οι τύποι σύγκρουσης επιλύονται, σύμφωνα με τη Θ.Ε.Σ., και σ' ένα **έκδηλο** και σ' ένα **λανθάνον** επίπεδο. Η επίλυση στο έκδηλο επίπεδο αφορά στο αν θα υπάρξει εκδήλωση δημόσιας ή άμεσης χρονικά ενδοτικότητας απο το υποκείμενο στις θέσεις της πηγής. Η δε επίλυση στο λανθάνον επίπεδο αφορά στην πιθανότητα αποκάλυψης ή δημιουργίας μιας νέας σύγκρουσης, που μπορεί να οδηγήσει σε επιρροή στο ιδιωτικό επίπεδο, έμμεση νοηματικά ή χρονικά καθυστερημένη.

Η οποιαδήποτε σύγκρουση πάντως επιλύεται, τόσο στο **σχεσιολογικό επίπεδο**, στο επίπεδο δηλαδή της σχέσης του στόχου με την πηγή, όσο και στο **επίπεδο της γνωστικής διαχείρισης** των θέσεων, που αυτή προβάλλει. Μάλιστα, σύμφωνα με μια κεντρική υπόθεση της Θ.Ε.Σ., σε περίπτωση που η σύγκρουση είναι ιδιαίτερα ισχυρή, η επίλυση στο κοινωνιογνωστικό επίπεδο, η οποία στο λανθάνον επίπεδο σημαίνει παραγωγή μεταστροφής, δεν έρχεται, εαν πρώτα δεν προηγηθεί η επίλυση στο σχεσιολογικό επίπεδο. Πρόκειται ακριβώς για τη δυναμική της διασύνδεσης, που αναπτύσεται μεταξύ των διαδικασιών της κοινωνικής σύγκρισης του υποκειμένου με την πηγή και της γνωστικής επικύρωσης των θέσεων, που αυτή υποστηρίζει. Όπως έχουν αποδείξει οι Perez και Mugny (1989) και όπως θα αναπτύξουμε στα πλαίσια του τελευταίου πειράματος της διατριβής, η αποσύνδεση των δυο αυτών διαδικασιών αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για την παραγωγή μειονοτικής επιρροής.

Όταν η πηγή είναι ενδοομαδική, εκτυλίσσεται μια διαδικασία **αυτοκατηγοριοποίησης**, κατά την οποία το υποκείμενο, μέσω της συμμόρφωσής του στις θέσεις της ενδοομάδας, αποδίδει στον εαυτό του τα καθοριστικά και διακριτικά χαρακτηριστικά της ομάδας υπαγωγής του. Η επιρροή αποτελεί μέσο για τη διατήρηση της ενδοομαδικής ομοιογένειας και διευκολύνεται, στο βαθμό που υπάρχει μεγάλη **κανονιστική εξάρτηση** του υποκειμένου απο την πηγή. Στο επίπεδο της έμμεσης επιρροής μπορεί να εμφανιστεί πραγματική **εσωτερίκευση** των θέσεων της πηγής. Πιθανό είναι επίσης να εμφανιστεί μια **κοινωνιογνωστική παραλυσία**, στο βαθμό που η έκδηλη αποδοχή των θέσεων της ομάδας δεν μεταθέτει την επεξεργασία της σύγκρουσης στο λανθάνον επίπεδο.

Στην περίπτωση, που η παρουσία της ενδοομαδικής πηγής συνδέεται με αρνητικές αξιολογήσεις και κινητοποιείται μια διαδικασία σύγκρουσης ταύτισης, τα υποκείμενα προσανατολίζονται σε μια προσπάθεια να επιδείξουν μια **ανομοιότητα** με την ενδοομαδική μειονοτική πηγή. Είναι η περίπτωση, όπου η άσκηση επιρροής παρεμποδίζεται απο την **αδυναμία αποσύνδεσης** των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και γνωστικής επικύρωσης, πράγμα που οφείλεται στον καθολικό προσανατολισμό του υποκειμένου στην προστασία της ταυτότητάς του και της ομοιογένειας της ενδοομάδας.

Όταν η πηγή κατηγοριοποιείται στο πλαίσιο της εξωομάδας, η έκδηλη επεξεργασία της σύγκρουσης κατευθύνεται στην **επίταση της διομαδικής διαφοροποίησης.** Όσον αφορά στην επιρροή, παρά την παραγωγή αρνητικών διακρίσεων σε βάρος της εξω-ομάδας, είναι δυνατή, στο λανθάνον επίπεδο, η **εμφάνιση φαινομένων ιδεολογικής μεταστροφής.** Η άμεση έκφραση κοινωνικών διακρίσεων σε βάρος της εξω-ομαδικής πηγής μπορεί να οδηγήσει, σ' ένα λανθάνον επίπεδο, σε μια

πολιτιστικο-γνωστική σύγκρουση. Η έκφραση των άμεσων κοινωνικών διακρίσεων βιώνεται απο το υποκείμενο, στο λανθάνον επίπεδο, με τη μορφή των **τύψεων διάκρισης**, λόγω των κυρίαρχων αξιών ισότητας και δικαιοσύνης, οι οποίες εμποδίζουν την έκφραση ακριβώς τέτοιων διακρίσεων. Η σύγκρουση αυτή επιλύεται μέσω της παραγωγής φαινομένων πραγματικής μεταστροφής.

Η κύρια γνωστική δραστηριότητα, που οδηγεί σε εμφάνιση φαινομένων μεταστροφής, είναι, όπως προαναφέραμε, η **αποσύνδεση των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και γνωστικής επικύρωσης** των θέσεων της πηγής. Η κατ' αρχήν επίλυση της σύγκρουσης στο σχεσιολογικό επίπεδο, η οποία στην περίπτωση της εξω - ομάδας λύνεται με την παραγωγή εις βάρος της διακρίσεων, αποτελεί αναγκαία συνθήκη για την επικένρωση του υποκειμένου στις οργανωτικές αρχές των θέσεων της πηγής. Η αποσύνδεση διευκολύνεται, στο βαθμό που η σύγκρουση εντείνεται απο το μειονοτικό χαρακτήρα της πηγής και απο την εφαρμογή εναντίον της, της στρατηγικής ακύρωσης, της αμφισβήτησης δηλαδή του ρεαλισμού και της αξιοπιστίας των θέσεών της.

Στον παρακάτω συγκεντρωτικό πίνακα, τον οποίο παρουσιάζουν οι Perez και Mugny, φαίνονται όλες οι δυνατές μορφές επεξεργασίας της σύγκρουσης καθώς και οι μορφές της ασκούμενης κάθε φορά επιρροής.

ΠΗΓΗ	ΕΝΔΟ - ΟΜΑΔΑ	ΕΞΩ - ΟΜΑΔΑ
α) Σύγκρουση:	- κανονιστική σύγκρουση - σύγκρουση ταύτισης	- διομαδική σύγκρουση - σύγκρουση πολιτιστικο-γνωστική
Έκδηλη εμπλοκή: Λανθάνουσα εμπλοκή:	- κανονιστική εξάρτηση - ενδο-ομαδική ομοιογένεια	- κοινωνική διαφοροποίηση - τύψεις διάκρισης
Β) Επιρροή: Έκδηλο αποτέλεσμα:	- συμμόρφωση - απόκρυψη	- διάκριση
Λανθάνον αποτέλεσμα:	- εσωτερίκευση - παραλυσία	- μεταστροφή
Κύρια κοινωνιογνωστική δραστηριότητα:	- αυτοκατηγοριοποίηση - ταύτιση - διασύνδεση	- κατηγοριοποίηση - αποσύνδεση
Αποτελέσματα άλλων μεταβλητών:	- πλειοψηφία ή ικανότητα ευννοούν αυτές τις δυναμικές	- μειονότητα ή ακύρωση ευνοούν την αποσύνδεση

Οι προβλέψεις της Θ.Ε.Σ. για τους τρόπους επεξεργασίας και επίλυσης της σύγκρουσης, που οδηγούν σε διαφορετικού τύπου επιρροές, αποτελούν χρήσιμη πηγή για τη διατύπωση των υποθέσεων στα πλαίσια της παρούσας εργασίας.

Το κύριο ερώτημα, το οποίο θέτουμε, αφορά στο πώς επηρεάζουν την ανάγνωση του είδους συμπεριφοράς και του είδους διαπραγμάτευσης, απο τον δέκτη, διάφοροι παράγοντες, τους οποίους η πηγή επιρροής δεν ελέγχει. Πρόκειται ακριβώς για το ερώτημα πάνω στην ενεργό διαπραγμάτευση και επεξεργασία της εισαγόμενης απο την πηγή σύγκρουσης, το οποίο θέτει και η Θ.Ε.Σ..

Οι έξι πειραματικές έρευνες πεδίου, που παρουσιάζουμε, πιστεύουμε ότι, θα συνεισφέρουν στον προβληματισμό για τις διάφορες δυναμικές, που κινητοποιούν οι επιμέρους επικεντρώσεις στην τριαδική σχέση "πηγή - αντικείμενο - υποκείμενο". Δυναμικές, οι οποίες επηρεάζονται απο παραμέτρους όπως: η ταυτότητα και η κατηγοριακή υπαγωγή της πηγής, η κινητοποίηση στρατηγικών αντίστασης ενάντια στην προσπάθεια επιρροής της, ο τρόπος εμπλοκής και η ενεργός δραστηριότητα του στόχου στη συνολική διαδικασία αλληλεπίδρασης και η εξ' αρχής και εξωτερική προς την πηγή

σημασιοδότηση της συμπεριφοράς και του λόγου της.

Η Θ.Ε.Σ., σαν το αποτέλεσμα συστηματοποίησης των εργασιών, που έγιναν τα τελευταία τριάντα χρόνια πάνω στις διαδικασίες επιρροής, παρέχει ένα αρκετά ευρύ πλέγμα κατευθυντήριων γραμμών, ικανών να καθοδηγήσουν, τόσο το σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των πειραματικών ερευνών, όσο και τη διατύπωση θεωρητικών ερμηνειών πάνω στα αποτελέσματά μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΑ

Η μέθοδος της πειραματικής έρευνας πεδίου είναι αυτή, που χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία. Τα υποκείμενα παραμένουν στο φυσικό τους περιβάλλον και υποβάλλονται σε μια υποθετική κατάσταση - μοντέλο, στην οποία προσδιορίζονται τα αίτια και προβλέπονται τα αποτελέσματα και η δυναμική εμφάνισης ενός φαινομένου. Ο καθορισμός των βασικών παραγόντων, των αιτίων, που πιστεύουμε ότι, διέπουν την εκτύλιξη του υπο μελέτη φαινομένου, οδηγεί στη διαμόρφωση καταστάσεων, όπου αναπαριστώνται διάφορες εκδοχές πρόκλησής του και όπου υπάρχει η δυνατότητα παρατήρησης των επιμέρους δυναμικών του μέσα από τη συμπεριφορά των υποκειμένων.

Η ήδη υπάρχουσα θεωρία προμηθεύει τις υποθέσεις, οι οποίες ρυθμίζουν τη σχέση μεταξύ ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών και θέτουν τους στόχους για τις αντιδράσεις, που οι χειρισμοί του ερευνητή σκοπεύουν να προκαλέσουν στα υποκείμενα.

Γιά τον Moscovici (1984), ένα κοινωνιοψυχολογικό πείραμα "αποτελεί μια παράσταση προσεκτικά σκηνοθετημένη, η οποία επιτρέπει την προσομοίωση ενός συγκεκριμένου αριθμού καταστάσεων και φαινομένων συχνών. Ο πειραματιστής είναι ο σκηνοθέτης και η θεωρία προμηθεύει το σενάριο του έργου. Η ίδια αυτή θεωρία κατανοείται από τους δράστες, τους οποίους οδηγούμε στην πραγματικότητα, να παίξουν άλλους ρόλους απ΄αυτούς που νομίζουν ότι παίζουν". (σελ. 19).

Η πειραματική μέθοδος αποτελεί τον πλέον ενδεδειγμένο τρόπο για την εγχειρηματοποίηση του ιδιαίτερου κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος. Η ευελιξία των διαφόρων χειρισμών καθιστά δυνατή την πρακτική εφαρμογή της οπτικής πάνω στις σχέσεις μεταξύ των κοινωνικών υποκειμένων, με αφορμή συγκεκριμένα αντικείμενα. Η απεικόνιση της δυναμικής αυτών των σχέσεων επιτρέπει τη διερεύνηση και ερμηνεία των διαφόρων τρόπων, με τους οποίους τα υποκείμενα μιλούν γιά τον εαυτό τους, τον άλλο και την πραγματικότητα, την οποία μοιράζονται. Γιά τον Doise (1989), ένα πείραμα ενεργοποιεί τις οργανωτικές αρχές αναπαραστάσεων, που υπάρχουν γενικότερα. Αυτό συμβαίνει καθώς εντάσσεται σε μια προϋπάρχουσα υπερκείμενη δομή κατανόησης, η οποία συγκροτείται από τη λογική του πραγματικού κοινωνικού πλαισίου, την οποία ζούν τα συμμετέχοντα υποκείμενα και από τις γενικότερες μεθοδολογικές και θεωρητικές αρχές, που τίθενται από τον ερευνητή. Κάθε πείραμα δεν κάνει τίποτε άλλο από το να αποδίδει επιμέρους τοπικές διασυνδέσεις μεταξύ των όρων ύπαρξης ενός φαινομένου. Έτσι, αποτελεί μια αναπαράσταση του όλου από μια συγκεκριμένη οπτική συμπυκνωτικής ενεργοποίησης της λογικής του.:

"Το να ενεργοποιούμε συνέπειες μας οδηγεί στην ενεργοποίηση περίπλοκων συστημάτων σχέσεων, οι οποίες προϋπάρχουν μιας συγκεκριμένης πειραματικής κατάστασης. Κάτι τέτοιο είναι δυνατό επειδή, γενικότερες αιτίες και συνέπειες αποτελούν μέρη κοινωνικών ολοτήτων. Ο πειραματισμός μπορεί να οδηγήσει στην αποκάλυψη των οργανωτικών αρχών ενός όλου ή τουλάχιστον στον προσδιορισμό και τη διασαφήνιση της ιδέας, που έχουμε γι'αυτές". (σελ. 398 ο.π.).

Η αποσπασματικότητα των σχέσεων, που αποδίδει ένα πείραμα, με αναφορά πάντοτε στις γενικές κατευθυντήριες γραμμές της υπερκείμενης δομής, καθιστά την αιτιότητα αμφίδρομη, δίνοντας στον ερευνητή την ευχέρεια να εναλλάσει σε θέσεις αιτίου και αποτελέσματος τις επιμέρους παραμέτρους ύπαρξης ενός φαινομένου.

Η επενέργεια στην πραγματικότητα εκτύλιξης ενός φαινομένου, μέσω του προνομιακού χειρισμού του ενός ή του άλλου παράγοντα, που υποτίθεται ότι παρεμβαίνει καθοριστικά στη λειτουργία μιας κοινωνιοψυχολογικής διαδικασίας (Παπαστάμου 1989γ), συνιστά μια "σκόπιμη διαστρέβλωση" (Παπαστάμου ο.π. σελ. 199), η οποία αποσκοπεί στον έλεγχο των αφαιρετικών, συμπυκνωτικών μοντέλων, τα οποία ο ερευνητής κατασκευάζει για την αποκάλυψη των κύριων στοιχείων μιας πραγματικής διαδικασίας. Από΄κεί και ύστερα, η ένταξη των πειραματικών ευρημάτων στόν ευρύτερο θεωρητικό λόγο, απ΄όπου έχει προέλθει ο σχεδιασμός του πειράματος, είναι το βήμα που ολοκληρώνει τον κύκλο της διηνεκούς ανταλλαγής μεταξύ θεωρίας και έρευνας.

Η χρήση της πειραματικής μεθόδου στα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής αποτελεί υπόδειγμα έμπρακτης εφαρμογής της διυποκειμενικής λογικής στη μελέτη συγκρότησης κοινωνικών σχέσεων και παραγωγής νοήματος. Το υποκείμενο προσερχόμενο σε μια πειραματική διαδικασία έχει ήδη μια τοποθέτηση πάνω στο αντικείμενο της συγκεκριμένης διαδικασίας επιρροής, η οποία απάντηση μπορεί να σκιαγραφηθεί από τις απαντήσεις, που δίνει σε επιμέρους ερωτήματα για διάφορες πλευρές και εκδοχές του αντικειμένου. Κατόπιν, ακολουθεί η φάση της αλληλεπίδρασης, κατά την οποία το υποκείμενο έρχεται σε επαφή με τη θέση μιας πηγής επιρροής πάνω στο ίδιο αντικείμενο, η οποία είναι διαφορετική από τη δική του και την οποία οφείλει να επεξεργαστεί. Κατά τη φάση των μετρήσεων, το υποκείμενο επανερωτάται σχετικά με το αντικείμενο επιρροής, οπότε ο πειραματιστής παρατηρεί το βαθμό προσέγγισης των θέσεων της πηγής, πράγμα που αποτελεί τον δείκτη της ασκούμενης επιρροής. Έτσι περιγράφει η de Montmollin (1977, 1984) το πειραματικό πλάνο διερεύνησης των διαδικασιών επιρροής και αλλαγής των κοινωνικών στάσεων, το οποίο πλάνο οπωσδήποτε μπορεί να υφίσταται τροποποιήσεις και παραλλαγές, ανάλογα με τις πρακτικές συνθήκες και τις ανάγκες των επιμέρους διερευνούμενων φαινομένων.

Κάτι που συνεχώς τονίζεται και πάντως όχι χωρίς λόγο είναι ότι, η εφαρμογή της πειραματικής μεθόδου δε μπορεί να αγνοεί τη λογική των πραγματικών κοινωνικών

σχέσεων και καταστάσεων, στις οποίες ζούν τα υποκείμενα. Η πειραματική διερεύνηση των φαινομένων επιρροής θέτει με τον πλέον άμεσο τρόπο το ζήτημα της διασύνδεσης ανάμεσα στην τεχνητή πειραματική περίσταση και στις πραγματικές γενικές συνθήκες της υπερκείμενης δομής, που προαναφέραμε. Κατά τη γνώμη μας, η χρησιμοποίηση πειραματικών έργων, που αναφέρονται σε κοινωνικές κρίσεις αποτελεί την πλέον φιλόδοξη προσέγγιση του ζητήματος. Στη θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης, η βασική αρχή που διέπει την εφαρμογή της πειραματικής μεθόδου (1993, κεφ. 3) είναι ότι, ο τύπος του έργου, το οποίο υποβάλλεται στα υποκείμενα, ενεργοποιεί διαφορετικές επιμέρους δυναμικές του τρίπολου πηγή - αντικείμενο - υποκείμενο, εμπλέκοντας σε διαφορετικό βαθμό καθεμιά από τις παραμέτρους αυτές και διαμορφώνοντας διαφορετικές κάθε φορά δυναμικές για την επίλυση της σύγκρουσης.

Τα έργα γνώμης και κοινωνικών κρίσεων αναφέρονται, όπως έχουμε πει, σε γνώμες, αξίες, τοποθετήσεις και επιχειρήματα, τα οποία είναι κοινωνικά θεμελιωμένα και εγγράφονται στο πλαίσιο έντασης ανάμεσα στους υποστηρικτές αντίθετων θέσεων, από τις οποίες μια κάθε φορά είναι κυρίαρχη. Με τον τρόπο αυτό αναπαρίσταται μια κοινωνική διαμάχη, η οποία κρυσταλλώνεται στο δίπολο μεταξύ των αντιθέτων τοποθετήσεων. Μια πειραματική περίσταση, που χρησιμοποιεί έργα γνώμης, αποδίδει μοντελικά μια τέτοια κοινωνική διαμάχη, στηρίζοντας το συνολικό σχεδιασμό στην αρχή ότι, το υποκείμενο έχει για το αντικείμενο επιρροής μια ήδη διαμορφωμένη τοποθέτηση, την οποία η πηγή θέτει σε αμφισβήτηση κατά τη φάση της αλληλεπίδρασης. Το συνεχές ανάμεσα στις δυο τοποθετήσεις αποτελεί το χώρο εκτύλιξης της επεξεργασίας της σύγκρουσης, κατά την οποία ενεργοποιούνται σημασίες, οι οποίες εμπλέκουν το υποκείμενο μέσω της κοινωνικής του ταυτότητας, στη διάρκεια της επαφής του με μια πηγή συγκεκριμένης κατηγοριακής ένταξης και μειονοτικού ή πλειοψηφικού χαρακτήρα.

Η δική μας ενασχόληση με τις συνθήκες ανάδυσης του είδους συμπεριφοράς και του είδους διαπραγμάτευσης έχει σαν αντικείμενο τον τρόπο πρόσληψης της συνολικής διαδικασίας επιρροής από το υποκείμενο. Οι διάφοροι πειραματικοί χειρισμοί αποσκοπούν στην αποκάλυψη των επιμέρους διασυνδέσεων μεταξύ των παραμέτρων της διαδικασίας επιρροής και στη διερεύνηση των ενδοπεριστασιακών διακυμάνσεων, κατά την επεξεργασία των παραμέτρων αυτών από το υποκείμενο. Πιο συγκεκριμένα, στόχος είναι, να δούμε τις αξιολογικές φορτίσεις και επικεντρώσεις της επεξεργασίας, που κάνει το υποκείμενο όσον αφορά στην εικόνα της πηγής, στο περιεχόμενο των άμεσων θέσεων του μηνύματός της, στη δική του θέση μέσα στη διαδικασία επιρροής και στη σημασία του αντικειμένου επιρροής. Ο προσανατολισμός και η λογική της διασύνδεσης μεταξύ όλων αυτών των παραμέτρων, σε δεδομένες κάθε φορά πειραματικές συνθήκες, είναι σε θέση να αποκαλύψει τους βασικούς μηχανισμούς εκτύλιξης μιας συγκεκριμένης διαμάχης, με διακύβευμα, από τη μια πλευρά την έγκυρη αναπαράσταση του υπο

συζήτηση αντικειμένου και του περιβάλλοντος κοινωνικού πεδίου και από την άλλη, την υπερίσχυση στο επίπεδο των κοινωνικών ταυτοτήτων.

Στις έξι πειραματικές έρευνες πεδίου, που περιλαμβάνει η παρούσα εργασία, χρησιμοποιούνται πειραματικά υποδείγματα, τα οποία αναφέρονται σε κοινωνικές κρίσεις και τα οποία προμηθεύουν την πρώτη ύλη για την αναπαράσταση μιάς κοινωνικής διαμάχης γύρω από ένα συγκεκριμένο κάθε φορά αντικείμενο Τα τρία πειραματικά υποδείγματα: αυτό του νέου νόμου για τα Πανεπιστήμια, αυτό του καπνίσματος και αυτό των Αλβανών λαθρομεταναστών επελέγησαν επειδή είτε, όπως το πρώτο, αφορούσαν θέματα, τα οποία μονοπωλούσαν την επικαιρότητα και το ενδιαφέρον του πειραματικού μας πληθυσμού την εποχή διεξαγωγής του πειράματος, είτε επειδή, όπως τα δυο άλλα, αφορούσαν σε θέματα με μονιμότερη ιδεολογική και αξιολογική φόρτιση, ικανά να εμπλέξουν σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική ταυτότητα των υποκειμένων. Σε κάθε περίπτωση πάντως, πρόκειται για θέματα, τα οποία αποτελούν γόνιμα πεδία σύγκρουσης επιχειρημάτων διαφόρων τάξεων και προσανατολισμών και επεξεργασίας της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων.

Καθώς οι διάφορες λεπτομέρειες για τη διαδικασία διεξαγωγής των πειραμάτων δίνονται στην αρχή του κάθε πειράματος χωριστά, στην παρούσα φάση θα περιοριστούμε στη σύντομη παρουσίαση των θεμάτων και των οργάνων μέτρησης, που χρησιμοποιούμε για την κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψη του ερευνώμενου προβλήματος.

1). Το πειραματικό υπόδειγμα του νέου νόμου για τα Πανεπιστήμια

Το υπόδειγμα αυτό (βλ. παράρτημα 1) αφορούσε στη νομοθετική ρύθμιση 2083/92 για τα Πανεπιστημιακά πράγματα, η οποία προσπαθώντας να κομίσει κάποιες ριζικές αλλαγές έγινε αντικείμενο σκληρών αντιπαραθέσεων. Ορισμένα μάλιστα σημεία δέχτηκαν οξύτατη κριτική από τους φοιτητές, γεγονός που πυροδότησε μια σύγκρουση ευρύτερων ιδεολογικών περιεχομένων. Το κείμενο - ερέθισμα ήταν επικεντρωμένο σε τέσσερα βασικά σημεία, τα οποία συνιστούσαν τους κεντρικούς κόμβους της αναπαράστασης, που είχε η ευρεία μάζα των φοιτητών γιά το νόμο. Ήταν τα σημεία εκείνα, τα οποία φαίνονταν να συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον, γεγονός που σαν αποτέλεσμα είχε να προβάλλονται ιδιαίτερα και να συγκεντρώνουν πάνω τους την οξεία κριτική εναντίον του νόμου συνολικά. Τα σημεία αυτά ήταν: η μέγιστη διάρκεια σπουδών, ο χωρισμός των προπτυχιακών σπουδών σε δυο κύκλους, το νέο σύστημα διανομής συγγραμμάτων και η μείωση της φοιτητικής συμμετοχής στα όργανα διοίκησης του Πανεπιστημίου.

Το κείμενο - ερέθισμα, αφού κατήγγελε συνολικά τον πραξικοπηματικό και αυταρχικό χαρακτήρα του νόμου, άρθρωνε μια οξεία κριτική σε ένα πρός ένα τα βασικά σημεία καταγγέλοντας την αυταρχική παρέμβαση της εκτελεστικής εξουσίας στα Πανεπιστημιακά πράγματα και τη συνακόλουθη καταπάτηση βασικών δικαιωμάτων των φοιτητών. Η γλώσσα του κειμένου, μια γλώσσα σκληρή, σχεδόν ξύλινη ήταν η αντιπροσωπευτική των ακραίων αριστερών φοιτητικών παρατάξεων. Ο γνώριμος στο μέσο φοιτητή λόγος αντανακλούσε μια ακραία απορριπτική τοποθέτηση μιας επίσημης κρατικής παρέμβασης και επιχειρηματολογίας. Το κείμενο κατέληγε με τρία στερεότυπα σλόγκαν, τα οποία διεκήρυτταν το αμετακίνητο των θέσεων ενάντια στο νόμο και την αγωνιστική σταθερότητα του φοιτητικού κινήματος.

Το ερωτηματολόγιο γνώμης, το οποίο χρησιμοποιήθηκε σαν pre-test, γιά το χωρισμό των υποκειμένων σε ιδεολογικά κοντινά στην πηγή και ιδεολογικά περισσότερο απομακρυσμένα απ΄αυτήν και σαν post-test, απαρτίζονταν από 16 προτάσεις, σε καθεμία απο τις οποίες τα υποκείμενα καλούνταν να εκφράσουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους, με τη βοήθεια μιας επταβάθμιας κλίμακας (1 = διαφωνώ απόλυτα, 7 = συμφωνώ απόλυτα). Οι οκτώ προτάσεις ήταν άμεσες, καθώς βρίσκονταν αυτούσιες μέσα στο κείμενο-ερέθισμα και ανα δυο συμπύκνωναν την κριτική σε καθένα από τα τέσσερα κεντρικά σημεία. Ο μέσος όρος των απαντήσεων και στις οκτώ προτάσεις κατά το post-test εκφράζει το μέτρο άμεσης επιρροής της πηγής. Οι υπόλοιπες οκτώ προτάσεις ήταν έμμεσες, μιας και μια προς μια αποτελούσαν την άρνηση των άμεσων προτάσεων και θα μπορούσαμε να πούμε ότι, σκιαγραφούσαν την επίσημη υπεράσπιση των νέων ρυθμίσεων. Κατά την ανάλυση, αντιστρέψαμε την κλίμακα των προτάσεων αυτών, ώστε το 7 να ανταποκρίνεται στην απόλυτη διαφωνία με το περιεχόμενό τους, πράγμα που αντιστοιχεί στη μέγιστη έμμεση επιρροή της πηγής.

Επίσης, χρησιμοποιήθηκε, για τη μέτρηση της εικόνας της πηγής επιρροής, το ήδη γνωστό από τις έρευνες των Μιούνι και Παπαστάμου ερωτηματολόγιο (Παπαστάμου Μιούνι 1983, Παπαστάμου 1989γ σελ. 204 - 210), αποτελούμενο από 25 διπολικές κλίμακες, στο οποίο τα υποκείμενα έκριναν το προφίλ της πηγής, γύρω από τις διαστάσεις σταθερότητα/αστάθεια, αντικειμενικότητα/υποκειμενικότητα, ευλιγισία/ακαμψία, ψυχολογική ισορροπία/ανισορροπία, αντικειμενικότητα/υποκειμενικότητα, ικανότητα/ανικανότητα, αξιοπιστία/αναξιοπιστία, ανεξαρτησία/εξάρτηση. Πρόκειται ακριβώς για διαστάσεις, οι οποίες σε διάφορες έρευνες πάνω στη μειονοτική επιρροή έχουν αποδειχτεί να είναι κεντρικές στη διαμόρφωση της αναπαράστασης των μειονοτήτων.

2). Το πειραματικό υπόδειγμα του καπνίσματος

Το υπόδειγμα αυτό (βλ. παράρτημα 2) είναι το ίδιο, που έχει χρησιμοποιηθεί σε διάφορα πειράματα όπως σ΄αυτά των Perez, Mugny, Roux et Butera (1991), Falomir, Mugny et Perez (1993).

Το κείμενο - ερέθισμα εισάγει μια σκληρή αντικαπνιστική επιχειρηματολογία, ιδιαίτερα συγκρουσιακή και πρωτότυπη, σε σύγκριση με τα συνήθη επιχειρήματα, που συνήθως χρησιμοποιούνται εναντίον του καπνίσματος και τα οποία στρέφονται βασικά γύρω απο το ζήτημα της υγείας. Το κείμενο, που κι εμείς χρησιμοποιούμε, βασίζεται σ΄ένα κοινωνικοπολιτικό σκεπτικό, το οποίο θεωρεί τον καπνιστή σαν πιόνι στα χέρια μεγάλων οικονομικών συμφερόντων, τα οποία του έχουν δημιουργήσει μια πλασματική ανάγκη. Η δημιουργία και συντήρηση αναγκών ικανοποιεί την καταναλωτική λογική της σύγχρονης κοινωνίας και συνακόλουθα τη λογική της μεγιστοποίησης του κέρδους. Με βάση το σκεπτικό αυτό προτείνονται σκληρά αντικαπνιστικά μέτρα, όπως η μεγάλη αύξηση της φορολογίας στον καπνό, η πλήρης απαγόρευση της διαφήμισης τσιγάρων και καπνού, η απαγόρευση πώλησης τσιγάρων και καπνού στους κάτω των 18 ετών και ο περιορισμός χώρων και ωρών πώλησης τσιγάρων και καπνού. Τέλος, τα μέτρα αυτά δικαιολογούνται ως απαραίτητα για την επίτευξη μιας κοινωνίας, που βασίζεται στην ποιότητα ζωής.

Η αντικαπνιστική αυτή επιχειρηματολογία προσβάλλει τον καπνιστή τόσο σαν άτομο με ελεύθερη βούληση όσο και σαν πολίτη με κοινωνική υπευθυνότητα. Με τον τρόπο αυτό κατασκευάζει την αναγκαία νομιμοποιητική βάση για την εισήγηση σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων, εξωθώντας στα άκρα το σύγχρονο αντικαπνιστικό πνεύμα των καιρών. Έτσι, εισάγει μια σύγκρουση γύρω από το αντικείμενο της καπνιστικής συμπεριφοράς και των συνεπειών της, η οποία έχει να κάνει από τη μια πλευρά με την ισχυρή εμπλοκή του καπνιστή, για τον οποίο το κάπνισμα αποτελεί συγκροτητικό στοιχείο της ταυτότητάς του και από την άλλη με τη δεκτικότητα των υποκειμένων, είτε είναι καπνιστές είτε όχι, τόσο για τις κοινωνικές σημασίες του καπνίσματος, τις οποίες προβάλλει σαν κεντρικές, όσο και για τα μέτρα τα οποία εισηγείται.

Εκτός από το κείμενο - ερέθισμα, το πειραματικό υπόδειγμα του καπνίσματος περιλαμβάνει κάποιες προκαταρκτικές ερωτήσεις, οι οποίες αφορούν, εκτός από τα δημογραφικά στοιχεία και το αν τα υποκείμενα είναι ή όχι καπνιστές, κάποιες ερωτήσεις που απευθύνονται στα υποκείμενα - καπνιστές και οι οποίες αναφέρονται στον αριθμό των τσιγάρων που καπνίζουν κάθε μέρα, στο χρονικό διάστημα που είναι καπνιστές, στο αν έχουν προσπαθήσει να σταματήσουν το κάπνισμα και αν ναι, πόσες φορές και για πόσο μεγάλο χρονικό διάστημα. Τέλος, στη σειρά αυτή των ερωτήσεων υπάρχει μια ακόμη, που αναφέρεται στο αν τα υποκείμενα - καπνιστές έχουν ή όχι την πρόθεση να

σταματήσουν το κάπνισμα στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα. Έτσι, καλούνται με τη βοήθεια μιάς επταβάθμιας κλίμακας (1 = δεν έχω την πρόθεση, 7 = έχω την πρόθεση) να δηλώσουν το κατά πόσο σκοπεύουν να σταματήσουν το κάπνισμα. Η ίδια αυτή ερώτηση επαναλαμβάνεται και στο post-test και η διαφορά μεταξύ των δυο απαντήσεων δίνει το μέτρο επιρροής του κειμένου ερεθίσματος στα υποκείμενα - καπνιστές. Για τα πειράματα, που προαναφέραμε, η μέτρηση αυτή είναι η βασικότερη, σε αντίθεση με τη δική μας εφαρμογή στα δυο πειράματα που χρησιμοποιούμε το υπόδειγμα αυτό, όπου ο μεγαλύτερος αριθμός των υποκειμένων είναι μη καπνιστές και το κύριο ενδιαφέρον μας στρέφεται στην επεξεργασία της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας όχι αποκλειστικά από τους καπνιστές.

Ακολουθεί μια σειρά επτά ερωτημάτων, τα οποία αναφέρονται σε επιμέρους θέματα σχετικά με το κάπνισμα και με βάση τα οποία έχουμε τη δυνατότητα να δούμε την αρχικά ευνοϊκή ή δυσμενή τοποθέτηση όλων ανεξαίρετα των υποκειμένων πρός το κάπνισμα. Σε μια επταβάθμια κλίμακα (1 = λίγο σημαντικό, 7 = πολύ σημαντικό) τα υποκείμενα σημειώνουν, σε ποιό βαθμό θεωρούν σημαντικά τα ζητήματα: υγεία, απόλαυση των καπνιστών, σεβασμός στους καπνιστές, ελευθερία των καπνιστών, το ότι το κάπνισμα μειώνει το στρές, το ότι προκαλεί εξάρτηση και τέλος το ζήτημα του σεβασμού πρός τους μη καπνιστές.

Υπάρχουν επίσης δυο ερωτηματολόγια μέτρησης άμεσης και έμμεσης επιρροής. Το μεν πρώτο αποτελείται από οκτώ προτάσεις, οι οποίες βρίσκονται αυτούσιες στο κείμενο - ερέθισμα. Οι τέσσερις απ΄αυτές αφορούν στις θεωρητικές και αξιολογικές παραδοχές, οι οποίες συγκροτούν τη βάση της αντικαπνιστικής λογικής του κειμένου. Οι υπόλοιπες τέσσερις καλύπτουν ακριβώς τα αντικαπνιστικά μέτρα, τα οποία εισηγείται το κείμενο. Σε κάθε μια χωριστά τα υποκείμενα εκφράζουν το βαθμό συμφωνίας ή διαφωνίας τους με τη βοήθεια μιας επταβάθμιας κλίμακας (1 = διαφωνώ, 7 = συμφωνώ).

Το ερωτηματολόγιο έμμεσης επιρροής αποτελείται από δεκαέξι προτάσεις, οι οποίες δεν υπάρχουν στο κείμενο - ερέθισμα. Οι οκτώ απ΄αυτές έχουν φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο ενώ οι υπόλοιπες αντικαπνιστικό. Με τον τρόπο αυτό, έχουμε τη δυνατότητα να δούμε, μέσα από τις απαντήσεις των υποκειμένων πάντα στην ίδια επταβάθμια κλίμακα, τον τρόπο επεξεργασίας και το βαθμό αποδοχής επιχειρημάτων διαφορετικού προσανατολισμού και προβληματισμού σχετικά με το αντικείμενο της καπνιστικής συμπεριφοράς.

Το ερωτηματολόγιο της εικόνας του τυπικού καπνιστή, το οποίο ακολουθεί τα ερωτηματολόγια γνώμης, συγκροτείται από 34 διπολικές κλίμακες χαρακτηριστικών, τα οποία περιγράφουν την προσωπικότητα και τη συμπεριφορά του. Η μέτρηση αυτή στοχεύει στη σκιαγράφηση της αναπαράστασης του τυπικού καπνιστή από τα υποκείμενα, ως αποτέλεσμα των χειρισμών κάθε πειράματος. Το ενδιαφέρον της

ερευνητικής προσέγγισής μιας τέτοιας αναπαράστασης υπαγορεύεται από την ανάγκη μελέτης της κοινωνικής σύγκρουσης, που δημιουργείται με αφορμή το κάπνισμα, και στο σχεσιολογικό επίπεδο, στην περισσότερο δηλαδή διομαδική της διάσταση. Στη διάσταση ακριβώς όπου τίθεται με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο το ζήτημα της αντιπαράθεσης των κοινωνικών ταυτοτήτων, που έχουν ως βάση συγκρότησης την υιοθέτηση ή μη της καπνιστικής συμπεριφοράς

Τέλος, χρησιμοποιείται το ήδη γνωστό ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής, με μια διαφορά: στο παρόν υπόδειγμα, η κλίμακα "οικολόγοι/μη οικολόγοι" δε χρησιμοποιείται και αντικαθίσταται από την κλίμακα "καπνιστές/μη καπνιστές".

3). Το πειραματικό υπόδειγμα των αλβανών λαθρομεταναστών

Το υπόδειγμα αυτό (παράρτημα 3) αφορά στο πρόβλημα της εισόδου Αλβανών λαθρομεταναστών στη χώρα μας κατά τα τελευταία χρόνια. Η μεγάλη έκταση του φαινομένου και η επαφή μεγάλων μαζών του Ελληνικού πληθυσμού με τους Αλβανούς πρόσφυγες δημιούργησε έντονο προβληματισμό και διαμάχη σχετικά τόσο με τον τρόπο διαχείρισης του προβλήματος από το επίσημο Ελληνικό Κράτος όσο και με την αντιμετώπιση των Αλβανών προσφύγων από τους Έλληνες πολίτες. Η τοποθέτηση του όλου ζητήματος στο επίπεδο της εθνικής ταυτότητας και στο επίπεδο των σχέσεων της χώρας μας με τη γειτονική Αλβανία έδωσε λαβή στην εμφάνιση ποικίλων θέσεων και επιχειρημάτων, σχετικά με τον προσανατολισμό, που πρέπει να διέπει την αντιμετώπιση των ανθρώπων αυτών. Έτσι, εμφανίστηκαν τοποθετήσεις, οι οποίες με άμεσο ή έμμεσο τρόπο έθεταν θέματα ξενοφοβίας, συντηρητισμού, εθνικής αυτοπροστασίας, ανθρωπιστικών αρχών καθώς και ρεαλιστικού πολιτικού προβληματισμού, πάντοτε με συγκεκριμένο πρόσημο ιδεολογικής και αξιολογικής προτίμησης.

Το κείμενο - ερέθισμα του υποδείγματος αυτού αναπτύσσει μια υπερασπιστική επιχειρηματολογία υπέρ των Αλβανών λαθρομεταναστών, προς την κατεύθυνση της ευνοϊκής μεταχείρισής τους τόσο από το επίσημο Κράτος όσο και από τους Έλληνες πολίτες. Χωρίς τη χρησιμοποίηση φορτισμένης γλώσσας, το κείμενο εισηγείται θέσεις, οι οποίες ποιοτικά (κατ΄αρχήν) θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν μειονοτικές. Η παραδοσιακή Ελληνική φιλοξενία και η αρνητική μεταναστευτική εμπειρία των Ελλήνων προβάλλονται σαν η ηθική βάση για τη συνδρομή προς τους Αλβανούς λαθρομετανάστες, ανεξαρτήτως κόστους. Η ανάληψη Ελληνικών πρωτοβουλιών πρέπει να φτάνει μέχρι την υποστήριξη εισόδου της Αλβανίας στην Ε.Ε., παρά την άθλια οικονομική της κατάσταση, και γενικά στη διευκόλυνση της εγκατάστασης και επαγγελματικής αποκατάστασης στη χώρα μας όσων Αλβανών το επιθυμούν. Το μέτρο της απέλασης χαρακτηρίζεται βάρβαρο και αντίθετο στον ανοικτό και ανεκτικό χαρακτήρα

της ελληνικής κοινωνίας. Αντίθετα, προτείνεται η απλούστευση των διαδικασιών παροχής της Ελληνικής υπηκοότητας στους Αλβανούς και η παροχή του δικαιώματος ψήφου, τουλάχιστον στις δημοτικές εκλογές.

Το κείμενο αποτελείται από τέσσερις παραγράφους, οι οποίες μεταξύ τους διακόπτονται από κάποια σλόγκαν, τυπωμένα με κεφαλαία γράμματα, τα οποία αναφέρονται στην ελεύθερη διακίνηση των Αλβανών μεταναστών (όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται), στην ισότιμη επαγγελματική τους μεταχείριση, στην άρνηση του μέτρου των απελάσεων, και στην απόδοση ίσων πολιτικών δικαιωμάτων σε Έλληνες και Αλβανούς.

Οι ερωτήσεις που περιλαμβάνονται στο pre-test αναφέρονται στη μεταχείριση γενικότερα των ξένων, που βρίσκονται στη χώρα μας. Η πρώτη από τις ερωτήσεις αυτές θέτει στα υποκείμενα το πρόβλημα του ποσοστού επι του συνολικού Ελληνικού πληθυσμού, των αλλοδαπών με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στη χώρα μας. Τα υποκείμενα δέχονται την πληροφορία ότι, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, το ποσοστό αυτό ανέρχεται σε 5% επι του συνολικού Ελληνικού πληθυσμού, οπότε καλούνται σε μια δεκαεξαβάθμια κλίμακα ποσοστών, να σημειώσουν το ποσοστό των αλλοδαπών, που κατά τη γνώμη τους θάπρεπε να έχει νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας. Η απάντηση στην ερώτηση αυτή μπορεί να θεωρηθεί σαν δείκτης των ξενόφιλων (ή ξενόφοβων) αισθημάτων του πειραματικού μας πληθυσμού. Η ίδια αυτή ερώτηση επαναλαμβάνεται και μετά την πειραματική φάση, κατά το post-test. Η διαφορά μεταξύ των δυο απαντήσεων αποτελεί μέτρο έμμεσης επιρροής, στο βαθμό που εκφράζει αποδοχή της ξενόφιλης λογικής του κειμένου - ερεθίσματος και επέκταση της εφαρμογής της σ΄ένα συγκεκριμένο ζήτημα.

Τα επτά ερωτήματα, που ακολουθούν αμέσως μετά και τα οποία σχετίζονται με τη θέση των διαφόρων εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων, που βρίσκονται στη χώρα μας, συνιστούν επίσης μια μέτρηση της κατ΄αρχήν ξενόφιλης ή ξενόφοβης τοποθέτησης των υποκειμένων μας. Τα τέσσερα από τα ερωτήματα αυτά έχουν ξενόφιλο περιεχόμενο ενώ τα υπόλοιπα τρία προβάλλουν απαγορευτικές και εχθρικές πρακτικές στη μεταχείριση των μειονοτήτων αυτών και η απάντηση δίνεται σε επταβάθμια κλίμακα (1 = όχι, 7 = ναί).

Το ερωτηματολόγιο γνώμης, το οποίο δίνεται αμέσως μετά το κείμενο - ερέθισμα, συγκροτείται από δεκαέξι προτάσεις, από τις οποίες, όπως και στα άλλα υποδείγματα, οι οκτώ καλύπτουν τη μέτρηση της άμεσης επιρροής και οι υπόλοιπες οκτώ τη μέτρηση της έμμεσης επιρροής. Οι οκτώ πρώτες υπάρχουν αυτούσιες στο κείμενο - ερέθισμα ενώ οι οκτώ έμμεσες συνιστούν τις αντίθετές τους. Τα υποκείμενα εκφράζουν το βαθμό συμφωνίας τους σε επταβάθμια κλίμακα (1 = διαφωνώ, 7 = συμφωνώ) και η κλίμακα των έμμεσων ερωτημάτων (κάτι που γίνεται και στο ερωτηματολόγιο γνώμης του πρώτου υποδείγματος) αντιστρέφεται, ώστε το 7 να εκφράζει τη μέγιστη διαφωνία με το

περιεχόμενό τους, πράγμα που αποτελεί και την άσκηση έμμεσης επιρροής από την πλευρά της πηγής, η οποία εισηγείται το κείμενο.

Μετά το ερωτηματολόγιο γνώμης ακολουθεί το ερωτηματολόγιο αιτιότητας, το οποίο αποτελείται από επτά αιτιολογήσεις των ιδεών, που υποστηρίζει η πηγή. Στα τρία πειράματα, στα οποία χρησιμοποιείται το υπόδειγμα αυτό, η πηγή είναι πάντα μειονοτική και τα υποκείμενα καλούνται σε επταβάθμια κλίμακα (1 = όχι, 7 = ναί) να δηλώσουν, σε ποιό βαθμό ο καθένας από τους λόγους αυτούς εξηγεί την αιτία, για την οποία η μειονότητα υποστηρίζει στο κείμενό της τις συγκεκριμένες ιδέες. Το ερωτηματολόγιο αυτό είναι το ίδιο, που έχει χρησιμοποιηθεί από τους Perez και Mugny στις έρευνες, που παρουσιάζονται στο βιβλίο τους "Le deni et la raison" (1986). Στόχος της χρησιμοποίησης του ερωτηματολογίου αυτού και στη δική μας έρευνα αποτελεί η διερεύνηση του τύπου της αιτιότητας, που εγκαθιδρύουν τα υποκείμενα ανάμεσα στο λόγο και στα χαρακτηριστικά της πηγής επιρροής. Η διαφορετική αιτιολόγηση της επιχειρηματολογίας - ερεθίσματος, σαν αποτέλεσμα των εκάστοτε πειραματικών χειρισμών, είναι κεντρικός δείκτης της αναπαράστασης, που διαμορφώνουν τα υποκείμενα για τις δυο βασικές παραμέτρους της διαδικασίας επιρροής και συνακόλουθα δείκτης του υποβάθρου αποδοχής ή απόρριψης τόσο του μηνύματος όσο και της πηγής. Οι αιτιολογήσεις, που χρησιμοποιούνται, αφορούν στην υπεράσπιση ανθρωπιστικών αρχών, στην αντικειμενικότητα, στην ανταπόκριση μεταξύ ιδεών και προσωπικότητας των μελών της πηγής, στον περιθωριακό χαρακτήρα της πηγής, στην προσήλωσή της στην εθνική της κουλτούρα, στην ανάγκη ανταπόκρισης στις εξωτερικές συνθήκες κρίσης και στην υπηρέτηση των πολιτικών της συμφερόντων. Προσφέρεται έτσι μια ευρεία γκάμα αιτιολογήσεων, ικανών να καλύψουν τις διαφορετικές πιθανές τυπολογίες πρόσληψης του είδους συμπεριφοράς της πηγής.

Αμέσως μετά χρησιμοποιούμε δύο ερωτηματολόγια, τα οποία ονομάζουμε "ερωτηματολόγια του είδους διαπραγμάτευσης". Τα ερωτηματολόγια αυτά αποτελούνται από τέσσερις προτάσεις (τις ίδιες και για τα δυο), για τις οποίες ρωτάμε τα υποκείμενα - στο πρώτο ερωτηματολόγιο - σε ποιό βαθμό κατά τη γνώμη τους καθεμιά απ' αυτές ταιριάζει στον τρόπο έκφρασής της με τον τρόπο έκφρασης του κειμένου, το οποίο έγραψε η (μειονοτική) πηγή. Η απάντηση δίνεται πάντα σε επταβάθμια κλίμακα (1 = δεν ταιριάζει καθόλου, 7 = ταιριάζει απόλυτα).

Η σκοπιμότητα της μέτρησης αυτής έγκειται στην ανάγκη μεγαλύτερης επικέντρωσης στη διάσταση περιεχομένου της σύγκρουσης, στην οποία επιδίδεται η πηγή, πάντα, εννοείται, κατά την αντίληψη των υποκειμένων. Έτσι, οι προτάσεις αυτές συνιστούν μέτρο της εικόνας, που σχηματίζουν τα υποκείμενα, για τις κανονιστικές βάσεις και την αξιολογική κατεύθυνση της υιοθετούμενης από την πηγή επιχειρηματολογίας.

Για τη διαμόρφωση των προτάσεων, διασταυρώσαμε δυο διαστάσεις αυξομείωσης της έντασης και της υφής της σύγκρουσης: τον ευκτικό/επιτακτικό τρόπο διατύπωσης και την ανθρωπιστική/πολιτική τεκμηρίωση της επιχειρηματολογίας, της σχετικής με την αντιμετώπιση των Αλβανών λαθρομεταναστών. Έτσι, δημιουργήσαμε μια πρόταση ευκτική/πολιτική, μια ευκτική/ανθρωπιστική, μια επιτακτική/ανθρωπιστική και μια επιτακτική/πολιτική. Η καθεμιά από τις προτάσεις αυτές αποτελεί ένα διαφορετικό τύπο διακανονισμού της σύγκρουσης σχετικά με το αντικείμενο επιρροής και η διερώτηση των υποκειμένων πάνω στο βαθμό ομοιότητάς τους με το κείμενο - ερέθισμα συνιστά έναν έμμεσο τρόπο μελέτης του είδους διαπραγμάτευσης, το οποίο υιοθετεί η πηγή, όσον αφορά το περιεχόμενο των σχετικών τοποθετήσεων.

Η ιδέα της διασταύρωσης των δυο αυτών τύπων διακανονισμού της σύγκρουσης (διατύπωση και αξιολογική τεκμηρίωση του επιχειρήματος) προέρχεται από άλλα πειράματα, τα οποία έχουν χρησιμοποιήσει πειραματικά υποδείγματα, που αφορούν στην ξενοφοβία (ενδεικτικά: Mugny, Kaiser, Papastamou 1983, Mugny, Perez, Kaiser, Papastamou 1984, Mugny, Perez 1985, Perez, Mugny Roux 1989, Mugny, Maggi et al. 1991).

Το δεύτερο ερωτηματολόγιο του είδους διαπραγμάτευσης περιλαμβάνει τις ίδιες ακριβώς προτάσεις. Αυτή τη φορά όμως, τα υποκείμενα καλούνται να δηλώσουν (με τη βοήθεια της γνωστής επταβάθμιας κλίμακας) το βαθμό προσωπικής τους συμφωνίας με κάθε μια απ΄αυτές. Η μέτρηση αυτή συμπληρώνει την προηγούμενη, καθώς αφορά στο βαθμό αποδοχής από τα υποκείμενα του είδους διαπραγμάτευσης, που υιοθετεί η πηγή. Η αποδοχή αυτή εκφράζει την ένταση και την υφή της σύγκρουσης, που τα υποκείμενα είναι διατεθειμένα να ανεχτούν από την πηγή, σε δεδομένες, εννοείται, πειραματικές περιστάσεις, καθώς επίσης και την αναπαράσταση, που διαμορφώνουν γιά τις ευρύτερες οργανωτικές αρχές, οι οποίες διέπουν τη συγκεκριμένη τοποθέτηση της πηγής πάνω στο αντικείμενο επιρροής.

Τέλος, χρησιμοποιείται το γνωστό ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής, το οποίο γιά το συγκεκριμένο υπόδειγμα αποτελείται από 24 διπολικές κλίμακες, καθώς έχει αφαιρεθεί η κλίμακα "οικολόγοι/αντιοικολόγοι" και δεν υπάρχει η κλίμακα "καπνιστές/αντικαπνιστές" του δεύτερου υποδείγματος.

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των πειραματικών μας υποδειγμάτων, οφείλουμε να αναφερθούμε σ΄ένα ακόμα όργανο μέτρησης, το οποίο χρησιμοποιείται στα τρία πρώτα πειράματα και το οποίο αφορά στη συγγραφή κειμένων από τον πειραματικό μας πληθυσμό, σχετικών με τη διαδικασία και το αντικείμενο επιρροής. Το έργο αυτό, με διαφορετική διατύπωση και προσανατολισμό ανάλογα με τους χειρισμούς του κάθε πειράματος, κάνει πράξη την περισσότερο ενεργητική συμμετοχή των υποκειμένων στην όλη αλληλεπίδραση και τη δυνατότητα ισότιμης ανάδρασής τους στο μήνυμα, που

δέχονται. Μέσα από τα κείμενα έχουμε τη δυνατότητα να δούμε τις διακυμάνσεις και επικεντρώσεις τους στις επιμέρους παραμέτρους της διαδικασίας επιρροής. Η ευελιξία της απλής θεματικής ανάλυσης περιεχομένου, στην οποία υποβάλλουμε τα κείμενα, θεωρούμε ότι βοηθάει στην αποκάλυψη κάποιων περισσότερο ποιοτικών πλευρών της πρόσληψης της εικόνας της πηγής, της επεξεργασίας του μηνύματός της και της προσπάθειας ευρύτερης σημασιοδότησης συνολικά του αντικειμένου επιρροής. Έχουμε λοιπόν την πεποίθηση ότι, στα κείμενα του πειραματικού μας πληθυσμού θα ανακαλύψουμε στοιχεία, τα οποία τα επιμέρους ερωτηματολόγια, όσο επαρκή κι αν είναι, αδυνατούν ίσως να φέρουν στην επιφάνεια.

.....

Η παρουσίαση των έξι πειραματικών ερευνών πεδίου, η οποία ακολουθεί, θα δώσει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να κρίνει την εγχειρηματική αξία των πειραματικών μας υποδειγμάτων και των μεθοδολογικών μας επιλογών. Αυτό που δοκιμάζεται είναι το κατά πόσο το υλικό και τα όργανα μέτρησης του κάθε υποδείγματος ανταποκρίθηκαν επαρκώς στις απαιτήσεις εφαρμογής της πειραματικής μεθόδου και στην ορθή απόδοση βασικών θεωρητικών εννοιών. Εκείνο όμως που κρίνεται ακόμα περισσότερο είναι η γονιμότητα και η ευστοχία των πειραματικών χειρισμών, η ορθή ανταπόκρισή τους στις απαιτήσεις των υποθέσεων και η ευρηματική αξιοποίηση της ίδιας της θεωρίας. Η ευθύνη για όλ΄αυτά βαρύνει αποκλειστικά και μόνο τον υπεύθυνο σχεδιασμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΘΕΣΙΑ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΩΝ

1).Στρατηγικές αντίστασης στη μειονοτική επιρροή: οι κανονιστικές παράμετροι της διαπραγμάτευσης

Οι στρατηγικές αντίστασης στην επιρροή των μειονοτήτων αποτελούν συμβατικοποιημένους τρόπους συλλογικής ανάγνωσης της μειονοτικής συμπεριφοράς και παρουσίας. Συνιστούν τους μηχανισμούς εκείνους με τους οποίους η κυρίαρχη ιδεολογία προμηθεύει τον πληθυσμό, ώστε να καταστήσει ανενεργή τη δύσκολη να επιτευχθεί αλλά ριζικού χαρακτήρα, μειονοτική επιρροή.

Οι στατηγικές αντίστασης λειτουργούν συντηρώντας και αναπαράγοντας κατεστημένες, αρνητικά σημασιοδοτημένες αναπαραστάσεις των μειονοτήτων στα μάτια του πληθυσμού και η έννοιά τους εκφράζει με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο τη σύγκρουση (και τη διεργασία επίλυσής της), την οποία δημιουργεί η ακρότητα ή η πρωτοτυπία των μειονοτικών θέσεων και ο στιγματισμός της εν γένει παρουσίας της.

Το είδος και η ένταση ενεργοποίησής τους προσδιορίζεται με βάση τη σχέση, που υπάρχει μεταξύ πηγής και δέκτη, καθώς και διάφορους παράγοντες του ευρύτερου πλαισίου επιρροής. Η μελέτη των στρατηγικών αντίστασης αποτελεί απο μόνη της μια αντίστροφη πορεία στη διερεύνηση των δυνατοτήτων, που έχουν οι μειονότητες για άσκηση επιρροής.

Κατ΄αρχήν **η ακαμψία**, η οποία χρησιμοποιείται απο την ίδια τη μειονότητα ως στρατηγική προσέγγισης του στόχου επιρροής, βρέθηκε στα πρώτα πειράματα, που χειρίζονταν το είδος διαπραγμάτευσης σαν ανεξάρτητη μεταβλητή, να παρεμποδίζει τη διάδοση των μειονοτικών ιδεών, σε αντίθεση με μια πιο ευλίγιστη διαπραγμάτευση (Mugny, Pierrehumbert et Zumbel 1972-73, Mugny 1975). Παρατηρήθηκε επίσης στην εικόνα της μειονότητας ένα φαινόμενο επισκιασμού της αντίληψης σταθερότητας απο τη διάσταση της ακαμψίας, ακριβώς στις συνθήκες, όπου αυτή υιοθετούνταν απο την πηγή. Το γεγονός αυτό δείχνει το ρόλο της ακαμψίας ως βασικής διάστασης αντίληψης της μειονοτικής παρουσίας απο τον πληθυσμό και κεντρικού μηχανισμού αναστολής της μειονοτικής επιρροής.

Ωστόσο, αν λάβουμε υπόψη τα διαφορετικά *επίπεδα* επιρροής, την άμεση και έμμεση δηλαδή φύση των αλλαγών γνώμης, παρατηρούμε την αδυναμία της ακαμψίας να ανακόψει την έμμεση μειονοτική επιρροή, η οποία συνίσταται σε επιχειρήματα,

αξιολογήσεις και συμπεριφορές, για τα οποία η μειονότητα δεν τοποθετείται μεν άμεσα στο μήνυμά της αλλά τα οποία συμπεραίνονται, ως ανήκοντα στην ίδια κατευθυντήρια γραμμή οργάνωσης της επιχειρηματολογίας της.

Σ'ένα πείραμα των Mugny και Papastamou (1975-76) διασταυρώνεται το ευλίγιστο και το άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης με το βαθμό σύγκρουσης μεταξύ πηγής και στόχου επιρροής. Όταν η σύγκρουση αυτή δεν είναι ισχυρή, η ευλίγιστη μειονότητα ασκεί την ίδια ποσότητα άμεσης και έμμεσης επιρροής ενώ η άκαμπτη ασκεί αποκλειστικά σχεδόν έμμεση επιρροή, η οποία μάλιστα είναι μεγαλύτερη απ'αυτή της ευλίγιστης μειονότητας. Στις συνθήκες, όπου η σύγκρουση οξύνεται, η ευλίγιστη μειονότητα γίνεται περισσότερο αποτελεσματική τόσο σε άμεσο όσο και σε έμμεσο επίπεδο , σε αντίθεση με την άκαμπτη, η οποία χάνει μεγάλο μέρος της έμμεσης επιρροής της. Με λίγα λόγια, αυτή η συσσώρευση σύγκρουσης πέρα απο ένα optimum επίπεδο συντελεί, ώστε η άκαμπτη μειονότητα να χάνει το προνόμιο της άσκησης έμμεσης επιρροής (βλ. Mugny et Perez 1986).

Στο βαθμό λοιπόν, που η σύγκρουση δεν οξύνεται απεριόριστα, το άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης υποβοηθά την έμμεση φύση της αλλαγής καθώς και τη διατήρησή της μετά απο ένα διάστημα χρονικής καθυστέρησης. Αυτό ακριβώς δείχνει ένα πείραμα των Moscovici, Mugny και Papastamou (1981, βλ. επίσης και Papastamou 1979 πείραμα 5), στο οποίο μια πλειοψηφία και μια μειονότητα υιοθετούν άλλωτε ευλίγιστο άλλωτε άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης. Στο δεύτερο μετα-τέστ, το οποίο τα υποκείμενα συμπληρώνουν δυο εβδομάδες μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, η άκαμπτη μειονότητα οδηγεί τα υποκείμενα στο να απορρίψουν ακόμα περισσότερο τις άμεσες θέσεις της. Ταυτόχρονα όμως είναι η μοναδική, που επιτυγχάνει αύξηση της έμμεσης επιρροής της, γεγονός το οποίο αποτελεί απόδειξη της δυνατότητάς της, να παράγει το φαινόμενο της "αδρανούσας επενέργειας", της παραγωγής δηλαδή πραγματικής μεταστροφής μετά απο ένα διάστημα χρονικής καθυστέρησης.

Η **κοινωνική κατηγοριοποίηση** λειτουργεί επίσης σαν στρατηγική αντίστασης στη μειονοτική επιρροή. Η κατηγοριοποίηση ορίζεται απο τους Tajfel και Forgas (1981) ως "διαδικασία ταξινόμησης του περιβάλλοντος, βάσει κατηγοριών, δηλαδή μέσω του σχηματισμού ομάδων ατόμων, αντικειμένων και γεγονότων, που είναι όμοια ή ισοδύναμα ως πρός τις σχέσεις τους με τις ενέργειες, τις προθέσεις ή τις στάσεις ενός ατόμου. Η κύρια λειτουργία της κατηγοριοποίησης έγκειται στο ρόλο της ως όργανο συστηματοποίησης του περιβάλλοντος με σκοπό τη δράση". Σαν ενεργός δομή σκέψης και συμπεριφοράς η κατηγοριοποίηση στον κοινωνικό χώρο έχει χαρακτήρα κανονιστικό, καθώς διέπεται απο ιδεολογικές, πολιτιστικές και αξιολογικές φορτίσεις. Οι θεμελιώδεις γνωστικοί μηχανισμοί, που εμπλέκονται στη διαδικασία κοινωνικής κατηγοριοποίησης είναι για τον Tajfel (1972,78) α)η επίταση των ενδοομαδικών ομοιοτήτων, που οδηγεί στο

φαινόμενο ενδοομαδικής ευννοιοκρατίας, στην επεξεργασία θετικών αξιολογήσεων για την ομάδα υπαγωγής και β)ο τονισμός των διαφορών με την εξωομάδα, που μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικά φορτισμένες αναπαραστάσεις και εχθρικές συμπεριφορές εναντίον της.

Η ενδοομαδική ευννοιοκρατία βρίσκεται στη βάση της διαδικασίας κοινωνικής ταύτισης του ατόμου και τη σύστοιχη προσπάθεια εξασφάλισης θετικής ατομικής ταυτότητας (Turner 1981,1987) μέσω της αυτοαπόδοσης των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων της ομάδας υπαγωγής.

Η εισαγωγή της προβληματικής των διομαδικών σχέσεων στα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής προσανατολίστηκε αρχικά στη λογική της ενδοομαδικής ευννοιοκρατίας και της εξωομαδικής διάκρισης. Πολλά πειραματικά ευρήματα (ενδεικτικά: Maass Clark and Haberkorn 1982, Martin 1987, Doise Gachoud et Mugny 1986,) έδειξαν ότι η άσκηση επιρροής αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο των ενδοομαδικών μειονοτήτων, την ίδια στιγμή που οι εξωομαδικές μειονότητες βρίσκονται σε πλήρη αδυναμία να ασκήσουν επιρροή. Τα ευρήματα αυτά όμως καλύπτουν το άμεσο επίπεδο επιρροής και το δημόσιο χαρακτήρα των απαντήσεων των υποκειμένων, γεγονός που εκφράζει την ανεπάρκεια του μηχανισμού κατηγοριοποίησης, να ερμηνεύσει πλήρως τα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής και ειδικότερα την περίπτωση της έμμεσης απο πλευράς περιεχομένου και χρονικής καθυστέρησης. Σ΄ένα πείραμα των Mugny Kaiser και Papastamou (1983) μια ξενόφιλη μειονότητα, άλλωτε αυτόχθονη, άλλωτε αλλοδαπή, υιοθετούσε ανάλογα, με τη συνθήκη, μια επιχειρηματολογία ανθρωπιστικού περιεχομένου ή μια επιχειρηματολογία περισσότερο κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα. Στο πρώτο μετα-τέστ, αμέσως μετά τη διενέργεια των πειραματικών χειρισμών και στις συνθήκες, κατά τις οποίες δεν εφαρμόζεται κανενός είδους ψυχολογική αιτιολογία για την ερμηνεία των μειονοτικών ιδεών, παρατηρείται συστηματικά ένα φαινόμενο ενδοομαδικής διαστρέβλωσης, η οποία εκδηλώνεται με τη μορφή μεγαλύτερης επιρροής απο την πλευρά της αυτόχθονης μειονότητας και περισσότερο θετικής αξιολόγησής της απο τα υποκείμενα. Στο δεύτερο μετα-τέστ όμως, δυο εβδομάδες αργότερα, η αλλοδαπή (εξωομαδική) μειονότητα, η οποία προβάλλει ανθρωπιστική επιχειρηματολογία, είναι η μόνη, που ασκεί επιρροή και παρά το γεγονός, ότι αξιολογείται περισσότερο αρνητικά απο την αυτόχθονη, εν τούτοις αναγνωρίζεται κάποια λογική στην παρέμβασή της, καθώς και ότι οι θέσεις της ανταποκρίνονται στις εξωτερικές συνθήκες κρίσης και στην εθνική της κουλτούρα.

'Ενα άλλο πείραμα των Mugny, Perez, Kaiser και Papastamou (1984) επίσης διερευνά τα περιθώρια της μειονότητας, να χειριστεί σ΄ένα διομαδικό πλαίσιο την ένταση της σύγκρουσης, μέσω της προσαρμογής του ιδεολογικού περιεχομένου, που υποστηρίζει. Τα υποκείμενα, αυτόχθονοι και αλλοδαποί, έπρεπε να εκφράσουν το βαθμό

συμφωνίας τους με τις ξενόφιλες διεκδικήσεις μιας μειονότητας επίσης αυτόχθονης ή αλλοδαπής. Οι διεκδικήσεις αυτές βασίζονταν είτε σε μια διάσταση ανθρωπιστικού προβληματισμού είτε σε μια διάσταση περισσότερο κοινωνικοπολιτική. Συστηματικά, τα υποκείμενα με ξένη καταγωγή συμφωνούν περισσότερο με τις ξενόφιλες διεκδικήσεις, αποτέλεσμα απόλυτα σύμφωνο με τη λογική της διομαδικής διαφοροποίησης. Επίσης, η αυτόχθονη μειονότητα, χωρίς να έχει μεγαλύτερη επιρροή απο την αλλοδαπή, είναι πιο αποτελεσματική, όταν υιοθετεί επιχειρηματολογία κοινωνικοπολιτικού περιεχομένου, σε αντίθεση με την αλλοδαπή, η οποία έχει μεγαλύτερη επιρροή, όταν προβάλλει διεκδικήσεις ανθρωπιστικού χαρακτήρα. Τα αποτελέσματα αυτά είναι περισσότερο έντονα για τα αυτόχθονα και ιδεολογικά περισσότερο κοντινά στη μειονότητα υποκείμενα, γεγονός που οφείλεται στην αυξημένη αίσθηση της σύγκρουσης ταύτισης και τη μεγαλύτερη πιθανότητα ανεπιθύμητης απόδοσης αρνητικών χαρακτηριστικών.

Η δυνατότητα της μειονότητας να επεμβαίνει ενεργητικά στο πεδίο των κοινωνικών διακρίσεων και μέσω του διακανονισμού της συμπεριφοράς της, να ακυρώνει τις δυσμενείς γι΄αυτήν επιπτώσεις της εξωομαδικής διάκρισης, φαίνεται και σ΄ένα άλλο πείραμα των Mugny και Perez (1985). Η επιχειρηματολογία της ξενόφιλης πηγής βασίζεται, ανάλογα με τις συνθήκες, άλλωτε σε βιβλικές αναφορές, γεγονός που την καθιστά περισσότερο ενδοομαδική (δεδομένου ότι τα υποκείμενα ήταν καθολικοί ιερείς), άλλωτε σε αναφορές αποκλειστικά κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα. Οι διεκδικήσεις, που προβάλλονταν υπέρ των ξένων ήταν είτε ανθρωπιστικού είτε κοινωνικοπολιτικού χαρακτήρα, ενώ μια τρίτη μεταβλητή αφορούσε στην περισσότερο τυπική μορφή της διαπραγμάτευσης, η οποία, ανάλογα με τις συνθήκες, έπαιρνε τη μορφή μιας επιτακτικής ή ευκτικής διατύπωσης του μειονοτικού λόγου. Τα αποτελέσματα ήταν περισσότερο έντονα, στην περίπτωση που η μειονότητα πρόβαλλε ανθρωπιστικές διεκδικήσεις, καθώς αυτές εκφράζουν ιδεολογικά περιεχόμενα καθοριστικά για την ταυτότητα των υποκειμένων, ως χριστιανών, στο βαθμό που η αποδοχή συγκεκριμένων κάθε φορά ιδεολογικών θέσεων αποτελεί κρίσιμο σημείο για τον επανορισμό της κοινωνικής ταυτότητάς τους. Έτσι, η "ενδοομαδική" μειονότητα, που βασίζει το λόγο της σε βιβλικές αναφορές, ασκεί μεγαλύτερη επιρροή, όταν οξύνει τη σύγκρουση, μέσω της υιοθέτησης μιας διαπραγμάτευσης επιτακτικού χαρακτήρα. Αντίθετα, η "εξωομαδική" κοινωνικοπολιτική πηγή αποδεικνύεται περισσότερο αποτελεσματική, όταν αμβλύνει τη σύγκρουση, με την υιοθέτηση ενός ευκτικού τύπου διαπραγμάτευσης.

Τα αποτελέσματα των πειραμάτων αυτών, τα οποία αναφέρθηκαν ενδεικτικά, αποδεικνύουν ότι, οι συνέπειες της κοινωνικής κατηγοριοποίησης κάθε άλλο παρά αναπόδραστες είναι για την άσκηση μειονοτικής επιρροής. Οι μειονότητεςέχουν τη δυνατότητα, να επεμβαίνουν ενεργά στο κοινωνικό πεδίο και μέσω της ρητορικής τους να τροποποιούν τα μονοδιάστατα αποτελέσματα της κατηγοριοποίησης. Μέσω των

διαφορετικών ειδών διαπραγμάτευσης προβαίνουν σε διακανονισμό της έντασης και της υφής της εισαγόμενης σύγκρουσης, προκαλώντας ταυτόχρονα νέες σημασιοδοτήσεις στο κοινωνικό πεδίο. Για τους Mugny και Perez (1986) η κατηγοριοποίηση απλά σκιαγραφεί τα όρια ελευθερίας της μειονότητας για τη δυνατότητα εισαγωγής της σύγκρουσης. Μέσα λοιπόν απο τη δυναμική αυξομοίωσης και παραλλαγής της υφής της σύγκρουσης, η μειονότητα θέτει όρια στις εναντίον της κοινωνικές διακρίσεις (που συνήθως την κατηγοριοποιούν σαν εξωομάδα) καθιστώντας με τον τρόπο αυτό ανενεργή την κοινωνική κατηγοριοποίηση, ως στρατηγική αντίστασης ενάντια στην έμμεση και βραδυφλεγή χρονικά επιρροή, κυρίως των εξωομαδικών μειονοτήτων.

Την τρίτη στρατηγική αντίστασης στη μειονοτική επιρροή αποτελεί η **γνωστική ακύρωση**, την οποία ο Moscovici ορίζει (1987) σαν άρνηση απόδοσης οποιασδήποτε αληθοφάνειας για ένα γεγονός ή μια βεβαιότητα, που εκφράζει μια μειονότητα. Μια τέτοιου τύπου γνωστική διεργασία όμως απαιτεί, κατά πρώτο λόγο, τη γνωστική επικέντρωση και ανακατασκευή απο την πλευρά του υποκειμένου, του περιεχομένου της θέσης, που αποτελεί το στόχο της ακύρωσης. Με τον τρόπο αυτό το υποκείμενο εμπλέκεται σε μια διαδικασία σύγκρουσης διαφορετικών επιχειρημάτων και σημασιοδοτήσεων γύρω απο το αντικείμενο επιρροής. Έτσι, η προσπάθεια άρνησης των μειονοτικών θέσεων καταλήγει σε μια ακούσια εμπλοκή επισήμανσης και κατανόησης των οργανωτικών αρχών των μειονοτικών θέσεων. Με τη σειρά της αυτή απελευθερώνει μια δημιουργική δραστηριότητα επικύρωσης της γενικότερης μειονοτικής λογικής, με τη μορφή ανακάλυψης και επεξεργασίας νέων σημασιών και επέκτασης της οργανωτικής αρχής της μειονοτικής σκέψης σε διαφορετικά αντικείμενα και θέματα.

Οι Moscovici, Mugny και Perez έλεγξαν σ΄ένα πείραμα (1984-85) τη διπλή υπόθεση, σύμφωνα με την οποία η γνωστική ακύρωση έχει τη δυνατότητα να αναστέλει την άμεση μειονοτική επιρροή, χωρίς όμως να έχει ανάλογο αποτέλεσμα στην παραγωγή του φαινομένου μεταστροφής.

Στο πείραμα αυτό, που χρησιμοποιεί το πειραματικό υπόδειγμα της έκτρωσης/αντισύλληψης, τα υποκείμενα, σε μια συνθήκη ελέγχου, απλά απαντούν στα ερωτηματολόγια γνώμης πάνω στα ζητήματα της έκτρωσης και της αντισύλληψης. Σε μια δεύτερη συνθήκη διαβάζουν επιπλέον ένα μειονοτικό κείμενο, το οποίο τοποθετείται με ακραίο τρόπο υπέρ της έκτρωσης, ενώ στην τρίτη συνθήκη (συνθήκη ακύρωσης) μετά την ανάγνωση του κειμένου τα υποκείμενα καλούνται να ανακαλύψουν "ποιές είναι οι τέσσερις προτάσεις που δεν ευσταθούν και δεν αξίζει τον κόπο να τους δίνει κανείς σημασία". Με το χειρισμό αυτό, τα υποκείμενα οδηγούνται στην άρνηση του ορθολογικού χαρακτήρα των μειονοτικών θέσεων και άρα στην άρνηση να τους αποδώσουν οποιαδήποτε μορφή εγκυρότητας.

Το ίδιο ερωτηματολόγιο γνώμης, που συμπληρώνουν τα υποκείμενα αμέσως μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, συμπληρώνουν και τρείς εβδομάδες αργότερα, γεγονός που επιτρέπει τη μέτρηση και της χρονικά έμμεσης επιρροής.

Οι θέσεις των υποκειμένων πάνω στην έκτρωση (μέτρηση άμεσης) και κυρίως στην αντισύλληψη (μέτρηση έμμεσης επιρροής) αμέσως μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, γίνονται περισσότερο ευνοϊκές μόνο στην περίπτωση, κατά την οποία τα υποκείμενα απλά διαβάζουν το κείμενο, χωρίς να οδηγηθούν, να το ακυρώσουν γνωστικά. Στο χρονικά άμεσο επίπεδο λοιπόν, η στρατηγική ακύρωσης - όπως είχε προβλεφθεί - εμποδίζει τη διάδοση της μειονοτικής επιρροής κυρίως στην άμεση μορφή της.

Τα αποτελέσματα της συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου γνώμης όμως μετά το διάστημα των τριών εβδομάδων αποκαλύπτουν τα "παράδοξα" αποτελέσματα της γνωστικής ακύρωσης: η μειονοτική επιρροή, τόσο στην άμεση όσο και στην έμμεση μορφή της, αυξάνεται με το πέρασμα του χρόνου, ενώ η μειονότητα στην ίδια αυτή συνθήκη ακύρωσης αν και αξιολογείται λιγότερο θετικά και υπερτονίζεται η ακαμψία της, εντούτοις αναγνωρίζεται ο εναλλακτικός χαρακτήρας της. Το γεγονός αυτό αποτελεί την αναγκαία συνθήκη για τη δραστηριότητα γνωστικής επικύρωσης, γύρω απο την οργανωτική αρχή των μειονοτικών τοποθετήσεων.

Το γεγονός της εσωτερίκευσης και επαγωγής, απο την πλευρά των υποκειμένων, της οργανωτικής αρχής της ανεκτικότητας, που διέπει τις μειονοτικές θέσεις, αποδείχτηκε επίσης σ΄ένα άλλο πείραμα απο τους Perez, Mugny και Moscovici (1986). Το γνωστό κείμενο υπέρ των εκτρώσεων αποδίδονταν άλλωτε σε μια μειονότητα άλλωτε σε μια πλειοψηφία, η οποία ανήκε στην ίδια ή σε διαφορετική κατηγορία με τα υποκείμενα. Τα υποκείμενα στις μισές συνθήκες προσανατολίζονταν σε μια διεργασία γνωστικής ακύρωσης των μειονοτικών θέσεων, κάτι που δεν γίνονταν στις άλλες μισές. Προκειμένου οι ερευνητές να ελέγξουν την υπόθεση, του κατά πόσο η μειονότητα μπορεί να προκαλέσει μια γενικότερη αποδοχή της οργανωτικής της αρχής, εισήγαγαν και στο πρώτο και στο δεύτερο μετα-τέστ ένα ερωτηματολόγιο με διάφορες προτάσεις φιλελεύθερου και συντηρητικού προσανατολισμού, σχετικά με διάφορα κοινωνικά θέματα (οικογένεια, σχολείο, ηθικές αξίες κ.λ.π.) Πραγματικά, τη μεγαλύτερη αποδοχή στο δεύτερο μετα-τέστ προτάσεων, που εξέφραζαν την αρχή της κοινωνικής ανεκτικότητας, παρήγαγε η εξωομαδική μειονότητα, η οποία δεν είχε υποστεί ακύρωση και η εσωομαδική μειονότητα, της οποίας το μήνυμα είχε ακυρωθεί.

Με το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνεται ταυτόχρονα, ότι τόσο η κατηγοριοποίηση όσο και η γνωστική ακύρωση, όχι μόνο δεν παρεμποδίζουν αλλά αντίθετα διευκολύνουν τη γνωστική επεξεργασία, εσωτερίκευση και επέκταση της οργανωτικής αρχής, η οποία υποβαστάζει τις μειονοτικές ιδέες.

Η **ψυχολογιοποίηση** (Papastamou 1986), σε αντίθεση με τις άλλες τρείς στρατηγικές αντίστασης στη μειονοτική επιρροή, είναι η μοναδική, που έχει αποδειχτεί μέχρι τώρα, ότι είναι σε θέση να σταματά και την έμμεση επιρροή της μειονότητας. Η ψυχολογιοποίηση συνίσταται στην εγκαθίδρυση ενός άμεσου δεσμού αιτιότητας ανάμεσα στη συμπεριφορά ή τις ιδέες μιας πηγής επιρροής και στα ιδιαίτερα ψυχολογικά της χαρακτηριστικά. Το υποκείμενο επικεντρώνεται στο περιεχόμενο του μηνύματος και το ερμηνεύει σαν αποτέλεσμα των ψυχολογικών χαρακτηριστικών της πηγής.

Ο Papastamou (1994, σελ. 176-77) συμπυκνώνει ως εξής τα κυριότερα πειραματικά ευρύματα για τον τρόπο επενέργειας της ψυχολογιοποίησης και τις συνθήκες, που τη διευκολύνουν:

- "Η ψυχολογιοποίηση παράγει μια αντίσταση στη μειονοτική επιρροή αλλά όχι στην επιρροή της πλειοψηφίας (Papastamou 1986), η επιρροή της οποίας μπορεί να αυξάνεται υπο την επίδραση μιας ψυχολογικής ερμηνείας των πλειοψηφικών απαντήσεων (Moscovici et Personnaz 1986)

- Η επενέργεια της ψυχολογιοποίησης σαν αντίστασης διευκολύνεται περισσότερο όταν κατευθύνεται εναντίον μιας μειονοτικής ομάδας απ΄ ό,τι όταν κατευθύνεται σ΄ένα μειονοτικό ηγέτη (Papastamou 1985)

- Η ψυχολογιοποίηση μειώνει περισσότερο τη μειονοτική επιρροή, όταν η πηγή θεωρείται, ότι ανήκει στην εσωομάδα απ΄ό,τι όταν θεωρείται ότι ανήκει στην εξωομάδα. (Mugny, Kaiser et Papastamou 1983)

- Τα υποκείμενα, τα περισσότερο κοντινά, απο ιδεολογική άποψη, στις θέσεις της μειονότητας, είναι περισσότερο ευαίσθητα στην ψυχολογιοποίηση, με την έννοια ότι σ' αυτά παρατηρείται περισσότερο μια μείωση της μειονοτικής επιρροής (Papastamou, Mugny et Kaiser 1980)

- Ένας ουσιαστικός παράγοντας, που ενεργοποιεί την ψυχολογιοποίηση ως αντίσταση, συνίσταται στη σύγκρουση, η οποία αντιπαραθέτει την πηγή με το υποκείμενο (Papastamou et Mugny 1987): όσο εντονότερη είναι η σύγκρουση, τόσο περισσότερο η ψυχολογιοποίηση εμποδίζει τα υποκείμενα να προσεγγίσουν το μειονοτικό μήνυμα. Το αντίστροφο συμβαίνει όταν η ψυχολογιοποίηση απουσιάζει.

- Η ψυχολογιοποίηση μειώνει την επιρροή, στην περίπτωση ιδιαίτερα που σκιαγραφεί το ψυχολογικό προφίλ μιας μειονοτικής ομάδας, χωρίς να αναφέρεται στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά, τα οποία διαφοροποιούν μεταξύ τους τα μέλη της μειονότητας. Αυτό ακριβώς έδειξε ένα πείραμα (Papastamou et Mugny 1990), στο οποίο είχε εισαχθεί η ιδεολογική ομοιότητα ή η διαφορά μεταξύ δυο μειονοτήτων, εξηγούμενη απο μια αντίστοιχη ψυχολογική ομοιότητα ή διαφορά. Το ίδιο αποτέλεσμα υπογραμμίζουν και τα ευρύματα των Papastamou και Kaiser (1986), οι οποίοι χειρίστηκαν άμεσα την αποδιδόμενη σημασία στην ψυχολογιοποίηση: υπο την έννοια μιας ψυχολογίας της ομάδας, η ψυχολογιοποίηση εμποδίζει τη μειονοτική επιρροή. Σαν ατομική ή " διαφοροποιητική" ψυχολογία έχει την τάση να αυξάνει το μειονοτικό αποτέλεσμα επιρροής.

- Τα αποτελέσματα της ψυχολογιοποίησης διέπονται επίσης απο το κανονιστικό πλαίσιο της διαδικασίας επιρροής (Papastamou et Mugny 1984). Η ψυχολογιοποίηση μειώνει την επιρροή μιας μειονότητας θεωρούμενης ως "παρεκκλίνουσας" ενώ αντίθετα αυξάνει την επιρροή μιας μειονότητας "πρωτότυπης".

- Η επενέργεια αντίστασης της ψυχολογιοποίησης παρουσιάζει μια ουσιαστική ιδιαιτερότητα: η ψυχολογιοποιητική πρόσληψη των μειονοτικών συμπεριφορών παρεμποδίζει την άμεση επιρροή των μειονοτήτων αλλά επίσης και τη λανθάνουσα (Papastamou 1987), έμμεση (Papastamou 1988), χρονικά βραδυφλεγή (Mugny, Kaiser et Papastamou 1983) καθώς και τις δυο μαζί (Papastamou et Kaiser 1987)"

- Με λίγα λόγια, η ψυχολογιοποίηση φαίνεται να παράγει αποτελέσματα αντίστασης και στο επίπεδο της μεταστροφής. Κάτι τέτοιο αποτελεί μια ιδιαιτερότητα, που τη διαφοροποιεί απο άλλα εμπόδια, που συναντούν οι μειονότητες, εξ΄αιτίας του γεγονότος ότι κατηγοριοποιούνται σαν εξωομάδες (Mugny Kaiser et Papastamou 1983, Perez et Mugny 1987, 1990) ή εξ΄αιτίας της ακύρωσης, της άρνησης εγκυρότητας των ιδεών τους (Perez et Mugny 1987)"

Με βάση όλα τα παραπάνω στοιχεία, η ειδοποιός διαφορά της ψυχολογιοποίησης απο τις άλλες στρατηγικές αντίστασης, η ικανότητά της δηλαδή να αναστέλλει επιλεκτικά τη μειονοτική μεταστροφή, οφείλεται στο διαφορετικό είδος διασύνδεσης, που κάνει ανάμεσα στις δυο βασικές γνωστικές διεργασίες, οι οποίες διέπουν τα φαινόμενα επιρροής (Roux, Papastamou, Perez et Mugny 1993). Η ψυχολογιοποίηση ερμηνεύοντας

το μειονοτικό λόγο με βάση τα ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του φορέα του, εμποδίζει την αποσύνδεση των δυο διαδικασιών, με αποτέλεσμα την κυριαρχία της κοινωνικής σύγκρισης πάνω στη γνωστική επικύρωση. Η κοινωνική σύγκριση αποβαίνει δυσμενής για τη μειονοτική πηγή, δεδομένου του κόστους προσέγγισης και ταύτισης των υποκειμένων πρός την πηγή. Σαν αποτέλεσμα, όλη η δραστηριότητα επεξεργασίας της σύγκρουσης καθοδηγείται απο την κοινωνική σύγκριση και την προσπάθεια αποφυγής της σύγκρουσης ταύτισης, με συνέπεια να μη δημιουργείται η αναγκαία προϋπόθεση για τη διαδικασία γνωστικής επικύρωσης των μειονοτικών ιδεών.

Οι άλλες στρατηγικές αντίστασης προσανατολίζουν τη γνωστική διεργασία των υποκειμένων άλλωτε προς τη σχεσιολογική διάσταση της σύγκρουσης (Παπαστάμου 1989), όπως η ακαμψία και η κοινωνική κατηγοριοποίηση, άλλωτε προς την περισσότερο γνωστική διάσταση, τη διάσταση περιεχομένου, όπως η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης. Με τον τρόπο αυτό μένει αρκετός χώρος για τη διερώτηση του υποκειμένου πάνω στις περισσότερο αφαιρετικές, οργανωτικές διαστάσεις του μειονοτικού λόγου. Η ψυχολογιοποίηση αντίθετα, όπου η σχεσιολογική σύγκρουση εποικίζει επιλεκτικά την ιδεολογική σύγκρουση, οφείλει τη διαβρωτική της επίδραση σε κάθε επίπεδο της μειονοτικής επιρροής, στην αυτομματική επίλυση της σύγκρουσης, μέσω της ερμηνείας των μειονοτικών ιδεών, σα δείγμα ανισορροπίας, ακαμψίας και έλλειψης αντικειμενικότητας, σαν άμεση δηλαδή συνέπεια των αναπαραστάσεων της μειονότητας ως σταθερά παρεκκλίνουσας οντότητας.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι στρατηγικές αντίστασης, ως κανονιστικές παράμετροι επεξεργασίας της σύγκρουσης, αποτελούν παράγοντες του ευρύτερου πλαισίου επιρροής, τις οποίες η μειονοτική πηγή δεν ελέγχει και προς τις οποίες σαφώς οφείλει να προσαρμόσει το λόγο της, πάντα με κριτήριο τη μέγιστη αποτελεσματικότητα επιρροής.

2). Κοινωνική πόλωση, πρόθεση αλληλεπίδρασης και επεξεργασία της σύγκρουσης

Η ανάγκη επεξεργασίας μιας σύγκρουσης βρίσκεται στη βάση της λήψης συλλογικών αποφάσεων και της παραγωγής των φαινομένων κανονικοποίησης και πόλωσης (Doise et Moscovici 1984, Παπαστάμου 1989α). Κύριες παράμετροι έντασης της σύγκρουσης και επιλογής ακραίων θέσεων αποτελούν: η ύπαρξη ή μη έτοιμων μηχανισμών επίλυσης της σύγκρουσης (π.χ. ιεραρχική δομή της ομάδας, ύπαρξη ηγέτη) και ο βαθμός προσωπικής εμπλοκής των συμμετεχόντων στο υπο συζήτηση θέμα.

Οι Moscovici και Zavalloni (1969, βλ. επίσης Doise, Deschamps et Mugny 1978, Παπαστάμου ο.π.) έδειξαν ότι, η προσχώρηση των υποκειμένων σε πιο ακραίες θέσεις, μετά τη φάση συλλογικής αλληλεπίδρασης, διευκολύνεται απο τη συμμετοχή τους σε μια ομαδική συζήτηση, απο την αυξημένη προσωπική εμπλοκή και εντονότερο ενδιαφέρον για το θέμα, καθώς και απο την αρχική διαφορά μεταξύ των επιμέρους ατομικών γνωμών στο εσωτερικό της ομάδας.

Η G. Paicheler (1977-78, 1985) σε μια διαφορετική προοπτική, όπου προσπαθούσε να διερευνήσει τη σχέση ανάμεσα στις μειονότητες και το "πνεύμα των καιρών" (zeitgeist), τις αφηρημένες δηλαδή γενικές αρχές κοινωνικής σκέψης και συμπεριφοράς, έδειξε, ότι μια αντιφεμινιστική - "αντιδραστική" μειονότητα προξενεί μεγαλύτερη πόλωση του κοινωνικού πεδίου απ΄ό,τι μια μειονότητα με φεμινιστικές αντιλήψεις. Στην περίπτωση της αντιφεμινιστικής μειονότητας, τα υποκείμενα με περισσότερο φεμινιστική τοποθέτηση εκφράζουν με μεγαλύτερη ακρότητα την άποψή τους, ενώ τα πιο μετριοπαθή υποκείμενα απομακρύνονται ακόμη πιο πολύ απο τις φεμινιστικές απόψεις.

Στα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής, η πόλωση του κοινωνικού πεδίου έχει μελετηθεί, τόσο σαν ανεξάρτητη μεταβλητή, όσο και σαν αποτέλεσμα άλλων παραγόντων της διαδικασίας επιρροής.

Έχουμε ήδη αναφέρει το πείραμα των Mugny και Papastamou (1975-76), στο οποίο η εγχειρηματοποίηση (operationalisation) της έντασης της σύγκρουσης μεταξύ της μειονοτικής πηγής (η οποία ανάλογα με τις συνθήκες υιοθετεί ύφος ευλίγιστο ή άκαμπτο) γίνεται μέσω του βαθμού διαφωνίας, τον οποίο πείθονται τα υποκείμενα, ότι έχουν με την πηγή. Όταν εντείνεται η σύγκρουση, η ευλίγιστη μειονότητα γίνεται πιο αποτελεσματική, ενώ η άκαμπτη χάνει την ικανότητά της, να ασκεί έμμεση επιρροή, λόγω ακριβώς της ανεξέλεγκτης συσσώρευσης σύγκρουσης.

Μια άλλη πλευρά, εξίσου σημαντική, αφορά στη δυνατότητα ενεργού ανάδρασης του δέκτη στην προσπάθεια επιρροής της πηγής και στο ρόλο, που πιθανότατα έχει η απροκάλυπτη εκδήλωση αυτής ακριβώς της πρόθεσης της πηγής. Η θεωρία της ψυχολογικής αναδραστικότητας (Brhem 1966) θα μπορούσε να προσφέρει στην προκειμένη περίπτωση μια ικανοποιητική ερμηνεία : η μεγαλύτερη σύγκρουση της πηγής με το δέκτη και η σαφής πρόθεσή της να τον πείσει, θα οδηγήσει σε μείωση της ασκούμενης επιρροής, εφ΄όσον κάτι τέτοιο αποτελεί ενεργητική προσπάθεια ανάκτησης της προσωπικής ελευθερίας απο την πλευρά του στόχου επιρροής. Ωστόσο, οι Παπαστάμου και Μιούνι (1983) θέτουν το ερώτημα, σε ποιό βαθμό η θεωρία της ψυχολογικής αναδραστικότητας είναι σε θέση να εξηγήσει την παραγωγή έμμεσης επιρροής απο μια άκαμπτη συγκρουσιακή μειονότητα.

Αυτό ακριβώς θέλησαν να ελέγξουν σ'ένα πείραμα (Παπαστάμου και Μιούνι), στο οποίο σε δυο συνθήκες, μια ευλίγιστης και μια άκαμπτης μειονότητας, τα υποκείμενα πληροφορούνται το αποκλειστικό ενδιαφέρον της πηγής για άσκηση επιρροής. Πρόκειται ακριβώς για δυο συνθήκες μονοδιάστατης και μονόδρομης διαδικασίας επιρροής. Σε μια τρίτη συνθήκη άκαμπτης μειονότητας λέγεται στα υποκείμενα, ότι ο πειραματιστής είναι αυτός, που ενδιαφέρεται για τη μέτρηση επιρροής, ενώ σε μια τέταρτη συνθήκη, επίσης άκαμπτης μειονότητας, τα υποκείμενα πληροφορούνται, ότι ενδιαφέρει εξίσου και η δική τους γνώμη και θα ληφθεί υπόψη για τη σύνταξη ενός τελικού κειμένου πάνω στο αντικείμενο επιρροής (στο πείραμα χρησιμοποιείται το υπόδειγμα της ρύπανσης του περιβάλλοντος). Πρόκειται, κατά τους πειραματιστές, για μια συνθήκη αμοιβαιότητας, όπου λαμβάνει χώρα μια αμφίδρομη επικοινωνία μεταξύ της άκαμπτης πηγής και του δέκτη, ο οποίος έχει δυνατότητα ισότιμης ανάδρασης στη διαδικασία επιρροής. Σύμφωνα με την υπόθεση, στη συνθήκη αυτή θα προκληθεί μεγαλύτερη αίσθηση της σύγκρουσης εξ'αιτίας των μειονοτικών θέσεων. Πραγματικά, στη μονοσήμαντη ευλίγιστη συνθήκη δεν υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ της ασκούμενης άμεσης και έμμεσης επιρροής, σε αντίθεση με τη μονοσήμαντη άκαμπτη συνθήκη και την άκαμπτη συνθήκη με μέτρηση επιρροής απο τον πειραματιστή, όπου η έμμεση επιρροή είναι μεγαλύτερη απο την άμεση. Το γεγονός αυτό δείχνει, ότι τα υποκείμενα αισθάνονται το μονοσήμαντο χαρακτήρα των συνθηκών αυτών. Αντίθετα, στην άκαμπτη συνθήκη αμοιβαιότητας ο άκαμπτος χαρακτήρας της μειονότητας γίνεται περισσότερο αντιληπτός απο τα υποκείμενα, πράγμα που αποδεικνύει τη μεγαλύτερη αίσθηση σύγκρουσης, την οποία είχαν υποθέσει οι ερευνητές στη συνθήκη αυτή. Επιπλέον, ενώ δεν παρατηρείται καθόλου άσκηση άμεσης επιρροής, η άσκηση έμμεσης επιρροής φτάνει στο μέγιστο. Τα ευρήματα αυτά αποδεικνύουν, ότι η θεωρία της ψυχολογικής αναδραστικότητας αδυνατεί να ερμηνεύσει το φαινόμενο της έμμεσης επιρροής και μάλιστα σε συνθήκες ισότιμης αμοιβαιότητας.

Σ'ένα άλλο πείραμα, οι Mugny και Papastamou (1975-76, βλ. επίσης Papastamou 1979 πείραμα 8, Παπαστάμου 1989β) προσανατολίζουν την ενεργό συμμετοχή των υποκειμένων προς την πειθώ των αναποφάσιστων, σχετικά με το αντικείμενο επιρροής. Το πείραμα διενεργήθηκε στην Ελλάδα αμέσως μετά την επίσημη απόρριψη παροχής του δικαιώματος της ψήφου στους νέους των δεκαοκτώ ετών. Ο πειραματικός πληθυσμός συμμερίζονταν (όπως έδειξε η συμπλήρωση ενός προκαταρκτικού ερωτηματολογίου) το αίτημα για παροχή ψήφου στα δεκαοκτώ και άρα στο συγκεκριμένο ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο κατέχει θέση μειονοτική.

Εκτός απο μια συνθήκη ελέγχου, στις άλλες δυο συνθήκες τα υποκείμενα έπρεπε να συντάξουν ένα προπαγανδιστικό κείμενο, με σκοπό να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους. Στη μια συνθήκη τους δίνονταν η εντύπωση, ότι στην προσπάθεια

αυτή είχαν να ανταγωνιστούν μια άλλη μειονοτική οντότητα, με την οποία είχαν κοινά χαρακτηριστικά, ενώ στην άλλη πειραματική συνθήκη ο ανταγωνισμός γίνονταν με κάποιον, με τον οποίο όμως δεν υπήρχε κανενός είδους κοινότητα χαρακτηριστικών.

Η απάντηση στα ερωτηματολόγια γνώμης μετά τη σύνταξη του κειμένου έδειξε, ότι στη συνθήκη ανταγωνισμού με κάποιον όμοιο υπάρχει μεγαλύτερη πόλωση προς τη μειονοτική θέση. Επίσης, η ανάλυση περιεχομένου των κειμένων έδειξε,ότι στην ίδια αυτή συνθήκη ο λόγος των υποκειμένων δομείται γύρω απο λιγώτερες αριθμητικά διαστάσεις και με μεγαλύτερη συστηματικότητα. Με λίγα λογια, στη συνθήκη ανταγωνισμού επιρροής με κάποιον όμοιο παρατηρείται μεγαλύτερη ανάδυση ακαμψίας στη διαπραγμάτευση και πόλωση των κοινωνικών εκτιμήσεων.

Παρ΄όλ΄αυτά, υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες η εγγύτητα των υποκειμένων προς την πηγή (ειδικά όταν είναι μειονοτική) καθιστά την εμπλοκή προβληματική και ανακόπτει την εμφάνιση των φαινομένων πόλωσης. Έχουμε ήδη μιλήσει για την προβληματική κοινωνική σύγκριση και τον κίνδυνο του κόστους ταύτισης με τη μειονότητα, ειδικά για υποκείμενα ιδεολογικά κοντινά σ΄αυτήν. Το φαινόμενο αυτό επιτείνεται απο την ύπαρξη κανονιστικών πλαισίων ερμηνείας της μειονοτικής συμπεριφοράς. Έτσι, ενώ για μετριοπαθή, σχετικά μακρινά υποκείμενα δεν υπάρχει διαφορά στις εκτιμήσεις, ανεξάρτητα αν προβάλλονται απο τον πειραματιστή όροι παρέκκλισης ή πρωτοτυπίας, εντούτοις για τα περισσότερο ακραία υποκείμενα, το αρνητικό φίλτρο παρέκκλισης καθιστά την εμπλοκή τους επιπλέον προβληματική και παρεμποδίζει την εκδήλωση κοινωνικής πόλωσης (Παπαστάμου και Μιούνι, 1983, ο.π.).

Πρός την ίδια κατεύθυνση είναι και τα αποτελέσματα ενός άλλου πειράματος (Mugny, Rilliet, Papastamou 1981), στο οποίο διασταυρώνονται το ευλίγιστο/άκαμπτο είδος διαπραγμάτευσης, το κανονιστικό φίλτρο ερμηνείας της μειονοτικής συμπεριφοράς (πρωτοτυπία/παρέκκλιση) και ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς την πηγή. Γενικά στις συνθήκες πρωτοτυπίας παράγεται μεγαλύτερη έμμεση επιρροή απ΄ό,τι στις συνθήκες παρέκκλισης. Επίσης, τα κοντινά υποκείμενα, ανεξάρτητα απο το φίλτρο ερμηνείας, αλλάζουν λιγότερο στις συνθήκες άκαμπτης μειονότητας.

Τέλος, σ΄ένα άλλο πείραμα των Mugny και Papastamou (1982-83), όταν το κείμενο της μειονοτικής πηγής δίνεται στα υποκείμενα σαν κριτήριο υπαγωγής τους στη μειονοτική ομάδα, προκαλείται στα κοντινά υποκείμενα έντονο το πρόβλημα της ταύτισης. Σαν αποτέλεσμα, τα υποκείμενα αυτά αντιστέκονται περισσότερο στην αποδοχή της άμεσης επιρροής, ειδικά ενώπιον μιας άκαμπτης μειονότητας.

Πάρα πολλοί παράγοντες λοιπόν είναι αυτοί, απο τους οποίους εξαρτάται σε ποιό βαθμό τα υποκείμενα είναι διατεθειμένα, να διαχειριστούν ενεργητικά και να εντείνουν τη σύγκρουση, που εισάγει η μειονοτική παρουσία ή αντίθετα σε ποιό βαθμό και με ποιές

ρητορικές τεχνικές καταφεύγουν σε αποφυγή της σύγκρουσης παίρνοντας ταυτόχρονα αποστάσεις απο τη μειονότητα και το λόγο της.

Βασικό μέλημα της Θεωρίας Επεξεργασίας της Σύγκρουσης είναι, κατά τους Maggi, Mugny και Perez (κεφ. 10), να δείξει το ρόλο της σύγκρουσης στην επιρροή ελέγχοντας ταυτόχρονα την κεντρικότητα του ρόλου αυτού γενικότερα στην επικοινωνιακή στρατηγική των ατόμων. Το καίριο ερώτημα λοιπόν αφορά, σύμφωνα με τους συγγραφείς, στις αρχές, οι οποίες διέπουν την επιλογή των στρατηγικών και των σύστοιχων πρακτικών ενορχήστρωσης και διάταξης των εκφραστικών στοιχείων του λόγου, των ιδεολογικών περιεχομένων και των κανονιστικών αναφορών, που διέπουν τα επιμέρους επιχειρήματα.

Ένα βασικό κριτήριο για το είδος των επιχειρημάτων, που είναι διατεθειμένα τα υποκείμενα να χρησιμοποιήσουν σε μια προσπάθεια επιρροής ατόμων με τα οποία διαφωνούν, είναι ο βαθμός αποτελεσματικότητας, που ο πειραματιστής τους κάνει να νομίζουν, ότι έχουν τα εν λόγω επιχειρήματα. Αυτό ακριβώς ελέγχουν σ΄ένα πείραμα οι Maggi et al. (ο.π.). Όπως είναι φυσικό, τα φερόμενα ως πιο αποτελεσματικά επιχειρήματα χρησιμοποιούνται περισσότερο, ανεξαρτήτως περιεχομένου και ύφους. Η μέτρηση αλλαγής γνώμης διαφωτίζει επιπλέον τη λογική της διαπραγμάτευσης. Όταν τα υποκείμενα πείθονται, ότι διαθέτουν αναποτελεσματική επιχειρηματολογία για να πείσουν, αλλάζουν περισσότερο γνώμη, προς την κατεύθυνση των θέσεων των ατόμων, που υποτίθεται ότι στοχεύουν να επηρεάσουν. Το αποτέλεσμα αυτό είναι πιο έντονο στην περίπτωση, κατά την οποία τα επιχειρήματα, που προμηθεύονται, είναι ευλίγιστης διατύπωσης. Η διαίσθηση του κινδύνου αποτυχίας της προσπάθειας επιρροής οδηγεί σε μια στρατηγική αποφυγής της σύγκρουσης και αλλαγής γνώμης πρός την αντίθετη κατεύθυνση.

Σ΄ένα άλλο πείραμα, οι Perez, Mugny και Roux (1989, Maggi et al ο.π.) προσπαθούν να ελέγξουν, υπο ποιές συνθήκες και σε ποιό βαθμό τα υποκείμενα είναι διατεθειμένα, να οξύνουν τη σύγκρουση, χρησιμοποιώντας κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης διάφορους τύπους επιχειρημάτων, τα οποία εξέφραζαν διάφορους τύπους έντασης και υφής της σύγκρουσης. Τα επιχειρήματα αυτά αναφέρονταν στο θέμα των ξένων στην Ελβετία και δημιουργήθηκαν βάσει τριών διαφορετικών παραμέτρων όξυνσης της ξενόφιλης επιχειρηματολογίας. Οι παράμετροι αυτές αναφέρονταν:

α) στο περιεχόμενο, το οποίο για δύο επιχειρήματα ήταν ασθενές ("οι ξένοι είναι ελεύθεροι να επιλέξουν το επάγγελμα που επιθυμούν") και εξέφραζε θέσεις, που θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές σχετικά εύκολα. Για δύο άλλα επιχειρήματα το περιεχόμενο ήταν ισχυρό, καθώς αυτά πρόβαλλαν εξισωτικές θέσεις μεταξύ Ελβετών και ξένων ("οι ξένοι να έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στις συνδικαλιστικές αποφάσεις")

β) στις κανονιστικές αναφορές και θεμέλια. Κάθε επιχείρημα θεμελιώνονταν είτε στις ανθρωπιστικές αρχές, οι οποίες ευκολότερα θα μπορούσαν να γίνουν αποδεκτές είτε σε αρχές κοινωνικοπολιτικής υφής, οι οποίες είναι περισσότερο δύσκολο να τύχουν κοινής αποδοχής.

γ) στο εκφραστικό ύφος, το οποίο ήταν για τα μισά επιχειρήματα ευκτικό ("καλό θα ήταν...") είτε επιτακτικό ("είναι απολυτως απαραίτητο...").

Στο συγκεκριμένο πείραμα οι ερευνητές χειρίστηκαν πειραματικά τη διαφορά, που αισθάνονται τα υποκείμενα, ότι έχουν με κάποια άλλα άτομα, με τα οποία συμμετέχουν σε μια διαδικασία αλληλεπίδρασης. Τα μισά υποκείμενα έπρεπε να πούν, σε ποιό βαθμό ήταν διατεθειμένα, να χρησιμοποιήσουν καθένα απο τα τέσσερα επιχειρήματα σε μια συζήτηση με άτομα ευνοϊκά διακείμενα προς τους ξένους (συνθήκες ασθενούς διαφοράς). Για τα άλλα μισά το έργο ήταν το ίδιο αλλά αφορούσε μια υποτιθέμενη συζήτηση με άτομα δυσμενώς διακείμενα εναντίον των ξένων (συνθήκες ισχυρής διαφοράς). Επιπλέον στα μισά υποκείμενα δίνονταν η πληροφορία, ότι περισσότερο απο το 80% των ελβετών ήταν αντίθετοι με ξενόφιλες ιδέες, κάτι που δε γίνονταν στις υπόλοιπες συνθήκες. Με τον τρόπο αυτό γινόνταν ο πειραματικός χειρισμός για το μειονοτικό χαρακτήρα των ξενόφιλων ιδεών.

Γενικά και ανεξάρτητα απο την αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων, τα επιχειρήματα με ασθενές περιεχόμενο χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο απο τα ισχυρά επιχειρήματα. Επίσης τα επιχειρήματα με ανθρωπιστική θεμελίωση χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο απο τα επιχειρήματα, που βασίζονταν σε κοινωνικοπολιτικές αρχές ενώ δεν υφίσταται στατιστικά σημαντική διαφορά με βάση το ευκτικό ή επιτακτικό ύφος διατύπωσης. Ανεξάρτητα λοιπόν απο την ιδεολογική στάση των υποκειμένων, παρατηρείται μια γενική τάση αποφυγής της σύγκρουσης. Η τάση αυτή είναι πιο έντονη στις συνθήκες ασθενούς διαφοράς, ειδικά για τα δυο πολιτικά/επιτακτικά επιχειρήματα με ασθενές και ισχυρό περιεχόμενο. Επίσης, στη συνθήκη μειονοτικής αξιολόγησης των ξενόφιλων ιδεών και ισχυρής διαφοράς παρατηρείται η αντίστοιχη τάση για τα πολιτικά επιχειρήματα με ασθενές περιεχόμενο, ανεξάρτητα απο το ύφος διατύπωσής τους.

Η αρχή αποφυγής της σύγκρουσης λοιπόν αποδεικνύεται, ότι έχει μια γενικευμένη εφαρμογή και μάλιστα όπως παρατηρεί η Maggi et al. (ο.π.) ανεξάρτητα του αν τα υποκείμενα οφείλουν να υποστηρίξουν μια άποψη, που είναι δική τους ή όχι. Για το λόγο αυτό οι Mugny, Maggi et al. (1991) κάνουν την υπόθεση ότι, η συνέπεια κάποιου πρός τον εαυτό του είναι κάτι που μειώνει την τάση για αποφυγή της σύγκρουσης. Προς την ίδια κατεύθυνση λειτουργεί και η ύπαρξη διακυβεύματος επιρροής. Με άλλα λόγια, η απλή συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων οδηγεί πιο εύκολα σε επιλογή διαλλακτικών τύπων επιχειρηματολογίας και διαπραγμάτευσης, σε αντίθεση με την πέριπτωση, κατά την οποία υπάρχει στοχοθεσία πειθούς και πίεση πρός την επίτευξη συναίνεσης.

Στο συγκεκριμένο πείραμα λοιπόν τα υποκείμενα καλούνται να υποστηρίξουν ξενόφιλες θέσεις σε μια υποτιθέμενη αλληλεπίδραση με άτομα ξενόφοβα. Για τα μισά υποκείμενα η αλληλεπίδραση αυτή είναι απλά μια συζήτηση ενώ τα άλλα μισά καλούνται να χρησιμοποιήσουν ξενόφιλα επιχειρήματα, με σκοπό να πείσουν τους ξενόφοβους. Ακόμα δίνεται στα υποκείμενα η πληροφορία, ότι πάνω απο 80% των Ελβετών εναντιώνονται στις ξενόφιλες ιδέες. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορούσε στη συμβατότητα ή μη ανάμεσα α) στη συνέπεια προς τον εαυτό μας και β) στην επίδειξη πνεύματος ευελιξίας και συμφιλίωσης στην επικοινωνία με τον άλλο. Για τα μισά υποκείμενα το δίλλημα δεν ετίθετο με τρόπο πιεστικό: τα υποκείμενα είχαν στη διάθεσή τους 100 βαθμούς προτίμησης για καθεμιά απο τις δυο αρχές. Έπρεπε δηλαδή σε μια κλίμακα απο το 0 μέχρι το 100 να δηλώσουν πόσο σημαντική θεωρούν καθεμιά απο τις δυο αρχές. Αυτή η δυνατότητα ξεχωριστής αξιολόγησης δημιουργούσε στα υποκείμενα την εντύπωση ότι, μπορεί να υπάρξει ανεξαρτησία και συμβατότητα ανάμεσα στους δυο τύπους συμπεριφοράς, που αυτές εκφράζουν. Αντίθετα, στα άλλα μισά υποκείμενα το δίλλημα ετίθετο πιεστικά, καθώς αυτά είχαν στη διάθεσή τους 100 βαθμούς προτίμησης συνολικά, για να τις μοιράσουν μεταξύ των δύο τύπων συμπεριφοράς, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μεταξύ τους μια κατάσταση ασυμβατότητας και αλληλεξάρτησης. Με τον τρόπο αυτό δηλαδή, τα υποκείμενα ήταν υποχρεωμένα να προκρίνουν σα σημαντικότερο τον ένα απο τους δυο τύπους συμπεριφοράς. Σε καθεμιά απο τις τέσσερις πειραματικές συνθήκες τα υποκείμενα έπρεπε να πούν σε ποιό βαθμό ήταν διατεθειμένα, να χρησιμοποιήσουν διάφορους τύπους ξενόφιλων επιχειρημάτων και επίσης να απαντήσουν σ΄ένα ερωτηματολόγιο οκτώ διαφορετικών ξενόφιλων επιχειρημάτων.

Τα υποκείμενα επιλέγουν περισσότερο τη συνέπεια προς εαυτόν απο τη μετριοπαθή στάση πρός τον άλλο, ειδικά όταν ο πειραματιστής έχει καταστήσει τις δυο αυτές αρχές ασύμβατες μεταξύ τους. Στην περίπτωση αυτή και όταν στόχος της αλληλεπίδρασης είναι η πειθώ των ξενόφοβων, τα υποκείμενα είναι πολύ περισσότερο διατεθειμένα, να υιοθετήσουν ακραία ξενόφιλα επιχειρήματα και να αποδεχτούν τα ξενόφιλα επιχειρήματα του ερωτηματολογίου γνώμης, περισσότερο και απο την αντίστοιχη συνθήκη συζήτησης και απο τη συνθήκη πειθούς, όπου οι δυο αρχές θεωρούνται ασύμβατες μεταξύ τους. Η εμφάνιση πόλωσης λοιπόν και κάποιο φαινόμενο αυτοπειθούς διευκολύνεται απο τη στοχοθεσία επιρροής και απο την αρχή της συνέπειας κάποιου πρός τον εαυτό του.

Στη συνθήκη, που τα υποκείμενα καλούνται να συζητήσουν με ξενόφοβους και οι δυο αρχές είναι συμβατές μεταξύ τους, εμφανίζεται ένα διπλό φαινόμενο αποφυγής υιοθέτησης ακραίας επιχειρηματολογίας, παράλληλα με μεγαλύτερη πόλωση πρός τις ξενόφιλες θέσεις στο ερωτηματολόγιο γνώμης. Η μετριοπαθής διαπραγμάτευση στο δημόσιο επίπεδο λοιπόν διευκολύνεται τόσο απο τις χαλαρές συνθήκες επικοινωνίας όσο

και απο το γεγονός, ότι η συνέπεια πρός τον εαυτό - προσωπική αυτονομία δε διακυβεύεται. Απο την άλλη πλευρά υπάρχει η πόλωση στο ιδιωτικό επίπεδο σαν ασφαλιστική δικλείδα της ελεύθερης προσωπικής επιλογής σ΄ένα πλαίσιο που νομιμοποιεί τη διαφορά.

ΠΕΙΡΑΜΑ 1

Καθοριστικοί παράγοντες για τον τρόπο, με τον οποίο το υποκείμενο διαπραγματεύεται συνολικά τη διαδικασία επιρροής, είναι, απ΄όσα είπαμε μέχρι τώρα, η εγγύτητα και το είδος της σχέσης του με την πηγή, η δυνατότητα και ο τρόπος ανάδρασής του στο μήνυμα, η εγκυρότητα και αποτελεσματικότητα των θέσεων της πηγής και τα πλαίσια ερμηνείας, που του παρέχονται για την ανάγνωση του μηνύματος και την παρουσία της πηγής.

Στο πρώτο αυτό πείραμα διασταυρώνουμε τις στρατηγικές αντίστασης της ψυχολογιοποίησης και της γνωστικής ακύρωσης και τη στοχοθεσία της ενεργού ανάδρασης του στόχου επιρροής στο μήνυμα μιας μειονοτικής πηγής.

Οι στρατηγικές αντίστασης αποτελούν ισχυρά κανονιστικά πλαίσια της συνολικής διαδικασίας μειονοτικής επιρροής και καταφέρονται ενάντια στην αποτελεσματικότητα και την εγκυρότητα των θέσεων της μειονότητας, ενεργοποιώντας και εδραιώνοντας εναντίον τους ισχυρά αρνητικές αναπαραστάσεις (κυρίως η ψυχολογιοποίηση).

Η στοχοθεσία ανάδρασης του δέκτη επιρροής καθορίζει τον προσανατολισμό του ενεργού ρόλου του στη συνολική διαδικασία, σημασιοδοτεί τη σχέση αμοιβαιότητας με την πηγή και κατά συνέπεια επηρεάζει το βαθμό εμπλοκής του.

Η αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων χρησιμοποιείται σαν τρίτη μεταβλητή, στο βαθμό που, απ΄ό,τι έχουν δείξει τα μέχρι τώρα πειραματικά ευρήματα, είναι καθοριστική για την ευαισθησία του στόχου στις στρατηγικές αντίστασης, για τη σχέση του με την πηγή και το βαθμό εμπλοκής κατά τη δραστηριότητα ενεργού ανάδρασης στο μήνυμα της πηγής.

Το πείραμα, που ακολουθεί λοιπόν διερευνά έμμεσα, μέσω της προτίμησης, που εκδηλώνουν τα υποκείμενα (κοντινά ή απομακρυσμένα απο τις μειονοτικές θέσεις), την προσαρμογή του μειονοτικού λόγου στις συνθήκες, τις οποίες διαμορφώνουν απο τη μια πλευρά η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης και απο την άλλη ο βαθμός πόλωσης του κοινωνικού πεδίου. Τα κανονιστικά πλαίσια ερμηνείας και ο λιγότερο ή περισσότερο πολεμικός χαρακτήρας της ανταλλαγής επιχειρημάτων θα επιδράσουν στις δεκτικότητες των υποκειμένων, σχετικά με το βαθμό όξυνσης της επιχειρηματολογίας, που αυτά είναι διατεθειμένα, να διαχειριστούν απλά ή και να αποδεχτούν.

Η εφαρμογή των στρατηγικών αντίστασης σε συνθήκες πολωμένου πεδίου πιστεύουμε ότι, θα οδηγήσει τα υποκείμενα, που βρίσκονται ιδεολογικά κοντά στη μειονότητα, να αντιδράσουν περισσότερο ενεργά απ' ό,τι σε λιγότερο πολωτικές συνθήκες. Στην πρώτη περίπτωση, η αυξημένη ανάγκη, να είναι πειστικός ο μειονοτικός λόγος, θα προσανατολίσει τα κοντινά υποκείμενα σε μια δραστηριότητα άκαμπτης επεξεργασίας και εμπλουτισμού της μειονοτικής επιχειρηματολογίας.. Όταν η στοχοθεσία ανάδρασης των υποκειμένων στο μήνυμα της πηγής προσανατολίζεται στην απλή έκφραση γνώμης, οι στρατηγικές αντίστασης έχουν

περισσότερες πιθανότητες να πλήξουν την αποτελεσματικότητα των μειονοτικών θέσεων. Αυτή τη φορά, η αντίδραση των κοντινών υποκειμένων στην εφαρμογή τους μπορεί να πάρει τη μορφή μιας πιο ευλίγιστης και μετριοπαθούς αναπαραγωγής του μειονοτικού λόγου.

Απο την άλλη πλευρά, τα υποκείμενα, τα περισσότερο ιδεολογικά απομακρυσμένα, είναι πιθανότερο να προσεγγίσουν τις μειονοτικές θέσεις, σαν συνέπεια της ενεργοποίησης των στρατηγικών αντίστασης σε συνθήκες πόλωσης. Η ανάγκη άρθρωσης πειστικού λόγου απο μέρους τους, πιστεύουμε ότι, θα οδηγήσει σε αυξημένη γνωστική δραστηριότητα και προσπάθεια σύγκλισης των δυο ακραίων συγκρουόμενων τοποθετήσεων.

Ανεξάρτητα πάντως απο την αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων, η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης στις συνθήκες, που τα υποκείμενα οδηγούνται να συγκροτήσουν ένα πειστικό λόγο, θα προκαλέσει μεγαλύτερη αίσθηση σύγκρουσης και μεγαλύτερη εμπλοκή των υποκειμένων σε μια ευρύτερη ιδεολογική αντιπαράθεση ως προς το θέμα, το οποίο αποτελεί αντικείμενο της διαδικασίας επιρροής.

1).ΜΕΘΟΔΟΣ

Το πειραματικό υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτό του "νέου νόμου για τα Πανεπιστήμια". Τα 141 υποκείμενα του πειράματος, προπτυχιακοί φοιτητές απο ΑΕΙ της Αθήνας κατανεμήθηκαν σε έξι πειραματικές συνθήκες και η πειραματική διαδικασία εκτυλίχθηκε σε μια συνάντηση στα αμφιθέατρα κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας.

Τα υποκείμενα, αφού απαντούσαν στα 16 ερωτήματα του pre-test, καλούνταν απο τον πειραματιστή να διαβάσουν **το κείμενο μιας μειονοτικής φοιτητικής ομάδας**, το οποίο ήταν ενάντια στο νέο νόμο για τα Πανεπιστήμια. Για το σύνολο των πειραματικών συνθηκών δινόνταν η πληροφορία ότι η μειονοτική αυτή ομάδα **"...με βάση δημοσκόπηση , που διεξήχθη με δείγμα απο άλλα Πανεπιστήμια, φαίνεται ότι μικρή μόνο απήχηση έχει (2.6%) στη μεγάλη μάζα των φοιτητών".**

Με τον τρόπο αυτό γινόνταν ο χειρισμός του μειονοτικού χαρακτήρα της πηγής. Αμέσως μετά ακολουθούσε η εισαγωγή της πρώτης ανεξάρτητης μεταβλητής, η οποία αφορούσε στη στρατηγική αντίστασης στην επιρροή της μειονότητας, που θα λειτουργούσε κάθε φορά ως κανονιστικό φίλτρο ανάγνωσης της συμπεριφοράς της.

'Ετσι ανάλογα με τις συνθήκες, τα υποκείμενα παροτρύνονταν είτε:

"να μαντέψουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μειονοτικής ομάδας, τα οποία εξηγούν τους λόγους για τους οποίους αυτή υποστηρίζει τις συγκεκριμένες θέσεις" (συνθήκες ψυχολογιοποίησης)

είτε:

" **να διακρίνουν ποιές απο τις προτάσεις του κειμένου δεν ευσταθούν καθόλου και δεν αξίζουν τον κόπο να τους δίνει κανείς σημασία" (συνθήκες γνωστικής ακύρωσης).**

Σε κάθε περίπτωση ο χειρισμός τεκμηριώνονταν ως **"έργο, στο οποίο όλο και περισσότερο επιδίδονται οι σύγχρονοι μελετητές της κοινής γνώμης".**

Τέλος, σε μια τρίτη περίπτωση τα υποκείμενα απλά πληροφορούνταν το μειονοτικό χαρακτήρα της πηγής και προτρέπονταν απλά να διαβάσουν το κείμενο χωρίς να τους δίνεται κανένα περαιτέρω ερμηνευτικό πλαίσιο. **(συνθήκες ελέγχου).**

Μετά την ανάγνωση του κειμένου, γινόνταν η εισαγωγή της δεύτερης ανεξάρτητης μεταβλητής. Ο πειραματιστής ζητούσε απο τα υποκείμενα να γράψουν ένα δικό τους κείμενο πάνω στο όλο ζήτημα, στο οποίο έπρεπε

είτε:

"να προσπαθήσουν να είναι ιδιαίτερα πειστικοί, σα να επρόκειτο το κείμενό τους (οσοδήποτε μικρό ή μεγάλο) να χρησιμοποιηθεί για επηρεασμό των αναποφάσιστων φοιτητών" (συνθήκες επηρεασμού)

είτε:

"απλά να εκφράσουν την προσωπική τους γνώμη" (συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης)

Με την εισαγωγή της δεύτερης αυτής μεταβλητής γίνεται προσπάθεια, να ερμηνεύσουν τα υποκείμενα το κοινωνικό πεδίο ως περισσότερο ή λιγώτερο πολωμένο, γεγονός που μπορεί να επηρεάσει την πρόσληψη απο την πλευρά τους, της συνολικής παρουσίας της πηγής (Mugny Papastamou 1976-77, Maggi et al. 1993).

Μετά τη σύνταξη του δικού τους κειμένου, τα υποκείμενα απαντούσαν για δεύτερη φορά στο ερωτηματολόγιο γνώμης (post-test)και το πείραμα τελείωνε με τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου για την εικόνα της πηγής.

Η ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων αποτελεί παράγοντα καθοριστικό της κοινωνικής τους ταυτότητας (Mugny & Perez 1986). Η έκθεσή τους σε νέα (και συγκρουσιακά) επιχειρήματα και απόψεις τα υποχρεώνει σε μια εκ νέου αυτοδιερώτηση, που ίσως τα ωθήσει σε νέες αυτοαποδόσεις θέσεων και κοινωνικών χαρακτηριστικών, ισοδύναμες μ' έναν επαναπροσδιορισμό της συνολικής κοινωνικής τους ταυτότητας. 'Ετσι, η αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων, βάσει της τοποθέτησής τους στο pre-test, χρησιμοποιήθηκε σαν τρίτη ανεξάρτητη μεταβλητή. Απο το μέσο όρο απάντησης στα έμμεσα (ΕΜ) ερωτήματα , των οποίων προηγουμένως η κλίμακα έχει αντιστραφεί, αφαιρέσαμε το μέσο όρο απάντησης στα άμεσα (ΑΜ) ερωτήματα. Τα υποκείμενα με μέσο όρο μικρότερο απο τη διάμεσο αυτής της μεταβλητής (median = -.625) χαρακτηρίστηκαν ως ιδεολογικά "κοντινά" στην πηγή ενώ αυτά με μέσο όρο μεγαλύτερο απο τη διάμεσο, ως "μακρινά".

2).ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α). Επιρροή

Με βάση τις δυο ανεξάρτητες μεταβλητές και τη μεταβλητή, που αφορά στην αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων, διαμορφώθηκε μια καινούργια, τις κατηγορίες της οποίας αποτελούσαν τα κελιά του πειραματικού μας σχεδιασμού. Η μεταβλητή αυτή χρησιμοποιήθηκε σαν ανεξάρτητη για μονομεταβλητή ανάλυση διακύμανσης των μετρήσεών μας. Ως κατηγορίες στην αναλυσή μας χρησιμοποιήθηκαν αρχικά μόνο τα κελιά, όπου έχουν εφαρμοστεί πειραματικοί χειρισμοί.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μέσοι όροι απαντήσεων (σε 7βαθμια κλίμακα) στα άμεσα (ΑΜ) ερωτήματα κατά το post-test. Το 7 εκφράζει μέγιστη επιρροή απο τη μειονότητα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης

	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΚΟΝΤΙΝΑ		ΜΑΚΡΙΝΑ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	(n=14) 5.21 (.88)	(n=15) 5.46 (.88)	(n=10) 5.83 (.92)	(n=7) 4.48 (.99)
ΑΚΥΡΩΣΗ	(n=13) 5.03 (.90)	(n=11) 5.65 (.80)	(n=11) 4.78 (.95)	(n=14) 4.61 (1.33)
ΕΛΕΓΧΟΣ	(n=15) 5.29 (.63)	(n=7) 5.84 (.63)	(n=13) 4.80 (1.76)	(n=11) 5.01 (1.14)

Απο τη μονομεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (ONEWAY) στα δεδομένα των πειραματικών συνθηκών (βλ. πίνακα 1) συνάγεται ότι, υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. ($F1/94 = 2.66$ $p<.015$). 'Οσον αφορά στις συνθήκες, όπου εφαρμόζεται κάποια στρατηγική αντίστασης και τα υποκείμενα καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους, παρατηρούμε ότι τα κοντινά στη μειονότητα υποκείμενα αποδέχονται περισσότερο απο τα μακρινά τις άμεσες θέσεις της (συνθήκη ψυχολογιοποίησης: για τα κοντινά $m = 5.46$, για τα μακρινά $m = 4.48$ test LSD $p <.05$, συνθήκη ακύρωσης για τα κοντινά: $m = 5.65$, για τα μακρινά $m = 4.61$ test LSD $p <.05$). Το ίδιο συμβαίνει όμως και στη συνθήκη ελέγχου, στην οποία επίσης τα υποκείμενα καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους (κοντινά υποκείμενα: $m = 5.84$, μακρινά: $m = 5.01$, $t = 1.98$, $p<.065$). Ανεξάρτητα δηλαδή απο την εφαρμογή ή όχι κάποιας στρατηγικής αντίστασης ενάντια στο μειονοτικό λόγο, σε συνθήκες απλής ανταλλαγής απόψεων, τα κοντινά υποκείμενα δηλώνουν περισσότερο απο τα μακρινά την εγγύτητά τους στις άμεσες μειονοτικές θέσεις.

Αυτό φαίνεται και απο την πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών και της μεταβλητής, που αφορά στην αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων (βλ.

παράρτημα 1). Υπάρχει δηλαδή μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην τελευταία αυτή μεταβλητή και το στόχο της επιχειρηματολογίας των υποκειμένων (F1/140 = 6.202, p<.014, στις συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, για τα κοντινά υποκείμενα m = 5.60, ενώ για τα μακρινά m = 4.72, t = 3.52, p<.001). Σ' αυτές τις συνθήκες, τα κοντινά υποκείμενα αποδέχονται τις άμεσες μειονοτικές θέσεις περισσότερο απ' ό,τι στις συνθήκες, στις οποίες καλούνται να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους (m = 5.18, t = - 2.27, p<.026).

Αν επικεντρωθούμε αποκλειστικά στα μακρινά υποκείμενα, θα παρατηρήσουμε ότι, υπάρχει μια αντίστροφη τάση. Αποδέχονται δηλαδή περισσότερο τις άμεσες μειονοτικές θέσεις όταν καλούνται να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους (m = 5.10), παρά όταν στόχος της παρέμβασής τους είναι η απλή έκφραση γνώμης (m = 4.72, t = 1.20 ns). Πιο συγκεκριμένα, η άμεση επιρροή της μειονότητας είναι μεγαλύτερη, όταν οδηγούνται να ψυχολογιοποιήσουν τη μειονότητα και το κειμενό τους έχει σα στόχο τον επηρεασμό των αναποφασίστων (m = 5.83) και μάλιστα σε βαθμό μεγαλύτερο τόσο απο την αντίστοιχη συνθήκη ακύρωσης (m = 4.78 test LSD p <.05) όσο και απο τη συνθήκη ψυχολογιοποίησης, όπου καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους (m = 4.48 test LSD p <.05).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέσοι όροι απαντήσεων σε 7βαθμια κλίμακα στα έμμεσα (ΕΜ) ερωτήματα κατα το post-test. Το 7 σημαίνει μέγιστη επιρροή απο τη μειονότητα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΚΟΝΤΙΝΑ		ΜΑΚΡΙΝΑ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	(n=14) 4.79 (.97)	(n=15) 4.27 (.94)	(n=10) 5.90 (.92)	(n=7) 4.25 (.98)
ΑΚΥΡΩΣΗ	(n=13) 4.28 (.78)	(n=11) 4.02 (.71)	(n=11) 4.68 (1.12)	(n=14) 4.52 (1.20)
ΕΛΕΓΧΟΣ	(n=15) 3.86 (.94)	(n=7) 4.73 (.56)	(n=13) 4.85 (1.55)	(n=11) 5.00 (1.24)

'Οσον αφορά στην έμμεση επιρροή (βλ. πίνακα 2), η πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (βλ. παράρτημα 1) δείχνει ότι, υπάρχει κατ' αρχήν μια διαφορά στην αποδοχή των έμμεσων ερωτημάτων, ανάλογα με την αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων (F1/140 = 13.023, p<.000). Τα μακρινά υποκείμενα τα αποδέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό (m = 4.87) απο τα κοντινά (m = 4.29, t = - 3.08, p<.003), γεγονός , το οποίο πρέπει σε μεγάλο βαθμό να οφείλεται στη διαφορετική ευαισθησία στις στρατηγικές αντίστασης και στο διαφορετικό τύπο σύγκρουσης, που εισάγει ο κάθε βαθμός πόλωσης του κοινωνικού πεδίου.

Η αλληλεπίδραση δεύτερου βαθμού ανάμεσα στη στρατηγική αντίστασης και το στόχο της επιχειρηματολογίας των υποκειμένων (F2/140 = 5.701, p<.004) δείχνει ότι, η

ψυχολογιοποίηση μειώνει την έμμεση επιρροή της μειονότητας στην περίπτωση που τα υποκείμενα, ανεξαρτήτως τοποθέτησης, καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους (m = 4.26, συνθήκη ελέγχου: m = 4.90, t = - 2.40, p<.049) σε αντίθεση με την περίπτωση που τα κείμενά τους στοχεύουν στην πειθώ των αναποφασίστων (m = 5.26, t = 3.34, p<.002,). Η συνήθης δηλαδή διαβρωτική επενέργεια της ψυχολογιοποίησης στην έμμεση επιρροή μιας μειονότητας, μετριάζεται (τηρουμένων των αναλογιών) στην περίπτωση, που υπάρχει σαφής προσανατολισμός της γνωστικής δραστηριότητας των υποκειμένων στην άρθρωση πειστικής επιχειρηματολογίας, που στοχεύει στον επηρεασμό.

Στη συνθήκη αυτή μάλιστα, η έμμεση επιρροή είναι μεγαλύτερη, τόσο απο την αντίστοιχη συνθήκη γνωστικής ακύρωσης (m = 4.46, t = 2.69, p<.01) όσο και απο τη συνθήκη ελέγχου που δεν ενεργοποιείται καμιά στρατηγική αντίστασης (m = 4.32, t = 2.80, p<.007).

Στις συνθήκες έκφρασης γνώμης, όταν δεν ενεργοποιείται καμιά στρατηγική αντίστασης, η έμμεση επιρροή της μειονότητας είναι μεγαλύτερη (m = 4.90) απο τη συνθήκη, κατα την οποία εφαρμόζεται η γνωστική ακύρωση (m = 4.30, t = -1.89, p<.06).

Ποιός όμως είναι ο ρόλος του βαθμού εγγύτητας των υποκειμένων προς την πηγή σ' αυτή τη διαφορετική επίδραση της ψυχολογιοποίησης σε συνθήκες λιγότερο ή περισσότερο πολωτικής ανταλλαγής επιχειρημάτων ; Η μονομεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (πίνακας 2) δείχνει ότι, με στατιστικά σημαντικό τρόπο (F1/94 = 3.81 p<.001) η ψυχολογιοποίηση πριμοδοτεί στη συνθήκη επηρεασμού την έμμεση επιρροή της μειονότητας στα μακρινά υποκείμενα (m = 5.90, για τα κοντινά: m = 4.79, test LSD p <.05) σε μεγαλύτερο βαθμό απ' όταν καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους (m = 4.25, test LSD p <.05) και μεγαλύτερο απο την περίπτωση, κατά την οποία οδηγούνται να ακυρώσουν το μειονοτικό μήνυμα και να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους (m = 4.68, test LSD p <.05).

Φαίνεται τελικά ότι, η εμπλοκή σε μια ξεκάθαρη προπαγανδιστική λογική και ο δεσμός αιτιότητας ανάμεσα στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο των θέσεων της μειονότητας εμποδίζει τα κοντινά σ' αυτήν υποκείμενα, να εναντιωθούν περισσότερο στις κυβερνητικές θέσεις. Αντίθετα, για τα πιο απομακρυσμένα υποκείμενα, τα οποία εξ' ορισμού διαισθάνονται σε μικρότερο βαθμό τον κίνδυνο ταύτισης με τη μειονότητα, η ψυχολογική ερμηνεία της συνολικής παρουσίας της και η δυνατότητα περισσότερο ενεργητικής ανάδρασης στο μήνυμά της (συνθήκες επηρεασμού) αυξάνει τη δεκτικότητά τους προς τη γενικότερη λογική, που διέπει τις μειονοτικές θέσεις.

Β). Εικόνα της Πηγής

Η παραγοντική ανάλυση με περιστροφή varimax στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής, έδωσε έξι παράγοντες, γύρω απο τους οποίους δομείται η αναπαράσταση, που έχουν τα υποκείμενα για την πηγή.

Ο πρώτος παράγοντας (26.8% της συνολικής διακύμανσης) αποτελείται απο τους χαρακτηρισμούς:

αυτόνομοι/αλλοτριωμένοι	(+.81)	(m = 3.55)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι	(+.81)	(m = 4.05)
αξιόπιστοι/αναξιόπιστοι	(+.63)	(m = 3.64)
ηττοπαθείς/φιλόδοξοι	(+.57)	(m = 5.42)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί	(+.55)	(m = 3.52)
προοδευτικοί/συντηρητικοί	(+.49)	(m = 2.99)
δυναμικοί/παθητικοί	(+.42)	(m = 2.48)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει την **πρόσληψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρκτήρα της μειονότητας.**

Ο δεύτερος παράγοντας (14.1% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τους χαρακτηρισμούς:

επίμονοι/υποχωρητικοί	(+.71)	(m = 2.04)
πολιτικοποιημένοι/απολιτικοποίητοι	(+.71)	(m = 2.50)
μειονοτικοί/πλειονοτικοί	(+.62)	(m = 3.26)
ανεπιεικείς/επιεικείς	(+.53)	(m = 3.37)
δυναμικοί/παθητικοί	(+.50)	(m = 2.48)
αδιάφοροι/ενταγμένοι	(-.57)	(m = 5.90)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει τον **άκαμπτο πολιτικό ακτιβισμό της μειονότητας.**

Ο τρίτος παράγοντας (6% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται απο τους χαρακτηρισμούς:

ηττοπαθείς/φιλόδοξοι	(+.63)	(m = 5.42)
αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους	(+.56)	(m = 5.19)
ανισόρροποι/ισορροπημένοι	(+.56)	(m = 4.83)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι	(+.49)	(m = 4.31)
ασταθείς/σταθεροί	(+.48)	(m = 5.35)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί	(-.59).	(m = 3.52)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει την **πρόσληψη της μειονότητας με όρους σταθερότητας και ισορροπίας.**

Ο τέταρτος παράγοντας (5.2%) περιλαμβάνει τα στοιχεία:

αφύσικοι/φυσιολογικοί	(+.79)	(m = 5.52)
ασυνάρτητοι/συγκροτημένοι	(+.66).	(m = 5.21)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει **τον ισορροπημένο χαρακτήρα της μειονότητας.**

Ο πέμπτος παράγοντας (5.2%) περιλαμβάνει τα στοιχεία:

οικολόγοι/μη οικολόγοι	(+.74)	(m = 3.71)
ευέλικτοι/άκαμπτοι	(-.64)	(m = 5.35)

και **περιγράφει τη μεινότητα ως συντηρητική.**

Ο έκτος παράγοντας τέλος, περιλαμβάνει τα στοιχεία:

κονφορμιστές/ αντικονφορμιστές (+.79) (m = 4.73)

πρωτότυποι/ κοινότυποι (-.64) (m = 4.30)

και **αποδίδει την πρωτότυπη και εναλλακτική διάσταση της μειονοτικής παρουσίας.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον πρώτο παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" εκφράζει μεγαλύτερη αναγνώριση του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΚΟΝΤΙΝΑ		ΜΑΚΡΙΝΑ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	(n=14) -. 37 (1.12)	(n=15) +. 34 (1.22)	(n=10) -. 02 (1.11)	(n=7) +. 31 (.93)
ΑΚΥΡΩΣΗ	(n=13) -. 05 (.66)	(n=11) -. 17 (.43)	(n=11) -. 33 (.66)	(n=14) +. 65 (1.22)
ΕΛΕΓΧΟΣ	(n=15) +.12 (.80)	(n=7) -. 23 (1.06)	(n=13) -. 39 (1.34)	(n=11) +. 01 (.66)

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον δεύτερο παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" εκφράζει μεγαλύτερη απόδοση του άκαμπτου πολιτικού ακτιβισμού στη μειονότητα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΚΟΝΤΙΝΑ		ΜΑΚΡΙΝΑ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	(n=14) -. 07 (1.06)	(n=15) . 00 (1.02)	(n=10) -. 39 (.77)	(n=7) +. 26 (.84)
ΑΚΥΡΩΣΗ	(n=13) -. 09 (1.09)	(n=11) +. 35 (.60)	(n=11) +. 45 (.71)	(n=14) - 34 (1.29)
ΕΛΕΓΧΟΣ	(n=15) -.12 (.97)	(n=7) +. 19 (1.27)	(n=13) +. 06 (1.14)	(n=11) . 00 (1.03)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον τρίτο παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "+" εκφράζει μεγαλύτερη αναγνώριση του σταθερού και ισορροπημένου χαρακτήρα της μειονότητας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης

	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΚΟΝΤΙΝΑ		ΜΑΚΡΙΝΑ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	(n=14) -. 34 (1.15)	(n=15) +.40 (1.27)	(n=10) +. 33 (.68)	(n=7) +. 29 (.97)
ΑΚΥΡΩΣΗ	(n=13) -. 12 (.83)	(n=11) +. 23 (.89)	(n=11) -. 26 (.77)	(n=14) +. 14 (1.35)
ΕΛΕΓΧΟΣ	(n=15) +. 27 (.79)	(n=7) -. 01 (.79)	(n=13) -. 36 (1.08)	(n=11) -. 54 (.67)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον τέταρτο παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "+" εκφράζει μεγαλύτερη αναγνώριση του ισορροπημένου χαρακτήρα της μειονότητας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης

	ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΚΟΝΤΙΝΑ		ΜΑΚΡΙΝΑ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	(n=14) +. 36 (.62)	(n=15) +. 34 (.69)	(n=10) -. 11 (.94)	(n=7) -. 52 (.57)
ΑΚΥΡΩΣΗ	(n=13) -. 48 (.99)	(n=11) +. 04 (.92)	(n=11) -. 24 (1.34)	(n=14) +. 21 (.77)
ΕΛΕΓΧΟΣ	(n=15) -. 01 (.91)	(n=7) +. 57 (.63)	(n=13) -. 48 (1.73)	(n=11) +. 22 (.85)

Η ανάλυση διακύμανσης των μέσων παραγοντικών δεικτών με τις τρείς ανεξάρτητες μεταβλητές έδειξε κατ' αρχήν για τον πρώτο παράγοντα (πίνακας 3) ότι, στις συνθήκες επηρεασμού υπάρχει μεγαλύτερη πρόσληψη του αυτόνομου και ενναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας (m = -.17) απ' ό,τι στην περίπτωση, που τα υποκείμενα καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους (m = +.20, F1/140 = 4.438, p<.037). Η εμπλοκή των υποκειμένων σε μια προσπάθεια άρθρωσης πειστικής επιχειρηματολογίας αφήνει τον αναγκαίο χώρο για μια πιο πολυδιάστατη και θετική προσέγγιση της μειονότητας, πράγμα που εκφράζει την πιο ενεργητική και με μεγαλύτερο ενδιαφέρον προσέγγιση του συνολικού προβλήματος. Αυτό συμβαίνει και στις συνθήκες ψυχολογιοποίησης (συνθήκη επηρεασμού: m = -.22, συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης: m = +.33, t = -1.69, p<.098) αλλά και στις συνθήκες ακύρωσης (συνθήκη επηρεασμού: m = -.17, συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης: m = +.29, t = -1.87, p<.068). Η συγκάλυψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας δηλαδή,

σαν αποτέλεσμα της εναντίον της κινητοποίησης των στρατηγικών αντίστασης, εμφανίζεται σε συνθήκες απλής ανταλλαγής επιχειρημάτων.

Δεν είναι τυχαίο ότι, τα κοντινά υποκείμενα είναι εκείνα που, εκδηλώνουν την τάση να αναγνωρίζουν τον αυτόνομο και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας, όταν οδηγούνται να ψυχολογιοποιήσουν και να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους (m = -.37), σε αντίθεση με την αντίστοιχη συνθήκη, στην οποία καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους (m = +.34 t = -1.64 p<.11). Η ανάγκη επιτυχούς ανταπόκρισης στην προσπάθεια πειθούς οδηγεί τα υποκείμενα αυτά σε μια αντίσταση στην εφαρμογή της ψυχολογιοποίησης ενάντια στη μειονοτική πηγή. Τα κοντινά υποκείμενα αντιδρούν ιδιαίτερα στην ψυχολογιοποίηση (σε σχέση με την ακύρωση), καθώς είναι γνωστή η ευαισθησία τους ειδικά σ' αυτή τη στρατηγική αντίστασης (Papastamou, Mugny και Kaiser 1980).

Για τα μακρινά υποκείμενα, υπάρχει μεγαλύτερη αναγνώριση του προοδευτικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας, στις συνθήκες ακύρωσης, όταν σκοπός των υποκειμένων είναι ο επηρεασμός των αναποφάσιστων (m = -.33), σε αντίθεση με την περίπτωση που απλά καλούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους (m = +.65, t = -2.54 p<.019). Στην τελευταία αυτή περίπτωση (ακύρωση/επηρεασμός) τα κοντινά υποκείμενα προσλαμβάνουν περισσότερο απο τα μακρινά τον προοδευτικό και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας (m = -.17, t = -2.33 p<.033).

Οι τρείς ανεξάρτητες μεταβλητές παρουσιάζουν μια τάση αλληλεπίδρασης, όσον αφορά το δεύτερο παράγοντα (βλ. πίνακα 4), ο οποίος εκφράζει τον άκαμπτο πολιτικό ακτιβισμό της μειονότητας (F2/140 = 2.262, p<.10). Τα μακρινά υποκείμενα αναγνωρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό απο τα κοντινά τον πολιτικό ακτιβισμό της μειονότητας, στη συνθήκη, κατά την οποία καλούνται να ακυρώσουν το μήνυμα της πηγής και να εκφράσουν τη γνώμη τους (μακρινά: m = -.34, κοντινά m = +.35 t = 1.78 p<.09). Επίσης στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" τα μακρινά υποκείμενα αποδίδουν στη μειονότητα το χαρακτηριστικό αυτό (m = -.39) σε αντίθεση *τόσο με την αντίστοιχη συνθήκη έκφρασης γνώμης* (m = +.26, t = -1.62 ns) *όσο* κυρίως με τη συνθήκη "ακύρωση/επηρεασμός" (m = +.45, t = -2.60 p<.018).

'Οσον αφορά στο σταθερό και ισορροπημένο χαρακτήρα της μειονότητας, που εκφράζει ο τρίτος παράγοντας (βλ. πίνακα 5), τα κοντινά υποκείμενα, όταν καλούνται να ψυχολογιοποιήσουν, έχουν την τάση να τον αναγνωρίζουν στη συνθήκη έκφρασης γνώμης (m = +.40), σε αντίθεση με τη συνθήκη επηρεασμού (m = -.34, t = -1.66 p<.10). Απο την άλλη πλευρά, τα μακρινά υποκείμενα, όταν πρέπει να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους, θεωρούν τη μειονοτική πηγή πιο σταθερή και ισορροπημένη στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης (m = +.33, σύγκριση με κοντινά: t = -1.79 p<.088) απ' ό,τι στη συνθήκη ακύρωσης (m = -.26, t = 1.85 p<.08).

Στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός", τα μακρινά υποκείμενα έχουν την τάση να θεωρούν τη μειονότητα σταθερή και ισορροπημένη (m = +.33), σε αντίθεση με τα κοντινά (m

= -.34, t = -1.79 p<.088). Αντίθετα, τα κοντινά υποκείμενα θεωρούν τη μειονότητα ισορροπημένη (τέταρτος παράγοντας, βλ. πίνακα 6) στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/έκφραση γνώμης" (m = +.34 ενώ αντίθετα για τα μακρινά: m = -.52 t = 3.22 p<.006).

Όσον αφορά στον πέμπτο παράγοντα, που περιγράφει τη μειονότητα σαν συντηρητική, υπάρχει μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων και στον στόχο της ανάδρασής τους στο μήνυμα της πηγής (F1/140 = 5.63, p<.019, βλ. παράρτημα 1). Στις συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, τα κοντινά υποκείμενα θεωρούν τη μειονότητα ως προοδευτική, σε αντίθεση με τα υποκείμενα, που είναι πιο απομακρυσμένα απο τις μειονοτικές θέσεις (για τα κοντινά: m = -.14, για τα μακρινά: m = +.36 t = -1.94, p<.06), και τα οποία προσλαμβάνουν τον προοδευτικό χαρακτήρα της μειονότητας στις συνθήκες, κατά τις οποίες καλούνται να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους (m = -.29, σύγκριση με τις συνθήκες έκφρασης γνώμης: t = -2.40, p<.02).

Τέλος, ο έκτος παράγοντας, που αποδίδει τη μειονότητα ως πρωτότυπη και εναλλακτική, είναι ευαίσθητος στην αλληλεπίδραση της αρχικής τοποθέτησης των υποκειμένων με την εφαρμογή ή μη των στρατηγικών αντίστασης στη μειονοτική επιρροή (F2/140 = 5.624, p<.005, βλ. παράρτημα 1). Τα κοντινά υποκείμενα θεωρούν τη μειονότητα πρωτότυπη και εναλλακτική, όταν καλούνται να την ψυχολογιοποιήσουν (m = +.31), σε αντίθεση με την περίπτωση, κατά την οποία δεν τους προτείνεται καμιά στρατηγική αντίστασης (m = -.31, t = 2.32 p<.025) και σε αντίθεση με τα μακρινά υποκείμενα των συνθηκών ψυχολογιοποίησης (m = -.51, t = 2.45 p<.021). Τα μακρινά υποκείμενα αναγνωρίζουν τον πρωτότυπο και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας, όταν εφαρμόζουν τη στρατηγική γνωστικής ακύρωσης ενάντια στο μειονοτικό λόγο (m = +.14, σύγκριση με τη συνθήκη ψυχολογιοποίησης: t = -1.83 p<.077) και όταν διαβάζουν το μήνυμά της χωρίς κανένα περαιτέρω κανονιστικό φίλτρο (m = +.14, σύγκριση με τη συνθήκη ψυχολογιοποίησης: t = -1.74 p<.092).

Ιδιαίτερα περίπλοκα είναι λοιπόν τα αποτελέσματα σχετικά με την αναπαράσταση, που διαμορφώνουν τα υποκείμενα για την πηγή στις διάφορες πειραματικές συνθήκες. Κάνοντας όμως τη σύνδεση ανάμεσα στην εικόνα της πηγής και την ασκούμενη επιρροή, παρατηρούμε ότι, οι διαφορές στην επιρροή, που υπάρχουν μεταξύ των συνθηκών, εξηγούνται απο τη διαφορετική αναπαράσταση, την οποία έχουν τα υποκείμενα, τόσο για την πηγή καθεαυτή όσο και για τη συμπεριφορά της.

Ως προς την **άμεση επιρροή** κατ'αρχάς. Σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, τα κοντινά υποκείμενα δηλώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό απο τα μακρινά τη συμφωνία τους με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις, περιγράφοντας ταυτόχρονα τη μειονότητα σαν περισσότερο προοδευτική (πέμπτος παράγοντας της εικόνας).

Κάνοντας μια πιο μικροσκοπική επικέντρωση στις συνθήκες έκφρασης γνώμης, στις οποίες κινητοποιείται κάποια στρατηγική αντίστασης, παρατηρούμε ότι, στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης, η μεγαλύτερη επιρροή στα κοντινά υποκείμενα συνοδεύεται απο τον

τονισμό του ισορροπημένου χαρακτήρα της πηγής (τέταρτος παράγοντας). Το ίδιο αποτέλεσμα στη συνθήκη ακύρωσης εξηγείται απο τη μεγαλύτερη πρόσληψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας απο τα κοντινά υποκείμενα (πρώτος παράγοντας) αλλά και απο την άρνηση αναγνώρισης του άκαμπτου πολιτικού ακτιβισμού της (δεύτερος παράγοντας).

Παρατηρούμε λοιπόν στα κοντινά υποκείμενα (περισσότερο απ' ό,τι στα μακρινά) μια μεγαλύτερη τάση αντίδρασης και άρνησης στην εφαρμογή των στρατηγικών αντίστασης ενάντια στο μειονοτικό λόγο, στις συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης. Τα υποκείμενα αυτά δηλώνουν τη συμφωνία τους με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις, προβάλλοντας ταυτόχρονα μια ευλίγιστη και μετριοπαθή εικόνα της μειονοτικής πηγής. Αρνούνται μ' αυτό τον τρόπο τους αρνητικούς όρους της μειονοτικής αναπαράστασης, που υπερτονίζει η ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης (αφύσικος και ασυνάρτητος χαρακτήρας) και της γνωστικής ακύρωσης (αναξιόπιστη και ανεδαφική παρουσία).

Στις συνθήκες της απλής έκφρασης γνώμης, τα κοντινά υποκείμενα συμφωνούν περισσότερο με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις απ' ό,τι το κάνουν όταν καλούνται να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους, γεγονός που συμβαδίζει με την τάση τους να τονίζουν περισσότερο στην πρώτη περίπτωση τον ισορροπημένο χαρακτήρα της μειονότητας (τέταρτος παράγοντας).

Στα μακρινά υποκείμενα παρατηρείται μια αντίστροφη τάση. Συμφωνούν δηλαδή περισσότερο με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις, όταν καλούνται να πείσουν τους αναποφάσιστους, παρά όταν καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους. Στην πρώτη περίπτωση τονίζουν περισσότερο τόσο τον αυτόνομο και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας (πρώτος παράγοντας) όσο και τον προοδευτικό της προσανατολισμό (πέμπτος παράγοντας).

Ως προς την **έμμεση επιρροή** είδαμε ότι, η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί σαν στρατηγική αντίστασης εναντίον της στη συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης και όχι όταν τα υποκείμενα προσπαθούν να πείσουν τους αναποφάσιστους. Στη συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης η ψυχολογιοποίηση προκαλεί την απόκρυψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας (πρώτος παράγοντας).

Στις συνθήκες επηρεασμού, η γνωστική ακύρωση μειώνει περισσότερο απο την ψυχολογιοποίηση την έμμεση επιρροή της μειονότητας, προβάλλοντας ταυτόχρονα τον αφύσικο και ασυνάρτητο χαρακτήρα της (τέταρτος παράγοντας). Στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης μάλιστα επιτυγχάνεται μεγαλύτερη έμμεση επιρροή απ' ό,τι στη συνθήκη, που δεν εφαρμόζεται καμιά στρατηγική αντίστασης. Συγκρίνοντας τις δυο αυτές συνθήκες μεταξύ τους, παρατηρούμε στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης μια στατιστικά σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στην ασκούμενη έμμεση επιρροή και στην πρόσληψη της πηγής με όρους

σταθερότητας και ισορροπίας (τρίτος παράγοντας, r = +.52, p<.009), κάτι που δε συμβαίνει στη συνθήκη ελέγχου (r = +.29, ns).

Το αντίστροφο συμβαίνει στις συνθήκες έκφρασης γνώμης. Η ενεργοποίηση της ψυχολογιοποιητικής πρόσληψης της μειονοτικής συμπεριφοράς αλλά και της στρατηγικής γνωστικής ακύρωσης οδηγεί σε άσκηση μικρότερης έμμεσης επιρροής, σε σύγκριση με τη συνθήκη, στην οποία δεν ασκείται καμιά στρατηγική αντίστασης. Κάτι τέτοιο οφείλεται στο ότι η ψυχολογιοποίηση, κατ'αρχάς, προκαλεί τη συγκάλυψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας (συσχέτιση έμμεσης επιρροής με τον πρώτο παράγοντα: r = -.71, p<.0001, για τη συνθήκη ελέγχου: r = -.37, ns). Στη συνθήκη ελέγχου αντίθετα, η μεγαλύτερη άσκηση έμμεσης επιρροής συσχετίζεται με την πρόσληψη του άκαμπτου πολιτικού ακτιβισμού της μειονότητας (δεύτερος παράγοντας: r = -.42, p<.08, για τη συνθήκη ψυχολογιοποίησης: r = +.18, ns) αλλά και τη θεώρησή της ως ισορροπημένης (τέταρτος παράγοντας: r = +.65, p<.003, για τη συνθήκη ψυχολογιοποίησης: r = +.10, ns). Τέλος, η μικρότερη επιρροή στη συνθήκη ακύρωσης, σε σχέση με τη συνθήκη ελέγχου, εξηγείται επίσης απο το ότι ο ισορροπημένος χαρακτήρας της μειονότητας δεν παρεμβαίνει καθόλου (τέταρτος παράγοντας: r = +.09, ns).

Η ψυχολογιοποίηση εμποδίζει την έμμεση επιρροή της μειονότητας λοιπόν στη συνθήκη, κατά την οποία τα υποκείμενα οδηγούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους. Αντίθετα, στη συνθήκη επηρεασμού των αναποφασίστων, η εγκαθίδρυση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας διευκολύνει την άσκηση τόσο της άμεσης όσο και της έμμεσης επιρροής της μειονότητας κυρίως στα μακρινά υποκείμενα, τα οποία προσλαμβάνουν, σε αντίθεση με τα κοντινά, το σταθερό και ισορροπημένο χαρακτήρα της (τρίτος παράγοντας). Σε αντίθεση μάλιστα με τη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/έκφραση γνώμης", όπου συνολικά η επιρροή στα κοντινά υποκείμενα είναι μικρότερη, στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" τονίζεται, απο τα μακρινά υποκείμενα, ο άκαμπτος πολιτικός ακτιβισμός της μειονότητας (δεύτερος παράγοντας), καθώς επίσης και ο σταθερός και ισορροπημένος χαρακτήρας της (τρίτος παράγοντας). Το γεγονός αυτό εξηγεί και τη μεγαλύτερη (άμεση και έμμεση) επιρροή στη συνθήκη αυτή απ' ό,τι στην αντίστοιχη συνθήκη ακύρωσης.

Γ). Ανάλυση Περιεχομένου

Η απλή θεματική ανάλυση των κειμένων, που έγραψαν τα υποκείμενα ανά συνθήκη, επέτρεψε να δούμε την ενεργητική ανάδρασή τους στους πειραματικούς χειρισμούς. Η έκταση, ο προσανατολισμός και η υφή της γνωστικής τους διεργασίας αποτελούν προσδιοριστικά στοιχεία για τη διαμόρφωση (ή την εν δυνάμει διαμόρφωση) του μειονοτικού ύφους συμπεριφοράς και διαπραγμάτευσης, κατά τρόπο άμεσο και έμμεσο.

Κατ' αρχάς, μέσα απο τα κείμενα των κοντινών υποκειμένων βλέπουμε σε ποιό βαθμό και με ποιό τρόπο μοιράζονται, αναπαράγουν και τροποποιούν τον "πυρήνα ορθοδοξίας" της

μειονότητας (Deconchy 1972, 1989). Επίσης, μέσα απο την επιχειρηματολογία των μακρινών υποκειμένων, τα οποία αποτελούν και τον πρώτο "εξωτερικό" στόχο επιρροής της μειονοτικής πηγής, ακτινογραφούνται οι δεκτικότητες και οι ευαισθησίες τους, δεδομένα που δε μπορεί και δεν πρέπει να αγνοεί ο σχεδιασμός μιας προσπάθειας επιρροής

Η θεματική ανάλυση περιεχομένου περιστράφηκε γύρω απο κάποιες βασικές διαστάσεις, οι οποίες αντιπροσωπεύουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τόσο το περιεχόμενο όσο και τη δομή μιας τοποθέτησης.

Οι διαστάσεις αυτές ήταν:

1._ Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο, ο οποίος συνιστά το αντικείμενο επιρροής (υπέρ, κατά, ουδέτερη).

2._ Επιχειρηματολογία την οποία χρησιμοποιούν ή αναπαράγουν τα υποκείμενα (μειονοτική, κυβερνητική, άλλη). Στο σημείο αυτό πρέπει να πούμε ότι, αναφερόμαστε στην κυβερνητική επιχειρηματολογία, όπως αναπαρίσταται στα σημεία, στα οποία αντικρούεται μέσα στο μειονοτικό κείμενο ("ορθολογική ανασυγκρότηση του προγράμματος σπουδών", "αντιμετώπιση του κλίματος χαλάρωσης", "κατάργηση μονοπωλίου του ενός συγγράμματος και εξοικονόμηση χρημάτων για τη φοιτητική μέριμνα" "διασφάλιση της λειτουργικότητας μέσα απο τη μείωση της φοιτητικής συμμετοχής στα όργανα διοίκησης του Πανεπιστημίου"). Επίσης, η κατηγορία των άλλων μορφών επιχειρηματολογίας αναφέρεται σε εναλλακτικούς τρόπους τεκμηρίωσης της τοποθέτησής τους, οι οποίες υπερβαίνουν τους δυο αντικρουόμενους πόλους και εισάγουν έναν ευρύτερο κοινωνικό προβληματισμό.

3._ Ρητή αναφορά στην Κυβέρνηση (θετική, αρνητική), η οποία αντιπροσωπεύει τον πόλο εξουσίας, στον οποίο αντιτίθεται η μειονοτική πηγή.

4._ Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή αντίστοιχα (θετική, αρνητική).

Επιπλέον, υποβάλλαμε τα κείμενα και σε μια ποιοτική ανάλυση, με στόχο μια πιο λεπτομερειακή χαρτογράφηση των στρατηγικών τοποθέτησης απέναντι στο αντικείμενο επιρροής. Οι κατηγορίες, που χρησιμοποιήθηκαν ήταν:

- Συνολική και εξ' αρχής αποδοχή/απόρριψη των θέσεων του νόμου. Η άμεση και εξ' αρχής τοποθέτηση των υποκειμένων αποτελεί δείκτη σταθερότητας, ως προς την επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής.
- Αναγνώριση τόσο αδυναμιών όσο και πλεονεκτημάτων στο νόμο. Η κατηγορία αυτή εκφράζει μια περισσότερο μετριοπαθή και σκεπτικιστική στάση ως προς το αντικείμενο επιρροής.

• Γνωστική επεξεργασία των επιμέρους σημείων του μειονοτικού κειμένου, μέσα απο την επίκληση διαφόρων επιχειρημάτων, τα οποία εκφράζουν διατύπωση σκέψεων ανάδειξης ευρύτερου κοινωνικού προβληματισμού και γενικά αποκλίνουσας σκέψης (Nemeth 1987).

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων θα γίνει σύμφωνα με τις διαφορές μεταξύ των συνθηκών στην ασκούμενη επιρροή και την αναπαράσταση της μειονοτικής πηγής. Θα προσπαθήσουμε έτσι, να αποκαλύψουμε κάποιες περισσότερο ποιοτικές πλευρές του τρόπου επεξεργασίας της σύγκρουσης και συνακόλουθα των στρατηγικών επίλυσής της.

Σύγκριση μεταξύ κοντινών και μακρινών υποκειμένων στις συνθήκες έκφρασης γνώμης

(μεγαλύτερη <u>άμεση</u> επιρροή στα κοντινά υποκείμενα)

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 7.α</u>

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	0	21	12
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	6	10	16

(X^2 = 10.46, p<.005)

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	10	0	10
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	3	5	16

($X^2 = 9.87$, $p<.007$)

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	0	4
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	0	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	0	2
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	0	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 7.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	13	5
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	10	10
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	17	14

Τα κοντινά υποκείμενα έχουν κατά πλειοψηφία αρνητική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο (πίνακας 7α, $X^2 = 2.45$, ns), σε αντίθεση με τα μακρινά, των οποίων η τοποθέτηση είναι κυρίως ουδέτερη ($X^2 = 4.75$, $p<.09$).

Επιπλέον, τα κοντινά υποκείμενα στρέφονται στον ίδιο βαθμό και στην επιχειρηματολογία της πηγής και σε άλλες μορφές επιχειρηματολογίας (πίνακας 7.β), για να στηρίξουν την αντίθεσή τους στο νόμο. Τα μακρινά υποκείμενα χρησιμοποιούν κυρίως αυτή την τελευταία μορφή επιχειρηματολογίας ($X^2 = 12.25$, $p<.002$), γεγονός που σε συνδυασμό με την

ουδέτερη τοποθέτησή τους στο νόμο σκιαγραφεί μια διαπραγμάτευση περισσότερο μετριοπαθή, η οποία προσπαθεί να υπερβεί τη διαμάχη των δυο ακραίων πόλων.

Ο προσανατολισμός των κοντινών υποκειμένων στην προσπάθεια ξεκάθαρης αναπαραγωγής του μειονοτικού λόγου φαίνεται και απο τη μεγαλύτερη προτίμησή τους στην εξ' αρχής τοποθέτηση στο νόμο, που όπως είδαμε (και απο τη μέτρηση της άμεσης επιρροής), είναι απορριπτική.

Ενδιαφέρον έχει τέλος, να τονίσουμε σχετικά με τα κοντινά υποκείμενα ότι, η συνθήκη ψυχολογιοποίησης είναι η μόνη, σε αντίθεση με τις άλλες δυο (ακύρωσης και ελέγχου), στην οποία η αντίθετη και η ουδέτερη τοποθέτηση λαμβάνουν σχεδόν την ίδια προτίμηση (n = 7 και n = 8, αντίστοιχα). Επίσης, στην ίδια αυτή συνθήκη βρίσκονται τα 7 απο τα 10 συνολικά κοντινά υποκείμενα των συνθηκών έκφρασης γνώμης, τα οποία επισημαίνουν και αδυναμίες και πλεονεκτήματα στο νόμο. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι, η ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης στα κοντινά υποκείμενα τα υποχρεώνει σε μια πιο ήπια τοποθέτηση, ως προς το αντικείμενο επιρροής, η οποία εκφράζεται με το μετριασμό στη ρητορική αναπαραγωγή του μειονοτικού λόγου.

Σύγκριση μεταξύ κοντινών υποκειμένων στις συνθήκες επηρεασμού και έκφρασης γνώμης

(μεγαλύτερη <u>άμεση</u> επιρροή στα κοντινά υποκείμενα των συνθηκών έκφρασης γνώμης)

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 8.α</u>

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΚΟΝΤΙΝΑ	3	25	14
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	0	21	12

(X^2 = 2.45, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΚΟΝΤΙΝΑ	18	1	11
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	10	0	10

(X^2 = 1.35, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΚΟΝΤΙΝΑ	0	2
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	0	4

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΚΟΝΤΙΝΑ	0	8
ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ	0	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ΚΟΝΤΙΝΑ	ΓΝΩΜΗ/ΚΟΝΤΙΝΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	15	13
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	9	10
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	31	17

Τα κοντινά υποκείμενα και όταν καλούνται να πείσουν τους αναποφάσιστους και στην περίπτωση απλής έκφρασης γνώμης, έχουν μια ξεκάθαρα αρνητική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο (πίνακας 8.α, $X^2 = 17.285$, $p<.0002$ και $X^2 = 2.45$, $p<.11$, αντίστοιχα). Στις συνθήκες όμως άρθρωσης πειστικής επιχειρηματολογίας αναπαράγουν περισσότερο το μειονοτικό λόγο και ταυτόχρονα καταφέρονται περισσότερο εναντίον της κυβέρνησης (πίνακες 8.β και 8.δ). Τα στοιχεία αυτα συνιστουν μια στάση άκαμπτη και συγκρουσιακή προς τον αντίθετο κοινωνικό πόλο. Επιπλέον, αναπτύσσουν μια σκέψη πιο δημιουργική και αποκλίνουσα, απο τα

υποκείμενα των συνθηκών γνώμης (πίνακας 8.ε), μέσα απο την οποία προσπαθούν να επεξεργαστούν μια πιο πολυδιάστατη και σφαιρική τεκμηρίωση των μειονοτικών θέσεων.

Στις συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, τα κοντινά υποκείμενα δηλώνουν μεγαλύτερη συμφωνία με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις στο ερωτηματολόγιο γνώμης. Ωστόσο εκδηλώνουν στα κείμενά τους λιγότερο έντονη γνωστική επεξεργασία των θέσεων αυτών, παραμένοντας με τον τρόπο αυτό σε μια κατάσταση ιδιωτικής αυτοπειθούς, η οποία δεν εκδηλώνεται με οξύτητα, σε συνθήκες απλού διαλόγου.

Όσον αφορά στις συνθήκες, στις οποίες εφαρμόζεται κάποια στρατηγική αντίστασης, παρατηρούνται οι εξής διαφορές: όταν καλούνται να ψυχολογιοποιήσουν, περισσότερα κοντινά υποκείμενα της συνθήκης έκφρασης γνώμης (n = 7, έναντι n = 3 στη συνθήκη επηρεασμού) επισημαίνουν και θετικά και αρνητικά στοιχεία στο νόμο, οδηγούμενα έτσι σε μια πιο μετριοπαθή τοποθέτηση. Όταν αντίθετα εφαρμόζεται η στρατηγική ακύρωσης, περισσότερα κοντινά υποκείμενα της συνθήκης έκφρασης γνώμης (n = 6, έναντι n = 2 στη συνθήκη επηρεασμού) τοποθετούνται εξαρχής στο αντικείμενο επιρροής. Η εφαρμογή της γνωστικής ακύρωσης οδηγεί, αντίθετα, περισσότερα κοντινά υποκείμενα της συνθήκης επηρεασμού (n = 8, έναντι n = 3 στη συνθήκη έκφρασης γνώμης) σε έκφραση ουδέτερης τοποθέτησης, σε αναγνώριση και αδυναμιών και πλεονεκτημάτων στο νόμο (n = 6 έναντι n = 3 στη συνθήκη έκφρασης γνώμης) και σε μεγαλύτερη γνωστική δραστηριότητα (n = 11 έναντι n = 6 στη συνθήκη έκφρασης γνώμης). Τα κοντινά υποκείμενα της συνθήκης επηρεασμού δηλαδή υποχρεώνονται απο τη στρατηγική ακύρωσης σε μια πιο μετριοπαθή υπεράσπιση των μειονοτικών θέσεων. Η αντίστροφη τάση παρατηρείται για τα υποκείμενα αυτά στη συνθήκη, στην οποία δεν εφαρμόζεται καμιά στρατηγική αντίστασης, στην οποία εκδηλώνουν πιο πολύ εξαρχής τοποθέτηση (n = 6, έναντι n = 1 στη συνθήκη έκφρασης γνώμης).

Σύγκριση μεταξύ μακρινών υποκειμένων στις συνθήκες επηρεασμού και έκφρασης γνώμης

(μεγαλύτερη <u>άμεση</u> επιρροή στα μακρινά υποκείμενα των συνθηκών επηρεασμού)

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 9.α</u>

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΜΑΚΡΙΝΑ	2	23	9
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	6	10	16

(X^2 = 9.02, p<.01)

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 9.β</u>

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΜΑΚΡΙΝΑ	12	2	15
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	3	5	16

(X^2 = 6.30, p<.042)

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΜΑΚΡΙΝΑ	0	3
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	0	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ ΜΑΚΡΙΝΑ	0	6
ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ	0	3

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ/ΜΑΚΡΙΙΝΑ	ΓΝΩΜΗ/ΜΑΚΡΙΝΑ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	19	5
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	6	10
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	13	14

Τα μακρινά υποκείμενα, όταν καλούνται να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους αντιτίθενται στο νόμο (πίνακας 9.α, $X^2 = 20.17$, $p<.0001$) ενώ όταν πρέπει να περιοριστούν σε απλή έκφραση γνώμης επιλέγουν μάλλον την ουδέτερη τοποθέτηση (πίνακας 9.α, $X^2 = 4.75$, $p<.09$). Αντίστοιχα είναι και τα αποτελέσματα τα σχετικά με την επιχειρηματολογία, που επιλέγεται. Στις συνθήκες επηρεασμού, τα μακρινά υποκείμενα αναπαράγουν περισσότερο τη μειονοτική λογική (πίνακας 9.β) απ' ό,τι στις συνθήκες έκφρασης γνώμης. Τα υποκείμενα των συνθηκών επηρεασμού χρησιμοποιούνουν σχεδόν στον ίδιο βαθμό και τη μειονοτική επιχειρηματολογία και μορφές επιχειρηματολογίας, που υπερβαίνουν τους δυο αντικρουόμενους πόλους (ο.π. $X^2 = 9.58$, $p<.008$) ενώ στις συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης υπάρχει μια σαφής προτίμηση σ' αυτές τις εναλλακτικές μορφές επιχειρηματολογίας (ο.π. $X^2 = 12.25$, $p<.002$). Τέλος, ένα ακόμα σημείο διαφοράς είναι η μεγαλύτερη προτίμηση των υποκειμένων της συνθήκης επηρεασμού στη συνολική και εξαρχής τοποθέτηση στο νόμο (πίνακας 9.ε, $n = 19$, έναντι $n = 5$ για τα υποκείμενα των συνθηκών έκφρασης γνώμης).

Κάνοντας μια σύγκριση κοντινών και μακρινών υποκειμένων, στις συνθήκες επηρεασμού, μεταξύ των οποίων δεν παρατηρείται διαφορά στην άμεση επιρροή, θα δούμε ότι περισσότερα κοντινά υποκείμενα ($n = 31$, έναντι $n = 13$ μακρινά) εκδηλώνουν έναν ευρύτερο κοινωνικό προβληματισμό. Κάτι τέτοιο εκφράζει την προσπάθειά τους για εντονότερη επεξεργασίας ενός πειστικού μειονοτικού λόγου.

Σύγκριση μεταξύ των συνθηκών "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" και "ψυχολογιοποίηση/έκφραση γνώμης"

(μεγαλύτερη <u>έμμεση</u> επιρροή στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός")

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.α

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	1	17	6
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	2	7	13

(X^2 = 7.005, p<.03)

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	10	0	9
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	2	2	7

(X^2 = 5.86, p<.05)

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	3
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	7

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	10
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 10.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	
	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	**ΓΝΩΜΗ**
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	**14**	**8**
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	**4**	**10**
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	**11**	**6**

Η ψυχολογιοποίηση κινητοποιεί διαφορετικά τη γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων, ανάλογα με τον προσανατολισμό της ενεργού ανάδρασής τους στο μήνυμα της πηγής. Όταν στόχος είναι ο επηρεασμός των αναποφασίστων, η ψυχολογιοποίηση οδηγεί περισσότερο τα υποκείμενα, απ' ό,τι στην περίπτωση, κατά την οποία καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους, στο να απορρίψουν το νόμο (πίνακας 10.α). Στη συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης αντίθετα, περισσότερα, συγκριτικά, υποκείμενα (ο.π.) επιλέγουν μια ουδέτερη τοποθέτηση. Αντίστοιχα είναι και τα αποτελέσματα, που αφορούν στην επιχειρηματολογία, την οποία υιοθετούν τα υποκείμενα για να στηρίξουν την άποψή τους (πίνακας 10.β). Τα υποκείμενα της συνθήκης "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" στρέφονται περισσότερο στη μειονοτική επιχειρηματολογία.

Διαφορά υπάρχει επίσης μεταξύ των δυο συνθηκών και στον τρόπο αντιμετώπισης της μειονότητας και της κυβέρνησης. Περισσότερα (συγκριτικά πάντα μιλώντας) υποκείμενα της συνθήκης "ψυχολογιοποίηση/έκφραση γνώμης" αναφέρονται αρνητικά στη μειονοτική πηγή (πίνακας 10.γ). Αντίθετα, περισσότερα υποκείμενα της συνθήκης "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" κάνουν ρητή αρνητική αναφορά στην κυβέρνηση (πίνακας 10.δ). Η εφαρμογή δηλαδή της ψυχολογιοποίησης σε υποκείμενα, τα οποία καλούνται να αναδράσουν με διαφορετικό τρόπο στο μήνυμα της πηγής, οδηγεί σε διαφορετικό προσανατολισμό την επεξεργασία της σχεσιολογικής διάστασης της σύγκρουσης. Όταν καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους, διαμορφώνουν μια πιο αρνητική αναπαράσταση της μειονοτικής πηγής, εναντίον της οποίας κινητοποιείται η ψυχολογιοποίηση. Αντίθετα, όταν

καλούνται να επηρεάσουν τους αναποφάσιστους, καταφέρονται περισσότερο εναντίον της κυβέρνησης, οξύνοντας έτσι τη σύγκρουση στο διομαδικό επίπεδο.

Η κινητοποίηση του ψυχολογικού ντετερμινισμού σε υποκείμενα, τα οποία οδηγούνται να αναδράσουν διαφορετικά στο μήνυμα της πηγής προκαλεί διαφορές και στις επιμέρους στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής (πίνακας 10.ε). Όταν στόχος είναι ο επηρεασμός των αναποφασίστων, υπάρχει μια ξεκάθαρη εξαρχής απόρριψη του νόμου (n = 14), περισσότερο απ' ό,τι στα υποκείμενα, τα οποία καλούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους (n = 8). Επίσης υπάρχει πιο έντονη εκδήλωση ευρύτερου προβληματισμού και αποκλίνουσας σκέψης (n = 11, έναντι n = 6 στη συνθήκη "έκφρασης γνώμης") και λιγότερα υποκείμενα (n = 4, έναντι n = 10 στη συνθήκη "έκφρασης γνώμης") επισημαίνουν στο νόμο και θετικά και αρνητικά στοιχεία. Συνοπτικά, θα λέγαμε ότι, η ψυχολογιοποίηση στα υποκείμενα, τα οποία οδηγούνται να πείσουν τους αναποφάσιστους, προκαλεί μεγαλύτερη ανάδυση ακαμψίας. Η άκαμπτη επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής αλλά και συγκρουσιακή διαπραγμάτευση στο σχεσιολογικό επίπεδο της σύγκρουσης συνίσταται απο διαστάσεις όπως: η σταθερή και ξεκάθαρη απόρριψη του νόμου και η προσπάθεια όξυνσης και εμπλουτισμού της μειονοτικής επιχειρηματολογίας, η απροθυμία αναγνώρισης στο νόμο και θετικών σημείων και η περισσότερο αρνητική αναπαράσταση τηςκυβέρνησης.

Σύγκριση μεταξύ των συνθηκών "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" και "ακύρωση/επηρεασμός"

(μεγαλύτερη <u>έμμεση</u> επιρροή στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός")

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 11.α</u>

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	1	17	6
ΑΚΥΡΩΣΗ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	12	12

(X^2 = 3.86, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ		
	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	10	0	9
ΑΚΥΡΩΣΗ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	6	1	7

(X^2 = 1.52, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	3
ΑΚΥΡΩΣΗ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	10
ΑΚΥΡΩΣΗ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 11.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	
	ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΑΚΥΡΩΣΗ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	14	7
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	4	8
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	11	14

Αν και η σύγκριση των συχνοτήτων δε δίνει στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα, στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης περισσότερα υποκείμενα, απ' ό,τι στη συνθήκη ακύρωσης τοποθετούνται αρνητικά ως προς το νόμο (πίνακας 11.α). Αντίθετα, περισσότερα υποκείμενα της συνθήκης ακύρωσης εκφράζουν ουδέτερη θέση. Πάντως, τα υποκείμενα της συνθήκης ψυχολογιοποίησης επιλέγουν σαφώς την απορριπτική τοποθέτηση (X^2 = 16.75, p<.0002) ενώ

εκείνα της συνθήκης ακύρωσης μοιράζονται ανάμεσα στην αρνητική και την ουδέτερη τοποθέτηση. Επίσης μια ελαφρά (αν και στατιστικά μη σημαντική) υπεροχή στην προτίμηση της επιχειρηματολογίας της πηγής (πίνακας 11.β) παρατηρείται στα υποκείμενα της συνθήκης ψυχολογιοποίησης.

Η ενεργοποίηση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας λοιπόν, σε υποκείμενα τα οποία στοχεύουν στον επηρεασμό των αναποφασίστων, πριμοδοτεί περισσότερο απ' ό,τι η στρατηγική ακύρωσης την έμμεση γνωστική επεξεργασία και επικύρωση των μειονοτικών θέσεων. Επιπλέον, οδηγεί τα ίδια αυτά υποκείμενα, στο να εκφραστούν περισσότερο αρνητικά για την κυβέρνηση απ' ό,τι το κάνουν τα υποκείμενα της συνθήκης ακύρωσης (πίνακας 11.δ). Η ψυχολογιοποίηση δηλαδή οξύνει περισσότερο απο την ακύρωση τη σύγκρουση στο σχεσιολογικό επίπεδο. Η μεγαλύτερη ανάδυση ακαμψίας στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης φαίνεται και στις επιμέρους στρατηγικές τοποθέτησης στο αντικείμενο επιρροής (πίνακας 11.ε). Έτσι, περισσότερα υποκείμενα της συνθήκης αυτής τοποθετούνται σταθερά και εξαρχής ως προς το νόμο. Αντίθετα, περισσότερα υποκείμενα της συνθήκης ακύρωσης επεξεργάζονται το αντικείμενο μετριοπαθώς, επισημαίνοντας τόσο αδυναμίες όσο και πλεονεκτήματα στο νόμο ενώ ταυτόχρονα ο ευρύτερος προβληματισμός, τον οποίο καταθέτουν, κινείται προς την κατεύθυνση αποφυγής της σύγκρουσης και εύρεσης λύσης στο πρόβλημα της παιδείας, μέσα απο το ξεπέρασμα της αντιπαράθεσης των δυο ακραίων πόλων.

Σύγκριση μεταξύ των συνθηκών "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός" και "έλεγχος/επηρεασμός"

(μεγαλύτερη <u>έμμεση</u> επιρροή στη συνθήκη "ψυχολογιοποίηση/επηρεασμός")

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 12.α</u>

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ		
	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	1	17	6
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	4	18	5

(X^2 = 1.7, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ		
	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	10	0	9
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	14	2	10

(X^2 = 1.67, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	3
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	10
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	0	2

ΠΙΝΑΚΑΣ 12.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΗΡΕΑΣΜΟΣ	
	ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΕΛΕΓΧΟΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	14	13
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	4	3
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	11	19

Τα υποκείμενα των δυο συνθηκών δε διαφέρουν ως προς την τοποθέτησή τους στο νόμο (πίνακας 12.α) , καθώς τον αξιολογούν στον ίδιο βαθμό αρνητικά. Η ίδια σχεδόν ομοιότητα υπάρχει και στην επιχειρηματολογία, που επιλέγουν (πίνακας 12.β), πλην μιας

ελαφρά μεγαλύτερης προτίμησης των υποκειμένων της συνθήκης ελέγχου (n = 14 έναντι n = 10 στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης) στην αναπαραγωγή της μειονοτικής επιχειρηματολογίας.

Εκεί όμως, που υπάρχει ξεκάθαρη διαφορά, η οποία μάλιστα αντιστοιχεί πλήρως στη μεγαλύτερη έμμεση επιρροή της συνθήκης ψυχολογιοποίησης, είναι στην αναπαράσταση της κυβέρνησης (πίνακας 12.δ). Περισσότερα υποκείμενα της συνθήκης αυτής (n = 10 έναντι n = 2 στη συνθήκη ελέγχου) σχηματίζουν μια αρνητική αναπαράσταση για την κυβέρνηση.

Τέλος, ως προς τις στρατηγικές τοποθέτησης στο αντικείμενο επιρροής (πίνακας 12.ε), περισσότερα υποκείμενα της συνθήκης ελέγχου (n = 19 έναντι n = 11 στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης) αναπτύσουν έναν ευρύτερο κοινωνικό προβληματισμό, μέσα απο τον οποίο προσπαθούν να οξύνουν και να εμπλουτίσουν τη μειονοτική λογική. Ενώ δηλαδή στη συνθήκη αυτή, η στοχοθεσία πειθούς οδηγεί σε περισσότερο συγκρουσιακή διαπραγμάτευση του αντικειμένου επιρροής, μέσα απο μια πολυδιάστατη γνωστική δραστηριότητα, η ενεργοποίηση του ψυχολογικού ντετερμινισμού σε συνθήκες πειθούς οδηγεί στην ανάδυση ακαμψίας στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων.

Σύγκριση μεταξύ των συνθηκών "ψυχολογιοποίηση/έκφραση γνώμης" και "έλεγχος/έκφραση γνώμης"

(μεγαλύτερη <u>έμμεση</u> επιρροή στη συνθήκη "έλεγχος/έκφραση γνώμης")

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ 13.α</u>

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	2	7	13
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	1	12	5

(X^2 = 4.85, p<.08)

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ		
	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	2	2	7
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	6	0	9

(X^2 = 3.72 ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	1	7
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	0

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	2
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 13.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	
	ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ	ΕΛΕΓΧΟΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	8	2
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	10	3
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	6	13

Η εφαρμογή της ψυχολογιοποίησης σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης οδηγεί τα υποκείμενα στην έκφραση ουδέτερης τοποθέτησης ως προς το νόμο (πίνακας 13.α, $\chi^2 = 8.27$, $p<.01$). Αντίθετα, στη συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης, στην οποία δεν ενεργοποιείται καμιά στρατηγική αντίστασης, τα υποκείμενα απορρίπτουν στην πλειοψηφία τους το νόμο (ο.π., $\chi^2 = 10.33$, $p<.005$). Στην ίδια αυτή συνθήκη επίσης, περισσότερα, σχετικά, υποκείμενα (πίνακας 13.β, n = 6 έναντι n = 2 στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης) αναπαράγουν τη μειονοτική επιχειρηματολογία.

Εκεί όμως που υπάρχει σαφής διαφορά μεταξύ των δυο συνθηκών, είναι στην προσέγγιση της πηγής (πίνακας 13.δ). Η ψυχολογιοποίηση οδηγεί 7 υποκείμενα στη διαμόρφωση αρνητικής αναπαράστασης για τη μειονότητα, κάτι που δε συμβαίνει καθόλου στη συνθήκη απλής έκφρασης γνώμης.

Αν και τα υποκείμενα της συνθήκης ψυχολογιοποίησης επιλέγουν περισσότερο την εξαρχής τοποθέτηση στο αντικείμενο επιρροής (πίνακας 13.ε, n = 8 έναντι n = 2 στη συνθήκη ελέγχου), εκφράζουν μια μεγαλύτερη μετριοπάθεια, καθώς αναγνωρίζουν περισσότερο απο τα υποκείμενα της συνθήκης ελέγχου (n = 10 έναντι n = 3) και θετικά και αρνητικά στοιχεία στο νόμο. Τα υποκείμενα της συνθήκης ελέγχου εκδηλώνουν έναν πιο έντονο προβληματισμό πάνω στα κεντρικά σημεία του νόμου (n = 13 έναντι n = 6 στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης).

Η ενεργοποίηση λοιπόν του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας, σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, οδηγεί τα υποκείμενα σε μια πιο σκεπτικιστική και μετριοπαθή επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής, ενώ ταυτόχρονα διευκολύνει το σχηματισμό αρνητικής αναπαράστασης για τη μειονοτική πηγή. Όταν αντίθετα, δεν εισάγεται καμιά κανονιστική παράμετρος για την ερμηνεία της μειονοτικής συμπεριφοράς, παράγεται ένας σαφής και επεξεργασμένος λόγος εναντίον της νέας νομοθετικής παρέμβασης, ο οποίος, χωρίς να κινείται προς την κατεύθυνση της όξυνσης της μειονοτικής επιχειρηματολογίας, υιοθετεί τον προσανατολισμό της, με γνώμονα πάντα την εύρεση λύσης στο πρόβλημα της παιδείας.

Σύγκριση μεταξύ των συνθηκών "ακύρωση/έκφραση γνώμης" και "έλεγχος/έκφραση γνώμης"

(μεγαλύτερη <u>έμμεση</u> επιρροή στη συνθήκη "έλεγχος/έκφραση γνώμης")

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.α

Γενική τοποθέτηση απέναντι στο νόμο. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ

	ΥΠΕΡ	ΚΑΤΑ	ΟΥΔΕΤΕΡΗ
ΑΚΥΡΩΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	3	12	10
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	1	12	5

(X^2 = 1.72, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.β

Επιχειρηματολογία, η οποία χρησιμοποιείται. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

	ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ	ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗ	ΑΛΛΗ
ΑΚΥΡΩΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	5	3	10
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	6	0	9

(X^2 = 2.89, ns)

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.γ

Ρητή αναφορά στη μειονοτική πηγή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΑΚΥΡΩΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	2
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	0

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.δ

Ρητή αναφορά στην κυβέρνηση. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΘΕΤΙΚΗ	ΑΡΝΗΤΙΚΗ
ΑΚΥΡΩΣΗ/ ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	3
ΕΛΕΓΧΟΣ/ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	0	1

ΠΙΝΑΚΑΣ 14.ε

Στρατηγικές επεξεργασίας του αντικειμένου επιρροής. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη

	ΕΚΦΡΑΣΗ ΓΝΩΜΗΣ	
	ΑΚΥΡΩΣΗ	ΕΛΕΓΧΟΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΑΡΧΗΣ ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ	8	2
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΔΥΝΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΩΝ	7	3
ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ ΣΚΕΨΗ	12	13

Η βασική διαφορά μεταξύ των δυο συνθηκών έγκειται στο ότι, περισσότερα υποκείμενα στη συνθήκη ακύρωσης επιλέγουν την ουδέτερη τοποθέτηση (πίνακας 14.α). Επίσης, στην ίδια συνθήκη, αν και εκφράζουν περισσότερο απ' ό,τι στη συνθήκη ελέγχου την εξ' αρχής απόρριψή τους στο νόμο (πίνακας 14.ε), αναγνωρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό τόσο θετικά όσο και αρνητικά στοιχεία στο νόμο. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη μεγαλύτερη, συγκριτικά, προτίμηση των υποκειμένων της συνθήκης αυτής στην ουδέτερη τοποθέτηση, συνιστά μια περισσότερο μετριοπαθή διαπραγμάτευση του αντικειμένου επιρροής, πράγμα που αντικατοπτρίζεται και στη μικρότερη έμμεση επιρροή.

3).ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η επεξεργασία της σύγκρουσης, που εισάγεται απο τη συνολική μειονοτική παρουσία, αποτελεί μια πολυσχιδή διαδικασία, προσδιοριζόμενη απο το βαθμό εγγύτητας των υποκειμένων προς την πηγή, τα εισαγόμενα κανονιστικά πλαίσια ερμηνείας και το βαθμό πόλωσης της συνολικής κοινωνικής αλληλεπίδρασης.

Τα υποκείμενα, ανάλογα με την αρχική τους τοποθέτηση στις μειονοτικές θέσεις, αντιδρούν διαφορετικά σε συνθήκες απλής ανταλλαγής απόψεων ή συνθήκες, στις οποίες προβάλλεται η στοχοθεσία πειθούς.

Στις συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, τα κοντινά υποκείμενα εκφράζουν σε μεγαλύτερο βαθμό απο τα μακρινά τη συμφωνία τους με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις, προσλαμβάνοντας ταυτόχρονα τη μειονότητα σαν περισσότερο προοδευτική. Στα κείμενά τους αναπαράγουν τη μειονοτική επιχειρηματολογία, σε αντίθεση με τα μακρινά, τα οποία

επιδίδονται σε μια πιο μετριοπαθή επεξεργασία του αντικειμένου, η οποία προσπαθεί να υπερβεί τη διαμάχη μεταξύ των δυο ακραίων πόλων. Η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης κινητοποιεί διαφορετικές τακτικές διαπραγμάτευσης, μέσα απο την επιλεκτική διαχείριση των όρων της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Τα κοντινά υποκείμενα, παρά την εφαρμογή της ψυχολογιοποίησης και της γνωστικής ακύρωσης εκδηλώνουν μεγαλύτερη άμεση επιρροή απο τα μακρινά. Ειδικά όμως η ψυχολογιοποίηση οδηγεί τα υποκείμενα αυτά στο να μετριάσουν τη ρητορική αναπαραγωγή του μειονοτικού λόγου. Πάντως, τα κοντινά υποκείμενα σχηματίζουν μια πιο ευλίγιστη αναπαράσταση της μειονότητας, καθώς στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης τονίζουν τον ισορροπημένο χαρακτήρα της και στη συνθήκη ακύρωσης την προσλαμβάνουν σαν αυτόνομη και εναλλακτική ενώ ταυτόχρονα αρνούνται να αναγνωρίσουν τον άκαμπτο πολιτικό ακτιβισμό της. Σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης λοιπόν, τα κοντινά υποκείμενα αντιστέκονται στην εφαρμογή των στρατηγικών αντίστασης στη μειονοτική επιρροή, τόσο στο επίπεδο αποδοχής και αναπαραγωγής του μειονοτικού λόγου όσο και στην αναπαράσταση της ίδιας της μειονοτικής πηγής.

Η άμεση επιρροή της μειονότητας είναι μεγαλύτερη στα κοντινά υποκείμενα, τα οποία απλά καλούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους απ' ό,τι στα κοντινά υποκείμενα, τα οποία στοχεύουν στον επηρεασμό των αναποφάσιστων. Τα πρώτα έχουν επίσης μια μεγαλύτερη τάση, να θεωρούν τη μειονότητα σαν περισσότερο φυσιολογική και συγκροτημένη. Η συγκριτική ανάλυση περιεχομένου για τις δυο συνθήκες έδειξε όμως ότι, τα κοντινά υποκείμενα, τα οποία καλούνται να πείσουν τους αναποφάσιστους, οξύνουν και εμπλουτίζουν περισσότερο τη μειονοτική επιχειρηματολογία. Επιπλέον εκφράζουν μια αρνητική αναπαράσταση για την κυβέρνηση, οξύνοντας, με τον τρόπο αυτό, τη σύγκρουση στο σχεσιολογικό επίπεδο, ειδικά στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης.

Η ανάγκη λοιπόν άρθρωσης μιας πειστικής επιχειρηματολογίας οδηγεί τα κοντινά υποκείμενα, στο να επεξεργαστούν μια πιο πολυδιάστατη και σφαιρική τεκμηρίωση των μειονοτικών θέσεων ενώ αντιδρούν στην κινητοποίηση των στρατηγικών αντίστασης ενάντια στο μειονοτικό λόγο και ιδιαίτερα της ψυχολογιοποίησης, προβάλλοντας μια αρνητική αναπαράσταση της κυβέρνησης, η οποία ενσαρκώνει τον αντίπαλο κοινωνικό πόλο. Αντίθετα, σε συνθήκες απλού διαλόγου, τα ίδια αυτά υποκείμενα παραμένουν σε μια κατάσταση ιδιωτικής αυτοπειθούς, αναπαράγοντας το μειονοτικό λόγο με λιγότερο άκαμπτο τρόπο και αντιστεκόμενα στις στρατηγικές αντίστασης, μέσα απο την προβολή μιας ευλίγιστης αναπαράστασης της μειονότητας.

Τα μακρινά υποκείμενα συμφωνούν περισσότερο με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις, όταν οδηγούνται να πείσουν τους αναποφάσιστους, τονίζοντας παράλληλα τόσο τον αυτόνομο και ενελλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας όσο και τον προοδευτικό της προσανατολισμό. Επίσης, στα κείμενά τους αναπαράγουν σε μεγαλύτερο βαθμό τη μειονοτική λογική και

αντιτίθενται στο νόμο πολύ περισσότερο απ' ό,τι στην περίπτωση, που απλά καλούνται να εκφράσουν τη γνώμη τους. Στην περίπτωση αυτή επιλέγουν μάλλον μια ουδέτερη στάση.

Η στοχοθεσία άρθρωσης μιας πειστικής επιχειρηματολογίας λοιπόν κινητοποιεί στα μακρινά υποκείμενα μια διαδικασία επικύρωσης της μειονοτικής παρουσίας και συμπεριφοράς. Ειδικά η ψυχολογιοποιητική ερμηνεία του μειονοτικού λόγου διευκολύνει στα υποκείμενα αυτά, σε σχέση με τα κοντινά, την άσκηση τόσο άμεσης όσο και έμμεσης επιρροής. Ταυτόχρονα επιτρέπει την αναγνώριση της μειονοτικής σταθερότητας αλλά και του άκαμπτου πολιτικού ακτιβισμού της. Αυτή η γενικότερη προσχώρηση των μακρινών υποκειμένων στη λογική της μειονότητας οφείλεται, κατά τη γνώμη μας, στην ανάγκη τους να είναι ιδιαίτερα πειστικοί σ' ένα θέμα, στο οποίο τα ίδια, όντας φοιτητές, εμπλέκονται σ' ένα πολύ μεγάλο βαθμό. Το μειονοτικό μήνυμα θέτει με δραματικό τόνο το πρόβλημα αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, αρθρώνοντας έναν ιδιαίτερα συγκρουσιακό λόγο εναντίον ρυθμίσεων, που, κατά τη μειονότητα, έρχονται ενάντια στα συμφέροντα του μέσου φοιτητή. Έτσι, η επικύρωση της μειονοτικής λογικής απο τα μακρινά υποκείμενα οφείλεται στο ότι, η σταθερότητα και η επιμονή, με την οποία η μειονοτική πηγή υπερασπίζεται αξίες του φοιτητικού χώρου, λειτουργούν ως εχέγγυα για τη στήριξη μιας πειστικής επιχειρηματολογίας υπερ των αξιών αυτών.

Η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης ενάντια στη μειονοτική επιρροή κινητοποιεί προς διαφορετική κατεύθυνση και με διαφορετική ένταση την περισσότερο έμμεση γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων, ανάλογα με τη στοχοθεσία της δικής τους παρέμβασης στη διαδικασία επιρροής.

Η ψυχολογιοποίηση εμποδίζει την παραγωγή έμμεσης μειονοτικής επιρροής και την αναγνώριση του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής, στη συνθήκη κατά την οποία τα υποκείμενα εκφράζουν απλά τη γνώμη τους. Αντίθετα, στη συνθήκη άρθρωσης πειστικής επιχειρηματολογίας η ψυχολογιοποίηση προκαλεί μεγαλύτερη ανάδυση ακαμψίας, κατ' αρχάς, όσον αφορά στην επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής (ξεκάθαρη απόρριψη του νόμου, όξυνση και εμπλουτισμός της μειονοτικής επιχειρηματολογίας, άρνηση αναγνώρισης και θετικών στοιχείων στο νόμο). Κυρίως όμως, κι εδώ είναι το πιο σημαντικό, οξύνει τη διαπραγμάτευση στο σχεσιολογικό επίπεδο της σύγκρουσης. Τα υποκείμενα της συνθήκης επηρεασμού διαμορφώνουν μια έντονα αρνητική αναπαράσταση εναντίον της κυβέρνησης, σε αντίθεση με τη συνθήκη έκφρασης γνώμης, στην οποία η μετριοπάθεια και η ουδετερότητα στην επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής συνοδεύεται απο αρνητική αναπαράσταση της μειονοτικής πηγής.

Η ψυχολογιοποίηση, σε συνθήκες επηρεασμού, επιτρέπει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή απ' ό,τι η ενεργοποίηση της στρατηγικής ακύρωσης, η οποία μάλιστα εμποδίζει την πρόσληψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής. Η ψυχολογιοποίηση προκαλεί μεγαλύτερη ανάδυση ακαμψίας στην επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής,

ενισχύοντας ταυτόχρονα τη σύγκρουση στο σχεσιολογικό επίπεδο. Αντίθετα, η άρνηση της αληθοφάνειας και του ρεαλισμού των μειονοτικών θέσεων πλήττει την πειστικότητά τους. Σαν αποτέλεσμα, εμφανίζεται μια περισσότερο μετριοπαθής επεξεργασία συνολικά του αντικειμένου επιρροής, καθώς η γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων κινείται προς την κατεύθυνση συναινετικής σύγκλισης των ακραίων θέσεων, με σκοπό την επίλυση των προβλημάτων της παιδείας.

Στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης, η έμμεση επιρροή είναι μεγαλύτερη και απο τη συνθήκη ελέγχου, στην οποία τα υποκείμενα οδηγούνται να πείσουν τους αναποφάσιστους. Η διαφορά μεταξύ των δυο συνθηκών έγκειται στην κατεύθυνση, που παίρνει η αναδυόμενη ακαμψία. Όπως είδαμε, η ψυχολογιοποίηση προκαλεί μια άκαμπτα αρνητική αναπαράσταση της κυβέρνησης και η μεγαλύτερη έμμεση επιρροή είναι άμεση συνάρτηση της θεώρησης της πηγής ως σταθερής και ισορροπημένης. Η ψυχολογιοποίηση δηλαδή μετατοπίζει το κέντρο βάρους της σύγκρουσης στο διομαδικό επίπεδο, γεγονός που εξηγεί και την αυξημένη απόρριψη των θέσεων της κυβέρνησης και την αρνητική της αναπαράσταση. Αντίθετα, στη συνθήκη ελέγχου η εμφάνιση της ακαμψίας επικεντρώνεται στο περιεχόμενο, καθώς η στοχοθεσία πειθούς οδηγεί σε μια πολυδιάστατη γνωστική δραστηριότητα επεξεργασίας και εμπλουτισμού της μειονότικης λογικής.

Στις συνθήκες στις οποίες τα υποκείμενα καλούνται απλά να εκφράσουν τη γνώμη τους, η ενεργοποίηση τόσο της ψυχολογιοποίησης όσο και της γνωστικής ακύρωσης εμποδίζει την άσκηση έμμεσης μειονοτικής επιρροής, σε σχέση με τη συνθήκη ελέγχου. Η ψυχολογιοποίηση εμποδίζει την πρόσληψη του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής και ταυτόχρονα προκαλεί μια πιο σκεπτικιστική και μετριοπαθή τοποθέτηση στο νόμο. Στη συνθήκη ελέγχου αντίθετα, η μεγαλύτερη απόρριψη των κυβερνητικών θέσεων είναι άμεση συνάρτηση της πρόσληψης του ισορροπημένου χαρακτήρα της πηγής αλλά και του πολιτικού της ακτιβισμού. Επιπλέον, η αποδοχή και επεξεργασία της μειονοτικής λογικής, χωρίς να κινείται προς την κατεύθυνση όξυνσης της σύγκρουσης, γίνεται για τα υποκείμενα καθοδηγητική αρχή στην προσπάθεια εύρεσης λύσης στο πρόβλημα της παιδείας.

Συγκριτικά τέλος με τη συνθήκη ακύρωσης, η μικρότερη έμμεση επιρροή αντιστοιχεί στην περισσότερο ουδέτερη και μετριοπαθή τοποθέτηση στο αντικείμενο επιρροής.

Συνοψίζοντας λοιπόν, θα λέγαμε ότι, ο τρόπος ανάδρασης των υποκειμένων στο μήνυμα μιας μειονοτικής πηγής προσδιορίζεται απο τη στοχοθεσία της παρέμβασής τους και απο το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας προς τη μειονοτική πηγή. Τα περισσότερο κοντινά προς τη μειονότητα υποκείμενα, όταν προσπαθούν να διαδώσουν το μειονοτικό λόγο, επιδίδονται σε μια έμμεση γνωστική επεξεργασία εμπλουτισμού και όξυνσής του ενώ ταυτόχρονα η ακαμψία της διαπραγμάτευσης είναι παρούσα και στο επίπεδο της αντιπαράθεσης με τον αντίπαλο κοινωνικό πόλο εξουσίας. Σε συνθήκες έκφρασης γνώμης, τα ίδια υποκείμενα περιορίζονται στο να επαναβεβαιώνουν και να αναπαράγουν χωρίς οξύτητα τη συμφωνία τους με τις άμεσες

μειονοτικές θέσεις. Επίσης, προσπαθούν να αντισταθούν στην κινητοποίηση των στρατηγικών αντίστασης ενάντια στη μειονοτική επιρροή, με το να προβάλλουν μια ευλίγιστη και μετριοπαθή αναπαράσταση της μειονότητας.

Τα υποκείμενα, τα περισσότερο ιδεολογικά απομακρυσμένα απο τη μειονότητα επιδίδονται σε μια δραστηριότητα προσέγγισης και επικύρωσης των μειονοτικών θέσεων, όταν προσπαθούν να είναι πειστικοί. Αντίθετα, όταν περιορίζονται στο να εκφράσουν απλά τη γνώμη τους, η στάση τους είναι περισσότερο σκεπτικιστική και μετριοπαθής.

Η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης προσανατολίζει διαφορετικά την επεξεργασία της συνολικής διαδικασίας επιρροής απο τα υποκείμενα, ανάλογα με το στόχο της δικής τους ανάδρασης. στο μειονοτικό μήνυμα. Σε συνθήκες πειθούς, η ψυχολογιοποίηση προκαλεί ανάδυση ακαμψίας στην επεξεργασία του περιεχομένου των μειονοτικών θέσεων αλλά κυρίως στην αντιπαράθεση στο διομαδικό επίπεδο. Αντίθετα, η στρατηγική ακύρωσης ανακόπτει την πόλωση προς τις μειονοτικές θέσεις και υποχρεώνει τα υποκείμενα σε μια πιο ήπια επεξεργασία του περιεχομένου των θέσεων αυτών.

Τα αποτελέσματα είναι διαφορετικά, όταν οι στρατηγικές αντίστασης ενεργοποιούνται σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης,. Η ψυχολογιοποίηση μειώνει την έμμεση επιρροή και εμποδίζει την αναγνώριση του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας. Η γνωστική ακύρωση μειώνει την εμπιστοσύνη των υποκειμένων στη γενικότερη μειονοτική λογική, στρέφοντας, όπως και η ψυχολογιοποίηση, την επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής σε πιο ήπιες και συναινετικές πρακτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

1). Η δομική προσέγγιση των κοινωνικών αναπαραστάσεων και η εφαρμογή της γνωστικής ακύρωσης

Ο μηχανισμός των κοινωνικών αναπαραστάσεων έχει αποδειχτεί στις μέχρι τώρα έρευνες ότι, είναι καθοριστικός στη διαδικασία έκβασης της κοινωνικής επιρροής (Mugny 1975, Papastamou 1979, Mugny και Papastamou 1982,1984).

Μέσα απ' το σχηματισμό και την επεξεργασία κοινωνικών αναπαραστάσεων, ο στόχος επιρροής ερμηνεύει τη συμπεριφορά της πηγής και τη σχέση της με το αντικείμενο επιρροής, διαμορφώνοντας έτσι μια εικόνα για τα χαρακτηριστικά και τις προθέσεις της, καθώς και για τη δική του θέση στην όλη διαδικασία.

Η κοινωνική αναπαράσταση αποτελεί, όπως είδαμε, ένα σύνολο γνωμών, στάσεων και στερεοτύπων, βάσει του οποίου αποδίδεται συμβολικά και ερμηνεύεται ένα αντικείμενο ή μια κατάσταση, την οποία μια ομάδα θεωρεί σημαντική και πρός την οποία προσανατολίζει τη δράση και τη συμπεριφορά της (Jodelet 1989). Η διαδικασία διαμόρφωσης των κοινωνικών αναπαραστάσεων είναι μια ανταλλαγή θέσεων και επιχειρημάτων μεταξύ κοινωνικών υποκειμένων, οι οποίες θέσεις και επιχειρήματα διαπραγματεύονται ένα συγκεκριμένο ζήτημα, τονίζουν και αξιολογούν επιμέρους πλευρές του, δίνοντας κάθε φορά διαφορετική ερμηνεία τόσο σ΄αυτό το ίδιο το ζήτημα όσο και στην κοινωνική σχέση, που συγκροτείται εξ΄αιτίας του.

Η διαδικασία κοινωνικής επιρροής αποτελεί ακριβώς ένα τέτοιο διάλογο μεταξύ διαφορετικών τοποθετήσεων και ερμηνειών πάνω σε συγκεκριμένο ζήτημα. Ένα διάλογο, όπου το διακύβευμα είναι η απόδοση απόλυτης εγκυρότητας στη θέση και την ταυτότητα της πηγής, μέσα από την αποδοχή της απο το στόχο επιρροής.

Η δομική προσέγγιση των κοινωνικών αναπαραστάσεων (Abric 1976, 1993b, 1994, Flament 1993,1994) θεωρεί κάθε αναπαράσταση σάν ένα πεδίο με εσωτερική οργάνωση, διαρθρωμένο γύρω απο ένα κεντρικό πυρήνα. Ο κεντρικός πυρήνας αποτελεί το θεμελιακό στοιχείο κάθε αναπαράστασης, το οποίο καθορίζει τη σημασία και την εσωτερική οργάνωσή της ταυτόχρονα. Η βασική του λειτουργία είναι κατ΄αρχάς γενετική, καθώς δίνει νόημα, διαμορφώνει και μεταβάλλει τη σημασία μιάς αναπαράστασης. Επίσης επιτελεί και μιά λειτουργία οργανωτική, καθορίζοντας τους δεσμούς συνοχής μεταξύ των στοιχείων της αναπαράστασης. Ο κεντρικός πυρήνας λοιπόν αποτελώντας

τον ενοποιητικό και συνεκτικό άξονα της αναπαράστασης, χαρακτηρίζεται από σταθερότητα.

Το δεύτερο συστατικό στοιχείο της αναπαράστασης αποτελούν τα λεγόμενα περιφερειακά στοιχεία, τα οποία ως τέτοια είναι λιγότερο σταθερά και περισσότερο εύπλαστα. Αποτελούν το λειτουργικό μέρος της αναπαράστασης, καθώς διαμέσου αυτών αντικειμενοποιείται (Moscovici 1976) ο κεντρικός πυρήνας παίρνοντας τη μορφή συγκεκριμένων γνωμών, τοποθετήσεων και συμπεριφορών. Με βάση αυτή τους την ιδιότητα, τα περιφερειακά στοιχεία είναι για τον Abric (1994) περισσότερο ευαίσθητα και καθορίσιμα απο το συγκεκριμένο κάθε φορά κοινωνικό πλαίσιο. Είναι "η καθημερινή ζωή" των αναπαραστάσεων (Flament 1994) και με την ευλιγισία που τα χαρακτηρίζει, επιτρέπουν την προσαρμογή του κεντρικού πυρήνα σε συνθήκες συγκεκριμένες, προφυλάσσοντας ταυτόχρονα τη σημασία του, απορροφώντας νέες πληροφορίες και δεδομένα, που μπορεί να αποδιοργανώσουν την αναπαράσταση και επιτρέποντας ελεγχόμενες ατομικές και επιμέρους παραλλαγές της.

Ο μετασχηματισμός μιάς αναπαράστασης μπορεί να πάρει τη μορφή προοδευτικής ενσωμάτωσης νέων στοιχείων σ΄αυτή. Τα στοιχεία αυτά αλληλεπιδρώντας με τα παλιά οδηγούν στη διαμόρφωση ενός νέου κεντρικού πυρήνα και κατ΄επέκταση μιάς νέας αναπαράστασης. Επίσης ο μετασχηματισμός μπορεί να πάρει μια μορφή πιο βίαιη, όταν νέες πρακτικές και δεδομένα ξεπερνούν την αφομοιωτική αντίσταση των περιφερειακών στοιχείων και επιδρούν κατ΄ευθείαν στον κεντρικό πυρήνα αλλοιώνοντας τη σημασία της αναπαράστασης και διαμορφώνοντας μια νέα.

Με βάση λοιπόν τη δομική προσέγγιση, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις λειτουργούν ως κρυσταλλώσεις επιχειρημάτων και θέσεων με εσωτερική συνοχή και οργάνωση σε διάφορα επίπεδα.

Μια σχέση κοινωνικής επιρροής είναι ακριβώς μια κατάσταση δυναμικής παρουσίας και μετασχηματισμού κοινωνικών αναπαραστάσεων, τόσο της πηγής όσο και του στόχου. Στη διαδικασία αυτή, η κοινωνική αναπαράσταση της πηγής για το αντικείμενο επιρροής, όταν έρθει σε επαφή με το βλέμμα του στόχου, υφίσταται - δεδομένων των μηχανισμών και των δυναμικών του πλαισίου επιρροής - διάφορες μεταμορφώσεις, που μπορούν να φτάσουν μέχρι τον πλήρη μετασχηματισμό της. Οι αλλαγές στην αναπαράσταση του αντικειμένου επιρροής αφορούν στα αποδιδόμενα σ' αυτό χαρακτηριστικά, τα οποία ορίζουν τη φύση και το νόημα, που έχει, εντός του συγκεκριμένου κάθε φορά πεδίου. Ο ορισμός της φύσης και του νοήματος του αντικειμένου επιρροής είναι το αποτέλεσμα μιας διαδικασίας, η οποία εκτυλίσσεται μεταξύ της πηγής και του στόχου, ως διαλεκτική άρθρωση συγκεκριμένων κάθε φορά επιχειρηματολογικών ενοτήτων. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των δυο αυτών κοινωνικών υποκειμένων, διαμέσου της κοινής τους αναφοράς στο αντικείμενο επιρροής, μπορεί να

οδηγήσει σ' ένα, μεγαλύτερης ή μικρότερης κάθε φορά έκτασης, μετασχηματισμό της μεταξύ τους σχέσης.

Η προσπάθεια περιγραφής τέτοιων διαδικασιών και αποκάλυψης των μηχανισμών, που διέπουν τον ορισμό του υπο συζήτηση κοινωνικού αντικειμένου και τη συγκρότηση της σχέσης μεταξύ των συμμετεχόντων στην αλληλεπίδραση, καθιστά αναγκαία τη διασύνδεση μεταξύ της έννοιας των κοινωνικών αναπαραστάσεων και των φαινομένων κοινωνικής επιρροής. Η έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων αποτελεί χρήσιμο αναλυτικό εργαλείο, για την περιγραφή του υλικού της διαδικασίας επιρροής. Η έκβαση της διαδικασίας αυτής συνίσταται στην επεξεργασία και διαμόρφωση αναπαραστάσεων ως προς το αντικείμενο και ως προς τον τρόπο, με τον οποίο ο κάθε συμμετέχων αντιλαμβάνεται την παρουσία και τη συμπεριφορά του άλλου. Απο την άλλη πλευρά, οι διαδικασίες και οι μηχανισμοί, που διέπουν τα φαινόμενα επιρροής, συνιστουν το πλέγμα των πραγματικών παραμέτρων, που λειτουργούν ως ανεξάρτητες μεταβλητές, για την επεξεργασία και το μετασχηματισμό των κοινωνικών αναπαραστάσεων. Τέτοιες παράμετροι είναι η ταυτότητα και η κοινωνική θέση της πηγής, η εγγύτητα του στόχου προς την ίδια την πηγή, που σε μεγάλο βαθμό προσδιορίζει και το βαθμό εμπλοκής του στη συνολική διαδικασία και τα ερμηνευτικά πλαίσια, τα οποία αποδίδουν εξαρχής κάποιο νόημα στη διαδικασία αυτή ή προσανατολίζουν το στόχο προς συγκεκριμένες κάθε φορά ερμηνείες της παρουσίας και της συμπεριφοράς της πηγής.

Όπως ήδη έχουμε αναπτύξει, οι στρατηγικές αντίστασης στην επιρροή και ειδικά στην επιρροή των μειονοτήτων αποτελούν συμβατικοποιημένα και κανονιστικά πλαίσια ερμηνείας της συνολικής διαδικασίας επιρροής. Ο ρόλος τους, περισσότερο ή λιγότερο επιτυχημένος κάθε φορά στην παρεμπόδιση ή πλήρη αναστολή της προσπάθειας επιρροής, είναι πάντως καθοριστικός για την επεξεργασία και το μετασχηματισμό των αναπαραστάσεων των επιμέρους συνιστωσών μιας διαδικασίας επιρροής.

Τί γίνεται λοιπόν, όταν η κοινωνική αναπαράσταση της πηγής για το αντικείμενο επιρροής εκτεθεί στην πίεση των στρατηγικών αντίστασης, οι οποίες λειτουργώντας σαν κανονιστικές παράμετροι της διαδικασίας επιρροής συντελέσουν ως αυτά ακριβώς τα νέα δεδομένα και πρακτικές, που μπορούν να αποδειχθούν διαταρακτικά ή και καταστροφικά για την κοινωνική αναπαράσταση;

Στο πείραμα, που θα παρουσιάσουμε αμέσως παρακάτω, θα εξετάσουμε την επίδραση της στρατηγικής γνωστικής ακύρωσης στο μήνυμα της πηγής, δεδομένης κάθε φορά της ταυτότητάς της. Μάλιστα, θα εισάγουμε σαν ανεξάρτητη μεταβλητή, εκτός απο την ταυτότητα της πηγής, την επικέντρωση της στρατηγικής ακύρωσης στο περισσότερο κεντρικό ή περιφερειακό επίπεδο της αναπαράστασης για το αντικείμενο επιρροής, που προβάλλει η πηγή μέσα απο το μήνυμά της. Τα δυο διαφορετικά επίπεδα της αναπαράστασης θα επιδείξουν, σύμφωνα με τη δομική προσέγγιση, διαφορετική

ανθεκτικότητα στην ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης και θα προσανατολίσουν με διαφορετικό τρόπο τη γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων, ανάλογα και με την ταυτότητα της πηγής.

ΠΕΙΡΑΜΑ 2

Στο πείραμα αυτό χρησιμοποιούμε το υπόδειγμα του καπνίσματος και στόχος είναι η διερεύνηση του βαθμού και του τρόπου αποδοχής απο τα υποκείμενα, διαφόρων πλευρών και επιπέδων της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, αφού προηγουμένως έχουν οδηγηθεί, να εφαρμόσουν τη στρατηγική γνωστικής ακύρωσης σ΄ένα συγκεκριμένο μέρος της αντικαπνιστικής αναπαράστασης, την οποία εκφράζει το μήνυμα της πηγής. Η εφαρμογή της γνωστικής ακύρωσης στον κεντρικό πυρήνα ή στα περιφερειακά στοιχεία της αναπαράστασης αυτής, με δεδομένη κάθε φορά την ταυτότητα της πηγής, πιστεύουμε ότι, είναι σε θέση να απελευθερώσει διαφορετικές δυναμικές μικρότερου ή μεγαλύτερου μετασχηματισμού στίς αναπαραστάσεις της πηγής και του δέκτη γιά το κάπνισμα, μέσα από την ενεργοποίηση διαφορετικών τρόπων διαπραγμάτευσης της συνολικής διαδικασίας επιρροής.

Μια πηγή ανώτερου κύρους θα εμπλέξει τα υποκείμενα σε μια διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, με αποτέλεσμα την εκδήλωση άμεσης συμφωνίας με το αντικαπνιστικό της σκεπτικό. Κάτι τέτοιο είναι πιθανότερο να συμβεί στην περίπτωση, κατά την οποία η στρατηγική ακύρωσης επικεντρώνεται στον κεντρικό πυρήνα του σκεπτικού αυτού, καθώς η σταθερότητά του κλονίζεται δυσκολότερα απ' ό,τι η σταθερότητα των περιφερειακών στοιχείων Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, η ακύρωση *των περιφερειακών στοιχείων θα προκαλέσει μάλλον την ανάδυση μιας ευλίγιστης* διαπραγμάτευσης.

Στην περίπτωση μιας μειονοτικής πηγής, γνωρίζουμε ότι, η ενεργοποίηση της στρατηγικής ακύρωσης δεν εμποδίζει την επίτευξη έμμεσης επιρροής. Έτσι, στο βαθμό που τα υποκείμενα ενστερνίζονται το αντικαπνιστικό πνεύμα των καιρών, η μειονοτική ταυτότητα της πηγής θα τα προσανατολίσει μάλλον σε μια δραστηριότητα τόσο άμεσης όσο και έμμεσης επικύρωσης του αντικαπνιστικού σκεπτικού. Κάτι τέτοιο είναι πιθανότερο να συμβεί στη συνθήκη ακύρωσης του κεντρικού πυρήνα, σε αντίθεση με τη συνθήκη ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων, όπου είναι πιθανότερο να υπάρξει μόνον έμμεση επιρροή.

Παραμένει επίσης ένα ερώτημα, το οποίο αφορά την επεξεργασία της σύγκρουσης στο σχεσιολογικό επίπεδο. Στο σημείο, αυτό βασικό ρόλο θα παίξει η ταυτότητα της πηγής. Η διαδικασία της κοινωνικής σύγκρισης, την οποία ενεργοποιεί η παρουσία μιας πηγής ανώτερου κύρους δεν θα οξύνει τη διομαδική σύγκρουση στο βαθμό που θα το κάνει μια μειονότητα. Στη δεύτερη περίπτωση, η μικρή εγκυρότητα της πηγής θα οδηγήσει τα υποκείμενα στην επεξεργασία μιας αρνητικής αναπαράστασης

εναντίον των καπνιστών, ως αναγκαίο στοιχείο για την υπεράσπιση του αντικαπνιστικού σκεπτικού.

1). ΜΕΘΟΔΟΣ

161 υποκείμενα και των δύο φύλων, πρωτοετείς και δευτεροετείς φοιτητές από ΑΕΙ της Αθήνας μοιράστηκαν στίς πέντε συνθήκες του πειράματος (τέσσερις πειραματικές και μία ελέγχου). Το πείραμα ολοκληρώθηκε σε μια συνάντηση με τα υποκείμενα, κατά την ώρα της πανεπιστημιακής παράδοσης και με την παρουσία του διδάσκοντα, ο οποίος απλά περιορίστηκε στο να παρουσιάσει τον πειραματιστή σάν κάποιον, ο οποίος διεξήγαγε έρευνες κοινής γνώμης.

Η συμμετοχή στο πείραμα ήταν προαιρετική και στην ανάλυση συμπεριλήφθηκαν μόνο τα υποκείμενα, τα οποία είχαν απαντήσει πλήρως στο ερωτηματολόγιο, που τους υποβλήθηκε και το οποίο ήταν το ίδιο, μ' αυτό που έχουν χρησιμοποιήσει στα πειράματά τους οι Perez, Mugny, Roux και Butera (1991) και Falomir, Mugny και Perez (1993).

Στην πρώτη φάση, η διάρκεια της οποίας ήταν πέντε με δέκα λεπτά περίπου, τα υποκείμενα απαντούσαν στα προκαταρκτικά δημογραφικά ερωτήματα και στη σειρά των ερωτημάτων, που αφορούσε στην προσωπική τους εμπλοκή στήν καπνιστική συμπεριφορά. Κατόπιν, τα υποκείμενα καπνιστές σημείωναν σε επταβάθμια κλίμακα (1 = δεν έχω την πρόθεση, 7 = έχω την πρόθεση), εάν είχαν την πρόθεση να σταματήσουν το κάπνισμα στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα. Στη συνέχεια, όλα τα υποκείμενα, καπνιστές και μη, έπρεπε, να σημειώσουν (πάντα σε επταβάθμια κλίμακα) σε ποιό βαθμό θεωρούσαν σημαντικά κάποια επιμέρους θέματα, τα οποία εμπλέκονταν στο ζήτημα του καπνίσματος (υγεία, απόλαυση, σεβασμός στους καπνιστές, ελευθερία των καπνιστών, το γεγονός ότι το κάπνισμα μειώνει το στρές, το ότι προκαλεί εξάρτηση και τέλος ο σεβασμός στους μη καπνιστές).

Αμέσως μετά ακολουθούσε η πειραματική φάση, η οποία διαρκούσε περίπου δεκαπέντε λεπτά. Αρχικά γινόνταν η εισαγωγή της πρώτης ανεξάρτητης μεταβλητής, η οποία αφορούσε στην ταυτότητα της πηγής.

Τα υποκείμενα πληροφορούνταν, ανάλογα με τις συνθήκες, ότι:

"το κείμενο, που ακολουθεί είναι γραμμένο από μια ομάδα καθηγητών πολιτικής οικονομίας και εκφράζει τις θέσεις τους ενάντια στο κάπνισμα" (συνθήκες πηγής ανώτερου κύρους)

είτε:

"...από τα μέλη μιάς μειονοτικής ομάδας και εκφράζει τις θέσεις τους ενάντια στο κάπνισμα" (συνθήκες μειονότητας)

Το κείμενο, όπως προαναφέραμε, πρόβαλλε ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτικό σκεπτικό, βάσει του οποίου ο καπνιστής σαν πιόνι των μεγάλων συμφερόντων βοηθούσε αποφασιστικά στη διαιώνιση της καταναλωτικής λογικής και άρα στη συντήρηση του κοινωνικού κατεστημένου. Συνακόλουθα, το κείμενο πρότεινε σκληρά απαγορευτικά μέτρα γιά την καταπολέμηση του καπνίσματος.

Αμέσως μετά γίνονταν η εισαγωγή της δεύτερης ανεξάρτητης μεταβλητής, που αφορούσε στη γνωστική ακύρωση των συστατικών στοιχείων του μηνύματος της πηγής.

Για τις ανάγκες του χειρισμού αυτού απομονώσαμε κάθε φορά τέσσερις προτάσεις, οι οποίες αντιπροσώπευαν τον **"κεντρικό πυρήνα"** ή τα **"περιφερειακά στοιχεία"** (Abric, Flament ο.π.) της αναπαράστασης, που είχε η πηγή σχετικά με το αντικείμενο

Οι τέσσερις προτάσεις των συνθηκών "κεντρικός πυρήνας" ήταν:

• Ο καπνιστής όταν καπνίζει δεν ικανοποιεί μιά φυσική ανάγκη αλλά αντίθετα εκφράζει την έξάρτησή του από πλασματικές ανάγκες, που του έχουν δημιουργηθεί τεχνητά

• Η ελευθερία του καπνιστή είναι μιά αυταπάτη, καθώς το να καπνίζει κανείς σημαίνει, ότι αποδέχεται τη συνέχιση του φαύλου κύκλου παραγωγή - διαφήμιση - κατανάλωση.

• Το να μην καπνίζουμε σημαίνει ότι, επιλέγουμε μια κοινωνία, που βασίζεται στήν ποιότητα ζωής και στό σεβασμό του ατόμου και του περιβάλλοντος.

• Ο καπνιστής είναι συνένοχος των καπνοβιομηχανιών και της διαφήμισης.

Σύμφωνα με την υπόθεσή μας, ο κεντρικός ρόλος των προτάσεων αυτών συνίσταται στο ότι, αποδίδουν την ουσία της καπνιστικής συμπεριφοράς (από την οπτική γωνία της πηγής πάντα), καθώς επίσης στο ότι αξιολογούν την προσωπικότητα και τον κοινωνικό ρόλο του καπνιστή. Είναι επομένως σε θέση, να δικαιολογήσουν τη λήψη σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων, τα οποία - ως περιφερειακά στοιχεία - υλοποιούν σαν συμπεριφορές το σκεπτικό, που τα δικαιολογεί.

Οι τέσσερις προτάσεις λοιπόν των συνθηκών "περιφερειακά στοιχεία" ήταν:

• Πρέπει να αυξηθεί ο φόρος στον καπνό με τέτοιο τρόπο, ώστε να υποχρεώνει πραγματικά σε σταμάτημα του καπνίσματος.

• Πρέπει να απαγορευτεί κάθε διαφήμιση τσιγάρων και καπνού, κάτω από οποιαδήποτε μορφή κι αν γίνεται

• Πρέπει να απαγορευτεί η πώληση καπνού και τσιγάρων στούς κάτω των 18 ετών.

•Πρέπει να περιοριστούν οι χώροι και οι ώρες πώλησης τσιγάρων και καπνού.

Τα υποκείμενα οδηγούνταν, να σημειώσουν σε μια πενταβάθμια κλίμακα σε ποιό βαθμό θεωρούσαν **λανθασμένα** και **ανεδαφικά** καθένα από τα βασικά σημεία (είτε του κεντρικού πυρήνα είτε της περιφερειακής δομής) του κειμένου, που μόλις είχαν διαβάσει. Τα υποκείμενα έπρεπε να τοποθετηθούν τόσο πάνω στο λανθασμένο όσο και στόν ανεδαφικό χαρακτήρα κάθε πρότασης (1 = λίγο λανθασμένο, 5 = πολύ λανθασμένο και 1 = λίγο ανεδαφικό και 5 = πολύ ανεδαφικό), γεγονός που βοηθούσε να ενταθεί ο πειραματικός χειρισμός της γνωστικής ακύρωσης.

Έτσι σχηματίζονταν ένας πειραματικός σχεδιασμός 2X2, βάσει του οποίου τα υποκείμενα οδηγούνταν, να αρνηθούν την αληθοφάνεια και το ρεαλισμό διαφορετικών πλευρών (κεντρικών ή περιφερειακών) της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, που προέρχονταν απο μια πηγή ανώτερου κύρους ή απο μια μειονότητα.

Κατόπιν ακολουθούσε η φάση των μετρήσεων, η οποία είχε διάρκεια περίπου εικοσιπέντε λεπτά. Τα υποκείμενα καλούνταν κατ' αρχάς να φανταστούν τον εαυτό τους στη θέση των συγγραφέων του κειμένου, που είχαν διαβάσει και να συντάξουν την επιχειρηματολογία τους (σ΄οποιαδήποτε έκταση ήθελαν) με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι όσο το δυνατόν πειστικότεροι. Τους δίνονταν έτσι η ευκαιρία για μιά ενεργητική αντιμετώπιση της διαδικασίας επιρροής και στον πειραματιστή η δυνατότητα να δεί απο μια συμπληρωματική σκοπιά το βαθμό και την υφή της εμπλοκής του δέκτη στη διαδικασία αυτή.

Αμέσως μετά ακολουθούσε το ερωτηματολόγιο μέτρησης άμεσης επιρροής, στο οποίο τα υποκείμενα δήλωναν, σε επταβάθμια κλίμακα, το βαθμό συμφωνίας τους με καθεμιά απο τις 8 προτάσεις, που περιέχονταν στο ερωτηματολόγιο. Όλες οι προτάσεις εμπεριέχονταν στο κείμενο - ερέθισμα. Οι τέσσερις ήταν αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στον πειραματικό χειρισμό του κεντρικού πυρήνα, ενώ οι υπόλοιπες τέσσερις αυτές που χρησιμοποιήθηκαν στο χειρισμό των περιφερειακών στοιχείων.

Η επόμενη μέτρηση αφορούσε στην έμμεση επιρροή. Και εδώ τα υποκείμενα έπρεπε να δηλώσουν σε επταβάθμια κλίμακα το βαθμό συμφωνίας τους αναφορικά με 16 προτάσεις, οι οποίες κάλυπταν διάφορα θέματα σχετικά με το κάπνισμα και οι οποίες δε βρίσκονταν αυτούσιες μέσα στο κείμενο Απ΄αυτές, οι 8 ήταν υπέρ και οι 8 εναντίον του καπνίσματος, γεγονός που θα επέτρεπε να δούμε διαφορετικής υφής και κατεύθυνσης τοποθετήσεις πάνω στο ζήτημα.

Εν συνεχεία, τα υποκείμενα - καπνιστές απαντούσαν ξανά στην ερώτηση σχετικά με το αν έχουν την πρόθεση να σταματήσουν το κάπνισμα στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα. Μετά ακολουθούσε το ερωτηματολόγιο της εικόνας του τυπικού καπνιστή και το πείραμα ολοκληρώνονταν με την απάντηση στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής

Πρέπει τέλος να αναφέρουμε , ότι στη συνθήκη ελέγχου, υπήρχαν μόνο τα ερωτήματα του pre-test και post-test, χωρίς φυσικά το κείμενο - ερέθισμα και τις σελίδες των πειραματικών χειρισμών και χωρίς τη μέτρηση της εικόνας της πηγής επιρροής. Όσον αφορά στην ανοιχτή ερώτηση, στη συνθήκη ελέγχου τα υποκείμενα καλούνταν να φανταστούν τον εαυτό τους στη θέση ενός υπεύθυνου επικοινωνίας, που πρέπει να συντάξει το κείμενο μιάς αντικαπνιστικής καμπάνιας και να καταθέσουν την επιχειρηματολογία τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι πάντα όσο το δυνατόν περισσότερο πειστικοί.

2). ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Είχαμε τη δυνατότητα, να δούμε την αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων πάνω στο κάπνισμα, ανεξάρτητα απο το αν ήταν ή όχι καπνιστές, μέσα απο τη μέτρηση, που αφορούσε στη σημασία διαφόρων επιμέρους ζητημάτων σχετικών με το κάπνισμα. Απομονώνοντας τα τέσσερα απο τα επτά ερωτήματα, τα οποία αναφέρονταν: στην απόλαυση του καπνίσματος, στην ελευθερία των καπνιστών, στο σεβασμό στους καπνιστές και στο γεγονός ότι το κάπνισμα μειώνει το στρές, δημιουργήσαμε ένα μέτρο λιγότερο ή περισσότερο αρνητικής τοποθέτησης απέναντι στο κάπνισμα. Ο μέσος όρος για το σύνολο των υποκειμένων ήταν m = 3.38, χωρίς στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των συνθηκών, γεγονός που υποδηλώνει μια μάλλον αρνητική, μετριοπαθώς αρνητική μάλιστα, τοποθέτηση απέναντι στο κάπνισμα.

Α). Επιρροή

Όσον αφορά κατ΄αρχάς την άμεση επιρροή, έχουμε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα απο την παρέμβαση της μεταβλητής, που αφορά στη γνωστική ακύρωση του κεντρικού πυρήνα ή των περιφερειακών στοιχείων του μηνύματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των άμεσων ερωτημάτων (1 = διαφωνώ, 7 = συμφωνώ). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) 4.91 (1.20)	(n=30) 4.32 (1.13)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) 5.07 (1.27)	(n=29) 4.31 (1.32)

ΕΛΕΓΧΟΣ
(n=34) 4.45 (1.41)

Όπως φαίνεται στον πίνακα 1, η γνωστική ακύρωση του κεντρικού πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας οδηγεί σε αυξημένη αποδοχή των άμεσων θέσεων της πηγής, ανεξάρτητα από την ταυτότητά της (κεντρικός πυρήνας: m = 4.99, περιφερειακά στοιχεία: m = 4.32, F1/123 = 9.15 p<.003). Το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνεται τόσο στις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους (κεντρικός πυρήνας: m = 4.91, περιφερειακά στοιχεία: m = 4.32, t = 2.03, p<.046) όσο και στις συνθήκες μειονότητας (κεντρικός πυρήνας: m = 5.07, περιφερειακά στοιχεία: m = 4.31, t = 2.24, p<.029).

Το αποτέλεσμα αυτό φωτίζεται αρκετά, αν δούμε το βαθμό στον οποίο τα υποκείμενα δέχονται, να ακυρώσουν τα επιχειρήματα, που συγκροτούν τον κεντρικό πυρήνα ή τα περιφερειακά στοιχεία. Ο μέσος όρος των δυο διπολικών κλιμάκων για το βαθμό λάθους και ανεδαφικότητας κάθε επιχειρήματος και το άθροισμα των μέσων όρων αυτών και για τα τέσσερα επιχειρήματα (κεντρικού πυρήνα ή περιφερειακών στοιχείων) αποτέλεσε το μέτρο εφαρμογής της γνωστικής ακύρωσης σε κάθε επίπεδο της επιχειρηματολογίας της πηγής.

Η ανάλυση διακύμανσης έδειξε καθαρά ότι και πάλι, ανεξάρτητα απο την ταυτότητα της πηγής, τα υποκείμενα θεωρούν περισσότερο λανθασμένα και ανεδαφικά τα επιχειρήματα, που εκφράζουν τα περιφερειακά στοιχεία (m = 2.84) παρά αυτά, που συγκροτούν τον κεντρικό πυρήνα (m = 2.45, F1/123 = 5.56 p<.02). Παρατηρούμε λοιπόν ότι, η (απρόθυμη γενικά) ακυρωτική επικέντρωση των υποκειμένων στον κεντρικό

πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας οδηγεί σε αυξημένη αποδοχή των άμεσων θέσεων της πηγής, σε σύγκριση με την αυξημένη άρνηση απόδοσης ρεαλισμού και αληθοφάνειας στα σημεία (απαγορευτικά μέτρα), που συγκροτούν τα περιφερειακά στοιχεία της επιχειρηματολογίας αυτής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των άμεσων ερωτημάτων, τα οποία αφορούν στα περιφερειακά στοιχεία (1 = διαφωνώ, 7 = συμφωνώ). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ		
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) 5.45 (1.36)	(n=30) 4.52 (1.25)	ΕΛΕΓΧΟΣ
ΠΗΓΗ			4.72 (1.6)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) 5.62 (1.26)	(n=29) 4.59 (1.63)	

Επιπλέον, η γνωστική ακύρωση του κεντρικού πυρήνα (βλ. πίνακα 2) οδηγεί, στο βαθμό που γίνεται, σε αυξημένη αποδοχή των περιφερειακών στοιχείων (m = 5.53), σε αντίθεση με τις συνθήκες "περιφερειακά στοιχεία", όπου η πιο εύκολη ακύρωσή τους συνιστά τροχοπέδη στην αποδοχή τους (m = 4.56, t = 3.93, p<.0001).

Αυτό ακριβώς δείχνει και η μονομεταβλητή ανάλυση διακύμανσης και η σύγκριση των μέσων όρων των πειραματικών συνθηκών μεταξύ τους και με τη συνθήκη ελέγχου. (ONEWAY, F4/160 = 4.068, p<.003). Και οι δυο συνθήκες, στις οποίες η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης επικεντρώνεται στον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας (πίνακας 2: m = 5.45 για τη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους και m = 5.62 για τη συθήκη της μειονοτικής πηγής) διαφέρουν με στατιστικά σημαντικό τρόπο (test LSD, p<.05) τόσο απο τις αντίστοιχες συνθήκες, στις οποίες η στρατηγική ακύρωσης στοχεύει στα περιφερειακά στοιχεία (m = 4.52 για τη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους και m = 4.59 για τη συνθήκη της μειονοτικής πηγής), όσο και απο τη συνθήκη ελέγχου (m = 4.72).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των έμμεσων ερωτημάτων (το 7 αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ		
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) 5.06 (.87)	(n=30) 4.82 (.88)	ΕΛΕΓΧΟΣ
ΠΗΓΗ				4.87 (1.18)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) 5.38 (.89)	(n=29) 5.35 (.87)	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.1

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των έμμεσων ερωτημάτων με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο (το 7 σημαίνει απόλυτη διαφωνία με τις προτάσεις και αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ		
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) 4.85 (.97)	(n=30) 4.45 (.99)	ΕΛΕΓΧΟΣ
ΠΗΓΗ				4.53 (1.32)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) 5.11 (1.17)	(n=29) 5.15 (1.04)	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.2

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των έμμεσων ερωτημάτων με αντικαπνιστικό περιεχόμενο (το 7 σημαίνει απόλυτη συμφωνία με τις προτάσεις και αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ		
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) 5.28 (1.06)	(n=30) 5.19 (1.23)	ΕΛΕΓΧΟΣ 5.22 (1.30)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) 5.65 (.86)	(n=29) 5.56 (.94)	

ΠΗΓΗ

Όσον αφορά στην έμμεση επιρροή, οι κλίμακες στις προτάσεις με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο αντιστράφηκαν, ώστε το 7 να ανταποκρίνεται σε πλήρη απόρριψη των προτάσεων αυτών, γεγονός που ισοδυναμεί με μέγιστη επιρροή της πηγής.

Απο την ανάλυση διακύμανσης με τις δυο ανεξάρτητες μεταβλητές προκύπτει ότι, η μειονότητα, ανεξάρτητα απο το μέρος της επιχειρηματολογίας, προς το οποίο κατευθύνεται η στρατηγική ακύρωσης, παράγει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή (m = 5.36) απο την πηγή ανώτερου κύρους (m = 4.95, F1/123 = 6.97, p<.009).

Η μονομεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (βλ. πίνακα 3) και η σύγκριση των συνθηκών μεταξύ τους (test LSD) διαφοροποιεί και τις δύο συνθήκες μειονότητας (m = 5.38 για τη συνθήκη του κεντρικού πυρήνα και m = 5.35 για τη συνθήκη των περιφερειακών στοιχείων) απο τη συνθήκη ελέγχου (m = 4.87, p<.05) καθώς και τη συνθήκη "μειονότητα/περιφερειακά στοιχεία" (m = 5.35) από την αντίστοιχη της πηγής ανώτερου κύρους (m = 4.82, p<.05). Αξίζει επίσης να τονίσουμε ότι, δεν παρατηρείται καμιά στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δυο συνθηκών της πηγής ανώτερου κύρους και της συνθήκης ελέγχου, γεγονός που σημαίνει ότι, η πηγή ανώτερου κύρους είναι εντελώς αναποτελεσματική στο να κινητοποιήσει μια περισσότερο έμμεση γνωστική δραστηριότητα εναντίον της καπνιστικής συμπεριφοράς.

Αν λάβουμε υπόψη το φιλοκαπνιστικό και αντικαπνιστικό περιεχόμενο των έμμεσων προτάσεων, θα δούμε ότι (πίνακες 3.1 και 3.2), μόνο ως προς τα

φιλοκαπνιστικά επιχειρήματα διαφοροποιούνται οι δυο συνθήκες μειονότητας (m = 5.11 για τη συνθήκη του κεντρικού πυρήνα και m = 5.15 για τη συνθήκη των περιφερειακών στοιχείων) απο τη συνθήκη ελέγχου (m = 4.87, test LSD p<.05) καθώς και η συνθήκη "μειονότητα/περιφερειακά στοιχεία" (m = 5.15) από την αντίστοιχη της πηγής ανώτερου κύρους (m = 4.45, test LSD p<.05). Αντίθετα, όσον αφορά στις προτάσεις με αντικαπνιστικό περιεχόμενο, η μονομεταβλητή ανάλυση διακύμανσης δεν αποκάλυψε στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των πειραματικών συνθηκών και της συνθήκης ελέγχου (ONEWAY, F4/160 = 1.13 ns).

Σχετικά με την αλλαγή στην πρόθεση των υποκειμένων - καπνιστών (n = 30, στο σύνολο των πειραματικών συνθηκών) για σταμάτημα του καπνίσματος, η ανάλυση διακύμανσης έδωσε ένα κύριο αποτέλεσμα, με βάση το επίπεδο επιχειρηματολογίας, στο οποίο στοχεύει η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης (F1/29 = 4.011, p<.056). Η γνωστική ακύρωση της περιφερειακής δομής λοιπόν οδηγεί τους καπνιστές σε μείωση της δηλούμενης πρόθεσής τους να σταματήσουν το κάπνισμα (m = -.86, n = 14), σε αντίθεση με την περίπτωση, κατά την οποία οδηγούνται να ακυρώσουν τον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής αναπαράστασης της πηγής (m = +.31, n = 16).

Συνοψίζοντας λοιπόν σχετικά με την επιρροή λέμε ότι, στο άμεσο επίπεδο και ανεξάρτητα από την ταυτότητα της πηγής, η περισσότερο πρόθυμη ακύρωση των περιφερειακών στοιχείων (απαγορευτικά μέτρα ενάντια στο κάπνισμα) αποτελεί εμπόδιο στη διάδοση της άμεσης επιρροής της πηγής, ειδικά μάλιστα στα άμεσα εκείνα επιχειρήματα, που συγκροτούν αυτήν ακριβώς την περιφερειακά δομή της αντικαπνιστικής της επιχειρηματολογίας. Αντίθετα, ο κεντρικός πυρήνας της επιχειρηματολογίας αυτής όχι μόνο μένει αλώβητος απο την επίδραση της γνωστικής ακύρωσης αλλά αντίθετα οδηγεί σε αυξημένη άμεση επιρροή, ειδικά με τη μορφή που αφορά στα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής αναπαράστασης της πηγής.

Όσον αφορά λοιπόν τη ρητή αποδοχή της συγκεκριμένης αναπαράστασης από υποκείμενα, που θα χαρακτηρίζαμε "κοντινά" στην πηγή ή "μετριοπαθείς αντικαπνιστές", διαπιστώνουμε ότι, η άρνηση της αληθοφάνειας και του ρεαλισμού του κεντρικού πυρήνα αποδεικνύεται ανεπαρκής ως διαταρρακτικό στοιχείο εναντίον του και επιπλέον βοηθά (όπως δείχνει η άμεση επιρροή, που αφορά στα απαγορευτικά μέτρα) στην ενίσχυση της συνολικής συνοχής της αναπαράστασης. Αντίθετα, η ευθεία επίθεση, μέσω της στρατηγικής ακύρωσης, στα περιφερειακά στοιχεία της αναπαράστασης εμποδίζει τη συμφωνία με το σύνολο της αντικαπνιστικής αναπαράστασης, που προβάλλει η πηγή.

Το αποτέλεσμα αυτό επεκτείνεται και στο επίπεδο της ασκούμενης έμμεσης επιροής στα υποκείμενα - καπνιστές. Η γνωστική ακύρωση του κεντρικού πυρήνα οδηγεί, σε αντίθεση με τις συνθήκες των περιφερειακών στοιχείων, σε αύξηση της δηλούμενης πρόθεσής τους για σταμάτημα του καπνίσματος. Σχετικά με την έμμεση επιρροή,

παρατηρούμε επίσης το κλασσικό πλέον φαινόμενο της παραγωγής αυξημένης έμμεσης επιρροής απο τη μειονότητα, σαν αποτέλεσμα της ενεργοποίησης της στρατηγικής ακύρωσης ενάντια στις θέσεις, που υποστηρίζει. Το γεγονός αυτό εκφράζει την επεξεργασία, απο τα υποκείμενα, μιας πιο ολοκληρωμένης επιχειρηματολογίας ενάντια στο κάπνισμα, η οποία εκδηλώνεται τόσο με την αποδοχή προτάσεων, που περιγράφουν αρνητικά την καπνιστική συμπεριφορά όσο και με την άρνηση υιοθέτησης επιχειρημάτων, που είναι υπέρ του καπνίσματος. Τέλος, αξίζει να επισημάνουμε τη μεγαλύτερη έμμεση επιρροή, που ασκείται από τη μειονοτική πηγή σε σχέση με την πηγή ανώτερου κύρους στις συνθήκες ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων, ιδιαίτερα μάλιστα με τη μορφή της απόρριψης φιλοκαπνιστικών επιχειρημάτων. Το εύρημα αυτό υποδηλώνει ένα διαφορετικής υφής και έντασης προσανατολισμό, ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής, της γνωστικής δραστηριότητας, που κινητοποιεί η ακύρωση αυτού του επιπέδου του μηνύματος.

Β). Η εικόνα του τυπικού καπνιστή

Υπενθυμίζουμε ότι η μέτρηση της εικόνας του τυπικού καπνιστή έγινε με τη βοήθεια 34 διπολικών κλιμάκων, στίς οποίες τα υποκείμενα σημείωναν σε ποιό βαθμό καθένας απ΄τους χαρακτηρισμούς των κλιμάκων αποτελεί στοιχείο του "τυπικού καπνιστή".

Στην παραγοντική ανάλυση με περιστροφή του τύπου varimax, στην οποία υποβάλαμε τα δεδομένα της εικόνας, καθορίσαμε τον αριθμό των παραγόντων σε πέντε. Στην ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν μόνο οι απαντήσεις από τα υποκείμενα των πειραματικών συνθηκών και όχι της συνθήκης ελέγχου.

Στόν πρώτο παράγοντα, ο οποίος καλύπτει το 26.6% της συνολικής διακύμανσης, οι χαρακτηρισμοί με υψηλό κορεσμό είναι:

ασυλλόγιστος/σκεπτόμενος	(+.66)	(m = 4.06)
εγωιστής/μεγαλόψυχος	(+.52)	(m = 3.70)
αναίσθητος/ευαίσθητος	(+.50)	(m = 3.88)
ενοχλητικός/διακριτικός	(+.49)	(m = 3.45)
ευκολόπιστος/αυτόνομος	(+.46)	(m = 3.57)
αδύνατη προσωπικότητα/ισχυρή προσωπικότητα	(+.45)	(m = 3.40)
χαζός/έξυπνος	(+.38)	(m = 3.77)
διανοούμενος/μη διανοούμενος	(-.60)	(m = 4.13)
δυναμικός/παθητικός	(-.59)	(m = 4.35)
κανονικός/παρεκκλίνων	(-.54)	(m = 3.77)
κύριος του εαυτού του/χωρίς αυτοέλεγχο	(-.50)	(m = 4.73)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει την **ψυχολογική αστάθεια και την έλλειψη κοινωνικής ευαισθησίας του καπνιστή.**

Ο δεύτερος παράγοντας (8.5% της συνολικής διακύμανσης) απαρτίζεται από τα στοιχεία:

ευχάριστος/σκυθρωπός	(+.65)	(m = 4.07)
τάχει καλά με τον εαυτό του/δέν τάχει καλά με τον εαυτό του	(+.57)	(m = 4.19)
ευτυχισμένος/δυστυχισμένος	(+.56)	(m = 4.15)
ισορροπημένος/ανισόρροπος	(+.55)	(m = 4.04)
φυσικός/επιτηδευμένος	(+.53)	(m = 4.10)
ανεκτικός/αυταρχικός	(+.53)	(m = 3.98)
ικανοποιημένος/στερημένος	(+.50)	(m = 4.19)
συνειδητοποιημένος/ασυνείδητος	(+.43)	(m = 4.42)
ανεύθυνος/υπεύθυνος	(-.50)	(m =3.78)
γκρινιάρης/χαλαρωμένος	(-.45)	(m = 3.72)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει τον **ιδιόρυθμο και αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή.**

Ο τρίτος παράγοντας (5.5% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται από τους χαρακτηρισμούς:

μοντέρνος/παλιομοδίτης	(+.66)	(m = 3.81)
φροντισμένος/ατημέλητος	(+.65)	(m = 3.86)
ευτυχισμένος/δυστυχισμένος	(+.47)	(m = 4.15)
νέος/ηλικιωμένος	(+.43)	(m = 3.62)
περιθωριακός/κοινωνικά ενσωματωμένος	(-.71)	(m = 4.49)
μοναχικός/κοινωνικός	(-.70)	(m = 4.29)
μειονεκτεί κοινωνικά/ευννοϊμένος κοινωνικά	(-.66)	(m = 3.94)
ντροπαλός/σίγουρος γιά τον εαυτό του	(-.45)	(m = 4.42)

Ο παράγοντας αυτός **περιγράφει τον καπνιστή σαν ένα μοντέρνο άνθρωπο της εποχής**

Ο τέταρτος παράγοντας (5.1%) περιλαμβάνει τα στοιχεία:

δε δείχνει σεβασμό/σέβεται τους άλλους	(+.55)	(m = 3.39)
ενοχλητικός/διακριτικός	(+.53)	(m = 3.45)
νευρικός/ήρεμος	(+.43)	(m = 2.70)
αδύνατη προσωπικότητα/ισχυρή προσωπικότητα	(+.43)	(m = 3.40)
ανεξάρτητος/εξαρτημένος	(-.70)	(m = 5.69)
οικολόγος/αντιοικολόγος	(-.62)	(m = 4.95)
συνειδητοποιημένος/ασυνείδητος	(-.58)	(m = 4.42)
συμπαθητικός/αντιπαθητικός	(-.39)	(m = 4.24)

Ο παράγοντας αυτός, όπως και ο πρώτος, αποδίδει τον ψυχολογικά ασταθή και παθητικό χαρακτήρα του καπνιστή. Επιπλέον όμως, είναι περισσότερο προσανατολισμένος στη σχεσιολογική διάσταση του στερεοτύπου. Περιγράφει έτσι τον ενοχλητικό και αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή, στοιχεία, τα οποία συνάγονται από την καθημερινή συμπεριφορά του και τη σχέση του με τούς άλλους.

Τέλος, ο πέμπτος παράγοντας (4.7%) περιλαμβάνει τους χαρακτηρισμούς:

γκρινιάρης/χαλαρωμένος	(+.59)	(m = 3.72)
ντροπαλός/σίγουρος για τον εαυτό του	(+.50)	(m = 4.13)
νευρικός/ήρεμος	(+.48)	(m = 2.70)
νέος/ηλικιωμένος	(+.43)	(m = 3.62)
αναίσθητος/ευαίσθητος	(-.48)	(m = 3.88)

και **καλύπτει το συναισθηματικά ασταθή και ανώριμο χαρακτήρα του καπνιστή**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα της εικόνας του τυπικού καπνιστή. Το πρόσημο "-" αντιστοιχεί σε αυξημένη πρόσληψη της ψυχολογικής αστάθειας και της έλλειψης κοινωνικής ευαισθησίας του καπνιστή. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) +.49 (.85)	(n=30) +.07 (.95)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) -.26 (1.17)	(n=29) -.37 (.78)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του τέταρτου παράγοντα της εικόνας του τυπικού καπνιστή. Το πρόσημο "-" αντιστοιχεί σε αυξημένη περιγραφή του σαν ψυχολογικά ασταθούς, ενοχλητικού και αντικοινωνικού. Μέσα σε παρένθεση *δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.*

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) -.05 (.91)	(n=30) +.41 (.82)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) -.30 (1.20)	(n=29) -.06 (.95)

Η ανάλυση διακύμανσης γιά τους μέσους δείκτες των πέντε παραγόντων έδωσε στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα γιά τον πρώτο και τον τέταρτο παράγοντα.

Ο πρώτος παράγοντας, ο οποίος αποδίδει την ψυχολογική αστάθεια και την έλλειψη κοινωνικής ευαισθησίας του καπνιστή είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στο χειρισμό, που αφορά στην ταυτότητα της αντικαπνιστικής πηγής ($F1/123 = 12.570$ $p<.001$). Όπως δείχνει ο πίνακας 4, στις συνθήκες μειονότητας υπάρχει αυξημένη πρόσληψη του τυπικού καπνιστή με όρους αστάθειας και κοινωνικής ανευαισθησίας ($m = -.31$, για τις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους: $m = +.30$).

Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι, στις συνθήκες που στόχος της γνωστικής ακύρωσης είναι ο κεντρικός πυρήνας της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, η εικόνα του καπνιστή είναι θετική στη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους ($m = +.49$) και ιδιαίτερα αρνητική στη συνθήκη μειονότητας ($m = -.26$, $t = 2.93$, $p<.005$), συνθήκη όπου παρατηρείται και η μεγαλύτερη άμεση επιρροή (βλ. πίνακες 1 και 2). Το ίδιο συμβαίνει και στις συνθήκες, στις οποίες η στρατηγική ακύρωσης επικεντρώνεται στα περιφερειακά στοιχεία (απαγορευτικά μέτρα) της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας ($m = -.37$ για τη συνθήκη μειονότητας ενώ για τη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους: $m = +.07$, $t = 1.97$, $p<.054$).

Ο τέταρτος παράγοντας (βλ. πίνακα 5) είναι επίσης ευαίσθητος στην ταυτότητα της πηγής ($F1/123 = 4.119$ $p<.045$). Στις συνθήκες μειονότητας είναι ιδιαίτερα τονισμένος ο παθητικός, ενοχλητικός και αντικοινωνικός χαρακτήρας του καπνιστή ($m = -.18$), κάτι

που δε συμβαίνει στην περίπτωση της πηγής ανώτερου κύρους (m = +.17). Επίσης στις συνθήκες, στις οποίες η γνωστική ακύρωση κατευθύνεται στον κεντρικό πυρήνα, είναι περισσότερο αρνητική η εικόνα του καπνιστή ως προς αυτή τη διάσταση (m = -.17) απ΄ό,τι στις συνθήκες των περιφερειακών στοιχείων (m = +.17, F1/123 = 4.020, p<.047). Η σύγκριση των μέσων δεικτών μεταξύ των συνθηκών δείχνει ότι, το τελευταίο αυτό αποτέλεσμα οφείλεται κατά βάση στη διαφορά μεταξύ των συνθηκών της πηγής ανώτερου κύρους. Πραγματικά, όταν τα υποκείμενα καλούνται να ακυρώσουν τα απαγορευτικά μέτρα, που προτείνει η ανώτερη πηγή, αντιμετωπίζουν πολύ θετικά τον καπνιστή (m = +.41), σε αντίθεση με την περίπτωση όπου αφισβητείται η εγκυρότητα του κεντρικού πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας (m = -.05, t = -2.12, p<.038).

Τέλος μιά παρατήρηση, που κατά τη γνώμη μας δεν είναι χωρίς σημασία: Σε αντίθεση με τη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων", όπου, όπως είδαμε, ο καπνιστής αντιμετωπίζεται πολύ θετικά (m = +.41), δε συμβαίνει το ίδιο στην αντίστοιχη συνθήκη της μειονοτικής πηγής (m = -.06, t = 2.04, p<.046). Πρόκειται ακριβώς για τις δύο συνθήκες, όπου παρατηρείται η μεγαλύτερη στατιστικά διαφορά (βλ. πίνακες 3 και 3.1) στην αποδοχή των έμμεσων ερωτημάτων και ιδιαίτερα στην απόρριψη των επιχειρημάτων με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο. Συμβαίνει δηλαδή με μεγαλύτερη ένταση αυτό, που γενικότερα μπορούμε να παρατηρήσουμε για την πρόσληψη της εικόνας του τυπικού καπνιστή στο σύνολο των συνθηκών: η αρνητική εικόνα του καπνιστή εμφανίζεται, όταν η πηγή είναι μια αντικαπνιστική μειονότητα, στις συνθήκες ακριβώς που παρατηρείται και η μεγαλύτερη έμμεση επιρροή. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι, η επεξεργασία μιας αρνητικής αναπαράστασης αναφορικά με το κάπνισμα συμπληρώνεται απο μια ανάλογη επεξεργασία στο επίπεδο των σχέσεων, που αναπτύσσονται με αφετηρία το κάπνισμα. Η επεξεργασία μιας επιχειρηματολογίας ενάντια στην καπνιστική συμπεριφορά, σε θεωρητικό επίπεδο, επεκτείνεται σε μια άκαμπτη αντιμετώπιση του καπνιστή. Κάτι τέτοιο γίνεται μέσα από την κινητοποίηση ενός ισχυρά αρνητικού στερεοτύπου, διανθισμένου με όρους κοινωνικής ανευαισθησίας και ψυχολογικής *αστάθειας, περισσότερο επεξεργασμένου και συνεπούς μάλιστα, όταν* τίθεται σε αμφισβήτηση η εγκυρότητα απαγορευτικών μέτρων, που στοχεύουν στην αναχαίτιση αυτής ακριβώς της "ενοχλητικής" και "αντικοινωνικής" συμπεριφοράς.

Γ). Η εικόνα της πηγής

Η παραγοντική ανάλυση με τον τύπο varimax έδωσε έξι παράγοντες, γύρω απο τους οποίους δομείται η εικόνα της πηγής.

Ο πρώτος παράγοντας, ο οποίος καλύπτει το 32.6% της συνολικής διακύμανσης, απαρτίζεται από τα στοιχεία:

αντικειμενικοί/υποκειμενικοί (+.80) (m = 4.14)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι (+.79) (m = 3.03)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί (+.72) (m = 3.70)
ελεύθεροι/υποταγμένοι (+.71) (m = 3.12)
αυτόνομοι/αλλοτριωμένοι (+.71) (m = 3.18)
αξιόπιστοι/αναξιόπιστοι (+.61) (m = 3.26)
δυναμικοί/παθητικοί (+.59) (m = 2.69)
προοδευτικοί/συντηρητικοί (+.57) (m = 3.60)
αφύσικοι/φυσιολογικοί (-.77) (m = 4.94)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι (-.72) (m = 4.58)
ασυνάρτητοι/συγκροτημένοι (-.65) (m = 5.10)
μεροληπτικοί/αμερόληπτοι (-.59) (m = 3.43)
ανισόρροποι/ισορροπημένοι (-.56) (m = 5.00)

Ο παράγοντας αυτός περιγράφει την πηγή ως σταθερή και πρωτοπόρα έκφραση του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών.

Ο δεύτερος παράγοντας (12% της συνολικής διακύμανσης) **περιγράφει την πηγή με όρους ακαμψίας** και συγκροτείται από τα στοιχεία:

ανεπιεικείς/επιεικείς (+.72) (m = 3.41)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι (+.42) (m = 4.58)
επίμονοι/υποχωρητικοί (+.36) (m = 2.35)
ευέλικτοι/άκαμπτοι (-.77) (m = 4.75)

Στον τρίτο παράγοντα (5.5% της συνολικής διακύμανσης) τα στοιχεία με υψηλό κορεσμό είναι:

ηττοπαθείς/φιλόδοξοι (+.52) (m = 5.10)
καπνιστές/μη καπνιστές (+.66) (m = 5.78)
ανισόρροποι/ισορροπημένοι (+.60) (m = 5.00)
αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους (+.43) (m = 5.28)

Ο παράγοντας αυτός **εκφράζει το σταθερά αντικαπνιστικό χαρακτήρα της πηγής.**

Ο τέταρτος παράγοντας (4.8% της συνολικής διακύμανσης) **αποδίδει επίσης την πηγή σαν σταθερή και ανυποχώρητη** και συγκροτείται απο τους χαρακτηρισμούς:

αδιάφοροι/ενταγμένοι (+.76) (m = 5.56)
ασταθείς/σταθεροί (+.55) (m = 5.48)
αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους (+.41) (m = 5.28)

επίμονοι/υποχωρητικοί (-.57) (m = 2.35)

Ο πέμπτος παράγοντας (4.6% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τα στοιχεία:

πρωτότυποι/κοινότυποι (+.71) (m = 3.91)

κονφορμιστές/αντικονφορμιστές (-.79) (m = 4.23)

και **αποδίδει τον εναλλακτικό χαρακτήρα της πηγής.**

Τέλος, ο έκτος παράγοντας (4.5% της συνολικής διακύμανσης) **εκφράζει την πολιτικοποιημένη στάση της πηγής**:

πολιτικοποιημένοι/απολιτικοποίητοι (-.80) (m = 3.91)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα της εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" αντιστοιχεί στην περιγραφή της πηγής σαν σταθερής και πρωτοπόρας έκφρασης του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) -.33 (1.04)	(n=30) +.18 (.95)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) -.16 (1.04)	(n=29) +.37 (.81)

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του δεύτερου παράγοντα της εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" αντιστοιχεί στην περιγραφή της πηγής με όρους ακαμψίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) -.21 (.94)	(n=30) +.24 (1.23)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) +.13 (.86)	(n=29) -.14 (.90)

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του τρίτου παράγοντα της εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "+" αντιστοιχεί στην περιγραφή της πηγής σαν σταθερά αντικαπνιστικής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) -.35 (1.01)	(n=30) -.29 (1.09)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) +.31 (.64)	(n=29) +.38 (1.00)

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πέμπτου παράγοντα της εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" αντιστοιχεί στην απόδοση του εναλλακτικού χαρακτήρα της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΣΤΟΧΟΣ ΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΑΚΥΡΩΣΗΣ	
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	(n=34) +.10 (.77)	(n=30) +.27 (1.10)
ΠΗΓΗ		
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=31) -.24 (.86)	(n=29) -.13 (1.21)

Η ανάλυση διακύμανσης των μέσων παραγοντικών δεικτών έδειξε μια ευαισθησία του πρώτου παράγοντα στη μεταβλητή, που αφορά στο επίπεδο της αντικαπνιστικής αναπαράστασης (πίνακας 6), στο οποίο κατευθύνεται η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης ($F1/123 = 8.895$, $p<.003$). Η πηγή, ανεξάρτητα απο την ταυτότητά της, προσλαμβάνεται περισσότερο σαν σταθερή έκφραση του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών, στις συνθήκες ακύρωσης του κεντρικού πυρήνα ($m = -.25$, για τις συνθήκες των περιφερειακών στοιχείων: $m = +.27$), στις συνθήκες δηλαδή που επιτυγχάνεται και η μεγαλύτερη άμεση επιρροή της πηγής.

Όταν λοιπόν οδηγούμε τα (κοντινά στην αντικαπνιστική πηγή) υποκείμενα, να αμφισβητήσουν τον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, έχουμε σαν αποτέλεσμα τη ρητή έκφραση (επαναβεβαίωση θα μπορούσαμε να πούμε) της συμφωνίας τους με το σύνολο της αναπαράστασης της πηγής για το κάπνισμα, μέσα από την ερμηνεία της παρουσίας της σαν πρωτοπόρας έκφρασης του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών.

Ωστόσο, αξίζει να επισημάνουμε ότι, η ενεργοποίηση της στρατηγικής ακύρωσης ενάντια στον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας κινητοποιεί μια διαφορετική επεξεργασία της αντικαπνιστικής αναπαράστασης, ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής. Όπως είδαμε και πιο πάνω, η πηγή ανώτερου κύρους είναι εντελώς αναποτελεσματική στο να παρακινήσει μια περισσότερο έμμεση γνωστική δραστηριότητα εναντίον της καπνιστικής συμπεριφοράς (βλ. πίνακες 3, 3.1, 3.2), σε

αντίθεση με τη μειονοτική πηγή, η οποία οδηγεί τα υποκείμενα σε μια διαδικασία επικύρωσης του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών.

Όσον αφορά στο δεύτερο παράγοντα, ο οποίος αφορά στην πρόσληψη της πηγής με όρους ακαμψίας, υπάρχει μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών (F1/123 = 3.945, p<.049). Όπως δείχνει ο πίνακας 7, η πηγή ανώτερου κύρους θεωρείται περισσότερο άκαμπτη, όταν η στρατηγική ακύρωσης επικεντρώνεται στον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής της επιχειρηματολογίας, ενώ ο άκαμπτος χαρακτήρας της μειονότητας τονίζεται στην περίπτωση, κατά την οποία τα υποκείμενα οδηγούνται, να αμφισβητήσουν το ρεαλισμό και την αληθοφάνεια των περιφερειακών στοιχείων, τα οποία αφορούν στα προτεινόμενα αντικαπνιστικά μέτρα. Στην τελευταία αυτή περίπτωση διαπιστώνουμε μια αντιστοιχία ανάμεσα στην πρόσληψη του άκαμπτου χαρακτήρα της μειονότητας και στη μεγαλύτερη έμμεση επιρροή, που αυτή ασκεί, ιδιαίτερα με τη μορφή της απόρριψης των φιλοκαπνιστικών επιχειρημάτων (βλ. πίνακες 3 και 3.1).

Γενικά, η μειονότητα και ανεξάρτητα απο το επίπεδο επιχειρηματολογίας, στο οποίο επικεντρώνεται η γνωστική ακύρωση, προσλαμβάνεται σαν σταθερά αντικαπνιστική, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι η πηγή ανώτερου κύρους. Αυτό δείχνει η ανάλυση διακύμανσης του τρίτου παράγοντα (πίνακας 8, F1/123 = 15.1, p<.0001, για τις συνθήκες μειονότητας: m= +.34, για τις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους m= -.32).

Το ίδιο ευαίσθητος στην ταυτότητα της πηγής είναι και ο πέμπτος παράγοντας (βλ. πίνακα 9, F1/123 = 4.166, p<.042). Η μειονότητα θεωρείται περισσότερο πρωτότυπη και αντικονφορμίστρια (m= -.19) απ' ό,τι η πηγή ανώτερου κύρους (m= +.18).

Παρατηρούμε λοιπόν ότι, η μειονότητα καθιστά σαφή στα υποκείμενα τον σταθερά αντικαπνιστικό και εναλλακτικό της χαρακτήρα και παράγει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή. Μάλιστα, η ενεργοποίηση της γνωστικής ακύρωσης στον κεντρικό πυρήνα της μειονοτικής επιχειρηματολογίας διευκολύνει την παραγωγή τόσο άμεσης όσο και έμμεσης επιρροής. Στην περίπτωση που η ακύρωση στοχεύει στα περιφερειακά στοιχεία, η μειονότητα παράγει μόνο έμμεση επιρροή και μάλιστα με τη μορφή της απόρριψης επιχειρημάτων υπέρ του καπνίσματος.

Με άλλα λόγια, η έμμεση γνωστική επεξεργασία και επικύρωση μιας ευρύτερης αντικαπνιστικής αναπαράστασης περνάει μέσα απο μια διαφορετικής υφής διαπραγμάτευση των υποκειμένων με τη μειονότητα, ανάλογα με το επίπεδο της επιχειρηματολογίας, εναντίον του οποίου ενεργοποιείται η στρατηγική ακύρωσης. Η ακύρωση του κεντρικού πυρήνα προκαλεί επικύρωση του αντικαπνιστικού σκεπτικού τόσο σε άμεσο όσο και σε έμμεσο επίπεδο, καθώς τα υποκείμενα δείχνουν να εμπιστεύονται τη μειονότητα σαν σταθερή και πρωτοπόρα έκφραση του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών. Αντίθετα, η ακύρωση των περιφερειακών στοιχείων-

αντικαπνιστικών μέτρων κινητοποιεί μόνο έμμεση επεξεργασία του αντικαπνιστικού σκεπτικού και ταυτόχρονα καθιστά πρόδηλη και τη μειονοτική ακαμψία. Οδηγούμαστε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι, η μειονότητα στρέφει τα υποκείμενα σε μια έμμεση υποστήριξη των αντικαπνιστικών μέτρων μέσα απο την όξυνση της σύγκρουσης στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων: επιδοκιμάζεται ο ανυποχώρητος ακτιβισμός της, αντικρούονται θέσεις οι οποίες αποδίδουν με θετικούς όρους την καπνιστική συμπεριφορά και τονίζεται ιδιαίτερα ο αντικοινωνικός χαρακτήρας του καπνιστή.

Δ). Ανάλυση περιεχομένου

Στη συνθήκη ελέγχου έχουμε τη δυνατότητα να δούμε τις βασικές ιδέες, που συγκροτούν την αναπαράσταση των υποκειμένων μας γιά το κάπνισμα, μέσα στό σύγχρονο αντικαπνιστικό πνεύμα των καιρών.

Μιά απλή θεματική ανάλυση περιεχομένου των κειμένων, που έγραψαν τα 37 υποκείμενα της συνθήκης, 26 μη καπνιστές και 11 καπνιστές, δεν έδειξε κατ΄αρχήν καμιά βασική διαφορά στα χρησιμοποιούμενα επιχειρήματα και από τις δυο πλευρές. Τόσο οι καπνιστές όσο και οι μη καπνιστές προβάλλουν τις ιδιες άσχημες πλευρές του καπνίσματος.

Τα βασικά λοιπόν αντικαπνιστικά επιχειρήματα αφορούν:

• Στις ανεπανόρθωτες βλάβες, που προκαλεί το κάπνισμα στην ανθρώπινη υγεία. Τα υποκείμενα επισημαίνουν τις διάφορες ασθένειες, που έχουν σα βασική αιτία το κάπνισμα και επικαλούνται τις αδιαμφησβήτητες επιστημονικές αποδείξεις, που υπάρχουν για το ζήτημα. (n = 34)

• Στην ενόχληση, που προκαλείται στους μη καπνιστές καθώς και στην έλλειψη σεβασμού, την οποία επιδεικνύουν πρός την πλευρά τους οι καπνιστές. Επισημαίνεται επίσης ο περιορισμός της ελευθερίας τους, κυρίως μέσα από την ενόχληση και τον εξαναγκασμό τους στο παθητικό κάπνισμα. (n = 19)

•Στο γεγονός ότι το κάπνισμα είναι για τον καπνιστή δαπανηρό και οικονομικά ασύμφορο. (n = 10)

•Στο ότι το κάπνισμα αποτελεί μια πλασματική μόνο ικανοποίηση. Επισημαίνεται ακόμη, ότι αποτελεί αυταπάτη το γεγονός ότι καταπολεμά το άγχος και προκαλεί ηρεμία. (n = 10)

•Στο ότι το κάπνισμα είναι συνέπεια της μίμησης προτύπων, που προβάλλονται από τα ΜΜΕ και ότι λειτουργεί σα μηχανισμός κοινωνικής προβολής, καταξίωσης και κοινωνικής ενσωμάτωσης. (n = 9)

•Στο ότι αποτελεί ψυχοσωματική εξάρτηση. (n = 8)

•Στην πρόταση μέτρων για την καταπολέμησή του, με άξονες την ενημέρωση και την προβολή εναλλακτικών, μη καπνιστικών προτύπων ζωής. (n = 8)

Οριακά μόνο προβάλλεται το κάπνισμα ως δικαίωμα και ελεύθερη επιλογή του ατόμου (n = 4). Επίσης, άλλα επιχειρήματα, που σημειώνονται κατά του καπνίσματος, χωρίς ωστόσο να αποτελούν κεντρικά σημεία της εναντίον του επιχειρηματολογίας, είναι ότι:

- αποτελεί ισχυρή συνήθεια και προϊόν εθισμού
- είναι αντιαισθητικό
- αποτελεί πηγή μόλυνσης και ρύπανσης του περιβάλλοντος
- αποτελεί μηχανισμό ικανοποίησης οικονομικών συμφερόντων.

Παρατηρουμε λοιπόν, με βάση τις κεντρικές κατηγορίες, που συνθέτουν τον κύριο άξονα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, ότι αυτή συντίθεται απο τα τετριμμένα και ευρέως διαδεδομένα επιχειρήματα. Μπορούμε έτσι, κάλλιστα να χρησιμοποιήσουμε σαν βάση σύγκρισης την κοινωνική αναπαράσταση, την οποία συνθέτουν οι απόψεις των υποκειμένων της συνθήκης ελέγχου γιά τη μορφολογία και τις συνέπειες της καπνιστικής συμπεριφοράς, με την αναπαράσταση, που έχουν τα υποκείμενα των πειράματικών συνθηκών, υπο το φώς και την επίδραση των πειραματικών χειρισμών.

Η ανάλυση περιεχομένου των κειμένων, που έγραψαν τα υποκείμενα των πειραματικών συνθηκών, είναι σε θέση να μας δείξουν τα αντικείμενα - διακυβεύματα, τα οποία αυτά θεωρούν σημαντικά (Clemence et al. 1994 p. 122) όσον αφορά το γενικό ζήτημα του καπνίσματος.

Μετά την εισαγωγή των ανεξάρτητων μεταβλητών και την ανάγνωση του κειμένου - ερεθίσματος, τα υποκείμενα παίρνουν την εξής εντολή:

"Φανταστείτε τον εαυτό σας στη θέση των συγγραφέων του κειμένου, που μόλις διαβάσατε.

Ποιές βασικές ιδέες θα υποστηρίζατε και με ποιό τρόπο θα τεκμηριώνατε την επιχειρηματολογία σας, ώστε να είστε πάντα όσο το δυνατόν περισσότερο πειστικοί.

Γράψτε λοιπόν τις δικές σας σκέψεις σ΄οποιαδήποτε έκταση θέλετε, σχετικά με το ζήτημα του καπνίσματος."

Καλούνται δηλαδή τα υποκείμενα, να αναπαραστήσουν, μέσα από τα δικά τους κείμενα, ολόκληρη τη διαδικασία επιρροής, στήν οποία λαμβάνουν μέρος ως δέκτες και στόχοι των μηνυμάτων της πηγής και να μας δείξουν με τη δική τους έκφραση (ξέχωρα από τις απαντήσεις στα ερωτηματολόγια γνώμης και εικόνας) την υφή και το περιεχόμενο της διαπραγμάτευσης, που εκτυλίσσεται σχετικά με το αντικείμενο της διαδικασίας επιρροής.

Η ανάλυση περιεχομένου των κειμένων γιά τα υποκείμενα των πειραματικών συνθηκών έγινε με βάση τις εξής κατηγορίες:

• Ευκτικό ή επιτακτικό ύφος, βάσει των εκφράσεων που χρησιμοποιούν ("καλό θα ήταν...", "είναι απαραίτητο...") και διαλλακτικά ή αδιάλλακτα επιχειρήματα, που αντιστοιχούν σε πιο άκαμπτη ή πιο ήπια και ευέλικτη διαπραγμάτευση (Perez et al. 1993).

•Εικόνα του καπνιστή ως πρόσωπο και κοινωνικό υποκείμενο.

• Εικόνα του μη καπνιστή αντίστοιχα.

• Συνέπειες και μορφολογία της καπνιστικής συμπεριφοράς.

• Προτεινόμενα μέτρα κατά του καπνίσματος.

Οι κατηγορίες αυτές δίνουν αρκετά ικανοποιητικά, κατά τη γνώμη μας, το περίγραμμα των διαφόρων επιμέρους θεμάτων και πλευρών του καπνίσματος, οι οποίες λειτουργούν σαν αφετηρίες γιά την άρθρωση επιχειρημάτων υπέρ και κατά και συνακόλουθα σαν περισσότερο ή λιγότερο κεντρικοί άξονες διαπραγμάτευσης του όλου ζητήματος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Υιοθετούμενο ύφος ανα συνθήκη. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων.

		ΑΚΑΜΠΤΟ/ ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟ/ ΕΥΚΤΙΚΟ	ΑΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΟ
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	17	8	9
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	11	16	3
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	10	11	10
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	15	12	2

$\chi^2 = 13.138, p < .04$

Η ανάλυση των κειμένων της συνθήκης, κατά την οποία τα υποκείμενα καλούνται να ακυρώσουν γνωστικά τον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, η οποία προέρχεται απο μια πηγή ανώτερου κύρους, δείχνει κατ΄αρχάς την υιοθέτηση ενός ύφους επιτακτικού και αδιάλλακτου από το 50% των υποκειμένων της συνθήκης (πίνακας 10). Η άκαμπτη αυτή διαπραγμάτευση επικεντρώνεται, όπως θα δούμε, στην προβολή της ανάγκης σεβασμού των μη καπνιστών.

'Οσον αφορά στα υπόλοιπα υποκείμενα, τα μισά απ΄αυτά υιοθετούν ένα ύφος πιο ευλίγιστο, ενώ τα υπόλοιπα μισά δομούν το κείμενό τους με τέτοιο τρόπο, που δεν επιτρέπει μια ξεκάθαρη εξαγωγή συμπεράσματος σχετικά με το είδος διαπραγμάτευσής τους.

Η υιοθέτηση του ευλίγιστου ύφους στη συνθήκη αυτή χρεώνεται εξ΄ολοκλήρου σχεδόν στους καπνιστές, οι οποίοι προσπαθούν μ΄έναν ήπιο τόνο να δικαιολογήσουν το δικαίωμά τους για ελεύθερη επιλογή. Πρέπει ωστόσο να σημειώσουμε ότι, και στους καπνιστές εντοπίζεται μια διαπραγμάτευση άκαμπτη, η οποία επικεντρώνεται στην απόρριψη των κατηγοριών, που θεωρούν ότι τους προσάπτει το μήνυμα της πηγής και *σύμφωνα με τις οποίες είναι "πιόνια' και "περιθωριακοί"*.

Στη συνθήκη ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων της αντικαπνιστικής αναπαράστασης, που έχει μια πηγή ανώτερου κύρους, διακρίνουμε ένα ύφος πιο ευλίγιστο και διαλλακτικό. Στη συνθήκη αυτή η ευλιγισία επικεντρώνεται περισσότερο στη σχετικά θετική αντιμετώπιση του καπνιστή, καθώς και στην πρόταση ήπιων αντικαπνιστικών μέτρων.

Στη συνθήκη μειονότητας, κατά την οποία η στρατηγική ακύρωσης κατευθύνεται στον κεντρικό πυρήνα, το ύφος των κειμένων είναι μοιρασμένο: χρησιμοποιείται δηλαδή τόσο η επιτακτική όσο και η περισσότερο ευλίγιστη και διαλλακτική μορφή διατύπωσης, ενώ στη συνθήκη ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων παρατηρείται ελαφρά υπεροχή στην υιοθέτηση ισχυρής, άκαμπτης και επιτακτικής διαπραγμάτευσης (n = 15) έναντι της υιοθέτησης ευλίγιστης και διαλλακτικής (n = 12). Επίσης, τα 5 υποκείμενα καπνιστές της συνθήκης είναι μοιρασμένα στην υιοθέτηση αντίστοιχα ευλίγιστης ή άκαμπτης διαπραγμάτευσης.

Παρατηρώντας τον πίνακα 10, βλέπουμε, τέλος, ότι, στις συνθήκες κεντρικού πυρήνα το ευλίγιστο ύφος χρησιμοποιείται απο λιγότερα υποκείμενα (n = 19), συγκριτικά με τις συνθήκες των περιφερειακών στοιχείων (n = 28).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση του τυπικού καπνιστή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΕΝΟΧΛΗΤΙΚΟΣ/ ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	5	1	10	4
ΨΥΧ. ΑΣΤΑΘΕΙΑ/ ΠΑΘΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗ	4	1	5	5
ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ/ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ	10	6	8	10
ΘΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΤΑΓΩΝ	7	3	4	6

Σχετικά με την **αναπαράσταση του τυπικού καπνιστή** ως πρόσωπο και κοινωνικό υποκείμενο, τα υποκείμενα των πειραματικών συνθηκών αναπαράγουν τέσσερις βασικές διαστάσεις. Η πρώτη αφορά στον ενοχλητικό και αντικοινωνικό χαρακτήρα του. Τα υποκείμενα σε κάθε περίπτωση, κατά την οποία επισημαίνουν τη διάσταση αυτή, αναφέρονται και στη συνακόλουθη ανάγκη να σέβεται τους μη καπνιστές. Η δεύτερη διάσταση αναφέρεται στην ψυχολογική αστάθεια και στην παθητικότητα του καπνιστή, η οποία εκδηλώνεται μέσα απο την ψυχοσωματική εξάρτηση και την αδυναμία αυτοελέγχου του. Η τρίτη διάσταση καλύπτει τη θετική αντιμετώπισή του και περιλαμβάνει επιχειρήματα, τα οποία δίνουν έμφαση στην αυτοδιάθεση, στην ελευθερία και στη συνειδητότητα των επιλογών του. Η τέταρτη διάσταση περιγράφει τον καπνιστή σαν θύμα μιας πλασματικής ανάγκης, που επιβάλλεται απο ευρύτερα κοινωνικο-οικονομικά συμφέροντα (διαφήμιση, καπνοβιομηχανίες, προβολή καπνιστικών προτύπων).

Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση κεντρικού πυρήνα" βλέπουμε (πίνακας 11) να συνυπάρχουν στοιχεία ποικίλλης σημασίας και αξιολογικής κατεύθυνσης Το πρώτο βασικό αρνητικό στοιχείο, που προσάπτεται στον καπνιστή, αφορά στην ανάγκη του γιά κάπνισμα, η οποία χαρακτηρίζεται σαν πλασματική και επιβεβλημένη κοινωνικά, ενώ το δεύτερο, ακόμα πιο ισχυρό, τον θέλει πιόνι οικονομικών συμφερόντων και θύμα προπαγάνδας. Αυτό που επίσης επισημαίνεται σαφώς είναι ότι, πρέπει να σέβεται το μη καπνιστή, ειδικά στους δημόσιους και κλειστους χώρους.

Τα θετικά στοιχεία της εικόνας του θέλουν τον καπνιστή ενημερωμένο, συνειδητοποιημένο και να έχει επιλέξει ο ίδιος ελεύθερα το κάπνισμα, το οποίο αποτελεί "...δικαίωμα". Είναι περιττό ίσως να τονίσουμε ότι, οι θετικές διαστάσεις της εικόνας του καπνιστή βρίσκονται σχεδόν εξ΄ολοκλήρου σε κείμενα καπνιστών. Πράγματι, τα υποκείμενα καπνιστές της συνθήκης αυτής προβάλλουν το κάπνισμα σαν άσκηση δικαιώματος και ελεύθερης επιλογής ενώ παραδέχονται ότι, πρέπει και οι ίδιοι να σέβονται και ότι στο κάπνισμα πρέπει να υπάρχει μέτρο.

Συνυπολογίζοντας και την προηγούμενη διάσταση της ανάλυσής μας, η οποία αναφέρεται στο ύφος, παρατηρούμε μια ευλίγιστη υπεράσπιση από μέρους των καπνιστών, του δικαιώματός τους να καπνίζουν και την ήπια παραδοχή της ανάγκης σεβασμού του μη καπνιστή. Αντίθετα, εκεί που το ύφος των καπνιστών γίνεται πιο άκαμπτο είναι, όταν αισθάνονται την ανάγκη να υπερασπίσουν τον εαυτό τους και να αντικρούσουν τις κατηγορίες, που τους χαρακτηρίζουν πιόνια και περιθωριακούς.

Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων" μόνο τα 9 από τα 30 υποκείμενα ασχολούνται με την εικόνα του καπνιστή. Ωστόσο, αν και περιορισμένη η εικόνα αυτή είναι πάρα πολύ ενδιαφέρουσα. Ο καπνιστής θεωρείται σαν θύμα οικονομικών επιταγών, θύμα μιμητισμού και παθητικός δέκτης μηνυμάτων, που περνούν μέσα από τη διαφήμιση. Εν τούτοις κρίνεται πολύ σημαντική η ελευθερία και το δικαίωμά του να καπνίζει, αρκεί να σέβεται τους μη καπνιστές. Ο εξαναγκασμός, του να σταματήσει το κάπνισμα, θεωρείται απαράδεκτος και προβάλλεται το επιχείρημα ότι, μια τέτοια απόφαση πρέπει να είναι αποτέλεσμα προσωπικής επιλογής και απόφασης του ίδιου του καπνιστή.

Στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση κεντρικού πυρήνα", η προσωπικότητα του καπνιστή συγκεντρώνει πάνω της μια άκαμπτη και ισχυρά αρνητική αντιμετώπιση. Το δικαίωμα σεβασμού του και ελεύθερης επιλογής του αναγνωρίζεται υπό τον όρο ότι, σέβεται ο ίδιος τους μη καπνιστές. Ο καπνιστής προβάλλεται επίσης ως υποκείμενο μιας ανάγκης πλασματικής, το οποίο καπνίζει λόγω ανάγκης κοινωνικής ένταξης, προβολής και ενσωμάτωσης.

Η διάσταση καίριας σημασίας όμως, που εμφανίζεται στη συνθήκη αυτή σχετικιά με την εικόνα του τυπικού καπνιστή, είναι η ψυχολογιοποιητικής κατεύθυνσης

αντιμετώπισή του, η οποία αν και γίνεται από λίγα υποκείμενα, γίνεται με πολύ έντονο και επεξεργασμένο γνωστικά τρόπο:

"..Ο καπνιστής καπνίζει λόγω έλλειψης ενημέρωσης, μιμείται τους γύρω, ξεχωρίζει από την αλλοτρίωση της προσωπικότητάς του μέσω των διαφημιστικών προτύπων, έχει έλλειψη στοιχειώδους σκέψης για επιβίωση, ανήκει στα κατώτερα κοινωνικοοικονομικά *στρώματα και αποτελεί την εικόνα μιας κοινωνίας χωρίς σωστούς προσανατολισμούς*" (υποκείμενο 311)

και ακόμα

"ο καπνιστής αρχίζει να καπνίζει για διάφορους λόγους (κόμπλεξ, στενοχώρια, ανάγκη να διαφέρει, οικογενειακά προβλήματα), οι δύσκολες εξωτερικές καταστάσεις κάνουν την προσωπικότητά του ευάλωτη και παρασύρεται από τις παρέες και τις διαφημίσεις. Πρέπει να γίνει ελεύθερος, να δεχτεί τον εαυτό του όπως είναι και να μην προσπαθεί να μοιάσει στις εικόνες των ΜΜΕ, ώστε να γίνει κοινωνικά αποδεκτός." (υποκείμενο 324).

Υπενθυμίζουμε εδώ ότι, ο πρώτος και ο τέταρτος παράγοντας, που περιγράφουν τον καπνιστή σαν ενοχλητικό αντικοινωνικό και ψυχολογικά ασταθή (βλ. πίνακες 4 και 5) , είναι ιδιαίτερα κορεσμένοι σ΄αυτή τη συνθήκη αυτή.

Τέλος, στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων" παρατηρούμε τρείς διαφορετικές διαστάσεις:

Κατά πρώτο λόγο υπάρχει έντονη επιχειρηματολογία πάνω στην παθητικότητα και την έλλειψη αυτοελέγχου της προσωπικότητας του καπνιστή, ο οποίος χαρακτηρίζεται "παθητικός δέκτης" και "εξαρτημένο άτομο, που δέχεται να γίνει πιόνι της βιομηχανικής κοινωνίας" . Χαρακτηρίζεται επίσης ως κονφορμιστής, τον οποίο ο κοινωνικοπολιτικός χώρος έχει καταστήσει εξαρτημένο από μια πλασματική ανάγκη.

Οι άλλες δυο διαστάσεις αφορούν στον περισσότερο ενεργητικό τρόπο αντιμετώπισης του καπνιστή. Η μια καλύπτει την ανεκτικότητα, που πρέπει να υπάρχει και συνίσταται στην επισήμανση του εναντίον του ρατσισμού και στην προβολή της άποψης ότι, ο καπνιστής θάπρεπε να έχει περισσότερη ελευθερία και ότι δε θάπρεπε να διώκεται για τη συνήθειά του και να υποχρεώνεται να μην καπνίζει. Προβάλλεται δε η άποψη ότι, η αυστηρότητα πρέπει να περιορίζεται στο κάπνισμα και να μην επεκτείνεται στον καπνιστή, ο οποίος είναι όντως εθισμένος. Η άλλη διάσταση είναι περισσότερο πατερναλιστική και διαπαιδαγωγιτική και καλύπτει την ανάγκη, να πειστεί ο καπνιστής ότι το τσιγάρο προκαλεί ζημιά, ώστε να αποφασίσει ότι, πρέπει να αντισταθεί, βοηθώντας πλέον ο ίδιος τον εαυτό του.

Συγκρίνοντας τα στοιχεία με βάση την ταυτότητα της πηγής, παρατηρούμε ότι, η μειονότητα οδηγεί περισσότερα υποκείμενα (n = 14) απ' ό,τι η πηγή ανώτερου κύρους (n = 6) στο να επισημάνουν τον ενοχλητικό και αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή. Επίσης, στις συνθήκες μειονότητας είναι περισσότερο τονισμένη (n = 10) απ' ό,τι στις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους (n = 5) η διάσταση της ψυχολογικής αστάθειας και της παθητικότητας. Τα αποτελέσματα αυτά βρίσκονται σε πλήρη αντιστοιχία με τα αποτελέσματα στο ερωτηματολόγιο εικόνας του τυπικού καπνιστή (πρώτος και τέταρτος παράγοντας).

Όσον αφορά στον ενοχλητικό και αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή, εξίσου αντίστοιχα είναι και τα αποτελέσματα με βάση το επίπεδο της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, στο οποίο επικεντρώνεται η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης. Στις συνθήκες κεντρικού πυρήνα, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην αντικοινωνικότητα και στην παθητικότητα του καπνιστή (n = 15) απ' ό,τι δίνεται στις συνθήκες των περιφερειακών στοιχείων (n = 5). Και εδώ πρέπει να επισημάνουμε ότι, ο τέταρτος παράγοντας, που περιγράφει ακριβώς με τις διαστάσεις αυτές τον καπνιστή, είναι περισσότερο κορεσμένος στις συνθήκες του κεντρικού πυρήνα. Και στην ανάλυση περιεχομένου, όπως και στις απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο της εικόνας, η διαφορά αυτή οφείλεται κατά βάση στην ιδιαίτερα αρνητική - και μάλιστα ψυχολογιοποιητικής κατεύθυνσης - αναπαράσταση του τυπικού καπνιστή στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση κεντρικού πυρήνα".

Η **αναπαράσταση του μη καπνιστή,** στο βαθμό που απασχολεί τα υποκείμενα (πίνακας 12), έχει σαν κύριο στοιχείο, στο σύνολο των συνθηκών, την αναφορά στην ανάγκη σεβασμού του απο την πλευρά του καπνιστή. Υπάρχουν όμως και κάποιες άλλες διαστάσεις, που αν και χρησιμοποιούνται λιγότερο, αξίζει να αναφερθούν. Πρόκειται κατ'αρχάς για τον ιδιαίτερο τονισμό του εξαναγκασμού του σε παθητικό κάπνισμα και το σύστοιχο περιορισμό της ατομικής του ελευθερίας. Επίσης, γίνεται αναφορά στον ανεξάρτητο, υγιή και ισορροπημένο χαρακτήρα του, σε αντιπαράθεση με την εξάρτηση και την αδυναμία αυτοελέγχου του καπνιστή. Υπάρχουν ακόμα δυο διαστάσεις, οι οποίες εκφράζουν μια προσπάθεια αποκατάστασης μιας ισομερούς σχέσης μεταξύ καπνιστών και μη. Η μια απ' αυτές αφορά στην αμοιβαιότητα σεβασμού, ενώ η άλλη αναφέρεται στην μονομερή απαίτηση, να είναι ο μη καπνιστής ανεκτικός στον καπνιστή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση του μη καπνιστή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΣΕΒΑΣΜΟΣ	3	6	7	5
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ	1	0	2	6
ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	2	0	1	0
ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	3	0	0	1
ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ	2	0	0	0

Μεταξύ των συνθηκών δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές στον αριθμό των υποκειμένων, που αναφέρονται στην κάθε διάσταση. Οι διαφορές είναι περισσότερο ποιοτικές και αφορούν στην έμφαση, με την οποία γίνεται αναφορά στην ανάγκη σεβασμού και στον εξαναγκασμό του σε παθητικό κάπνισμα. Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση κεντρικού πυρήνα", η αναφορά γίνεται μέσα από ένα ύφος επιτακτικό, το οποίο κανονιστικά εκφράζει αυτήν ακριβώς την ανάγκη σεβασμου και μη εξαναγκασμού του μη καπνιστή σε παθητικό καπνισμα. Τα υποκείμενα καπνιστές επίσης αναγνωρίζουν την ανάγκη σεβασμού του μη καπνιστή, αντιπαραβάλουν όμως με ηπιότητα την ανάγκη μιας καλύτερης δικής τους μεταχείρισης.

Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων" η συντριπτική πλειοψηφία δεν ασχολείται καν με το μη καπνιστή. Όσοι το κάνουν, απλά επαναλαμβάνουν στερεότυπα την ανάγκη σεβασμού της υγείας του.

Επίσης, στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση κεντρικού πυρήνα" η φιγούρα του μη καπνιστή δεν απασχολεί τα 18 από τα 31 υποκείμενα. Ωστόσο, εξακολουθεί να εμφανίζεται στερεότυπα η "ανάγκη σεβασμού" του. Μόνο ένας καπνιστής τονίζει την ανάγκη εκατέρωθεν σεβασμού μεταξύ καπνιστών και μη, ενώ ένα πολύ σημαντικό, επίσης ποιοτικής υφής, στοιχείο, που εμφανίζεται, είναι το κανονιστικά και αξιολογικά σαφές επιχείρημα ότι, "η ελευθερία του μη καπνιστή και ο σεβασμός του καπνιστή πρός αυτόν είναι πιο σημαντικά από τα αντίστοιχα δικαιώματα του καπνιστή".

Τέλος, στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων" παρατηρείται μια έντονα αρνητική αξιολόγηση της ενοχλητικής συμπεριφοράς του καπνιστή πρός το μη καπνιστή, για τον οποίο προβάλλεται με ιδιαίτερα επιτακτικό τρόπο η ανάγκη σεβασμού του. Επίσης, επισημαίνεται αυστηρά η καταπάτηση των δικαιωμάτων του, ενώ από ορισμένα υποκείμενα το δικαίωμα του καπνιστή να καπνίζει αναγνωρίζεται μόνο με την προϋπόθεση ότι, όντως σέβεται τους μη καπνιστές.

Το βασικότερο λοιπόν στοιχείο, που έχουμε να παρατηρήσουμε, όσον αφορά στην επεξεργασία της αναπαράστασης του μη καπνιστή, έχει να κάνει με τη διαφορά μεταξύ των συνθηκών της μειονοτικής πηγής και της πηγής ανώτερου κύρους. Στις συνθήκες μειονότητας και ιδιαίτερα στην περίπτωση ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στον εξαναγκασμό και στον περιορισμό της ελευθερίας, που υφίσταται ο μη καπνιστής. Μ' αυτό τον τρόπο, τα υποκείμενα, που έρχονται σε επαφή με μια μειονοτική αντικαπνιστική πηγή, οξύνουν τη σύγκρουση στο διομαδικό επίπεδο και υπερασπίζονται την αντικαπνιστική επιχειρηματολογία και τη λήψη αντικαπνιστικών μέτρων, αντιδρώντας στην άρνηση της αληθοφάνειας και του ρεαλισμού του αντικαπνιστικού σκεπτικού και ιδιαίτερα του επιπέδου, που καλύπτει αυτά ακριβώς τα προτεινόμενα απαγορευτικά μέτρα (περιφερειακά στοιχεία).

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση της μορφολογίας και των συνεπειών της καπνιστικής συμπεριφοράς. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΥΓΕΙΑ	12	12	14	12
ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ	8	6	4	4
ΕΞΑΡΤΗΣΗ/ ΕΘΙΣΜΟΣ	9	2	5	4
ΜΙΜΗΣΗ/ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ	8	2	3	2
ΠΡΟΒΟΛΗ/ ΚΑΤΑΞΙΩΣΗ	5	5	5	5
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ	3	4	4	6
ΔΙΚΑΙΩΜΑ	4	2	3	1
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ	4	4	4	3
ΑΓΧΟΛΥΤΙΚΟ	5	0	1	2

Για την **αναπαράσταση της μορφολογίας και των συνεπειών της καπνιστικής συμπεριφοράς,** (βλ. πίνακα 13) χρησιμοποιείται σ' όλες τις συνθήκες το σύνολο σχεδόν των διαστάσεων, που βρίσκουμε στη συνθήκη ελέγχου.

Κατ΄αρχάς, στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση κεντρικού πυρήνα", υπάρχει το σύνηθες επιχείρημα ότι "το κάπνισμα βλάπτει σοβαρά την υγεία '. Επίσης, το κάπνισμα χαρακτηρίζεται ως "εξάρτηση" και "ισχυρή συνήθεια που προκαλεί εθισμό" . ενώ, τα υποκείμενα δείχνουν να υιοθετούν τη θέση της πηγής ότι, "...αποτελεί πλασματική ανάγκη και ικανοποίηση". Τέλος, προβάλλεται η υιοθέτηση της καπνιστικής συμπεριφοράς σαν αποτέλεσμα μίμησης προτύπων συμβολικών ή του άμεσου

περιγύρου και ως μέσο κοινωνικής προβολής και καταξίωσης, ενώ του αποδίδεται και η - πλασματική μάλλον παρά πραγματική - ιδιότητα του αγχολυτικού.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η εικόνα, που έχουν τα υποκείμενα - καπνιστές της συνθήκης αυτής γιά το κάπνισμα (n = 11). Αναγνωρίζουν κατ΄αρχάς, πράγμα που έχει επιβεβαιωθεί κι από άλλα σχετικά πειράματα (Falomir et al. 1993) ότι, όντως το κάπνισμα προξενεί βλάβες στην υγεία , ότι προκαλεί εξάρτηση και δεν αποτελεί φυσική ανάγκη. Ωστόσο, επιμένουν ότι, τους βοηθά να καταπολεμούν το άγχος και ότι τους προσδίδει στύλ. Το στοιχείο δε, στο οποίο δίνουν ιδιαίτερη σημασία και θεωρούν αδιαπραγμάτευτο, είναι η θεώρηση του καπνίσματος σαν "δικαίωμα", " προσωπική στάση" και ελεύθερη επιλογή".

Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων" βρίσκουμε όλη σχεδόν τη γκάμα των απόψεων, που περιγράφουν το κάπνισμα στη συνθήκη ελέγχου.

Είναι περιττό να τονίσουμε, πόσο προβάλλεται το ζήτημα της υγείας. Το αξιοσημείωτο όμως είναι ότι, το αναφέρουν όλα ανεξαιρέτως τα υποκείμενα - καπνιστές της συνθήκης (n = 7), γεγονός που τηρουμένων των αναλογιών αποδεικνύει αυτό που είδαμε και στην προηγούμενη συνθήκη, ότι δηλαδή, οι καπνιστές δεν πάσχουν από έλλειψη ενημέρωσης και συνειδητοποίησης πάνω στο ζήτημα (Falomir et al ο.π.).

Το κάπνισμα επιπλέον θεωρείται οικονομικά ασύμφορο και σα μηχανισμός προώθησης και εξάπλωσης οικονομικών συμφερόντων. Χαρακτηρίζεται επίσης πλασματική ανάγκη, αποτέλεσμα της λογικής της καταναλωτικής κοινωνίας, η οποία επιβάλλει τεχνητές ανάγκες και ψευδαισθήσεις, τις οποίες συντηρεί μέσω προβολής γοητευτικών καπνιστικών προτύπων. Παρ΄όλ΄αυτά, το κάπνισμα δεν παραλείπει, να αποδίδεται ως "δικαίωμα" και "προσωπική υπόθεση του καθενός", ενώ αξιοσημείωτη είναι και η άποψη, που θέλει το κάπνισμα να μην αντιμετωπίζεται ούτε σαν απαγορευμένος καρπός ούτε και ως κάτι που προσφέρει μέγιστη ευχαρίστηση. Μιά άποψη, που ομολογουμένως προσπαθεί, να τηρήσει ίσες αποστάσεις ανάμεσα στις ακραίες θέσεις γιά το κάπνισμα.

Η αναφορά στη μορφολογία και τις συνέπειες της καπνιστικής συμπεριφοράς, στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση κεντρικού πυρήνα", γίνεται μέσω της χρησιμοποίησης ισχυρής και άκαμπτης επιχειρηματολογίας. Το κάπνισμα, εκτός από βλαβερό γιά την υγεία, περιγράφεται ως οικονομικά ασύμφορο και μηχανισμός ικανοποίησης οικονομικών συμφερόντων. Επιπλέον, με ιδιαίτερα φορτισμένες εκφράσεις, θεωρείται "αργός θάνατος", "αυτοκαταστροφική πράξη", "... ασθένεια ψυχική", "σα μιά από τις καλύτερες και πιο καλά εδραιωμένες μορφές εξάρτησης", ως υποτιθέμενος μηχανισμός χειραφέτησης και κοινωνικής προβολής, ενώ τέλος προβάλλεται σαν αποτέλεσμα της

καταναλωτικής κοινωνίας και σύστοιχων κοινωνικών επιταγών, που υπηρετούνται μέσω μηχανισμών επιβολής (ΜΜΕ, διαφήμιση).

Παρατηρούμε λοιπόν μιά έμφαση τόσο στις κοινωνικοοικονομικές πλευρές και συνέπειες της καπνιστικής συμπεριφοράς, όσο και στίς ψυχολογικές εμπλοκές, που έχει γιά το άτομο, μέχρι του βαθμού να θεωρείται η υιοθέτησή της σύμπτωμα παρεκκλίνουσας προσωπικότητας.

Η εικόνα για τη μορφολογία και τις συνέπειες της καπνιστικής συμπεριφοράς είναι ιδιαίτερα πλούσια και στη συνθήκη "μειονότητα/ακύρωση περιφερειακών στοιχείων", καθώς καλύπτονται με πολύ ζωντανό τρόπο όλες οι διαστάσεις της, που είδαμε και σε άλλες συνθήκες: υγεία, προώθηση οικονομικών συμφερόντων, πλασματικότητα ανάγκης, εθισμός - εξάρτηση, η λειτουργία του καπνίσματος σα μηχανισμού κοινωνικής καταξίωσης, προβολής και ενσωμάτωσης και η προσπάθεια φυγής μέσω αυτού. Αξιοσημείωτος επίσης στη συνθήκη αυτή είναι ο ορισμός του καπνίσματος ως κοινωνικού αντικειμένου και η θεώρησή του ως προβλήματος, από τη στιγμή που αρχίζει να ενοχλεί. Τα υποκείμενα - καπνιστές (n = 6), δε διαφοροποιούνται ως πρός την περιγραφή αυτή. Απλά θεωρούν τους εαυτούς τους υπερπληροφορημένους πάνω στό ζήτημα, ενώ δίνουν μια διάσταση εσωτερικότητας στη συνήθειά τους. Δε θεωρούν δηλαδή το κάπνισμα σαν αποτέλεσμα κοινωνικοοικονομικής επιβολής αλλά αντίθετα σα ζήτημα προσωπικής επιλογής και μέσο διαχείρισης του άγχους, της στενοχώριας και της απογοήτευσης. Γενικά, στην παρούσα συνθήκη παρατηρείται ένας προσανατολισμός πρός ψυχολογιοποιητικές ερμηνείες, κατά την προσπάθεια να εξηγηθεί η υιοθέτηση της καπνιστικής συμπεριφοράς. Έτσι, το κάπνισμα θεωρείται έκφραση της βαθύτερης αδυναμίας του ατόμου να ξεπεράσει τις σκληρές συνθήκες και ως μεμψίμοιρη στάση ζωής, ενώ ταυτόχρονα χαρακτηρίζεται ανευθυνότητα και βλακεία το να αρχίζει κάποιος το κάπνισμα ενώ γνωρίζει τις συνέπειες. Και μέσα απο την περιγραφή της καπνιστικής συμπεριφοράς λοιπόν, παρατηρούμε την ανάδυση της εικόνας του καπνιστή με όρους παθητικότητας και αδυναμίας αυτοελέγχου.

Και στις δυο συνθήκες, στις οποίες η επικέντρωση της γνωστικής ακύρωσης γίνεται στον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού, τονίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό η διάσταση της εξάρτησης και του εθισμού (n = 14, έναντι n = 6 στις συνθήκες ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων), καθώς και η διάσταση, κατά την οποία η επίδειξη καπνιστικής συμπεριφοράς χρησιμεύει σα μέσο κοινωνικής προβολής και ενσωμάτωσης (n = 11, έναντι n = 4 στις συνθήκες ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων). Κάτι τέτοιο εκφράζει μια εντονότερη έμμεση γνωστική διεργασία πάνω στον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού, την οποία ενεργοποιεί η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι το κάνει κατά την επικέντρωσή της στα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Μέτρα, που προτείνονται κατά του καπνίσματος. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	7	4	6	6
ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	5	6	5	5
ΠΡΟΛΗΨΗ/ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ/ ΠΡΟΒΟΛΗ ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ	8	11	6	8
ΑΥΤΕΝΕΡΓΕΙΑ	3	6	2	5
ΑΛΛΟ	1	5	0	2

Τέλος, όσον αφορά στα **μέτρα,** που τα υποκείμενα προτείνουν ενάντια στο κάπνισμα (βλ. πίνακα 14), διακρίναμε πέντε βασικές κατηγορίες: Η πρώτη καλύπτει την εισήγηση απαγορευτικών μέτρων, είτε αυτών που προτείνονται απο την πηγή, είτε άλλων. Επίσης, στην κατηγορία αυτή εντάσσονται επιχειρήματα, τα οποία, χωρίς να αναφέρονται σε συγκεκριμένα μέτρα, προβάλλουν την απαγορευτική λογική. Η δεύτερη κατηγορία αναφέρεται στην απόρριψη οποιωνδήποτε απαγορευτικών μέτρων και πρακτικών, ως αναποτελεσματικών και ως αντίθετων στην αρχή της προσωπικής ελευθερίας. Η τρίτη κατηγορία αναφέρεται στη λήψη προληπτικών μέτρων απο τους θεσμούς (εκπαίδευση, οικογένεια), μέσω της παιδείας και της ενημέρωσης, με κατευθυντήρια γραμμή την επισήμανση των βλαβερών επιπτώσεων στην υγεία, καθώς και την προβολή αντικαπνιστικών προτύπων ζωής. Η τέταρτη κατηγορία αναφέρεται στην αυτενέργεια, των καπνιστών, γενικά δηλαδή στην προσωπική απόφαση και προσπάθεια για σταμάτημα του καπνίσματος. Η τελευταία κατηγορία καλύπτει την πρόταση πρωτότυπων μέτρων, τα οποία δεν εντάσσονται στη λογική των προτάσεων της πηγής.

Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση κεντρικού πυρήνα" υπάρχει κατ΄αρχάς η ανάγκη γιά σωστή παιδεία και ενημέρωση. Επίσης φαίνεται μια κοινή παραδοχή γιά δυο μέτρα, τα οποία υπάρχουν στο μήνυμα της πηγής. Πρόκειται γιά την αύξηση της φορολογίας στίς καπνοβιομηχανίες και την απαγόρευση διαφημίσεων, που προβάλλουν προϊόντα καπνού καθώς και γενικά γιά το σταμάτημα προβολής καπνιστικών προτύπων.

Οι καπνιστές αντίθετα προβάλλουν μιά λογική αντιαπαγορευτισμού, θεωρώντας ότι, κάθε σκληρό μέτρο οδηγεί σε περιορισμό της ελευθερίας. Το μόνο αυστηρό μέτρο, που δέχονται, είναι ο περιορισμός των διαφημίσεων, ενώ ταυτόχρονα επισημαίνουν ιδιαίτερα την ανάγκη έρευνας γιά την εύρεση των πραγματικών αιτίων, λόγω των οποίων κάποιος ξεκινά να καπνίζει.

Στη συνθήκη ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων της αντικαπνιστικής αναπαράστασης που έχει μιά πηγή ανώτερου κύρους, τα προτεινόμενα μέτρα κατά του καπνίσματος, κατέχουν τη μερίδα του λέοντος της γνωστικής δραστηριότητας των υποκειμένων.

Το πρώτο πράγμα, που παρατηρούμε σχετικά, είναι η ελάχιστη παρουσία ακραίων προτεινόμενων λύσεων (π.χ. περιορισμός παραγωγής, απαγόρευση διάθεσης και επίδειξη ταυτότητας για αγορά τσιγάρων στους κάτω των 18). Αντίθετα, με συνέπεια προβάλλεται η τετριμμένη θέση γιά την ανάγκη ενημέρωσης, ειδικά των παιδιών - σχετικά με τις βλαβερές συνέπειες στην υγεία. Επιπλέον, όπως και στην προηγούμενη συνθήκη, τα μόνα σκληρά μέτρα που προτείνουν τα υποκείμενα, αφορούν στην απαγόρευση της διαφήμισης, στην αύξηση της φορολογίας και στον περιορισμό του καπνίσματος σε δημόσιους χώρους.

Το ουσιαστικότερο όμως στοιχείο στη συνθήκη αυτή αφορά στην προβολή της θέσης ότι, τα αντικαπνιστικά μέτρα απαγορευτικού χαρακτήρα είναι ανώφελα και αναποτελεσματικά. Η θέση αυτή βασίζεται στο σκεπτικό ότι, η απαγόρευση όχι μόνο καταπιέζει και καταστρατηγεί την ελευθερία επιλογής αλλά επιπλέον συντελεί και στη διάδοση του καπνίσματος. Το σταμάτημα του καπνίσματος πρέπει να είναι αποτέλεσμα προσωπικής συνειδητοποίησης και απόφασης.

Παρατηρούμε λοιπόν την άρθρωση μιάς επιχειρηματολογίας σχετικά με τα αντικαπνιστικά μέτρα αρκετά μετριοπαθούς και διαλλακτικής, μιάς επιχειρηματολογίας διαπνεόμενης από ένα πνεύμα αντιαπαγορευτισμού, το οποίο είναι ιδιαίτερα έντονο στα υποκείμενα καπνιστές. Ένα ακόμη στοιχείο, ποιοτικής υφής, που χαρακτηρίζει τη συνθήκη αυτή, είναι η εμφάνιση προτάσεων ενάντια στο κάπνισμα περισσότερο πρωτότυπων, που αποτελούν δείκτη μιάς αποκλίνουσας σκέψης. Έτσι, εμφανίζονται θέσεις όπως: να μην καλύπτει το κράτος τα νοσήλεια ασθενών, που αποδεδειγμένα νοσούν λόγω καπνίσματος, να λογοκρίνονται οι στίχοι τραγουδιών που προβάλλουν

θετικά το κάπνισμα, να διαφημίζονται διάφορα υποκατάστατα του τσιγάρου, να αυξηθεί η επιχειρηματολογία, που αποκαλύπτει τον τρόπο διείσδυσης και λειτουργίας των θετικών καπνιστικών στερεοτύπων, βήμα αναγκαίο γιά την απεξάρτηση του ατόμου από τις καμπάνιες των καπνιβιομηχανιών.

Στη συνθήκη, όπου η πηγή είναι μειονοτική και η ακυρωτική διεργασία των υποκειμένων κατευθύνεται στον κεντρικό πυρήνα της επιχειρηματολογίας - ερεθίσματος, το άκαμπτο ύφος διαπραγμάτευσης, που υιοθετείται, όπως είδαμε, στην περιγραφή της καπνιστικής συμπεριφοράς, δε χρησιμοποιείται εκτενώς, όσον αφορά στα προτεινόμενα αντικαπνιστικά μέτρα.

Τα προτεινόμενα μέτρα στρέφονται κατ' αρχήν γύρω από το θέμα "ενημέρωση": ύπαρξη παιδείας από την οικογένεια, ανάγκη διαρκούς ενημέρωσης γιά τα θέματα υγείας, για τα οικονομικοπολιτικά συμφέροντα και τις παρεμβάσεις των καπνοβιομηχανιών και για το ξεσκέπασμα των διαφημιστικών μοτίβων. Έτσι προτείνεται η ύπαρξη πειστικής αντικαπνιστικής καμπάνιας, το πέρασμα κατάλληλων αντικαπνιστικών προτύπων και η καλλιέργεια αισθήματος σεβασμού πρός τους μη καπνιστές.

Το περισσότερο ενδιαφέρον στοιχείο όμως είναι το πνεύμα αντιαπαγορευτισμού, ανεκτικότητας και διαλλακτικότητας, που οφείλει να διέπει την αντιμετώπιση του καπνίσματος. Έτσι, εμφανίζονται τοποθετήσεις όπως:

- το κάπνισμα είναι ελεύθερη επιλογή και δε μπορούμε να επιβάλλουμε σε κάποιον να μη καπνίσει
- δε μπορούμε να περιορίσουμε την ατομική ελευθερία
- δεν πρέπει να επιβάλλονται μέτρα τραβηγμένα και αντιδημοκρατικά.

Παρά το πνεύμα αντιαπαγορευτισμού όμως, παρατηρείται επίσης μια προτίμηση των υποκειμένων στά μέτρα ,που προτείνει η πηγή. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι, στην παρούσα συνθήκη είναι, που εμφανίζεται η μεγαλύτερη άμεση επιρροή της πηγής (m = 5.62) με τη μορφή της συμφωνίας των υποκειμένων με τα απαγορευτικά αυτά μέτρα. Σημειώνεται με άλλα λόγια, μια αντίφαση μεταξύ του πνεύματος αντιαπαγορευτισμού, το οποίο διακατέχει τον τρόπο αντιμετώπισης του καπνίσματος, που προτείνουν τα υποκείμενα και της συμφωνίας τους με τα απαγορευτικά μέτρα της πηγής. Γίνεται δηλαδή προσπάθεια , να κρατηθεί η σύγκρουση σε επίπεδα ελεγχόμενα, τουλάχιστον όσον αφορά στα προτεινόμενα αντικαπνιστικά μέτρα, μέσω της απόδοσης σ' αυτά ενός χαρακτήρα μετριοπάθειας και ανεκτικότητας, που ίσως αποτελεί ταυτόχρονα γιά τα υποκείμενα μέσο αυτοαπόδοσης θετικής εικόνας.

Στην τέταρτη συνθήκη, όπου ακυρώνονται τα περιφερειακά στοιχεία της *αντικαπνιστικής αναπαράστασης μιάς μειονοτικής πηγής, όσον αφορά στα προτεινόμενα* μέτρα κατά του καπνίσματος, οι προτάσεις των υποκειμένων στρέφονται γύρω από την ανάγκη πρόληψης στο χώρο της εκπαίδευσης και τη διενέργεια εκστρατειών διαφώτισης

με κεντρική ιδέα το θέμα της υγείας. ενώ, ενδιαφέρον ποιοτικά στοιχείο αποτελεί η πρόταση ίδρυσης κέντρων βοήθειας και ...απεξάρτησης των καπνιστών(!).

Ανακεφαλαιώνοντας, πρέπει να πούμε ότι, ο βαθμός ακαμψίας των επιχειρημάτων, που τα υποκείμενα αποδέχονται και αναπαράγουν, παραλλάσει ανάλογα με τη συνιστώσα της διαδικασίας επιρροής, στην οποία επικεντρώνονται ανα συνθήκη.

Στην πρώτη συνθήκη, στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση κεντρικού πυρήνα", η παραγωγή άκαμπτης επιχειρηματολογίας αφορά στην κανονιστική προβολή της ανάγκης σεβασμού των μη καπνιστών, ενώ τα υποκείμενα- καπνιστές της συνθήκης υιοθετούν το άκαμπτο ύφος για την αντίκρουση κατηγοριών, που θίγουν την ταυτότητά τους. Ταυτόχρονα όμως, η ευλίγιστη διαπραγμάτευση, που παρατηρείται σε μικρότερη κλίμακα, εκδηλώνεται επίσης απο τους καπνιστές, στην προσπάθειά τους να υπερασπιστούν το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής του καπνίσματος.

Η καθοδήγηση των υποκειμένων να ακυρώσουν γνωστικά τα απαγορευτικά μέτρα - περιφερειακά στοιχεία της επιχειρηματολογίας μιας πηγής ανώτερου κύρους, τα οδηγεί να επικεντρώσουν τη γνωστική τους διεργασία στη μορφολογία και τις συνέπειες της καπνιστικής συμπεριφοράς από τη μια και στη συζήτηση σχετικά με τα μέτρα κάτα του καπνίσματος από την άλλη.

Σχετικά με την καπνιστική συμπεριφορά, αναπαράγονται δυο βασικά σημεία του κεντρικού πυρήνα της επιχειρηματολογίας της πηγής: α) ότι το κάπνισμα αποτελεί ανάγκη πλασματική και β) ότι είναι μηχανισμός προώθησης οικονομικών συμφερόντων. Μάλιστα, όπως έγινε σαφές και παραπάνω, τα υποκείμενα αρθρώνουν μιά ιδιαίτερα ισχυρή επιχειρηματολογία τεκμηριώνοντας τα δυο αυτά σημεία.

Σχετικά με τη συζήτηση γιά τα αντικαπνιστικά μέτρα, παρατηρούμε την προώθηση μιάς αντιαπαγορευτικής λογικής και μια διαπραγμάτευση του θέματος περισσότερο διαλλακτική και ευλίγιστη. Δεύτερο και επίσης σημαντικό, η γνωστική ακύρωση των περιφερειακών στοιχείων προωθεί μια γνωστική δραστηριοποίηση των υποκειμένων δημιουργική και αποκλίνουσα, η οποία έχοντας σαν αφετηρία τα προτεινόμενα από την πηγή μέτρα προσπαθεί να βρεί λύσεις περισσότερο πρωτότυπες και καινοφανείς.

Στη συνθήκη μειονότητας και ακύρωσης του κεντρικού πυρήνα, παρατηρούμε - καθαρότερα από αλλού - την προσαρμογή της διαπραγμάτευσης του αντικειμένου ανάλογα με την επιμέρους διάσταση, που έρχεται στο προσκήνιο: η άκαμπτη και ισχυρή επιχειρηματολογία καταδίκης της καπνιστικής συμπεριφοράς και η παραγωγή ισχυρά αρνητικών στερεοτύπων εναντίον του καπνιστή εξισορροπούνται από την αρχή ανεκτικότητας, που θέλουν τα υποκείμενα, να διαπνέει τα αντικαπνιστικά μέτρα...ακόμα κι αν αυτά είναι απαγορευτικά.

Τέλος, και στη συνθήκη μειονότητας και ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων, το πνεύμα ανεκτικότητας και ανταπαγορευτισμού είναι εμφανές, ενώ παράλληλα δίνεται

έμφαση στην ανάγκη διαπαιδαγώγησης του καπνιστή, με απώτερο στόχο την αυτενέργεια και την προσωπική προσπάθεια για σταμάτημα του καπνίσματος.

Παρ'όλ' αυτά ωστόσο, και στο επίπεδο των μέτρων διακρίνεται μιά συγκαλυμένη επιθετικότητα εναντίον του καπνιστή, με κυρίαρχο κριτήριο πάντοτε το ζήτημα της δημόσιας ενόχλησης. Έχουμε δηλαδή κάποιου είδους ιεραρχική αξιολόγηση των δικαιωμάτων καπνιστών και μη, που διέπεται από τη λογική ότι "όσο κι αν συμφωνούμε πως ο καθένας μπορεί να καπνίσει, γιατί αποτελεί επιλογή του και μόνο, εντούτοις κάποια απαγορευτικά μέτρα είναι απαραίτητα από τη στιγμή που κάποιοι ενοχλούνται". Μάλιστα, η πρόταση των απαγορευτικών μέτρων φτάνει μέχρι τον περιορισμό των καπνιστών σε δημόσιους χώρους.

Γενικά λοιπόν, μέσα απο την ανάλυση περιεχομένου είχαμε τη δυνατότητα, να δούμε κάποιες περισσότερο έμμεσες πλευρές του τρόπου, με τον οποίο τα υποκείμενα επεξεργάστηκαν τη διαδικασία επιρροής.

Στις συνθήκες ακύρωσης του κεντρικού πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού, όπου υπάρχει μεγαλύτερη άμεση επιρροή, τα υποκείμενα οδηγούνται σε μια διαδικασία επικύρωσής του. Έτσι, τονίζουν τον αντικοινωνικό και ενοχλητικό χαρακτήρα του καπνιστή, ενώ ταυτόχρονα αποδίδουν σε μεγαλύτερο βαθμό κάποιες αρνητικές πλευρές του καπνίσματος. Ειδικότερα, αναφέρονται στην εξάρτηση και τον εθισμό, καθώς και στην εκδήλωση καπνιστικής συμπεριφοράς, ως αποτελέσματος μίμησης και προσπάθειας κοινωνικής ενσωμάτωσης μέσω αυτής. Αντίστοιχα, στις συνθήκες, στις οποίες η στρατηγική ακύρωσης επικεντρώνεται στα περιφερειακά στοιχεία-απαγορευτικά μέτρα κατά του καπνίσματος, τα υποκείμενα, που στο ερωτηματολόγιο γνώμης εκφράζουν μικρότερη συμφωνία κυρίως με τα μέτρα αυτά, στα κείμενά τους προωθούν κατά βάση προληπτικά μέτρα και δίνουν έμφαση στην αυτενέργεια και στην προσωπική προσπάθεια για σταμάτημα του καπνίσματος. Η ενεργοποίηση της στρατηγικής ακύρωσης ενάντια στην περιφερειακή δομή του αντικαπνιστικού σκεπτικού δηλαδή μειώνει το βαθμό αποδοχής του ή μάλλον οδηγεί σε μια τροποποίηση προς περισσότερο ευλίγιστες και μη συγκρουσιακές μορφές εκδήλωσής του.

Η ενεργοποίηση της ακύρωσης ενάντια στην αντικαπνιστική επιχειρηματολογία της μειονοτικής πηγής οδηγεί, όπως είδαμε, σε παραγωγή μεγαλύτερης έμμεσης επιρροής, μέσα απο την όξυνση της σύγκρουσης στο διομαδικό επίπεδο. Η ανάλυση των κειμένων επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς στις συνθήκες μειονότητας τα υποκείμενα τονίζουν τόσο τον ενοχλητικό και αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή όσο και την ψυχοπαθολογική διάσταση της συμπεριφοράς του. Ταυτόχρονα, προβάλλεται με ιδιαίτερα επιτακτικό τρόπο ο εξαναγκασμός, που υφίσταται ο μη καπνιστής.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΑΝΑ ΣΥΝΘΗΚΗ

ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ / ΑΚΥΡΩΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΑ

ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	50% ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ: αναγκαιότητα λήψης μέτρων και σεβασμού μη καπνιστή 25% ΔΙΑΛΛΑΚΤΙΚΟ: καπνιστές υπερασπίζονται δικαίωμα ελεύθερης επιλογής
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ/ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	υγεία, πλασμ. ανάγκη, εξάρτηση-εθισμός, μίμηση ,προβολή **καπνιστές:** υγεία, όχι φυσική ανάγκη, λειτουργεί αγχολυτικά, προσδίδει στυλ, δικαίωμα, προσωπική στάση, ελεύθερηεπιλογή
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	θύμα προπαγάνδας κ΄ οικονομικών συμφερόντων **καπνιστές:** πληροφορημένος, συνειδητοποιημένος, απλά εξασκεί ένα δικαίωμα
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ, ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΜΗ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ **καπνιστές:** ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΑΝΑΓΚΗΣ ΣΕΒΑΣΜΟΥ, ΔΙΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΑΝΤΙΠΑΡΑΒΟΛΗ ΑΝΑΓΚΗΣ ΔΙΚΟΥ ΤΟΥΣ ΣΕΒΑΣΜΟΥ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	παιδεία - ενημέρωση, αύξηση φορολογίας, περιορισμός διαφημίσεων κ΄προβολής καπνιστικών προτύπων **καπνιστές:** ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ / ΑΚΥΡΩΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ / ΕΥΚΤΙΚΟΣ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ/ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΓΚΑΜΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ: υγεία, οικονομικός μηχανισμός, πλασματική ανάγκη, υπηρετεί λογική καταναλωτικής κοινωνίας αλλά και... δικαίωμα, προσωπική υπόθεση, "ούτε απαγορευμένος καρπός ούτε πηγή μέγιστης ηδονής"
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	θύμα μιμητισμού και οικονομικών επιταγών, παθητικός δέκτης διαφημιστικών μηνυμάτων αλλά και... ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΒΟΛΗ ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΑΠΛΗ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΓΚΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΟΥ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΕΛΛΕΙΨΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΑΚΡΑΙΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΕΠΙΝΟΗΣΗ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΛΥΣΕΩΝ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΚΛΗΡΩΝ ΜΕΤΡΩΝ

ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ / ΑΚΥΡΩΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΑ

ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΜΟΙΡΑΣΜΕΝΟΣ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ/ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΙΣΧΥΡΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΦΟΡΤΙΣΜΕΝΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ ΕΜΦΑΣΗ ΣΕ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΜΠΛΟΚΕΣ: υγεία, οικονομικός μηχανισμός, μέσο επιβολής, υπηρετεί την καταναλωτική κοινωνία, μέσο "χειραφέτησης" και κοινωνικής προβολής
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΑΚΑΜΠΤΗ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ υποκείμενο πλασματικής ανάγκης, καπνίζει λόγω της ανάγκης κοινωνικής ένταξης και προβολής, αναγνώριση δικαιωμάτων του υπο τον όρο ότι σέβεται τους μη καπνιστές
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΕ ΑΝΑΓΚΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΙΚΑ ΣΑΦΗΣ ΠΡΩΤΟΚΑΘΕΔΡΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΩΝ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΤΗ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΠΝΕΥΜΑ ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΣΕ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ ΑΜΦΟΤΕΡΟΒΑΡΗΣ ΔΙΟΧΕΤΕΥΣΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ

ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ / ΑΚΥΡΩΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΕΛΑΦΡΑ ΥΠΕΡΟΧΗ ΑΚΑΜΠΤΟΥ - ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟΥ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ/ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΕΚΤΕΤΑΜΕΝΗ ΓΚΑΜΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ υγεία, πλασμ. ανάγκη, οικονομικός μηχανισμός εξάρτηση-εθισμός, μίμηση, μέσο καταξίωσης προβολής ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΑΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ "πρόβλημα από τη στιγμή που ενοχλεί" **καπνιστές:** ΔΕ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΕ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΕΩΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΥΠΕΡΠΛΗΡΟΦΟΡΗΜΕΝΟΥΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΠΡΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΕΞΗΓΗΣΗ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ *αίτιο η προσπάθεια διαχείρισης άγχους, στενοχώριας,* απογοήτευσης και όχι η κοινωνικοπολιτική επιβολή
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΠΑΘΗΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΛΛΕΙΨΗ ΑΥΤΟΕΛΕΓΧΟΥ ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΑΝΑΓΚΗΣ ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ "αυστηρότητα να περιορίζεται στο κάπνισμα κι όχι στον καπνιστή, που είναι εθισμένος" ΠΑΤΕΡΝΑΛΙΣΤΙΚΗ/ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ "να πειστεί ώστε μετά να προσπαθήσει μόνος του"
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΒΟΛΗ ΑΝΑΓΚΗΣ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΚΑΤΑΠΑΤΗΣΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	πρόληψη στην εκπαίδευση, καμπάνιες για ενημέρωση στο θέμα της υγείας,...ίδρυση κέντρων απεξάρτησης

3). ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η έννοια της διαπραγμάτευσης στα φαινόμενα επιρροής φιλοδοξεί να καλύψει το διηνεκές δούναι - λαβείν μεταξύ πηγής και δέκτη καθώς και την εκατέρωθεν διαχείριση της συγκρουσιακής ενέργειας, που εκλύεται κατά την επαφή αντιθετικών θέσεων γύρω από το αντικείμενο κοινωνικής επιρροής και τη σύστοιχη κινητοποίηση στρατηγικών αποδυνάμωσης και αναίρεσης της εγκυρότητας του μηνύματος της πηγής.

Η χρησιμοποίηση των ερωτηματολογίων γνώμης και εικόνας και η ανάλυση περιεχομένου των κειμένων, που έγραψαν τα υποκείμενα, μας έδωσαν τη δυνατότητα να δούμε διάφορες διαστάσεις του σκεπτικού και της λογικής, που διέπει τη διαχείριση του μηνύματος από την πλευρά του δέκτη επιρροής, καθώς επίσης και τη γνωστική διεργασία γύρω από διάφορες πτυχές και διαστάσεις του αντικειμένου, το οποίο αποτελεί το διακύβευμα της διαδικασίας αυτής. Επιπλέον, φάνηκε καθαρά η σημασία και σκοπιμότητα, που προσλαμβάνει κάθε φορά η διαπραγμάτευση γύρω από τις δυο διαστάσεις της διαδικασίας: από τη μια τη γνωστική, η οποία αναφέρεται στην ταυτότητα του αντικειμένου και στην άρθρωση θεωρητικού και δεοντολογικού λόγου γύρω απ΄αυτό και από την άλλη, τη σχεσιολογική - διαπροσωπική, η οποία παραπέμπει στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων και αφορά τη συνύπαρξη και αντιπαράθεση των διαφορετικών ομάδων και υποκειμένων, που εμπλέκονται στη διαμάχη σχετικά με το εν λόγω αντικείμενο.

Ανεξαρτήτως πειραματικών συνθηκών, παρατηρούμε τα υποκείμενα - καπνιστές να μην υστερούν σε επιχειρήματα και προβληματισμό πάνω στο ζήτημα του καπνίσματος, γεγονός που επιβεβαιώνει σχετικά ευρύματα άλλων ερευνών (Falomir et al. ο.π.). Διακρίνουμε επίσης την παρουσία τους ως κυριαρχούμενης κοινωνικής ομάδας, η οποία δέχεται συστηματικά κοινωνικές διακρίσεις και αρνητικά στερεότυπα. Η αυτοϋπεράσπιση και επαναβεβαίωση της ταυτότητάς τους γίνεται στο σύνολο των συνθηκών με τρόπο ευλίγιστο και διαλλακτικό και μέσω της επίκλησης των αρχών της ελευθερίας και της αυτοδιάθεσης. Εξαιρείται μόνο η συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ακύρωση κεντρικού πυρήνα", όπου αντιδρούν άκαμπτα σε κατηγορίες προσβλητικές γιά την ταυτότητά τους. Στη συνθήκη αυτή βιώνουν μεγαλύτερη απειλή της ταυτότητάς τους και εκμεταλλεύονται τη στρατηγική ακύρωσης σα μηχανισμό στήριξης γιά μια ενεργητικότερη αντίδραση στις εναντίον τους προσβολές και διακρίσεις.

Η ενεργοποίηση της στρατηγικής ακύρωσης, σε διαφορετικό κάθε φορά επίπεδο της αντικαπνιστικής αναπαράστασης της πηγής, προσανατολίζει σε διαφορετική κατεύθυνση την επεξεργασία της σύγκρουσης απο μέρους των καπνιστών. Η ακύρωση των περιφερειακών στοιχείων τους οδηγεί σε πόλωση, η οποία εκφράζεται μέσω της μείωσης της δηλούμενης πρόθεσής τους να σταματήσουν το κάπνισμα. Αντίθετα, η

ακύρωση του κεντρικού πυρήνα προκαλεί εσωτερίκευση της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, γεγονός που πιστοποιείται απο την αύξηση της πρόθεσής τους για σταμάτημα του καπνίσματος. Μπορούμε να συμπεράνουμε λοιπόν ότι, η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης του κεντρικού πυρήνα κάθε άλλο παρά διαταρρακτικά λειτουργεί για τη συνολική δομή της αναπαράστασης.

Η αναγκαιότητα λήψης μέτρων ενάντια στο κάπνισμα και η επιτακτική απαίτηση σεβασμού των μη καπνιστών αποτελούν μια σταθερά για το σύνολο των υποκειμένων, γεγονός που αποτελεί ξεκάθαρη έκφραση του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών (βλ. Echabe et al. 1994).

Το πνεύμα αντιαπαγορευτισμού, ανεκτικότητας και διαλλακτικότητας, που επικαλούνται τα υποκείμενα - με αυξομειώσεις οπωσδήποτε κατά συνθήκη - λειτουργεί σαν άλλοθι για την εισήγηση ακόμα και των σκληρότερων αντικαπνιστικών μέτρων, ενώ στα υποκείμενα - καπνιστές αποτελεί, μαζί με την προσπάθεια εσωτερικής απόδοσης των αιτίων υιοθέτησης της καπνιστικής συμπεριφοράς, την οργανωτική αρχή της ευλίγιστου χαρακτήρα αυτοϋπεράσπισης των δικαιωμάτων τους, σε συνθήκες δυσμενείς γι΄αυτούς.

Τα υποκείμενα του πειράματος, που στο σύνολό τους τοποθετούνται στο pre-test μετριοπαθώς εναντίον του καπνίσματος, δύσκολα δέχονται να προβούν σε ακύρωση του κεντρικού πυρήνα μιάς σκληρής αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας. Η μεγαλύτερη άμεση επιρροή, που παρατηρείται στις συνθήκες κεντρικού πυρήνα και κυρίως το μέρος, που αφορά τα περιφερειακά στοιχεία του μηνύματος, αποτελεί συμπληρωματική απόδειξη, γιά το ότι στο συγκεκριμένο επίπεδο επιχειρηματολογίας, η στρατηγική ακύρωσης λειτουργεί ως μηχανισμός αφύπνισης και παράγοντας ενίσχυσης γιά τη συνοχή της κοινωνικής αναπαράστασης ενάντια στο κάπνισμα. Ο κεντρικός πυρήνας στο εν λόγω μήνυμα εκφράζει την ουσία της καπνιστικής συμπεριφοράς, τον ευρύτερο ρόλο και τις συνέπειές της σαν κοινωνική συμπεριφορά.

Γι΄άυτό ίσως δύσκολα ακυρώνεται από τα υποκείμενα, τα οποία μάλιστα εκμεταλλεύονται την ευκαιρία, γιά να επαναβεβαιώσουν την αντικαπνιστική τους τοποθέτηση. Η σταθερότητα της αναπαράστασης περνάει μέσα από την εικόνα της πηγής, δεδομένου ότι, στις συνθήκες κεντρικού πυρήνα, η πηγή, ανεξαρτήτως ταυτότητας, προσλαμβάνεται σαν περισσότερο σταθερή, ανοιχτόμυαλη, ελεύθερη και ισορροπημένη, σαν απόλυτα ξεκάθαρη έκφραση του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών.

Στίς ίδιες συνθήκες παρατηρείται ωστόσο μια διαφορά στην εικόνα, που σχηματίζουν τα υποκείμενα γιά τον τυπικό καπνιστή. Στη συνθήκη μειονότητας, όπως άλλωστε φάνηκε και στην ανάλυση περιεχομένου, εμφανίζεται μιά έντονα ψυχολογιοποιητική πρόσληψη του τυπικού καπνιστή κι ένα γενικότερο στερεότυπο,

δομημένο γύρω από τις διαστάσεις της κοινωνικής ανευαισθησίας, της ψυχολογικής αστάθειας και ανωριμότητας. Η αντιμετώπισή του αυτή είναι ιδιαίτερα άκαμπτη και συγκρουσιακή, σε σχέση μάλιστα με την αντίστοιχη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους, όπου το στερεότυπο του καπνιστή είναι κατά πολύ λιγότερο αρνητικό και επιθετικό.

Η παρουσία της πηγής ανώτερου κύρους αποδεικνύεται λοιπόν καταλυτική, γιά την ένταση της σύγκρουσης, που παράγεται. Δίνει την ευκαιρία στα υποκείμενα, να προβούν από θέση ασφαλείας, σε μιά θετική κοινωνική σύγκριση, η οποία οδηγεί στη διασφάλιση της αντικαπνιστικής λογικής, ταυτόχρονα με την αποδοχή του άκαμπτου χαρακτήρα της πηγής. Στο μεταξύ, η απαίτηση σεβασμού του μη καπνιστή εκδηλώνεται μεν με επιτακτικό τρόπο αλλά χωρίς ταυτόχρονα η κοινωνική διάκριση εναντίον των καπνιστών να εξωθείται στα άκρα.

Στη συνθήκη "μειονότητα / ακύρωση κεντρικού πυρήνα" τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά. Ο μειονοτικός χαρακτήρας της πηγής αφήνει αρκετό χώρο, τόσο γιά παραγωγή ισχυρής και άκαμπτης επιχειρηματολογίας ενάντια στη μορφολογία και τις συνέπειες της καπνιστικής συμπεριφοράς, όσο και γιά τη συγκρότηση ενός αρνητικού στερεοτύπου, ψυχοπαθολογικής υφής, κατά του τυπικού καπνιστή (Echabe et al. ο.π.). Ο χειρισμός της ακύρωσης στη συνθήκη αυτή αλληλεπιδρά λοιπόν με διαφορετικό τρόπο απ΄ό,τι στην αντίστοιχη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους. Εδώ, στη συνθήκη μειονότητας, η διασφάλιση των δικαιωμάτων του μη καπνιστή εκτιμάται ρητά ως κανονιστικά και αξιολογικά ανώτερη από τα δικαιώματα του καπνιστή και η άκαμπτη διαπραγμάτευση, κυρίως στην πρόσληψη της εικόνας του καπνιστή, φαίνεται να χρησιμεύει σα μηχανισμός δικαιολόγησης, γιά τη λήψη σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων. Στη συνθήκη αυτή εξ΄άλλου σημειώνεται η μεγαλύτερη αποδοχή των απαγορευτικών μέτρων, τα οποία εισηγείται η πηγή κι αυτό μάλιστα γίνεται με την ευλογία του πνεύματος ανεκτικότητας και αντιαπαγορευτισμού, που επικαλούνται στα κείμενά τους τα άτομα της συνθήκης.

Ο αιτιολογικός ρόλος της αρνητικής αναπαράστασης του καπνιστή (Echabe et al ο.π., βλ. επίσης Avigdor 1953, Παπαστάμου 1990) είναι ιδιαίτερα εμφανής στις συνθήκες ακύρωσης των περιφερειακών στοιχείων-αντικαπνιστικών μέτρων, τα οποία αποτελούν την καθημερινοποιημένη πλευρά της αντικαπνιστικής αναπαράστασης, που εισηγείται η πηγή, και την ενεργό έκφραση - διαμέσου της δράσης- του αντικαπνιστικού πνεύματος των καιρών. Η μειονότητα καθιστά πρόδηλη την ακαμψία της και παράγει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή και με τη μορφή μάλιστα της απόρριψης επιχειρημάτων με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο. Η ακύρωση των απαγορευτικών μέτρων δηλαδή, κάνει τα υποκείμενα να αντιδράσουν, επιδοκιμάζοντας τη μειονοτική ακαμψία, ως αναγκαία συνθήκη για την επικύρωση της αντικαπνιστικής λογικής. Επιπλέον, στη συνθήκη

μειονότητας, σε αντίθεση με τη συνθήκη της ανώτερης πηγής, είναι κορεσμένος ο τέταρτος παράγοντας της εικόνας του τυπικού καπνιστή (βλ. πίνακα 5), ο οποίος εκτός από την ψυχολογική αστάθεια τονίζει τον αντικοινωνικό, ενοχλητικό και ανεπιθύμητο χαρακτήρα του καπνιστή, στοιχεία, που όπως ήδη τονίσαμε, παραπέμπουν στη σχεσιολογική διάσταση της εικόνας του καπνιστή, η οποία καλύπτει τη διαπροσωπική συνύπαρξη μαζί του. Η εφαρμογή της γνωστικής ακύρωσης στη συγκεκριμένη συνθήκη μειονότητας, όπου η πηγή δε δίνει τα εχέγγυα κύρους γιά τη διασφάλιση της ενεργειών, που υλοποιούν το αντικαπνιστικό πνεύμα των καιρών, συντελεί ώστε, η αρνητική αναπαράσταση του καπνιστή ως ενοχλητικού και αντικοινωνικού, ως "δυσλειτουργικού" στην καθημερινή συνύπαρξη, να δικαιολογεί και να εκλογικεύει τη λήψη σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων. Κάτι τέτοιο αποτελεί απάντηση στην άρνηση της εγκυρότητας (μέσω της ακύρωσης) της καθημερινής εκδοχής της αντικαπνιστικής αναπαράστασης και συνάμα έναν έμμεσο τρόπο πόλωσης του αντικαπνιστικού σκεπτικού. Αντίθετα, στη συνθήκη της πηγής ανώτερου κύρους ο καπνιστής θεωρείται μάλλον σαν "συμπαθές θύμα απαγορεύσεων", απορρίπτεται ο εξαναγκασμός του και προβάλλεται η ελεύθερη αυτοδιάθεσή του.

Γενικά στις συνθήκες μειονότητας παρατηρείται μεγαλύτερη έμμεση επιρροή, γεγονός που αποτελεί κλασσικό αποτέλεσμα της επίδρασης, που έχει η γνωστική ακύρωση στο μήνυμα μιάς μειονότητας (Moscovici, Mugny et Perez 1984 - 85, Perez, Mugny et Moscovici 1986, Moscovici 1987, Perez et Mugny 1993). Επιπλέον όμως, το μεγαλύτερο ενδιαφέρον έγκειται στην υφή και τον προσανατολισμό της αλλαγής αυτής, μέσα απο την όξυνση της σύγκρουσης στο διομαδικό επίπεδο. Τα υποκείμενα των συνθηκών μειονότητας, προσλαμβάνοντας το σταθερά αντικαπνιστικό και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής, συμφωνούν με ευρύτερες αντικαπνιστικές θέσεις και ταυτόχρονα απορρίπτουν έμμεσα επιχειρήματα με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο. Παρατηρούμε δηλαδή στις συνθήκες μειονότητας τη γνωστική ακύρωση να οδηγεί τα υποκείμενα στη συγκρότηση μιάς σφαιρικής και πλήρως επεξεργασμένης επιχειρηματολογίας ενάντια στο κάπνισμα, η οποία διέπεται από διαφορετικής υφής σύγκρουση, ανάλογα με την κατεύθυνση:

- η καπνιστική συμπεριφορά αποδίδεται με τρόπο άκαμπτο και φορτισμένο αρνητικά

- απορρίπτονται διάφορα επιχειρήματα με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο

- συγκροτείται ένα ψυχολογιοποιητικής υφής επιθετικό στερεότυπο εναντίον των καπνιστών, ικανό να δικαιολογήσει τη λήψη σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων.

Μιά τέτοια, έμμεση γνωστική δραστηριότητα επικύρωσης (Nemeth 1986, 1987, A. Mucchi - Faina, A. Maass and G. Volpato 1991) αποδεικνύεται τελικά ότι, δεν είναι απλά μιά θεωρητική τοποθέτηση πάνω στό αντικείμενο επιρροής, αλλά αντίθετα υπηρετεί τη συνολική εμπλοκή του υποκειμένου και την ενεργό συμμετοχή του σε μιά σύγκρουση, η οποία εκτείνεται σε κοινωνικές ταυτότητες, ως βάσεις μορφών κοινωνικής κυριαρχίας (Navaro et al. 1990).

2). Στρατηγική σημασία και συνθήκες ανάδυσης της ψυχολογιοποίησης

Η εγκαθίδρυση του δεσμού αιτιότητας ανάμεσα στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά της πηγής και στο περιεχόμενο των θέσεων, που υποστηρίζει, αποκτά μια συγκεκριμένη στρατηγική σημασία για την επεξεργασία της διαδικασίας επιρροής. Προσδιοριστικούς παράγοντες για τον προσανατολισμό της ενεργοποίησης του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας αποτελούν, όπως έδειξε το πρώτο πείραμα, η ιδεολογική εγγύτητα των υποκειμένων προς την πηγή και η στοχοθεσία ανάδρασής τους στο μήνυμά της. Σε συνθήκες πειθούς, η ψυχολογιοποίηση προκαλεί ανάδυση ακαμψίας στην επεξεργασία επικύρωσης των μειονοτικών θέσεων, κυρίως στα μακρινά υποκείμενα και οξύνει τη σύγκρουση με τον αντίπαλο κοινωνικό πόλο, στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων. Σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης αντίθετα, εμποδίζει την έμμεση επιρροή της μειονότητας και την αναγνώριση του αυτόνομου και εναλλακτικού χαρακτήρα της, ειδικά στα κοντινά προς αυτήν υποκείμενα.

Στο δεύτερο πείραμα, η άρνηση της αληθοφάνειας και του ρεαλισμού των θέσεων της μειονοτικής πηγής, μέσω της στρατηγικής γνωστικής ακύρωσης, προκαλεί ανάδυση της ψυχολογιοποίησης και πάλι στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων. Συγκροτείται έτσι, απο τα κοντινά στην αντικαπνιστική μειονότητα υποκείμενα, ένα αρνητικό στερεότυπο ψυχοπαθολογικής υφής ενάντια στον καπνιστή, το οποίο μάλιστα χρησιμεύει σα μηχανισμός δικαιολόγησης για τη λήψη σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων.

Η ψυχολογιοποίηση δεν αποτελεί απλά μιά επίκληση των ψυχολογικών χαρακτηριστικών της πηγής, αλλά αντίθετα συνίσταται στην εγκαθίδρυση ενός δεσμού αιτιότητας, μεταξύ των ψυχολογικών της χαρακτηριστικών και των ιδεολογικών περιεχομένων, που υποστηρίζει ή της συμπεριφοράς, που εκδηλώνει. Γιά τον Papastamou (1986), αυτή η διαπλοκή του ψυχολογικού με το ιδεολογικό, η έμφαση δηλαδή *στον εσωτερικό δεσμό αιτιότητας*, αποδίδει την ιδιαιτερότητα της ψυχολογιοποίησης, ως στρατηγικής αντίστασης, σε αντίθεση με μιά απλή περιγραφή της πηγής με ψυχολογικούς όρους. Επομένως, αναγκαία συνθήκη γιά την ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης είναι, η ψυχολογική περιγραφή της πηγής να μη συγκαλύπτει τη συμπεριφορά ή το περιεχόμενο των θέσεων, που αυτή υποστηρίζει, αλλά αντίθετα να το καθιστά προφανές, αποσαφηνίζοντας το μεταξύ τους εσωτερικό δεσμό αιτιότητας.

Αυτό απέδειξε ένα πείραμα του Papastamou (ο.π.), πάνω στο υπόδειγμα της ξενοφοβίας. Τα υποκείμενα των δυο πειραματικών συνθηκών έπρεπε να διαβάσουν δυο κείμενα με ξενόφιλες θέσεις (το ένα με επιχειρηματολογία ανθρωπιστικού τύπου και το άλλο με επιχειρηματολογία κοινωνικοοικονομικής έμπνευσης), τα οποία αποδίδονταν σε δυο διαφορετικές μειονότητες. Στην πρώτη συνθήκη, συνθήκη "ψυχολογιοποίησης", τα υποκείμενα παροτρύνονταν να διαβάσουν τα κείμενα και να συνάγουν τα κοινά ψυχολογικά χαρακτηριστικά των δύο μειονοτήτων, ενώ στη δεύτερη συνθήκη (συνθήκη

"ψυχο - ιδεολογικοποίησης") το έργο των υποκειμένων ήταν η ανακάλυψη των κοινών ιδεολογικών χαρακτηριστικών των μειονοτήτων, μέσα από το διάβασμα των κειμένων τους. Κατόπιν αυτού και με τη βοήθεια ερωτηματολογίων, με διαστάσεις μόνο ψυχολογικές (γιά την πρώτη συνθήκη) και ψυχολογικές - ιδεολογικές (γιά τη δεύτερη), τα υποκείμενα καλούνταν, να πούν σε ποιό βαθμό τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά συνυπάρχουν ταυτόχρονα στίς δύο μειονότητες. Στη δεύτερη συνθήκη δίνεται έμφαση στην ιδεολογική ομοιότητα των δύο μειονοτήτων και στη συναρμογή της με την ψυχολογική περιγραφή. Τα αποτελέσματα στο ερωτηματολόγιο γνώμης, μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, δείχνουν ότι, στη δεύτερη αυτή συνθήκη, όπου η ψυχολογική περιγραφή της πηγής δε συγκαλύπτει το περιεχόμενο των θέσεών της, εμφανίζεται αυξημένη αντίσταση στην επιρροή της πηγής.

Ο Papastamou ερμηνεύει το εύρημα αυτό, ως οφειλόμενο στη διασαφήνιση του τρόπου, με τον οποίο η μειονότητα έρχεται σε ρήξη, μέσω της συμπεριφοράς της, με τους κυρίαρχους κανόνες. Η ψυχολογιοποίηση στοχεύοντας στο ιδιαίτερα ορατό, στο είδος συμπεριφοράς της μειονότητας, επιτρέπει την επίλυση της σύγκρουσης, μέσω της απόδοσης των ακραίων θέσεων στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά του φορέα τους. Παρ΄όλ΄αυτά, ελέγχεται η πιθανότητα απόδοσης θετικών χαρακτηριστικών στη μειονοτική πηγή, λόγω της από μέρους της υιοθέτησης σταθερής συμπεριφοράς.

Η λειτουργία λοιπόν της ψυχολογιοποίησης, σαν στρατηγική αντίστασης, προϋποθέτει το δεσμό αιτιότητας ανάμεσα στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο καθαυτό των μειονοτικών θέσεων και όχι στο ύφος, στον περισσότερο φορμαλιστικό δηλαδή τρόπο συγκρότησης του λόγου της.

Αυτή η υπόθεση ελέγχθηκε σ΄ένα πείραμα, στο οποίο τα μισά υποκείμενα οδηγούνταν, μέσα από το διάβασμα του κειμένου της μειονοτικής πηγής, να συνάγουν τα ιδιαίτερα ψυχολογικά της χαρακτηριστικά. Γιά τα άλλα μισά υποκείμενα, αυτή η εγκαθίδρυση ανιστοιχίας ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγής και το μήνυμα δεν είχε το σαφή ψυχολογιοποιητικό προσανατολισμό. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αναφέρονταν στην επικέντρωση της ψυχολογικής ή μη αιτιολογίας. Γιά τα μισά υποκείμενα, η επικέντρωση αυτή γίνονταν στο περιεχόμενο των μειονοτικών ιδεών. Ο πειραματιστής έχοντας υπογραμμίσει χωρία του κειμένου "χαρακτηριστικά των ιδεών που υποστηρίζονται", οδηγούσε τα υποκείμενα, να σημειώσουν χαρακτηρισμούς, οι οποίοι εξέφραζαν τα χαρακτηριστικά (ψυχολογικά ή μη), τα οποία εξηγούσαν τους λόγους, γιά τους οποίους η μειονότητα υποστήριζε τις συγκεκριμένες ιδέες. Γιά τα άλλα μισά υποκείμενα, η επικέντρωση γινόνταν στο ύφος του μειονοτικού μηνύματος. Αυτή τη φορά είχαν υπογραμμιστεί χωρία του κειμένου, τα οποία αναφέρονταν, υποτίθεται, στο ύφος του κειμένου. Κατά αντίστοιχο τρόπο, η ψυχολογική ή μη αιτιολογία αναφέρονταν στο ύφος, "στον τρόπο με τον οποίο η μειονότητα είχε συντάξει την επιχειρηματολογία της".

Τα αποτελέσματα στο ερωτηματολόγιο γνώμης ήταν ιδιαίτερα εύγλωτα. Στις συνθήκες μη ψυχολογικής αιτιολογίας, η επικέντρωση στο περιεχόμενο του μειονοτικού λόγου οδηγούσε σε μεγαλύτερη αποδοχή των μειονοτικών θέσεων απ΄ό,τι η επικέντρωση στο ύφος. Κάτι τέτοιο αποδεικνύει ότι, αναγκαία συνθήκη γιά την άσκηση μειονοτικής επιρροής είναι η επικέντρωση στο περιεχόμενο καθεαυτό των μειονοτικών ιδεών, το οποίο είναι ανάγκη να καθίσταται διακριτό. Αντίθετα, στις συνθήκες ψυχολογιοποίησης, η επικέντρωση στο περιεχόμενο του μειονοτικού μηνύματος απελευθερώνει μιά τάση μείωσης της επιρροής. Η ψυχολογιοποίηση λοιπόν λειτουργεί σαν στρατηγική αντίστασης στη μειονοτική επιρροή, όταν επικεντρώνεται στο περιεχόμενο των μειονοτικών ιδεών και όχι στον τρόπο συγκρότησης του μειονοτικού λόγου, πράγμα που μπορεί να οδηγήσει σε απόδοση θετικών χαρακτηριστικών στη μειονότητα.

Τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής διαφωτίζουν σχετικά με τον τρόπο δόμησης από τα υποκείμενα της συνολικής αναπαράστασης της πηγής. Σε συνθήκες μη ψυχολογιοποίησης, η επικέντρωση στο περιεχόμενο οδηγεί τα υποκείμενα στο να διακρίνουν ιδιαίτερα τον εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας. Αντίθετα, όταν η επικέντρωση στο περιεχόμενο είναι ψυχολογιοποιητικής υφής, κυριαρχεί στην αναπαράσταση της πηγής η διάσταση της ακαμψίας. Αυτό όμως που κάνει ιδιαίτερη εντύπωση είναι ότι, η ψυχολογιοποίηση του ύφους οδηγεί στην αναγνώριση της μειονότητας, ως σταθερής, εναλλακτικής και ανεξάρτητης, πράγμα που αποτελεί συμπληρωματική απόδειξη ότι, η ψυχολογιοποίηση αποτελεί αντίσταση στήν καινοτομία "...μόνο όποτε κατορθώνει να εξηγήσει αυτό που λέγεται, ανάγοντάς το αποκλειστικά στην προσωπικότητα αυτού που το λέει." (Παπαστάμου 1989γ σελ. 311).

Όλα τα μέχρι τώρα πειραματικά ευρήματα, σχετικά με την ψυχολογιοποίηση (ενδεικτικά: Papastamou 1986, 1994) έχουν αποκαλύψει διεξοδικά τους μηχανισμούς, βάσει των οποίων αυτή η εγκαθίδρυση του άμεσου δεσμού αιτιότητας ανάμεσα στις ιδέες ή τη συμπεριφορά μιάς μειονότητας και στα ιδιαίτερα ψυχολογικά της χαρακτηριστικά, οδηγεί σε μιά αυτοματική επίλυση της σύγκρουσης, μέσα από την επενέργεια στις κοινωνικές αναπαραστάσεις της μειονοτικής πηγής. Ο κοινωνικά επιλεκτικός και κανονιστικός τρόπος επίδρασης της ψυχολογιοποίησης, ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής και το είδος της γνωστικής διεργασίας, στην οποία εμπλέκεται το υποκείμενο, δείχνουν, με τον πλέον κατηγορηματικό τρόπο, την ουσία της ψυχολογιοποίησης, όχι απλά σαν ένα λάθος ατομικής γνωστικής δραστηριότητας αλλά σαν συλλογική στρατηγική ερμηνείας των κοινωνικών συμπεριφορών.

Ο Papastamou προχώρησε στη διατύπωση και τον άμεσο έλεγχο αυτής ακριβώς της υπόθεσης γιά τη στρατηγική σημασία της ψυχολογιοποίησης (1989, 1994). Η τοποθέτησή της σε θέση εξαρτημένης μεταβλητής είχε σα σκοπό τη διερεύνηση των συνθηκών, υπο τις οποίες τα υποκείμενα προσφεύγουν στην επιλογή της

ψυχολογιοποίησης, γιά την απόρριψη ή την υποστήριξη θέσεων, που προβάλλονται από μια μειονότητα ή από μια πλειψηφία (1994 σελ. 178 κ.ε.).

Σ΄ένα πείραμα λοιπόν τα υποκείμενα έπρεπε να κάνουν ακριβώς αυτό, έχοντας κάθε φορά στη διάθεσή τους οκτώ επιχειρήματα, από τα οποία τέσσερα αναφέρονταν στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά της πηγής και τέσσερα στο περιεχόμενο των ιδεών, που υπήρχαν στο μήνυμα. Ανάλογα με το αν τα υποκείμενα, βάσει των χειρισμών, έπρεπε να υποστηρίξουν ή να απορρίψουν τις ιδέες του κειμένου (που γιά τις μισές συνθήκες αποδίδονταν σε μια πλειοψηφία και γιά τις άλλες μισές σε μια μειονότητα), τα επιχειρήματα είχαν θετικό ή αρνητικό περιεχόμενο και τα υποκείμενα, σε επταβάθμια κλίμακα (1 = όχι, 7 = ναί), *έπρεπε να δηλώσουν σε ποιό βαθμό ήταν διατεθειμένα*, να χρησιμοποιήσουν το κάθε επιχείρημα, γιά την υποστήριξη ή την απόρριψη των θέσεων της πηγής.

Τα αποτελέσματα ήταν ξεκάθαρα γιά το διαφορετικό τρόπο ανάδυσης της ψυχολογιοποίησης. Τα υποκείμενα ήταν περισσότερο πρόθυμα να χρησιμοποιήσουν ψυχολογικά επιχειρήματα, γιά να υποστηρίξουν τις θέσεις της πλειοψηφίας, ενώ αντίθετα ήταν περισσότερο διατεθειμένα να κινητοποιήσουν αρνητικά ψυχολογικά επιχειρήματα, για την απόρριψη των μειονοτικών θέσεων.

Σε κάθε περίπτωση, η ανάδυση της ψυχολογιοποίησης είχε άμεσες συνέπειες τόσο στο επίπεδο των αναπαραστάσεων της πηγής όσο και στο επίπεδο της ασκούμενης επιρροής. Έτσι, όταν τα υποκείμενα έπρεπε να υποστηρίξουν τις θέσεις της πλειοψηφίας, προσλάμβαναν την πηγή σαν περισσότερο αντικειμενική και αδιάφορη, ενώ μειώνονταν ταυτόχρονα η πρόσληψή της με όρους αστάθειας. Στην περίπτωση αντίθετα απόρριψης των μειονοτικών θέσεων, η ανάδυση της ψυχολογιοποίησης οδηγούσε στον τονισμό της ψυχολογικής αστάθειας της μειονότητας και σε μια απόκρυψη του αυτόνομου χαρακτήρα της.

Η ανταπόκριση στην ασκούμενη επιρροή ήταν άμεση: η πλειονότητα ασκούσε μεγαλύτερη άμεση επιρροή από τη μειονότητα, ειδικά στις συνθήκες απόρριψης και μεγαλύτερη έμμεση στις συνθήκες υποστήριξης των ιδεών του μηνύματος.

Παρατηρείται λοιπόν μιά ποιοτικά διαφορετική επίδραση της ανάδυσης της ψυχολογιοποίησης, με βάση την ταυτότητα της πηγής και τη φύση της γνωστικής δραστηριότητας, στην οποία εμπλέκονται τα υποκείμενα. Έτσι, η ψυχολογιοποίηση αποδεικνύεται να έχει πρωτεύοντα ρόλο σαν στρατηγική αντίστασης στη μειονοτική επιρροή, ενώ φαίνεται να υποβοηθά τη διαδικασία άσκησης επιρροής από την πλειοψηφία. Στην περίπτωση αυτή, η εγκαθίδρυση του δεσμού ψυχολογικής αιτιότητας ενισχύει τη διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, προσδίδοντας μιά βάση εσωτερικότητας και πρόσθετης αντικειμενικότητας στον πλειοψηφικό λόγο, διευκολύνοντας τελικά την κονφορμιστική αποδοχή του.

Με γνώμονα την κανονιστική λειτουργία της ψυχολογιοποίησης σαν στρατηγική αντίστασης στη μειονοτική επιρροή, όταν επικεντρώνεται στο περιεχόμενο της επιχειρηματολογίας της πηγής, θα κατευθύνουμε περαιτέρω τη μελέτη της στρατηγικής της σημασίας, σαν συνολικού τρόπου επεξεργασίας της σύγκρουσης κατά τη διαδικασία επιρροής, διερευνώντας το αποτέλεσμα, που έχει η επικέντρωσή της στον κεντρικό πυρήνα ή στην περιφερειακή δομή του μηνύματος της πηγής. Η ιδιαίτερη σημασία της ψυχολογιοποίησης για την επεξεργασία της σύγκρουσης έγκειται στην ειδοποιό της διαφορά, στην ισχυρή δηλαδή αιτιακή διασύνδεση, που εγκαθιδρύει, ανάμεσα στην πηγή και το μήνυμά της, ανάμεσα στη σχεσιολογική και τη γνωστική συνιστώσα της διαδικασίας επιρροής.

Η εισαγωγή του κεντρικού ή περιφερειακού επιπέδου της επιχειρηματολογίας της πηγής, σαν ανεξάρτητη μεταβλητή, έχει σα στόχο τη διερεύνηση της διασύνδεσης, που γίνεται κατά περίπτωση. Η ψυχολογιοποιητική επικέντρωση στον κεντρικό πυρήνα, θα προκαλέσει περισσότερο κανονιστικά αποτελέσματα, απο την επικέντρωση στην περιφερειακή δομή του μηνύματος της πηγής. Με άλλα λόγια, στην περίπτωση του κεντρικού πυρήνα, θα είναι πιο ισχυρή η αιτιακή ψυχολογική διασύνδεση ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγή και στο μήνυμά της, με ό,τι αυτό συνεπάγεται κατά περίπτωση για την έκβαση της διαδικασίας επιροοής. Κάτι τέτοιο είναι περισσότερο πιθανό, καθώς ο κεντρικός πυρήνας αποδίδει την ουσία του τρόπου συμπεριφοράς της πηγής, του τρόπου δηλαδή με τον οποίο αυτή τοποθετείται ως προς το αντικείμενο επιρροής. Δεδομένου μάλιστα του γεγονότος ότι, η ταυτότητα της πηγής και ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων πρός την πηγή επιδρούν καθοριστικά στην έκταση και τον τρόπο χρήσης της ψυχολογιοποίησης, είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον, να δούμε τις επιμέρους μορφές εμφάνισης και τις διαπραγματευτικές τακτικές, που εξυπηρετεί η χρήση της, με γνώμονα και τις δυο αυτές παραμέτρους.

Μια πλειοψηφική πηγή ή μια πηγή με αυξημένο κύρος, σε αντίθεση με μια μειονοτική πηγή, θα ενισχυθεί απο την ψυχολογιοποιητική επικέντρωση στο μήνυμά της. Η εγκαθίδρυση της ψυχολογικής αιτιολογίας θα ενισχύσει τη διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης και θα οδηγήσει σε αύξηση της άμεσης, τουλάχιστον αποδοχής των θέσεών της. Η τάση αυτή θα είναι ιδιαίτερα έντονη στην περίπτωση, κατά την οποία η ψυχολογιοποίηση επικεντρώνεται στον κεντρικό πυρήνα του μηνύματος της ανώτερης πηγής και στην περίπτωση των περισσότερο κοντινών σ' αυτήν υποκειμένων. Μάλιστα, η εκ του ασφαλούς κοινωνική σύγκριση των υποκειμένων αυτών με την ανώτερη πηγή μπορεί να οδηγήσει και σε αξιοποίηση της ψυχολογικής αιτιολογίας, για την όξυνση της σύγκρουσης στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων με τον αντίθετο κοινωνικό πόλο.

Αντίθετα, η ενεργοποίηση της ψυχολογιοποιητικής στρατηγικής ενάντια σε μια μειονοτική πηγή, απο τα κοντινά σ' αυτή υποκείμενα, θα λειτουργήσει, όπως έχουν δείξει

άλλες έρευνες στο παρελθόν, σαν ανασταλτικός παράγοντας της επιρροής της. Η λειτουργία της ψυχολογιοποίησης σαν αντίσταση στη μειονοτική επιρροή των κοντινών υποκειμένων μπορεί επίσης να εμφανιστεί και με τη μορφή αποφυγής της σύγκρουσης και της υιοθέτησης απο μέρους τους περισσότερο ήπιων στρατηγικών διαπραγμάτευσης.

Τα υποκείμενα, τα περισσότερο απομακρυσμένα ιδεολογικά απο την πηγή, θα αξιοποιήσουν την ψυχολογιοποίηση σαν στρατηγική αντίστασης, ενάντια κυρίως σε μια μειονοτική πηγή. Η τάση αυτή μάλιστα έχει περισσότερες πιθανότητες, να είναι έντονη, στην περίπτωση επικέντρωσης της ψυχολογιοποίησης στον κεντρικό πυρήνα του μηνύματος της πηγής, το οποίο αποδίδει, όπως είπαμε, την ουσία της θέσης της για το αντικείμενο επιρροής.

ΠΕΙΡΑΜΑ 3

Στο προηγούμενο πείραμα, η ενεργοποίηση της στρατηγικής ακύρωσης εναντίον των αντικαπνιστικών ιδεών μιάς μειονότητας είχε σαν αποτέλεσμα την εμβάθυνση της αντικαπνιστικής λογικής. Μια πλευρά της επίκύρωσης του αντικαπνιστικού πνεύματος, που παρακινεί η διαδικασία ακύρωσης, αφορά τη συγκρότηση ενός αρνητικού και επιθετικού στερεοτύπου του τυπικού καπνιστή, το οποίο μάλιστα χαρακτηρίζεται, ανάμεσα στα άλλα, από διαστάσεις ψυχοπαθολογικής υφής. Η γνωστική ακύρωση λοιπόν των μειονοτικών ιδεών οδηγεί στη συνολική επικύρωση του αντικαπνιστικού σκεπτικού και στην ανάδυση της ψυχολογιοποίησης στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων, που συγκροτούνται με βάση το αντικείμενο του καπνίσματος. Στην προκειμένη περίπτωση, η ψυχολογιοποίηση ενεργοποιείται από τα υποκείμενα, για την επεξεργασία της σχεσιολογικής συνιστώσας της σύγκρουσης, που αναφύεται από τη συζήτηση και αντιπαραβολή επιχειρημάτων, σχετικών με την καπνιστική συμπεριφορά και τις κοινωνικές της σημασίες.

Σ' αυτό το πείραμα λοιπόν, στο οποίο επίσης χρησιμοποιούμε το πειραματικό υπόδειγμα του καπνίσματος, διερευνούμε πιο άμεσα τη στρατηγική σημασία της ψυχολογιοποίησης, εξετάζοντας τις επιμέρους μορφές και σκοπιμότητες εμφάνισής της. Ο προσανατολισμός των υποκειμένων στην ψυχολογιοποιητική ερμηνεία του κεντρικού πυρήνα ή των περιφερειακών στοιχείων της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, πιστεύουμε ότι, θα διαμορφώσει διαφορετικούς τρόπους επεξεργασίας της διαδικασίας επιρροής, ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής και με το βαθμό εγγύτητάς τους προς αυτήν.

Όπως και στο προηγούμενο πείραμα, τα υποκείμενα έρχονται σε επαφή με το γνωστό κείμενο ενάντια στο κάπνισμα, το οποίο έχει συνταχτεί ανάλογα με τις συνθήκες, είτε απο καθηγητές πολιτικής οικονομίας (πηγή ανώτερου κύρους), είτε απο τα μέλη μιας μειονοτικής ομάδας (πηγή μειονοτική). Αφού εξ' αρχής έχουν οδηγηθεί να μαντέψουν μέσα απο το κείμενο τα ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά της πηγής, καλούνται να πούν, σε ποιό βαθμο η εκάστοτε πηγή είναι "ανισόρροπη" και "αφελής", με βάση την υποστήριξη απο μέρους της του συγκεκριμένου κάθε φορά επιπέδου επιχειρηματολογίας (προτάσεις που συγκροτούν τον κεντρικό πυρήνα και προτάσεις-μέτρα κατά του καπνίσματος, που συνιστούν τα περιφερειακά στοιχεία του αντικαπνιστικού σκεπτικού).

Επιπλέον, η αρχικά ευνοϊκή ή δυσμενής τοποθέτηση των υποκειμένων πάνω στο κάπνισμα χρησιμοποιήθηκε σαν τρίτη μεταβλητή, για τη διερεύνηση του στρατηγικού ρόλου της ψυχολογιοποίησης στη διαπραγμάτευση της συνολικής διαδικασίας επιρροής.

Η ψυχολογιοποίηση της αντικαπνιστικής πηγής ανώτερου κύρους θα ενισχύσει την επίκυρωση των θέσεών της στο σύνολο των υποκειμένων. Η τάση αυτή θα είναι πιο ισχυρή για τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση, κυρίως μάλιστα στην περίπτωση, κατά την οποία η ψυχολογιοποιητική διασύνδεση θα γίνει με αναφορά στον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού. Επιπλέον, στην περίπτωση αυτή, οι αντικαπνιστές είναι πιθανό, να αντιστρέψουν τη φορά της ψυχολογιοποίησης ενάντια στους καπνιστές, οξύνοντας έτσι έμμεσα τη σύγκρουση στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων, που συγκροτούνται με αφετηρία την εκδήλωση της καπνιστικής συμπεριφοράς.

Όσον αφορά στην αντικαπνιστική μειονότητα, θα υπάρξει διαφορά μεταξύ φιλοκαπνιστών και αντικαπνιστών, ως προς τη στρατηγική χρήση της ψυχολογιοποίησης. Για τους μεν αντικαπνιστές, η ψυχολογιοποίηση, αν δεν οδηγήσει σε μείωση της επιρροής, οπωσδήποτε θα προκαλέσει μια λιγότερο συγκρουσιακή αναπαραγωγή του αντικαπνιστικού σκεπτικού, ιδιαίτερα μάλιστα στο επίπεδο της περιφερειακής του δομής, που είναι και το περισσότερο ευάλωτο σε εξωτερικές διαταρρακτικές πιέσεις. Τα δε υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση θα αξιοποιήσουν την ψυχολογιοποίηση, σαν στρατηγική αντίστασης στην επιρροή της αντικαπνιστικής μειονότητας και ειδικά στην περίπτωση επικέντρωσής της στον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού.

1.ΜΕΘΟΔΟΣ

Εκτός απο τα 37 υποκείμενα της συνθήκης ελέγχου, που είναι τα ίδια του προηγούμενου πειράματος, τα υπόλοιπα 87, φοιτητές και φοιτήτριες απο ΑΕΙ της Αθήνας, κατανεμήθηκαν στις τέσσερις πειραματικές συνθήκες.

Η διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου διαρκούσε γύρω στα σαρανταπέντε λεπτά και ήταν πανομοιότυπη μ' αυτή του προηγούμενου πειράματος. Αμέσως μετά τα προκαταρκτικά ερωτήματα τα υποκείμενα έπρεπε να εκφράσουν, με τη βοήθεια 7βάθμιας κλίμακας (1=καθόλου σημαντικό, 7=απόλυτα σημαντικό), σε ποιό βαθμό θεωρούν σημαντικές διάφορες πλευρές του καπνίσματος. Η μέση τιμή των απαντήσεων στις τέσσερις απο τις επτά (η απόλαυση του καπνίσματος, ο σεβασμός στους καπνιστές, η ελευθερία των καπνιστών, το γεγονός ότι το κάπνισμα μειώνει το στρές), οι οποίες σκιαγραφούν μια θετική αναπαράσταση για το κάπνισμα, χρησιμοποιήθηκε σαν μέτρο διαχωρισμού των υποκειμένων σε υποκείμενα με αρχικά ευνοϊκή και υποκείμενα με αρχικά δυσμενή στάση απέναντι στο κάπνισμα. Ο μέσος όρος απάντησης για το σύνολο των υποκειμένων ήταν m = 4.066 χωρίς στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των πειραματικών συνθηκών. Τα υποκείμενα με μέσο όρο μεγαλύτερο απο τη διάμεσο (median=4.00) χαρακτηρίστηκαν ως **φιλοκαπνιστές**, ενώ αυτά με μέσο όρο μικρότερο απο τη διάμεσο, ως **αντικαπνιστές.**

Αμέσως μετά ακολουθούσε η εισαγωγή της πρώτης ανεξάρτητης μεταβλητής, η οποία αφορούσε στην ταυτότητα της πηγής.

Τα υποκείμενα προτρέπονταν να διαβάσουν το κείμενο, στο οποίο είτε **μια ομάδα καθηγητών πολιτικής οικονομίας (πηγή ανώτερου κύρους),** είτε **τα μέλη μιας μειονοτικής ομάδας (μειονοτική πηγή)** εξέφραζαν τις θέσεις τους ενάντια στο κάπνισμα. Μέσα απο το διάβασμα του κειμένου, τα υποκείμενα έπρεπε **να μαντέψουν τα ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των συγγραφέων του.** Επρόκειτο ακριβώς για τον χειρισμό της ενεργοποίησης του δεσμού ψυχολογικής αιτιότητας ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγής και το περιεχόμενο των ιδεών, που αυτή υποστηρίζει. Ο χειρισμός αυτός εντείνονταν ακόμη περισσότερο μεσα απο την απόδοση κύρους επιστημονικής μεθόδου στην ψυχολογιοποιητική πρακτική. Η δε διατύπωση, που χρησιμοποιούνταν για το σκοπό αυτό κατά περίπτωση, ήταν ανάλογη με το επίπεδο επιχειρηματολογίας, πρός το οποίο κατευθύνονταν η ψυχολογιοποιητική πρακτική:

"Πράγματι, οι ψυχολόγοι, απο τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί κάποιος για να υποστηρίξει την άποψή του, είναι σε θέση να εντοπίσουν τα βασικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά του" , (για τις συνθήκες κεντρικού πυρήνα)

"Πράγματι, οι ψυχολόγοι, απο τα μέτρα που προτείνει κάποιος για την επίλυση ενός προβλήματος, είναι σε θέση να εντοπίσουν τα βασικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά του"(για τις συνθήκες των περιφερειακών στοιχείων).

Αμέσως μετά την ανάγνωση του κειμένου γινόνταν η επικέντρωση της ψυχολογιοποιητικής πρακτικής σε καθένα απο τα τέσσερα επιχειρήματα ή προτεινόμενα μέτρα, που συνέθεταν αντίστοιχα τον κεντρικό πυρήνα και τα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας της πηγής:

"Κατά τη γνώμη σας, σε ποιό βαθμό τα παρακάτω βασικά σημεία του κειμένου *(προτεινόμενα μέτρα), που μόλις διαβάσατε, αποδεικνύουν ότι* οι καθηγητές πολιτικής οικονομίας (τα μέλη της μειονοτικής κοινωνικής ομάδας) που τα υποστηρίζουν είναι ανισόρροποι και αφελείς"

Με τη βοήθεια δυο 5βάθμιων διπολικών κλιμάκων (1=λίγο ανισόρροποι, 5=πολύ ανισόρροποι και 1=λίγο αφελείς, 5=πολύ αφελείς) για κάθε πρόταση του κεντρικού πυρήνα και κάθε προτεινόμενο μετρο, τα υποκείμενα είχαν την ευκαιρία, με τρόπο ανάλογο όπως στο προηγούμενο πείραμα για τη γνωστική ακύρωση, σε κάθε συνθήκη να εφαρμόσουν έμπρακτα την ψυχολογιοποιητική πρακτική, με αναφορά στο συγκεκριμένο κάθε φορά επίπεδο επιχειρηματολογίας. Με τον τρόπο αυτό δίνουμε εξαρχής ένα αρνητικό περιεχόμενο στην ψυχολογιοποίηση και προσπαθούμε να διαπιστώσουμε, σε ποιό βαθμό η αιτιακή διασύνδεση ανάμεσα στα αρνητικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά της πηγής και σε καθένα απο τα επίπεδα της αντικαπνιστικής της

επιχειρηματολογίας (κεντρικό ή περιφερειακό) είναι σε θέση, να οδηγήσει στο μετασχηματισμό της αναπαράστασης, που έχουν τα υποκείμενα, για το κάπνισμα.

Ο μέσος όρος και των δυο διπολικών κλιμάκων για κάθε επιχείρημα (προτεινόμενο μέτρο) χωριστά και το άθροισμα των μέσων όρων αυτών και για τις τέσσερις προτάσεις (προτεινόμενα μέτρα) αποτέλεσε για την ανάλυσή μας το μέτρο ενεργοποίησης και έντασης χρήσης της ψυχολογιοποίησης.

Απο'κει και ύστερα οι υπόλοιπες μετρήσεις ήταν οι ίδιες μ' αυτές του προηγούμενου πειράματος. Τα υποκείμενα καλούνταν να φανταστούν τον εαυτό τους στη θέση των συγγραφέων του κειμένου (ανάλογα με τη συνθήκη) και να γράψουν τις δικές τους απόψεις πάνω στο ζήτημα του καπνίσματος, με τρόπο που να είναι κατα το δυνατόν περισσότερο πειστικοί. Στη συνέχεια εξέφραζαν το βαθμό συμφωνίας τους με τα οκτώ άμεσα επιχειρήματα (τα τέσσερα του κεντρικού πυρήνα και τα τέσσερα των περιφερειακών στοιχείων), στα οποία κατα συνθήκη είχε προηγουμένως εφαρμοστεί η ψυχολογιοποίηση, καθώς και με τα δεκαέξι έμμεσα επιχειρήματα, οκτώ απο τα οποία είχαν φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο και οκτώ αντικαπνιστικό. Αμέσως μετά οι καπνιστές του δείγματος δήλωναν για δεύτερη φορά σε 7βάθμια κλίμακα σε ποιό βαθμό είχαν την πρόθεση να σταματήσουν το κάπνισμα και το πείραμα τελείωνε με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων της εικόνας του τυπικού καπνιστή και της εικόνας της πηγής.

2.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α). Η Ενεργοποίηση του Ψυχολογικού Δεσμού Αιτιότητας

Η ανάλυση διακύμανσης του συνολικού μέτρου εφαρμογής της ψυχολογιοποίησης έδειξε κατ' αρχάς ότι, η πηγή ανώτερου κύρους, για το σύνολο των σημείων, που υποστηρίζει κατά περίπτωση (κεντρικό πυρήνα ή περιφερειακά στοιχεία) κινητοποιεί την εναντίον της χρήση αρνητικών ψυχολογικών χαρακτηριστικών σε μικρότερο βαθμό (m= 2.55) απ' ό,τι η μειονότητα (m= 2.88 F1/86= 4.445 p<.038).

Κατά δεύτερο λόγο η πηγή, ανεξάρτητα απο την ταυτότητά της, περιγράφεται με αρνητικούς ψυχολογικούς όρους, σε μεγαλύτερο βαθμό με αφορμή το περιφερειακό επίπεδο επιχειρηματολογίας (υποστήριξη σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων, m= 2.86), παρά όταν στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι ο κεντρικός πυρήνας του μηνύματος (m= 2.54, F1/86= 4.957 p<.029). Το πιο ενδιαφέρον στοιχείο όμως είναι η αλληλεπίδραση δεύτερου βαθμού μεταξύ της μεταβλητής, που αναφέρεται στο επίπεδο επιχειρηματολογίας, στο οποίο στοχεύει η ψυχολογιοποίηση και της αρχικής τοποθέτησης των υποκειμένων απέναντι στο κάπνισμα (F1/86 = 4.36 p<.04).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μέσοι όροι σε, 5βάθμια κλίμακα, εμφάνισης της ψυχολογιοποίησης.Το 5 σημαίνει αυξημένη χρήση αρνητικών ψυχολογικών χαρακτηρισμών ("ανισόρροποι" και "αφελείς") για την περιγραφή της πηγής, με αφορμή την υποστήριξη απο μερους της των συγκεκριμένων κάθε φορά θέσεων ενάντια στο κάπνισμα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	
		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	(n=21) 2.88 (.83)	(n=20) 2.17 (.84)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=22) 2.85 (.71)	(n=24) 2.88 (.50)

'Οπως δείχνει ο πίνακας 1, τα υποκείμενα, που είναι περισσότερο αντικαπνιστές, αποδίδουν πιο πρόθυμα στην πηγή αρνητικούς ψυχολογικούς όρους, με αφορμή τα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής της τοποθέτησης (m= 2.88) απ' ό,τι το κάνουν με αφορμή τον κεντρικό πυρήνα (m= 2.17, t = -3.29, p<.003). Κατά κάποιο τρόπο δηλαδή, οι αντικαπνιστές, τα πιο κοντινά στην πηγή υποκείμενα, χρησιμοποιούν την ψυχολογιοποίηση σαν μηχανισμό μετριασμού της σύγκρουσης, που δημιουργεί η εισήγηση σκληρών αντικαπνιστικών μέτρων απο την πλευρά της πηγής.

Ο κεντρικός πυρήνας της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας οδηγεί περισσότερο τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική στάση, απ' ό,τι τους αντικαπνιστές, στο να περιγράψουν την πηγή με αρνητικούς ψυχολογικούς όρους (για τους φιλοκαπνιστές: m= 2.88, έναντι m= 2.17 για τους αντικαπνιστές, t = 2.71, p<.01). Το κάθε επίπεδο επιχειρηματολογίας δηλαδή ευαισθητοποιεί διαφορετικά τα υποκείμενα, ανάλογα με τη λιγότερο ή περισσότερο φιλοκαπνιστική τους τοποθέτηση, με αποτέλεσμα η ψυχολογιοποίηση να αποκτά κάθε φορά και διαφορετική χρησιμότητα. Οι φιλοκαπνιστές γενικά και ανεξάρτητα απ' το επίπεδο επιχειρηματολογίας, ψυχολογιοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό (m= 2.86) απ' ό,τι οι αντίκαπνιστες (m= 2.56, F1/86= 3.93 p<.051) και μάλιστα στον ίδιο βαθμό και τα δυο επίπεδα επιχειρηματολογίας. 'Ομως επιτίθενται στην

πηγή περισσότερο απο τους αντικαπνιστές, όταν προβάλλεται ο κεντρικός πυρήνας του αντικαπνιστικού της σκεπτικού, ο οποίος συνίσταται στην απόλυτα αρνητική αξιολόγηση της προσωπικότητας, και της ανεξαρτησίας του καπνιστή καθώς και στην κοινωνική ανευθυνότητα, που ενέχει το κάπνισμα σαν συμπεριφορά. Τα υποκείμενα με ευνοϊκή τοποθέτηση προς το κάπνισμα δηλαδή προκαλούνται περισσότερο απ' ό,τι οι αντικαπνιστές (πράγμα άλλωστε απόλυτα φυσικό) εξ' αιτίας επιθέσεων, που στοχεύουν κατ' ευθείαν στην προσωπικότητα του καπνιστή και την ουσία της καπνιστικής συμπεριφοράς. Αντίθετα, οι τελευταίοι δείχνουν να ενδιαφέρονται περισσότερο για το μετριασμό της ακρότητας, που παρουσιάζουν τα προτεινόμενα αντικαπνιστικά μέτρα, κατεύθυνση προς την οποία διευκολύνει (και διευκολύνεται) η χρήση της ψυχολογιοποίησης.

Β) Επιρροή

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των άμεσων ερωτημάτων (το 7 αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	(n=9) 4.03 (1.30)	(n=12) 5.17 (.82)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=13) 3.92 (1.45)	(n=12) 4.96 (1.14)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	(n=12) 3.97 (1.50)	(n=8) 5.05 (1.16)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=9) 3.56 (1.07)	(n=12) 4.35 (1.07)

'Οσον αφορά κατ' αρχάς τη συνολική άμεση επιρροή (βλ. πίνακα 2), οι αντικαπνιστές ,όπως είναι φυσικό, αποδέχονται το σύνολο της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας σε μεγαλύτερο βαθμό (m= 4.87) απ' ό,τι οι φιλοκαπνιστές (m= 3.88, F1/86= 14.367, p<.0001).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των άμεσων ερωτημάτων, που αφορούν στα περιφερειακά στοιχεία (το 7 αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=9)	(n=12)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	4.67 (1.87)	5.06 (.92)
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΗ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=13)	(n=12)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	3.85 (1.67)	5.04 (1.60)
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=12)	(n=8)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	4.35 (1.54)	5.53 (1.51)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=9)	(n=12)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	3.42 (1.21)	4.63 (1.29)

Ειδικά για τα ερωτήματα, τα οποία αναφέρονται στα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας (πίνακας 3), παρατηρούμε ότι, η ψυχολογιοποίηση της πηγής με βάση αυτά τα στοιχεία μειώνει την αποδοχή τους (m= 4.28) σε σχέση με την περίπτωση, κατά την οποία στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι ο κεντρικός πυρήνας (m= 4.86, F1/86= 3.85, p<.053). Με άλλα λόγια, ο κεντρικός πυρήνας αντιστέκεται περισσότερο στην ψυχολογιοποίηση σαν στρατηγική αντίστασης και αποδεικνύεται ικανός στο να συγκρατεί τα περιφερειακά στοιχεία της αναπαράστασης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των έμμεσων ερωτημάτων (το 7 αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=9)	(n=12)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	4.10 (1.03)	5.41 (.83)
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΗ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=13)	(n=12)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	4.45 (.95)	5.31 (.94)
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=12)	(n=8)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	4.10 (1.05)	5.26 (.80)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=9)	(n=12)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	4.08 (.81)	5.19 (.91)

'Οσον αφορά στην έμμεση επιρροή (πίνακας 4), μετά την αντιστροφή της κλίμακας στις προτάσεις με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο, ώστε το 7 να σημαίνει απόλυτη αποδοχή της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, η ανάλυση διακύμανσης δείχνει μια μεγαλύτερη αποδοχή της αντικαπνιστικής λογικής απο τα υποκείμενα με αρχικά δυσμενή στάση απέναντι στο κάπνισμα (m=5.30, για τα υποκείμενα με ευνοϊκή στάση: m= 4.20, F1/86= 29.994, p<.0001).

Δύο έμμεσες προτάσεις ειδικά είναι ευαίσθητες στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στο επίπεδο επιχειρηματολογίας και την αρχική στάση των υποκειμένων.Πρόκειται για την πρόταση "το τσιγάρο είναι πηγή απόλαυσης" και την πρόταση "οι καπνιστές δείχνουν έλλειψη σεβασμού πρός τους μη καπνιστές". Και οι δύο προτάσεις αναφέρονται στην ουσία της καπνιστικής συμπεριφοράς , σαν συμπεριφορά με ισχυρή εμπλοκή για το υποκείμενό της (τον καπνιστή) και σαν κοινωνικό αντικείμενο με άμεση συνέπεια στις ανθρώπινες σχέσεις.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Μέσοι όροι αποδοχής (σε 7βάθμια κλίμακα) της πρότασης "το τσιγάρο είναι πηγή απόλαυσης". Μετά την αντιστροφή της κλίμακας, το 7 σημαίνει απόλυτη διαφωνία με την πρόταση και αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	
		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	(n=21) 3.05 (1.53)	(n=20) 6.00 (1.34)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=22) 3.73 (2.00)	(n=24) 5.38 (1.74)

(F1/86= 3.36, p<.071)

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι όροι αποδοχής (σε 7βάθμια κλίμακα) της πρότασης "οι καπνιστές δείχνουν έλλειψη σεβασμού πρός τους μη καπνιστές". Το 7 σημαίνει απόλυτη συμφωνία με την πρόταση και αντιστοιχεί στη μέγιστη επιρροή της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	
		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ (n=21)	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ (n=20)
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	3.05 (1.88)	5.50 (1.57)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=22) 4.50 (2.26)	(n=24) 4.92 (1.84)

(F1/86= 5.046, p<.027)

'Οπως δείχνουν οι πίνακες 5 και 6, όταν τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση οδηγούνται να ψυχολογιοποιήσουν τον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, έχουν την τάση να αποδέχονται επιχειρήματα, που επεκτείνουν το αντικαπνιστικό σκεπτικό, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι το κάνουν, όταν στόχος της ψυχολογίζουσας ερμηνείας είναι τα περιφερειακά στοιχεία. Η απρόθυμη γενικά ψυχολογιοποιητική επικέντρωση των υποκειμένων με αντικαπνιστική τοποθέτηση στον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας λειτουργεί, στο βαθμό που γίνεται, σαν μηχανισμός πόλωσης και περαιτέρω επικύρωσής της.

Τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση απορρίπτουν ακόμη περισσότερο βασικές αντικαπνιστικές θέσεις στη συνθήκη, που κι αυτά επίσης οδηγούνται να εφαρμόσουν την ψυχολογιοποίηση στον κεντρικό πυρήνα του μηνύματος (πίνακας 6: m = 3.05). Για τα υποκείμενα δηλαδή με φιλοκαπνιστική στάση, η ψυχολογιοποίηση σ' αυτό το επίπεδο επιχειρηματολογίας έχει το ρόλο ενός μηχανισμού άμυνας σε θέσεις, που προσβάλλουν τη σημασία της καπνιστικής συμπεριφοράς και την προσωπικότητα του καπνιστή. Στην περίπτωση αντίθετα, που η ψυχολογιοποιητική δραστηριότητα των φιλοκαπνιστών κατευθύνεται με βάση τα περιφερειακά- απαγορευτικά μέτρα, εμφανίζεται μια μεγαλύτερη αποδοχή των θέσεων αυτών, απο την πλευρά τους (ο.π.,m = 4.50, t = -2.29, p<.027) . Η ψυχολογιοποίηση δηλαδή φαίνεται να διευκολύνει στην περίπτωση αυτή τη διαδικασία επικύρωσης κεντρικών στοιχείων του αντικαπνιστικού σκεπτικού, τα οποία αναφέρονται στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων, που αναπτύσονται με αφετηρία την εκδήλωση της καπνιστικής συμπεριφοράς.

Στην περίπτωση των αντικαπνιστών, η ενεργοποίηση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας, με αναφορά στον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού, κινητοποιεί μια δραστηριότητα γενικότερης επικύρωσής του, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι το κάνει

στα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση. Οι αντικαπνιστές απορρίπτουν περισσότερο την άποψη ότι, το κάπνισμα είναι πηγή απόλαυσης (πίνακας 5: m = 6.00, έναντι m = 3.05 για τους φιλοκαπνιστές, t = -6.58, p<.0001) και τονίζουν ιδιαίτερα το γεγονός ότι, οι καπνιστές δείχνουν έλλειψη σεβασμού προς τους μη καπνιστές (πίνακας 6: m = 5.50, έναντι m = 3.05 για τους φιλοκαπνιστές, t = -4.66, p<.0001). Αντίθετα, όταν η ψυχολογιοποίηση επικεντρώνεται στα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, οι αντικαπνιστές προβαίνουν σε μια λιγότερο επιθετική επικύρωση του αντικαπνιστικού σκεπτικού. Εξηγούμαστε: Οι αντικαπνιστές εξακολουθούν να απορρίπτουν περισσότερο απο τους φιλοκαπνιστές την άποψη ότι, το κάπνισμα είναι πηγή απόλαυσης (πίνακας 5: m = 5.38, έναντι m = 3.73 για τους φιλοκαπνιστές, t = -2.97, p<.005). Δεν υπάρχει όμως στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ φιλοκαπνιστών και αντικαπνιστών, ως προς τον τονισμό της έλλειψης σεβασμού απο την πλευρά του καπνιστή (πίνακας 6: m = 4.92 για τους αντικαπνιστές, έναντι m = 4.50 για τους φιλοκαπνιστές, t = -.68 ns). Η ψυχολογιοποίηση δηλαδή της περιφερειακής δομής του αντικαπνιστικού σκεπτικού δεν διευκολύνει τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση, στο να επικυρώσουν επιχειρήματα, που θα όξυναν τη σύγκρουση με τους καπνιστές στο διομαδικό επίπεδο και θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη νομιμοποιητική βάση για τη λήψη αντικαπνιστικών μέτρων.

Σχετικά τώρα με την αλλαγή στην πρόθεση των υποκειμένων- καπνιστών (n=33, στο σύνολο των πειραματικών συνθηκών) για σταμάτημα του καπνίσματος, η ανάλυση διακύμανσης έδωσε ένα κύριο αποτέλεσμα με βάση την ταυτότητα της πηγής (F1/32= 3.01, p<.09). Σύμφωνα μ' αυτό η ψυχολογιοποίηση της μειονοτητας οδηγεί τους καπνιστές σε μια μεγαλύτερη μείωση της δηλούμενης πρόθεσής τους να σταματήσουν το κάπνισμα (m= -1.25, n= 16) απ' ό,τι η ψυχολογιοποίηση της πηγής ανώτερου κύρους m= -.29, n= 17).

Πρόκειται ακριβώς για την κλασσική διαβρωτική επενέργεια της ψυχολογιοποίησης στην έμμεση επιρροή των μειονοτήτων, η οποία στην προκειμένη περίπτωση αφορά στην (έστω και δηλούμενη) συμπεριφορά, αναφορικά με το αντικείμενο της διαδικασίας επιρροής.

Γ). Εικόνα του Τυπικού Καπνιστή

Η παραγοντική ανάλυση στα δεδομένα της εικόνας του τυπικού καπνιστή, για το σύνολο των πειραματικών συνθηκών, έδωσε εννέα παράγοντες.

Ο πρώτος παράγοντας (29.4% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται απο τα στοιχεία:

γκρινιάρης/χαλαρωμένος	(+.74) (m= 3.66)
νευρικός/ήρεμος	(+.73) (m= 2.91)

οικολόγος/αντιοικολόγος (-.73) (m= 4.90)

δε δείχνει σεβασμό/σέβεται τους άλλους (+.66) (m= 3.39)

ενοχλητικόςδιακριτικός (+.63) (m= 3.46)

συμπαθητικός/αντιπαθητικός (-.56) (m= 4.14)

ευχάριστος/σκυθρωπός (-.47) (m= 4.07)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει τον **αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή**

Ο δεύτερος παράγοντας (8.2% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τους χαρακτηρισμούς:

αδύνατη προσωπικότητα/ισχυρή προσωπικότητα (+.81) (m= 3.08)

ευκολόπιστος/αυτόνομος (+.77) (m= 3.57)

δυναμικός/παθητικός (-.72) (m= 4.59)

κύριος του εαυτού του/χωρίς αυτοέλεγχο (-.51) (m= 4.55)

ασυλλόγιστος/σκεπτόμενος (+.44) (m= 3.98)

συνειδητοποιημένος/ασυνείδητος (-.40) (m= 4.29)

ανεύθυνος/υπεύθυνος (+.40) (m= 3.72)

Ο παράγοντας αυτός **περιγράφει τον τυπικό καπνιστή με όρους αστάθειας, παθητικότητας και κοινωνικής ασυνειδησίας**

Ο τρίτος παράγοντας (6.4% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τους χαρακτηρισμούς:

φροντισμένος/ατημέλητος (+.69) (m= 4.08)

ανεκτικός/αυταρχικός (+.68) (m= 3.91)

ικανοποιημένος/στερημένος (+.68) (m= 4.39)

ευτυχισμένος/δυστυχισμένος (+.60) (m= 4.36)

τάχει καλά με τον εαυτό του/δεν τάχει καλά με τον εαυτό του (+.50) (m= 4.43)

ευχάριστος/σκυθρωπός (+.43) (m= 4.07)

φυσικός/επιτηδευμένος (+.43) (m= 4.22)

Ο παράγοντας αυτός κάνει περισσότερο έκδηλο **τον κοινωνικά ιδιόρρυθμο χαρακτήρα του καπνιστή.**

Ο τέταρτος παράγοντας (6% της συνολικής διακύμανσης):

αναίσθητος/ευαίσθητος (+.69) (m= 3.94)

ανεύθυνος/υπεύθυνος (+.61) (m=3.72)

ανεξάρτητος/εξαρτημένος (+.57) (m= 5.68)

εγωιστής/μεγαλόψυχος (+.56) (m= 3.61)

κανονικός/παρεκκλίνων (-.64) (m= 3.69)

διανοούμενος/μη διανοούμενος (-.46) (m= 4.08)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει επίσης **τον αντικοινωνικό χαρακτήρα του καπνιστή, δίνοντας μεγαλύτερη έμφαση, απ' ό,τι ο πρώτος, στα ιδιοσυγκρασιακά του στοιχεία .**

Ο πέμπτος παράγοντας (4.5% της συνολικής διακύμανσης):

μοναχικός/κοινωνικός (+.85) (m= 3.90)

περιθωριακός/ενσωματωμένος (+.60) (m= 4.41)

ισορροπημένος/ανισόρροπος (-.55) (m= 4.18)

τάχει καλά με τον εαυτό του/δεν τάχει καλά με τον εαυτό του (-.52) (m= 4.43)

ευτυχισμένος/δυστυχισμένος (-.40) (m= 4.36)

Ο παράγοντας αυτός σκιαγραφεί για τον καπνιστή **ένα προφίλ ψυχοπαθολογικής υφής.**

Ο έκτος παράγοντας (4.5% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τα στοιχεία:

μοντέρνος/παλιομοδίτης (+.80) (m= 3.77)

μειονεκτεί κοινωνικά/ευννοϊμένος κοινωνικά (+.51) (m= 3.74)

Ο παράγοντας αυτός **αποδίδει τον καπνιστή ως προερχόμενο απο τα κατώτερα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα.**

Ο έβδομος παράγοντας (3.9% της συνολικής διακύμανσης):

φυσικός/επιτηδευμένος (+.66) (m= 4.22)

νέος/ηλικιωμένος (+.65) (m= 3.60)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει **μια διάσταση αισθητικής ιδιαιτερότητας, που χαρακτηρίζει τον καπνιστή.**

Ο όγδοος παράγοντας (3.2% της συνολικής διακύμανσης):

ντροπαλός/σίγουρος για τον εαυτό του (+.74) (m= 3.86)

σπάταλος/οικονόμος (-.45) (m= 2.90)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει την **εσωστρέφεια του καπνιστή**.

Τέλος, ο ένατος παράγοντας (3%) περιλαμβάνει μόνο το χαρακτηρισμό:

χαζός/έξυπνος (+.76) (m= 3.71)

Μόνο ο δεύτερος παράγοντας, που περιγράφει τον τυπικό καπνιστή σαν ασταθή, παθητικό και κοινωνικά ασυνείδητο, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στους πειραματικούς χειρισμούς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για το δεύτερο παράγοντα της εικόνας του τυπικού καπνιστή. Το πρόσημο "-" σημαίνει μεγαλύτερη απόδοση των στοιχείων "αστάθεια", "παθητικότητα", και "κοινωνική ασυνειδησία". Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	
		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
		(n=22)	(n=24)
	ΑΝΩΤΕΡΗ	+.15 (1.00)	-.48 (1.09)
ΠΗΓΗ			
		(n=21)	(n=20)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	+.13 (.65)	+.28 (1.05)

Το αρνητικό στερεότυπο εναντίον του καπνιστή είναι ιδιαίτερα έντονο στις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους (m=-.18) σε βαθμό μάλιστα μεγαλύτερο απ' ό,τι στις συνθήκες μειονότητας (m=+.20, F1/86= 2.944, p<.09).

Αυτό όμως που είναι ιδιαίτερα σημαντικό εύρημα είναι η αλληλεπίδραση δεύτερου βαθμού ανάμεσα στην ταυτότητα της πηγής και την αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων απέναντι στο κάπνισμα (F1/86= 3.922, p<.051).

'Οπως δείχνει ο πίνακας 7, η πρόσληψη του καπνιστή με όρους ασταθούς και παθητικής προσωπικότητας καθώς και κοινωνικής ασυνειδησίας, στις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους, γίνεται αποκλειστικά απο τα κοντινά στην πηγή υποκείμενα, που χαρακτηρίζονται απο αντικαπνιστική τοποθέτηση (m= -.48 έναντι m= +.15 για τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση, t = 2.03, p<.049). Επίσης, τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση τονίζουν ιδιαίτερα την αρνητική αναπαράσταση του καπνιστή, όταν βρίσκονται ενώπιον μιας πηγής ανώτερου κύρους σε αντίθεση με την περίπτωση, κατά την οποία έρχονται σε επαφή με μια μειονότητα (m= -.48 έναντι m= +.28, t = -2.33, p<.023).

Η ψυχολογιοποίηση δηλαδή της ιεραρχικά ανώτερης πηγής οδηγεί τα υποκείμενα σε μια κανονιστική - επιθετική επεξεργασία της θετικής κοινωνικής τους σύγκρισης με την πηγή, σύγκριση η οποία καταλήγει σε μια προβολή της ψυχολογιοποιητικής διεργασίας προς το αντικείμενο του λόγου της πηγής. Με άλλα λόγια, τα κοντινά στην ανώτερη πηγή υποκείμενα αντιστρέφουν την κατεύθυνση της ψυχολογίζουσας ερμηνείας και τη χρησιμοποιούν απο θέση ισχύος (λόγω της εγγύτητάς τους με την πηγή) σα μηχανισμό όξυνσης της σχεσιολογικής διάστασης της σύγκρουσης γύρω απ' το κάπνισμα.

Στην περίπτωση αντίθετα των υποκειμένων με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση, η ψυχολογιοποίηση της πηγής - φορέα αντικαπνιστικών θέσεων βοηθάει στην διατήρηση μιας θετικής εικόνας του καπνιστή, ανεξάρτητα απο την ταυτότητα της πηγής, επιτελώντας κατ' αυτόν τον τρόπο το ρόλο ενός μηχανισμού έμμεσης άμυνας σε μια πιεστική κοινωνική σύγκριση.

Δ.) Εικόνα της Πηγής

Στην παραγοντική ανάλυση, που εφαρμόσαμε στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής, καθορίσαμε τον αριθμό των παραγόντων σε τρείς, οι οποίοι εξηγούν το 49.8% της συνολικής διακύμανσης.

Ο πρώτος παράγοντας (32.6%) συγκροτείται απο τα στοιχεία:

ρεαλιστές/ανεδαφικοί (+.75) (m = 3.90)
αξιόπιστοι/αναξιόπιστοι (+.68) (m = 3.75)
αντικειμενικοί/υποκειμενικοί (+.67) (m = 4.56)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι (+.62) (m = 3.17)
ελεύθεροι/υποταγμένοι (+.58) (m =3.34)
προοδευτικοί/συντηρητικοί (+.56) (m = 3.89)
αυτόνομοι/αλλοτριωμένοι (+.54) (m = 3.55)
ανισόρροποι/ισορροπημένοι (-.78) (m = 4.39)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι (-.77) (m = 4.05)
ασυνάρτητοι/συγκροτημένοι (-.75) (m = 4.78)
αφύσικοι/φυσιολογικοί (-.74) (m = 4.71)
μειονοτικοί/πλειονοτικοί (-.66) (m = 3.57)
ανεπιεικείς/επιεικείς (-.52) (m = 3.11)
ασταθείς/σταθεροί (-.45) (m = 5.49)

Ο παράγοντας αυτός **σκιαγραφεί εύγλωτα τη διαβρωτική επενέργεια της ψυχολογιοποίησης στην εικόνα, που σχηματίζουν τα υποκείμενα για την πηγή. Οι βασικές διαστάσεις της εικόνας αυτής είναι η έμφαση στην ψυχολογική της ανισορροπία, η αστάθεια, η έλλειψη αντικειμενικότητας και η προβολή του άκαμπτου χαρακτήρα της**.

Ο δεύτερος παράγοντας (11.9 % της συνολικής διακύμανσης) συγκεντρώνει τους χαρακτηρισμούς:

αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους (+.64) (m = 5.46)
ασταθείς/σταθεροί (+.62) (m = 5.49)
καπνιστές/μη καπνιστές (+.51) (m = 6.01)

πολιτικοποιημένοι/απολιτικοποίητοι (-.56) (m = 2.87)

δυναμικοί/παθητικοί (-.54) (m = 2.61)

επίμονοι/υποχωρητικοί (-.50) (m = 2.26)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει τη **σταθερότητα και τον αγωνιστικό χαρακτήρα της πηγής.**

Τέλος, ο τρίτος παράγοντας (5.3% της εξηγούμενης διακύμανσης) καλύπτει τα στοιχεία:

κονφορμιστές/αντικονφορμιστές (+.74) (m = 4.20)

αδιάφοροι/ενταγμένοι (+.47) (m = 5.74)

ηττοπαθείς/φιλόδοξοι (+.40) (m = 5.13)

πρωτότυποι/κοινότυποι (-.73) (m = 4.11)

προοδευτικοί/συντηρητικοί (-.54) (m = 3.89)

Αποδίδει δε τον **προοδευτικό και εναλλακτικό χαρακτήρα της πηγής**.

Η ανάλυση διακύμανσης για το μέσο δείκτη του πρώτου παράγοντα έδειξε κατ' αρχάς ότι, τα υποκείμενα με αρχικά ευνοϊκή τοποθέτηση απέναντι στο κάπνισμα είναι αυτά που κυρίως αποδίδουν στην πηγή το ψυχολογιοποιητικό προφίλ (m=+.32), σε αντίθεση με τα υποκείμενα αντικαπνιστές (m=-.31, F1/86= 10.053, p<.002).

Γενικά επίσης, η μειονοτική πηγή, εναντίον της οποίας όπως είδαμε, τα υποκείμενα κινητοποιούν πιο εύκολα την ψυχολογιοποίηση, θεωρείται περισσότερο άκαμπτη, ανισόρροπη, υποκειμενική και ασταθής (m=+.35) σε αντίθεση με την πηγή ανώτερου κύρους (m=-.31, F1/86= 11.066, p<.001).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο " + " εκφράζει την πρόσληψη της πηγής με όρους ψυχολογικής ανισορροπίας, αστάθειας, υποκειμενισμού και ακαμψίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	
		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
		(n=22)	(n=24)
	ΑΝΩΤΕΡΗ	-.10 (.81)	-.50 (.79)
ΠΗΓΗ			
		(n=21)	(n=20)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	+.76 (1.10)	-.08 (.88)

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.1

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο " + " εκφράζει την πρόσληψη της πηγής με όρους ψυχολογικής ανισορροπίας, αστάθειας, υποκειμενισμού και ακαμψίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	
		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=21)	(n=20)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	+.38 (.96)	-.58 (.81)
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=22)	(n=24)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	+.26 (1.15)	-.09 (.84)

ΠΙΝΑΚΑΣ 8.2

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο " + " εκφράζει την πρόσληψη της πηγής με όρους ψυχολογικής ανισορροπίας, αστάθειας, υποκειμενισμού και ακαμψίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=9)	(n=12)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	- .01 (.68)	- .72 (.77)
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΗ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=13)	(n=12)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	- .16 (.92)	- .29 (.78)
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ	(n=12)	(n=8)
	ΠΥΡΗΝΑΣ	+ .67 (1.06)	- .38 (.86)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ	(n=9)	(n=12)
	ΣΤΟΙΧΕΙΑ	+ .88 (1.21)	+ .12 (.87)

Μάλιστα, τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση χρησιμοποιούν το αρνητικό ψυχολογιοποιητικό προφίλ αποκλειστικά εναντίον της μειονοτικής πηγής (πίνακας 8, m=+.76) σε αντίθεση με την πηγή ανώτερου κύρους (m=-.10, t = -2.91, p<.006) και σε βαθμό μεγαλύτερο απο τους αντικαπνιστές (m=-.08, t =2.71, p<.01). Στην περίπτωση που η ψυχολογιοποίηση έχει σαν βάση τον κεντρικό πυρήνα της

αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, η διαβρωτική της επενέργεια αποδεικνύεται εντονότερη στα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση (πίνακας 8.1, m=+.38, για τους αντικαπνιστές m=-.58, t= 3.47, p<.001), γεγονός που τα διευκολύνει, να αντισταθούν στην έμμεση επιρροή της αντικαπνιστικής πηγής (βλ. πίνακες 5 και 6).

'Οσον αφορά την προσλαμβανόμενη σταθερότητα και αγωνιστικότητα, την οποία περιγράφει ο δεύτερος παράγοντας,υπάρχει μια τάση αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην ταυτότητα της πηγής και στο επίπεδο επιχειρηματολογίας, που κατευθύνεται η ψυχολογιοποίηση (πίνακας 9, F1/86= 2.561, p<.11).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του δεύτερου παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" εκφράζει αυξημένη αναγνώριση του σταθερού και αγωνιστικού χαρακτήρα της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ	
		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ
ΠΗΓΗ	ΑΝΩΤΕΡΗ	(n=21) -.35 (.66)	(n=25) +.24 (1.06)
	ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	(n=20) +.12 (1.11)	(n=21) -.05 (1.06)

ΠΙΝΑΚΑΣ 9.1

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του δεύτερου παράγοντα εικόνας της πηγής. Το πρόσημο "-" εκφράζει αυξημένη αναγνώριση του σταθερού και αγωνιστικού χαρακτήρα της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΗ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	(n=9) - .30 (.71)	(n=12) - .38 (.66)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=13) + .49 (.86)	(n=12) - .04 (1.21)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	(n=12) + .30 (1.25)	(n=8) - .13 (.89)
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	(n=9) - .04 (1.08)	(n=12) - .06 (1.09)

Τόσο για τους φιλοκαπνιστές όσο και για τους αντικαπνιστές, η ανώτερη πηγή θεωρείται περισσότερο σταθερή όταν ψυχολογιοποιείται με αφορμή τον κεντρικό πυρήνα του μηνύματός της (πίνακας 9, m=-.35) απ' όταν στόχος της ψυχολογίζουσας ερμηνείας είναι τα απαγορευτικά μέτρα κατά του καπνίσματος (m=+.24, t=-2.27, p<.028). Αυτή η τάση μάλιστα είναι ιδιαίτερα έντονη για τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική στάση (πίνακας 9.1, κεντρικός πυρήνας:m= -.30 περιφερειακά στοιχεία: m=+.49, t= -2.27, p<.028). Το γεγονός αυτό πιστοποιεί με σαφήνεια την ισχυρά κανονιστική αίσθηση κοινωνικής σύγκρισης που βιώνουν ενώπιον της ανώτερης πηγής, στο βαθμό μάλιστα που η ψυχολογιοποιητική ερμηνεία του κεντρικού αντικαπνιστικού της σκεπτικού να πριμοδοτει την αναγνώριση του σταθερού και αγωνιστικού της χαρακτήρα, διασφαλίζοντας σε τελική ανάλυση την κυρίαρχη κοινωνική της θέση.

Ε). Ανάλυση Περιεχομένου

Τα κείμενα, τα οποία έγραψαν τα υποκείμενα μετά τους πειραματικούς χειρισμούς και τη μέτρηση της ενεργοποιούμενης ψυχολογιοποίησης, θέτοντας τον εαυτό τους στη θέση της πηγής, αναλύθηκαν, όπως και στο προηγούμενο πείραμα, με βάση τις εξής κατηγορίες:

- ευκτικό ή επιτακτικό τρόπο διατύπωσης των εκφράσεών τους και διαλλακτικό ή αδιάλλακτο περιεχόμενο των επιχειρημάτων που εισάγουν
- αιτίες, συνέπειες και μορφολογία της καπνιστικής συμπεριφοράς
- εικόνα του καπνιστή ως πρόσωπο και κοινωνικό υποκείμενο
- εικόνα του μη καπνιστή αντίστοιχα
- προτεινόμενα μετρα κατά του καπνίσματος

Οι διαστάσεις, που χρησιμοποιήθηκαν ανα κατηγορία, ήταν οι ίδιες μ' αυτές του προηγούμενου πειράματος και σε κάθε συνθήκη έγινε ξεχωριστή ανάλυση για τα υποκείμενα με ευνοϊκή και με δυσμενή τοποθέτηση απέναντι στο κάπνισμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Υιοθετούμενο ύφος ανα συνθήκη. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων.

		ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ
		ΑΚΑΜΠΤΟ/ ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ		ΕΥΛΙΓΙΣΤΟ/ ΕΥΚΤΙΚΟ		ΑΔΙΕΥΚΡΙΝΙΣΤΟ	
ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	0	10	9	0	0	2
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	6	6	6	6	1	0
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ	4	3	7	4	1	1
	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	2	2	7	8	0	2

Ως προς τον τον **τρόπο έκφρασης** που χρησιμοποιείται (πίνακας 10). Στη συνθήκη που η ανώτερη πηγή ψυχολογιοποιείται με βάση τον κεντρικό πυρήνα του μηνύματός της, υπάρχει μια σαφής διάκριση μεταξύ των δύο κατηγοριών υποκειμένων. Οι μεν αντικαπνιστές χρησιμοποιούν αποκλειστικά και μόνο άκαμπτη και αδιάλλακτη διατύπωση ενώ οι φιλοκαπνιστές ένα ύφος περισσότερο ευκτικό και μετριοπαθές.

Στη συνθήκη ψυχολογιοποίησης της ανώτερης πηγής με βάση τα περιφερειακά στοιχεία, ο τρόπος διατύπωσης των κειμένων χαρακτηρίζεται τόσο απο ήπια όσο και απο αδάλλακτα στοιχεία. Τόσο οι φιλοκαπνιστές όσο και οι αντικαπνιστές διατυπώνουν με μετριοπαθή τρόπο τον προβληματισμό τους πάνω στα αντικαπνιστικά μέτρα, αποτέλεσμα ίσως της ψυχολογιοποιητικής τους επικέντρωσης σ' αυτό ακριβώς το επίπεδο επιχειρηματολογίας της πηγής.

Απο' κει και ύστερα η άκαμπτη τοποθέτηση των φιλοκαπνιστών αφορά στην καταγγελία της κοινωνικοοικονομικής λογικής που διέπει τη διάδοση του καπνίσματος,

ενώ η αντίστοιχη τοποθέτηση των αντικαπνιστών αφορά στην απόδοση της εικόνας του καπνιστή.

Όσον αφορά και στις δυο συνθήκες μειονότητας, υπάρχει επίσης μια σαφής προτίμηση των υποκειμένων προς μετριοπαθείς διατυπώσεις, ανεξάρτητα απο την αρχική τους τοποθέτηση πρός το κάπνισμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση της μορφολογίας και των συνεπειών της καπνιστικής συμπεριφοράς. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ				ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ
ΥΓΕΙΑ	3	1	3	5	3	1	2	4
ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ	2	6	1	2	0	1	0	4
ΕΞΑΡΤΗΣΗ/ ΕΘΙΣΜΟΣ	1	4	3	3	3	2	2	2
ΜΙΜΗΣΗ/ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ	2	4	0	1	0	1	0	3
ΠΡΟΒΟΛΗ/ ΚΑΤΑΞΙΩΣΗ	3	3	3	1	2	1	0	0
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ	3	3	5	2	5	3	1	3
ΔΙΚΑΙΩΜΑ	0	0	1	1	5	2	1	0
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΠΙΛΟΓΗ	5	0	4	1	3	0	1	2
ΑΓΧΟΛΥΤΙΚΟ	0	0	3	2	0	1	0	2

Στην περιγραφή της μορφολογίας και των συνεπειών της καπνιστικής συμπεριφοράς (πίνακας 11) φαίνεται ξεκάθαρα ο διαφορετικός προσανατολισμός

χρήσης της ψυχολογίζουσας ερμηνείας απο τα υποκείμενα, ανάλογα με την αρχική τους τοποθέτηση πρός το κάπνισμα. Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ψυχολογιοποίηση βάσει κεντρικού πυρήνα", τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική στάση αρθρώνουν μια επιχειρηματολογία αμίφρροπη, προσπαθώντας με τον τρόπο αυτό να εξισορροπήσουν θετικά τις αποδόσεις της καπνιστικής συμπεριφοράς σε εσωτερικά και εξωτερικά αίτια. Αρνούνται να περιορίσουν την αιτιολόγηση του καπνίσματος στην επιβολή του μέσω οικονομικοκοινωνικών παραγόντων αποκλειστικά και κάνουν μια σαφή φυσικοποίηση όλων γενικά των ανθυγιεινών συνηθειών, λέγοντας ότι αυτές οι συνήθειες χαρακτηρίζουν γενικά την ανθρώπινη φύση σ' όλες τις εποχές. Κοινός άξονας δε σ' όλες τις τοποθετήσεις είναι η θεώρηση του καπνίσματος σαν προσωπική, ελεύθερη και συνειδητή επιλογή.

Γενικά θα λέγαμε ότι, υπάρχει μια μετριοπαθής υπεράσπιση του καπνίσματος, μέσα απο τοποθετήσεις, οι οποίες δε διστάζουν να αναγνωρίσουν τις αρνητικές του πλευρές, μέχρι όμως του σημείου, που δίνεται λαβή για μια αρνητική αξιολόγηση του καπνιστή.

Στην περίπτωση αντίθετα των υποκειμένων με αντικαπνιστική τοποθέτηση, η επικέντρωση στην καπνιστική συμπεριφορά έχει σαφώς διαφορετικό και περισσότερο κανονιστικό προσανατολισμό.Χρησιμοποιούνται κατ' αρχάς στην περιγραφή οι κεντρικές διαστάσεις της επιχειρηματολογίας- ερεθίσματος, όπως ότι, το κάπνισμα αποτελεί πλασματική ανάγκη και μηχανισμό προώθησης κοινωνικο-οικονομικών συμφερόντων, καθώς επίσης και έναν, εντός εισαγωγικών, μηχανισμό κοινωνικής ενσωμάτωσης και αποδοχής.

Το ουσιαστικότερο σημείο όμως είναι η στρατηγική χρήση ψυχολογικών ερμηνειών με έντονα αρνητικό χαρακτήρα, για την υιοθέτηση της καπνιστικής συμπεριφοράς. 'Ετσι το κάπνισμα φέρεται να είναι συνδεδεμένο με βαθύτερα ψυχολογικά προβλήματα και συμπλέγματα του ατόμου και να αποτελεί δείγμα ανευθυνότητας και ανωριμότητας. Ως αιτίες παρουσιάζονται ο μιμητισμός, η ευάλωτη ψυχοσύνθεση και ο παραλογισμός, ενώ προβάλεται και η άποψη ότι, το ψυχολογικό δέσιμο με το τσιγάρο το κάνει αναπόσπαστο στοιχείο της προσωπικότητας του καπνιστή, σε βαθμό που να αντικαθιστά τις διαπροσωπικές του σχέσεις.

Στη συνθήκη, κατά την οποία ο ψυχολογικός δεσμός αιτιότητας ενεργοποιείται ενάντια στην πηγή ανώτερου κύρους, με αφετηρία τα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής της επιχειρηματολογίας, παρατηρείται στα κείμενα των φιλοκαπνιστών, όπως και στην προηγούμενη συνθήκη, μια προσπάθεια θετικής εξισορρόπησης των αποδόσεων του καπνίσματος σε εσωτερικά και εξωτερικά αίτια, με διάθεση κατανοητική για το σύνολο της συμπεριφοράς του καπνιστή. 'Οπως είπαμε παραπάνω, η αναφορά σε εξωτερικά αίτια γίνεται με ιδιαίτερα άκαμπτο τρόπο και με στοιχεία εν πολλοίς δανεισμένα

απο τις θέσεις της πηγής, πάνω στους τρόπους κοινωνικής επιβολής του καπνίσματος. Κάτι τέτοιο συνιστά βέβαια μια άλυτη αντίφαση, η οποία ωστόσο υπηρετεί το στρατηγικό στόχο των υποκειμένων αυτών, που είναι η αντίκρουση των κατηγοριών εναντίον του καπνιστή.

Η αναφορά των αντικαπνιστών στο συγκεκριμένο ζήτημα δεν είναι τίποτα περισσότερο απο μια απλή περιγραφική απόδοση και αναπαραγωγή της ιδιαίτερα διαδεδομένης αναπαράστασης της καπνιστικής συμπεριφοράς, ως πλασματική ανάγκη, μηχανισμός προώθησης οικονομικοκοινωνικών συμφερόντων, ανθυγιεινή συνήθεια, εξάρτηση και υποτιθέμενο μέσο χαλάρωσης και ηρεμίας.

Στη συνθήκη "μειονότητα/ ψυχολογιοποίηση κεντρικού πυρήνα", επίσης υπάρχει διαφορά στα κείμενα αντικαπνιστών και φιλοκαπνιστών. Οι μεν πρώτοι περιορίζονται στις κύριες διαστάσεις της συνήθους και ευρέως διαδεδομένης αναπαράστασης του καπνίσματος ενώ οι δεύτεροι δε διστάζουν να αποδεχτούν το κοινωνικοπολιτικής έμπνευσης κατηγορητήριο, μέχρι του σημείου πάντα που δεν υποβιβάζεται η προσωπικότητα του καπνιστή. Η παντοδυναμία των μεγάλων συμφερόντων και της διαφήμισης χρησιμοποιούνται σαν άλλοθι για την ευρεία διάδοση του καπνίσματος, χωρίς βέβαια σε καμιά περίπτωση να αναιρείται η ελευθερία επιλογής του καπνιστή και το δικαίωμά του για προσωπική αυτοδιάθεση.

Στην τελευταία συνθήκη, κατά την οποία η ψυχολογιοποίηση ενεργοποιείται ενάντια στη μειονότητα, με βάση τα περιφερειακά στοιχεία, δεν παρατηρούνται ποσοτικές και ποιοτικές διαφορές στα κείμενα φιλοκαπνιστών και αντικαπνιστών. Η αναφορά στη μορφολογία της καπνιστικής συμπεριφοράς γίνεται και απο τις δυο κατηγορίες υποκειμένων με τη χρήση των γνωστών ευρύτατα διαδεδομένων διαστάσεων όπως: ο εθισμός, η εξάρτηση, η πλασματικότητα, οι βλάβες στην υγεία και οι κοινωνικές πιέσεις, που προωθούν το κάπνισμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση του τυπικού καπνιστή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ				ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ
ΕΝΟΧΛΗΤΙΚΟΣ/ ΑΝΤΙΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	0	1	2	2	1	1	3	3
ΨΥΧ. ΑΣΤΑΘΕΙΑ/ ΠΑΘΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗ	0	7	1	4	1	3	0	1
ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ/ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ	8	0	2	1	6	1	2	5
ΘΥΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΤΑΓΩΝ	4	5	4	0	2	1	0	0

Η ίδια διαφορά προσανατολισμού στην ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης φαίνεται ακόμα πιο καθαρά στην **εικόνα του καπνιστή ως πρόσωπο και κοινωνικό υποκείμενο** (πίνακας 12). Στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ψυχολογιοποίηση κεντρικού πυρήνα", τα άτομα με ευνοϊκή τοποθέτηση απέναντι στο κάπνισμα δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στο "δικαίωμα ελεύθερης επιλογής" των καπνιστών, παραδεχόμενοι ταυτόχρονα και την αναγκαιότητα σεβασμού των μη καπνιστών. Απο την άλλη πλευρά προσπαθούν να κάνουν μια κατανοητική προσέγγιση της συμπεριφοράς του καπνιστή, μέσα απο την αμφοτεροβαρή απόδοση της καπνιστικής συμπεριφοράς σε κοινωνικούς και ψυχολογικούς παράγοντες, πάντα όμως με γνώμονα την αμυντική διατήρηση της

θετικής του εικόνας. Δινουν έτσι ιδιαίτερο βάρος στον απόλυτα συνειδητό χαρακτήρα της καπνιστικής επιλογής και στην πλήρη επίγνωση των συνεπειών, που συνεπάγεται. Με λίγα λόγια, ακολουθείται απο τους φιλοκαπνιστές μια στρατηγική ήπιας συνηγορίας υπέρ του καπνιστή και μετριασμού οποιασδήποτε σύγκρουσης με τους μη καπνιστές.

Τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά για τα υποκείμενα με δυσμενή τοποθέτηση απέναντι στο κάπνισμα. Στην περίπτωσή τους επιστρατεύεται η ψυχολογιοποίηση με τον πλέον ακραίο και αρνητικό τρόπο για την απόδοση της εικόνας του τυπικού καπνιστή. 'Ετσι στα κείμενά τους οι καπνιστές περιγράφονται σαν άτομα "ανίσχυρα", "ευάλωτα", "αδύναμα" και "εξαρτημένα απο την επιθυμία ικανοποίησης της συγκεκριμένης ανάγκης".

"Ο μανιώδης και τυπικός καπνιστής είναι μια ανίσχυρη προσωπικότητα, κάποιος που δε διαθέτει δύναμη και σθένος να επιβληθεί στον εαυτό του. 'Εχει χάσει την εσωτερική του ισορροπία, γαλήνη και ευτυχία και τα αναζητά σε φτηνά υποκατάστατα, τα οποία η βιομηχανική κοινωνία μπορεί να του προμηθεύσει". (ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 117).

Και στη συνθήκη, κατά την οποία η ψυχολογιοποίηση ενεργοποιείται ενάντια στην πηγή ανώτερου κύρους, με αναφορά στα περιφερειακά στοιχεία, η εικόνα του καπνιστή για τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική στάση είναι δομημένη στη βάση μιας υπερασπιστικής λογικής, με δύο άξονες: ο μεν πρώτος αφορά στην ξεκάθαρη διεκδικηση των δικαιωμάτων του, με γνώμονα πάντα την αρχή του αμοιβαίου σεβασμου. Ο δεύτερος άξονας υπεράσπισης του καπνιστή είναι η αποκλειστική έμφαση, που δίνεται στα εξωτερικά αίτια, τα οποία ωθούν κάποιον στο να καπνίσει. 'Ετσι, η κυριαρχία της διαφήμισης και τα υποβόσκοντα μεγάλα συμφέροντα αποτελούν τους δυό βασικούς παράγοντες, που κανείς δε μπορεί να ελέγξει και η επίκληση των οποίων εξυπηρετεί την εκλογικευτική προσπάθεια στήριξης του καπνιστή ως κοινωνικού υποκειμένου.

"Ο καπνιστής πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν κανονικός άνθρωπος απο τους γύρω του, οι οποίοι δεν πρέπει να αντιδρούν υστερικά. 'Ομως είναι υποχρεωμένος να σβήνει το τσιγάρο αν του λένε ότι ενοχλούνται. Ο καπνιστής γνωρίζει τις συνέπειες του καπνίσματος.....δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να θεωρείται απόβλητος." (ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 222).

Για τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση η εικόνα του καπνιστή είναι και στη συνθήκη αυτή αρνητική άλλα σε βαθμό λιγότερο έντονο απο την προηγουμενη. Στην παρούσα συνθήκη, μπορεί μεν να μη χρησιμοποιούνται ακραίοι αρνητικοί χαρακτηρισμοί, είναι όμως υπερτονισμένες οι διαστάσεις της εξάρτησης και ιδιαίτερα της

κοινωνικής ανευαισθησίας, που διέπει τον καπνιστή και οι οποίες δικαιολογούν τη λήψη κάποιων μέτρων.

Στη συνθήκη "μειονότητα/ψυχολογιοποίηση κεντρικού πυρήνα", η σκιαγράφηση της εικόνας του καπνιστή ακολουθεί για τα υποκείμενα-φιλοκαπνιστές την ίδια λογική με την επιχειρηματολογία τους για την καπνιστική συμπεριφορά. Η μετριοπαθής υπεράσπισή του καπνιστή περιλαμβάνει την απόδοση του καπνίσματος σε εξωτερικές αιτίες, όπως η παντοδυναμία των μεγάλων συμφερόντων και της διαφήμισης, την αντίκρουση των κατηγοριών, που τον θέλουν ασταθή, περιθωριακό και ανόητο και την παραδοχή δυο κεντρικών αρχών στην διαχείρηση του όλου ζητήματος: α) το αναφαίρετο δικαίωμα ελεύθερης επιλογής και β) τον αμοιβαίο αλληλοσεβασμό.

"Ο καπνιστής σίγουρα δεν έχει ανάγκη το κάπνισμα για βιολογική επιβίωση. Παρασύρεται απο την προβολή των εταιρειών αλλά αυτό δε σημαίνει ότι είναι παντελώς άβουλος και ανελεύθερος.....Ο σεβασμός που οφείλει να επιδεικνύει πρέπει να αντισταθμίζεται απο τον αντίστοιχο σεβασμό των μη καπνιστών και πρακτικά και νομικά" (ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 307)

"Αποτελεί προσωπική υπόθεση του καθενός το να ζυγίζει τα υπέρ και τα κατά και να κάνει την προσωπική του επιλογή (ακόμα και μέσω της ψευδαίσθησης ότι αποφασίζει ελεύθερα). Είναι αδύνατος ο μη επηρεασμός του απο την υπερκαταναλωτική νοοτροπία, στην οποία πρέπει να αντιστέκεται όσο μπορεί. Η άποψη ότι ο καπνιστής είναι συνένοχος, είναι ακραία". (ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 312)

Τα υποκείμενα αντίθετα με περισσότερο αντικαπνιστική τοποθέτηση, αναπαράγουν στη συνθήκη αυτή ένα ήπιο αρνητικό στερεότυπο του καπνιστή, το οποίο δε χαρακτηρίζεται απο την οξύτητα του αντίστοιχου στη συνθήκη της ανώτερης πηγής. Αντίθετα περιορίζεται στις διαστάσεις της εξάρτησης, του εθισμού και της προσπάθειας κοινωνικής προβολής μέσω του καπνίσματος.

Στη συνθήκη "μειονότητα/ψυχολογιοποίηση περιφερειακών στοιχείων", υπάρχει μικρή διαφορά στις τοποθετήσεις φιλοκαπνιστών και αντικαπνιστών, ως προς το χειρισμό της εικόνας του καπνιστή.

Απο τους μεν πρώτους προβάλλεται η υπευθυνότητα και η αυτενέργεια, που διέπουν ή πρέπει να διέπουν τη συμπεριφορά του καπνιστή ενώ απο τους δεύτερους αναγνωρίζονται μεν τα δικαιώματα των καπνιστών αλλά μέχρι του σημείου, που δεν ενοχλούνται τα άτομα, που δεν καπνίζουν.

Τα υποκείμενα δηλαδή με αντικαπνιστική τοποθέτηση θέτουν σαν προϋπόθεση χειρισμού του όλου ζητήματος την αρχή του αμοιβαίου σεβασμού, με γνώμονα την

προτεραιότητα των δικαιωμάτων των μη καπνιστών, ενώ στους φιλοκαπνιστές τονίζεται περισσότερο μια διάσταση συναίνεσης και αμοιβαίας ισοτιμίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Διαστάσεις που χρησιμοποιούνται για την αναπαράσταση του μη καπνιστή. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ				ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ
ΣΕΒΑΣΜΟΣ	3	3	0	1	1	0	1	0
ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΜΟΣ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ	0	2	0	2	0	3	0	3
ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	3	0	3	0	4	2	2	3
ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	1	0	1	0	1	0	0	0
ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ	0	1	0	0	0	0	0	0

Η αναπαράσταση του μη καπνιστή (πίνακας 13) δεν απασχολεί σε μεγάλη έκταση την επιχειρηματολογία των υποκειμένων. Μεταξύ των συνθηκών εντοπίζονται κυρίως ποιοτικές διαφορές, που αφορούν στην ένταση με την οποία προβάλλεται η αναγκαιότητα σεβασμού του και στην αναφορά ή μη στην αρχή της αμοιβαιότητας στις σχέσεις καπνιστών και μη.

Όταν η πηγή ανώτερου κύρους ψυχολογιοποιείται με βάση τον κεντρικό πυρήνα, οι αναφορές των αντικαπνιστών στο πρόσωπο του μη καπνιστή, διακρίνονται απο την επιθετικότητά τους προς τον καπνιστή. Ο μη καπνιστής περιγράφεται σαν άτομο "υγιές"

και "ισορροπημένο" και ο μη σεβασμός του θεωρείται απόδειξη ανωριμότητας και ανευθυνότητας απο την πλευρά των καπνιστών.

Αντίθετα, οι φιλοκαπνιστές χειρίζονται την εικόνα του μη καπνιστή με άξονα την αμοιβαιότητα σεβασμού, σαν προϋπόθεση για την άσκηση του δικαιώματος των καπνιστών να καπνίζουν.

Στην αντίστοιχη συνθήκη ψυχολογιοποίησης, με αναφορά στα περιφερειακά στοιχεία, πέρα απο την αδαμφισβήτητη αναγκαιότητα σεβασμού του μη καπνιστή, που και οι δύο κατηγορίες υποκειμένων παραδέχονται, υπάρχει απο την πλευρά των φιλοκαπνιστών μια μεγαλύτερη έμφαση στην αρχή της αμοιβαιότητας. Η έμφαση αυτή προσπαθεί ακριβώς, να αμβλύνει την εικόνα του καπνιστή ως κυραρχούμενης κοινωνικής οντότητας.

Στη συνθήκη "μειονότητα/ψυχολογιοποίηση κεντρικού πυρήνα", οι αναφορές στον μη καπνιστή γίνονται και απο τις δυο κατηγορίες υποκειμένων στη βάση της αρχής του σεβασμού αλλά με μια ποιοτική διαφορά. Οι μεν φιλοκαπνιστές αποδέχονται την αρχή με προϋπόθεση την αμοιβαιότητα και την ισοτιμία μεταξύ καπνιστών και μη. Αντίθετα οι αντικαπνιστές προβάλουν επιτακτικά την προτεραιότητα σεβασμού πρός τους μη καπνιστές, γεγονός μάλιστα, το οποίο θεωρούν αυτονόητο αποτέλεσμα της σκέψης και της συμπεριφοράς κάθε λογικού ανθρώπου.

Και στη συνθήκη "μειονότητα/ψυχολογιοποίηση περιφερειακών στοιχείων", τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση προβάλλουν την αρχή του αμοιβαίου σεβασμού, κάνοντας ταυτόχρονα αναφορά στην προτεραιότητα των δικαιωμάτων των μη καπνιστών. Οι φιλοκαπνιστές αντίθετα τονίζουν περισσότερο τη διάσταση συναίνεσης και αμοιβαίας ισοτιμίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Μέτρα, που προτείνονται κατά του καπνίσματος. Αναφέρονται οι απόλυτες συχνότητες των υποκειμένων ανα συνθήκη.

	ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ				ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ		ΚΕΝΤΡΙΚΟΣ ΠΥΡΗΝΑΣ		ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ	ΦΙΛΟ	ΑΝΤΙ
ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	1	2	6	3	3	1	2	7
ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	3	2	3	4	4	1	2	3
ΠΡΟΛΗΨΗ/ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ/ ΠΡΟΒΟΛΗ ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ	0	1	2	5	3	0	0	3
ΑΥΤΕΝΕΡΓΕΙΑ	0	2	3	4	2	2	2	2
ΑΛΛΟ	1	1	1	1	2	1	0	0

Όσον αφορά τέλος **τα προτεινόμενα μέτρα** κατά του καπνίσματος, στη συνθήκη "πηγή ανώτερου κύρους/ψυχολογιοποίηση κεντρικού πυρήνα", διακρίνει κανείς στα κείμενα των φιλοκαπνιστών ένα διάχυτο πνεύμα αντιαπαγορευτισμού, το οποίο δικαιολογείται σαν αντίδοτο στον αυταρχισμό και την επιβολή μέτρων, που μπορούν μάλιστα να κάνουν το κάπνισμα γοητευτικό.

Η αντιμετώπιση αντίθετα, που προτείνουν οι αντικαπνιστές, βασίζεται στην αναγκαιότητα επιβολής απαγόρευσης σε χώρους αναγκαστικής συμβίωσης, στην ρητή κατοχύρωση των δικαιωμάτων των μη καπνιστών και στην προσωπική συνειδητοποίηση του καθενός για τις καταστρεπτικές συνέπειες στην υγεία και την αλυσιτέλειά του σαν μέσου κοινωνικής προβολής κα ενσωμάτωσης.

"Για την απαγκίστρωση απ' το φαύλο κύκλο, κάποιος πρέπει να αγαπάει τον εαυτό του, να συμφιλιωθεί με τις αδυναμίες του και να προσπαθήσει συνειδητά να απελευθερωθεί

απο την κακή συνήθεια. Η εξάρτηση είναι αυτοτιμωρία και το κύριο μέλημα των φορέων κοινωνικοποίησης πρέπει να είναι η διαδικασία αποδοχής του εαυτού και η βαθύτερη συνειδητοποίηση, ότι η αυτοτιμωρία δεν ωφελεί" (ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 117)

Στην συνθήκη, όπου η πηγή ανώτερου κύρους ψυχολογιοποιείται με αφορμή τα απαγορευτικά μέτρα, που προτείνει ενάντια στο κάπνισμα, η ψυχολογιοποιητική επικέντρωση σ' αυτό το μέρος των θέσεων της πηγής οδηγεί στην ανάδυση ενός ήπιου ανταπαγορευτικού πνεύματος, ανεξάρτητα απο την αρχική στάση των υποκειμένων. Χωρίς αμφιβολία όμως η ευλιγισία για κάθε κατηγορία υποκειμένων υπακούει και σε διαφορετική λογική.

Για τους μεν φιλοκαπνιστές, η αντιαπαγόρευση εξυπηρετεί την αποκατάσταση της ακεραιότητας και της αυτοδιάθεσης του καπνιστή. Δίνεται έμφαση στην αυτενέργεια για σταμάτημα του καπνίσματος, τα απαγορευτικά μέτρα απορρίπτονται χωρίς όξυνση της επιχειρηματολογίας, ενώ η μόνη πρόταση που κερδίζει συγκατάβαση, είναι αυτή η οποία αφορά στην πλήρη απαγόρευση της διαφήμισης. Πρόκειται φυσικά για το πιο ανώδυνο μέτρο, με την έννοια ότι περιορίζει σε μικρότερο βαθμό απο τα υπόλοιπα την ελευθερία του καπνιστή και αποτελεί παράγοντα εξωτερικό, ώστε να επιτρέπει την εφαρμογή εξωτερικής απόδοσης, η οποία δεν πλήττει την αυτοεικόνα του.

Οι αντικαπνιστές αντίθετα υιοθετούν την αντιαπαγορευτική λογική, αισθανόμενοι σε μεγαλύτερο βαθμό την πίεση εξ' αιτίας της ψυχολογιοποιητικής ερμηνείας των προτάσεων της πηγής, με τις οποίες συμφωνούν περισσότερο. Δίνουν έμφαση και αυτοί στην ευαισθητοποίηση όλων και την αυτενέργεια του καπνιστή, ενώ παράλληλα επισημαίνεται σε κάποιες τοποθετήσεις η ακρότητα των προτάσεων της πηγής. Μεριμνά τους είναι η αποφυγή της σύγκρουσης και η αποκατάσταση μιας συναίνεσης στον τρόπο αντιμετώπισης του καπνίσματος.

"Οι ιδέες που αναφέρονται στο κείμενο είναι σωστές αλλά ουτοπικές στην εφαρμογή τους. Οι καπνιστές θα διαφωνούσαν και η υλοποίηση θα ήταν δύσκολη. Εάν πραγματοποιούνταν κάποιες απ' αυτές, θα μπορούσαμε να μιλάμε για καλυτέρευση της υγείας και των συνθηκών ζωής και των καπνιστών και των άλλων". (ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ 209)

Στη συνθήκη, που στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι ο κεντρικός πυρήνας της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας μιας πηγής μειονοτικής, παρατηρείται ένας μετριοπαθής προβληματισμός, ο οποίος για τους φιλοκαπνιστές εκδηλώνεται με την άρνηση των προτάσεων της πηγής, εκτός αυτής που αφορά τη διαφημιστική απαγόρευση και την τοποθέτηση προϋπόθεσης για την εφαρμογή οποιουδήποτε μέτρου, τη συναίνεση των καπνιστών.

Για τους αντικαπνιστές αντίστοιχα, η αναγκαιότητα σεβασμού των μη καπνιστών σαν αδιαμφισβήτητη αρχή είναι αυτή, που οφείλει να διέπει την εισήγηση κάθε μέτρου, το οποίο δεν πρέπει κατ' ανάγκη να επιβάλλεται με αυστηρότητα και αυταρχισμό.

Στην τελευταία συνθήκη, όπου η μειονοτική πηγή ψυχολογιοποιείται με αφορμή τα απαγορευτικά αντικαπνιστικά μέτρα, τα οποία εισηγείται, επίσης παρατηρείται διαφορά μεταξύ φιλοκαπνιστών και αντικαπνιστών. Απο τους φιλοκαπνιστές δίνεται έμφαση στην προσωπική αυτενέργεια του καθενός για σταμάτημα του καπνίσματος και η μόνη πρόταση της μειονότητας, την οποία αποδέχονται είναι αυτή που αφορά στην απαγόρευση της διαφήμισης. Τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση αντίθετα, προτείνουν μέν απαγορευτικά μέτρα (περιορισμός καπνίσματος σε δημόσιους χώρους, απαγόρευση πώλησης σε ανήλικα άτομα), αναγνωρίζοντας ταυτόχρονα την αρνητική αποδοχή που πιθανόν να έχουν και τις αντιδράσεις, που μπορεί να προκαλέσει η εφαρμογή τους. Για το λόγο αυτό θεωρούν απαραίτητη τη συναίνεση των καπνιστών και τη συνειδητή συμμετοχή τους σε κάθε προσπάθεια καταπολέμησης του καπνίσματος.

Μέσα απο την ανάλυση περιεχομένου στα κείμενα φιλοκαπνιστών και αντικαπνιστών, έχουμε τη δυνατότητα να επισημάνουμε ορισμένες περισσότερο ποιοτικές διαστάσεις, σχετικά με την επεξεργασία της αναπαράστασης για το κάπνισμα και τις κοινωνικές του σημασίες.

Στο σύνολο των συνθηκών, η γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση, είναι προσανατολισμένη στην αντίκρουση της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογία της πηγής και στην υπεράσπιση των καπνιστών. Η υπερασπιστική προσπάθεια μάλιστα εξυπηρετείται, μέσω της απόδοσης της καπνιστικής συμπεριφοράς σε εξωτερικά αίτια όπως, τα μεγάλα κοινωνικο-οικονομικά συμφερόντα και η διαφήμιση. Κάποιες κεντρικές διαστάσεις της αντικαπνιστικής αναπαράστασης της πηγής δηλαδή αποκτούν για τους φιλοκαπνιστές μια ιδιαίτερη ρητορική χρησιμότητα, στην προσπάθειά τους να αντισταθούν στη γενικότερη λογική της. Επιπλέον, τα υποκείμενα αυτά, ειδικά στις συνθήκες μειονότητας όπου δε λειτουργεί η δεσμευτική κοινωνική σύγκριση με την ανώτερη αντικαπνιστική πηγή, προωθούν τη λογική του αντιαπαγορευτισμού και την αρχή του ισότιμου και αμοιβαίου αλληλοσεβασμού, μεταξύ καπνιστών και μη.

Τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση έχουν έναν εντελώς διαφορετικό προσανατολισμό. Ενώπιον της πηγής ανώτερου κύρους και ειδικά όταν η εγκαθίδρυση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας εμπλέκει τον κεντρικό αντικαπνιστικό πυρήνα, επιδίδονται με άκαμπτο τρόπο στην επεξεργασία της αντικαπνιστικής αναπαράστασης. Κάτι τέτοιο φάνηκε τόσο στην αναπαράστασή τους για τη μορφολογία της καπνιστικής συμπεριφοράς και την πρόταση απαγορευτικών αντικαπνιστικών μέτρων, όσο και στην

επεξεργασία της αναπαράστασης για το μη καπνιστή. Κυρίως όμως φάνηκε απο την έντονα αρνητική ψυχολογιοποιητική πρόσληψη του καπνιστή. Στη συνθήκη επικέντρωσης της ψυχολογιοποίησης στα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής αναπαράστασης, υπάρχει απο μέρους τους μετριασμός της άκαμψίας. Η αναπαράσταση του καπνιστή είναι λιγότερο αρνητική, ενώ υπάρχει ανάδυση ευλιγισίας σχετικά με τα προτεινόμενα αντικαπνιστικά μέτρα. Η αρνητική ψυχολογική διασύνδεση ανάμεσα στην ανώτερη πηγή και στα περιφερειακά στοιχεία της αντικαπνιστικής της αναπαράστασης υποχρεώνει τους αντικαπνιστές σε μια λιγότερο συγκρουσιακή επεξεργασία της αναπαράστασης αυτής.

Στις συνθήκες μειονότητας, η διαπραγμάτευση της συνολικής διαδικασίας επιρροής, απο τα ίδια αυτά υποκείμενα, είναι προσανατολισμένη προς μια κατεύθυνση αποφυγής όξυνσης της σύγκρουσης. Κάτι τέτοιο είναι ιδιαίτερα εμφανές στην προώθηση μιας μετριοπαθούς και συναινετικής λογικής σχετικά με την αντιμετώπιση του καπνίσματος και στην πολύ περισσότερο θετική αντιμετώπιση του καπνιστή, απ' ό,τι στις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους. Παρ όλ' αυτά όμως, υπάρχει και μια διάσταση περισσότερο έμμεσης αντίδρασης των αντικαπνιστών στην αρνητική ψυχολογιοποίηση της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, που υποστηρίζεται απο μια μειονότητα. Πρόκειται για την επιτακτική απαίτηση σεβασμού του μη καπνιστή και την έμφαση στην προτεραιότητα των δικαιωμάτων του έναντι εκείνων του καπνιστή, παρά την αναγνώριση της ανάγκης αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ τους.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΑΝΑ ΣΥΝΘΗΚΗ

ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ/ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΑ

	ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ	ΑΚΑΜΠΤΟΣ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΘΕΤΙΚΗ ΕΞΙΣΟΡΡΟΠΗΣΗ ΑΠΟΔΟΣΕΩΝ ΦΥΣΙΚΟΠΟΙΗΣΗ "ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΝΕΙΔΗΤΗ ΕΠΙΛΟΓΗ"	ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ ΜΕΣΟ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΖΟΥΣΕΣ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΚΑΤΑΝΟΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΗΠΙΑ ΣΥΝΗΓΟΡΙΑ ---- ΑΠΟΦΥΓΗ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ	ΑΚΡΑΙΑ ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕΒΑΣΜΟΥ	ΑΤΟΜΟ ΥΓΙΕΣ & ΙΣΟΡΡΟΠΗΜΕΝΟ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΠΝΕΥΜΑ ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΣΜΟΥ	ΡΗΤΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗ ΕΠΙΒΟΛΗ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ ΣΕ ΔΗΜΟΣΙΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ

ΠΗΓΗ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΚΥΡΟΥΣ/ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

	ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΑΚΑΜΠΤΟΣ ΣΕ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΛΟΓΙΚΗΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ ΑΚΑΜΠΤΟΣ ΣΕ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΠΝΙΣΤΗ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΘΕΤΙΚΗ ΕΞΙΣΟΡΡΟΠΗΣΗ ΑΠΟΔΟΣΕΩΝ ΑΚΑΜΨΙΑ ΣΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΓΙΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗ	ΑΠΛΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΥΡΕΙΑΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΑΜΟΙΒΑΙΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΚΥΡΙΑ ΕΜΦΑΣΗ ΣΕ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΑΙΤΙΑ (ΔΙΑΦΗΜΗΣΗ, ΜΕΓΑΛΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ)	ΗΠΙΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΑΡΧΗ ΑΜΟΙΒΑΙΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΣΕΒΑΣΜΟ	ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΕΒΑΣΜΟΥ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΗΠΙΑ ΑΡΝΗΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΠΗΓΗΣ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ	ΑΝΤΙΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΑΚΡΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ ΑΥΤΕΝΕΡΓΕΙΑ, ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΟΛΩΝ

ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ/ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΠΥΡΗΝΑ

	ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΑΠΟΔΟΧΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΣΚΕΠΤΙΚΟΥ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΠΟΥ ΔΕ ΘΙΓΕΙ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΚΑΠΝΙΣΤΗ	ΣΥΝΗΘΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΜΕΤΡΙΟΠΑΘΗΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ	ΗΠΙΟ ΑΡΝΗΤΙΚΟ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΟ
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΑΡΧΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΣΕ ΒΑΣΗ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΙΣΟΤΙΜΙΑΣ	ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΗ ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΣΕΒΑΣΜΟΥ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΗΠΙΑ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ ΚΑΠΝΙΣΤΗ ΣΕ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΜΕΤΡΩΝ	ΗΠΙΑ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗ ΜΕ ΓΝΩΜΟΝΑ ΤΟ ΣΕΒΑΣΜΟ

ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ/ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ

	ΦΙΛΟΚΑΠΝΙΣΤΕΣ	ΑΝΤΙΚΑΠΝΙΣΤΕΣ
ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ	ΕΥΛΙΓΙΣΤΟΣ
ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ - ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΠΝΙΣΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΞΑΡΤΗΣΗ	ΑΝΘΥΓΙΕΙΝΟ, ΠΛΑΣΜΑΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΑΣΥΜΦΟΡΟ, ΕΘΙΣΜΟΣ, ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΕΠΙΒΑΛΛΟΜΕΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ
ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΥΠΕΥΘΥΝΟΤΗΤΑ , ΑΥΤΕΝΕΡΓΕΙΑ	ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΙΟΥ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΝΟΧΛΕΙ ΕΞΑΡΤΗΜΕΝΟΣ ΘΙΓΕΙ ΕΜΠΡΑΚΤΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ
ΜΗ ΚΑΠΝΙΣΤΗΣ	ΣΥΝΑΙΝΕΤΙΚΟΣ ΑΛΛΗΛΟΣΕΒΑΣΜΟΣ	ΑΡΧΗ ΑΜΟΙΒΑΙΟΥ ΣΕΒΑΣΜΟΥ ΘΙΓΟΝΤΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥΣ
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΑΥΤΕΝΕΡΓΕΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ	ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗΣ ΚΑΠΝΙΣΤΗ ΗΠΙΑ ΑΠΟΔΟΧΗ ΑΚΡΟΤΗΤΑΣ ΜΕΤΡΩΝ

3). ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η εισαγωγη της ψυχολογιοποίησης σαν συνολικού τρόπου ερμηνείας της διαδικασίας επιρροής ενδυνάμωσε ένα εύρημα του προηγούμενου πειράματος:
ότι η ενεργοποίηση στρατηγικών αντίστασης ενάντια στον κεντρικό πυρήνα μιας επιχειρηματολογίας λειτουργεί σαν αιτία συναγερμού και κινητοποίησης για τη διασφάλιση της συνολικής της συνοχής. Η σχετική απροθυμία εφαρμογής της ψυχολογικής αιτιολογίας στον κεντρικό πυρήνα διευκολύνει τη μεγαλύτερη αποδοχή των αντικαπνιστικών μέτρων (περιφερειακό επίπεδο), γεγονός το οποίο πιστοποιεί τον οργανωτικό και συνεκτικό ρόλο του κεντρικού επιπέδου στη διατήρηση της αναπαράστασης.

Η μεγαλύτερη ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης και η ιδιαίτερα διαβρωτική της επενέργεια στο επίπεδο της εικόνας της πηγής, εμφανίζεται για το σύνολο των υποκειμένων (καπνιστών και μη) στις συνθήκες μειονότητας. Ενώπιόν της, η ψυχολογιοποιητική ερμηνεία του αντικαπνιστικού μηνύματος παράγει στα υποκείμενα- καπνιστές ένα κλασσικό αποτέλεσμα. Πρόκειται για την αναστολή της περισσότερο έμμεσης επιρροής της μειονότητας. Οι καπνιστές διευκολύνονται απο την ψυχολογιοποίηση στο να αρνηθούν ακόμη περισσότερο να σταματήσουν το κάπνισμα, οδηγούμενοι με τον τρόπο αυτό σε μια αυτοματική επίλυση της σύγκρουσης, που εισάγει το περιεχόμενο των μειονοτικών ιδεών.

Η αρχικά ευνοϊκή ή δυσμενής τοποθέτηση των υποκειμένων απέναντι στο κάπνισμα προσδιορίζει τον προσανατολισμό και τη σκοπιμότητα ενεργοποίησης της ψυχολογιοποιητικής ερμηνείας. Ο διαφορετικός βαθμός εμπλοκής των υποκειμένων στο πρόβλημα και το είδος της σύγκρουσης, που έχουν να επιλύσουν κάθε φορά σε συνάρτηση με την ταυτότητα της πηγής και το επίπεδο επιχειρηματολογίας, στο οποίο στοχεύει η στρατηγική αντίστασης, επιδρούν στον τρόπο χρήσης της ψυχολογιοποίησης ως συνολικού τρόπου διαπραγμάτευσης της διαδικασίας επιρροής.

Σε γενικές γραμμές οι φιλοκαπνιστές είναι περισσότερο πρόθυμοι απο τους αντικαπνιστές, να περιγράψουν την πηγή με αρνητικούς ψυχολογικούς χαρακτηρισμούς, πράγμα που υπαγορεύεται απο την ισχυρότερη εμπλοκή και ευαισθησία τους σε θέσεις ενάντια στο κάπνισμα και τον καπνιστή. Το γεγονός μάλιστα ότι αποδίδουν περισσότερο απο τους αντικαπνιστές αρνητικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά, με αφορμή τον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού μηνύματος, δείχνει ότι η εμπλοκή τους είναι ισχυρότερη σ' αυτό ιδιαίτερα το επίπεδο, το οποίο αποδίδει (αρνητικά γι' αυτούς) την ουσία της καπνιστικής συμπεριφοράς και την εικόνα του καπνιστή σαν προσωπικότητα και κοινωνικό υποκείμενο.

Στο κεντρικό επίπεδο η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί για τους φιλοκαπνιστές σαν στρατηγική αντίστασης στην έμμεση επιρροή της αντικαπνιστικής πηγής. Η χρήση της

αρνητικής ψυχολογικής αιτιολογίας διευκολύνει τα υποκείμενα αυτά στο να απορρίψουν δυο βασικά αντικαπνιστικά επιχειρήματα, απο τα οποία το μεν ένα αρνείται το κάπνισμα σαν πηγή απόλαυσης ενώ το άλλο προβάλλει τον καπνιστή σαν ενοχλητικό και κοινωνικά ασυνείδητο.

'Οσον αφορά στα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση, η χρήση της ψυχολογιοποίησης έχει διαφορετική λειτουργικότητα και προσανατολισμό. Η εφαρμογή της στον κεντρικό πυρήνα του μηνύματος αυξάνει την έμμεση επιρροή της πηγής, στο βαθμό που υποκινεί μεγαλύτερη αποδοχή των δυο επιχειρημάτων που προαναφέραμε. Η απρόθυμη χρήση της ψυχολογιοποίησης απο αντικαπνιστές στον κεντρικό πυρήνα λειτουργεί, στο βαθμό που γίνεται, σαν μηχανισμός επικύρωσης και πόλωσης του αντικαπνιστικού σκεπτικού. Στην περίπτωση αντίθετα, που οι αντικαπνιστές οδηγούνται να ψυχολογιοποιήσουν τα απαγορευτικά αντικαπνιστικά μέτρα, το κάνουν με μεγαλύτερη προθυμία απ' ό,τι στην περίπτωση του κεντρικού πυρήνα, αποδίδοντας σε μεγαλύτερο βαθμό αρνητικούς ψυχολογικούς χαρακτηρισμούς στην πηγή, που τα εισηγείται. Το περιφερειακό επίπεδο της αντικαπνιστικής αναπαράστασης δηλαδή, ως πλέον εύπλαστο και ευάλωτο σε εξωτερικές *πιέσεις, αποδίδεται με μεγαλύτερη ευκολία σε αρνητικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά της πηγής.* Στην περίπτωση αυτή, η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί σαν μηχανισμός μετριασμού της σύγκρουσης, που εισάγει το περιεχόμενο των προτεινόμενων απο την πηγή μέτρων. Μάλιστα, όταν η μειονότητα είναι αυτή που προτείνει τα απαγορευτικά μέτρα, στα κείμενα των αντικαπνιστών τονίζεται ιδιαίτερα η διάσταση της αντιαπαγόρευσης.

Η ψυχολογιοποιητική διαχείριση των δυο επιπέδων επιχειρηματολογίας, ανάλογα με την αρχική στάση πρός το κάπνισμα, είναι προσανατολισμένη στη διάσταση περιεχομένου της σύγκρουσης, η οποία αναφύεται στη συνολική σχέση επιρροής. Αντίθετα, η αλληλεπίδραση της ταυτότητας της πηγής με την αρχική στάση των υποκειμένων καλύπτει τη σχεσιολογική συνιστώσα της σύγκρουσης.

Οι φιλοκαπνιστές διαμορφώνουν, λόγω της ενεργοποίησης του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας, μια αρνητική αναπαράσταση αποκλειστικά ενάντια στη μειονότητα και όχι ενάντια στην πηγή ανώτερου κύρους. Η διαβρωτική επενέργεια της ψυχολογιοποίησης αποκλειστικά στην αναπαράσταση της μειονοτικής πηγής έχει σαν κύριες διαστάσεις την ανισορροπία, την έλλειψη σταθερότητας, τον υποκειμενισμό και την ακαμψία. Ανεξάρτητα δηλαδή απο το επίπεδο της επιχειρηματολογίας, η μειονότητα αποτελεί, για τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση, έναν εύκολο στόχο για την απόδοση της αντικαπνιστικής της αναπαράστασης στα αρνητικά ψυχολογικά της χαρακτηριστικά.

Αντίθετα, γίνεται περισσότερο αντιληπτή η σταθερότητα της πηγής ανώτερου κύρους, ιδίως στην περίπτωση, που αυτή ψυχολογιοποιείται με βάση τον κεντρικό πυρήνα της επιχειρηματολογίας της. Το γεγονός ότι, στη συνθήκη αυτή οι φιλοκαπνιστές είναι αυτοί που θεωρούν την πηγή σαν πιο σταθερή, αποτελεί απόδειξη του ότι, η ψυχολογιοποίηση

πριμοδοτεί τη διαδικασία δεσμευτικής κοινωνικής σύγκρισης των υποκειμένων αυτών ενώπιον μιας πηγής ανώτερου κύρους.

Η διαχείριση της εικόνας του τυπικού καπνιστή απο τα υποκείμενα, εκφράζει την περισσότερο έμμεση γνωστική διεργασία πάνω ακριβώς στη σχεσιολογική διάσταση της σύγκρουσης.

'Οταν ψυχολογιοποιείται η πηγή ανώτερου κύρους, τα υποκείμενα με αντικαπνιστική τοποθέτηση είναι αυτά, που διαμορφώνουν μια αρνητική εικόνα για τον τυπικό καπνιστή, δομημένη γύρω απο τις διαστάσεις της αστάθειας, της παθητικότητας και της κοινωνικής ασυνειδησίας.

Στη συνθήκη ειδικά, που στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι ο κεντρικός πυρήνας, οι αντικαπνιστές χρησιμοποιούν στα κείμενά τους ιδιαίτερα ακραίους αρνητικούς χαρακτηρισμούς ψυχολογιοποιητικής υφής εναντίον του τυπικού καπνιστή. Αντιστρέφουν έτσι την κατεύθυνση της ψυχολογιοποίησης, η οποία λειτουργεί πλέον σα μηχανισμός πόλωσης της σχεσιολογικής σύγκρουσης, της σύγκρουσης δηλαδή μεταξύ κοινωνικών υποκειμένων, με αφορμή το αντικείμενο της καπνιστικής συμπεριφοράς.

Στη συνθήκη αντίθετα, που η ψυχολογιοποιητική ερμηνεία κατευθύνεται στα απαγορευτικά μέτρα - περιφερειακό επίπεδο του αντικαπνιστικού μηνύματος, το στερεότυπο του τυπικού καπνιστή εξακολουθεί να συγκροτείται απο διαστάσεις, όπως η παθητικότητα και η εξάρτηση, αλλά αν και αρνητικό είναι περισσότερο ήπιο απ' ό,τι στην προηγούμενη συνθήκη. Στην παρούσα συνθήκη, η κατεύθυνση της ψυχολογιοποίησης στα περιφερειακά στοιχεία του μηνύματος κάνει τους αντικαπνιστές πιο διαλλακτικούς, υποχρεώνοντάς τους σε μια μετριοπαθή συνηγορία του αντικαπνιστικού σκεπτικού. Η πίεση της ψυχολογιοποίησης τους οδηγεί να διακρίνουν την ακρότητα της πηγής, να στραφούν προς την αντιαπαγόρευση και να προτείνουν λύσεις όπως η γενική ευαισθητοποίηση και η αυτενέργεια, πάνω σ' έναν άξονα αποφυγής όξυνσης της σύγκρουσης.

'Οταν στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι το μήνυμα μιας μειονοτικής πηγής, δε δίνονται στους αντικαπνιστές τα εχέγγυα για μια εκ του ασφαλούς κοινωνική σύγκριση, με αποτέλεσμα να υπάρχει κι εδώ η απο μέρους τους προσπάθεια για αποφυγή της σύγκρουσης. 'Ετσι, διακρίνει κανείς στα κείμενά τους μια ευλιγισία στη διαχείριση των αντικαπνιστικών μέτρων και μια προβολή της αναγκαιότητας συναίνεσης των καπνιστών για την οποιαδήποτε εφαρμογή τους.

Για τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση, κύρια μέριμνα αποτελεί η απόκρουση των σκληρων αντικαπνιστικών θέσεων, οι οποίες είναι σε θέση να πλήξουν την εικόνα του καπνιστή. Αυτή η προσπάθεια όμως εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής.

Στις συνθήκες της πηγής ανώτερου κύρους, η ψυχολογιοποίηση, όχι μόνο δε βοηθά τα υποκείμενα αυτά στη συγκρότηση μιας επιθετικής στάσης ενάντια στις αντικαπνιστικές θέσεις και τους φορείς τους αλλά αντίθετα διασφαλίζει την κυρίαρχη κοινωνική θέση των τελευταίων. Σαν αποτέλεσμα, οι φιλοκαπνιστές στρέφονται σε μια αμυντικού τύπου υπεράσπιση του καπνιστή και σε μια προς όφελός του ρητορική χρήση κάποιων απο τις κεντρικές θέσεις του αντικαπνιστικού μηνύματος. Δε διστάζουν έτσι να χρησιμοποιήσουν στην αιτιολόγηση της καπνιστικής συμπεριφοράς τη σκληρή επιχειρηματολογία της πηγής, η οποία καταγγέλει την κοινωνικοοικονομική λογική της διάδοσης του καπνίσματος. Με τον τρόπο αυτό, η εξωτερική απόδοση της καπνιστικής συμπεριφοράς επιστρατεύεται σαν επιχειρηματολογικό στρατήγημα για την απόκρουση και απονομιμοποίηση των επιθέσεων ενάντια στον καπνιστή.

Ενώπιον μιας μειονοτικής πηγής, όπου η διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης τίθεται λιγότερο πιεστικά, οι φιλοκαπνιστές δεν οδηγούνται σε μια όξυνση της διαπραγμάτευσης. Η δραστικότητα της ψυχολογιοποίησης στο μήνυμα της μειονότητας συντελεί, ώστε να μη χρειάζεται τα υποκείμενα αυτά να οξύνουν το λόγο τους. Αντίθετα, αποδέχονται την *αδιαμφισβήτητη αρχή του σεβασμού στη βάση συναίνεσης και ισοτιμίας, γεγονός που μπορεί* να θεωρηθεί σαν μια έμμεση αποκατάσταση της προσωπικότητας και του κοινωνικού ρόλου του καπνιστή.

Η στρατηγική σημασία της ψυχολογιοποίησης αποδεικνύεται λοιπόν απο τη χρηστική αξία, την οποία αναλαμβάνει στη διαχείριση της σύγκρουσης, ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής, το επίπεδο της επιχειρηματολογίας που στοχεύει και το βαθμό εμπλοκής των υποκειμένων στο αντικείμενο επιρροής. Έτσι, λειτουργεί σα μηχανισμός πόλωσης και επικύρωσης των ιδεών της ανώτερης πηγής απο τα κοντινά σ' αυτήν υποκείμενα και σα μηχανισμός άμυνας και αντίστασης στην επιρροή για τα υποκείμενα με μεγαλύτερη εμπλοκή ταυτότητας στο πρόβλημα.

Επίσης, λειτουργεί σαν αιτία μετριασμού της σύγκρουσης απο τα κοντινά υποκείμενα (αντικαπνιστές), όταν βάλλεται το περιφερειακό και περισσότερο ευάλωτο επίπεδο επιχειρηματολογίας και σαν συντελεστής, που βοηθά την ενεργό αντίκρουση της επιχειρηματολογίας της πηγής απο τα περισσότερο εμπλεκόμενα και βαλλόμενα υποκείμενα (υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση). Όμως η πιο δραστική της επενέργεια έγκειται στην ενίσχυση της διομαδικής σύγκρουσης απο τα υποκείμενα τα πιο κοντινά στην πηγή ανώτερου κύρους. Στην περίπτωση αυτή το αντικαπνιστικό πνεύμα των καιρών και η διακεκριμένη θέση της πηγής δίνουν στα υποκείμενα αυτά την ασφαλή βάση, για μια ενεργό αντιστροφή της ψυχολογιοποίησης και χρήσης της ενάντια στους καπνιστές, που αποτελούν την αντίπαλη - εξωομαδική οντότητα, που εμπλέκεται στο ζήτημα του καπνίσματος.

ΕΙΜΑΙ ΞΕΝΟΦΟΒΟΣ.
ΜΙΣΩ ΟΛΟΥΣ
ΤΟΥΣ ΞΕΝΟΥΣ ΓΕΝΙΚΑ.

ΕΓΩ, ΠΑΛΙ, ΟΧΙ.
ΤΟΥΣ ΜΙΣΩ ΕΝΑΝ-ΕΝΑΝ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ. ΑΝΘΡΩΠΟΙ
ΕΙΝΑΙ ΚΙ ΑΥΤΟΙ
ΣΤΟ ΚΑΤΩ-ΚΑΤΩ.

ΑΚΤΑΝ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10

ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ : ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΣΤΡΟΦΗ

Τα τρία προηγούμενα πειράματα μας έδωσαν ενδιαφέροντα ευρήματα, για τη σκοπιμότητα και τον προσανατολισμό ενεργοποίησης της ψυχολογιοποίησης, ανάλογα με την ταυτότητα της πηγής, το επίπεδο επιχειρηματολογίας, στο οποίο στοχεύει η ψυχολογική αιτιολογία, την αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων και τη σκοπιμότητα της διαδικασίας ανταλλαγής επιχειρημάτων.

Στο πρώτο πείραμα, η ψυχολογιοποίηση της μειονοτικής πηγής διευκολύνει, στις συνθήκες ενεργού συμμετοχής των υποκειμένων σε μιά προσπάθεια επηρεασμού των αναποφασίστων, τη διαδικασία επικύρωσης της μειονοτικής συμπεριφοράς και παρουσίας, ιδιαίτερα στα μακρινά υποκείμενα. Ταυτόχρονα δε, επιτείνει τη σύγκρουση με τον πόλο εξουσίας, στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων.

Αντίθετα, η ίδια ψυχολογιοποιητική δραστηριότητα, σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, μειώνει την έμμεση επιρροή της μειονότητας και υποχρεώνει τα κοντινά υποκείμενα, να απομακρυνθούν απο τη μειονοτική ακαμψία και να περιοριστούν σε μια περισσότερο αμυντική στάση.

Στο δεύτερο πείραμα, η επιστράτευση της στρατηγικής γνωστικής ακύρωσης, ενάντια στο αντικαπνιστικό μήνυμα μιάς μειονότητας, οδηγεί στην ανάδυση μιάς ψυχολογιοποιητικής πρόσληψης του τυπικού καπνιστή. Τα υποκείμενα του πειράματος, που έχουν μετριοπαθή αντικαπνιστική στάση, επιστρατεύουν την ψυχολογιοποίηση, με σκοπό την άκαμπτη διαπραγμάτευση του αντικειμένου επιρροής στο διομαδικό επίπεδο.

Στο τρίτο πείραμα, όπου υπάρχει σαφής προσανατολισμός στην ψυχολογική αιτιολόγηση του κεντρικού και περιφερειακού επιπέδου της αντικαπνιστικής επιχειρηματολογίας, η χρηστικότητα της ψυχολογιοποίησης, ως ρυθμιστικού μηχανισμού της υιοθετούμενης σύγκρουσης, κατά τη διαπραγμάτευση, επηρεάζεται από την αρχική στάση των υποκειμένων πρός το κάπνισμα. Για τους αντικαπνιστές, η ψυχολογιοποίηση οδηγεί σε πόλωση και επικύρωση τον κεντρικό πυρήνα του αντικαπνιστικού σκεπτικού, ενώ λειτουργεί σα μηχανισμός μετριασμού της σύγκρουσης, που προκαλούν τα περιφερειακά στοιχεία - αντικαπνιστικά μέτρα του μηνύματος της πηγής.

Στην ίδια αυτή διάσταση περιεχομένου, τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση εκμεταλλεύονται την ψυχολογιοποίηση, σα μηχανισμό αντίστασης στην επικύρωση έμμεσων διαστάσεων του αντικαπνιστικού σκεπτικού.

Η ταυτότητα της πηγής οδηγεί τα υποκείμενα, ανάλογα με την τοποθέτησή τους, σε διαφορετική ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης στο διομαδικό επίπεδο της διαπραγμάτευσης. Έτσι, οι αντικαπνιστές, όταν οδηγούνται να ψυχολογιοποιήσουν την πηγή ανώτερου κύρους, αντιστρέφουν τη φορά της, εναντίον της εικόνας του τυπικού καπνιστή, οξύνοντας με τον τρόπο αυτό τη σύγκρουση στο σχεσιολογικό επίπεδο διαπραγμάτευσης. Αντίθετα, στους φιλοκαπνιστές, η ψυχολογική αιτιολόγηση των θέσεων της πηγής ανώτερου κύρους καταλήγει, να τους εμπλέξει ακόμα περισσότερο στη διαδικασία δεσμευτικής κοινωνικής σύγκρισης. Όταν όμως η ψυχολογιοποίηση κατευθύνεται ενάντια σε μια αντικαπνιστική μειονότητα, τα υποκείμενα με φιλοκαπνιστική τοποθέτηση τονίζουν πρόθυμα τον άκαμπτο χαρακτήρα, τον υποκειμενισμό και την ψυχολογική ανισορροπία της μειονότητας ενώ αρνούνται να αναγνωρίσουν τη σταθερότητά της.

Μιά περαιτέρω διερεύνηση της στρατηγικής σημασίας της ψυχολογιοποίησης οφείλει να επικεντρωθεί στους διάφορους τρόπους κοινωνικής θεμελίωσης και αντίστοιχα νομιμοποίησης, που αυτή λαμβάνει και οι οποίοι είναι σε θέση, να προσδιορίσουν την ένταση, την υφή και τον προσανατολισμό της ανάδυσής της.

Γνωρίζουμε ήδη από τα μέχρι τώρα πειραματικά ευρήματα (ενδεικτικά: Papastamou, Mugny et Kaiser 1980, Mugny, Kaiser et Papastamou 1983, Papastamou 1986, 1988) ότι, η ψυχολογιοποίηση δρά σαν ανασταλτικός παράγοντας της επιρροής, που ασκούν οι μειονότητες, οι οποίες βρίσκονται στην ίδια ομάδα υπαγωγής με τα υποκείμενα και ότι, τα υποκείμενα, τα περισσότερο ιδεολογικά κοντινά στη μειονότητα, είναι τα πλέον ευαίσθητα στη διαβρωτική επίδραση της ψυχολογιοποίησης. Η εγκαθίδρυση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της μειονοτικής πηγής και στις ιδέες ή τη συμπεριφορά της, επιδρώντας στο επίπεδο των κοινωνικών αναπαραστάσεων, που διαμορφώνει γι' αυτήν ο πληθυσμός, ενεργοποιεί *κοινωνικές διακρίσεις εναντίον της, ανύπαρκτες στο παρελθόν* (βλ. *Παπαστάμου* 1989γ, σελ. 384 κ.ε.).

Πιο συγκεκριμένα, και όπως έδειξαν οι Papastamou, Mugny και Kaiser (1980, ο.π.), ο προσανατολισμός των υποκειμένων, που απο ιδεολογική άποψη βρίσκονται κοντά στη μειονότητα, σε μια ψυχολογιοποιητική ερμηνεία των θέσεών της, τα υποχρεώνει στο να μειώσουν τη συμφωνία τους με τις θέσεις αυτές. Μάλιστα, η πτώση της μειονοτικής επιρροής στα υποκείμενα αυτά αφορά τόσο στο άμεσο όσο και στο έμμεσο επίπεδο (Papastamou 1986). Ταυτόχρονα, στο επίπεδο της αναπαράστασης της μειονότητας, η ψυχολογιοποίηση προκαλεί στα κοντινά υποκείμενα, ανάδειξη της μειονοτικής ανισορροπίας και συγκάλυψη της αντικειμενικότητας της. Οι κοινωνικές διακρίσεις δηλαδή, που ενεργοποιεί η ψυχολογιοποίηση ενάντια στη μειονότητα, δεν περιορίζονται, για τα κοντινά σ' αυτήν υποκείμενα, μόνο στο έκδηλο επίπεδο. Τα

υποκείμενα αυτά φαίνονται ιδιαίτερα ευαίσθητα στα κοινά σημεία, που έχουν με τη μειονότητα, με αποτέλεσμα, σε συνθήκες ενεργοποίησης του ψυχολογικού ντετερμινισμού, να απορρίπτουν τις μειονοτικές θέσεις.

Τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά για τα υποκείμενα, που απο ιδεολογική άποψη είναι απομακρυσμένα απο τη μειονότητα. Τα υποκείμενα αυτά αποδεικνύονται ανευαίσθητα στο χειρισμό της ψυχολογιοποίησης. Πιο συγκεκριμένα, η ενεργοποίηση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας δε μεταβάλλει το μέγεθος της ασκούμενης επιρροής αλλά ούτε και την (όντως αρνητική) αναπαράσταση, που συγκροτούν τα υποκείμενα αυτά για τη μειονότητα. Είτε λοιπόν υπάρξει πειραματική ενεργοποίηση της ψυχολογικής αιτιολογίας είτε όχι, στα μακρινά υποκείμενα "...η ψυχολογίζουσα εξήγηση των μειονοτικών συμπεριφορών (που έρχονται σε αντίθεση με τις δικές τους) μοιάζει να ενεργοποιείται "αυθόρμητα" και αποτελεί αδιάσπαστο τμήμα του "ρεπερτορίου" που διαθέτουν για να τις κατανοούν και να τις στιγματίζουν" (Παπαστάμου ο.π. σελ. 400).

Η εγγραφή της δυναμικής της ψυχολογιοποίησης στο πλαίσιο των διομαδικών σχέσεων, που διέπουν τα φαινόμενα κοινωνικής επιρροής, φωτίζει απο πολλές πλευρές τους μηχανισμούς, διαμέσου των οποίων αυτή η αναγωγιστική στρατηγική ερμηνείας των μειονοτικών συμπεριφορών ενεργοποιεί κοινωνικές διακρίσεις και εμποδίζει τη μεταστροφή.

Στο πείραμα των Mugny, Kaiser et Papastamou (1983), το οποίο χρησιμοποιεί το πειραματικό υπόδειγμα της ξενοφοβίας (βλ. Παπαστάμου ο.π.), μια Ελβετική (αυτόχθονη) ή αλλοδαπή μειονότητα προβάλλει θέσεις υπέρ των ξένων, που ζούν και εργάζονται στην Ελβετία. Επίσης, τα μισά υποκείμενα προσανατολίζονται στην εγκαθίδρυση ενός ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της μειονοτικής πηγής και στο περιεχόμενο των θέσεών της (συνθήκες ψυχολογιοποίησης), ενώ για τα άλλα μισά (συνθήκες μη ψυχολογιοποίησης) δεν διευκρινίζεται η ψυχολογική φύση της αιτιολογίας αυτής. Τέλος, σαν τρίτη μεταβλητή χρησιμοποιείται ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς τη μειονότητα. Ο χωρισμός σε "ξενόφιλα" και "ξενόφοβα" υποκείμενα γίνεται με βάση μια ερώτηση κατά το pre-test, στην οποία τα υποκείμενα καλούνται να δηλώσουν το επιθυμητό, γι' αυτούς, ποσοστό των ξένων, που πρέπει να βρίσκονται στην Ελβετία.

Τα ευρήματα του πειράματος αυτού, όσον αφορά στην αναπαράσταση, που διαμορφώνουν τα υποκείμενα για τη μειονοτική πηγή, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και αποκαλύπτουν περαιτέρω τους μηχανισμούς, βάσει των οποίων η ψυχολογιοποίηση προκαλεί ή επιτείνει κοινωνικές διακρίσεις. Κατ' αρχάς και ανεξάρτητα απο την ψυχολογιοποίηση, η απλή κατηγοριοποίηση της μειονότητας με όρους εξω-ομάδας προκαλεί εναντίον της κοινωνικές διακρίσεις. Έτσι, η αλλοδαπή μειονότητα προσλαμβάνεται, μέσα απο μια διάσταση εθνοκεντρικού προβληματισμού, σαν

περισσότερο άκαμπτη, μεροληπτική και υστερόβουλη ενώ παράλληλα αποκρύπτεται η αντικειμενικότητα και ο ξενόφιλος και προοδευτικός χαρακτήρας των θέσεών της. Επίσης, τα υποκείμενα με ξενόφιλη τοποθέτηση, γενικά και ανεξάρτητα απο την εθνική ταυτότητα της μειονότητας, την αξιολογούν περισσότερο θετικά απ' ό,τι τα ξενόφοβα, σαν πιο σταθερή και ευλίγιστη, προσλαμβάνοντας ταυτόχρονα σε μεγαλύτερο βαθμό την αντικειμενικότητα, τον προοδευτισμό και την ανθρωπιστική διάσταση, που διέπει τον προβληματισμό της.

Το πιο ενδιαφέρον όμως στοιχείο έγκειται στην αλληλεπίδραση, ανάμεσα στην εθνική ταυτότητα της πηγής και την ενεργοποίηση ή μη του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας. Η ψυχολογιοποίηση επιτείνει την πρόσληψη του άκαμπτου χαρακτήρα αποκλειστικά και μόνο της αυτόχθονης μειονότητας, χωρίς να προσφέρει τίποτα στις ήδη υπάρχουσες διακρίσεις εναντίον της αλλοδαπής μειονότητας. Επιπλέον, η ψυχολογιοποίηση της αυτόχθονης μειονότητας εμποδίζει την αναγνώριση της ξενόφιλης-εναλλακτικής θέσης της, καθώς και της αντικειμενικότητάς της, χωρίς και πάλι να προκαλεί καμιά αλλαγή στην αναπαράσταση της αλλοδαπής μειονότητας.

Με λίγα λόγια, η ψυχολογιοποίηση αναστέλλει την επικύρωση των μειονοτικών ιδεών, εμποδίζοντας την αποσύνδεσή τους απο την κοινωνική ταυτότητα της πηγής. Με τον τρόπο αυτό ενισχύεται η διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, εις βάρος της διαδικασίας επικύρωσης, ειδικά στις περιπτώσεις εκείνες, κατά τις οποίες υπάρχει αυξημένη ευαισθησία στη σχέση με τη μειονοτική πηγή: για το τμήμα του πληθυσμού που, απο ιδεολογική άποψη, βρίσκεται κοντά στη μειονότητα και για τη σχέση με τη μειονότητα, η οποία μοιράζεται την ίδια ομάδα υπαγωγής με τον πληθυσμό.

Αυτό που θα κάνουμε στο επόμενο πείραμα, είναι να διερευνήσουμε, άν ένας διαφορετικός κάθε φορά τρόπος νομιμοποίησης του ψυχολογικού ντετερμινισμού στα μάτια των υποκειμένων, έχει επίδραση στον τρόπο ενεργοποίησής του, ανάλογα με το βαθμό ιδεολογικής τους εγγύτητας πρός την πηγή και την κατηγοριακή υπαγωγή της τελευταίας.

Σ΄αυτό το πείραμα χρησιμοποιούμε το πειραματικό υπόδειγμα των Αλβανών λαθρομεταναστών και ο χειρισμός της κατηγοριακής υπαγωγής της πηγής γίνεται στη βάση της εθνικής ταυτότητας της μειονότητας, η οποία υποστηρίζει θέσεις ευνοϊκές για τη μεταχείριση των Αλβανών λαθρομεταναστών από την Ελληνική κοινωνία. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά στην πηγή της ψυχολογιοποίησης και θέτει διαφορετικούς τρόπους θεμελίωσης και συνακόλουθα απόδοσης εγκυρότητας στην ψυχολογιοποιητική ερμηνεία ιδεών και συμπεριφορών. Επίσης, η αρχική στάση των υποκειμένων στο ζήτημα των ξένων στη χώρα μας χρησιμοποιείται σαν τρίτη μεταβλητή.

Τα όσα είπαμε μέχρι τώρα, πιστεύουμε πως συνηγορούν υπέρ της άποψης ότι, μια περισσότερο κανονιστική νομιμοποίηση της ψυχολογιοποίησης, ως επίσημης

πολιτικής ή επιστημονικά τεκμηριωμένης πρακτικής, θα λειτουργήσει σαν στρατηγική αντίστασης ενάντια στην αυτόχθονη μειονότητα, ειδικά για τα υποκείμενα, τα οποία δέχονται, ως ένα βαθμό, τις ξενόφιλες θέσεις της μειονότητας. Για τα δε υποκείμενα, με περισσότερο ξενόφοβη τοποθέτηση, η θεσμική κατοχύρωση της ψυχολογιοποίησης θα επιτείνει τον εθνοκεντρικό τρόπο σκέψης τους, επιτείνοντας τις αρνητικές κοινωνικές διακρίσεις και για την αυτόχθονη και για την αλλοδαπή μειονότητα.

ΠΕΙΡΑΜΑ 4

1. Μ Ε Θ Ο Δ Ο Σ

163 υποκείμενα φοιτητές και των δυο φύλων κατανεμήθηκαν στις έξι πειραματικές συνθήκες. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με προσωπική συνέντευξη, η διάρκεια της οποίας ήταν σαρανταπέντε λεπτά περίπου. Το κάθε υποκείμενο συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο υπό την επίβλεψη του πειραματιστή.

Υποκείμενα, τα οποία απάντησαν ελλιπώς ή διέκοψαν από μόνα τους τη συμμετοχή στο πείραμα, δεν συμπεριελήφθησαν στην ανάλυση.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Στην πρώτη φάση, που διαρκούσε δέκα λεπτά, τα υποκείμενα απαντούσαν στα αρχικά δημογραφικά ερωτήματα και στο ερώτημα γιά το ποσοστό των ξένων, που θα επιθυμούσαν να βρίσκεται στην Ελλάδα, με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας καθώς και στα επτά γενικά ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων που ζουν στην Ελλάδα (παράρτημα 3). Η αφαίρεση του μέσου όρου των τριών προτάσεων με ξενόφοβο περιεχόμενο απο το μέσο όρο των τεσσάρων προτάσεων, που εκφράζουν ξενόφιλη τοποθέτηση, χρησιμοποιήθηκε σαν μεταβλητή, για το χωρισμό των υποκειμένων μας, ανάλογα με την αρχική τους τοποθέτηση πάνω στο ζήτημα των ξένων, που βρίσκονται στη χώρα μας (m = -.852, για το σύνολο των υποκειμένων των πειραματικών συνθηκών). Τα υποκείμενα με μέσο όρο στη μεταβλητή αυτή μεγαλύτερο απο τη διάμεσο (median = -.875) χαρακτηρίστικαν σαν **ξενόφιλα**, ενώ αυτά με μέσο όρο μικρότερο απο τη διάμεσο ως **ξενόφοβα**.

Αμέσως μετά, στην πειραματική φάση, που διαρκούσε γύρω στα δεκαπέντε λεπτά, ακολουθούσε η η υποβολή του πειραματικού ερεθίσματος και η εισαγωγή των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών.

Η πρώτη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορούσε στην κατηγοριακή υπαγωγή της πηγής.:

Στις συνθήκες "εσωομάδας" τα υποκείμενα πληροφορούνταν ότι, το κείμενο - ερέθισμα **"είναι γραμμένο από τα μέλη μιας μειονοτικής ομάδας Ελλήνων και εκφράζει τις θέσεις τους πάνω στο ζήτημα των Αλβανών λαθρομεταναστών στη χώρα μας".**

Επιπλέον, για να ενταχθεί ο χειρισμός της μειονοτικής ταυτότητας της πηγής, δινόνταν η πρόσθετη πληροφορία ότι **"... σύμφωνα με μια πρόσφατη δημοσκόπηση με τις απόψεις που εκφράζει η μειονοτική αυτή ομάδα, συμφωνεί μια μικρή μόνη μειοψηφία (8 %) της Ελληνικής Κοινής Γνώμης.**

Στις δε **συνθήκες "εξωομάδας"** τα υποκείμενα με τον ίδιο τρόπο πληροφορούνταν ότι **"το κείμενο είναι γραμμένο από τα μέλη μιας Αλβανικής μειονοτικής ομάδας".** Με

τον ίδιο τρόπο, όπως και στην περίπτωση της εσωομάδας, εντείνονταν ο χειρισμός της μειονοτικής ταυτότητας της πηγής. Οι θέσεις της Αλβανικής μειονότητας φέρονταν να έχουν την υποστήριξη μόνο μιας μικρής μειοψηφίας (8 %) της Αλβανικής Κοινής Γνώμης.

Τέλος, ακολουθούσε μια παράγραφος, κοινή σ' όλες τις συνθήκες, για να κρατηθεί σταθερός ο κανόνας ερμηνείας της μειονοτικής παρέμβασης. :

"Μέσα από το κείμενο αυτό, η ομάδα που το έγραψε, προσπαθεί <u>να κάνει προπαγάνδα</u> στους αναποφάσιστους και να τοποθετηθεί ενάντια στην <u>ξενοφοβία</u> και το <u>ρατσισμό</u>".

Στη συνέχεια και στην ίδια σελίδα, ακολουθούσε μια παράγραφος - κοινή επίσης σ' όλες τις πειραματικές συνθήκες, για τον προσανατολισμό των υποκειμένων σε μια ψυχολογιοποητική ανάγνωση του μηνύματος. Τα υποκείμενα προτρέπονταν να διαβάσουν προσεκτικά το κείμενο, **προσπαθώντας να σχηματίσουν γνώμη για τα ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των μελών της μειονοτικής ομάδας, που το έγραψε.**

Κατόπιν γινόνταν η εισαγωγή της μεταβλητής, που αφορούσε στην πηγή της ψυχολογιοποίησης:

- σε μια πρώτη περίπτωση δίνονταν στα υποκείμενα η πληροφορία ότι, το να προσπαθήσουν να σχηματίσουν γνώμη για τα ιδιαίτερα ψυχολογικά χαρακτηριστικά των συγγραφέων του κειμένου **"... αποτελεί πρακτική που συνήθως χρησιμοποιούν <u>οι λειτουργοί της εξουσίας</u> (στην προκειμένη περίπτωση ο Εκπρόσωπος Τύπου του Υπουργείου εξωτερικών): το να ερμηνεύουν και να αξιολογούν τις ιδέες κάποιου με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του".**

- σε μια δεύτερη περίπτωση πηγή της ψυχολογιοποίησης ήταν **<u>οι ειδικοί.</u> "Κάτι τέτοιο αποτελεί πρακτική, που συνήθως χρησιμοποιούν οι ειδικοί (Ψυχολόγοι, Κοινωνιολόγοι): το να ερμηνεύουν και να αξιολογούν τις ιδέες κάποιου με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του".**

- ενώ τέλος, σε μια τρίτη περίπτωση η μέθοδος ερμηνείας και αξιολόγησης των ιδεών κάποιου με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του, αποδίδονταν με τον ίδιο τρόπο στον **<u>μέσο πολίτη</u>.**

"Κάτι τέτοιο αποτελεί πρακτική, που συνήθως χρησιμοποιεί ο <u>μέσος πολίτης:</u>
το να ερμηνεύει και να αξιολογεί τις ιδέες κάποιου με βάση τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του".

Μετά την ανάγνωση του κειμένου της μειονοτικής πηγής (Ελληνικής ή Αλβανικής), γινόνταν η μέτρηση της ενεργοποιούμενης ψυχολογιοποίησης, ως συνάρτησης του τρόπου νομιμοποίησής της. Με τη βοήθεια 12 ψυχολογικών χαρακτηριστικών, 6 θετικών (ορθολογιστές, επιεικείς, αντικειμενικοί, διανοητικά ευέλικτοι, ρεαλιστές, ισορροπημένοι) και 6 αρνητικών (γεμάτοι προκατάληψη, διανοητικά άκαμπτοι, ανισόρροποι, αυταρχικοί, λογικά

ασυνάρτητοι, παράλογοι) τα υποκείμενα έπρεπε να εκφράσουν, με τη βοήθεια μιας επταβάθμιας κλίμακας (1=καθόλου, 7=απόλυτα), το βαθμό κατά τον οποίο, σύμφωνα με τη γνώμη τους, καθένα από τα χαρακτηριστικά αυτά εξηγεί το λόγο για τον οποίο, τα μέλη της μειονοτικής ομάδας υποστηρίζουν τις συγκεκριμένες ιδέες.

Για το λόγο αυτό τα υποκείμενα καλούνταν σε κάθε περίπτωση να φανταστούν τον εαυτό τους **"... στη θέση του Εκπροσώπου Τύπου του Υπουργείου Εξωτερικών..." (για την κατηγορία Εξουσία)**

"στη θέση του Ειδικού Ψυχολόγου..." για την κατηγορία Ειδικοί"

"στη θέση ενός Απλού Πολίτη ..." για την κατηγορία Πολιτης"

"... στον οποίο ζητείται να κρίνει το περιεχόμενο των ιδεών του κειμένου"

Με τον τρόπο αυτό, τα υποκείμενα οδηγούνταν κάθε φορά σ' ένα διαφορετικό (ανάλογα με την υπόθεσή μας) τύπο ενεργοποίησης του ψυχολογικού ντετερμινισμού, για την κρίση των θέσεων της πηγής, μέσα ακριβώς από ένα διαφορετικό πρίσμα νομιμοποίησης και απόδοσης εγκυρότητας σ' αυτή τη μέθοδο ερμηνείας των κοινωνικών συμπεριφορών.

Αμέσως μετά την ανάγνωση του κειμένου-ερεθίσματος, ακολουθούσε το post-test, το οποίο διαρκούσε γύρω στα είκοσι λεπτά και αποτελούνταν από: το ερωτηματολόγιο γνώμης (8 *ερωτήματα άμεσα και 8 έμμεσα*), *το ερωτηματολόγιο αιτιότητας, στο οποίο τα* υποκείμενα καλούνταν να δηλώσουν, σε ποιο βαθμό καθένας από τους επτά λόγους, που τους παρουσιάζονταν, εξηγεί την αιτία, για την οποία η μειονότητα υποστηρίζει στο κείμενο-ερέθισμα τις συγκεκριμένες ιδέες, τα ερωτηματολόγια του είδους διαπραγμάτευσης, στα οποία τα υποκείμενα έκριναν αν ταιριάζουν ή όχι στον τρόπο έκφρασής τους με το μειονοτικό κείμενο τέσσερα επιχειρήματα (ευκτικό/ανθρωπιστικό, επιτακτικό/ανθρωπιστικό, επιτακτικό/πολιτικό, ευκτικό/πολιτικό) και με τα οποία εξέφραζαν τον βαθμό προσωπικής συμφωνίας ή διαφωνίας τους, το ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής, ενώ τέλος τα υποκείμενα καλούνταν να προτείνουν ξανά το ποσοστό των ξένων, που νόμιμα θάπρεπε να βρίσκονται στην Ελλάδα.

2). ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α). Ανάδυση της Ψυχολογιοποίησης.

Μετά την αντιστροφή της κλίμακας των έξι ψυχολογικών χαρακτηριστικών με θετικό περιεχόμενο, διαμορφώσαμε μια μεταβλητή συνολικής ψυχολογιοποίησης, στην οποία το 7 σήμαινε την απόλυτη απόδοση αρνητικού ψυχολογικού προφίλ. Η ανάλυση διακύμανσης της μεταβλητής αυτής έδειξε μια αλληλεπίδραση ($F2/162 = 2.32$ $p<.10$) μεταξύ της εθνικής ταυτότητας της μειονότητας και της πηγής του τρόπου θεμελίωσης της ψυχολογιοποίησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μέσος όρος αιτιολόγησης των μειονοτικών ιδεών με ψυχολογικούς χαρακτηρισμούς (7=απόλυτα αρνητική ψυχολογική αιτιολόγηση). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) 4.74 (1.00)	(n=28) 4.76 (1.13)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) 4.58 (1.04)	(n=28) 4.27 (1.24)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) 4.02 (1.08)	(n=26) 4.62 (1.14)

Το πρώτο πράγμα, που παρατηρούμε στον πίνακα 1 είναι ότι, η Ελληνική μειονότητα κινητοποιεί λιγότερο εναντίον της αρνητικούς ψυχολογικούς χαρακτηρισμούς, όταν πηγή της ψυχολογιοποίησης είναι ο μέσος πολίτης (m=4.02). Μάλιστα στη συνθήκη αυτή, η ψυχολογιοποίηση είναι μικρότερη (στατιστικά μιλώντας) και από τη συνθήκη "εξουσία" (m=4.74, t=2.48 p<.016) και από τη συνθήκη, όπου πηγή της είναι οι ειδικοί (m=4.58, t=1.95 p<.057). Με άλλα λόγια η αυτόχθονη μειονότητα κινητοποιεί πιο εύκολα εναντίον της αρνητικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά, σαν αποτέλεσμα της "θεσμικά" κατοχυρωμένης όψης της ψυχολογιοποίησης.

Στην περίπτωση της αλλοδαπής μειονότητας, τα υποκείμενα είναι λιγότερο διατεθειμένα, να κινητοποιήσουν αρνητικές ψυχολογικές ερμηνείες εναντίον της, στην περίπτωση, που πηγή της ψυχολογιοποίησης είναι οι "ειδικοί" (m=4.27).

Εχουμε λοιπόν έτσι μια πρώτη σκιαγράφηση, του πώς οι δυναμικές του ευρύτερου πεδίου επιρροής διευκολύνουν την ανάδυση της ψυχολογιοποίησης, ως στρατηγικής αντίστασης στη μειονοτική επιρροή. Η αυτόχθονη μειονότητα βάλλεται κυρίως από τη θεσμική, την πιο επίσημη θα λέγαμε κατοχύρωση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας μεταξύ ιδεών και χαρακτηριστικών, ως πρακτική πολιτική και επιστημονική. Απο την άλλη πλευρά, η αλλοδαπή μειονότητα ψυχολογιοποιείται το ίδιο αρνητικά και από τον επίσημο κρατικό παράγοντα και από το μέσο πολίτη, ο οποίος εναντίον αυτής είναι περισσότερο διατεθειμένος (m=4.62) να κινητοποιήσει αρνητικές ψυχολογικές ερμηνείες (Ελληνική μειονότητα/πολίτης: m=4.02 t=-1.93 p<.06).

Η αρνητική ψυχολογιοποίηση της Αλβανικής μειονότητας λοιπόν, απο τα υποκείμενα, νομιμοποιείται απο πλατειά κοινωνική συναίνεση, ενώ η αρνητική ψυχολογιοποίηση της Ελληνικής μειονότητας νομιμοποιείται απο τη θεσμική κατοχύρωση της ψυχολογιοποιητικής πρακτικής.

Απο' δώ και πέρα έχει ενδιαφέρον να δούμε την υφή και το περιεχόμενο, που παίρνει σε κάθε συνθήκη η ενεργοποιούμενη ψυχολογιοποίηση. Για το λόγο αυτό υποβάλλαμε σε μια παραγοντική ανάλυση με περιστροφή τύπου varimax το ερωτηματολόγιο των δώδεκα ψυχολογικών χαρακτηρισμών. Υπενθυμίζουμε ότι, οι κλίμακες

των θετικών χαρακτηριστικών έχουν αντιστραφεί, ώστε το 7 να ανταποκρίνεται σε απόλυτα άρνητική ψυχολογική αιτιολόγηση.

Οι τρείς παράγοντες, που βγήκαν, έχουν ως εξής:

Τα χαρακτηριστικά με υψηλό κορεσμό στον πρώτο παράγοντα (41.1% της συνολικής διακύμανσης) είναι:

ρεαλιστές (+.77) (m= 5.32)
ορθολογιστές (+.76) (m= 5.15)
ισορροπημένοι (+.75) (m= 4.53)
αντικειμενικοί (+.74) (m= 5.42)
παράλογοι (+.70) (m= 4.28)
λογικά ασυνάρτητοι (+.62) (m= 4.14)

Στον παράγοντα αυτό αποδίδεται η **εμφάνιση της ψυχολογιοποίησης με τη μορφή άρνησης του ορθολογικού και ισορροπημένου χαρακτήρα της πηγής.**

Ο δεύτερος παράγοντας (11.4% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται από τα στοιχεία:

αυταρχικοί (+.77) (m= 3.98)
άκαμπτοι (+76) (m= 4.54)
προκατειλημμένοι (+60) (m= 4.55)
ανισόρροποι (+.58) (m= 3.66)

και σημαίνει την **ανάδειξη του άκαμπτου και ανισόρροπου στοιχείου στην ψυχολογική αιτιολόγηση της μειονοτικής συμπεριφοράς.**

Τέλος, τα στοιχεία που συνιστούν τον τρίτο παράγοντα (8.5% της συνολικής διακύμανσης) είναι:

επιεικείς (+80) (m= 3.96)
διανοητικά ευέλικτοι (+.46) (m= 4.53)

και καλύπτουν ακριβώς την **άρνηση αναγνώρισης του ευλίγιστου και διαλλακτικού χαρακτήρα της πηγής.**

Η ανάλυση διακύμανσης των μέσων παραγοντικών δεικτών και των τριών παραγόντων, μας διαφωτίζει αρκετά για τον τρόπο εμφάνισης της ψυχολογιοποίησης και συνακόλουθα για το περιεχόμενο και το είδος του δεσμού ψυχολογικής αιτιότητας, που τα υποκείμενα είναι διατεθειμένα να εγκαθιδρύσουν σε κάθε περίπτωση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα, ο οποίος εκφράζει τη συγκάλυψη του ορθολογικού και ισορροπημένου χαρακτήρα της πηγής.
Το πρόσημο + σημαίνει άρνηση ορθολογικότητας και ψυχολογικής ισορροπίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) +.52 (.82)	(n=14) -.16 (.79)	(n=12) +.08 (1.06)	(n=14) +.38 (.72)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) -.20 (.83)	(n=14) -.23 (1.34)	(n=13) +.04 (1.01)	(n=14) -.19 (1.05)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) -.41 (1.12)	(n=10) +.13 (1.25)	(n=11) +.09 (.84)	(n=16) +.02

Η ανάλυση διακύμανσης μας δίνει μια αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών και της μεταβλητής, που αφορά στην ξενόφιλη ή ξενόφοβη τοποθέτηση των υποκειμένων, για τον πρώτο παράγοντα ($F2/162 = 2.263$ $p<.10$). Φαίνεται καθαρά ότι η ανάδυση της ψυχολογιοποίησης με τη μορφή απόρριψης του ορθολογικού και ισορροπημένου χαρακτήρα της μειονότητας χαρακτηρίζει αποκλειστικά την ψυχολογιοποιητική πρακτική της εξουσίας, ειδικά στην περίπτωση, που στόχος είναι η αυτόχθονη μειονότητα. Επιπλέον, τα ξενόφιλα υποκείμενα, τα περισσότερο κοντινά στην μειονότητα υιοθετούν περισσότερο αυτή τη μορφή ψυχολογιοποίησης εναντίον της αυτόχθονης ($m=+.52$), παρά της αλλοδαπής μειονότητας ($m= -.16$, $t=2.28$ $p<.03$), και μόνο όταν πηγή της είναι η εξουσία (ειδικοί/Ελληνική μειονότητα $m=-.20$, $t=2.41$ $p<.022$ και πολίτης/Ελληνική μειονότητα $m=-.41$, $t=2.54$ $p<.018$).

Τα υποκείμενα λοιπόν τα περισσότερο κοντινά στη μειονότητα, που ως γνωστόν (Papastamou, Mugny Kaiser 1983) είναι και τα περισσότερο ευάλωτα στην ψυχολογιοποίηση, κινητοποιούν αυτόν τον τρόπο επίλυσης της σύγκρουσης ταύτισης, που αισθάνονται με την αυτόχθονη μειονότητα, αρνούμενα τον ορθολογικό και ισορροπημένο χαρακτήρα της, αποκλειστικά και μόνον, όταν τους προσφέρεται ως μέθοδος επίσημα και θεσμικά κατοχυρωμένη.

Από την άλλη πλευρά, τα ξενόφοβα (ιδεολογικά απομακρυσμένα από τη μειονότητα) υποκείμενα ακολουθούν την "επίσημα κατοχυρωμένη" μέθοδο άρνησης του ορθολογικού χαρακτήρα, κυρίως εναντίον της αλλοδαπής μειονότητας ($m=+.38$) και μάλιστα σε βαθμό που διαφέρει από την αντίστοιχη εφαρμογή της από τα κοντινά υποκείμενα ($m=-.16$, $t=-1.89$ $p<.07$).

Αυτό που συμπεραίνεται λοιπόν καθαρά είναι ότι, η δυναμική εμφάνισης της ψυχολογιοποίησης, ως θεσμικά κατοχυρωμένης μεθόδου επίθεσης εναντίον του ορθολογικού χαρακτήρα της μειονότητας, υπακούει στο είδος της σύγκρουσης, που αισθάνονται τα υποκείμενα, ανάλογα με την ιδεολογική τους απόσταση και την διομαδική διάσταση, που διέπει τη σχέση τους με την πηγή.

Τα ξενόφιλα υποκείμενα επιλύουν τη σύγκρουση ταύτισης με την Ελληνική μειονότητα, καταφεύγοντας σ' έναν επίσημο κανόνα ψυχολογιοποιητικής ερμηνείας ενώ τα ξενόφοβα υποκείμενα διευκολύνονται με τον ίδιο τρόπο στην απόρριψη των θέσεων της αλλοδαπής μειονότητας, πιστοποιώντας έτσι το "νομοταγή εθνοκεντρικό" τους χαρακτήρα.

Η ανάλυση διακύμανσης του δεύτερου παράγοντα μας πληροφορεί για τη δυναμική της ψυχολογιοποίησης ως μεθόδου, που χρησιμοποιείται από τους ειδικούς και τον μέσο πολίτη.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του δεύτερου παράγοντα, ο οποίος εκφράζει την ανάδειξη του άκαμπτου και ανισόρροπου χαρακτήρα της μειονότητας. Το πρόσημο + εκφράζει μια αυξημένη αιτιολόγηση της μειονοτικής συμπεριφοράς με όρους ακαμψίας και ψυχολογικής ανισορροπίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) -.01 (1.20)	(n=14) +.29 (1.08)	(n=12) +.21 (.76)	(n=14) -.16 (1.40)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) +.35 (.77)	(n=14) -.34 (1.00)	(n=13) +.22 (1.01)	(n=14) -.13 (1.04)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) -.53 (1.01)	(n=10) +.23 (.91)	(n=11) +.06 (.59)	(n=16) -.11 (.89)

Υπάρχει μια αλληλεπίδραση, ανάμεσα στην εθνική ταυτότητα της πηγής και τον τρόπο θεμελίωσης της ψυχολογιοποίησης, όσον αφορά στην ανάδυσή της με όρους ακαμψίας και απόδοσης ψυχολογικής ανισορροπίας ($F2/162 = 2.30$ $p<.10$). Ανεξάρτητα από την ιδεολογική απόσταση των υποκειμένων από τη μειονότητα, όταν ψυχολογιοποιούν οι ειδικοί, η συμπεριφορά της Ελληνικής μειονότητας αιτιολογείται ως πιο άκαμπτη και ανισόρροπη ($m=+.29$) από τη συμπεριφορά της Αλβανικής ($m=-.24$, $t=-2.11$ $p<.039$). Το αντίστροφο συμβαίνει στην περίπτωση που, πηγή της ψυχολογιοποίησης είναι ο μέσος πολίτης. Εκεί, η Ελληνική μειονότητα θεωρείται λιγότερο άκαμπτη και ανισόρροπη ($m=-.27$) απ' ό,τι η Αλβανική ($m=+.02$) και αυτό αποκλειστικά και μόνο από τα ξενόφιλα υποκείμενα ($m=-.53$ για την Ελληνική και $m=+.23$ για την Αλβανική μειονότητα, $t=-1.93$ $p<.067$). Τα ξενόφιλα υποκείμενα επίσης είναι αυτά που, θεωρούν την Ελληνική μειονότητα λιγότερο άκαμπτη και ανισόρροπη, όταν ψυχολογιοποιεί ο μέσος πολίτης ($m=-.53$) απ' όταν ψυχολογιοποιούν οι ειδικοί ($m=+.35$, $t=2.63$ $p<.014$).

Παρατηρείται λοιπόν μια συναίνεση στην χρήση της ψυχολογιοποίησης, με τη μορφή της ακαμψίας και της ανισορροπίας, τόσο από τα ξενόφιλα όσο και από τα ξενόφοβα υποκείμενα, όταν ακριβώς αυτή νομιμοποιείται από τον επιστημονικό λόγο, και εναντίον της Ελληνικής μειονότητας. Σε άλλες περιπτώσεις όμως, η ιδεολογική απόσταση των υποκειμένων από τη μειονότητα εμπλέκεται στον τρόπο και την ένταση εμφάνισης της ψυχολογιοποίησης. Ετσι τα ξενόφιλα (κοντινά) υποκείμενα, όταν η ψυχολογιοποιητική

πρακτική αποδίδεται στο μέσο πολίτη, προσλαμβάνουν σαν πιο ευλίγιστη και ισορροπημένη την Ελληνική (m=-.53) παρά την Αλβανική μειονότητα (m=+.23, t=-1.93, p<.067), και αυτό σε μεγαλύτερη ένταση απ' ό,τι το κάνουν τα ξενόφοβα (μακρινά) υποκείμενα (m=+.06, t=-1.81 p<.084). Τα υποκείμενα δηλαδή, τα πιο κοντινά στην αυτόχθονη μειονότητα επωφελούνται από μια απλή ή λιγότερο κανονιστική τεκμηρίωση της ψυχολογιοποίησης, για να εκφράσουν τη συμπάθειά τους προς αυτήν. Επίσης, τα ίδια αυτά υποκείμενα έχουν κυρίως την τάση να αποδίδουν σε μικρότερο βαθμό τη συμπεριφορά της αλλοδαπής μειονότητας σε ακαμψία και ανισορροπία (m=-.34), όταν ο ψυχολογιοποιητικός λόγος τεκμηριώνεται ως εξειδικευμένος επιστημονικός.

Η ανάλυση διακύμανσης του τρίτου παράγοντα, ο οποίος εκφράζει την άρνηση *αναγνώρισης επιείκιας και διανοητικής ευελιξίας, δείχνει κατ' αρχάς ότι, αυτή η εκδοχή* ψυχολογιοποίησης στρέφεται εναντίον της της αλλοδαπής (m = +.27) παρά της αυτόχθονης μειονότητας (m=-.27 F1/162 =11.684 p<.001).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του τρίτου παράγοντα, ο οποίος εκφράζει την άρνηση αναγνώρισης του επιεικούς και διανοητικά ευλίγιστου χαρακτήρα της μειονότητας. Το πρόσημο "+" εκφράζει αυξημένη άρνηση αναγνώρισης με όρους επιείκιας και διανοητικής ευλιγισίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:	ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) -.39 (.75)	(n=14) -.09 (1.16)	(n=12) -.31 (.86)	(n=14) +.77 (.62)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗ ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) -.05 (.99)	(n=14) +.19 (.96)	(n=13) -.15 (.93)	(n=14) +.32 (1.10)
ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) -.44 (1.33)	(n=10) +.13 (.66)	(n=11) -.32 (.77)	(n=16) +.25 (1.12)

Ο πίνακας 4 δείχνει επίσης ότι, η Αλβανική μειονότητα ψυχολογιοποιείται περισσότερο κατ' αυτόν τον τρόπο (πάντοτε σχετικά με την Ελληνική) στην περίπτωση της εξουσίας (m=+.34 έναντι m=-.35 της Ελληνικής, t=-2.84 p<.007) και στην περίπτωση του μέσου πολίτη (m=+.21 έναντι m=-.39 της Ελληνικής t=-2.07 p<.044). Επίσης αν λάβουμε υπόψη μας και την ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων, παρατηρούμε ότι η αλλοδαπή μειονότητα ψυχολογιοποιείται περισσότερο από τα ξενόφοβα υποκείμενα (m=+.44 έναντι m=+.07 των μακρινών, t=-1.72 p<.089) και αυτό συμβαίνει κατά βάση στην περίπτωση της επίσημης κατοχύρωσης της ψυχολογιοποίησης (m=+.77, m=-.09 για τα ξενόφιλα, t=-2.44, p<.024

Β). Ερμηνεία του Δεσμού Αιτιότητας

Το ερωτηματολόγιο αιτιότητας μπορεί να μας διαφωτίσει σε βάθος για το είδος της διασύνδεσης, που κάνουν τα υποκείμενα, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγής και το περιεχόμενο των ιδεών της, όταν τους ζητείται να αιτιολογήσουν τη συμπεριφορά της, με δεδομένη σε κάθε συνθήκη την ένταση και την υφή της ενεργοποιούμενης ψυχολογιοποίησης. Μπορούμε έτσι να κατανοήσουμε πιο σφαιρικά τη συνολική γνωστική διεργασία των υποκειμένων στη διαπραγμάτευση της σύγκρουσης, μέσα απο ένα πρίσμα ψυχολογικού ντετερμινισμού.

Η παραγοντική ανάλυση έδειξε ότι συνολικά η ερμηνεία του δεσμού αιτιότητας δομείται γύρω απο τρείς παράγοντες.

Ο πρώτος παράγοντας (32.2% της συνολικής διακύμανσης) αποτελείται απο τις προτάσεις:

- απλά έχει δίκηο, είναι αντικειμενική (+.80) (m=2.58)
- υπερασπίζεται ανθρωπιστικά ιδεώδη (+.79) (m=3.56)
- υπηρετεί έτσι καλύτερα τα στενά πολιτικά της συμφέροντα (-.73) (m=5.21).

Ο παράγοντας αυτός **αιτιολογεί τις μειονοτικές ιδέες, αποδίδοντάς τες στη σταθερή αφοσίωση της πηγής σε ανθρωπιστικά ιδεώδη.**

Ο δεύτερος παράγοντας (19.1% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τις αιτιολογήσεις:

- οι ιδέες αυτές εκφράζουν καλύτερα την προσωπικότητα των μελών της (+.85) (m=4.30)
- εκφράζει μια αξία της εθνικής της κουλτούρας (+.65) (m=3.39)

Ο παράγοντας αυτός **εκφράζει μια ψυχολογιοποιητικής υφής αιτιολόγηση, καθώς αποδίδει τη διασύνδεση ανάμεσα στο ψυχολογικό προφίλ της ομάδας (Papastamou et Mugny 1990, Papastamou et Kaiser 1986) και κάποια αξία χαρακτηριστική της ταυτότητάς της.**

Ο τρίτος παράγοντας (16.4% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται απο τις αιτιολογήσεις:

- οι καθημερινές εξωτερικές συνθήκες κρίσης την υποχρεώνουν (+.72) (m=4.12)
- είναι περιθωριακή (-.72) (m=4.06).

Ο παράγοντας αυτός **αντιπαραβάλει δυο εξηγήσεις, οι οποίες συνιστούν μια αιτιολόγηση των μειονοτικών ιδεών, βασιζόμενη σε εξωτερικούς παράγοντες και συνθήκες και πάντως όχι σε κάποιο χαρακτηριστικό της ταυτότητας της πηγής.**

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον πρώτο παράγοντα αιτιότητας. Το πρόσημο "+" εκφράζει μεγαλύτερη αιτιολόγηση των μειονοτικών ιδεών με όρους υποστήριξης ανθρωπιστικών αρχών. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) -. 04 (.90)	(n=28) -. 23 (.97)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) +. 03 (1.03)	(n=28) +. 02 (1.17)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) +. 43 (.89)	(n=26) -. 17 (.96)

Η ανάλυση διακύμανσης όσον αφορά τον πρώτο παράγοντα, παρουσιάζει μια διαφοροποίηση με βάση την εθνική υπαγωγή της πηγής. Η Ελληνική μειονότητα θεωρείται πιο αντικειμενική, ότι υπερασπίζεται περισσότερο ανθρωπιστικά ιδεώδη και υπηρετεί λιγότερο τα στενά της πολιτικά συμφέροντα (m = +.13) απ' ό,τι η Αλβανική (m=-.13 F1/162 = 2.693, p<.10). Παρουσιάζεται δηλαδή συγκριτικά μια μεγαλύτερη τάση στην περίπτωση της Ελληνικής μειονότητας, να αποδοθούν οι ιδέες της στη σταθερή υπεράσπιση ανθρωπιστικών αρχών και όχι σε σκοπιμότητες πολιτικού ανταγωνισμού. Βλέποντας τον πίνακα 5 όμως, παρατηρούμε ότι εξ' ολοκλήρου η τάση αυτή αφορά την Ελληνική μειονότητα, όταν η ψυχολογιοποίηση αποδίδεται ως πρακτική στον μέσο πολίτη (m=+43) και μάλιστα σε βαθμό, που διαφέρει σημαντικά από τη συνθήκη εξουσία/Ελληνική μειονότητα (m=-.04 t=1.91 p<.062) και τη συνθήκη πολίτης/Αλβανική μειονότητα (m=-.17 t=2.33 p<.024). Στη συνθήκη δηλαδή, κατά την οποία η ψυχολογιοποίηση εμφανίζεται λιγότερο, προβάλλεται από τα υποκείμενα μια απόδοση των μειονοτικών ιδεών στην σταθερή υποστήριξη ανθρωπιστικών αρχών, οι οποίες, λόγω ακριβώς της γενικής αποδοχής τους, είναι ικανές να προσφέρουν την αναγκαία νομιμοποιητική βάση για την υποστήριξη μιας επιχειρηματολογίας.

Ο δεύτερος παράγοντας, που εκφράζει όπως είδαμε μια ψυχολογιοποιητικής κατεύθυνσης αιτιολόγηση, είναι ευαίσθητος στο βαθμό ιδεολογικής απόστασης των υποκειμένων από την πηγή (F1/162 = 8.566 p<.004).

Πραγματικά, τα ξενόφιλα - πιο κοντινά στην πηγή υποκείμενα εγκαθιδρύουν περισσότερο από τα ξενόφοβα (m=+.23 και m=-.24 αντίστοιχα), τον ψυχολογικό δεσμό αιτιότητας, ανάμεσα στα συλλογικά χαρακτηριστικά της πηγής και τις ιδέες, που σταθερά αυτή υποστηρίζει.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για το δεύτερο παράγοντα αιτιότητας. Το πρόσημο "+" εκφράζει αυξημένη εγκαθίδρυση του δεσμού Ψυχολογικής αιτιότητας, για την εξήγηση των ιδεών της μειονότητας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) +.15 (1.17)	(n=14) +.03 (1.09)	(n=12) +.09 (1.09)	(n=14) -.33 (.97)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) +.70 (.96)	(n=14) -.16 (.80)	(n=13) -.45 (.89)	(n=14) -.34 (1.04)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) +.18 (.80)	(n=10) +.48 (.69)	(n=11) -.09 (1.10)	(n=16) -.24 (1.03)

Η αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών με την αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων για τον παράγοντα αυτό ($F2/162 = 2.171$ $p<.11$) δείχνει ότι, τα κοντινά, ξενόφιλα υποκείμενα, χρησιμοποιούν την ψυχολογιοποιητική εξήγηση στην περίπτωση της Ελληνικής μειονότητας, κυρίως όταν πηγή ψυχολογιοποίησης είναι οι ειδικοί ($m=+.70$), περισσότερο απ' ό,τι το κάνουν για την Αλβανική ($m=-.16$, $t=2.68$ $p<.012$) και περισσότερο απ΄ό,τι το κάνουν τα ξενόφοβα υποκείμενα ($m=-.45$, $t=3.32$ $p<.003$). Επιβεβαιώνεται δηλαδή ακόμη μια φορά η ευαισθησία των υποκειμένων αυτών σε ψυχολογικής υφής αιτιολογήσεις (Papastamou, Mugny et Kaiser 1980). Συγκρίνοντας τα αποτελέσματα αυτά με τα αποτελέσματα του πίνακα 3, παρατηρούμε ότι, η επιστημονική τεκμηρίωση της ψυχολογιοποίησης υποχρεώνει τα ξενόφιλα υποκείμενα, να εγκαθιδρύσουν τον ψυχολογικό δεσμό αιτιότητας ενάντια στην αυτόχθονη μειονότητα, τονίζοντας τον άκαμπτο και ανισόρροπο χαρακτήρα της.

Ο τρίτος παράγοντας είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στους πειραματικούς χειρισμούς και εξηγεί αρκετά, σχετικά με το ευρύτερο πλαίσιο ανάδυσης της ψυχολογιοποίησης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον τρίτο παράγοντα αιτιότητας.
Το πρόσημο "+" σημαίνει απόδοση των ιδεών της πηγής σε εξωτερικές συνθήκες κρίσης και όχι στον περιθωριακό της χαρακτήρα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) -.46 (.77)	(n=28) +.03 (1.14)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) -.42 (.83)	(n=28) +.67 (.92)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) +.12	(n=26) +.07 (.97)

Οπως φαίνεται στον πίνακα 7, ο παράγοντας αυτός είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στην εθνική ταυτότητα της πηγής ($F1/162 = 12.258$ $p<.001$). Η Ελληνική μειονότητα δηλαδή θεωρείται σαν περισσότερο περιθωριακή και λιγότερο υποχρεωμένη από εξωτερικές

συνθήκες κρίσης (m=-.27) απ' ό,τι η Αλβανική (m=+.26). Με άλλα λόγια, οι ιδέες της αυτόχθονης μειονότητας αποδίδονται στον σταθερά περιθωριακό της χαρακτήρα, θεωρούμενες ότι, εκφράζουν έτσι ένα μόνιμο στοιχείο, που συνολικά την χαρακτηρίζει. Η κινητοποίηση του κανόνα εσωτερικότητας ενάντια στην εσωομαδική μειονότητα (Mugny, Kaiser et Papastamou 1983) και η ανάδειξη κεντρικών στοιχείων του ψυχολογικού της προφίλ (Papastamou et Kaiser 1986) χαρακτηρίζουν ιδιαίτερα τη θεσμικά κατοχυρωμένη μεθόδευση της ψυχολογιοποίησης. Αυτό δείχνει ακριβώς η σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην ταυτότητα της μειονότητας και την πηγή της ψυχολογιοποίησης (F2/162 = 4.986 p<.008). Ο σταθερά περιθωριακός χαρακτήρας της Ελληνικής μειονότητας θεωρείται σαν βάση των ιδεών της στις δύο περιπτώσεις που, η ψυχολογιοποίηση αποτελεί επίσημη (m=-.46) ή επιστημονική (m=-.42) πρακτική και μάλιστα με τρόπο που, διαφέρει σημαντικά από την περίπτωση απόδοσης της ψυχολογιοποίησης στην πρακτική του μέσου πολίτη (m=+.12, t=-2.41 p<.02 για τη διαφορά με τη συνθήκη εξουσίας και t=-2.19 p<.033 για τη διαφορά με τη συνθήκη των ειδικών). Παρατηρώντας και τον πίνακα 1, βλέπουμε ότι υπάρχει μια πλήρης ανταπόκριση των αποτελεσμάτων αυτών, με το μεγαλύτερο βαθμό κινητοποίησης αρνητικών ψυχολογικών χαρακτηριστικών ενάντια στην αυτόχθονη μειονότητα, όταν πηγή της ψυχολογιοποίησης είναι η εξουσία και οι ειδικοί.

Μια περισσότερο κανονιστική νομιμοποίηση της ψυχολογιοποιητικής ερμηνείας, ως επίσημης πολιτικής και επιστημονικής πρακτικής, είναι περισσότερο αποτελεσματική ενάντια σε μια εσωομαδική μειονότητα, καθώς υποχρεώνει τα υποκείμενα, ανεξάρτητα από την ιδεολογική τους εγγύτητα προς την πηγή, να αισθανθούν τη σύγκρουση ταύτισης σε μεγαλύτερο βαθμό και να αναγκαστούν να χρησιμοποιήσουν απόλυτες αναγωγιστικές αιτιολογήσεις των ξενόφιλων ιδεών, βάσει σταθερών γνωρισμάτων των φορέων τους.

Όσον αφορά στην Αλβανική μειονότητα, παρατηρούμε ότι η επιστημονική νομιμοποίηση της ψυχολογιοποιητικής ερμηνείας κινητοποιεί μια γνωστική δραστηριότητα, που δεν περιορίζει την απόδοση των ιδεών της σε στιγματιστικού τύπου χαρακτηριστικά (m=+.67). Αντίθετα τα υποκείμενα στρέφονται σε εξωτερικές αιτιολογήσεις, σε βαθμό που διαφέρει σημαντικά και από τη συνθήκη εξουσίας (m=+.03, t=-2.29 p<.026) και από τη συνθήκη του απλού πολίτη (m=+.07, t=-2.33 p<.024) αλλά και απο την αντίστοιχη συνθήκη της αυτόχθονης μειονότητας (m=-.42 t=-4.68 p<.0001). Ανατρέχοντας και πάλι στον πίνακα 1, βλέπουμε την ίδια ακριβώς δομή αποτελεσμάτων. Η επιστημονική τεκμηρίωση της ψυχολογιοποίησης δηλαδή οδηγεί σε λιγότερο αρνητική ψυχολογική αιτιολόγηση των ιδεών της Αλβανικής μειονότητας.

Συμπερασματικά, οι συνθήκες Ελληνική μειονότητα/μέσος πολίτης και Αλβανική μειονότητα/ειδικοί, είναι αυτές όπου παρατηρείται η μικρότερη ενεργοποίηση αρνητικών ψυχολογικών αιτιολογήσεων (βλ. πίνακα 1). Η εγκαθίδρυση του δεσμού αιτιότητας μεταξύ ιδεών και προσωπικότητας της μειονότητας δηλαδή είναι τέτοια, ώστε είναι πιο εύκολη η

αναγνώριση του ευλίγιστου χαρακτήρα της και ο προβληματισμός σχετικά με τις εξωτερικές συνθήκες εκφοράς του μηνύματός της.

Η θεσμική κατοχύρωση της ψυχολογιοποίησης, ως επίσημης πολιτικής πρακτικής και επιστημονικής μεθόδου, διευκολύνει, στην περίπτωση της αυτόχθονης μειονότητας, την επίλυση της σύγκρουσης ταύτισης, μέσω της αναγωγής των ξενόφιλων ιδεών της στα σταθερά αρνητικά ψυχολογικά χαρακτηριστικά της.

Όσον αφορά στην Αλβανική μειονότητα, η επιστημονική κατοχύρωση της ψυχολογιοποίησης δε συμφύρει δεσμευτικά στοιχεία εθνικής ταυτότητας. Σαν αποτέλεσμα, η ψυχολογική αιτιολογία των μειονοτικών ιδεών αποκτά εναν, θα λέγαμε, ερευνητικό "ακαδημαϊκό" προσανατολισμό, με σκοπό την ερμηνεία του τρόπου σκέψης της εξωομάδας και των εξωτερικών αντικειμενικών συνθηκών, που υπαγορεύουν το λόγο της.

Γ) Πρόσληψη του Είδους Διαπραγμάτευσης.

Ο βαθμός ομοιότητας ανάμεσα στα τέσσερα επιχειρήματα και το μειονοτικό μήνυμα δεν είναι ευαίσθητος στους πειραματικούς χειρισμούς. Η μόνη στατιστικά σημαντική διαφορά, που παρατηρείται, αφορά στην περίπτωση της Ελληνικής μειονότητας, όταν πηγές ψυχολογιοποίησης είναι η εξουσία και οι ειδικοί. Στην περίπτωση αυτή, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα θεωρείται ότι, μοιάζει περισσότερο με το μήνυμα της μειονότητας, όταν ψυχολογιοποιεί η εξουσία (m=5.41) παρά όταν ψυχολογιοποιούν οι ειδικοί (m=4.34, t=2.00 p<.051). Πρόκειται για τις δύο συνθήκες, όπου η αναδυόμενη ψυχολογιοποίηση είναι ιδιαίτερα έντονη, γεγονός ωστόσο, που δεν απαγορεύει κάποιου είδους γνωστική δραστηριότητα έντονη, των υποκειμένων σχετικά με το είδος διαπραγμάτευσης της πηγής.

Εκεί όμως, που υπάρχουν ιδιαίτερα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα είναι στον βαθμό αποδοχής από τα υποκείμενα των δύο περισσότερο συγκρουσιακών επιχειρημάτων, του επιτακτικού/ανθρωπιστικού και του επιτακτικού/πολιτικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Μέσοι όροι αποδοχής του επιτακτικού/ανθρωπιστικού και του επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος σε 7βαθμια κλίμακα. Το 7 σημαίνει απόλυτη συμφωνία. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ			
		ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ/ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ		ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ/ ΠΟΛΙΤΙΚΟ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) 3.67 (2.25)	(n=28) 3.50 (2.19)	(n=27) 2.15 (1.43)	(n=28) 2.25 (1.82)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) 3.14 (2.03)	(n=28) 4.21 (2.10)	(n=29) 2.03 (1.27)	(n=28) 2.79 (1.77)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) 4.08 (2.27)	(n=26) 3.27 (2.13)	(n=25) 2.88 (1.81)	(n=26) 2.00 (1.55)

Αυτό που πρέπει κατ' αρχάς να παρατηρήσουμε στον πίνακα 8 είναι ότι, σ' όλες ανεξαίρετα τις συνθήκες τα υποκείμενα προτιμούν σαφώς το επιτακτικό/ανθρωπιστικό από το αντίστοιχο πολιτικό επιχείρημα.

Επίσης, τόσο όσον αφορά στο επιτακτικό/ανθρωπιστικό όσο και στο επιτακτικό/πολιτικό, υπάρχει μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση ανάμεσα στην πηγή της ψυχολογιοποίησης και στην εθνική υπαγωγή της μειονότητας (F2/162 = 2.984 p<.054 για το ανθρωπιστικό και F2/162 = 2.978 p<.054 για το πολιτικό). Και τα δύο επιχειρήματα, γίνονται περισσότερο αποδεκτά στη συνθήκη Ελληνική μειονότητα/πολίτης και Αλβανική μειονότητα/ειδικοί, στις συνθήκες δηλαδή, που εμφανίζεται η μικρότερη ψυχολογιοποίηση και άρα υπάρχει περισσότερος ελεύθερος χώρος για τη διαδικασία επικύρωσης. Μάλιστα, στην περίπτωση των ειδικών, η συνθήκη με την αλλοδαπή μειονότητα είναι αυτή, στην οποία παρατηρείται η μεγαλύτερη αποδοχή των δύο επιχειρημάτων. Το μόνο στοιχείο διαφοράς μεταξύ των δύο επιχειρημάτων είναι ότι το ανθρωπιστικό επιχείρημα στην περίπτωση , που ψυχολογιοποιεί η εξουσία, γίνεται περισσότερο αποδεκτό στη συνθήκη της Ελληνικής μειονότητας, ενώ για το πολιτικό στην αντίστοιχη περίπτωση διαπιστώνεται μια ασθενής αντίστροφη τάση.

Ειδικότερα, για το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα υπάρχει μια αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών με το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς την πηγή (F2/162 = 3.545 p<.031). Φαίνεται δηλαδή ότι, τα ξενόφιλα ή ξενόφοβα υποκείμενα επεξεργάζονται διαφορετικά μια σύγκρουση με οξυμμένο πολιτικό χαρακτήρα, η οποία προκαλείται απο μειονότητα (αυτόχθονη ή αλλοδαπή), υπο διαφορετικό κάθε φορά πρίσμα θεμελίωσης ενός ψυχολογικού τρόπου πρόσληψης.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Μέσοι όροι αποδοχής σε 7βάθμια κλίμακα, του επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος (7 = απόλυτη συμφωνία). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) 2.20 (1.57)	(n=14) 2.86 (2.21)	(n=12) 2.08 (1.31)	(n=14) 1.64 (1.08)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) 1.75 (1.18)	(n=14) 3.21 (1.53)	(n=13) 2.38 (1.33)	(n=14) 2.36 (1.95)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) 3.50 (1.91)	(n=10) 1.90 (1.29)	(n=11) 2.09 (1.38)	(n=16) 2.06 (1.73)

'Ετσι, όπως δείχνει ο πίνακας 9, τα ξενόφιλα-κοντινά υποκείμενα αποδέχονται περισσότερο το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα στην περίπτωση που, ψυχολογιοποιεί ο πολίτης την Ελληνική μειονότητα (m=3.50) και οι ειδικοί την αλλοδαπή (m=3.21). Πρόκειται για τις περιπτώσεις όπου, όπως έχουμε δεί, τα υποκείμενα και ιδιαίτερα τα κοντινά διαχειρίζονται λιγότερο κανονιστικά την ψυχολογιοποίηση ως στρατηγική αντίστασης και

ενεργοποιούν λιγότερο αρνητικές ψυχολογικές αιτιολογήσεις. Αντίθετα, στη συνθήκη Ελληνική μειονότητα/ειδικοί παρατηρείται η μικρότερη αποδοχή απο τα κοντινά υποκείμενα(m=1.75, για την αντίστοιχη συνθήκη Αλβανικής μειονότητας: m=3.21, t=-2.90, p<.008). Το γεγονός αυτό οφείλεται στην αυξημένη ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης και μάλιστα με όρους ακαμψίας και ανισορροπίας (βλ. πίνακα 3). Στην περίπτωση που πηγή της ψυχολογιοποίησης είναι η εξουσία, υπάρχει μεγαλύτερη αποδοχή στη συνθήκη της αλλοδαπής μειονότητας (m=2.86, έναντι m=2.20 στη συνθήκη της αυτόχθονης μειονότητας), όπου τα κοντινά υποκείμενα δε βιώνουν τη γνωστή σύγκρουση ταύτισης. Αντίθετα, όταν ψυχολογιοποιεί ο απλός πολίτης, υπάρχει μεγαλύτερη αποδοχή στη συνθήκη της Ελληνικής μειονότητας(m=3.50), καθώς στην αντίστοιχη συνθήκη της Αλβανικής (m=1.90, t=2.45, p<.023), αυτή η πηγή ψυχολογιοποίησης καθιστά περισσότερο ενεργά τα στοιχεία κοινής εθνικής ταυτότητας, με αποτέλεσμα το μπλοκάρισμα της επικύρωσης απο τα ξενόφιλα υποκείμενα.

Στην περίπτωση των ξενόφοβων-μακρινών υποκειμένων, όταν πηγή της ψυχολογιοποίησης είναι οι ειδικοί, δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ Αλβανικής και Ελληνικής μειονότητας (m=2.36 και m=2.38 αντίστοιχα). Πράγματι, στην τελευταία αυτή συνθήκη - σε αντίθεση με τα ξενόφιλα υποκείμενα (m=1.75) - τα περισσότερο ξενόφοβα αποδέχονται συγκριτικά περισσότερο το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα.

Συγκριτικά μιλώντας τώρα, για τη συμπεριφορά των ξενόφιλων και ξενόφοβων υποκειμένων στο εσωτερικό κάθε συνθήκης, παρατηρούμε ότι, στις συνθήκες Ελληνική μειονότητα/εξουσία (ξενόφιλα: m=2.20, ξενόφοβα: m=2.08) και Ελληνική μειονότητα/πολίτης (ξενόφιλα: m=3.50, ξενόφοβα: m=2.09, t=2.14, p<.043), τα ξενόφιλα υποκείμενα αποδέχονται περισσότερο το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα. Το αντίστροφο συμβαίνει στην περίπτωση που, οι ειδικοί ψυχολογιοποιούν την Ελληνική μειονότητα (ξενόφιλα: m=1.75, ξενόφοβα: m=2.38). Όσον αφορά δε, στις συνθήκες της Αλβανικής μειονότητας, τα ξενόφιλα-κοντινά υποκείμενα είναι αυτά, τα οποία αποδέχονται περισσότερο το επιχείρημα και στις δυο περιπτώσεις θεσμικής κατοχύρωσης της ψυχολογιοποίησης (εξουσία: για τα ξενόφιλα m=2.86, για τα ξενόφοβα m=1.64, t=1.84, p<.081, ειδικοί: για τα ξενόφιλα m=3.21, για τα ξενόφοβα m=2.36). Στην περίπτωση τέλος, που ψυχολογιοποιεί ο απλός πολίτης, σημειώνεται μια ασθενής αντίστροφη τάση: τα ξενόφοβα υποκείμενα αποδέχονται το επιχείρημα περισσότερο απο τα ξενόφιλα (m=2.06 και m=1.90, αντίστοιχα).

Γ) Το Ποσοστό των Ξένων στην Ελλάδα

Τα αποτελέσματα για τα δυο επιτακτικά επιχειρήματα μας διαφωτίζουν σχετικά με την ένταση και το περιεχόμενο των θέσεων, που τα υποκείμενα είναι διατεθειμένα να διαχειριστούν και να εσωτερικεύσουν, ενώπιον μιας μειονότητας, σε συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες διομαδικών σχέσεων και θεμελίωσης της ψυχολογιοποίησης. Η εσωτερίκευση της σύγκρουσης, τόσο μέσα από την ανθρωπιστική όσο και μέσα από την πολιτική διάσταση επιχειρηματολογίας, αποτελεί ένα δείκτη πραγματικής μεταστροφής, προς την υποστήριξη θέσεων υπέρ των ξένων και μάλιστα σε θέματα περισσότερο συγκεκριμένα. Η πολιτικά και επιστημονικά τεκμηριωμένη ψυχολογιοποίηση, εναντίον της αυτόχθονης μειονότητας, εμποδίζει την επικύρωση των μειονοτικών θέσεων, ειδικά στα ξενόφιλα υποκείμενα. Αντίθετα, η νομιμοποίηση της ψυχολογικής αιτιολογίας, ως πρακτικής του μέσου πολίτη, δεν εμποδίζει την εσωτερίκευση της πολιτικής διάστασης της ξενόφιλης επιχειρηματολογίας, απο τα ίδια αυτά υποκείμενα. Όσον αφορά δε τα ξενόφοβα υποκείμενα, αυτά χρησιμοποιούν τη θεσμικά κατοχυρωμένη ψυχολογιοποίηση (ως πολιτική και επιστημονική πρακτική) σαν στρατηγική αντίστασης στην έμμεση επιρροή της αλλοδαπής μειονότητας.

Οι απαντήσεις των υποκειμένων, πριν και μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, για το ποσοστό των ξένων στην Ελλάδα με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας, συμπληρώνει τη μέτρηση παραγόμενης μεταστροφής. Πράγματι, οι διαφορές στις απαντήσεις των υποκειμένων είναι ιδιαίτερα ευαίσθητες στην αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών με το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς τη μειονότητα ($F2/162 = 5.217$ $p<.006$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Μέσες τιμές αλλαγής, μεταξύ pro- και post-test (σε 16βάθμια κλίμακα), στο ποσοστό των ξένων με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στην Ελλάδα (το + αντιστοιχεί σε αύξηση της μειονοτικής επιρροής). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) -.87 (2.92)	(n=14) +.43 (2.17)	(n=12) -.33 (2.06)	(n=14) -1.21 (2.01)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) -.06 (1.16)	(n=14) +.57 (2.03)	(n=13) -.15 (1.34)	(n=14) .00 (1.52)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) +.64 (2.50)	(n=10) -1.10 (2.18	(n=11) -.82 (1.33)	(n=16) +.06 (.57)

Συγκρίνοντας τους πίνακες 9 και 10 παρατηρούμε ότι, παρουσιάζουν κατά βάση την ίδια δομή αποτελεσμάτων. Τα ξενόφιλα-κοντινά υποκείμενα θεωρούν ότι, πρέπει να αυξηθεί το ποσοστό των ξένων στις συνθήκες της Αλβανικής μειονότητας και στις δύο περιπτώσεις

θεσμικής κατοχύρωσης της ψυχολογιοποίησης (για τη συνθήκη εξουσίας: m=+.43 και για τη συνθήκη ειδικών: m=+.57). Αντίθετα, στην επαφή τους με την Ελληνική μειονότητα, η μόνη αύξηση ποσοστού, που παρατηρείται, είναι στην περίπτωση που, η ψυχολογιοποίηση παρουσιάζεται σαν πρακτική του μέσου πολίτη (m=+.64), σε αντίθεση με την αντίστοιχη συνθήκη της αλλοδαπής μειονότητας, όπου παρατηρείται η μεγαλύτερη μείωση ποσοστού για τα ξενόφιλα υποκείμενα (m=-1.10, t=1.81, p<.084). Πρέπει επίσης να σημειώσουμε ότι, η ψυχολογιοποίηση είναι ιδιαίτερα αποτελεσματική, ως στρατηγική αντίστασης στην μεταστροφή, όταν στρέφεται εναντίον μιας αυτόχθονης (εσωομαδικής) μειονότητας και είναι θεσμικά κατοχυρωμένη σαν επίσημος πολιτικός λόγος (m=-.87). Αντίθετα, μια τέτοια θεσμική θεμελίωσή της λειτουργεί ενισχυτικά για τη μεταστροφή, που παράγει μια εξωομαδική-αλλοδαπή μειονότητα, πάντοτε στα κοντινά σ'αυτήν υποκείμενα (m=+.43). Τέλος, αξιοσημείωτη είναι η διαφορική επενέργεια της ψυχολογιοποίησης ως πρακτικής του μέσου πολίτη, ανάλογα με την εθνική ταυτότητα της μειονότητας. Ετσι, για τα κοντινά υποκείμενα η ψυχολογιοποίηση αυτού του τύπου αντιστρατεύεται την επιρροή της αλλοδαπής μειονότητας (m=-1.10), αποδεικνύοντας με τον τρόπο αυτό την πίεση, που ασκεί στα ξενόφιλα υποκείμενα η υπερκανονιστική διάσταση της εθνικής υπαγωγής ως κεντρικό στοιχείο ταυτότητας.

Όσον αφορά τα ξενόφοβα-μακρινά υποκείμενα, δεν παρατηρείται κανενός είδος μεταστροφή, με τη μορφή αύξησης του προτεινόμενου ποσοστού ξένων στην Ελλάδα. Αντίθετα, σε ορισμένες συνθήκες, η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί για τα υποκείμενα αυτά ως παράγοντας ενισχυτικός της πόλωσής τους σε περισσότερο ξενόφοβη τοποθέτηση. Η ψυχολογιοποίηση της Αλβανικής μειονότητας από την εξουσία(m=-1.21) και της Ελληνικής από το μέσο πολίτη (m=-.82) είναι οι περιπτώσεις με τη μεγαλύτερη μείωση του προτεινόμενου ποσοστού. Είναι ακριβώς οι περιπτώσεις διαφορετικής έκφρασης ενός "νομιμόφρονα εθνοκεντρισμού", ο οποίος είναι ιδιαίτερα εμφανής στο σύνολο των συνθηκών της αυτόχθονης μειονότητας.

Αν τέλος επικεντρωθούμε στο εσωτερικό των συνθηκών, θα παρατηρήσουμε ότι τα ξενόφιλα υποκείμενα προσχωρούν - αντίθετα με τα ξενόφοβα - σε θέσεις υπέρ των ξένων στη συνθήκη που, ο μέσος πολίτης ψυχολογιοποιεί την Ελληνική μειονότητα(ξενόφιλα: m=+.64, ξενόφοβα: m=-.82, t=1.88, p<.075). Το ανίστροφο συμβαίνει στην περίπτωση της Αλβανικής μειονότητας, όπου η πίεση της πλειοψηφίας λειτουργεί καταστροφικά για την παραγόμενη μεταστροφή (ξενόφιλα: m=-1.10, ξενόφοβα: m=+.06). Στις υπόλοιπες συνθήκες της Αλβανικής μειονότητας η ψυχολογιοποίηση (από εξουσία και ειδικούς) διευκολύνει την επιρροή της μόνο στα κοντινά ξενόφιλα υποκείμενα: ((ξενόφιλα: m=+.43, ξενόφοβα: m=-1.21, t=2.08, p<.048, για τη συνθήκη εξουσίας και ξενόφιλα: m=+.57, ξενόφοβα: m=.00).

Συνοπτικά λοιπόν και μέσα απο την αντιστοιχία των πινάκων 9 και 10, συμπεραίνουμε ότι, η πολιτική και επιστημονική τεκμηρίωση της ψυχολογιοποίησης

εμποδίζει την επικύρωση των ιδεών της αυτόχθονης μειονότητας στα ξενόφιλα υποκείμενα, πράγμα που δεν κάνει η θεμελίωσή της, ως πρακτικής του μέσου πολίτη. Απο την άλλη πλευρά, τα ξενόφοβα υποκείμενα ενεργοποιούν την πολιτικά και επιστημονικά κατοχυρωμένη ψυχολογιοποίηση, σαν στρατηγική αντίστασης ενάντια στην επιρροή της αλλοδαπής μειονότητας.

Ε) Εικόνα της Πηγής.

Η παραγοντική ανάλυση, που έγινε στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής έδωσε *έξι παράγοντες, γύρω από τους οποίους δομείται η αναπαράσταση των υποκειμένων για τη* συνολική παρουσία της μειονότητας, και η οποία είναι σε θέση να αποκαλύψει την εις βάθος επενέργεια της ψυχολογιοποίησης.

Ο πρώτος παράγοντας (26.1% της συνολικής διακύμανσης) αποδίδει την **απόκρυψη της αντικειμενικότητας και του εναλλακτικού χαρακτήρα της πηγής** και συγκροτείται από τους χαρακτηρισμούς:

αξιόπιστοι/αναξιόπιστοι (+.74) (m=5.11)
αντικειμενικοί/υποκειμενικοί (+.71) (m=5.29)
ελεύθεροι/υποταγμένοι (+.68) (m=4.30)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι (+.67) (m=4.49)
αυτόνομοι/αλλοτριωμένοι (+.63) (m=4.20)
πρωτότυποι/κοινότυποι (+.59) (m=4.18)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί (+.59) (m=5.11)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι (-.55) (m=3.47)
μεροληπτικοί/αμερόληπτοι (-.49) (m=2.60)
ανισόρροποι/ισορροπημένοι (-.45) (m=3.85)

Ο δεύτερος παράγοντας (13,5% της συνολικής διακύμανσης) **αποδίδει μια αντίληψη σταθερότητας**:

αμερόληπτοι/ενταγμένοι (+.74) (m=5.54)
ασταθείς/σταθεροί (+.71) (m=4.75)
αβέβαιοι/σίγουροι για τον ευατό τους (+.66) (m=4.49)
ηττοπαθείς/φιλόδοξοι (+.49) (m=4.98)
πολιτικοποιημένοι/απολιτικοποίητοι (-.68) (m=2.53)
δυναμικοί/παθητικοί (-.55) (m=2.97)

Ο τρίτος παράγοντας (8,5% της συνολικής διακύμανσης) προβάλει την **ψυχολογική ανισορροπία της πηγής**:

αφύσικοι/φυσιολογικοί (+.70) (m=3.87)

ανισόρροποι/ισορροπημένοι (+.69) (m=3.85)
ασυνάρτητοι/συγκροτημένοι (+.67) (m=3.92)
μειονοτικοί/πλειονοτικοί (+.64) (m=2.28)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί (-.51) (m=5.11)

Ο τέταρτος παράγοντας (5.7% της συνολικής διακύμανσης) **αναδεικνύει την ακαμψία της πηγής:**

κονφορμιστές/αντικονφορμιστές (+.72) (m=4.22)
ευέλικτοι/άκαμπτοι (+.64) (m=4.67)

Ο πέμπτος παράγοντας (4.5% της συνολικής διακύμανσης) **αποδίδει επίσης την ακαμψία και το μονοδιάστατο τρόπο σκέψης της πηγής:**

επίμονοι/υποχωρητικοί (+.80) (m=2.15)
μεροληπτικοί/αμερόληπτοι (+.46) (m=2.60)
δυναμικοί/παθητικοί (+.45) (m=2.97)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι (+.42) (m=3.47)

Τέλος, ο έκτος παράγοντας (4.2% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται από τους χαρακτηρισμούς:

ανεπιεικείς/επιεικείς (+.85) (m=4.53)
αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους (+.36) (m=4.49)
προοδευτικοί/συντηρητικοί (-.46) (m=3.33)

και **αποδίδει τον εναλλακτικό και σταθερά προοδευτικό χαρακτήρα της πηγής.**

Η ανάλυση διακύμανσης, που ακολούθησε, στους μέσους παραγοντικούς δείκτες των έξι παραγόντων δείχνει το βαθμό και την υφή επίδρασης της ψυχολογιοποίησης στον τρόπο πρόσληψης της μειονότητας.

Ο πρώτος παράγοντας περιγράφει ένα βασικό τρόπο λειτουργίας της ψυχολογιοποίησης, ο οποίος συνίσταται στην απόκρυψη του αντικειμενικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας και χαρακτηρίζει την εφαρμογή της ως πρακτικής του μέσου πολίτη εναντίον της αλλοδαπής μειονότητας (m=+.23). Αντίθετα, στη συνθήκη Ελληνικής μειονότητας, η εφαρμογή της ως πρακτικής τέτοιας βρίσκει λιγότερο πρόθυμα τα υποκείμενα, να τη χρησιμοποιήσουν σαν στρατηγική αντίστασης εναντίον της (βλ. και πίνακα 1), γεγονός που επιτρέπει την αναγνώρισή της, σαν οντότητας αντικειμενικής και εναλλακτικής (m=-.27, t=-1.98 p<.054).

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πρώτου παράγοντα της εικόνας. Το "+" εκφράζει αυξημένη άρνηση αναγνώρισης του αντικειμενικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ:		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ:		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=15) -.08 (1.01)	(n=14) -.19 (1.30)	(n=12) -.34 (1.00)	(n=14) +.22 (.97)
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=16) +.04 (.72)	(n=14) -.01 (1.25)	(n=13) +.33 (1.11)	(n=14) +.07 (.98)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=14) -.58 (1.03)	(n=10) +.43 (.77)	(n=11) +.13 (.78)	(n=16) +.10 (.84)

Η αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών με το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς την πηγή (F2/162 = 2.355 p<.098) δείχνει (βλ. πίνακα 11) ότι, η ψυχολογίζουσα πρακτική του μέσου πολίτη διευκολύνει ιδιαίτερα τα ξενόφιλα υποκείμενα, να προσλάβουν την Ελληνική μειονότητα σαν περισσότερο αξιόπιστη, αυτόνομη, ελεύθερη, προοδευτική και ισορροπημένη (m = -.58). Αντίθετα, η ενεργοποίηση της ψυχολογιοποίησης απο τα υποκείμενα αυτά είναι ιδιαίτερα καταστροφική για την εικόνα της αλλοδαπής μειονότητας (m =+.43, t = -2.76, p<.011). Προηγουμένως (πίνακες 9 και 10) είδαμε τη διαφορετική επενέργεια, που έχει η ψυχολογιοποίηση στην ασκούμενη έμμεση επιρροή, στις δυο αυτές περιπτώσεις: η απόκρυψη του αντικειμενικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της αλλοδαπής μειονότητας παρεμποδίζει την επικύρωση των θέσεών της.

Όσον αφορά ειδικότερα στη συνθήκη της αυτόχθονης μειονότητας, η ψυχολογιοποίηση, σαν πρακτική του μέσου πολίτη, προκαλεί απόκρυψη του εναλλακτικού και αντικειμενικού χαρακτήρα της, απο την πλευρά των ξενόφοβων υποκειμένων (m =+.13, για τα ξενόφιλα: m = -.58, t = -1.94, p<.064), γεγονός που έχει σαν άμεσο αντίκτυπο την απο μέρους τους απόρριψη της γενικότερης ξενόφιλης μειονοτικής επιχειρηματολογίας (βλ. πίνακες 9 και 10).

Για τα ξενόφοβα υποκείμενα, αντίστοιχη είναι η αξιοποίηση της ψυχολογικής αιτιολόγησης, σαν στρατηγική αντίστασης στην επιρροή της αλλοδαπής μειονότητας, όταν η στρατηγική αυτή νομιμοποιείται πολιτικά. Σε αντίθεση με την Ελληνική μειονότητα (m = -.34), η ψυχολογιοποιητική ερμηνεία των ιδεών της αλλοδαπής μειονότητας προκαλεί απόκρυψη του αντικειμενικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της (m = +.22), γεγονός που έχει σαν άμεση συνέπεια τη μείωση της επιρροής της (πίνακες 9 και 10, ο.π.).

Γενικότερα, είναι ήδη γνωστή η αρνητική επίδραση της ψυχολογιοποίησης στην εικόνα μιας ενδοομαδικής μειονότητας (βλ. ενδεικτικά Mugny, Kaiser et Papastamou 1983). Κάτι τέτοιο επιβεβαιώνεται πλήρως στο πείραμά μας απο το γεγονός ότι, ο τρίτος παράγοντας, που προβάλει μονοδιάστατα την ψυχολογική ανισορροπία της μειονότητας, χαρακτηρίζει κυρίως την Ελληνική μειονότητα (m = -.21, F2/162 = 6.966, p<.009) παρά την Αλβανική (m = +.21). Το αποτέλεσμα αυτό συμβαδίζει πλήρως μ' αυτό που είδαμε

παραπάνω, για το είδος του δεσμού αιτιότητας, που εγκαθιδρύουν τα υποκείμενα (βλ. πίνακα 7) για την αυτόχθονη μειονότητα, αποδίδοντας τις ιδέες της στον σταθερά περιθωριακό της χαρακτήρα, χωρίς να της αναγνωρίζουν καμιά ευελιξία προσαρμογής στο εξωτερικό περιβάλλον.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του τρίτου παράγοντα της εικόνας. Το "-" παραπέμπει σε αυξημένη πρόσληψη της ψυχολογικής ανισορροπίας της μειονότητας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) -.22 (1.08)	(n=28) +.06 (1.12)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) -.36 (.88)	(n=28) +.23 (.97)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) -.03 (.92)	(n=26) +.34 (.92)

'Οπως δείχνει ο πίνακας 12, τα "κλασσικά" καταστροφικά αποτελέσματα της ψυχολογιοποίησης εναντίον μιας ενδοομαδικής- αυτόχθονης μειονότητας, οφείλονται στη θεσμική της νομιμοποίηση, ως ερμηνευτική στρατηγική της εξουσίας και του ειδικευμένου επιστημονικού λόγου. Μάλιστα, στην τελευταία αυτή περίπτωση παρατηρείται ένα σημαντικά διαφοροποιημένο αποτέλεσμα ($t = -2.41$, $p<.019$) με βάση την εθνική ταυτότητα της πηγής: Η επιστημονική τεκμηρίωση της ψυχολογίζουσας ερμηνείας σκιαγραφεί την αλλοδαπή μειονότητα σαν ισορροπημένη και φυσιολογική ($m = +.23$), ενώ αντίθετα αποδεικνύεται εντελώς διαβρωτική για την εικόνα της Ελληνικής ($m = -.36$).

Ο τονισμός της ακαμψίας και η συνακόλουθη απόκρυψη του σταθερού και αντικειμενικού χαρακτήρα της πηγής, αποτελεί μια επίσης βασική εκδήλωση του καταστροφικού τρόπου επενέργειας της ψυχολογιοποίησης. Η πρόσληψη της μειονότητας στο πείραμά μας μέσω της ακαμψίας (τέταρτος και πέμπτος παράγοντας της εικόνας) είναι ιδιαίτερα ενεργή στην κινητοποίηση της ψυχολογίζουσας ερμηνείας απο την εξουσία. Αυτό ακριβώς φαίνεται στον πίνακα 14. Η νομιμοποίηση της ψυχολογιοποίησης μέσω της εξουσίας οδηγεί σε αυξημένη πρόσληψη της ακαμψίας της μειονότητας ($m =-.20$), τόσο της Ελληνικής όσο και της Αλβανικής, σε αντίθεση με την κατοχύρωση της ψυχολογίζουσας ερμηνείας, ως πρακτικής του μέσου πολίτη ($m =+.26$, $F2/162 = 2.956$, $p<.055$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον τέταρτο παράγοντα της εικόνας. Το "+" εκφράζει αυξημένη πρόσληψη της πηγής με όρους ακαμψίας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) +.41 (.76)	(n=28) -.15 (1.16)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) -.11 (1.06)	(n=28) .00 (1.04)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) -.20 (.72)	(n=26) +.07 (1.11)

ΠΙΝΑΚΑΣ 14

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες του πέμπτου παράγοντα της εικόνας. Το "-" εκφράζει αυξημένη πρόσληψη της ακαμψίας της πηγής. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
ΠΗΓΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΕΞΟΥΣΙΑ	(n=27) -.14 (.86)	(n=28) -.27 (.92)
	ΕΙΔΙΚΟΙ	(n=29) .00 (1.14)	(n=28) -.08 (.88)
	ΠΟΛΙΤΗΣ	(n=25) +.45 (1.21)	(n=26) +.08 (.88)

Η ανάλυση διακύμανσης για το μέσο δείκτη του τέταρτου παράγοντα (πίνακας 13) δίνει μια στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ του τρόπου κατοχύρωσης της ψυχολογιοποίησης και της εθνικής ταυτότητας της πηγής. ($F2/162 = 2.999$, $p<.053$). Έτσι, ο τονισμός της ακαμψίας ως τρόπος επενέργειας της ψυχολογιοποίησης, αφορά την άσκηση της απο την εξουσία, κυρίως εναντίον της αυτόχθονης μειονότητας ($m = +.41$, για την Αλβανική $m = -.15$, $t = 2.15$, $p<.037$). Επιπλέον, ο διαφορετικός βαθμός ανάδειξης της ακαμψίας απο την ψυχολογιοποιητική πρακτική εξουσίας και απλού πολίτη, αφορά επίσης αποκλειστικά την εικόνα της Ελληνικής μειονότητας, τόσο για τον τέταρτο παράγοντα (εξουσία: $m = +.41$, πολίτης: $m = -.20$, $t = 3.01$, $p<.004$), όσο και για τον πέμπτο (πίνακας 14, εξουσία: $m = -.14$, πολίτης: $m = +.45$, $t = 2.00$, $p<.05$).

Συμπερασματικά δηλαδή, η κοινή εθνική υπαγωγή των υποκειμένων με την Ελληνική μειονότητα αλληλεπιδρά με την επίσημη πολιτική κατοχύρωση της ψυχολογιοποίησης, προς την κατεύθυνση ανάδειξης της διαπροσωπικής διάστασης της σύγκρουσης και συνακόλουθα της επίλυσής της, μέσω της αναγωγής στον επίμονο, στενόμυαλο, μεροληπτικό και άκαμπτο χαρακτήρα της μειονότητας.

3.) ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η εγκαθίδρυση του δεσμού αιτιότητας ανάμεσα στις ιδέες και τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά της πηγής, αποτελεί καθ' εαυτήν μια συνολική ερμηνεία της σχέσης επιρροής και άρα μια καθοδηγητική αρχή για τη διαπραγμάτευση και την επίλυση της σύγκρουσης, που δημιουργείται.

Σ' αυτό το πείραμα επιχειρήσαμε μια μικροσκοπική επικέντρωση στους μηχανισμούς και τρόπους ανάδυσης της ψυχολογιοποίησης, ως κανόνα ερμηνείας για την ανάγνωση μειονοτικών συμπεριφορών.

Η ένταση, η υφή και ο προσανατολισμός κινητοποίησης της ψυχολογίζουσας ερμηνείας εναντίον μειονοτικών θέσεων και οντοτήτων, αποτελούν τις παραμέτρους οι οποίες, αποδεικνύουν τον στρατηγικό ρόλο της ψυχολογιοποίησης, ως μηχανισμού εναντίον της καινοτομίας και ως διευκολυντικού παράγοντα της πλειοψηφικής επιρροής.

Ο πειραματικός χειρισμός για τους τρείς τρόπους κοινωνικής θεμελίωσης και απόδοσης εγκυρότητας στην ψυχολογιοποίηση, μας διαφώτισε αρκετά για την αξία χρήσης της ως ανασταλτικού μηχανισμού της επιρροής των μειονοτήτων, ιδιαίτερα των ενδο-ομαδικών αλλά και για τη δυσκολία (...ή απροθυμία) εφαρμογής της ως τέτοιας, απο άτομα ιδεολογικά κοντινά στο μειονοτικό λόγο.

Για πολλοστή φορά αποδείχτηκε ότι, οι ενδο-ομαδικές μειονότητες είναι περισσότερο δεκτικές και ευάλωτες στην εγκαθίδρυση ενός ψυχολογίζοντα ερμηνευτικού δεσμού αιτιότητας. Οι ιδέες της αυτόχθονης μειονότητας αιτιολογούνται σαν απόδειξη του σταθερά περιθωριακού της χαρακτήρα, χωρίς ταυτόχρονα να υπάρχει διάθεση για την εξέταση των εξωτερικών συνθηκών, που τυχόν υπαγορεύουν την υιοθέτηση των ιδεών αυτών. Πρόκειται ακριβώς για έναν εξαιρετικά αποτελεσματικό τρόπο, για την επίλυση της σύγκρουσης ταύτισης, την οποία προκαλεί μια Ελληνική μειονότητα, που σταθερά προβάλλει θέσεις υπέρ των Αλβανών λαθρομεταναστών.

Για άλλη μια φορά επίσης παρατηρούμε τα ξενόφιλα υποκείμενα, να είναι περισσότερο διατεθειμένα να εγκαθιδρύσουν το δεσμό αιτιότητας μεταξύ ιδεών και προσωπικότητας των φορέων τους και να θεωρούν τις ιδέες αυτές σαν έκφραση μιας ευρύτερης κουλτουρας.

Σε γενικές γραμμές και ανεξάρτητα απο την ιδεολογική απόσταση των υποκειμένων, η αυτόχθονη μειονότητα κινητοποιεί ευκολότερα εναντίον της τη θεσμικά κατοχυρωμένη ψυχολογιοποίηση (σαν πρακτική του επίσημου κράτους και της επιστημονικής κοινότητας). Αντίθετα, η ψυχολογίζουσα ερμηνεία σα μέθοδος του μέσου πολίτη δεν παρακινεί αρκετά τα υποκείμενα στη χρήση αρνητικών ψυχολογικών χαρακτηρισμών, για την ερμηνεία του μηνύματος της αυτόχθονης μειονότητας. Η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί σα στρατηγική αντίστασης εναντίον της ενδο-ομαδικής μειονότητας, μόνο αν κανονιστικά δίνεται στα

υποκείμενα σαν αρχή ερμηνείας, περιβεβλημένη με το κύρος της εξουσίας και της επιστημονικής ειδίκευσης.

Σαν πρακτική του μέσου πολίτη, η ψυχολογιοποίηση μπορεί να δώσει μια διάσταση εσωτερικότητας στην υποστήριξη των ιδεών της πηγής. 'Ετσι, όταν ο μέσος πολίτης ψυχολογιοποιεί την αυτόχθονη μειονότητα, αποκλειστικά και μόνο σ' αυτή την περίπτωση οι ιδέες της αιτιολογούνται, σαν απόδειξη σταθερής υποστήριξης ανθρωπιστικών αρχών. Ο σταθερός ανθρωπισμός, μια γενικά παραδεκτή αρχή, γίνεται η νομιμοποιητική οργανωτική βάση της ξενόφιλης επιχειρηματολογίας. Η λιγότερο κανονιστική επιβολή της ψυχολογιοποίησης φαίνεται να διευκολύνει την επικύρωση των θέσεων της αυτόχθονης μειονότητας, καθώς επιτρέπει τον προβληματισμό για τις εξωτερικές συνθήκες εκφοράς του μειονοτικού λόγου και τη διασύνδεση μεταξύ πηγής και μηνύματος. Η διασύνδεση γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε, καθιστά δυνατή την αναγνώριση του ευλίγιστου χαρακτήρα της μειονότητας, χωρίς υπαγωγή των ιδεών της σε κανενός είδους ψυχολογική ανισορροπία.

Στις περιπτώσεις, που στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι η Αλβανική μειονότητα, ο στρατηγικός ρόλος της ψυχολογικής αιτιολογίας αποδεικνύεται ιδιαίτερα έντονος, όταν ψυχολογιοποιεί η κρατική εξουσία και ο μέσος πολίτης. Πρόκειται για τις δυο οντότητες, που συνιστούν τη συντεταγμένη εθνική ενότητα, η οποία έτσι διευκολύνεται στην άμυνά της προς κάθε επιχειρηματολογία, που μπορεί να θεωρηθεί, ότι στρέφεται εναντίον της. Αντίθετα, ο επιστημονικός ψυχολογιοποιητικός λόγος δεν συμφύρει δεσμευτικά στοιχεία εθνικής ταυτότητας και άρα αφήνει τον αναγκαίο χώρο για τη γνωστική διαχείριση τόσο της πολιτικής αλλά κυρίως της ανθρωπιστικής διάστασης της αλλοδαπής επιχειρηματολογίας, υπέρ των λαθρομεταναστών.

Ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς τη μειονότητα αλληλεπιδρά με τον τρόπο κοινωνικής θεμελίωσης της ψυχολογιοποίησης και καθορίζει τη χρήση της, είτε ως μηχανισμού, που διευκολύνει τη διαδικασία επικύρωσης, είτε ως παράγοντα, που επιτείνει τη σύγκρουση, την οποία βιώνει το υποκείμενο και βάσει της ταυτότητας της πηγής.

Τα κοντινά- ξενόφιλα υποκείμενα αποδεικνύονται ιδιαίτερα ευάλωτα στην κανονιστική *νομιμοποίηση της ψυχολογιοποίησης, ως επίσημου κρατικού και επιστημονικού λόγου*, κατευθυνόμενου προς την αυτόχθονη μειονότητα. Στις συνθήκες αυτές τα ξενόφιλα υποκείμενα αισθάνονται μια αυξημένη πίεση απο την εγκαθίδρυση του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας. Το αποτέλεσμα είναι η άρνηση απόδοσης ορθολογικότητας και ισορροπίας (συνθήκη εξουσίας) και η ανάδειξη του άκαμπτου και ανισόρροπου χαρακτήρα της Ελληνικής μειονότητας (συνθήκη ειδικών), στοιχεία τα οποία ανακόπτουν την επιρροή της και τη διάδοση των ξενόφιλων ιδεών. Αντίθετα, στις αντίστοιχες συνθήκες της Αλβανικής μειονότητας, η απόσταση, που δημιουργεί η διαφορετική εθνική υπαγωγή, διευκολύνει την αποσύνδεση πηγής και μηνύματος, κάνει δυνατή την επιρροή, μέσα απο την αναγνώριση

του ευλίγιστου χαρακτήρα της μειονότητας, χωρίς αναγωγή των ιδεών της στον ψυχολογικά ανισόρροπο χαρακτήρα της.

Η παρουσίαση της ψυχολογιοποίησης, σαν πρακτικής του μέσου πολίτη, διευκολύνει τα ξενόφιλα υποκείμενα στην επαναβεβαίωση της αποδοχής ιδεών προερχόμενων μόνο απο την Ελληνική μειονότητα. Στην περίπτωση αυτή, τα κοντινά υποκείμενα επωφελούνται απο τη λιγότερο κανονιστική επιβολή της ψυχολογιοποίησης και τους είναι πιο εύκολη η επίλυση της σύγκρουσης ταύτισης και η αιτιολόγηση των ξενόφιλων ιδεών με όρους ευλιγισίας, ισορροπίας και σταθερής προσήλωσης σε ανθρωπιστικά ιδεώδη. Στην αντίστοιχη περίπτωση ψυχολογιοποίησης της αλλοδαπής μειονότητας, η πίεση, που ασκεί στα ξενόφιλα υποκείμενα η διάσταση της εθνικής ταυτότητας, τα υποχρεώνει να επιστρατεύσουν την ψυχολογιοποίηση σαν στρατηγική αντίστασης της μειονοτικής επιρροής, μέσα απο την άρνηση αναγνώρισης της ευλιγισίας και τη μονοδιάσταση προβολή της ψυχολογικής ανισορροπίας της αλλοδαπής μειονότητας.

'Οσον αφορά στα ξενόφοβα υποκείμενα, αυτά με τη βοήθεια της ψυχολογιοποίησης, απομακρύνονται ακόμα περισσότερο απο τις θέσεις υπέρ των ξένων, σε όλες τις συνθήκες, που στόχος της ψυχολογιοποίησης είναι η Ελληνική μειονότητα. Εκεί δε που χρησιμοποιούν την ψυχολογιοποίηση με μεγαλύτερη ένταση, είναι στην περίπτωση που αυτή παρουσιάζεται σαν πρακτική του επίσημου κράτους εναντίον της Αλβανικής μειονότητας. Με άλλα λόγια, τα υποκείμενα αυτά διευκολύνονται απο την ψυχολογιοποίηση, στο να προβάλλουν τον εθνοκεντρικό τρόπο σκέψης τους, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις, που "προκαλούνται" να το κάνουν: όταν μια Ελληνική μειονότητα προβάλλει ξενόφιλες θέσεις και όταν το επίσημο κράτος προσπαθεί να ανακόψει την προπαγάνδα μιας αλλοδαπής μειονότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11

ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΚΩΝ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΕΠΙΚΥΡΩΣΗΣ

1). Σημασίες της μειονοτικής συμπεριφοράς και διακανονισμός της σύγκρουσης

Έχουμε ήδη αναφερθεί στα όρια της ενδο-ομαδικής διαστρέβλωσης, στα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής και στην ανεπάρκεια του μηχανισμού κοινωνικής κατηγοριοποίησης, να αναστείλει την έμμεση και χρονικά βραδυφλεγή επιρροή των εξωομαδικών μειονοτήτων.

Οι μειονότητες έχουν τη δυνατότητα να θέτουν όρια στις εναντίον τους διακρίσεις. Μέσω της διευθέτησης της συμπεριφοράς τους αυξομειώνουν τη σύγκρουση και της δίνουν ένα διαφορετικό κάθε φορά προσανατολισμό. Αναπροσαρμόζοντας το περιεχόμενο και τη μορφή των επιχειρημάτων τους, διαχειρίζονται ενεργά το στατικό πλαίσιο των εναντίον τους διακρίσεων, πολλές φορές κατορθώνοντας να αντιστρέψουν τη λογική του πρός όφελός τους.

Οι Mugny και Perez (1986) παρατηρούν ότι, στις περιπτώσεις που παρατηρείται αυξημένη μειονοτική επιρροή, αυτή είναι αποτέλεσμα της αντίφασης, η οποία δημιουργείται μεταξύ των αξιολογήσεων και αποδόσεων, που ήδη υπάρχουν λόγω της κατηγοριοποίησης και των νέων σημασιών, που προκύπτουν από τον τρόπο παρέμβασης των μειονοτήτων σ΄αυτό ακριβώς το πλαίσιο κατηγοριοποιήσεων. Έτσι, όταν το υιοθετούμενο είδος συμπεριφοράς και διαπραγμάτευσης "αντιφάσκει" ή βρίσκεται σε ανακολουθία με τη λογική της κατηγοριοποίησης, ενισχύεται η επικύρωση των μειονοτικών θέσεων, λόγω της σύγκρουσης, που το υποκείμενο υποχρεούται να διαχειριστεί και η οποία παράγεται από τη ρήξη, που η μειονότητα προκαλεί στη συνέπεια της λογικής των κατηγοριοποιήσεων. Χαρακτηριστική απόδειξη παρέχει το πείραμα των δυο συγγραφέων (1985), στο οποίο η μεγαλύτερη επιρροή ασκείται από την ενδοομαδική μειονότητα, η οποία υιοθετεί ξενόφιλη επιχειρηματολογία επιτακτικά διατυπωμένη και από την εξωομαδική μειονότητα, η οποία προβάλλει ένα ξενόφιλο λόγο κοινωνικοπολιτικής έμπνευσης αλλά διατυπωμένο μ΄ένα τρόπο περισσότερο μετριοπαθή.

Τα διάφορα είδη συμπεριφοράς και διαπραγμάτευσης της μειονότητας λοιπόν αποκτούν τον ενεργό τους ρόλο ως στρατηγικές επιρροής, εισάγοντας "κοινωνιογνωστικές αμφισημίες" και υπερβαίνοντας το πλαίσιο των κατηγοριοποιήσεων. (Mugny et Perez 1986, Perez et Mugny 1989). Αντίθετα, στις "προβλέψιμες" περιπτώσεις, όταν δηλαδή το υιοθετούμενο ύφος επιβεβαιώνει τις αρχικές σημασίες και αποδόσεις των κατηγοριοποιήσεων, καμιά άσκηση επιρροής δεν είναι εφικτή.

Η σύγκρουση, την οποία δημιουργεί η μειονότητα, αποτελεί τον κεντρικό μηχανισμό άσκησης επιρροής, ανάλογα με την ένταση, την υφή της και τις σημασίες, που ο στόχος επιρροής θα της αποδώσει και οι οποίες σε τελική ανάλυση θα προσανατολίσουν την επίλυσή της και την τελική έκβαση της διαδικασίας επιρροής.

Η σταθερότητα της μειονοτικής συμπεριφοράς, που βρίσκεται στη βάση παραγωγής της σύγκρουσης (Moscovici 1980) είναι αυτή που, σε μεγάλο βαθμό καθορίζει την ένταση και το νόημά της, μέσα από τις δυο διαστάσεις, με τις οποίες εμφανίζεται: τη συγχρονικότητα και τη διαχρονικότητα. Η διαχρονική σταθερότητα, θεωρούμενη σαν η εννιαία και συνεπής συμπεριφορά της μειονότητας μέσα στο χρόνο, προσαρμοζόμενη στα δεδομένα των εξωτερικών συνθηκών (Nemeth, Swedlund and Kanki 1974, Kaiser et Mugny 1987) ενισχύει τη σύγκρουση, καθώς εκφράζει τη βεβαιότητα και εμπιστοσύνη της μειονοτικής πηγής στον εαυτό της και την πρόθεσή της να έρθει σε ρήξη με τους κυρίαρχους κανόνες.

Οι Kaiser και Mugny (ο.π.) προσπάθησαν να ελέγξουν πειραματικά το ρόλο των σημασιών, που προσλαμβάνει η σταθερότητα σε συγκεκριμένες κάθε φορά συνθήκες. Σε μια πρώτη συνθήκη "συγχρονικής σταθερότητας", μια μειονότητα υποστηρίζει θέσεις υπέρ των ξένων στην Ελβετία. Στη δεύτερη συνθήκη, συνθήκη "διαχρονικής σταθερότητας", το κείμενο της πρώτης συνθήκης διαιρείται σε δυο, τα οποία παρουσιάζονται στα υποκείμενα, σαν παρεμβάσεις της ίδιας μειονότητας στον Τύπο, μέσα σ΄ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κάποιων μηνών. Στην τρίτη συνθήκη, συνθήκη επίσης διαχρονικής σταθερότητας, δίνεται στα υποκείμενα μια δικαιολόγηση, μια ερμηνεία για τη δεύτερη παρέμβαση της μειονότητας. Έτσι, το δεύτερο κείμενο παρουσιάζεται σαν αντίδραση της μειονότητας σε εξωτερικές αντικειμενικές συνθήκες, καθώς αποτελεί την απάντησή της στην απόλυση ξένων εργατών απο μια Ελβετική εταιρία, λόγω οικονομικών προβλημάτων.

Πραγματικά, μόνο σ΄αυτή την τρίτη συνθήκη εμφανίζεται μια σχετική τάση χρονικά βραδυφλεγούς επιρροής, κατά τη συμπλήρωση του δεύτερου μετα-τέστ. Η εικόνα της μειονότητας στις διάφορες συνθήκες αποκαλύπτει τον τρόπο, με τον οποίο τα υποκείμενα σημασιοδοτούν τη μειονοτική συμπεριφορά. Στις δυο συνθήκες διαχρονικής σταθερότητας παρατηρείται αυξημένη πρόσληψη του άκαμπτου χαρακτήρα της πηγής, γεγονος που σημαίνει ότι, η διαχρονική σταθερότητα δεν κάνει τίποτε άλλο, από το να αυξάνει την προσλαμβανόμενη σύγκρουση. Εκείνο όμως που διαφοροποιεί τις δυο συνθήκες διαχρονικής σταθερότητας είναι ότι, μόνο στην τρίτη συνθήκη, όπου παρατηρείται μια σχετική βραδυφλεγής επενέργεια, η μειονότητα χαρακτηρίζεται αντικειμενική.

Η διαχρονικά σταθερή συμπεριφορά της μειονότητας λοιπόν θεωρείται νόμιμη και διαιολογημένη καθώς υπαγορεύεται από κάποιες αδιαμφισβήτητες εξωτερικές συνθήκες

κρίσης. Κάτι ανάλογο παρατηρείται και στο πείραμα των Mugny, Kaiser και Papastamou (1983), στο οποίο μια χρονικά βραδυφλεγής επενέργεια επιτυγχάνεται μόνο από μια αλλοδαπή μειονότητα, η οποία προβάλλει ξενόφιλες θέσεις με ανθρωπιστικό χαρακτήρα και της οποίας η συμπεριφορά ερμηνεύεται από τα υποκείμενα σαν απόδειξη αντικειμενικότητας, σαν ανταποκρινόμενη στις εξωτερικές συνθήκες κρίσης και σαν έκφραση της εθνικής της κουλτούρας. Το φαινόμενο μεταστροφής λοιπόν παρατηρείται, όταν συντρέχουν οι προϋποθέσεις για την απόδοση νομιμότητας και τη δικαιολόγηση της μειονοτικής συμπεριφοράς, σε συγκεκριμένες χωροχρονικές συνθήκες.

Οι Kaiser και Mugny χειρίστηκαν πειραματικά τα διαφορετικά ερμηνευτικά πλαίσια, που διευκολύνουν ή αποκλείουν την αναγνώριση της αντικειμενικότητας και την απόδοση νομιμότητας στις μειονοτικές θέσεις. Σ΄ένα πείραμα, εισάγουν διαφορετικές ερμηνείες της διαχρονικής σταθερότητας, προσανατολίζοντας την επεξεργασία της σύγκρουσης, άλλωτε στη σχεσιολογική της διάσταση, άλλωτε στην κοινωνιογνωστική διάσταση περιεχομένου. Τα υποκείμενα έρχονται σε επαφή με δυο κείμενα μιας ξενόφιλης μειονότητας, τα οποία αποτελούν δημόσιες παρεμβάσεις της σε δυο διαφορετικές χρονικές στιγμές. Με τον τρόπο αυτό εγχειρηματοποιείται η διαχρονική μειονοτική σταθερότητα, η οποία όμως δικαιολογείται με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με τις συνθήκες. Στις μισές απ΄αυτές, το δεύτερο κείμενο δικαιολογείται σαν αντίδραση της μειονότητας για την απόλυση ξένων εργατών απο μια Ελβετική εταιρία. Έτσι, η διαχρονική σταθερότητα επικεντρώνει τη σύγκρουση σε μια διάσταση περιεχομένου, υπαγορευμένη από αντικειμενικές εξωτερικές συνθήκες. Στις άλλες μισές συνθήκες, το δεύτερο κείμενο παρουσιάζεται σαν ανταπάντηση της μειονότητας στις κακές κριτικές, που στο μεταξύ είχε δεχτεί, λόγω της πρώτης της παρέμβασης υπέρ των ξένων. Εδώ, η διαχρονική σταθερότητα συνδέεται με μια σύγκρουση περισσότερο σχεσιολογικής υφής. Επιπλέον, οι πειραματιστές παραλλάσουν στις διάφορες συνθήκες τον τρόπο διατύπωσης των δυο κειμένων, εισάγοντας κάθε φορά ένα συγκεκριμένο είδος διαπραγμάτευσης, το οποίο μπορεί να επιδράσει επιπλέον στις σημασίες της διαχρονικής σταθερότητας. Σε δυο πειραματικές συνθήκες, και τα δυο κείμενα διατυπώνονται με ευκτικό ύφος ενώ σε δυο άλλες με επιτακτικό. Στις άλλες μισές συνθήκες, το είδος διαπραγμάτευσης αλλάζει από το πρώτο στο δεύτερο κείμενο. Σε δυο συνθήκες, το πρώτο κείμενο είναι ευκτικό και το δεύτερο επιτακτικό ενώ στις δυο τελευταίες συνθήκες, τα δυο κείμενα διατυπώνονται με την αντίστροφη σειρά.

Οι απαντήσεις των υποκειμένων στο δεύτερο μετα-τέστ δίνουν ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα για την ασκούμενη επιρροή. Στις συνθήκες "αντικειμενικότητας", όπου η μειονότητα αντιδρά σ' ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός, η μεγαλύτερη επιρροή παρατηρείται, όταν η μειονότητα καταλήγει με μια επιτακτική παρέμβαση. Οι αντικειμενικές εξωτερικές συνθήκες κρίσης νομιμοποιούν de facto τη μειονοτική ακαμψία,

ιδίως στη συνθήκη που, αυτή εκδηλώνεται κατά τη δεύτερη παρέμβαση. Όταν αντίθετα, η μειονότητα καταλήγει με ευκτική διατύπωση, καμιά επιρροή δεν εμφανίζεται, λόγω του ότι η μειονοτική σταθερότητα φαίνεται να εξασθενεί, παρά την πίεση και τις απαιτήσεις των εξωτερικών συνθηκών. Το γεγονός αυτό εμφανίζει τη μειονότητα ανίκανη να ανταποκριθεί σ΄ένα πρόβλημα υπαρκτό και να προσφέρει μια εναλλακτική πρόταση επίλυσης.

Στις συνθήκες σχεσιολογικής σύγκρουσης, δεν εμφανίζεται καμιά επιρροή, όταν η μειονότητα υιοθετεί επιτακτικό ύφος και στις δυο παρεμβάσεις της. Στην περίπτωση αυτή, η ακαμψία, που επιδεικνύει, δεν κάνει τίποτε άλλο από το να δικαιολογεί τις εναντίον της επιθέσεις. Αντίθετα, στη συνθήκη ,όπου η μειονότητα παρεμβαίνει αρχικά με ευκτικό ύφος και στη συνέχεια σκληραίνει τη διαπραγμάτευσή της, παρατηρείται αυξημένη, χρονικά έμμεση επιρροή. Πραγματικά, οι επιθέσεις, τις οποίες έχει στο μεταξύ δεχτεί, τη νομιμοποιούν να οξύνει τη σύγκρουση, υιοθετόντας ένα ύφος περισσότερο επιτακτικό.

Το κυριότερο συμπέρασμα, που βγαίνει απ΄όλ΄αυτά, είναι ότι αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη του φαινομένου μεταστροφής αποτελεί η απόδοση από το στόχο επιρροής κάποιας μορφής νομιμότητας στη μειονοτική συμπεριφορά και η ερμηνεία της σύγκρουσης με τέτοιο τρόπο, ώστε να είναι δυνατή η γνωστική επικέντρωση και επεξεργασία στο περιεχόμενο των μειονοτικών θέσεων.

ΠΕΙΡΑΜΑ 5

Στο πείραμα, το οποίο θα παρουσιάσουμε τώρα, διερευνούμε την επίδραση, που έχει στο είδος και την ένταση διαπραγμάτευσης από την πλευρά των υποκειμένων α) η κατηγοριακή υπαγωγή της μειονοτικής πηγής επιρροής και β) ο κανόνας ερμηνείας, ο οποίος προσφέρεται στα υποκείμενα και ο οποίος αναφέρεται στη σκοπιμότητα της μειονοτικής συμπεριφοράς. Το ενδιαφέρον μας εστιάζεται στον τρόπο λειτουργίας των κοινωνικών διακρίσεων, σε συνάρτηση με συγκεκριμένα ερμηνευτικά πλαίσια για τη στοχοθεσία και τη λογική, που διέπει τις μειονοτικές θέσεις.

Χρησιμοποιούμε, όπως και στο προηγούμενο πείραμα, το υπόδειγμα των "Αλβανών λαθρομεταναστών", στο οποίο μια μειονοτική πηγή, αυτόχθονη ή Αλβανική, ανάλογα με τις συνθήκες, εκφράζει θέσεις για μια ευνοϊκή μεταχείριση των Αλβανών λαθρομεταναστών στην Ελλάδα. Για τα μισά υποκείμενα, το μειονοτικό κείμενο υπηρετεί την πρόθεση της πηγής να πείσει τους αναποφάσιστους. Η παροχή ενός τέτοιου ερμηνευτικού πλαισίου, που καθιστά απόλυτα εμφανή την προπαγανδιστική στοχοθεσία της πηγής, πιστεύουμε ότι, είναι σε θέση να οδηγήσει τα υποκείμενα σε αυξημένη αίσθηση σύγκρουσης, κάτι άλλωστε που έχουν δείξει παλιότερα οι Παπαστάμου και Μιούνι (1983) και θα επιτείνει την επικέντρωσή τους στο περιεχόμενο των μειονοτικών θέσεων. Κάτι τέτοιο όμως, πάντοτε με δεδομένο το πλαίσιο της διομαδικής διάκρισης, το οποίο θα δείξει τα όρια αντοχής και επιβολής της λογικής του στο είδος διαπραγμάτευσης, στο οποίο θα επιδοθούν τα υποκείμενα.

Για τα υπόλοιπα υποκείμενα, οι μειονοτικές θέσεις παρουσιάζονται να αποτελούν τη διαμαρτυρία της μειονότητας, για τις απελάσεις των Αλβανών λαθρομεταναστών, στις οποίες "κατά καιρούς προβαίνει το Ελληνικό κράτος". Εδώ, η μειονοτική συμπεριφορά ανταποκρίνεται και υπαγορεύεται από τις εξωτερικές συνθήκες, που δημιουργεί ένα αδιαμφισβήτητο γεγονός, το οποίο ωστόσο είναι σε θέση να προκαλέσει διαφορετικά και αντικρουόμενα επιχειρήματα, όσον αφορά στην αξιολογική και ηθική του βάση καθώς και στη λογική, που το υπαγορεύει. Μέσα απ' αυτό το ερμηνευτικό πλαίσιο, η μειονοτική συμπεριφορά θα προκαλέσει μια διαφορετική διερώτηση των υποκειμένων, εμπλέκοντας σε διαφορετικό βαθμό - βάσει της υπαγωγής της πηγής - τη διάσταση της εθνικής ταυτότητας.

Η διαφορετική κάθε φορά στοχοθεσία είναι ικανή να παράγει και διαφορετικές σημασιοδοτήσεις για τη μειονοτική συμπεριφορά και παρουσία. Σε κάθε περίπτωση, το διακύβευμα παραμένει η αποδιδόμενη νομιμότητα στη μειονοτική συμπεριφορά και το κατά πόσο αυτή είναι ικανή σε κάθε περίπτωση, να υπερβεί και να ακυρώσει τα δεδομένα του πάγιου πλαισίου κατηγοριοποιήσεων.

Ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων, προς τη μειονοτική πηγή, χρησιμοποιείται σαν τρίτη μεταβλητή, η οποία έχει καίρια προσδιοριστική σημασία για το είδος της σύγκρουσης, που σε κάθε περίπτωση στοιχειοθετείται. Τα ξενόφιλα υποκείμενα θα

αισθανθούν σε μεγαλύτερο βαθμό τη σύγκρουση ταύτισης, κατά την επαφή τους με την αυτόχθονη μειονότητα, ειδικά μάλιστα στην περίπτωση, που η προπαγανδιστική της πρόθεση είναι σαφής. Απο την άλλη πλευρά, η προβολή της μειονοτικής συμπεριφοράς σαν προσπάθεια διαμαρτυρίας ενάντια στις απελάσεις, η ανταπόκρισή της δηλαδή στις εξωτερικές αντικειμενικές συνθήκες, θα διευκολύνει την άσκηση επιρροής στα ξενόφιλα υποκείμενα.Κάτι τέτοιο, πιστεύουμε ότι, είναι περισσότερο πιθανό κατά την επαφή με την αυτόχθονη, παρά την αλλοδαπή μειονότητα. Στη δεύτερη περίπτωση, η διαμαρτυρία της Αλβανικής μειονότητας, ενάντια στις απελάσεις ομόεθνών της, είναι πιο επιρρεπής σε ερμηνείες με όρους πολιτικής υστεροβουλίας.

Η επεξεργασία της σύγκρουσης θα είναι εντελώς διαφορετική για τα περισσότερο ξενόφοβα-μακρινά προς τη μειονότητα υποκείμενα. Στις συνθήκες εμφανούς προπαγανδιστικής πρόθεσης, ο εθνοκεντρικός προσανατολισμός των υποκειμένων αυτών θα λειτουργήσει αρνητικά, ενάντια στην αλλοδαπή μειονότητα. Αντίθετα, η προσπάθεια της αυτόχθονης μειονότητας, να διαδόσει ξενόφιλες και αντιρατσιστικές θέσεις, μπορεί να προκαλέσει στα ξενόφοβα υποκείμενα μια δραστηριότητα έμμεσης επικύρωσης των θέσεων αυτών. Τέλος η στοχοθεσία διαμαρτυρίας, ειδικά όταν προέρχεται απο την αλλοδαπή μειονότητα, θα οδηγήσει τα ξενόφοβα υποκείμενα σε μεγαλύτερη πρόσληψη της μειονοτικής ακαμψίας και πόλωση σε περισσότερο αντιξενόφιλες θέσεις. Η μεταφορά της σύγκρουσης σ' ένα πεδίο πραγματικών γεγονότων θα οξύνει την εθνοκεντρική αντίδραση των ξενόφοβων υποκειμένων.

1. ΜΕΘΟΔΟΣ

Τα 93 υποκείμενα, εκτός από τα 21 της συνθήκης ελέγχου, φοιτητές και των δυο φύλων από Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της Αθήνας, κατανεμήθηκαν στις τέσσερις πειραματικές συνθήκες. Η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων έγινε με προσωπική συνέντευξη, η διάρκεια της οποίας ήταν γύρω στα σαρανταπέντε λεπτά και το κάθε υποκείμενο συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο υπό την επίβλεψη του πειραματιστή.

Υποκείμενα τα οποία απάντησαν ελλιπώς ή διέκοψαν από μόνα τους τη συμμετοχή στο πείραμα δεν συμπεριελήφθησαν στην ανάλυση.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Στην πρώτη φάση, που διαρκούσε δέκα λεπτά, τα υποκείμενα απαντούσαν στα αρχικά δημογραφικά ερωτήματα, στο ερώτημα το σχετικό με το ποσοστό των νόμιμα ευρισκομένων ξένων στην Ελλάδα και στα επτά γενικά ερωτήματα, σχετικά με τον τρόπο αντιμετώπισης των εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων, που ζουν στην Ελλάδα.

Αμέσως μετά στην πειραματική φάση, που διαρκούσε γύρω στα δεκαπέντε λεπτά, ακολουθούσε η εισαγωγή των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών και η υποβολή του πειραματικού ερεθίσματος.

Η πρώτη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορούσε στην κατηγοριακή υπαγωγή της πηγής.

Στις **συνθήκες "ενδο-ομάδας"**, τα υποκείμενα πληροφορούνταν ότι, το κείμενο - ερέθισμα **"είναι γραμμένο από τα μέλη μιας μειονοτικής ομάδας Ελλήνων και εκφράζει τις θέσεις τους πάνω στο ζήτημα των Αλβανών λαθρομεταναστών στη χώρα μας".**

Επι πλέον, για να ενταχθεί ο χειρισμός της μειονοτικής ταυτότητας της πηγής, δινόνταν η πρόσθετη πληροφορία ότι **"... σύμφωνα με μια πρόσφατη δημοσκόπηση, με τις απόψεις που εκφράζει η μειονοτική αυτή ομάδα, συμφωνεί μια μικρή μόνη μειοψηφία (8 %) της Ελληνικής Κοινής Γνώμης.**

Στις δε **συνθήκες "εξω-ομάδας"** ,τα υποκείμενα με τον ίδιο τρόπο πληροφορούνταν ότι, **"το κείμενο είναι γραμμένο από τα μέλη μιας Αλβανικής μειονοτικής ομάδας και εκφράζει τις θέσεις τους πάνω στο ζήτημα των Αλβανών λαθρομεταναστών στη χώρα μας".**

Με τον ίδιο τρόπο, όπως και στην περίπτωση της ενδο-ομάδας, εντείνονταν ο χειρισμός της μειονοτικής ταυτότητας της πηγής. Οι θέσεις της Αλβανικής μειονότητας φέρονταν να έχουν την υποστήριξη μόνο μιας μικρής μειοψηφίας (8 %) της Αλβανικής Κοινής Γνώμης.

Η δεύτερη ανεξάρτητη ματαβλητή αφορούσε στην εξήγηση του σκοπού της μειονοτικής συμπεριφοράς. Για τα υποκείμενα,η εξήγηση αυτή θα μπορούσε να παίξει το ρόλο ενός φίλτρου ερμηνείας και άρα βασικού άξονα προσανατολισμού στον τρόπο διαχείρισης, τόσο του μηνύματος όσο και της εν γένει παρουσίας της πηγής.

Στα μισά υποκείμενα λοιπόν, **στις συνθήκες πειθούς,** δίνονταν η πληροφορία ότι, **"μέσα από το κείμενο, η ομάδα που το έγραψε, προπαγανδίζει τις απόψεις της, προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους και να τοποθετηθεί ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό".**

Στις δε **συνθήκες διαμαρτυρίας,** τα υποκείμενα πληροφορούνταν ότι, **"μέσα από το κείμενο, η ομάδα που το έγραψε, εκφράζει, τη διαμαρτυρία της για τις μαζικές απελάσεις Αλβανών λαθρομεταναστών, στις οποίες κατά καιρούς προβαίνει το Ελληνικό κράτος και τοποθετείται ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό".**

Τέλος, σ' όλες τις συνθήκες τα υποκείμενα προτρέπονταν να διαβάσουν το κείμενο, γιατί στη συνέχεια θα χρειαζόνταν να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά.

Αμέσως μετά την ανάγνωση του κειμένου-ερεθίσματος ακολουθούσε το post-test, το οποίο διαρκούσε γύρω στα είκοσι λεπτά και αποτελούνταν από τις ίδιες μετρήσεις και με την ίδια σειρά παρουσίας, όπως στο προηγούμενο πείραμα

2. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α). Επιρροή.

Η ανάλυση διακύμανση για τα άμεσα ερωτήματα δεν δίνει στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα για το σύνολο των συνθηκών. Ωστόσο, όπως φαίνεται στον πίνακα 1, η σύγκριση μεταξύ συγκεκριμένων συνθηκών έχει ιδιαίτερα ενδιαφέρον.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των άμεσων (ΑΜ) ερωτημάτων (το 7 αντιστοιχεί σε μέγιστη επιρροή της μειονότητας). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ				
		Π Ε Ι Θ Ω	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ	ΕΛΕΓΧΟΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=27) 2.31 (1.28)	(n=23) 2.49 (1.29)	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ				(n=21) 3.15 (1.66)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=20) 2.18 (.79)	(n=19) 2.68 (1.14)	

Και στις δυο συνθήκες πειθούς, η αποδοχή των άμεσων ερωτημάτων (συνθήκη Ελληνικής μειονότητας: m= 2.31, συνθήκη Αλβανικής μειονότητας: m= 2.18) είναι μικρότερη από τη συνθήκη ελέγχου (m= 3.15, ONEWAY, test DUNKAN ρ<.05). Επίσης, η Αλβανική μειονότητα ασκεί συγκριτικά μεγαλύτερη επιρροή όταν διαμαρτύρεται (m=2.68) παρά όταν προσπαθεί να πείσει (m=2.18 t =-1.70 ρ<.09).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των έμμεσων (ΕΜ) ερωτημάτων (το 7 αντιστοιχεί σε μέγιστη επιρροή της μειονότητας). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ				
		Π Ε Ι Θ Ω	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ	ΕΛΕΓΧΟΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=27) 2.48(1.21)	(n=23) 2.14 (.59)	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ				(n=21) 2.90(1.57)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=20) 1.96 (.52)	(n=19) 2.20 (.79)	

Σχετικά με την έμμεση επιρροή, παρατηρείται μια στατιστικά σημαντική διαφοροποίηση των δυο συνθηκών διαμαρτυρίας (συνθήκη Ελληνικής μειονότητας: m= 2.14, συνθήκη Αλβανικής μειονότητας: m= 2.20) και της συνθήκης Αλβανική μειονότητα/πειθώ (m= 1.96), από τη συνθήκη ελέγχου (m= 2.90, test DUNKAN ρ<.05).

Επίσης, σε συνθήκες όπου σκοπός είναι να πεισθούν οι αναποφάσιστοι, η αυτόχθονη μειονότητα ασκεί μεγαλύτερη έμμεση επιρροή (m=2.48) από την Αλβανική (m=1.96, t=1.79 ρ<.08).

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέσοι όροι αποδοχής, σε επταβάθμια κλίμακα, των 16 ερωτημάτων (συνολική επιρροή). Το 7 αντιστοιχεί σε μέγιστη επιρροή της μειονότητας. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ		
		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ	ΕΛΕΓΧΟΣ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=27) 2.40(1.19)	(n=23) 2.31 (.82)	
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ				(n=21) 3.02 (1.54)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=20) 2.07 (.53)	(n=27) 2.44 (.86)	

Στη μέτρηση της συνολικής επιρροής, παρατηρούμε αποτελέσματα, που κατά βάση οφείλονται στην επεξεργασία των άμεσων προτάσεων. Ετσι, όπως και στην άμεση επιροή, οι δυο συνθήκες πειθούς (συνθήκη Ελληνικής μειονότητας: m= 2.40, συνθήκη Αλβανικής μειονότητας: m= 2.07) διαφέρουν σημαντικά από τη συνθήκη ελέγχου (m= 3.02), όπως επίσης και η συνθήκη "Ελληνική μειονότητα/διαμαρτυρία" (m= 2.31, test LSD ρ<.05). Αντίστοιχα επίσης με την άμεση επιρροή, η Αλβανική μειονότητα ασκεί συγκριτικά μεγαλύτερη επιρροή, (m=2.44) όταν διαμαρτύρεται, παρά όταν προσπαθεί να πείσει (m=2.07, t=-1.70, ρ<.09).

Στην άμεση μορφή της λοιπόν, η μεγαλύτερη επιρροή ασκείται από την Αλβανική διαμαρτυρόμενη μειονότητα ενώ στην έμμεση, από την Ελληνική μειονότητα, η οποία προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους. Διαφορετικού τύπου διασταυρώσεις σύγκρουσης δηλαδή, παράγουν διαφορετικής υφής επιρροές.

Όπως και στο προηγούμενο πείραμα, η αφαίρεση του μέσου όρου των τριών προτάσεων με ξενόφοβο περιεχόμενο απο το μέσο όρο των τεσσάρων προτάσεων με ξενόφιλο περιεχόμενο χρησιμοποιήθηκε σα μεταβλητή (m=-.895, median=-.917) για το χωρισμό των υποκειμένων των πειραματικών συνθηκών, σε **ξενόφιλα** (με μέσο όρο απαντήσεων μεγαλύτερο από τη διάμεσο) και **ξενόφοβα** (με μέσο όρο μικρότερο από τη διάμεσο).

Ετσι, η αρχική ιδεολογική θέση των υποκειμένων, ο βαθμός ιδεολογικής τους εγγύτητας προς την πηγή, χρησιμοποιήθηκε στις αναλύσεις μας σαν τρίτη μεταβλητή. Όσον αφορά στην παρατηρούμενη συνολική επιρροή, αλληλεπιδρά με καθεμιά από τις δυο άλλες μεταβλητές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Μέσοι όροι αποδοχής των 16 ερωτημάτων (συνολική επιρροή, το 7 αντιστοιχεί σε μέγιστη επιρροή της μειονότητας). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=25) 2.10 (.70)	(n=24) 2.49 (.87)
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=25) 2.63 (1.23)	(n=19) 2.00 (.40)

(F1/92=6.63 ρ<.012)

Τα περισσότερο ξενόφιλα υποκείμενα αποδέχονται τις θέσεις της Αλβανικής (m=2.49) παρά της Ελληνικής μειονότητας(m=2.10) . Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει για τα ξενόφοβα υποκείμενα (Ελληνική μειονότητα: m=2.63, Αλβανική μειονότητα: m=2.00). Δηλαδή στην περίπτωση των μεν πρώτων, παρατηρείται η γνωστή σύγκρουση ταύτισης ενώπιον της Ελληνικής μειονότητας, ενώ στην περίπτωση των ξενόφοβων λειτουργεί περισσότερο ο μηχανισμός ενδο-ομαδικής διαστρέβλωσης. Μάλιστα, τα ξενόφοβα υποκείμενα εκφράζουν τη συμφωνία τους ενώπιον της Ελληνικής μειονότητας (m=2.63) περισσότερο από τα ξενόφιλα (m=2.10), για τα οποία η κοινωνική σύγκριση σ' ένα πλαίσιο κυριαρχίας της εθνικής υπαγωγής αποδεικνύεται ιδιαίτερα πιεστική. Αντίθετα, όταν η μειονότητα είναι Αλβανική, ασκεί μεγαλύτερη επιρροή στα ξενόφιλα (m=2.49) παρά στα ξενόφοβα υποκείμενα (m=2.00), για τα οποία ακριβώς λειτουργεί περισσότερο κανονιστικά η εθνοκεντρική διάσταση.

Ανάλογα επίσης με την αρχική ιδεολογική τους θέση, τα υποκείμενα συμπεριφέρονται διαφορετικά, βάσει του σκοπού της μειονοτικής προσπάθειας επιρροής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Μέσοι όροι αποδοχής των 16 ερωτημάτων γνώμης. (συνολική επιρροή, το 7 αντιστοιχεί σε μέγιστη επιρροή της μειονότητας). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	
		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=22) 1.97 (.59)	(n=27) 2.54 (.87)
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=25) 2.52 (1.16)	(n=19) 2.14 (.73)

(F1/92=5.73 ρ<.019)

Τα ξενόφιλα υποκείμενα, στη συνθήκη διαμαρτυρίας, βρίσκουν την ευκαιρία να δείξουν έμπρακτα, σε "πραγματικές συνθήκες", την ευνοϊκή τους θέση υπέρ των Αλβανών λαθρομεταναστών (m=2.54). Αντίθετα, τα περισσότερο ξενόφοβα υποκείμενα εκδηλώνουν την συμφωνία τους με ξενόφιλες θέσεις στην περίπτωση όπου, σκοπός της μειονοτικής

πηγής είναι η επιρροή των αναποφάσιστων και το πέρασμα θέσεων αντιξενόφοβων και αντιρατσιστικών (m=2.52). Στην περίπτωση αυτή δηλαδή, ερμηνεύουν μάλλον θετικά την προπαγανδιστική προσπάθεια της πηγής και η σχετικά μεγαλύτερη συμφωνία με τις θέσεις της είναι μια προσπάθεια συγχρονισμού τους με το αντιρατσιστικό και αντιξενόφοβο πνεύμα των καιρών.

Σε συνθήκες διαμαρτυρίας, τα ξενόφιλα υποκείμενα υιοθετούν περισσότερο από τα ξενόφοβα τις μειονοτικές θέσεις (m=2.54 έναντι m=2.14), γεγονός που εκφράζει τη διαφορετική τους πρακτική στην επεξεργασία της σύγκρουσης, σε συνθήκες "περάσματος στην πράξη". Αντίθετα σε συνθήκες πειθούς, τα ξενόφοβα υποκείμενα είναι εκείνα, που δείχνουν να χρειάζονται περισσότερο, να επεξεργαστούν για τον εαυτό τους ένα πλέγμα θετικών εκτιμήσεων (ξενόφιλα: m=1.97, ξενόφοβα: m=2.52).

Τέλος, όσον αφορά στις απαντήσεις των υποκειμένων, πριν και μετά τους πειραματικούς χειρισμούς, για το ποσοστό των ξένων στην Ελλάδα με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας, έχουμε ένα κύριο αποτέλεσμα, με βάση την εθνική ταυτότητα της μειονοτικής πηγής (F1/92=6.702 ρ<.01). Η αλλοδαπή μειονότητα είναι αυτή, που προκαλεί μια αύξηση του προτεινόμενου ποσοστού (m=+.30) σε αντίθεση με την αυτόχθονη μειονότητα (m=-.20). Πρόκειται ακριβώς για ένα αποτέλεσμα, το οποίο επιβεβαιώνει ευρήματα προηγούμενων πειραμάτων και αφορά στη μεγαλύτερη δυνατότητα των εξω-ομαδικών μειονοτήτων, να παράγουν το φαινόμενο της μεταστροφής (ενδεικτικά: Mugny, kaiser , Papastamou 1983, Mugny, Perez, kaiser et Papastamou 1984, Mugny et Perez 1985, Perez 1985).

Β). Ερμηνεία Δεσμού Αιτιότητας

Οι μέσοι όροι των απαντήσεων στις επτά προτάσεις του ερωτηματολογίου αιτιότητας υποβλήθηκαν σε κανονική παραγοντική ανάλυση τύπου variamax, η οποία έδωσε τρείς παράγοντες.

Ο πρώτος παράγοντας, ο οποίος εξηγεί το 35.4% της συνολικής διακύμανσης, αποτελείται από τις εξής προτάσεις:

- είναι περιθωριακή (+.78) (m=4.20)
- υπηρετεί έτσι καλύτερα τα στενά της πολιτικά συμφέροντα (+.72) (m=5.18)
- οι ιδέες αυτές εκφράζουν την προσωπικότητα των μελών της (-.60) (m=4.15)
- απλά έχει δίκηο, είναι αντικειμενική (-.45) (m=2.42)

Ο παράγοντας αυτός αντιπαραθέτει τις αιτιολογήσεις της μειονοτικής συμπεριφοράς, που αναφέρονται στην κοινωνική απομόνωση και την πολιτική υστεροβουλία, με τις αιτιολογήσεις, που αναδεικνύουν μια αντικειμενικότητα, "σύμφυτη" στην προσωπικότητα των μελών της.

Ο δεύτερος παράγοντας (16.4% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται από τις προτάσεις:

- εκφράζει μια αξία της εθνικής της κουλτούρας (+.84) (m=3.16)
- υπερασπίζεται ανθρωπιστικά ιδεώδη (+.72) (m=3.38)
- απλά έχει δίκηο, είναι αντικειμενική (+.59) (m=2.42)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει τη μειονοτική συμπεριφορά στη σταθερή υποστήριξη ανθρωπιστικών αρχών, οι οποίες προβάλλονται σα στοιχεία της εθνικής κουλτούρας της μειονότητας και η προώθησή τους συνιστά μια αντικειμενική τοποθέτηση απο μέρους της.

Στον τρίτο παράγοντα (14.7% της συνολικής διακύμανσης), υψηλό κορεσμό παρουσιάζει η πρόταση:

- οι καθημερινές εξωτερικές συνθήκες κρίσης την υποχρεώνουν (+.84) (m=5.04)

η οποία **συνιστά μια "εξωτερική" αιτιολόγηση της μειονοτικής συμπεριφοράς.**

Η ανάλυση διακύμανσης των μέσων παραγοντικών δεικτών και των τριών παραγόντων, με τις δυο ανεξάρτητες μεταβλητές και το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς τη μειονότητα, δίνει στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα για το δεύτερο και τον τρίτο παράγοντα.

Ο δεύτερος παράγοντας, ο οποίος αποδίδει τις μειονοτικές ιδέες στη σταθερή και δίκαιη υποστήριξη ανθρωπιστικών αρχών, είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στην εθνική υπαγωγή της μειονότητας ($F1/92=10.531$ $p<.002$). Η αυτόχθονη μειονότητα ($m = +.28$), παρά η Αλβανική ($m=-.33$), φέρεται να είναι αντικειμενική, να υπερασπίζεται ανθρωπιστικά ιδεώδη, εκφράζοντας έτσι μια αξία της εθνικής της κουλτούρας.

Η συμπεριφορά δηλαδή της αυτόχθονης μειονότητας αποδίδεται στην πρόσληψή της ως σταθερά ανθρωπιστικής. Κάτι τέτοιο συνιστά ένα κλασσικό αποτέλεσμα ενδο-ομαδικής διαστρέβλωσης, στον τρόπο με τον οποίο τα υποκείμενα εξηγούν την συμπεριφορά της μειονοτικής πηγής, γεγονός που αποδεικνύει τη σπουδαιότητα της εθνικής υπαγωγής ως κύριας διάστασης διομαδικής σύγκρισης.

Όσον αφορά στον τρίτο παράγοντα, ο οποίος αποδίδει τις μειονοτικές ιδέες στην πίεση των εξωτερικών συνθηκών κρίσης, είναι επίσης ευαίσθητος στην εθνική ταυτότητα της μειονότητας ($F1/92=5.708$, $p<.02$). Η πίεση των εξωτερικών συνθηκών κρίσης αιτιολογεί τις θέσεις της Αλβανικής ($m = +.26$) και όχι της Ελληνικής μειονότητας ($m = -.22$).

Η αλληλεπίδραση, που υπάρχει μεταξύ των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών ($F1/92=3.025$, $p<.086$), μας διαφωτίζει αρκετά για τη σημασία, που αποδίδουν τα υποκείμενα σ' αυτή την αιτιολόγηση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον τρίτο παράγοντα του ερωτηματολογίου αιτιότητας. Το "+" εκφράζει μεγαλύτερη απόδοση των μειονοτικών ιδεών στην πίεση των εξωτερικών συνθηκών κρίσης. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	
		Π Ε Ι Θ Ω	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=27) -.36 (1.23)	(n=23) -.06 (.90)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=20) +.52 (.81)	(n=19) +.03 (.025)

Όπως δείχνει ο πίνακας 6, η απόδοση των ιδεών της Αλβανικής μειονότητας στις εξωτερικές συνθήκες κρίσης αφορά εξ' ολοκλήρου τη συνθήκη, στην οποία η αλλοδαπή μειονότητα προπαγανδίζει τις απόψεις της, ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό, προσπαθώντας να πείσει τους αναποφάσιστους (m = +.52). Αντίθετα, η συμπεριφορά της Ελληνικής μειονότητας δεν θεωρείται ότι, υπαγορεύεται κατ' αντίστοιχο τρόπο απο τις εξωτερικές συνθήκες κρίσης (m = -.36).

Παρατηρώντας όμως τους πίνακες 1, 2 και 3, βλέπουμε ότι, στις συνθήκες, που ασκείται η μεγαλύτερη επιρροή (Ελληνική μειονότητα/πειθώ, για την έμμεση κυρίως επιρροή και Αλβανική μειονότητα/διαμαρτυρία, για την άμεση επιρροή), δεν αιτιολογείται η συμπεριφορά της μειονότητας, ως αποδιδόμενη στις εξωτερικές συνθήκες κρίσης. Έμμεσα λοιπόν μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, η συγκεκριμένη αιτιολογία, στις συνθήκες που χρησιμοποιείται, δεν αποτελεί μέσο νομιμοποίησης και επικύρωσης της μειονοτικής συμπεριφοράς, καθώς οι συνθήκες αυτές είναι οι συνθήκες με τη μικρότερη ασκούμενη επιρροή. Οπότε, θα πρέπει μάλλον, η ανταπόκριση στις καθημερινές συνθήκες κρίσης να θεωρείται ότι, υπαγορεύει την πολιτική πρακτική της Αλβανικής μειονότητας, που προπαγανδίζει, παρά ότι νομιμοποιεί το ξενόφιλο περιεχόμενο των ιδεών της.

Η ανάλυση διακύμανσης, που έγινε για καθεμιά χωριστά απο τις προτάσεις του ερωτηματολογίου αιτιότητας, έδειξε μια αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών, με το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων, για τις προτάσεις "απλά έχει δίκηο, είναι αντικειμενική" και "υπηρετεί έτσι καλύτερα τα στενά της πολιτικά συμφέροντα". Πρόκειται ακριβώς για δύο αιτιολογήσεις της μειονοτικής συμπεριφοράς, απο τις οποίες η πρώτη εκφράζει την επικύρωση των ξενόφιλων ιδεών της μειονότητας και η δεύτερη την ενεργοποίηση μιας αρνητικής αναπαράστασης εναντίον της, βασισμένης στη διάσταση της πολιτικής υστεροβουλίας και της "διαστρέβλωσης αυτοεξυπηρέτησης"

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσοι όροι απόδοσης αντικειμενικότητας στο περιεχόμενο των μειονοτικών ιδεών (7=απόλυτη αντικειμενικότητα). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΣΤΟΧΟΣ:		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ	ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=12) 1.92 (1.38)	(n=13) 3.31 (1.80)	(n=15) 2.73(1.87)	(n=10) 2.50 (1.72)
ΜΕΙΟΝ:					
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=10) 2.40 (1.07)	(n=14) 2.57 (1.28)	(n=10) 1.30 (.48)	(n=9) 2.22 (1.20)

Κατ' αρχάς και ανεξάρτητα απο την ταυτότητα της πηγής, όταν καθίσταται προφανής η προπαγανδιστική πρόθεση της μειονότητας, αυτή θεωρείται λιγότερο αντικειμενική και ότι έχει λιγότερο δίκηο (m=2.15) απ' ό,τι σε συνθήκες διαμαρτυρίας (m=2.70 F1/92=3.27 ρ<.07).

Η αρχική ιδεολογική θέση των υποκειμένων αλληλεπιδρά με τις δυο ανεξάρτητες μεταβλητές (F1/92=3.742 p<.056), στο κατά πόσο η υιοθέτηση των συγκεκριμένων θέσεων από την πηγή οφείλεται στην αντικειμενικότητά της και στο γεγονός ότι, έχει δίκηο.

Τα ξενόφιλα υποκείμενα, όπως φαίνεται στον πίνακα 7, θεωρούν ότι, η μειονότητα που διαμαρτύρεται, έχει περισσότερο δίκηο να υποστηρίζει τις θέσεις της, από αυτήν που προσπαθεί να πείσει και αυτό κυρίως όταν πρόκειται για την αυτόχθονη μειονότητα (m = 3.31, έναντι m = 1.92 για τη συνθήκη πειθούς). Στις συνθήκες, όπου η μειονότητα έχει σκοπό να πείσει τους αναποφάσιστους, η Αλβανική μειονότητα θεωρείται ότι έχει περισσότερο δίκηο - είναι περισσότερο αντικειμενική από την Ελληνική (m = 2.40 και m = 1.92 αντίστοιχα), γεγονός που οφείλεται στην αυξημένη αίσθηση του κόστους ταύτισης με την αυτόχθονη μειονότητα. Αντίθετα, στις συνθήκες διαμαρτυρίας η Ελληνική μειονότητα είναι αυτή, που θεωρείται πιο αντικειμενική (m = 3.31), μιας και στην περίπτωση αυτή τα ξενόφιλα υποκείμενα έχουν τη δυνατότητα, να εκφράσουν πιο εύκολα - μέσα σε συνθήκες δεσμευτικής κοινωνικής σύγκρισης - την τοποθέτησής τους σχετικά μ' ένα πραγματικό ζήτημα (*την απέλαση των λαθρομεταναστών*), *το οποίο όντας υπαρκτό και αδιαμφισβήτητο*, διευκολύνει την ξενόφιλη τοποθέτηση.

Οσον αφορά στα ξενόφοβα υποκείμενα, αυτά θεωρούν ότι η Ελληνική μεινότητα είναι πιο αντικειμενική από την Αλβανική, τόσο σε συνθήκες πειθούς (m = 2.73 και m = 1.30 αντίστοιχα), όσο και σε συνθήκες διαμαρτυρίας (m = 2.50 και m = 2.22 αντίστοιχα), γεγονός που για μια ακόμη φορά αποδεικνύει τον εθνοκεντρικό τους προβληματισμό. Μάλιστα, τείνουν να θεωρούν την Ελληνική μειονότητα περισσότερο αντικειμενική, στην περίπτωση που, *προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους* (m = 2.73, για τη συνθήκη διαμαρτυρίας: m = 2.50), μιας και στην περίπτωση αυτή λειτουργεί θετικά το αντιρατσιστικό και

αντιξενόφοβο πνεύμα των καιρών. Αντίθετα, θεωρούν ότι η Αλβανική μειονότητα έχει περισσότερο δίκηο, όταν διαμαρτύρεται για ένα πραγματικό γεγονός (m = 2.22), σε αντίθεση με την περίπτωση, όπου προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους, δικαίωμα το οποίο φαίνεται να μην της αναγνωρίζουν (m = 1.30).

Παρατηρώντας τώρα καθεμιά από τις συνθήκες χωριστά, σημειώνουμε ότι τα ξενόφοβα υποκείμενα θεωρούν πιο αντικειμενική απ' ό,τι τα ξενόφιλα, την Ελληνική μειονότητα, που προσπαθεί να πείσει (m = 2.73, ξενόφιλα: m = 1.92), εφ' όσον στην περίπτωση αυτή αισθάνονται την ανάγκη, να αποδείξουν την απόστασή τους από τις έννοιες "ξενοφοβία" και ρατσισμός. Αντίθετα, στην συνθήκη που η αυτόχθονη μειονότητα διαμαρτύρεται για την απέλαση των λαθρομεταναστών, τα ξενόφιλα υποκείμενα αναγνωρίζουν περισσότερο από τα ξενόφοβα (m = 3.21, έναντι m = 2.50) ότι, έχει δίκηο να το κάνει. Είναι ακριβώς η ευνοϊκή ευκαιρία έμπρακτης απόδειξης της ιδεολογικής τους θέσης. Τέλος, στις συνθήκες της Αλβανικής μειονότητας, και όταν προσπαθεί να πείσει και όταν διαμαρτύρεται, τα ξενόφιλα υποκείμενα αποδίδουν τις μειονοτικές θέσεις στην αντικειμενικότητά της περισσότερο απο τα ξενόφοβα (συνθήκη πειθούς: m = 2.40, ξενόφοβα: m = 1.30, συνθήκη διαμαρτυρίας: m = 2.57, ξενόφοβα: m = 2.22). Το γεγονός αυτό πρέπει να αποδοθεί στην ελάτωση της σύγκρουσης ταύτισης, η οποία είναι ιδαίτερα παρούσα στην επαφή με την αυτόχθονη μειονότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Μέσοι όροι απόδοσης των ιδεών της μειονότητας στην εξυπηρέτηση των στενών της πολιτικών συμφερόντων (7=απόλυτη εξυπηρέτηση των στενών πολιτικών συμφερόντων). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΣΤΟΧΟΣ:		**ΠΕΙΘΩ**	**ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ**	**ΠΕΙΘΩ**	**ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ**
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	**(n=12) 5.92 (1.16)**	**(n=13) 4.62 (1.61)**	**(n=15) 4.40(2.19)**	**(n=10) 5.40 (1.95)**
ΜΕΙΟΝ:					
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	**(n=10) 5.30 (2.00)**	**(n=14) 4.86 (1.79)**	**(n=10) 6.20 (.91)**	**(n=9) 5.33 (2.06)**

Η απόδοση της συμπεριφοράς της μειονότητας στην πολιτική της υστεροβουλία συγκεντρώνει σε μεγάλο βαθμό, σαν εξήγηση, την προτίμηση των υποκειμένων (m = 5.18 για το σύνολο των υποκειμένων). Υπάρχουν όμως σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των συνθηκών, όπως δείχνει η αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών με το βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων ($F1/92=3.327$ $p<.072$). Τα ξενόφιλα υποκείμενα αιτιολογούν τη μειονοτική συμπεριφορά μέσω της πολιτικής υστεροβουλίας, περισσότερο στις συνθήκες πειθούς και μάλιστα ιδιαίτερα στην περίπτωση της αυτόχθονης μειονότητας (πίνακας 8, m = 5.92 για την Ελληνική, m = 5.30 για την Αλβανική). Η προπαγανδιστική

προσπάθεια της αυτόχθονης μειονότητας λοιπόν προκαλεί, στα κοντινά σ' αυτήν υποκείμενα, αύξηση της σύγκρουσης ταύτισης, με αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της διαδικασίας επικύρωσης. Σε συνθήκες διαμαρτυρίας, υπάρχει μια τάση μεγαλύτερης απόδοσης πολιτικής υστεροβουλίας στην αλλοδαπή μειονότητα.

Ιδιαίτερα αποκαλυπτικά όμως είναι και τα αποτελέσματα για τα ξενόφοβα υποκείμενα, τα οποία αποδίδουν τη συμπεριφορά της αυτόχθονης μειονότητας σε "διαστρέβλωση αυτοεξυπηρέτησης" (Maass, Clark et Haberkorn 1982, Maass et Clark 1984,) περισσότερο όταν αυτή διαμαρτύρεται (m = 5.40), παρά όταν προσπαθεί να πείσει (m = 4.40). Η ξενόφιλη συμπεριφορά δηλαδή της αυτόχθονης μειονότητας επισύρει σε μεγαλύτερο βαθμό την αρνητική αντίδραση των ξενόφοβων υποκειμένων, όταν η εκδήλωσή της αφορά σε πραγματικές συνθήκες. Το αντίστροφο συμβαίνει στην περίπτωση της αλλοδαπής μειονότητας: η συμπεριφορά της εξηγείται απο το πολιτικό της συμφέρον, περισσότερο όταν προσπαθεί να πείσει (m = 6.20), παρά όταν διαμαρτύρεται για ένα πραγματικό γεγονός (m = 5.33). Σε συνθήκες πειθούς, τα ξενόφοβα υποκείμενα αντιδρούν περισσότερο εναντίον της αλλοδαπής (m = 6.20), παρά εναντίον της αυτόχθονης μειονότητας (m = 4.40), κατευθύνοντας εναντίον της την εθνοκεντρική διάκριση.

Συνοπτικά, στις συνθήκες πειθούς, τα ξενόφιλα υποκείμενα τονίζουν την πολιτική υστεροβουλία της αυτόχθονης μειονότητας, , ενώ τα ξενόφοβα της αλλοδαπής. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει τη διαφορετική υφή της σύγκρουσης, που αισθάνονται οι δυο κατηγορίες υποκειμένων. Για τα μεν ξενόφιλα η προπαγανδιστική προσπάθεια της αυτόχθονης μειονότητας εντείνει τη σύγκρουση ταύτισης, που αισθάνονται ενώπιόν της, για τα δε ξενόφοβα, στην περίπτωση της αλλοδαπής μειονότητας, υπερτερεί ο εθνοκεντρικός προσανατολισμός της σύγκρουσης και της, εναντίον της αλλοδαπής μειονότητας, παραγωγής αρνητικών διακρίσεων.

Όσο για τις συνθήκες διαμαρτυρίας, τα ξενόφοβα υποκείμενα είναι αυτά που σε μεγαλύτερο βαθμό τονίζουν τη διαστρέβλωση αυτοεξυπηρέτησης, τόσο της αυτόχθονης όσο και της αλλοδαπής μειονότητας, αρνούμενα έτσι σε κάθε περίπτωση τη νομιμοποίηση της μειονοτικής συμπεριφοράς σε πραγματικές συνθήκες.

Παρατηρώντας τους πίνακες 7 και 8, βλέπουμε ότι παρουσιάζουν την ακριβώς αντίστροφη δομή αποτελεσμάτων. Οι συνθήκες δηλαδή, που διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την απόδοση αντικειμενικότητας, διαφέρουν κατά την αντίστροφη φορά ως προς την απόδοση της μειονοτικής συμπεριφοράς στο πολιτικό συμφέρον. Παρουσιάζεται δηλαδή κάποια συνέπεια στη λογική των συνθηκών, που επιτρέπει την εξαγωγή πιο ασφαλών συμπερασμάτων, σχετικά με τον τρόπο επεξεργασίας της σύγκρουσης, κατά περίπτωση.

Γ). Πρόσληψη του Είδους Διαπραγμάτευσης

Μόνο τα δυο περισσότερο συγκρουσιακά επιχειρήματα, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό και το επιτακτικό/πολιτικό αποδεικνύονται ευαίσθητα στους πειραματικούς χειρισμούς.

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Μέσοι όροι ομοιότητας (σε επταβάθμια κλίμακα) του μηνύματος της πηγής με το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα (1=δεν ταιριάζει καθόλου 7=ταιριάζει απόλυτα). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	
		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=27) 4.40 (2.00)	(n=23) 3.22 (2.10)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=20) 3.50 (1.96)	(n=19) 4.26 (2.11)

Η αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών δίνει σημαντικά αποτέλεσμα για το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα (F1/92=4.74, ρ<.032). Οπως φαίνεται στον πίνακα 4, το επιχείρημα αυτό αποδίδεται περισσότερο στην αυτόχθονη μειονότητα, που προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους (m = 4.40), παρά σ' αυτήν που διαμαρτύρεται (m = 3.22), ενώ το αντίστροφο συμβαίνει στην περίπτωση της Αλβανικής μειονότητας (συνθήκη πειθούς: m = 3.50, συνθήκη διαμαρτυρίας: m = 4.26). Σε συνθήκες πειθούς, η Ελληνική μειονότητα χρεώνεται περισσότερο το επιχείρημα, ενώ σε συνθήκες διαμαρτυρίας, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα θεωρείται ότι, ταιριάζει περισσότερο στο λόγο της αλλοδαπής μειονότητας.

Εχουμε λοιπόν το πολύ σημαντικό εύρημα, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα να αποδίδεται περισσότερο στη συνθήκη Ελληνική μειονότητα/πειθώ, όπου παρατηρείται η μεγαλύτερη έμμεση επιρροή και στη συνθήκη Αλβανική μειονότητα/διαμαρτυρία, όπου σημειώνεται η μεγαλύτερη άμεση επιρροή (βλ. πίνακες 2 και 1). Θα μπορούσαμε έτσι να πούμε ότι, τα υποκείμενα προσλαμβάνουν και διαχειρίζονται τη σύγκρουση, που εκλύεται κατά την επαφή με μια μειονοτική πηγή σε διαφορετικές συνθήκες διομαδικής σύγκρισης και ερμηνείας του μηνύματος, μέσα από μια διάσταση επιτακτικού και αδιαπραγμάτευτου ανθρωπισμού.

Το πλέον συγκρουσιακό επιχείρημα, το επιτακτικό/πολιτικό είναι ευαίσθητο κατ' αρχάς στη μεταβλητή, που αναφέρεται στο σκοπό του μειονοτικού μηνύματος. Σε συνθήκες πειθούς το επιχείρημα αυτό θεωρείται ότι, ταιριάζει με το μήνυμα της πηγής περισσότερο (m=5.15) απ' ό,τι ταιριάζει σε συνθήκες, κατά τις οποίες η πηγή διαμαρτύρεται (m=4.30 F1/92=4.09 ρ<.04). Σε συνθήκες δηλαδή, όπου καθίσταται προφανής η προπαγανδιστική πρόθεση της πηγής, τα υποκείμενα είναι πρόθυμα να ερμηνεύσουν την όλη κατάσταση με όρους πολιτικού ανταγωνισμού. Εξ' άλλου στις ίδιες αυτές συνθήκες, όπως είδαμε, η πηγή, ανεξαρτήτως κατηγοριακής υπαγωγής, θεωρείται, ως λιγότερο αντικειμενική και ότι έχει

λιγώτερο δίκηο (m=2.15) απ' ό,τι σε συνθήκες διαμαρτυρίας (m=2.70). Η συμπεριφορά της δηλαδή ερμηνεύεται περισσότερο ως "διαστρέβλωση αυτοεξυπηρέτησης".

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Μέσοι όροι ομοιότητας (σε επταβάθμια κλίμακα) του μηνύματος της πηγής με το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα (1=δεν ταιριάζει καθόλου 7=ταιριάζει απόλυτα). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

	ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ		
		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=22) 5.64 (1.81)	(n=27) 3.93 (2.13)
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=25) 4.72 (1.99)	(n=19) 4.84 (2.19)

Η αλληλεπίδραση, που υπάρχει, ανάμεσα στη στοχοθεσία της μειονοτικής παρέμβασης και την αρχική ιδεολογική θέση των υποκειμένων (πίνακας 10, F1/92=4.357, ρ<.04), δείχνει ότι, το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα αποδίδεται σε συνθήκες πειθούς, απο τα ξενόφιλα - κοντινά στη μειονότητα υποκείμενα (m=5.64), παρά απο τα ξενόφοβα (m=4.72). Το γεγονός αυτό αποδεικνύει, κατά τη γνώμη μας, ότι η προπαγανδιστική στοχοθεσία της ξενόφιλης μειονότητας επιτείνει την αίσθηση της σύγκρουσης, στα κοντινά σ' αυτήν υποκείμενα. Κάτι τέτοιο δε συμβαίνει στη συνθήκη διαμαρτυρίας (m=3.93), όπου η μειονοτική συμπεριφορά, ανταποκρινόμενη στις αντικειμενικές εξωτερικές συνθήκες, δεν προκαλεί στα κοντινά της υποκείμενα μια αρνητική πρόσληψη της σύγκρουσης με όρους άκαμπτου πολιτικού ανταγωνισμού. Αυτό συμβαίνει στη συνθήκη διαμαρτυρίας, για τα μακρινά - ξενόφοβα υποκείμενα (m=4.84), τα οποία, σε πραγματικές συνθήκες, προσλαμβάνουν τη μειονοτική συμπεριφορά με όρους άκαμπτου πολιτικού ανταγωνισμού.

Αν συγκρίνουμε τα αποτελέσματα του πίνακα 10 μ' αυτά, που παρουσιάζονται στον πίνακα 5 και αφορούν στη συνολική παραγόμενη επιρροή, θα δούμε ότι, παρουσιάζουν την ακριβώς αντίστροφη κατεύθυνση. Στις συνθήκες δηλαδή, όπου παράγεται η συγκριτικά μεγαλύτερη επιρροή, αποδίδεται λιγότερο στη μειονότητα το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα. Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνει την αρνητική σημασία, που προσλαμβάνει κατά περίπτωση, η όξυνση της σύγκρουσης μέσα απο μια πολιτική διάσταση.

Σχετικά με την αποδοχή των τεσσάρων επιχειρημάτων, και πάλι τα δυο πιο συγκρουσιακά επιχειρήματα αποδεικνύονται ευαίσθητα στους πειραματικούς μας χειρισμούς.

Κατ' αρχάς, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα είναι ευαίσθητο στο βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων απο τη μειονότητα (F1/92=3.10, ρ<.08). Τα ξενόφοβα - μακρινά υποκείμενα είναι αυτά που, το αποδέχονται περισσότερο (m=4.14, για τα ξενόφιλα m=3.39). Γίνεται δηλαδή μια εσωτερίκευση της σύγκρουσης από τα ξενόφοβα

υποκείμενα και προσανατολισμός της σ' ένα πλαίσιο ανθρωπιστικών αρχών, που γι' αυτά είναι πιο εύκολο να διαχειριστούν.

Όσον αφορά στο επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα, ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς τη μειονότητα αλληλεπιδρά με καθεμιά χωριστά απο τις δυο ανεξάρτητες μεταβλητές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

Μέσοι όροι αποδοχής (σε επταβάθμια κλίμακα) του επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος (1=διαφωνώ 7=συμφωνώ). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	
		ΕΛΛΗΝΙΚΗ	ΑΛΒΑΝΙΚΗ
	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=25) 1.52 (.65)	(n=24) 2.04 (1.33)
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=25) 2.12 (2.01)	(n=19) 1.47 (.70)

Η αλληλεπίδραση με την εθνική ταυτότητα της μειονότητας ($F1/92=3.39$, $p<.07$) μας δίνει αποτελέσματα, αντίστοιχα με τα αποτελέσματα της ασκούμενης συνολικής επιρροής στο ερωτηματολόγιο γνώμης (βλ. πίνακα 4). Τα ξενόφιλα υποκείμενα αποδέχονται περισσότερο το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα (και τις θέσεις της πηγής) στη συνθήκη της Αλβανικής ($m=2.04$), παρά της Ελληνικής μειονότητας ($m=1.52$), ενώ το αντίστροφο συμβαίνει στην περίπτωση των ξενόφοβων υποκειμένων (Ελληνική μειονότητα: $m=2.12$, Αλβανική μειονότητα: $m=1.47$).

Παρατηρούμε λοιπόν, για άλλη μια φορά, τη διαφορετική υφή της σύγκρουσης, την οποία αντιμετωπίζουν τα υποκείμενα, ανάλογα με το βαθμό της ιδεολογικής τους εγγύτητας προς τη μειονότητα και την εθνική κατηγοριακή υπαγωγή της τελευταίας. Τα ξενόφιλα υποκείμενα απορρίπτουν την άκαμπτη πολιτική διαπραγμάτευση, που προέρχεται απο την αυτόχθονη μειονότητα, καθώς όπως έχουμε προαναφέρει, στην περίπτωση αυτή οξύνεται ιδιαίτερα η σύγκρουση ταύτισης. Αντίθετα, τα ξενόφοβα υποκείμενα εσωτερικεύουν, σε μεγαλύτερο συγκριτικά βαθμό, μια σύγκρουση πολιτικά προσανατολισμένη, ενώπιον της αυτόχθονης μειονότητας, εκφράζοντας έτσι τον εθνοκεντρικό τρόπο σκέψης τους και τη συνακόλουθη προσπάθεια διαφοροποίησης απο την Αλβανική μειονότητα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Μέσοι όροι αποδοχής (σε επταβάθμια κλίμακα) του επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος (1=διαφωνώ 7=συμφωνώ). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΣΤΟΧΟΣ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ	
		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=22) 1.36 (.58)	(n=27) 2.11 (1.25)
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=25) 2.16 (1.70)	(n=19) 1.42 (1.39)

Η αλληλεπίδραση του βαθμού ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων με τη στοχοθεσία της μειονοτικής παρέμβασης (F1/92=4.357, ρ<.04) επίσης επιβεβαιώνει τα αποτελέσματα της συνολικής ασκούμενης επιρροής (πίνακας 5). Τα ξενόφιλα υποκείμενα αποδέχονται περισσότερο (ή απορρίπτουν λιγότερο) το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα στις συνθήκες διαμαρτυρίας (m=2.11, για τις συνθήκες πειθούς: m=1.36). Οι αντικειμενικές συνθήκες, στις οποίες η μειονότητα προσπαθεί να παρέμβει, νομιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό (συγκριτικά πάντα) μια σύγκρουση πολιτικά προσανατολισμένη. Αντίθετα, τα ξενόφοβα υποκείμενα, στην ίδια αυτή συνθήκη διαμαρτυρίας, απορρίπτουν την πολιτική όξυνση της σύγκρουσης (m=1.42, για τις συνθήκες πειθούς: m=2.16). Η στοχοθεσία πειθούς υποχρεώνει περισσότερο τα ξενόφιλα υποκείμενα, σε απόρριψη της άκαμπτης πολιτικής διαπραγμάτευσης (m=1.36, ξενόφοβα: m=2.16). Το αντίθετο συμβαίνει, στην περίπτωση της διαμαρτυρόμενης μειονότητας: οι αντικειμενικές συνθήκες, που, υπαγορεύουν τη μειονοτική παρέμβαση, οδηγούν τα ξενόφοβα υποκείμενα σε μια συγκριτικά μεγαλύτερη πόλωση σε θέσεις ενάντια στους ξένους, εκφερόμενες μάλιστα μέσα απο έναν επιτακτικά διατυπωμένο πολιτικό προβληματισμό (m=1.42, ξενόφιλα: m=2.11).

Αν συγκρίνουμε τους πίνακες 12 και 10, θα παρατηρήσουμε ότι, παρουσιάζουν την αντίστροφη δομή αποτελεσμάτων. Στις συνθήκες δηλαδή, στις οποίες περισσότερο αποδίδεται η επιτακτική - άκαμπτη πολιτική διαπραγμάτευση, τα υποκείμενα είναι λιγότερο διατεθειμένα να την αποδεχτούν. Έτσι, στα ξενόφιλα υποκείμενα, η αυξημένη σύγκρουση ταύτισης, που δημιουργεί η προπαγανδιστική προσπάθεια της μειονότητας, εμποδίζει, σε σχέση με τη συμπεριφορά διαμαρτυρίας, μια θετική επεξεργασία της σύγκρουσης με πολιτικούς όρους. Αντίθετα, τα ξενόφοβα υποκείμενα, που έρχονται σε επαφή με μια μειονότητα, η οποία προσπαθεί να πείσει, προωθώντας θέσεις ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό, εσωτερικεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό την πολιτικά προσανατολισμένη σύγκρουση, αποφεύγοντας όμως να την αποδώσουν στην πηγή. Με τον τρόπο αυτό, αποφεύγουν την εμφανή προσέγγιση με τις ξενόφιλες θέσεις. Ταυτόχρονα όμως δείχνουν μια μεγαλύτερη τάση αποδοχής του πολιτικού προβληματισμού, που οι θέσεις αυτές εκφράζουν, συγκριτικά με τα ξενόφιλα υποκείμενα και συγκριτικά με τη συνθήκη

διαμαρτυρίας. Στην τελευταία αυτή συνθήκη, τα ξενόφοβα υποκείμενα αναγνωρίζουν την πολιτική σύγκρουση, που δημιουργεί η μειονότητα, μέσα σε συγκεκριμένες αντικειμενικές συνθήκες, χωρίς όμως να τη νομιμοποιούν.

Δ). Εικόνα της Πηγής

Η κανονική παραγοντική ανάλυση με περιστροφή varimax έδωσε επτά παράγοντες.

Στον πρώτο παράγοντα, που εξηγεί το 25.2% της συνολικής διακύμανσης, τα στοιχεία με υψηλό κορεσμό είναι:

αντικειμενικοί/υποκειμενικοί (+.84) (m=5.70)
αξιόπιστοι/αναξιόπιστοι (+.74) (m=5.20)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί (+.72) (m=5.32)
πρωτότυποι/κοινότυποι (+.67) (m=4.29)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι (+.64) (m=4.76)
ελεύθεροι/υποτάγμενοι (+.53) (m=4.39)
μεροληπτικοί/αμερόληπτοι (-.72) (m=2.45)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι (-.67) (m=3.30)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει την **απόκρυψη του αντικειμενικού, προοδευτικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας.**

Ο δεύτερος παράγοντας εξηγεί το 13% της συνολικής διακύμανσης και συντίθεται από τα στοιχεία:

ανισόρροποι/ισορροπημένοι (+.76) (m=3.84)
ασυνάρτητοι/συγκροτημένοι (+.71) (m=3.97)
αφύσικοι/φυσιολογικοί (+.66) (m=4.05)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει την **πρόσληψη της πηγής με όρους ψυχολογικής ανισορροπίας.**

Ο τρίτος παράγοντας εξηγεί το 8.8% της συνολικής διακύμανσης και τα στοιχεία με υψηλό κορεσμό είναι:

αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους (+.78) (m=4.57)
ηττοπαθείς/φιλόδοξοι (+.72) (m=5.32)
ασταθείς/σταθεροί (+.53) (m=4.58)
δυναμικοί/παθητικοί (-.49) (m=3.01)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει τη **σταθερότητα και τη σιγουριά της μειονότητας.**

Ο τέταρτος παράγοντας (6.5% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται απο τα στοιχεία:

αυτόνομοι/αλλοτριωμένοι (+.51) (m=4.03)
προοδευτικοί/συντηρητικοί (+.50) (m=3.78)

ευλίγιστοι/άκαμπτοι (-.77) (m=4.26)

Ο παράγοντας αυτός εκφράζει την **πρόσληψη του αυτόνομου και αγωνιστικού χαρακτήρα της μειονότητας.**

Ο πέμπτος παράγοντας (5.2% της συνολικής δικακύμανσης):

πολιτικοποιημένοι/απολιτικοποίητοι (+.78) (m=2.44)

μειονοτικοί/πλειονοτικοί (+.65) (m=2.52)

και εκφράζει την **πολιτικοποιημένη παρουσία της μειονότητας**.

Ο έκτος παράγοντας (4.5% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τα στοιχεία:

ανεπιεικείς/επιεικείς (+.76) (m=4.22)

επίμονοι/υποχωρητικοί (+.53) (m=2.45)

ασταθείς/σταθεροί (+.52) (m=4.58)

και αποδίδει τη **σταθερότητα και την ευλιγισία της μειονότητας.**

Ο έβδομος παράγοντας, τέλος, (4.2% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει μόνο το στοιχείο

αδιάφοροι/**ενταγμένοι** (+.88) (m=5.70).

Ο πρώτος παράγοντας είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος στην εθνική ταυτότητα της μειονοτικής πηγής (F1/92 =15.04 ρ<.0001). Στην περίπτωση της Αλβανικής μειονότητας δεν υπάρχει αναγνώριση του αντικειμενικού προοδευτικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της (m=+.40), σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει για την Ελληνική (m=-.34). Το ίδιο αποτέλεσμα ενδο-ομαδικής διαστρέβλωσης, που αφορά στην αιτιολόγηση της μειονοτικής συμπεριφοράς, με όρους σταθερής υποστήριξης ανθρωπιστικών αρχών, επεκτείνεται λοιπόν και στη στερεοτυπική πρόσληψη της πηγής.

Ο τέταρτος παράγοντας, που αποδίδει τον αυτόνομο και αγωνιστικό χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής, είναι ευαίσθητος στην αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών, με την αρχική ιδεολογική θέση των υποκειμένων (F1/92=4.89, ρ<.03).

ΠΙΝΑΚΑΣ 13

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον τέταρτο παράγοντα της εικόνας της μειονότητας. Το "-" εκφράζει την αναγνώριση του αυτόνομου και αγωνιστικού χαρακτήρα της μειονότητας Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ			
		ΞΕΝΟΦΙΛΑ		ΞΕΝΟΦΟΒΑ	
ΣΤΟΧΟΣ:		ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ	ΠΕΙΘΩ	ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=12) +.16 (.79)	(n=13) -.24 (1.01)	(n=15) -.16(1.13)	(n=10) +.21 (.80)
ΜΕΙΟΝ:					
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=10) -.49 (1.00)	(n=14) +.38 (.95)	(n=10) +.16 (1.13)	(n=9) -.06 (1.10)

Όπως δείχνει ο πίνακας 13, τα ξενόφιλα υποκείμενα αναγνωρίζουν τον αυτόνομο και αγωνιστικό χαρακτήρα της αυτόχθονης μειονότητας, στην περίπτωση που αυτή διαμαρτύρεται για ένα πραγματικό γεγονός (m=-.24), σε αντίθεση με την περίπτωση, κατά την οποία η παρέμβασή της έχει σαφή προπαγανδιστικό προσανατολισμό (m=+.16). Το αντίστροφο συμβαίνει, στην περίπτωση της αλλοδαπής μειονότητας. Η μεγαλύτερη πρόσληψη του αυτόνομου και αγωνιστικού χαρακτήρα της, γίνεται στην περίπτωση, που αυτή προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους (m=-.49, συνθήκη διαμαρτυρίας: m=+.38). Η διαφορετική εθνική υπαγωγή της μειονότητας, στην προκειμένη περίπτωση, δεν εμποδίζει τα ξενόφιλα υποκείμενα, να αναγνωρίσουν την αυτονομία και την αγωνιστικότητα της αλλοδαπής μειονοτικής πηγής, η οποία προσπαθεί να περάσει θέσεις ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό. Αντίθετα, η παρέμβασή της, στο θέμα των απελάσεων των ομόεθνών της, φορτίζει αρνητικά τη σύγκρουση και αυξάνει το κόστος απόδοσης εγκυρότητας στη μειονοτική παρουσία. Η εξωτερική δικαιολόγηση της μειονοτικής παρέμβασης, ως διαμαρτυρίας για ένα πραγματικό γεγονός, λειτουργεί περισσότερο θετικά στην περίπτωση της αυτόχθονης μειονότητας (m=-.24). Στην ίδια συνθήκη, όπως είδαμε και πιο πάνω (βλ. πίνακα 7), τα ξενόφιλα υποκείμενα αιτιολογούν περισσότερο τη μειονοτική συμπεριφορά σαν απόδειξη αντικειμενικότητας. Αντίθετα, στις συνθήκες πειθούς, η σαφής προπαγανδιστική προσπάθεια της αυτόχθονης μειονότητας εντείνει τη σύγκρουση ταύτισης (m=+.16, αλλοδαπή μειονότητα: m=-.49).

Τα ξενόφοβα υποκείμενα αναγνωρίζουν την αγωνιστικότητα και την αυτονομία της αυτόχθονης μειονότητας, στη συνθήκη πειθούς (m=-.16) και όχι στη συνθήκη διαμαρτυρίας (m=+.21). Η ενδο-ομαδική μειονότητα, που παίρνει ανοιχτά θέση υπερ της εξω-ομάδας, σ' ένα αντικειμενικό γεγονός, προκαλεί την ενεργοποίηση κοινωνικών διακρίσεων εναντίον της. Στις συνθήκες πειθούς, τα ξενόφοβα υποκείμενα θεωρούν σαν πιο αυτόνομη και αγωνιστική την αυτόχθονη (m=-.16) παρά την αλλοδαπή μειονότητα (m=+.16). Πρόκειται ακριβώς για την εθνοκεντρική έκφραση αρνητικών διακρίσεων ενάντια στην εξω-ομάδα.

Συγκρίνοντας τους πίνακες 7 και 13,παρατηρούμε ότι, στις περιπτώσεις, στις οποίες *αναγνωρίζεται η αγωνιστικότητα και η αυτονομία της μειονότητας, τα υποκείμενα* αναγνωρίζουν, σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά, και την αντικειμενικότητα, που διέπει τη μειονοτική παρέμβαση. Συνοπτικά λοιπόν, η αυτόχθονη μειονότητα, η οποία προσπαθεί να πείσει, θεωρείται περισσότερο αντικειμενική, αυτόνομη και αγωνιστική απο τα ξενόφοβα υποκείμενα (m=-.16, ξενόφιλα : m=+.16). Αντίθετα, στη συνθήκη διαμαρτυρίας, τα ξενόφιλα υποκείμενα είναι αυτά που, σε μεγαλύτερο βαθμό επικυρώνουν τη μειονοτική παρέμβαση (m=-.24 ξενόφοβα: m=+.21). Στις συνθήκες της αλλοδαπής μειονότητας, τα ξενόφιλα υποκείμενα διαμορφώνουν μια θετικότερη αναπαράσταση γι' αυτήν, όταν προσπαθεί να πείσει ενάντια στο ρατσισμό και την ξενοφοβία (m=-.49, ξενόφοβα: m=+.16), ενώ το

αντίθετο συμβαίνει, στη συνθήκη διαμαρτυρίας, όπου τα ξενόφοβα υποκείμενα δείχνουν να επικυρώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό τη μειονοτική παρέμβαση (m=-.06, ξενόφιλα: m=+.38).

Ο έκτος παράγοντας, ο οποίος αποδίδει το σταθερό και ευλίγιστο χαρακτήρα της μειονοτικής παρουσίας, είναι ευαίσθητος σε καθεμιά απο τις δυο ανεξάρτητες μεταβλητές. έτσι, παρατηρούμε για άλλη μια φορά το φαινόμενο της ενδο-ομαδικής διαστρέβλωσης, καθώς η αυτόχθονη μειονότητα είναι αυτή που, προσλαμβάνεται σαν περισσότερο ευλίγιστη και σταθερή (m=+.27, Αλβανική μειονότητα: m=-.32, F1/92=9.268, ρ<.003).

Επίσης, η μειονότητα, η οποία παρεμβαίνει, για να διαμαρτυρηθεί ενάντια στην απέλαση των Αλβανών λαθρομεταναστών, θεωρείται, ανεξάρτητα απο την εθνική της υπαγωγή, σαν περισσότερο ευλίγιστη και σταθερή (m=+.15, συνθήκες πειθούς: m=-.15, F1/92=3.29, ρ<.073).

Τέλος, ο έβδομος παράγοντας, που αποδίδει τη μειονότητα ως ενταγμένη, είναι ευαίσθητος στη μεταβλητή, που αφορά στο βαθμό ιδεολογικής εγγύτητας των υποκειμένων προς τη μειονότητα (F1/92=5.245, ρ<.024). Τα ξενόφοβα υποκείμενα είναι αυτά, τα οποία σε μεγαλύτερο βαθμό προσλαμβάνουν το στρατευμένο χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής (m=+.24, ξενόφιλα: m=-.21).

3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ο πειραματικός χειρισμός της κατηγοριακής υπαγωγής της πηγής αποδεικνύεται ιδιαίτερα καθοριστικός για τον τρόπο, με τον οποίο τα υποκείμενα επεξεργάζονται τις θέσεις υπέρ των Αλβανών λαθρομεταναστών. Η εθνική διάσταση, που χρησιμοποιείται γαι την κατηγοριοποίηση των πηγών, θέτει τα υποκείμενα των συνθηκών της εσωομαδικής - Ελληνικής μειονότητας σε μια κατάσταση σύγκρουσης ταύτισης, η οποία πρέπει να επιλυθεί. Ετσι η αιτιολόγηση της υιοθέτησης ξενόφιλων θέσεων από μια μειονότητα Ελληνική γίνεται με όρους αντικειμενικότητας, ανθρωπισμού, ο οποίος δεν υπαγορεύεται από στιγμιαίες συγκυρίες, και με όρους σταθερής συμπεριφοράς. Παράλληλα, η αυτόχθονη μειονότητα γίνεται αντιληπτή ως προοδευτική, αντικειμενική, ευλίγιστη και εκφραστής μιας αξίας της εθνικής μας κουλτούρας. Παρ' όλ΄αυτά, η αλλοδαπή μειονότητα είναι αυτή που, παρά το πλέγμα των εναντίον της διακρίσεων, παράγει το φαινόμενο της μεταστροφής, με τη μορφή της αύξησης του, δηλούμενου απο τα υποκείμενα, ποσοστού των νόμιμα ευρισκόμενων ξένων στη χώρα μας

Ο πειραματικός χειρισμός της στοχοθεσίας της μειονοτικής παρέμβασης προκάλεσε την παραγωγή διαφορετικών σημασιοδοτήσεων της μειονοτικής συμπεριφοράς και παρουσίας. Η διαμαρτυρία της ξενόφιλης μειονότητας, ενάντια στις απελάσεις των Αλβανών λαθρομεταναστών απο τη χώρα μας, σαν συμπεριφορά, η οποία υπαγορεύεται απο

πραγματικές συνθήκες και γεγονότα, νομιμοποιείται περισσότερο απο μια παρέμβαση, η οποία έχει σκοπό, να πείσει. Έτσι, η διαμαρτυρόμενες μειονότητες προσλαμβάνονται σαν πιο ευλίγιστες και σταθερές, ενώ η παρουσία τους ερμηνεύεται λιγότερο με όρους πολιτικού ανταγωνισμού. Με άλλα λόγια δηλαδή, η μειονοτική συμπεριφορά, η οποία έχει κάποια ερείσματα στην αντικειμενική πραγματικότητα, βοηθά στην υπέρβαση του αρχικού πλαισίου διακρίσεων, οι οποίες στοιχειοθετούνται ενάντια στους φορείς τους

Πιο συγκεκριμένα, και όπως προέκυψε απο την αλληλεπίδραση της εθνικής υπαγωγής της μειονότητας με τη στοχοθεσία της παρέμβασής της, βλέπουμε στις συνθήκες, στις οποίες καθίσταται προφανής η προπαγανδιστική πρόθεση της πηγής, η αυτόχθονη μειονότητα να παράγει μεγαλύτερη έμμεση επιρροή απο την αλλοδαπή. Το γεγονός αυτό πρέπει να αποδοθεί στην αυξημένη συσσώρευση σύγκρουσης, που προκαλεί η ρητή έκφραση της προπαγανδιστικής προσπάθειας της αλλοδαπής μειονότητας. Αντίθετα, η ίδια αυτή σημασιοδότηση, στην περίπτωση της αυτόχθονης μειονότητας, κινητοποιεί τη γνωστική διεργασία των υποκειμένων και τα οδηγεί σε μια μεγαλύτερη, συγκριτικά, απόρριψη των ξενόφοβων επιχειρημάτων. Τα υποκείμενα προσπαθούν να δώσουν ένα νόημα στη διαδικασία επιρροής, χρησιμοποιώντας σαν καθοδηγητικό νήμα τη μειονοτική θέση ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό, με αποτέλεσμα, την εσωτερίκευση ακριβώς της οργανωτικής αρχής, η οποία διέπει τη μειονοτική συμπεριφορά.

Η Αλβανική μειονότητα παράγει μεγαλύτερη άμεση επιρροή, όταν διαμαρτύρεται για τις απελάσεις και όχι στην περίπτωση, που προσπαθεί να διαδόσει τις αντιξενόφοβες και αντιρατσιστικές θέσεις της. Στη συνθήκη διαμαρτυρίας, η έρεση της μειονοτικής συμπεριφοράς σε πραγματικές συνθήκες και γεγονότα προκαλεί μεγαλύτερη νομιμοποίηση απο τα υποκείμενα, τα οποία αισθάνονται ήδη, λόγω της διαφορετικής εθνικής τους υπαγωγής απο την Αλβανική μειονότητα, μειωμένο τον κίνδυνο ταύτισης.

Στις *συνθήκες Αλβανική μειονότητα/διαμαρτυρία* και Ελληνική *μειονότητα/πειθώ*, όπου παρατηρούνται αντίστοιχα η μεγαλύτερη άμεση και έμμεση επιρροή, τα υποκείμενα θεωρούν ότι, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα μοιάζει περισσότερο με τον τρόπο έκφρασης του μηνύματος της πηγής. Κάτι τέτοιο σημαίνει ότι, στις συγκεκριμένες συνθήκες, η μειονοτική παρουσία οδηγεί τα υποκείμενα, να επεξεργαστουν τη διαδικασία επιρροής, με βάση την ανθρωπιστική αρχή και μάλιστα στην επιτακτική της διατύπωση.

Συνοπτικά θα λέγαμε ότι, η κατανόηση και η ανοχή, που δείχνουν τα υποκείμενα στην Αλβανική διαμαρτυρόμενη μειονότητα και η θεώρηση της Ελληνικής μειονότητας, που προσπαθεί να πείσει τους αναποφάσιστους, ως προοδευτικής και με εναλλακτικές θέσεις, έχουν σαν κοινό σημείο την υιοθέτηση ενός επιτακτικού ανθρωπισμού, σαν οργανωτική αρχή για την επεξεργασία της σύγκρουσης, που δημιουργείται από την επαφή τους με ξενόφιλες θέσεις και πηγές μειονοτικές.

Για διαφορετικούς λόγους σε κάθε περίπτωση, τα υποκείμενα επεξεργάζονται τη σύγκρουση, προσανατολίζοντάς την σ' ένα χώρο ανθρωπιστικού προβληματισμού.

Στη μεν περίπτωση της Ελληνικής μειονότητας που προσπαθεί να πείσει, τα υποκείμενα αναγκάζονται να επιλύσουν τη σύγκρουση ταύτισης, που υφίστανται, θέτοντας τον επιτακτικό ανθρωπισμό σαν εκλογικευτική βάση για την απόρριψη ξενόφοβων θέσεων. Η ρητή αναφορά στην προπαγανδιστική προσπάθεια της μειονότητας θέτει άμεσα τα υποκείμενα - σε αντίθεση με τη συνθήκη διαμαρτυρίας - σ' ένα κλίμα έντονης σύγκρουσης, γεγονός που άλλωστε φάνηκε και από την αυξημένη απόδοση του επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος στη συνθήκη αυτή (m=5.18). Η κοινή εθνική υπαγωγή υποχρεώνει τα υποκείμενα σε μια διεργασία γνωστικής επικύρωσης, με στόχο την επίλυση της σύγκρουσης ταύτισης.

Στη δε συνθήκη Αλβανική μειονότητα/διαμαρτυρία αναγνωρίζεται στην πηγή το δικαίωμα να είναι άκαμπτα ανθρωπιστική, καθώς τα υποκείμενα, απαλλαγμένα από την πίεση της άμεσης κοινωνικής σύγκρισης με μια Αλβανική μειονότητα, πιο εύκολα την νομιμοποιούν να διαμαρτύρεται για τις απελάσεις των ομοεθνών της λαθρομεταναστών στη χώρα μας. Στην προκειμένη περίπτωση δηλαδή, η διαφορετική κατηγοριακή υπαγωγή της μειονοτικής πηγής επιτρέπει μια θετική αξιολόγηση της εθνοκεντρικής της τοποθέτησης.

Ο χωρισμός των υποκειμένων σε ξενόφιλα και ξενόφοβα μας διαφώτισε αρκετά για το είδος της σύγκρουσης, που αναφύεται σε κάθε συνθήκη και την ιδιαίτερη κοινωνιογνωστική διεργασία, που απαιτείται για την επίλυσή της.

Τα ξενόφιλα υποκείμενα είναι αυτά που, περισσότερο αισθάνονται τη σύγκρουση ταύτισης ειδικά με την αυτόχθονη μειονότητα. Το γεγονός αυτό εξηγεί γιατί δέχονται πιο εύκολα να επεξεργαστούν θετικά τη σύγκρουση, μέσα απο ένα πολιτικό πρίσμα και να προσχωρήσουν στις θέσεις της αλλοδαπής μειονότητας. Στην περίπτωση αυτή, τα ξενόφιλα υποκείμενα, περισσότερο απαλλαγμένα από το σχεσιακό στρές, που τους δημιουργεί η επαφή με την αυτόχθονη μειονότητα, εσωτερικεύουν την πολιτική διάσταση της σύγκρουσης, με το να αποδέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα, χωρίς όμως να το αποδίδουν στην αλλοδαπή μειονότητα. Προβαίνουν με τον τρόπο αυτό σε *μια έμμεση διεργασία επικύρωσης του ξενόφιλου σκεπτικού, αποφεύγοντας όμως* την πλήρη και εμφανή προσέγγιση με την αλλοδαπή μειονότητα.

Επιπλέον, η διαμαρτυρία της μειονότητας (ανεξάρτητα απο την εθνική της υπαγωγή), για ένα γεγονός αδιαμφισβήτητο, αποτελεί για τα υποκείμενα αυτά ένα άλλοθι ή μια νομιμοποιητική βάση, ώστε να εκφράσουν τις ξενόφιλες θέσεις τους και να τονίσουν την πολιτική διάσταση, που ενέχει η μειονοτική παρέμβαση.

Στην περίπτωση των ξενόφοβων υποκειμένων η διαπραγμάτευση είναι εντελώς διαφορετική. Κατ' αρχάς, τα υποκείμενα αυτά δείχνουν να βιώνουν σε μεγαλύτερο βαθμό τη σύγκρουση, που δημιουργείται, με όρους πολιτιστικούς - γνωστικούς, επικεντρωμένη στο

περιεχόμενο καθεαυτό των ξενόφιλων αρχών, που προωθεί η μειονότητα (Perez et Mugny 1993). Έτσι, προσλαμβάνουν την πηγή επιρροής σαν περισσότερο στρατευμένη, ανεξάρτητα από την εθνική της ταυτότητα. Την ίδια στιγμή όμως εσωτερικεύουν την επιτακτική/ανθρωπιστική αρχή περισσότερο, απ' ό,τι τα ξενόφιλα. Πρόκειται ακριβώς για μια προσπάθεια θετικής διαχείρισης της σύγκρουσης, γύρω από τον άξονα μιας αρχής γενικά παραδεκτής και άρα ικανής να ενσωματώσει - να αγκυρώσει θα λέγαμε στη θεωρία των κοινωνικών αναπαραστάσεων - θέσεις ακραίες γύρω από το αντικείμενο επιρροής. Επιπλέον, η εθνοκεντρική διάσταση παίζει πρωτεύοντα ρόλο για τα υποκείμενα αυτά, γεγονός που αποδεικνύεται από τη μεγαλύτερη αποδοχή των θέσεων της Ελληνικής μειονότητας, ιδιαίτερα μάλιστα, όταν σκοπός είναι να πειστούν οι αναποφάσιστοι ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό. Στην περίπτωση αυτή, τα ξενόφοβα υποκείμενα αισθάνονται την ανάγκη να συγχρονιστουν με το αντιξενόφοβο και αντιρατσιστικό πνεύμα των καιρών και να αποδείξουν ότι, δεν ασπάζονται αρχές αρνητικά σημασιολογημένες.

Απο την άλλη πλευρά, η προσπάθεια της μειονότητας (ανεξαρτήτως εθνικής ταυτότητας) να διαμαρτυρηθεί για ένα πραγματικό γεγονός, προκαλεί την πόλωση των ξενόφοβων υποκειμένων, την πρόσληψη της μειονοτικής διαπραγμάτευσης με όρους άκαμπτου πολιτικού ανταγωνισμού και την απόρριψη των ξενόφιλων θέσεων.

Συνοπτικά λοιπόν, η αυτόχθονη μειονότητα, που προσπαθεί να πείσει, προσλαμβάνεται σαν λιγότερο αντικειμενική, αυτόνομη και αγωνιστική, απο τα ξενόφιλα υποκείμενα, λόγω της αυξημένης σύγκρουσης ταύτισης, την οποία προκαλεί αυτή ακριβώς η προπαγανδιστική προσπαθεια. Αντίθετα, η διαμαρτυρία της αυτόχθονης μειονότητας, ενάντια στις απελάσεις λειτουργεί στα ξενόφιλα υποκείμενα - σε αντίθεση με τα ξενόφοβα - σαν βάση νομιμοποίησης για τη μειονοτική συμπεριφορά και παρουσία. Απο την άλλη πλευρά, η προπαγανδιστική προσπάθεια της αλλοδαπής μειονότητας, ενάντια στο ρατσισμό και την ξενοφοβία, οδηγεί επίσης τα ξενόφιλα υποκείμενα, στο να αναγνωρίσουν την αυτονομία, την αγωνιστικότητα και τον αντικειμενικό χαρακτήρα της αλλοδαπής μειονοτικής πηγής. Η διαμαρτυρόμενη αλλοδαπή μειονότητα τέλος, προκαλεί μεγαλύτερη αναγνώριση της πολιτικής της ακαμψίας και υστεροβουλίας απο τα ξενόφοβα υποκείμενα, σε αντίθεση με τα ξενόφιλα, τα οποία αναγνωρίζουν περισσότερο το γεγονός ότι, έχει δίκηο.

Σε κάθε περίπτωση που υπάρχει εσωτερίκευση και ενεργός επεξεργασία της σύγκρουσης, η επιτακτικά διατυπωμένη ανθρωπιστική αρχή γίνεται η νομιμοποιητική βάση της μειονοτικής συμπεριφοράς, επιτρέποντας έτσι την επικύρωση των θέσεών της. Όταν είναι προφανής η πρόθεση της μειονότητας να πείσει, η λογική της ενδοομαδικής ευννοιοκρατίας καθοδηγεί τη διαχείριση της σύγκρουσης, η οποία οδηγεί στην έμμεση επικύρωση των θέσεων, που προτείνονται από την αυτόχθονη μειονότητα. Στην περίπτωση αυτή, η συγκριτικά μεγαλύτερη απόρριψη των επιχειρημάτων με ξενόφοβο περιεχόμενο έχει σαν οργανωτική αρχή τον επιτακτικό ανθρωπισμό. Στο άμεσο επίπεδο επιρροής, όταν

εξωτερικές, αντικειμενικές συνθήκες υπαγορεύουν και νομιμοποιούν τη μειονοτική περέμβαση, το πάγιο πλαίσιο της κατηγοριακής διάκρισης δεν είναι σε θέση να ανακόψει την επιρροή της αλλοδαπής μειονότητας. Η μικρότερη εμπλοκή ταυτότητας και η ρεαλιστική θεμελίωση της μειονοτικής παρέμβασης επιτρέπουν την άμεση αναγνώριση του δικαιώματος της μειονότητας, να είναι άκαμπτα ανθρωπιστική.

2). Οργανωτική αρχή της μειονοτικής επιχειρηματολογίας και το μοντέλο της αποσύνδεσης

Οι αλλαγές στη γνώμη, που προκαλούν οι μειονότητες, μετά από κάποιο διάστημα χρονικής καθυστέρησης και σ΄ένα έμμεσο νοηματικά επίπεδο, προϋποθέτουν την ενεργό επεξεργασία, από την πλευρά των υποκειμένων, της κεντρικής οργανωτικής αρχής της μειονοτικής επιχειρηματολογίας. Η κατασκευή ή ο εντοπισμός της οργανωτικής αρχής είναι απόλυτα αναγκαίος, για την εγκαθίδρυση μιάς νοηματικής συνοχής ανάμεσα στα ρητά περιεχόμενα της μειονοτικής θέσης και "...σε νέες άθικτες διαστάσεις από το μειονοτικό λόγο" (Perez et Mugny 1986), οι οποίες όμως εντάσσονται στη λογική της.

Οι Perez και Mugny διεξήγαγαν ολόκληρη σειρά πειραματικών ερευνών πάνω στιε έρευνες γιά την έκτρωση και την αντισύλληψη, κάνοντας την υπόθεση ότι, οργανωτική αρχή μιας τοποθέτησης ευννοϊκής πάνω στην έκτρωση αποτελεί η κοινωνική ανεκτικότητα και επιείκεια. Οι δυο συγγραφείς τεκμηριώνουν ως εξής τη συλλογιστική αυτής της υπόθεσης:

> "...το ν΄αντιμετωπίζει κάποιος ευννοϊκά την έκτρωση (πράγμα που δε σημαίνει ότι καταξιώνει ενδόμυχα αυτή καθαυτή την έκτρωση ως ηθικό και κοινωνικό απώτερο σκοπό του) έχει την έννοια του ότι διεκδικεί μια ανοιχτή και σε τελευταία ανάλυση δημοκρατική κοινωνική ρύθμιση, που να εξασφαλίζει στον καθένα κατά περίπτωση, την ελεύθερη επιλογή της προσφυγής στην έκτρωση, χωρίς καμιά πρόθεση επιβολής της. Αυτή η αρχή επομένως, εφόσον αναγνωρίζεται και παίρνεται υπόψη, μπορεί να εφαρμοστεί εξίσου σε μια κοινωνική στάση πιο ανοιχτή, για την αντισύλληψη ή σε άλλους τομείς κοινωνικής στάσης επιδεκτικούς να ρυθμιστούν επίσης από έναν κανόνα επιείκειας ή ανεπιείκειας."
>
> (Perez et Mugny 1986, Παπαστάμου 1989β, σελ. 722, απ΄όπου και η μετάφραση του αποσπάσματος)

Ο Perez (1985) *ζήτησε από τα υποκείμενα να περιγράψουν, αυτούς που* αντιμετωπίζουν θετικά την έκτρωση, χρησιμοποιώντας τις διπολικές κλίμακες "προοδευτικός/συντηρητικός", "επιεικής/ανεπιεικής" και "ηθικός/ανήθικος". Το αποτέλεσμα έδειξε ότι, η αναπαράστασή τους συγκροτούνταν από τα στοιχεία "μάλλον προοδευτικοί", "επιεικείς", και "μάλλον ανήθικοι", χαρακτηρισμοί οι οποίοι συνθέτουν τη διάσταση της κοινωνικής ανεκτικότητας. Σε άλλη έρευνα των Perez και Mugny (1986), τα μισά υποκείμενα οδηγούνται να αξιολογήσουν αυτούς που είναι υπέρ της έκτρωσης με αμιγώς θετικούς χαρακτηρισμούς, ενώ τα άλλα μισά κάνουν το ίδιο, χρησιμοποιώντας μόνο αρνητικούς χαρακτηρισμούς. Στην πρώτη περίπτωση, η συντριπτική πλειοψηφία των υποκειμένων περιγράφει τα άτομα, που είναι υπέρ της έκτρωσης, ως προοδευτικούς,

σπιεικείς και δημοκρατικούς, ενώ στη συνθήκη αρνητικής αξιολόγησης, μεγαλύτερη εφαρμογή έχουν οι χαρακτηρισμοί "ανεύθυνοι", "ανήθικοι" και "εγωιστές".

Αυτό που παρατηρείται είναι ότι, η ηθικότητα δεν αποτελεί μια αρχή, που μπορεί να οργανώσει τοποθετήσεις ευννοϊκές για την έκτρωση, στο βαθμό που η ενεργοποίηση αυτής της διάστασης παράγει αρνητικές αξιολογήσεις εναντίον ατόμων, που υποστηρίζουν την έκτρωση. Αντίθετα, η ανεκτικότητα είναι μια αρχή, η οποία αποδεικνύεται κυρίαρχη στην περιγραφή φορέων θέσεων ευνοικών για την έκτρωση. Το εύρημα αυτό ενισχύει την υπόθεση ότι, η ανεκτικότητα μπορεί να οργανώσει ευρύτερες θέσεις, όπως η θετική αντιμετώπιση της αντισύλληψης, που επίσης προϋποθέτει θετική αξιολόγηση της προσωπικής αυτοδιάθεσης και ελευθερίας.

Σ΄ένα πείραμα, οι Perez και Mugny (1986 ο.π., Παπαστάμου ο.π.) εισάγουν, ως κανονιστικό φίλτρο ερμηνείας των μειονοτικών θέσεων, την οργανωτική αρχή, που τις διέπει ενώ παραλλάσουν επίσης την κατηγοριακή ένταξη της πηγής, εισάγοντας έτσι τις διαφορετικές δυναμικές στη διαδικασία επιρροής, που αυτό συνεπάγεται. Τα υποκείμενα, μαθήτριες Καθολικού Κολλεγίου της Ισπανίας, έρχονται σε επαφή μ΄ένα κείμενο, το οποίο τοποθετείται απολύτως υπέρ της ελευθερίας των εκτρώσεων και της δωρεάν κρατικής επιχορήγησής τους. Μιά τέτοια τοποθέτηση στο συγκεκριμένο κοινωνκό πλαίσιο, το διεπόμενο από τις αρχές της Καθολικής Εκκλησίας, έχει θέση ξεκάθαρα μειονοτική. Το κείμενο αποδίδονταν, για τα μισά υποκείμενα, σε μια (ενδοομαδική) μειονότητα γυναικών ενώ για τα άλλα μισά, σε μια μειονότητα νεαρών ανδρών (συνθήκες εξωομαδικής μειονότητας). Η εισαγωγή της δεύτερης ανεξάρτητης μεταβλητής αφορούσε στην οργανωτική αρχή, με βάση την οποία τα υποκείμενα έπρεπε να κρίνουν καθένα από τα επιχειρήματα της μειονοτικής πηγής. Στις μισές συνθήκες, η αρχή αυτή ήταν η ανεκτικότητα, για την οποία υπήρχε η υπόθεση ότι, θα μπορούσε να προκαλέσει αυξημένη μειονοτική επιρροή. Στις υπόλοιπες συνθήκες εισάγονταν η οργανωτική αρχή της ηθικότητας, η οποία, όπως είχε αποδειχτεί και από τις προηγούμενες έρευνες, δεν είναι αυτή που βρίσκεται στη βάση θετικών τοποθετήσεων πάνω στην έκτρωση. Μετά το ερωτηματολόγιο γνώμης ακολουθούσε το ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής, όπου ξέχωρα από τις άλλες διαστάσεις, η μειονότητα κρίνονταν για την ανεκτικότητα και την ηθικότητά της.

Τα αποτελέσματα πάνω στις κρίσεις των υποκειμένων γιά το περιεχόμενο και την πηγή έδειξαν ότι, αποδίδονταν ο ίδιος βαθμός επιείκειας και ηθικότητας στα επιχειρήματα υπέρ της έκτρωσης, ενώ η πηγή γενικά αξιολογούνταν περισσότερο επιεικής παρά ηθική. Επιβεβαιώνονταν, με τον τρόπο αυτό, ο οργανωτικός ρόλος της αρχής της ανεκτικότητας, γιά τη θεώρηση θέσεων και κοινωνικών οντοτήτων ευννοϊκών υπέρ της έκτρωσης.

Το ερωτηματολόγιο γνώμης απαρτίζονταν από θέματα σχετικά με την έκτρωση (μέτρηση άμεσης επιρροής) και από θέματα τα, οποία αφορούσαν στην αντισύλληψη και

χρησίμευαν στη μέτρηση της έμμεσης επιρροής. Μια θετική γνώμη πάνω στην αντισύλληψη μπορεί να θεωρηθεί ότι, εκφράζει θετική έμμεση μειονοτική επιρροή, στο βαθμό που εντάσσεται στην ίδια γραμμή σκέψης και τοποθέτησης για τα κοινωνικά θέματα, στην οποία εντάσεται και η ευννοϊκή στάση πρός την έκτρωση.

Όσον αφορά στην άμεση μέτρηση, παρατηρείται η μη στατιστικά σημαντική τάση, να παράγεται μεγαλύτερη άμεση επιρροή στις συνθήκες ηθικότητας απ΄ό,τι στις συνθήκες ανεκτικότητας. Όταν στα υποκείμενα παρέχεται σαν οργανωτική αρχή η ανεκτικότητα, επιβεβαιώνεται η υπόθεση, κατά την οποία η διευκρίνηση της οργανωτικής αρχής των μειονοτικών θέσεων οδηγεί σε παραγωγή μεγαλύτερης έμμεσης επιρροής.

Οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο εικόνας της πηγής εξηγούν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο επεξεργασίας της οργανωτικής αρχής από τα υποκείμενα. Η εξωομαδική μειονότητα γίνεται αντιληπτή σαν περισσότερο ανεκτική και λιγότερο συμφεροντολόγα, ενώ στις συνθήκες ανεκτικότητας, η μειονότητα θεωρείται περισσότερο φεμινίστρια και ανεκτική. Η επισήμανση της οργανωτικής αρχής δηλαδή, οδηγεί σε εκ νέου κατηγοριοποίηση της μειονότητας σαν ένα είδος εξωομάδας.

Η επικέντρωση των υποκειμένων στην αρχή της ηθικότητας αποδείχτηκε ανεπαρκής, να αποκεντρώσει τα υποκείμενα από την αρχική ιδεολογική τους θέση, μιάς και αυτή η περισσότερο ευνοϊκή ή δυσμενής στάση των υποκειμένων κατά το pre-test φάνηκε - σύμφωνα με τις αναλύσεις παλινδρόμησης - ότι, καθορίζει και την αξιολόγηση της πηγής και την τοποθέτηση πάνω στα θέματα της έκτρωσης και της αντισύλληψης, κατά το post-test. Αντίθετα, η ανεκτικότητα αποδείχτηκε ικανή να αποκεντρώσει τα υποκείμενα απο την αρχική τους τοποθέτηση. Ακόμα και τα "μακρινά" υποκείμενα, τα οποία αρχικά εκφράζονται δυσμενώς για την έκτρωση, αναγνωρίζουν την ανεκτικότητα της και προσχωρούν σε θέσεις περισσότερο ευνοϊκές για την αντισύλληψη, προσλαμβάνοντας ταυτόχρονα το φεμινιστικό και διακριτό της χαρακτήρα.

Αυτό το πείραμα δίνει ένα ξεκάθαρο παράδειγμα για την αποσύνδεση των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και επικύρωσης, στις συνθήκες ενεργοποίησης της οργανωτικής αρχής, σαν αναγκαία προϋπόθεση για την παραγωγή του φαινομένου μεταστροφής. Πέρα από τη διαμόρφωση μιάς αμφίσημης εικόνας της μειονότητας σαν ανεκτικής και φεμινίστριας, γεγονός που την κατηγοριοποιεί σαν εξωομάδα, η οργανωτική αρχή των θέσεών της, που της αποδίδεται πλέον σαν χαρακτηριστικό γνώρισμα, επιτρέπει τη μετάβαση και την επαγωγή σε ευρύτερες θέσεις, οι οποίες εντάσονται στην ίδια κατευθυντήρια γραμμή σκέψης.

Το μοντέλο της αποσύνδεσης (Perez et Mugny 1989, Kaiser et Mugny 1987, Roux et al. 1993) βασίζεται στην υπόθεση, κατά την οποία αναγκαία συνθήκη για την παραγωγή έμμεσης επιρροής είναι η κοινωνιογνωστική αποσύνδεση, από το υποκείμενο, των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και επικύρωσης των θέσεων της πηγής. Η

επικέντρωση του υποκειμένου στο περιεχόμενο των μειονοτικών θέσεων προϋποθέτει τον πρότερο διακανονισμό του προβλήματος της κοινωνικής σύγκρισης.

Η ιδέα του μοντέλου της αποσύνδεσης προέρχεται από τις εργασίες των Mummendey και Scrheiber (1983,1984), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι, η διομαδική σύγκρουση καταλήγει σε παραγωγή ανοιχτών κοινωνικών διακρίσεων, όταν οι αξιολογήσεις γίνονται σ΄ένα μονοδιάστατο πλαίσιο αλληλεξάρτησης των εκτιμήσεων, όπου η θετική αξιολόγηση του ενός συνεπάγεται αυτόματα την αρνητική αξιολόγηση του άλλου, πάνω στη συγκεκριμένη διάσταση κρίσης.

Στα φαινόμενα μειονοτικής επιρροής και των σχέσεων μεταξύ πλειοψηφίας και μειονότητας, όταν οι δυο κοινωνικές οντότητες βρίσκονται στην ίδια ομάδα υπαγωγής, όταν υφίσταται αυξημένο και εμφανές κόστος ταύτισης του υποκειμένου με τη μειονότητα και όταν γίνεται αρνητική αξιολόγησή της σ΄ένα μονοδιάστατο πλαίσιο εκτιμήσεων, διαμορφώνεται μια κατάσταση σύγκρουσης ταύτισης. Σ΄αυτή τη διπλή διαδικασία, υπάρχει απ΄τη μια πλευρά η πίεση προς την αποκατάσταση της συναίνεσης και η αναζήτηση από το υποκείμενο μιάς θετικής κοινωνικής ταυτότητας. Το μόνο διακύβευμα της διαδικασίας επιρροής και βασική μέριμνα του υποκειμένου είναι η απόσταση από τη μειονότητα και η αποφυγή της αυτοαπόδοσης των αρνητικών χαρακτηριστικών, που συνεπάγεται η προσέγγιση των θέσεών της.

Σ΄ένα πολυδιάστατο πλαίσιο ανεξάρτητων εκτιμήσεων για την πλειοψηφία και τη μειονότητα, η διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης χάνει τον κεντρικό, κανονιστικό της ρόλο, οπότε καθίσταται ευκολότερη η αναγνώριση των διακριτικών χαρακτηριστικών της μειονότητας και η πρόσληψη του εναλλακτικού χαρακτήρα των θέσεών της. Κινητοποιείται έτσι η διαδικασία γνωστικής επικύρωσης, μέσω της επαγωγής της οργανωτικής αρχής και γίνεται δυνατή η ενεργός επεξεργασία νέων θέσεων και ο εντοπισμός νέων διαστάσεων στη μειονοτική λογική.

Οι Perez και Mugny χειρίζονται σ΄ένα πείραμα (1987) την ανεξαρτησία και αλληλεξάρτηση των εκτιμήσεων για τη μειονότητα και την πλειοψηφία. Στο πείραμα χρησιμοποιείται το υπόδειγμα της έκτρωσης/αντισύλληψης και τα υποκείμενα κάθε συνθήκης πληροφορούνται ότι, η πλειοψηφία αντιτίθεται στην πλήρη απελευθέρωση των εκτρώσεων, ενώ η μειονότητα έχει θέση απόλυτα ευνοϊκή. Σε μια πρώτη συνθήκη, τόσο η πλειοψηφία όσο και η μειονότητα τοποθετούνται στην ίδια κατηγορία υπαγωγής με τα υποκείμενα. Πρόκειται ακριβώς για ένα εσωομαδικό, μονοδιάστατο πλαίσιο αλληλεξάρτησης των εκτιμήσεων, όπου τον κεντρικό ρόλο κατέχει η διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης. Σε μια δεύτερη συνθήκη και οι δυο οντότητες τοποθετούνται στην εξωομάδα ενώ στις δυο υπόλοιπες συνθήκες τοποθετούνται σε διαφορετική ομάδα υπαγωγής: σε μια περίπτωση η πλειοψηφία αποτελεί μέρος της εσωομάδας και η μειονότητα της εξωομάδας και σε μια τελευταία γίνεται το ακριβώς αντίστροφο. Στις δυο

αυτές τελευταίες συνθήκες εγχειρηματοποιείται ένα πλαίσιο ανεξαρτησίας των εκτιμήσεων, όπου είναι δυνατή η αναγνώριση του διακριτικού και εναλλακτικού χαρακτήρα της μειονότητας, παρά τις εναντίον της αρνητικές αξιολογήσεις.

Σύμφωνα με τη βασική υπόθεση των δυο ερευνητών, η μειονότητα είναι σε θέση να ασκήσει έμμεση επιρροή στις δυο συνθήκες, στις οποίες αντιμετωπίζει μια πλειοψηφία, ευρισκόμενη σε διαφορετική κατηγορία υπαγωγής.

Όταν μειονότητα και πλειοψηφία βρίσκονται στο εσωτερικό της ενδοομάδας, δεν εμφανίζεται ούτε άμεση ούτε έμμεση επιρροή. Πρόκειται για μια συνθήκη, στην οποία η κοινή κατηγορία υπαγωγής με τη μειονότητα εμπλέκει τα υποκείμενα σε μια ισχυρή σύγκρουση ταύτισης. Η δεσμευτική κοινωνική σύγκριση παρεμποδίζει τη διαδικασία επικύρωσης, καθώς προσανατολίζει τη γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων στην αποφυγή της αρνητικής αυτοαπόδοσης των μειονοτικών χαρακτηριστικών.

Στη συνθήκη, κατά την οποία μειονότητα και πλειοψηφία τοποθετούνται στην εξωομάδα, παρατηρείται η εμφάνιση μόνο άμεσης επιρροής και οι δυο οντότητες αξιολογούνται περισσότερο θετικά. Η διαφορετική ομάδα υπαγωγής μειώνει την εμπλοκή των υποκειμένων στην κοινωνική σύγκριση και την αίσθηση του κινδύνου ταύτισης με τη μειονότητα.

Παραγωγή μόνο έμμεσης επιρροής παρατηρείται πράγματι στις δυο συνθήκες, κατά τις οποίες μειονότητα και πλειοψηφία έχουν διαφορετική ένταξη. Εδώ είναι δυνατή η αποσύνδεση των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και γνωστικής επικύρωσης. Η κοινωνική σύγκριση κατευθύνεται στην κατηγοριακή διάσταση, οπότε μένει ο αναγκαίος χώρος για τη διερώτηση των υποκειμένων πάνω στην οργανωτική αρχή των μειονοτικών θέσεων. Η μειονότητα αξιολογείται μεν αρνητικά αλλά γίνεται αντιληπτή επίσης ως αυτόνομη, ανεξάρτητη και εναλλακτική. Οι διαφορετικές εντάξεις, με άλλα λόγια, επιτρέπουν την επεξεργασία μιας αμφίσημης αναπαράστασης της μειονότητας και *αφήνουν περιθώρια για τον τονισμό του ιδιαίτερου χαρακτήρα των θέσεών της.*

Οι Perez και Mugny, σε μια σειρά τριών πειραμάτων (1989, βλ. επίσης Roux et al. ο.π.), χειρίζονται την οργανωτική αρχή των μειονοτικών θέσεων, πάνω στα θέματα έκτρωσης και αντισύλληψης και δημιουργούν συνθήκες με διαφορετικό βαθμό ευκολίας της διαδικασίας αποσύνδεσης.

Στο πρώτο πείραμα, τα υποκείμενα πληροφορούνταν ότι, μια μειονότητα είναι υπέρ των θέσεων για την έκτρωση ενώ μια πλειοψηφία τάσσεται εναντίον. Ανάλογα με τις συνθήκες, τα υποκείμενα έπρεπε να κρίνουν είτε την ηθικότητα είτε την επιείκεια της μειονότητας και της πλειοψηφίας, που αντίστοιχα τάσονταν υπέρ και κατά της έκτρωσης. Στις μισές συνθήκες, η κρίση αυτή γίνονταν σε συνθήκες αλληλεξάρτησης: τα υποκείμενα έπρεπε να εκτιμήσουν το βαθμό ηθικότητας (επιείκειας) της πλειοψηφίας και της μειονότητας, έχοντας στη διάθεσή τους 100 βαθμούς συνολικά. Πρόκειται για συνθήκες

αλληλεξαρτώμενων εκτιμήσεων, καθώς τα υποκείμενα ήταν υποχρεωμένα να κάνουν συγκριτική αξιολόγηση της μειονότητας και της πλειοψηφίας, πάνω σε κάθε διάσταση. Στις υπόλοιπες συνθήκες, (συνθήκες ανεξαρτησίας των εκτιμήσεων) τα υποκείμενα έκριναν το βαθμό ηθικότητας ή επιείκειας, έχοντας στη διάθεσή τους 200 βαθμούς συνολικά, 100 για κάθε οντότητα. Σ΄ένα τέτοιο πολυδιάστατο πλαίσιο κρίσεων, η αξιολόγηση μειονότητας και πλειοψηφίας γίνεται ξεχωριστά για την καθεμία, χωρίς μεταξύ τους σύγκριση.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι, σε συνθήκες ανεξάρτητων κρίσεων, η μειονότητα αξιολογείται θετικότερα απ΄ό,τι σε συνθήκες αλληλεξάρτησης, γεγονός που υπογραμμίζει την αναγνώριση της ιδιαιτερότητάς της. Στις ίδιες αυτές συνθήκες επιτυγχάνεται μεγαλύτερη έμμεση επιρροή, η οποία γίνεται μέγιστη στη συνθήκη ανεξαρτησίας των κρίσεων πάνω στην οργανωτική αρχή της επιείκειας, η οποία, όπως έχουμε δεί, οργανώνει με ιδιαίτερο τρόπο, σε αντίθεση με την ηθικότητα, τις ευννοϊκές θέσεις για την έκτρωση. Σε συνθήκες ανεξαρτησίας των κρίσεων, διευκολύνεται η αποσύνδεση των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και επικύρωσης, με αποτέλεσμα η επικέντρωση των υποκειμένων πάνω στην οργανωτική αρχή των μειονοτικών θέσεων να οδηγεί στην εμφάνιση του φαινομένου μεταστροφής.

Στο δεύτερο πείραμα, οι δυο ερευνητές παραλλάσουν το βαθμό σύγκρουσης μεταξύ της μειονότητας και της πλειοψηφίας. Σ΄όλες τις συνθήκες, τα υποκείμενα έπρεπε να κρίνουν το βαθμό φεμινισμού, που χαρακτηρίζει τις δυο οντότητες. Αυτό που διαφοροποιεί τις συνθήκες είναι ότι, στις δυο απ΄αυτές τα υποκείμενα έχουν επιπλέον στη διάθεσή τους και τα χαρακτηριστικά "ελκυστική" και "ευχάριστη", για να κρίνουν πλειοψηφία και μειονότητα. Πρόκειται για τις συνθήκες αξιολογικής κατεύθυνσης των κρίσεων, όπου υποτίθεται ότι, αυξάνει ο βαθμός σύγκρουσης μεταξύ της μειονότητας υπέρ και της πλειοψηφίας κατά της έκτρωσης. Στις άλλες δυο συνθήκες, τα υποκείμενα έχουν στη διάθεσή τους, εκτός από το χαρακτηρισμό "φεμινίστρια" και τους χαρακτηρισμούς "νέα" και "προδευτική", οι οποίοι συγκροτούν μια περισσότερο περιγραφική απόδοση της μειονότητας και της πλειοψηφίας. Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά στην αλληλεξάρτηση/ανεξαρτησία των κρίσεων (100 και 200 βαθμοί αντίστοιχα για κάθε διάσταση αξιολόγησης).

Γενικά, η μειονότητα θεωρείται περισσότερο φεμινίστρια από την πλειοψηφία καθώς επίσης περισσότερο νέα και προοδευτική αλλά και περισσότερο δυσάρεστη και λιγότερο ελκυστική. Η μεγαλύτερη έμμεση επιρροή παρατηρείται στη συνθήκη ανεξαρτησίας των κρίσεων και αξιολογικής περιγραφής μειονότητας και πλειοψηφίας. Παρά λοιπόν την αρνητική αξιολόγηση της μειονότητας και την παραγωγή εναντίον της διακρίσεων, το πλαίσιο ανεξάρτητων εκτιμήσεων επιτρέπει την επικύρωση των

μειονοτικών θέσεων, μέσα από την αναγνώριση του φεμινιστικού και προοδευτικού της χαρακτήρα.

Τέλος, στο τρίτο πείραμα μειονότητα και πλειοψηφία κρίνονται και πάλι πάνω σε περιγραφική και αξιολογική διάσταση αλλά αυτή τη φορά, μόνο σε συνθήκες ανεξαρτησίας των κρίσεων. Επίσης, υπάρχει και δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή, που αφορά στην κρίση της ηθικότητας ή της επιείκειας του περιεχομένου των επιχειρημάτων, που είναι ευνοϊκά για την έκτρωση. Και σ΄αυτό το πείραμα, η μειονότητα είναι αυτή, που θεωρείται περισσότερο φεμινίστρια, νέα και προοδευτική, ενώ η μεγαλύτερη έμμεση επιρροή παρατηρείται επίσης στη συνθήκη αξιολογικης περιγραφής και κρίσης των επιχειρημάτων, πάνω στην αρχή της επιείκειας.

Σ΄όλα τα παραπάνω πειράματα, αυτό που παρατηρείται σε κάθε περίπτωση είναι ότι, η έκβαση της διαδικασίας επιρροής εξαρτάται από τον τρόπο διασύνδεσης μεταξύ των διαδικασιών κοινωνικής σύγκρισης και γνωστικής επικύρωσης. Όταν η μειονότητα βρίσκεται στην ίδια ομάδα υπαγωγής με τα υποκείμενα και όταν η αξιολόγησή της γίνεται σ΄ένα πλαίσιο αλληλεξαρτώμενων εκτιμήσεων, διαμορφώνεται μια κατάσταση σύγκρουσης ταύτισης, με ισχυρή εμπλοκή ταυτότητας για τα υποκείμενα. Σαν αποτέλεσμα, η διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, που εκδηλώνεται σα μέριμνα για την αποστασιοποίηση από τις μειονοτικές θέσεις και σαν πίεση πρός την αποκατάσταση της ενδο-ομαδικής ομοιομορφίας, απασχολεί το σύνολο σχεδόν της γνωστικής δραστηριότητας των υποκειμένων, με συνέπεια να είναι αδύνατη η επικύρωση των μειονοτικών οργανωτικών αρχών και η ενεργός εφαρμογή τους σε ευρύτερα περιεχόμενα και θέσεις.

Σε συνθήκες,αντίθετα, ανεξάρτητων εκτιμήσεων για μειονότητα και πλειοψηφία ή όταν η μειονότητα τοποθετείται εκτός των ορίων της ενδο-ομάδας, μειώνεται για τα υποκείμενα το κόστος ταύτισης και γίνεται εφικτή η αναγνώριση των χαρακτηριστικών της μειονότητας, που την καθιστούν διακριτή και εναλλακτική στα μάτια των υποκειμένων. Ιδιαίτερα όταν συντρέχουν προϋποθέσεις, ώστε να αναγνωρίζεται η σύγκρουση, την οποία παράγει η μειονότητα και όταν τα υποκείμενα διευκολύνονται στο να επεξεργαστούν την οργανωτική αρχή των θεσεών της, είναι δυνατή η παραγωγή έμμεσης επιρροής, μέσω της αποσύνδεσης της διαδικασίας κοινωνικής σύγκρισης από τη διαδικασία επικύρωσης. Παγματικα, η κοινωνική σύγκριση διευθετείται συνήθως εις βάρος της μειονότητας καθώς αυτή είναι που υφίσταται τις αρνητικές αξιολογήσεις, που συνεπάγεται το ισχυρό στερεότυπο των μειονοτήτων ως οντοτήτων, οι οποίες παρεκκλίνουν από τον κυρίαρχο (κοινό) κανόνα. Κάτι τέτοιο ωστόσο δεν εμποδίζει τη διαδικασία γνωστικής επικύρωσης, την ενεργοποίηση δηλαδή της οργανωτικής αρχής σε τοποθετήσεις και διαστάσεις περισσότερο έμμεσες, που δε θίγονται μεν άμεσα από το μειονοτικό λόγο αλλά εντάσονται στη λογική του.

ΠΕΙΡΑΜΑ 6

Στο προηγούμενο πείραμα τα υποκείμενα, μέσα απο την εμπλοκή τους βάσει της αρχικής τους ιδεολογικής τοποθέτησης, προέβησαν σε μια κατασκευή της οργανωτικής αρχής της μειονοτικής επιχειρηματολογίας, ευρισκόμενα κάθε φορά σ' ένα πλαίσιο μεγαλύτερης ή μικρότερης άμεσης κοινωνικής σύγκρισης (επαφή με μειονότητα αυτόχθονη ή αλλοδαπή) και ερμηνεύοντας την όλη διαδικασία μέσα απο ένα κανονιστικό φίλτρο αιτιολόγησης της μειονοτικής συμπεριφοράς (επηρεασμός αναποφασίστων ή διαμαρτυρία για τις απελάσεις των Αλβανών λαθρομεταναστών).

Αυτό πού φάνηκε ξεκάθαρα ήταν ότι, στίς συνθήκες, πού η μειονοτική πηγή ασκούσε τη μεγαλύτερη επιρροή, τα υποκείμενα επεξεργάζονταν τη δημιουργούμενη σύγκρουση, με όρους ανθρωπιστικών αρχών. Κυρίως μάλιστα τα ξενόφοβα υποκείμενα έδειξαν, να εσωτερικεύουν περισσότερο την επιτακτική/ανθρωπιστική αρχή, προβαίνοντας με τόν τρόπο αυτό σε επικύρωση των μειονοτικών θέσεων και σε διακανονισμό της σύγκρουσης, μέσα απο την εφαρμογή στην ερμηνεία της διαδικασίας επιρροής μιας αρχής γενικά παραδεκτής και άρα ικανής να απορροφήσει το επικίνδυνο μέρος μιας σύγκρουσης.

Στο πείραμα, το οποίο θα εξετάσουμε τώρα, η κατηγοριακή υπαγωγή της πηγής χρησιμοποιείται ξανά ως ανεξάρτητη μεταβλητή, με σκοπό τη σκιαγράφηση, με τον ευρύτερο δυνατό τρόπο, του πλαισίου διομαδικών σχέσεων, στο οποίο λαμβάνει χώρα η διαμάχη πάνω στο θέμα των Αλβανών λαθρομεταναστών. Εξ' άλλου, όπως ήδη διαπιστώσαμε από τα πειράματα των Perez και Mugny, διαφορετικής κατηγοριακής ένταξης πηγές εισάγουν διαφορετικούς τύπους σύγκρουσης και διαφορετικής υφής και κατεύθυνσης γνωστική επεξεργασία των οργανωτικών αρχών, που διέπουν τις θέσεις τους.

Η δεύτερη ανεξάρτητη μεταβλητή αφορά στην πειραματική διερεύνηση της οργανωτικής αρχής, μέσα μάλιστα απο την προσφορά στα υποκείμενα ενός διαφορετικού κάθε φορά τρόπου διατύπωσης και άρα πιθανών ερμηνειών της.

Στο *κείμενο-ερέθισμα του πειραματικού μας υποδείγματος διατυπώνεται*, ως προτρεπτικό επιχείρημα για την ευνοϊκή μεταχείριση των Αλβανών λαθρομεταναστών, ο ανοικτός χαρακτήρας και η ανεκτικότητα, σαν σταθερά γνωρίσματα της Ελληνικής κοινωνίας. Αυτήν ακριβώς την αρχή επιείκιας και ανεκτικότητας, που διέπει το σύνολο του κειμένου, υποβάλλουμε στα υποκείμενα ως οργανωτική αρχή, διευκρινίζοντάς την κάθε φορά μέσα απο διαφορετική διατύπωση. Έχουμε την πεποίθηση ότι, η διαφορετική παρουσίαση της οργανωτικής αρχής, θα προσανατολίσει διαφορετικά την επεξεργασία της σύγκρουσης και θα οδηγήσει σε διαφορετική σημασιοδότηση της συνολικής διαδικασίας επιρροής.

Η απλή επισήμανση της οργανωτικής αρχής της ανεκτικότητας και της ανθρωπιστικής ευαισθησίας, θα οδηγήσει περισσότερο σε επικύρωση των θέσεων της αλλοδαπής

μειονότητας. Η διαφορετική εθνική υπαγωγή δημιουργεί συνθήκες ανεξαρτησίας των κρίσεων και κάμπτει το δεσμευτικό ρόλο της διαδικασίας κοινωνικής σύγκρισης. Κατά δεύτερο λόγο, η παρουσίαση της οργανωτικής αρχής, μέσα απο μια διατύπωση, που ενισχύει την αξιολογική της φόρτιση, θα διευκολύνει την επικύρωση των θέσεων της αυτόχθονης μειονότητας. Η επισήμανση της οργανωτικής αρχής, ως αντίθεσης στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας θα υποχρεώσει τα υποκείμενα στην επικέντρωση στις κανονιστικές βάσεις των ξενόφιλων θέσεων. Κάτι τέτοιο είναι πιο δύσκολο, να γίνει στην περίπτωση της αλλοδαπής μειονότητας, καθώς η πιο έντονη επισήμανση της οργανωτικής αρχής του λόγου της, θα επιτείνει τη σύγκρουση και στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων, με συνέπεια την παραγωγή αρνητικών διακρίσεων εναντίον της.

Τέλος, η διάκριση των υποκειμένων σε ξενόφιλα και ξενόφοβα, βάσει των αρχικών τους εκτιμήσεων πάνω στο θέμα των ξένων γενικά στην Ελλάδα, χρησιμοποιείται σαν τρίτη μεταβλητή. Ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας προς τη μειονότητα θα παίξει ενεργό ρόλο στην επεξεργασία της οργανωτικής αρχής των ξενόφιλων θέσεων. Για τα ξενόφιλα-κοντινά προς τη μειονότητα υποκείμενα, η πιο έντονη διατύπωση της οργανωτικής αρχής θα αυξήσει το κόστος εμφανούς ταύτισής τους με τις μειονοτικές θέσεις. Τα ξενόφοβα υποκείμενα, στην ίδια περίπτωση, θα επιτείνουν την παραγωγή αρνητικών διακρίσεων ενάντια στη μειονοτική πηγή.

1).ΜΕΘΟΔΟΣ

Τα 80 υποκείμενα κατανεμήθηκαν στις τέσσερις συνθήκες, ενώ δεν συμπεριελήφθησαν στην ανάλυση υποκείμενα, που είχαν απαντήσει ελλιπώς ή διέκοψαν αυτόβουλα τη συμμετοχή τους στο πείραμα.

Η πειραματική διαδικασία ήταν πανομοιότυπη μ' αυτή του προηγούμενου πειράματος, εκτός φυσικά απο τον χειρισμό της μεταβλητής, που αφορούσε στην διαφορετική κάθε φορά παρουσίαση της οργανωτικής αρχής.

Μετά την απάντηση στις προκαταρκτικές ερωτήσεις, τα υποκείμενα προτρέπονταν να διαβάσουν το κείμενο υπέρ των Αλβανών λαθρομεταναστων, το οποίο αποδίδονταν σε μια **μειονότητα Ελληνική** για τα υποκείμενα των μισών συνθηκών και σε μια **Αλβανική** γι' αυτά των υπολοίπων συνθηκών.

Ως πρός τη διατύπωση της οργανωτικής αρχής, ο χειρισμός γινόταν ως εξής:

Στην ίδια σελίδα, που τα υποκείμενα πληροφορούνταν το μειονοτικό χαρακτήρα της πηγής και την εθνικοτητά της ακολουθούσε η παράγραφος:

"Οπως φαίνεται και απο το κείμενο, η μειονοτικη αυτή ομάδα προσπαθεί να απευθυνθεί στον αναγνώστη επικαλούμενη τις αξίες της κοινωνικής ανεκτικότητας και της ανθρωπιστικής ευαισθησίας "

για τις **συνθήκες ανεκτικότητας**, όπου δηλαδή δίνονταν μια θετική αποφαντική διατύπωση της οργανωτικής αρχής του μηνύματος.

Ενώ στις υπόλοιπες συνθήκες η διατύπωση ήταν η εξής:

"Οπως φαίνεται και απο το κείμενο, η μειονοτικη αυτή ομάδα προσπαθεί να απευθυνθεί στον αναγνώστη επικαλούμενη την ανάγκη αντίθεσης σε κάθε πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας".

Επρόκειτο δηλαδή για μια **περισσότερο κανονιστική διατύπωση της ίδιας αρχής**.

Η σελίδα των πειραματικών χειρισμών έκλεινε με την προτροπή προς τα υποκείμενα, να διαβάσουν το κείμενο της πηγής, γιατί στη συνέχεια θα χρειαζόνταν να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά.

Αμέσως μετά την ανάγνωση του κειμένου ακολουθούσαν οι απαντήσεις στα ερωτηματολόγια γνώμης, αιτιότητας, είδους διαπραγμάτευσης και αυτό της εικόνας της πηγής, ενώ το πείραμα έκλεινε με την απάντηση για δεύτερη φορά σχετικά με το ποσοστό των ξένων, που νόμιμα θάπρεπε να βρίσκονται στην Ελλάδα.

2).ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Α). Επιρροή

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μέσοι όροι αποδοχής (σε 7βάθμια κλίμακα) των 16 ερωτημάτων γνώμης (συνολική επιρροή).Το 7 σημαίνει απόλυτη συμφωνία. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΣΗ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=22)	(n=18)
		2.24 (.84)	2.99 (1.42)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
		(n=19)	(n=21)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	2.95 (1.49)	2.55 (1.11)

Η αλληλεπίδραση των δύο ανεξάρτητων μεταβλητών παράγει στατιστικά σημαντικά αποτελεσματα σχετικά με την ασκούμενη επιρροή, ανεξάρτητα απο την άμεση ή έμμεση φύση των ερωτημάτων ($F1/79 = 5.48$, $p< .022$). Παρατηρούμε λοιπόν ότι (πίνακας 1), η Ελληνική μειονότητα είναι περισσότερο αποτελεσματική όταν "αντιτίθεται στο πνεύμα ξενοφοβίας και

συντηρητισμού (m=2.99) παρά όταν απλά επικαλείται τις αρχές της κοινωνικής ανεκτικότητας και της ανθρωπιστικής ευαισθησίας" (m=2:24). Το αντίθετο ακριβώς συμβαίνει στην περίπτωση της Αλβανικής μειονότητας (συνθήκη ανεκτικότητας: m=2.95, συνθήκη αντίθεσης: m=2.55). Σε συνθήκες ανεκτικότητας, η Αλβανική μειονότητα είναι αυτή, που ασκεί μεγαλύτερη επιρροή απο την Ελληνική (m=2.95, Ελληνική: m=2.24).

Στην περίπτωση λοιπόν απλής επισήμανσης της οργανωτικής αρχής, η αλλοδαπή μειονότητα είναι αυτή που επωφελείται περισσότερο. Αντίθετα, σε μια περισσότερο συγκρουσιακή διατύπωση της ίδιας αυτής οργανωτικής αρχής, αυτη που πείθει περισσότερο είναι η αυτόχθονη μειονότητα. Μάλιστα, αυτό συμβαίνει - όπως άλλωστε και σ' όλες τις άλλες συνθήκες- ανεξάρτητα απο τον ξενόφιλο ή ξενόφοβο χαρακτήρα των υποκειμένων.

Σχετικά με τη διαφορά των απαντήσεων των υποκειμένων, μεταξύ pre-test και post-test, για το ποσοστό των ξένων στην Ελλάδα, με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας, υπάρχει μια τάση αλληλεπίδρασης των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών, που ενισχύει τα αποτελέσματα του ερωτηματολογίου γνώμης ($F1/79 = 2.50$, $p< .11$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Μέσες τιμές αλλαγής, μεταξύ pre-test και post-test, (σε 16βάθμια κλίμακα), στο ποσοστό των ξένων, με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στην Ελλάδα (το + αντιστοιχεί σε αύξηση της μειονοτικής επιρροής). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	**ΑΝΤΙΘΕΣΗ**
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	**(n=22)**	**(n=18)**
		-.27 (1.63)	**+1.06 (2.96)**
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
		(n=19)	**(n=21)**
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	**+.47 (3.48)**	**-.10 (1.30)**

Όπως δείχνει ο πίνακας 2, υπάρχει μια τάση αύξησης της έμμεσης μειονοτικής επιρροής και επικύρωσης των ξενόφιλων μειονοτικών θέσεων, στη συνθήκη που υπάρχει μια πιο κανονιστική παρουσίαση της οργανωτικής αρχής των θέσεων της Ελληνικής μειονότητας (m=+1.06) και στη συνθήκη, στην οποία η οργανωτική αρχή των θέσεων της αλλοδαπής μειονότητας γίνεται με τρόπο, που δεν αυξάνει περαιτέρω τη σύγκρουση (m=+.47). Στις συνθήκες της αυτόχθονης μειονότητας, εντοπίζεται η μεγαλύτερη διαφορά στην παραγόμενη έμμεση επιρροή (συνθήκη ανεκτικότητας: m=-.27, συνθήκη αντίθεσης: m=+1.06, $t = -1.70$ $p<.10$).

Τα ευρήματα αυτά επιβεβαιώνουν παρόμοια ευρήματα άλλων πειραμάτων (Mugny, Perez, Kaiser και Papastamou 1984, Mugny και Perez 1985), σύμφωνα με τα οποία, η αποτελεσματικότητα της ενδο-ομαδικής μειονότητας αυξάνεται, στο βαθμό που εντείνεται η σύγκρουσή της με το στόχο επιρροής. Αντίστροφα, η εξω-ομαδική μειονότητα αποδεικνύεται περισσότερο αποτελεσματική, όταν η σύγκρουσή της με το στόχο επιρροής αμβλύνεται.

Β). Ερμηνεία του δεσμού αιτιότητας

Η κανονική παραγοντική ανάλυση τύπου varimax, στην οποία υποβλήθηκαν τα δεδομένα του ερωτηματολογίου αιτιότητας ανέδειξε δυο παράγοντες.

Ο πρώτος παράγοντας, που εξηγεί το 39.1% της συνολικής διακύμανσης συγκροτείται απο τις προτάσεις:

- οι ιδέες αυτές εκφράζουν καλύτερα την προσωπικότητα των μελών της (+.76) (m=4.00)
- εκφράζει μια αξία της εθνικής της κουλτούρας (+.75) (m=3.25)
- απλά έχει δίκηο, είναι αντικειμενική (+.73) (m=2.45)
- υπερασπίζεται ανθρωπιστικά ιδεώδη (+.72) (m=3.71)

Ο παράγοντας αυτος **αποδίδει τη μειονοτική συμπεριφορά στην σταθερή υπήρετηση ανθρωπιστικών αρχών.**

Ο δεύτερος παράγοντας, που καλύπτει το 17.8% της συνολικής διακύμανσης, συγκροτείται απο τις προτάσεις:

- υπηρετεί έτσι καλύτερα τα στενά της πολιτικά συμφέροντα (+.68) (m=5.23)
- οι καθημερινές εξωτερικές συνθήκες κρίσης την υποχρεώνουν (+.60) (m=4.78)
- είναι περιθωριακή (+.56) (m=4.04)
- απλά έχει δίκηο, είναι αντικειμενική (-.44) (m=2.45)
- υπερασπίζεται ανθρωπιστικά ιδεώδη (-.40) (m=3.71)

Ο παράγοντας αυτός **αντιπαραθέτει την εξήγηση της υποστήριξης ξενόφιλων μειονοτικών ιδεών με όρους περιθωριακότητας και πολιτικής υστεροβουλίας, με την απόδοσή τους στην ορθή και αντικειμενική υποστήριξη ανθρωπιστικών αρχών.**

Αν και κανένας απο τους δυο παράγοντες δεν είναι ευαίσθητος στους πειραματικούς χειρισμούς, οι ιδέες της Ελληνικής μειονότητας αιτιολογούνται περισσότερο ως δείγμα υπεράσπισης ανθρωπιστικών ιδεωδών (m = 4.22, για την Αλβανική m = 3.20 F1/79 = 4.49 p< .037).

Επίσης, τα υποκείμενα, ανάλογα με την αρχική τους τοποθέτηση, έχουν την τάση, να αποδίδουν σε διαφορετικό βαθμό την υιοθέτηση των ιδεών της πηγής, σε μια προσπάθεια, να

υπηρετήσει καλύτερα τα στενά της πολιτικά συμφέροντα και αυτό με βάση τον τρόπο διατύπωσης της οργανωτικής αρχής. ($F1/79 = 2.76$ $p < .10$)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Μέσοι όροι αποδοσης (σε 7βάθμια κλίμακα) των ιδεών της πηγής στην υπηρέτηση των στενών πολιτικών πολιτικών της συμφερόντων. Το 7 σημαίνει μέγιστη απόδοση. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΣΗ
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=20)	(n=20)
		5.20 (1.73)	5.85 (1.98)
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=21)	(n=19)
		5.24 (1.78)	4.58 (1.92)

Όπως φαίνεται στον πίνακα 3, όταν η οργανωτική αρχή παρουσιάζεται ως ανεκτικότητα, τόσο τα ξενόφιλα όσο και τα ξενόφοβα υποκείμενα προσλαμβάνουν στον ίδιο βαθμό την διαστρέβλωση αυτοεξυπηρέτησης της πηγής ($m = 5.20$ και $m = 5.24$). Αντίθετα, στις συνθήκες όπου η μειονότητα φέρεται να αντιτίθεται στον συντηρητισμό και την ξενοφοβία, τα ξενόφιλα υποκείμενα είναι αυτά που επισημαίνουν περισσότερο τον στενά συμφεροντολογικό χαρακτήρα της πηγής ($m = 5.85$, ξενόφοβα: $m = 4.58$) και μάλιστα πολύ περισσότερο απ' ό,τι το κάνουν στη συνθήκη ανεκτικότητας ($m = 5.20$). Τα υποκείμενα αυτά δηλαδή δείχνουν να είναι, λόγω της ιδεολογικής τους εγγύτητας προς την ξενόφιλη μειονότητα, περισσότερο ευαίσθητα σε μια όξυνση της σύγκρουσης (συνθήκη αντίθεσης σε συντηρητισμό και ξενοφοβία), η οποία μπορεί να λάβει τη μορφή πολιτικής αντιπαράθεσης. Τέλος, τα περισσότερο ξενόφοβα υποκείμενα χρησιμοποιούν πιο πολύ τη διάσταση του πολιτικού συμφέροντος, για την αιτιολόγηση της μειονοτικής συμπεριφοράς, στη συνθήκη ανεκτικότητας ($m = 5.24$). Το γεγονός αυτό πρέπει να ερμηνευτεί μάλλον ως ένδειξη καχυποψίας και άρνηση απόδοσης "ευγενών κινήτρων" (υποστήριξη ανθρωπιστικών αρχών κ.λ.π) σε μια ξενόφιλη μειονότητα.

Γ). *Πρόσληψη του Είδους Διαπραγμάτευσης*

Και τα δυο ανθρωπιστικά επιχειρήματα είναι ευαίσθητα στην αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών (για το ευκτικό/ανθρωπιστικό: F1/79 = 2.754, p<.10, για το επιτακτικό/ανθρωπιστικό: F1/79 = 2.70, p<.10).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Μέσοι όροι απόδοσης ομοιότητας (σε 7βάθμια κλίμακα) ανάμεσα στο ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα και τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού μηνύματος. Το 7 σημαίνει απόλυτη ομοιότητα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΣΗ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=22)	(n=18)
		4.36 (2.30)	4.89 (2.05)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
		(n=19)	(n=21)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	4.68 (2.26)	3.76 (2.23)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Μέσοι όροι απόδοσης ομοιότητας (σε 7βάθμια κλίμακα) ανάμεσα στο επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα και τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού μηνύματος. Το 7 σημαίνει απόλυτη ομοιότητα. Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΣΗ
	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=22)	(n=18)
		5.09 (2.11)	5.56 (1.79)
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ			
		(n=19)	(n=21)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	5.11 (2.05)	4.24 (2.62)

Όπως δείχνουν οι πίνακες 4 και 5, τα υποκείμενα αποδίδουν περισσότερο και τα δυο ανθρωπιστικά επιχειρήματα στις συνθήκες, στις οποίες παράγεται η συγκρτικά μεγαλύτερη επιρροή (Ελληνική μειονότητα/αντίθεση: m = 4.89 για το ευκτικό/ανθρωπιστικό και m = 5.56 για το επιτακτικό/ανθρωπιστικό, Αλβανική μειονότητα/ανεκτικότητα: m = 4.68 για το ευκτικό/ανθρωπιστικό και m = 5.11 για το επιτακτικό/ανθρωπιστικό). Όταν η οργανωτική αρχή του λόγου της αυτόχθονης μειονότητας δίνεται μ' έναν πιο συγκρουσιακό τρόπο, ως αντίθεση στο πνεύμα ξενοφοβίας και συντηρητισμού, γίνεται περισσότερο αντιληπτός απο τα υποκείμενα ο ανθρωπιστικός προβληματισμός, που ενέχεται στις θέσεις αυτές. Το ίδιο συμβαίνει για την Αλβανική μειονότητα, όταν απλά και μόνο επισημαίνεται στα υποκείμενα η οργανωτική αρχή της μειονοτικής επιχειρηματολογίας. Στην περίπτωση αυτή, η διαφορετική εθνική υπαγωγή της μειονότητας επιτρέπει την αναγνώριση της οργανωτικής αρχής, στο βαθμό που δεν υπάρχει όξυνση της σύγκρουσης, μέσα απο μια πιο έντονη διατύπωση της οργανωτικής αρχής.

Το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα παίζει ιδιαίτερο ρόλο στη διαπραγμάτευση, την οποία κάνουν τα υποκείμενα, ανάλογα με την αρχική ιδεολογική τους τοποθέτηση, σε διαφορετικές κάθε φορά συνθήκες παρουσίασης της οργανωτικής αρχής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Μέσοι όροι αποδοσης ομοιότητας (σε 7βάθμια κλίμακα) ανάμεσα στο επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα και τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού μηνύματος. Το 7 σημαίνει μέγιστη ομοιότητα

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΣΗ
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ	ΞΕΝΟΦΙΛΑ	(n=20) 4.40 (2.32)	(n=20) 5.20 (1.54)
	ΞΕΝΟΦΟΒΑ	(n=21) 5.76 (2.28)	(n=19) 4.47 (2.41)
			(F1/79 = 3.10, p<.08)

Συγκρίνοντας τους πίνακες 3 και 6, παρατηρούμε ότι, στις περιπτώσεις, που τα υποκείμενα προσλαμβάνουν περισσότερο τη συμπεριφορά της μειονότητας (ανεξάρτητα απο την εθνική της ταυτότητα) ως διαστρέβλωση αυτοεξυπηρέτησης, στις ίδιες αυτές περιπτώσεις χρησιμοποιούν το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα στη διαπραγμάτευση της σύγκρουσης. Τα υποκείμενα, με βάση την ταυτότητά τους, έχουν διαφορετικούς λόγους κάθε φορά για την επεξεργασία της σύγκρουσης προς αυτή την κατεύθυνση.

Τα ξενόφιλα υποκείμενα, στις συνθήκες που η μειονότητα φέρεται να αντιτίθεται στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας, συμφωνούν μεν ότι, με τον τρόπο αυτό η πηγή υπηρετεί τα στενά της πολιτικά συμφέροντα (πίνακας 3: m=5.85), ταυτόχρονα όμως ερμηνεύουν τη σύγκρουση με όρους επιτακτικού ανθρωπισμού (πίνακας 6: m=5.20). Πρόκειται ακριβώς για έναν ελιγμό αποφυγής όξυνσης της σύγκρουσης και κατευθυνσής της σε μορφή άκαμπτης πολιτικής αντιπαράθεσης.

Τα ξενόφοβα υποκείμενα αποδίδουν περισσότερο το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα στις συνθήκες ανεκτικότητας (πίνακας 6: m=5.76). Και αυτά δηλαδή στην περίπτωση που αιτιολογούν περισσότερο τη συμπεριφορά της μειονότητας ως εξυπηρέτηση των στενών πολιτικών της συμφερόντων (πίνακας 3: m=5.24). Κάτι τέτοιο αποτελεί φαινομενικά αντίφαση, στο βαθμό που τα υποκείμενα αυτά δεν έχουν κανένα λόγο να μετριάσουν πρός όφελος των ξενόφιλων ιδεών τη σύγκρουση, που απελευθερώνεται. Ωστόσο, το φαινόμενο αυτό θα πρέπει μάλλον να αποτελεί απόδειξη του ότι, η πρόσληψη του πολιτικά ανταγωνιστικού χαρακτήρα της μειονότητας απο τα ξενόφοβα υποκείμενα, είναι ανίκανη να ανακόψει τη διαδικασία γνωστικής επικύρωσης, την οποία διευκολύνει η επισήμανση της οργανωτικής αρχής (χωρίς πρόσθετη όξυνση μέσω αναφοράς σε αντίθεση) προς τη συναγωγή και επεξεργασία ανθρωπιστικών περιεχομένων.

Πρέπει επίσης να επισημάνουμε ότι, στις συνθήκες ανεκτικότητας, ενώ και οι δυο κατηγορίες υποκειμένων αποδίδουν στον ίδιο βαθμό, τις μειονοτικές ιδέες στην πολιτική υστεροβουλία της μειονότητας (βλ. πίνακα 3), εντούτοις τα ξενόφοβα υποκείμενα αποδίδουν στη μειονότητα, περισσότερο απο τα ξενόφιλα (βλ. πίνακα 6), το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα. Σε συνθήκες δηλαδή απλής επισήμανσης της οργανωτικής αρχής του μειονοτικού λόγου, τα ξενόφοβα-μακρινά υποκείμενα είναι αυτά που σε μεγαλύτερο βαθμό έχουν μια πιο έντονη επικέντρωση στο είδος διαπραγμάτευσης της μειονότητας.

Απο την άλλη πλευρά, όταν η οργανωτική αρχή δίνεται σαν αντίθεση στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας, τα ξενόφιλα υποκείμενα αποδίδουν, σε μεγαλύτερο βαθμό απο τα ξενόφοβα, τις μειονοτικές ιδέες σε πολιτική υστεροβουλία (πίνακας 3, ο.π.). Ταυτόχρονα όμως αναγνωρίζουν και περισσότερο το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα, σα χαρακτηριστικό του μειονοτικού λόγου, απ' ό,τι τα ξενόφοβα (πίνακας 6, ο.π.). Τα κοντινά στη μειονότητα υποκείμενα δηλαδή, σε συνθήκες έντονης επισήμανσης της οργανωτικής αρχής, είναι αυτά που αισθάνονται σε μεγαλύτερο βαθμό, σ' ένα έκδηλο επίπεδο, το κόστος της εμφανούς ταύτισης. Προχωρούν όμως, περισσότερο απο τα ξενόφοβα, σε μια έμμεση επεξεργασία της σύγκρουσης, με το να αναγνωρίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα, σα χαρακτηριστικό του μειονοτικού λόγου.

Όσον αφορά στα δυο επιχειρήματα πολιτικού περιεχομένου. Το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα είναι ευαίσθητο στην αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων ($F1/79 = 3.99$, $p<.049$). Τα ξενόφοβα υποκείμενα το αναγνωρίζουν περισσότερο απο τα ξενόφιλα (m =

5.20, m = 4.20 αντίστοιχα) σα χαρακτηριστικό του μειονοτικού λόγου. Προβαίνουν δηλαδή τα ξενόφοβα υποκείμενα σε μια ερμηνεία της σύγκρουσης με πολιτικούς όρους. Απο την άλλη πλευρά, τα ξενόφιλα-κοντινά υποκείμενα αποφεύγουν να ερμηνεύσουν το μειονοτικό μήνυμα με όρους πολιτικής ακαμψίας, λόγω ακριβώς της μεγάλης εγγύτητάς τους προς τη μειονότητα.

Το ευκτικό/πολιτικό επιχείρημα είναι ευαίσθητο στην εθνική υπαγωγή της μειονοτικής πηγής (F1/79 = 2.68, p<.10). Τα υποκείμενα το αναγνωρίζουν περισσότερο σα χαρακτηριστικό του λόγου της αυτόχθονης (m = 5.25), παρά της αλλοδαπής μειονότητας (m = 4.45). Είναι δηλαδή περισσότερο διατεθειμένα, να προσσεγγίσουν τις ξενόφιλες θέσεις της αυτόχθονης μειονότητας με όρους πολιτικής μετριοπάθειας, γεγονός που αποτελεί δείγμα ενδο-ομαδικής ευννοιοκρατίας.

Στις συνθήκες κοινωνικής ανεκτικότητας, και τα δύο πολιτικά επιχειρήματα θεωρούνται ότι μοιάζουν με το μειονοτικό λόγο περισσότερο απ' ό,τι στις συνθήκες αντίθεσης. Για το επιτακτικό/πολιτικό : m = 5.20 και m = 4.18 αντίστοιχα, F1/79 = 3.89, p<.05, για το ευκτικό/πολιτικό : m = 5.41 και m = 4.26 αντίστοιχα, F1/79 = 6.27, p< .015).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

Μέσοι όροι αποδοσης ομοιότητας (σε 7βάθμια κλίμακα) ανάμεσα στα τέσσερα επιχειρήματα και τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού μηνύματος. Το 7 σημαίνει απόλυτη όμοιότητα. Μέσα σε παρένθεση δίνονται οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ		**ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ (n=41)**	**ΑΝΤΙΘΕΣΗ (n=39)**
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟ	**ΕΥΚΤΙΚΟ**	**4.51 (2.26)**	**4.28 (2.20)**
	ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ	**5.10 (2.06)**	**4.84 (2.35)**
ΠΟΛΙΤΙΚΟ	**ΕΥΚΤΙΚΟ**	**5.41 (1.69)**	**4.26 (2.17)**
	ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ	**5.20 (2.09)**	**4.18 (2.36)**

Βλέποντας τον πίνακα 7, παρατηρούμε πως όταν η οργανωτική αρχή παρουσιαζεται σαν "κοινωνικη ανεκτικοτητα και ανθρωπιστική ευαισθησία", τα υποκείμενα επικεντρώνονται σε μια πολιτικής υφής ανάγνωση του μειονοτικού λόγου και προσλαμβάνουν το είδος διαπραγμάτευσης σαν περισσότερο συγκρουσιακό. Απο τα ανθρωπιστικά επιχειρήματα αποδίδεται περισσότερο το επιτακτικό (m = 5.10, ευκτικό/ανθρωπιστικό: m = 4.51, t = -1.60 ns) ενώ απο τα ευκτικά, το πολιτικό αναγνωρίζεται ότι, μοιάζει περισσότερο απο το αντίστοιχο ανθρωπιστικό (πολιτικό: m = 5.41, ανθρωπιστικό: m = 4.51, t = -3.46 p<.001). Τέλος, το

επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα θεωρείται ότι μοιάζει περισσότερο απο το ευκτικό/ανθρωπιστικό (m = 5.19 και m = 4.51 αντίστοιχα, t = -2.13 p<.04).

Στις συνθήκες αυτές δηλαδή γίνεται μια περισσότερο συγκρουσιακή πρόσληψη του είδους διαπραγμάτευσης, μέσα απο ένα πολιτικό φίλτρο ανάγνωσης του μειονοτικού λόγου. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελληνικής μειονότητας (συνθήκη με τη μικρότερη συνολική επιρροή). Στη συνθήκη αυτή το ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα (m = 4.36) αναγνωρίζεται λιγότερο απο το ευκτικό/πολιτικό (m = 5.63, t = -3.36 p<.003) και επίσης λιγότερο απο το επιτακτικό/πολιτικό (m = 5.45 t = -2.32 p<.03).

Στις δε συνθήκες αντίθεσης, η σύγκρουση προσλαμβάνεται μέσα απο το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα (m = 4.84) το οποίο διαφέρει σημαντικά απο το αντίστοιχο πολιτικό (m = 4.18, t = 2.09 p<.043).

Όσον αφορά τώρα στην αποδοχή των τεσσάρων επιχειρημάτων. Τα δυο περισσότερο συγκρουσιακά επιχειρήματα, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό και το επιτακτικό/πολιτικό είναι ευαίσθητα στην αλληλεπίδραση της εθνικής ταυτότητας της πηγής με τον τρόπο διατύπωσης της οργανωτικής αρχής του μηνύματος (για το επιτακτικό/ανθρωπιστικό: F1/79 = 4.93, p< .029, για το επιτακτικό/πολιτικό: F1/79 = 4.77, p< .032).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Μέσοι όροι αποδοχής, σε 7βάθμια κλίμακα, του επιτακτικού/ανθρωπιστικού και επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος (7 = μέγιστη αποδοχή), καθώς και σύγκριση της διαφοράς τους ανα συνθήκη. Μέσα σε παρένθεση δίνονται οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ			
		ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ/ ΑΝΘΡΩΠ	ΕΠΙΤΑΚΤΙΚΟ/ ΠΟΛΙΤΙΚΟ	t	p<
	ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	3.59 (2.19)	1.91(1.37)	3.57	.002
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ					
	ΑΝΤΙΘΕΣΗ	4.44 (2.52)	2.33 (1.84)	3.77	.002
	ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	3.68 (2.31)	3.05 (2.34)	1.84	.083
ΑΛΒΑΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ					
	ΑΝΤΙΘΕΣΗ	2.81 (2.20)	1.90 (1.67)	1.79	.089

Ο πίνακας 8 δείχνει ακριβώς ότι, και για τα δύο επιχειρήματα επιτακτικής διατύπωσης υπάρχει μεγαλύτερη αποδοχή τους στις συνθήκες, όπου παρατηρείται η μεγαλύτερη επιρροή (Ελληνική μειονότητα/αντίθεση σε συντηρητισμό-ξενοφοβία και Αλβανική μειονότητα/ανεκτικότητα), στις συνθήκες κατά τις οποίες τα υποκείμενα εσωτερικεύουν σε μεγαλύτερο βαθμό τη σύγκρουση και άρα επιδίδονται σε μια εντονότερη διαδικασία επικύρωσης. Επιπλέον, η σύγκριση των μέσων όρων των δύο επιχειρημάτων ανα συνθήκη δείχνει ότι, το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα γίνεται σ' όλες τις συνθήκες περισσότερο αποδεκτό απ' ό,τι το πολιτικό και αυτό ιδιαίτερα στις συνθήκες της αυτόχθονης μειονότητας. Τέλος, μια παρατήρηση που πρέπει να κάνουμε, είναι οτι, αυτό που διαφοροποιεί τις δυο συνθήκες της ανεκτικότητας είναι η μεγαλύτερη αποδοχή του επιτακτικού/πολιτικού επιχειρήματος στην περίπτωση της Αλβανικής μειονότητας (m = 3.05, έναντι m = 1.91 στη συνθήκη της αυτόχθονης μειονότητας). Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι, η πολιτική διαπραγμάτευση της σύγκρουσης στις συνθήκες αυτές αποβαίνει εις βάρος της Ελληνικής μειονότητας, καθώς φαίνεται να προκαλεί μια άκαμπτη πρόσληψη της πηγής, συνοδευόμενη απο μια αναχαίτηση της διαδικασίας γνωστικής επικύρωσης.

Δ). Εικόνα της Πηγής

Η κανονική παραγοντική ανάλυση τύπου varimax, στην οποία υποβλήθηκαν τα δεδομένα του ερωτηματολογίου, τα σχετικά με την εικόνα της πηγής, ανέδειξε τρείς παράγοντες.

Ο πρώτος παράγοντας (28.7% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται απο τα στοιχεία:

ανισόρροποι/ισορροπημένοι	(+.82)	(m = 3.68)
στενόμυαλοι/ανοιχτόμυαλοι	(+.75)	(m =3.66)
ρεαλιστές/ανεδαφικοί	(+.74)	(m = 4.81)
αφύσικοι/φυσιολογικοί	(+.72)	(m = 4.36)
ασυνάρτητοι/συγκροτημένοι	(+.60)	(m = 3.99)
μειονοτικοί/πλειονοτικοί	(+.47)	(m = 2.34)
μεροληπτικοί αμερόληπτοι	(+.42)	(m = 2.65)
αξιόπιστοι/αναξιόπιστοι	(-.79)	(m = 5.19)
αντικειμενικοί/υποκειμενικοί	(-. 66)	(m = 5.50)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι	(-.57)	(m = 4.36)
ελεύθεροι/υποταγμένοι	(-.54)	(m = 4.35)
αυτόνομοι/αλλοτριωμένοι	(-.57)	(m = 4.31)
ευέλικτοι/άκαμπτοι	(-.49)	(m = 4.31)

Ο παράγοντας αυτός αναδεικνύει την **ψυχολογική ανισορροπία, τον υποκειμενισμό και την ακαμψία της μειονοτικής πηγής.**

Ο δεύτερος παράγοντας (12.8% της συνολικής διακύμανσης) συγκροτείται απο τα στοιχεία:

αβέβαιοι/σίγουροι για τον εαυτό τους (-.67) (m = 4.56)
ασταθείς/σταθεροί (+.66) (m =4.35)
ελεύθεροι/υποταγμένοι (+.59) (m = 4.35)
πρωτότυποι/κοινότυποι (+.51) (m = 4.09).
προοδευτικοί/συντηρητικοί (+.45) (m = 3.42)
ανεπιεικείς/επιεικείς (-.55) (m = 4.36)
κονφορμιστές/αντικονφορμιστές (-.43) (m = 3.99)
ανεξάρτητοι/εξαρτημένοι (+.51) (m = 4.36)
δυναμικοί/παθητικοί (+.42) (m = 3.26)

Ο παράγοντας αυτός αποδίδει τη **σταθερή, εναλλακτική και αγωνιστική στάση της μειονότητας.**

Ο τρίτος παράγοντας (6.8% της συνολικής διακύμανσης) περιλαμβάνει τους χαρακτηρισμούς:

αδιάφοροι/ενταγμένοι (+.58) (m = 5.76)
ηττοπαθείς/φιλόδοξοι (+.55) (m = 5.51)
αντικειμενικοί/υποκειμενικοί (+.46) (m = 5.50)
πολιτικοποιημένοι/απολιτικοποίητοι (-.63) (m =2.86)
δυναμικοί/παθητικοί (-.50) (m = 3.26)
επίμονοι/υποχωρητικοί (-.41) (m = 2.65)
πρωτότυποι/κοινότυποι (+.43) (m = 4.09).

και αποδίδει τον **πολιτικοποιημένο και στρατευμένο χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής.**

Ο πρώτος παράγοντας, ο οποίος αναδεικνύει την ψυχολογική ανισορροπία, τον υποκειμενισμό και την ακαμψία της μειονοτικής πηγής, είναι ευαίσθητος στην αλληλεπίδραση των δυο ανεξάρτητων μεταβλητών ($F1/79 = 4.38$, $p < .046$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Μέσοι παραγοντικοί δείκτες για τον πρώτο παράγοντα της εικόνας της πηγής (το "-" σημαίνει αυξημένη πρόσληψη του ψυχολογικά ανισόρροπου, υποκειμενικού και άκαμπτου χαρακτήρα της μειονότητας). Μέσα σε παρένθεση δίνεται ο αριθμός των υποκειμένων και οι τιμές της σταθερής απόκλισης.

		ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΑΡΧΗ	
		ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΘΕΣΗ
ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ	ΕΛΛΗΝΙΚΗ	(n=22)	(n=18)
		-.23 (1.04)	+.06 (1.07)
	ΑΛΒΑΝΙΚΗ	(n=19)	(n=21)
		+.39 (.87)	-.16 (.94)

Στόν πίνακα 9 φαίνεται καθαρά ότι, στις συνθήκες 'Ελληνική μειονότητα/ανεκτικότητα και Αλβανική μειονότητα/αντίθεση, στις οποίες παράγεται και η μικρότερη επιρροή, υπάρχει αυξημένη πρόσληψη του ψυχολογικά ανισόρροπου, άκαμπτου και υποκειμενικού χαρακτήρα της μειονοτικής πηγής (m = -.23 και m = -.16 αντίστοιχα).

Η απλή επισήμανση της οργανωτικής αρχής του μειονοτικού λόγου λοιπόν αποβαίνει σε βάρος της αυτόχθονης μειονότητας. Η κοινή εθνική υπαγωγή με τα υποκείμενα, όχι μόνο εμποδίζει την αναγνώριση της οργανωτικής αρχής της ξενόφιλης επιχειρηματολογίας της, αλλά οδηγεί στην παραγωγή ισχυρότατων αρνητικών διακρίσεων εναντίον της. Τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά για την αλλοδαπή μειονότητα. Η διαφορετική εθνική της υπαγωγή επιτρέπει την αναγνώριση της οργανωτικής αρχής και του ψυχολογικά ισορροπημένου, αντικειμενικού και ευλίγιστου χαρακτήρα της.

Στις συνθήκες, στις οποίες η επισήμανση της οργανωτικής αρχής γίνεται μ' έναν περισσότερο συγκρουσιακό τρόπο, ως αντίθεση της μειονότητας στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας, συμβαίνει το ακριβώς αντίστροφο. Τονίζεται ιδιαίτερα ο ψυχολογικά ανισόρροπος, άκαμπτος και υποκειμενικός χαρακτήρας της αλλοδαπής μειονότητας. Η συγκρουσιακή επισήμανση της μειονοτικής οργανωτικής αρχής δηλαδή προκαλεί την παραγωγή αρνητικών διακρίσεων, σε βάρος της εξω-ομαδικής μειονότητας. Απεναντίας, η αντίθεση της αυτόχθονης μειονότητας στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας οδηγεί τα υποκείμενα στο να διαμορφώσουν γι' αυτή μια θετική αναπαράσταση.

Σε συνθήκες ενδο-ομάδας δηλαδή, η μειονοτική πηγή επωφελείται περισσότερο απο μια πιο συγκρουσιακή επισήμανση της οργανωτικής αρχής, που διέπει το λόγο της. Σε συνθήκες εξω-ομάδας αντίθετα, η ίδια συγκρουσιακή επισήμανση της οργανωτικής αρχής προκαλεί έντονη όξυνση της σύγκρουσης και ενεργοποιεί αρνητικές διακρίσεις εναντίον της εξω-ομαδικής μειονότητας, στη βάση της εθνικής κατηγοριοποίησης.

Ο δεύτερος παράγοντας, ο οποίος εκφράζει την πρόσληψη της σταθερής, εναλλακτικής και αγωνιστικής στάσης της μειονότητας, είναι ευαίσθητος στην εθνική ταυτότητα της πηγής ($F1/79 = 6.74$, $p < .01$). Τα υποκείμενα αναγνωρίζουν περισσότερο τη σταθερότητα, τον αγωνιστικό και εναλλακτικό χαρακτήρα της αυτόχθονης ($m = -.28$) παρά της αλλοδαπής μειονότητας ($m = +.28$).

Το ίδιο ευαίσθητος στην εθνική ταυτότητα της πηγής είναι και ο τρίτος παράγοντας ($F1/79 = 3.89$, $p < .05$). Και πάλι γίνεται περισσότερο αντιληπτή η πολιτικοποιημένη και στρατευμένη στάση της αυτόχθονης μειονότητας ($m = -.22$, για την αλλοδαπή μειονότητα: $m = +.22$).

3. ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Η επισήμανση της οργανωτικής αρχής των μειονοτικών θέσεων αποτελεί τον αναγκαίο όρο, για την ενεργοποίηση της διαδικασίας επικύρωσης, διαμέσου της οποίας τα υποκείμενα αναγνωρίζουν το διακριτικό και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονότητας, επισημαίνουν περιεχόμενα, που δε θίγονται άμεσα απο το ρητό μήνυμα και αναδεικνύουν καινούργιες διαστάσεις στον ορισμό και την ερμηνεία του αντικειμένου επιρροής.

Στό πείραμα αυτό προχωρήσαμε λίγο πιο πέρα, στρεφόμενοι στη σημασία, που έχει ο διαφορετικός προσανατολισμός στον τρόπο διευκρίνησης της οργανωτικής αρχής, σ' ένα δεδομένο πλαίσιο κατηγοριοποίησης.

Το διομαδικό πλαίσιο θέτει τον ορίζοντα της σχέσης της πηγής με τα υποκείμενα και επιδρά στόν τρόπο επεξεργασίας της σύγκρουσης, η οποία απελευθερώνεται απο τις ερμηνείες, βάσει της διαφορικής επικέντρωσης πάνω στην οργανωτική αρχή.

Η παρουσία μιας Ελληνικής μειονότητας οδηγεί- σε σύγκριση με την Αλβανική- στην γνωστή ανάδυση της ενδο-ομαδικής ευννοιοκρατίας. Τα υποκείμενα αποδίδουν περισσότερο τη συμπεριφορά της αυτόχθονης μειονότητας στη σταθερή υποστήριξη ανθρωπιστικών αρχών. Επιπλέον, αναγνωρίζεται σε μεγαλύτερο βαθμό ο σταθερός, εναλλακτικός και πολιτικοποιημένος χαρακτήρας της και γίνεται μια προσέγγιση των ξενόφιλων θέσεών της, μέσα απο ένα φίλτρο πολιτικής μετριοπάθειας.

Κατά δεύτερο λόγο, η διαφορετική παρουσίαση στα υποκείμενα, της οργανωτικής αρχής της μειονοτικής επιχειρηματολογίας, οδηγεί και σε διαφορετική πρόσληψη του είδους διαπραγμάτευσης. Η διατύπωση της οργανωτικής αρχής με όρους κοινωνικής ανεκτικότητας και ανθρωπιστικής ευαισθησίας, χωρίς περαιτέρω αξιολογικές και κανονιστικές φορτίσεις, αποδείχτηκε ότι, επιτρέπει σε μεγαλύτερο βαθμό την επικέντρωση στόν πολιτικό χαρακτήρα της μειονοτικής επιχειρηματολογίας.

Επίσης, ο χωρισμός των υποκειμένων, βάσει των γενικότερων θέσεών τους πάνω στο ζήτημα των ξένων, έδειξε ότι, τα ξενόφοβα υποκείμενα, τα εξ' ορισμού δηλαδή πιο απομακρυσμένα απο τις θέσεις της μειονότητας, αναγνωρίζουν περισσότερο το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα, σα χαρακτηριστικό του μειονοτικού λόγου. Κάνουν δηλαδή μια ερμηνεία της σύγκρουσης με όρους πολιτικής ακαμψίας, σε αντίθεση με τα ξενόφιλα-κοντινά, τα οποία, λόγω ακριβώς της εγγύτητάς τους προς την πηγή, αποφεύγουν, να οξύνουν τη σύγκρουση, σ' ένα πολιτικό επίπεδο.

Η ιδεολογική θέση των υποκειμένων αλληλεπιδρά με τον τρόπο παρουσίασης της οργανωτικής αρχής, μέσα απο διαφορετική κάθε φορά διατύπωση.

Τα ξενόφιλα υποκείμενα, όταν η οργανωτική αρχή δίνεται σαν εναντίωση στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας, αναγνωρίζουν τη διαστρέβλωση αυτοεξυπηρέτησης της μειονότητας, αιτιολογώντας τις θέσεις της, με όρους πολιτικής υστεροβουλίας. Ταυτόχρονα όμως αποδίδουν υφολογικά το επιτακτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα στο κείμενό της.

Το ίδιο ακριβώς κάνουν και τα ξενόφοβα υποκείμενα, όταν η οργανωτική αρχή διατυπώνεται ως "πνεύμα κοινωνικής ανεκτικότητας και ανθρωπιστικής ευαισθησίας".

Η προσέγγιση του μειονοτικού λόγου με όρους επιτακτικού ανθρωπισμού παίζει για τα υποκείμενα ένα διαφορετικό ρόλο, ανάλογα με το βαθμό ιδεολογικής τους εγγύτητας πρός την πηγή. Τα μεν ξενόφιλα υποκείμενα φοβούνται μια όξυνση της σύγκρουσης, που είναι πιο εύκολο να προκληθεί, απο την περισσότερο έντονη διατύπωση της οργανωτικής αρχής. Οπότε εφαρμόζουν μια στρατηγική μετριασμού της σύγκρουσης αυτής και επεξεργασίας της μ' ένα θετικό τρόπο, υπο τον άξονα του επιτακτικού ανθρωπισμού. Σ' ένα έκδηλο επίπεδο λοιπόν, αισθάνονται το κόστος ταύτισης με μια μειονότητα, η οποία οξύνει τη σύγκρουση, εναντιούμενη στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας, και ερμηνεύουν τη συμπεριφορά της με όρους υστεροβουλίας και πολιτικού ανταγωνισμού. Ωστόσο επεξεργάζονται τη σύγκρουση και σ' ένα έμμεσο επίπεδο, αναγνωρίζοντας την ανθρωπιστική διάσταση του μηνύματός της.

Τα περισσότερο ξενόφοβα υποκείμενα, στην περίπτωση απλής διατύπωσης της οργανωτικής αρχής, όπου δηλαδή η σύγκρουση δεν οξύνεται επιπλέον, διαμορφώνουν μια αμφίσημη αναπαράσταση των μειονοτικών θέσεων. Η απλή επικέντρωση στην οργανωτική αρχή τα διευκολύνει, στην πρόσληψη της πηγής με όρους ανταγωνισμού και πολιτικής στράτευσης. Ταυτόχρονα όμως, αυτή η αρνητική αξιολόγηση της μειονότητας δεν είναι ικανή να εμποδίσει την επισήμανση και συναγωγή διαστάσεων ανθρωπιστικού περιεχομένου απο τις ρητές θέσεις της.

Στις συνθήκες απλής επισήμανσης της μειονοτικής οργανωτικής αρχής, και οι δυο κατηγορίες υποκειμένων αποδίδουν στον ίδιο βαθμό τις μειονοτικές θέσεις, σε πολιτική υστεροβουλία. Τα ξενόφοβα υποκείμενα όμως είναι αυτά, τα οποία οδηγούνται περισσότερο στην ανάγνωση του μειονοτικού λόγου, με όρους επιτακτικού ανθρωπισμού. Η επικέντρωσή τους δηλαδή στην οργανωτική αρχή της μειονοτικής επιχειρηματολογίας, χωρίς περαιτέρω

αξιολογικές και κανονιστικές φορτίσεις, διευκολύνει, σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό,τι στα ξενόφιλα, την αναγνώριση του έντονου ανθρωπιστικού προβληματσμού, που υπάρχει στις μειονοτικές θέσεις. Απο την άλλη πλευρά, όταν η οργανωτική αρχή επισημαίνεται με περισσότερο συγκρουσιακό τρόπο, τα ξενόφιλα υποκείμενα αισθάνονται, όπως είναι φυσικό, το κόστος ταύτισης με τη μειονοτική πηγή. Το γεγονός αυτό όμως δεν εμποδίζει την, απο μέρους τους, έμμεση επεξεργασία της σύγκρουσης, μέσω της αναγνώρισης της ανθρωπιστικής διάστασης της μειονοτικής επιχειρηματολογίας.

Η αλληλεπίδραση της κατηγοριακής ένταξης της μειονότητας, με τον τρόπο παρουσίασης της οργανωτικής αρχής των θέσεών της, έδειξε μ' έναν εξαιρετικά συνεπή τρόπο ότι, η αυτόχθονη μειονότητα, όταν δεν παρουσιάζεται απλά ως ανεκτική αλλά ως συνειδητά αντίθετη στο συντηρητισμό και την ξενοφοβία, οδηγεί τα υποκείμενα στο να αναγνωρίσουν τον αντικειμενικό, ευλίγιστο και ισορροπημένο χαρακτήρα της και να εσωτερικεύσουν τόσο την πολιτική όσο και την ανθρωπιστική διάσταση της σύγκρουσης, που δημιουργεί συνολικά η παρουσία της, με αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη παραγωγή επιρροής.

Το ίδιο συμβαίνει, στη συνθήκη της αλλοδαπής μειονότητας, στην περίπτωση όμως κατά την οποία η επισήμανση της οργανωτικής αρχής γίνεται με τρόπο, που δεν οξύνει τη σύγκρουση. Στην περίπτωση αυτή, η διαφορετική εθνική υπαγωγή της μειονότητας και η απλή αναφορά στην οργανωτική αρχή δημιουργούν συνθήκες ανεξαρτησίας των κρίσεων και δυνατότητας εσωτερίκευσης και επικύρωσης της οργανωτικής αρχής.

Η επικέντρωση λοιπόν στη συμπεριφορά της Ελληνικής μειονότητας, με τρόπο που τονίζει την αντίθεσή της στο συντηρητισμό και την ξενοφοβία, διευκολύνει την πρόσληψή της μ' ένα τρόπο περισσότερο πολυδιάστατο.Η επεξεργασία της σύγκρουσης οδηγεί σε επισήμανση και εσωτερίκευση ενός ανθρωπιστικού προβληματισμού και επαγωγή του και σε πολιτικά περιεχόμενα. Στη συνθήκη αυτή εξ' άλλου είναι που συσχετίζεται με στατιστικά σημαντικό τρόπο η συνολική επιρροή με την αποδοχή του επιτακτικού/ανθρωπιστικού επιχειρήματος ($r=+.56$, $p<.014$) καθώς και με την αποδοχή των δυο πολιτικών επιχειρημάτων ($r=+.83$ για το επιτακτικό και $r=+.74$ για το ευκτικό, $p<.0001$). Όταν λοιπόν η Ελληνική μειονότητα παρουσιάζεται αντιτιθέμενη στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας, καθιστά προφανή τον προοδευτικό και εναλλακτικό της χαρακτήρα και την ενεργό παρουσία της μέσα στο αντιρατσιστικό πνεύμα των καιρών. Κινητοποιεί έτσι μια διαδικασία επικύρωσης της οργανωτικής αρχής του λόγου της, μέσα απο μια πολυδιάστατη γνωστική δραστηριότητα των υποκειμένων.

Στην αντίθετη περίπτωση, όταν υπάρχει επικέντρωση στην οργανωτική αρχή των υποκειμένων χωρίς επιπλέον κανονιστική φόρτιση, διευκολύνεται η ερμηνεία της συμπεριφοράς της με όρους πολιτικής ακαμψίας, υποκειμενισμού και ψυχολογικής ανισορροπίας και εμποδίζεται η παραγωγή επιρροής. Τα υποκείμενα δηλαδή δε φαίνονται διατεθειμένα, να νομιμοποιήσουν μια αυτόχθονη μειονότητα, να επιχειρηματολογεί υπέρ των

λαθρομεταναστών, όταν μάλιστα δεν τους παρέχεται κανένα επιπλέον κανονιστικό φίλτρο, που θα διευκόλυνε την πρόσληψή της ως προοδευτικής και σταθερά διαπνεόμενης απο πνεύμα των καιρών.

Στην περίπτωση της Αλβανικής μειονότητας συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Αρκεί δηλαδή η απλή επικέντρωση στην οργανωτική αρχή, χωρίς αξιολογικά κατευθυνόμενη διατύπωση, για να αναγνωριστεί ο προοδευτικός χαρακτήρας της μειονότητας και να γίνει η συνακόλουθη παραγωγή επιρροής. Η διαφορετική εθνικότητα της πηγής επιτρέπει τη διασύνδεση της εικόνας και των θέσεών της στο μυαλό των υποκειμένων, με τρόπο που διευκολύνει την επικύρωση της οργανωτικής αρχής, στο βαθμό μάλιστα που η απλή διατύπωσή της δεν οξύνει ανεξέλεγκτα την αντίθεση. Έτσι, τα υποκείμενα εσωτερικεύουν την αρχή της ανεκτικότητας, ερμηνεύοντάς την με όρους επιτακτικού ανθρωπισμού. Χωρίς δηλαδή να αποφεύγουν την επεξεργασία της σύγκρουσης, που δημιουργείται, μιας και αυτή διέπεται απο το αντιρατσιστικό πνεύμα των καιρών.

Η Ελληνική μειονότητα δεν επωφελείται στην αντίστοιχη συνθήκη, απο μια τέτοια απλή παρουσίαση της οργανωτικής αρχής Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η αυτόχθονη μειονότητα γίνεται αντιληπτή σαν υποκειμενική και ψυχολογικά ανισόρροπη και διευκολύνει μια περισσότερο άκαμπτη αξιολόγησή της, η οποία οφείλεται στην περισσότερο πολιτική ανάγνωση αυτού του τρόπου διατύπωσης της οργανωτικής αρχής. Μάλιστα, αυτό που πιο έκδηλα διαφοροποιεί τις δυο μειονότητες είναι ότι, στην περίπτωση της Αλβανικής, τα υποκείμενα αποδέχονται πιο εύκολα το επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα. Η διαφορετική δηλαδή υπαγωγή της αλλοδαπής μειονότητας δημιουργεί την αναγκαία απόσταση ασφαλείας, η οποία είναι εντελώς απαραίτητη για μια πιο πολυδιάστατη προσέγγισή της. Έτσι, η συσχέτιση ανάμεσα στην αποδοχή του ευκτικού/πολιτικού επιχειρήματος απο τη μια μεριά και στην απόδοση των ευκτικών επιχειρημάτων στο μειονοτικό μήνυμα από την άλλη ($r=+.43$, $p<.065$ για το ανθρωπιστικό και $r=+.44$, $p<.06$ για το πολιτικό) αποδεικνύει την επικέντρωση των υποκειμένων σε μια διαλλακτική αξιολόγηση των θέσεων της Αλβανικής μειονότητας, πράγμα που οδηγεί στο ξεχώρισμα των διαφόρων διαστάσεων του μηνύματος και στην αποδοχή του γύρω απο δυο άξονες: έναν πολιτικής μετριοπάθειας και έναν αδιαπραγμάτευτης υπηρέτησης ανθρωπιστικών αρχών. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο πρός αυτή την κατεύθυνση και το γεγονός ότι, η Αλβανική μειονότητα παράγει μια συνολική επιρροή, που συσχετίζεται πολύ έντονα με την αποδοχή απο τα υποκείμενα και των δύο ανθρωπιστικών επιχειρημάτων ($r=+.78$ για το ευκτικό και $r=+.82$ για το επιτακτικό, $p<.0001$).

Τα πράγματα είναι εντελώς διαφορετικά στη διατύπωση της οργανωτικής αρχής, ως αντίθεσης στο πνεύμα ξενοφοβίας και συντηρητισμού. Στην περίπτωση αυτή, που η οργανωτική αρχή παίρνει μια όψη πιο συγκρουσιακή, η κοινή εθνική υπαγωγή της Ελληνικής μειονότητας με τα υποκείμενα διευκολύνει την προσέγγιση και αποδοχή των ξενόφιλων θέσεων. Τα υποκείμενα προσλαμβάνουν την οργανωτική αρχή του μειονοτικού λόγου, μέσα

απο μια διαπραγμάτευση, που αναδεικνύει κατά πρώτο λόγο την ανθρωπιστική αλλά και την πολιτική διάσταση, που ενυπάρχει στην προβληματική του.

Στην αντίστοιχη συνθήκη της αλλοδαπής μειονότητας, η όξυνση της σύγκρουσης, μέσα απο μια πιο φορτισμένη διατύπωση της οργανωτικής αρχής, ενισχύει την ενεργοποίηση αρνητικών διακρίσεων ενάντια στην αλλοδαπή μειονότητα και αναστέλλει τη διαδικασία επικύρωσης των θέσεών της.

Η επισήμανση και επικύρωση της μειονοτικής οργανωτικής αρχής απο τα υποκείμενα έχει λοιπόν σαν προϋπόθεση τη δυνατότητα αναγνώρισης και θετικής επεξεργασίας της, μέσα απο τον άξονα μιας γενικά παραδεκτής αρχής. Για να γίνει κάτι τέτοιο, πρέπει, κατά πρώτο λόγο, να υπάρχει ένα πλαίσιο ανεξάρτητων εκτιμήσεων, το οποίο να αποκλείει τον κανονιστικό ρόλο της διαδικασίας κοινωνικής σύγκρισης και ο τρόπος παρουσίασης της οργανωτικής αρχής να γίνεται έτσι, ώστε να μην οξύνεται ανεξέλεγκτα η σύγκρουση στο διομαδικό επίπεδο. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση απλής επισήμανσης της οργανωτικής αρχής του λόγου μιας εξω-ομαδικής μειονότητας. Επίσης, σε συνθήκες, στις οποίες η κοινή υπαγωγή μειονότητας και στόχου επιρροής ενισχύει τη διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, η παρουσίαση της οργανωτικής αρχής πρέπει να είναι τέτοια, ώστε η σύγκρουση, που δημιουργείται, να επιτρέπει την αναγνώριση της μειονοτικής πηγής, ως οντότητας διακριτής, προοδευτικής και σταθερά διαπνεόμενης απο το πνεύμα των καιρών.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ολοκληρώνοντας την παρουσίαση των πειραματικών ερευνών, έχουμε την εντύπωση ότι, απαντήθηκαν αρκετά ερωτήματα, αναφορικά με τον τρόπο, με τον οποίο διάφορες παράμετροι του ευρύτερου κοινωνικού πεδίου επιδρούν στην επεξεργασια της συνολικής διαδικασίας επιρροής. Φάνηκε νομίζουμε αρκετά καθαρά ότι, η επεξεργασία αυτή αποτελεί μια πολυσχιδή δραστηριότητα. Η ανάσυρση στην επιφάνεια των διακυμάνσεών της, των επιμέρους επικεντρώσεων και των αξιολογικών φορτίσεων, στις οποίες προβαίνει ο στόχος επιρροής, απαντά στο ερώτημα, για το πώς γίνεται η προσέγγιση του μηνύματος της πηγής, η ρύθμιση της σχέσης μεταξύ πηγής και στόχου, ο επανορισμός της φύσης του αντικειμένου επιρροής και η παραγωγή νέων σημασιών για το υπερκείμενο κοινωνικό πεδίο.

Στο πρώτο πείραμα είδαμε ότι, η ανάγκη άρθρωσης πειστικής επιχειρηματολογίας, απο τα κοντινά προς τη μειονότητα υποκείμενα, προκαλεί ανάδυση ακαμψίας, τόσο ως προς την επεξεργασία του αντικειμένου επιρροής, όσο και στην επεξεργασία της σχέσης με τον αντίπαλο κοινωνικό πόλο εξουσίας. Δε συμβαίνει το ίδιο σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης. Εκεί τα κοντινά υποκείμενα περιορίζονται στο να επαναβεβαιώσουν και να αναπαράγουν χωρίς οξύτητα τη συμφωνία τους με τις άμεσες μειονοτικές θέσεις, εμμένοντας σε μια κατάσταση ιδιωτικής αυτοπειθούς.

Τα λιγότερο κοντινά υποκείμενα οδηγούνται σε επικύρωση των μειονοτικών θέσεων, όταν πρέπει να αρθρώσουν πειστική επιχειρηματολογία. Η στοχοθεσία πειθούς αυξάνει την εμπλοκή τους στη συζήτηση του αντικειμένου επιρροής, υποχρεώνοντάς τα να αναγνωρίσουν τον αυτονόμο και εναλλακτικό χαρακτήρα της μειονοτικής παρέμβασης στο πρόβλημα.

Μια κατάσταση αλληλεπίδρασης δηλαδή, όπου υπάρχει σαφής προπαγανδιστική στοχοθεσία, οδηγεί απο διαφορετικούς δρόμους, τα κοντινά και τα μακρινά υποκείμενα σε πόλωση και εμπλουτισμό του μειονοτικού σκεπτικού.

Η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης της ψυχολογιοποίησης και της γνωστικής ακύρωσης, ενάντια στο μειονοτικό λόγο, αποδείχτηκε ιδιαίτερα διαβρωτική, σε συνθήκες απλής έκφρασης γνώμης, τόσο για την αναπαράσταση της μειονότητας όσο και για την έμμεση επιρροή της. Τα υποκείμενα υποχρεώθηκαν σε μια ήπια και συναινετική αντιμετώπιση του αντικειμένου επιρροής, ενώ τα περισσότερο κοντινά υποκείμενα ανέπτυξαν μια αμυντικού τύπου προσπάθεια αντίστασης στην ενεργοποίηση των στρατηγικών, προβάλλοντας μια ευλίγιστη εικόνα της μειονότητας.

Σε συνθήκες μη πολωμένου πεδίου δηλαδή, οι στρατηγικές αντίστασης φαίνεται ότι, λειτουργούν σα μηχανισμοί, που διευκολύνουν την αποφυγή όξυνσης της

σύγκρουσης, κατά την ανταλλαγή επιχειρημάτων, και εμποδίζουν την άκαμπτη επεξεργασία του περιεχομένου των μειονοτικών θέσεων.

Η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης, σ' ένα πλαίσιο αλληλεπίδρασης, στο οποίο κυριαρχεί η στοχοθεσία πειθούς, προσανατολίζει διαφορετικά την επεξεργασία της όλης διαδικασίας επιρροής. Η γνωστική ακύρωση πλήττει την έμμεση μειονοτική επιρροή και ανακόπτει την πολωτική αναπαραγωγή της επιχειρηματολογίας της μειονότητας. Η ψυχολογιοποίηση αντίθετα δε λειτουργεί, σε τέτοιες συνθήκες, σαν ανασταλτικός παράγοντας της έμμεσης επιρροής. Προκαλεί ανάδυση ακαμψίας στην επεξεργασία των μειονοτικών θέσεων αλλά κυρίως οξύνει τη σύγκρουση εναντίον του πόλου εξουσίας.

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι, η εγκαθίδρυση του δεσμού αιτιότητας ανάμεσα στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά και το περιεχόμενο των μειονοτικών θέσεων, σε συνθήκες άρθρωσης πειστικής επιχειρηματολογίας, προκαλεί μια εκ νέου διχοτόμηση του κοινωνικού πεδίου. Σαν συνέπεια, τονίζονται κοινά στοιχεία ταυτότητας μεταξύ της πηγής και του πληθυσμού και μορφοποιείται ένα μπλόκ ενάντια στον πόλο εξουσίας. Η αναζήτηση των μηχανισμών, διαμέσου των οποίων η ψυχολογιοποίηση προκαλεί όξυνση της σύγκρουσης στο διομαδικό επίπεδο και η αποκάλυψη του ρόλου, που παίζουν προς την κατεύθυνση αυτή διάφοροι τύποι προσέγγισης, μεταξύ πηγής και στόχου επιρροής, είναι, κατά τη γνώμη μας, κάτι με το οποίο αξίζει να ασχοληθεί ακόμα διεξοδικότερα η μελλοντική έρευνα.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας ασχοληθήκαμε διεξοδικά, κατά το δυνατόν, με το ρόλο των στρατηγικών αντίστασης, ως κανονιστικών παραμέτρων της διαδικασίας επιρροής. Το δεύτερο και το τρίτο πείραμα έδειξαν ότι, ο ρόλος των στρατηγικών αντίστασης, ως μηχανισμών συνολικής διευθέτησης της διαδικασίας επιρροής, προσδιορίζεται απο το επίπεδο της επιχειρηματολογίας της πηγής, εναντίον του οποίου ενεργοποιούνται, καθώς και απο την ταυτότητα της πηγής.

Στο δεύτερο πείραμα, η ενεργοποίηση της στρατηγικής γνωστικής ακύρωσης, ενάντια στον κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης, που προβάλλει η πηγή για το αντικείμενο επιρροής, λειτουργεί σα μηχανισμός ενίσχυσης της συνολικής συνοχής της αναπαράστασης. Επίσης, η γνωστική ακύρωση, όταν ενεργοποιείται ενάντια στο μήνυμα της μειονοτικής πηγής, προκαλεί μια πλήρη και σφαιρική επικύρωση του σκεπτικού της, τόσο ως προς το περιεχόμενο της επιχειρηματολογίας της όσο και στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων, που συγκροτούνται με αφετηρία το αντικείμενο επιρροής. Η *άρνηση του ρεαλισμού και της αληθοφάνειας του μηνύματος, που προβάλλει μια* μειονότητα, προκαλεί ανάδυση της ψυχολογιοποίησης. Η ενεργοποίηση αρνητικών ψυχολογικών ερμηνειών της συμπεριφοράς και παρουσίας της αντίπαλης κοινωνικής

οντότητας γίνεται απο κοντινά στη μειονοτική πηγή υποκείμενα και χρησιμεύει σα μηχανισμός δικαιολόγησης και εκλογίκευσης αρνητικών συμπεριφορών εναντίον της.

Στο τρίτο πείραμα, η ψυχολογιοποίηση της πηγής, με βάση αναφοράς τον κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασής της για το αντικείμενο επιρροής, λειτουργεί, όπως και η γνωστική ακύρωση στο δεύτερο πείραμα, σαν παράγοντας ενισχυτικός για τη συνοχή της αναπαράστασης.

Ο βαθμός εγγύτητας των υποκειμένων προς την πηγή, όπως προσδιορίζεται απο την αρχική τους τοποθέτηση στο αντικείμενο επιρροής, αποδείχτηκε καθοριστικός για τη στρατηγική σημασία της ψυχολογιοποίησης, καθώς ήταν αυτός, που προσδιόρισε το αποτέλεσμα της ενεργοποίησής της στο συγκεκριμένο κάθε φορά επίπεδο αναπαράστασης της πηγής, για το αντικείμενο επιρροής.

Για τα κοντινά στην πηγή υποκείμενα, η ψυχολογιοποίηση λειτούργησε σα μηχανισμός πόλωσης και επικύρωσης του κεντρικού πυρήνα της επιχειρηματολογίας της, ειδικά όταν επρόκειτο για μια πηγή ανώτερου κύρους. Επιβεβαιώθηκε έτσι η επενέργειά της, μέσω της πριμοδότησης της διαδικασίας κοινωνικής σύγκρισης, που για τα κοντινά, στην πλειονοτική πηγή, υποκείμενα αποκτά μια θετική σημασία. Η ενεργοποίησή της ψυχολογιοποίησης αντίθετα με αναφορά στα περιφερειακά στοιχεία, το εξ' ορισμού δηλαδή πιο ευάλωτο μέρος της αναπαράστασης, προκάλεσε μετριασμό της ακρότητας στην αποδοχή και αναπαραγωγή του λόγου της πηγής.

Για τα περισσότερο απομακρυσμένα απο την πηγή υποκείμενα, η ψυχολογιοποίηση είχε ξεκάθαρα το ρόλο στρατηγικής αντίστασης στην επικύρωση κεντρικών διαστάσεων της επιχειρηματολογίας της.

Επιπλέον, αποδείχτηκε ότι, εκτός απο την αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων, η ταυτότητα της πηγής, εναντίον της οποίας ενεργοποιείται η ψυχολογιοποίηση, είναι ένας απο τους καθοριστικούς παράγοντες, που προσδιορίζουν τη σημασία της στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων.

Τα μακρινά υποκείμενα αξιοποιούν πρόθυμα την ψυχολογιοποίηση, σα στρατηγική αντίστασης, ενάντια στη συμπεριφορά και παρουσία μια μειονοτικής πηγής. Όταν αντίθετα, έρχονται σε επαφή με μια πλειονοτική πηγή, η ψυχολογιοποίηση καταλήγει να τα εμπλέξει ακόμα περισσότερο στη διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης, υποχρεώνοντάς τα να αναγνωρίσουν τη σταθερότητά της. Αντίθετα, τα κοντινά υποκείμενα, κατά την επαφή τους με μια πλειονοτική πηγή, αντιστρέφουν τη φορά της ψυχολογιοποίησης ενάντια στην αντίπαλη κοινωνική οντότητα, η οποία εμπλέκεται στο αντικείμενο επιρροής. Στην προκειμένη περίπτωση, η θετική σημασία, που αποκτά γι' αυτά τα υποκείμενα η κοινωνική σύγκριση, τα οδηγεί σε μια εκ του ασφαλούς όξυνση της σύγκρουσης στο επίπεδο των διομαδικών σχέσεων, που συγκροτούνται με αφετηρία το αντικείμενο επιρροής.

Στα τρία πρώτα πειράματα, προσπαθήσαμε επίσης, και ως ένα σημείο τα καταφέραμε, να προσεγγίσουμε τη ρητορική διάσταση της ενεργού εμπλοκής του στόχου, στη διαδικασία επιρροής.

Είδαμε ότι, η άρθρωση και η προσαρμογή της επιχειρηματολογίας των υποκειμένων υπακούει στη λογική, που δημιουργεί η κάθε πειραματική περίσταση. Για παράδειγμα, παρατηρήσαμε ότι, η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης, ενάντια στην περιφερειακή δομή της επιχειρηματολογίας της πηγής, υποχρεώνει τα κοντινά υποκείμενα σε περισσότερο ήπιες μορφές αναπαραγωγής της επιχειρηματολογίας αυτής. Η ίδια στρατηγική αποφυγής της σύγκρουσης ακολουθείται απο τα κοντινά υποκείμενα, όταν στόχος των στρατηγικών αντίστασης είναι μια μειονοτική πηγή. Απο την άλλη πλευρά, τα μακρινά υποκείμενα, τα οποία θίγονται και προκαλούνται απο το λόγο της πηγής, δε διστάζουν να χρησιμοποιήσουν κεντρικές διαστάσεις της επιχειρηματολογίας της, με σκοπό τη δική τους αυτοϋπεράσπισή.

Τα ευρήματα αυτά, τα οποία η μελλοντική έρευνα οπωσδήποτε θα πρέπει να επανελέγξει με συστηματικό τρόπο, θέτουν ένα καίριο, κατά τη γνώμη μας, ερώτημα: ποιά είναι η σχέση μεταξύ της ρητορικής μεταβλητότητας, κατά την άρθρωση μιας επιχειρηματολογίας, και της πραγματικής αλλαγής, η οποία είναι δυνατόν να επέλθει στον τρόπο σκέψης των υποκειμένων. Ο συστηματικός συνδυασμός ποιοτικών και ποσοτικών μετρήσεων κρίνεται απόλυτα αναγκαίος, για την απάντηση στο ερώτημα αυτό. Ο έλεγχος των κατάλληλων υποθέσεων, μέσα απο την πειραματική μέθοδο, θα μπορέσει να μας δείξει, εαν και πως η προσαρμογή μιας επιχειρηματολογίας, σε συγκειμενικά υπαγορευμένες αναγκαιότητες, μπορεί να οδηγήσει σε πραγματική μεταστροφή, στο επίπεδο τόσο του τρόπου σκέψης όσο και της πραγματικής συμπεριφοράς. Πιστεύουμε ότι, η ρητορική προσέγγιση των φαινομένων κοινωνικής επιρροής, με γνώμονα τις θεωρητικές και μεθοδολογικές αρχές του γενετικού μοντέλου, θα προσδώσει νέα δυναμική στο ερώτημα για τη φύση και τη διάρκεια των προκαλούμενων αλλαγών.

Σημαντική πρός την ίδια κατεύθυνση είναι και η άμεση διασύνδεση, την οποία επίσης προσπαθήσαμε να κάνουμε, ανάμεσα στην έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων και στις διαδικασίες κοινωνικής επιρρής. Η ενεργοποίηση των στρατηγικών αντίστασης ενάντια στον κεντρικό πυρήνα και στα περιφερειακά στοιχεία της αναπαράστασης της πηγής, για το αντικείμενο επιρροής, αποτελεί ένα πρώτο βήμα, για την αποκατάσταση του διαλόγου, σε θεωρητικό και μεθοδολογικό επίπεδο, μεταξύ των δυο ίσως πιο δυναμικά εξελισσόμενων τομέων έρευνας της κοινωνικής ψυχολογίας. Όπως είδαμε στο δεύτερο και στο τρίτο πείραμα, η εφαρμογή της γνωστικής ακύρωσης και της ψυχολογιοποίησης, σε διαφορετικό κάθε φορά επίπεδο της επιχειρηματολογίας της πηγής, προκάλεσε διάφορες αλλαγές στη γνωστική αλλά και στη σχεσιολογική συνιστώσα της αλληλεπίδρασης, μεταξύ πηγής και στόχου επιρροής. Βέβαια, πολλά

μένουν ακόμη να γίνουν. Η συστηματική χρήση θεωρητικών εργαλείων και μεθοδολογικού οπλισμού, δανεισμένων απο τη δομική προσέγγιση των κοινωνικών αναπαραστάσεων, θα βοηθήσει στην καλύτερη περιγραφή των πεδίων κοινής εμπειρίας, τα οποία προσπαθούμε κάθε φορά να εξηγήσουμε. Απο την άλλη πλευρά, η περαιτέρω μελέτη των πεδίων αυτών, μέσα απο την προβληματική της κοινωνικής επιρροής, θα αποκαλύψει τους μηχανισμούς, οι οποίοι διέπουν το μετασχηματισμό των αναπαραστάσεων, που διαμορφώνουν γι' αυτά οι κοινωνικοί δράστες. Προϋπόθεση βέβαια για όλ' αυτά είναι το να αναγνωριστεί άμεσα ότι, είναι κοινό το ερώτημα, που απασχολεί τους μελετητές των κοινωνικών αναπαραστάσεων αλλά και αυτούς των φαινομένων επιρροής και το οποίο αναφέρεται στο πώς γίνεται και τί αφορά η αλλαγή της γνώμης, του τρόπου σκέψης και της συμπεριφοράς των κοινωνικών υποκειμένων. Απο' κει και πέρα, οι δυο τομείς έρευνας έχουν πολλά να προσφέρουν απο κοινού στη γνώση για τη μορφολογία των αλλαγών και τη σημασία τους για το συνολικό πλαίσιο αλληλεπίδρασης.

Στα τρία επόμενα πειράματα, αναπτύξαμε την προβληματική των διομαδικών σχέσεων στη διευθέτηση των διαδικασιών επιρροής. Προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε, πώς παρεμβαίνουν διάφορες παράμετροι στο πλέγμα των υπαρχόντων κατηγοριοποιήσεων, το οποίο συνιστά τον ορίζοντα της σχέσης των συμμετεχόντων στην αλληλεπίδραση, με αποτέλεσμα την παραγωγή νέων σημασιών.

Στο τέταρτο πείραμα, ελέγξαμε απο μια συμπληρωματική οπτική τη στρατηγική αξία της ψυχολογιοποίησης, ως τρόπου συνολικής διευθέτησης της διαδικασίας επιρροής. Προσπαθήσαμε να δούμε, πώς διάφοροι τρόποι κοινωνικής θεμελίωσης και αντίστοιχης παροχής νομιμοποίησης καθορίζουν την ένταση, την υφή και τον προσανατολισμό ενεργοποίησης του ψυχολογικού δεσμού αιτιότητας στην ερμηνεία της μειονοτικής συμπεριφοράς. Τα αποτελέσματα μας έδειξαν ότι, η κανονιστική θεμελίωση της ψυχολογιοποίησης, σαν επίσημης πολιτικής και επιστημονικής πρακτικής για την ερμηνεία της κοινωνικής συμπεριφοράς, πριμοδοτεί τη λειτουργία της, ως στρατηγική αντίστασης ενάντια στην επιρροή της ενδο-ομαδικής μειονότητας. Αυτό μάλιστα ισχύει ιδιαίτερα για τα κοντινά στη μειονότητα υποκείμενα. Η πολιτική και επιστημονική κατοχύρωση δηλαδή συντελεί, ώστε η ψυχολογιοποίηση να καθιστά δεσμευτική τη διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης και να ενισχύει τη σύγκρουση ταύτισης, στις περιπτώσεις ακριβώς στις οποίες υπάρχει ευαισθησία στη σχέση μεταξύ μειονότητας και πληθυσμού. Απο την άλλη πλευρά, η καταστροφική επίδραση της ψυχολογιοποίησης, στην προσπάθεια επιρροής της εξω-ομαδικής μειονότητας, πριμοδοτείται απο μια πλατειά κοινωνική συναίνεση, η οποία καθιστά ενεργή την κοινωνική ταυτότητα της ενδο-ομάδας, στα πλαίσια της σύγκρουσης με την εξω-ομαδική μειονοτική οντότητα. Το πείραμά μας έδειξε ότι, η ψυχολογιοποίηση οξύνει τη διομαδική σύγκρουση, στη βάση

της εθνικής διάστασης, και ανακόπτει την επιρροή της εξω-ομαδικής μειονότητας, όταν παρουσιάζεται σαν πρακτική του επίσημου κράτους και του μέσου πολίτη.

Επισημάνθηκαν όμως και περιπτώσεις, όπου η ψυχολογιοποίηση δεν εμποδίζει την επικύρωση των μειονοτικών θέσεων. Πρόκειται για περιπτώσεις, στις οποίες η ψυχολογιοποίηση λειτουργεί λιγότερο κανονιστικά στο συγκεκριμένο πλαίσιο διομαδικών σχέσεων. Αναφερόμαστε στη συνθήκη, κατά την οποία η ψυχολογική αιτιολόγηση των θέσεων της ενδο-ομαδικής μειονότητας νομιμοποιείται σαν πρακτική του μέσου πολίτη και στη συνθήκη, στην οποία η ψυχολογιοποίηση της εξω-ομαδικής μειονότητας προβάλλεται σαν επιστημονική πρακτική. Στην πρώτη περίπτωση, η ψυχολογιοποίηση καθιστά λιγότερο δεσμευτική τη διαδικασία κοινωνικής σύγκρισης (απ' ό,τι στις περιπτώσεις πολιτικής και επιστημονικής της νομιμοποίησης), ενώ στη δεύτερη, δεν ενεργοποιεί διαστάσεις της ενδο-ομαδικής ταυτότητας. Σαν αποτέλεσμα, παραμένουν εφικτά ο προβληματισμός των υποκειμένων για τις εξωτερικές συνθήκες, που υπαγορεύουν τη μειονοτική παρέμβαση και η δυνατότητα επικύρωσης των οργανωτικών αρχών της παρέμβασης αυτής.

Στα δυο τελευταία πειράματα, διαπιστώσαμε ότι, η ύπαρξη κάποιων αρχικών σημασιοδοτήσεων για τη μειονοτική συμπεριφορά λειτουργεί θετικά, για τη νομιμοποίησή της, απο μέρους του πληθυσμού, μέσα σ' ένα δεδομένο πλαίσιο κατηγοριοποιήσεων. Στο πέμπτο πείραμα, η ενημέρωση των υποκειμένων, για τη στοχοθεσία της μειονοτικής παρέμβασης, αποδείχτηκε ότι, είναι είναι ένας τέτοιος παράγοντας, ο οποίος λειτουργεί σα φίλτρο θετικής ή αρνητικής σημασιοδότησης, με γνώμονα το πλέγμα των διομαδικών σχέσεων μεταξύ πηγής και στόχου.

Στην περίπτωση λοιπόν, κατά την οποία η μειονοτική συμπεριφορά φαίνεται να δικαιολογείται, αν όχι να υπαγορεύεται απο την αντικειμενική πραγματικότητα, δημιουργείται δυνατότητα υπέρβασης των αρχικών αρνητικών διακρίσεων, που στοιχειοθετούνται ενάντια σε μια εξω-ομαδική μειονότητα, και διευκολύνεται η επικύρωση των θέσεών της. Επιπλέον, αυτή η θεώρηση των μειονοτικών θέσεων, ως ανταποκρινόμενων στην αντικειμενική πραγματικότητα λειτουργεί θετικά για την επικύρωσή τους απο τα ιδεολογικά κοντινά στη μειονότητα υποκείμενα, ανεξάρτητα μάλιστα απο την κατηγοριακή της υπαγωγή. Το ακριβώς αντίθετο συμβαίνει, κατά την επαφή της μειονοτικής πηγής με τα υποκείμενα, που είναι περισσότερο απομακρυσμένα ιδεολογικά απ' αυτήν. Στην περίπτωση αυτή, η διασύνδεση της μειονοτικής παρέμβασης με πραγματικά γεγονότα και καταστάσεις εμποδίζει τη νομιμοποίησή της και παράγει φαινόμενα πόλωσης, καθώς τα μακρινά υποκείμενα προσλαμβάνουν τη μειονοτική συμπεριφορά με όρους υστεροβουλίας και πολιτικής ακαμψίας.

Μια διαφορετική ερμηνεία, η οποία τονίζει την προπαγανδιστική πρόθεση της πηγής, αποδεικνύεται καταστροφική για την προσπάθεια επιρροής της εξω-ομαδικής

μειονότητας, εφόσον επιτείνει τη σύγκρουση στο διομαδικό επίπεδο. Επίσης και ανεξάρτητα απο την κατηγοριακή υπαγωγή της μειονότητας, οξύνει τη σύγκρουση ταύτισης των κοντινών υποκειμένων μαζί της. Προβάλλει την πολιτική ακαμψία της μειονοτικής συμπεριφοράς, την οποία τα κοντινά υποκείμενα αρνούνται να αποδεχτούν.

Ωστόσο, επισημάνθηκαν και περιπτώσεις, στις οποίες η εμφανής προπαγανδιστική στοχοθεσία της μειονότητας προσανατολίζει θετικά την επεξεργασία της σύγκρουσης, απο μέρους των υποκειμένων. Τέτοια είναι η περίπτωση της ενδο-ομαδικής μειονότητας (σε σύγκριση με την εξω-ομαδική), όπου η κοινή κατηγοριακή υπαγωγή υποχρεώνει τα υποκείμενα, να επιλύσουν τη σύγκρουση, αποδίδοντας ένα συγκεκριμένο νόημα στο μειονοτικό λόγο. Το αποτέλεσμα είναι η εμπλοκή τους σε μια διεργασία επισήμανσης και επικύρωσης των οργανωτικών αρχών, που διέπουν το μειονοτικό λόγο. Επιπλέον, η εμφανής προπαγανδιστική στοχοθεσία, ειδικά της ενδο-ομαδικής, μειονότητας υποχρεώνει τα μακρινά, απο ιδεολογική άποψη, υποκείμενα να επικυρώσουν την επιχειρηματολογία της, αναγνωρίζοντας τον πολιτικό προβληματισμό, τον οποίο θέτει. Η γνωστική αυτή δραστηριότητα συνιστά την επίλυση μιας σύγκρουσης πολιτιστικο-γνωστικής υφής. Η ιδεολογική απόσταση των υποκειμένων απο τη μειονότητα δεν εμποδίζει τη διερώτησή τους πάνω στον πολιτικό προβληματισμό, που θέτει ο μειονοτικός λόγος.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να κάνουμε δυο παρατηρήσεις, σχετικά με το έκδηλο και λανθάνον επίπεδο της σύγκρουσης. Στις περιπτώσεις άσκησης μεγαλύτερης επιρροής (όταν η ενδο-ομαδική μειονότητα προσπαθεί να πείσει και όταν η παρέμβαση της εξω-ομαδικής μειονότητας δικαιολογείται απο τα αντικειμενικά δεδομένα) η επιτακτικά διατυπωμένη ανθρωπιστική αρχή αποτελεί γνώμονα επεξεργασίας και νομιμοποιητική βάση του μειονοτικού λόγου. Η έκδηλη προσέγγιση δηλαδή των μειονοτικών θέσεων γίνεται μέσα απο μια γενικά παραδεκτή αρχή, η οποία, λόγω ακριβώς του εύρους αποδοχής της, βοηθάει το στόχο επιρροής να επιλύσει τη σύγκρουση, μέσω της εσωτερίκευσης της μειονοτικής επιχειρηματολογίας. Κατά δεύτερο λόγο, ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας του στόχου προς τη μειονοτική πηγή φαίνεται να παίζει καθοριστικό ρόλο, για την επεξεργασία, σε λανθάνον επίπεδο, της πολιτικής προβληματικής, που θέτει η μειονοτική επιχειρηματολογία. Όπου υπάρχει εσωτερίκευση της πολιτικής διάστασης της σύγκρουσης (για τα κοντινά υποκείμενα, κατά την επαφή τους με εξω-ομαδική μειονότητα και όταν η μειονοτική παρέμβαση έχει ερείσματα στην πραγματικότητα, για τα δε μακρινά, κατά την επαφή τους με ενδο-ομαδική μειονότητα και όταν καθίσταται προφανής η προπαγανδιστική στοχοθεσία της πηγής), η διάσταση αυτή δεν αναγνωρίζεται ως χαρακτηριστική της μειονοτικής επιχειρηματολογίας. Αποφεύγεται δηλαδή η έκδηλη προσέγγιση των περισσότερο συγκρουσιακών αρχών, τις οποίες θέτει ο μειονοτικός λόγος.

Γενικά, ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας μεταξύ μειονοτικής πηγής και στόχου, η σχέση τους σε επίπεδο κοινωνικής ταυτότητας, όπως ορίζεται απο τις κατηγοριακές τους υπαγωγές, και κάποιες εξωτερικές σημασιοδοτήσεις της μειονοτικής συμπεριφοράς, είναι παράγοντες, που προσδιορίζουν το περιεχόμενο των οργανωτικών αρχών, τις οποίες ο στόχος είναι διατεθειμένος να επεξεργαστεί σε έκδηλο και λανθάνον επίπεδο.

Στο τελευταίο πείραμα, διαπιστώσαμε ότι, η απλή επισήμανση, στο στόχο επιρροής, της οργανωτικής αρχής του μειονοτικού λόγου δεν είναι επαρκής όρος για την επικύρωσή του. Η παρουσίαση της οργανωτικής αρχής στο στόχο πρέπει να είναι τέτοια, ώστε να ακυρώνει τις αρνητικές διακρίσεις εναντίον της μειονοτικής πηγής, τις οποίες παράγει το ήδη υπάρχον πλέγμα κατηγοριοποίησης, καθιστώντας έτσι δυνατή την ενεργοποίηση και επαγωγή της σε ευρύτερα περιεχόμενα και αντικείμενα.

Κατ' αρχάς, επιβεβαιώσαμε ότι, η απλή επισήμανση της οργανωτικής αρχής του λόγου μιας εξω-ομαδικής μειονότητας ενεργοποιεί τη διαδικασία επικύρωσης. Αυτό γίνεται στο βαθμό που στο πλαίσιο ανεξαρτησίας των εκτιμήσεων, το οποίο δημιουργεί η διαφορά στην κατηγοριακή υπαγωγή μεταξύ μειονότητας και στόχου, η απλή παρουσίαση της οργανωτικής αρχής δεν προκαλεί όξυνση της διομαδικής σύγκρουσης. Απο την άλλη πλευρά, η ενδο-ομαδική μειονότητα επιτυγχάνει περισσότερο να διαδώσει τις θέσεις της, όταν η οργανωτική αρχή του λόγου της παρουσιάζεται με τρόπο, ο οποίος προβάλλει εντονότερα τις αξιολογικές διαστάσεις και στόχους της σύγκρουσής της. Στην περίπτωση αυτή, η κοινή κατηγοριακή υπαγωγή υποχρεώνει το στόχο να προσπαθήσει, να επιλύσει τη σύγκρουση ταύτισης, δίνοντας ένα νόημα στη μειονοτική συμπεριφορά. Το αποτέλεσμα είναι η εμπλοκή του στη διαδικασία επικύρωσης. Σε κάθε περίπτωση που ο συγκεκριμένος τρόπος επισήμανσης της οργανωτικής αρχής αλληλεπιδρά με το πλέγμα κατηγοριοποίησης, προς την κατεύθυνση επικύρωσης του μειονοτικού λόγου, ο στόχος επιρροής αναγνωρίζει και εσωτερικεύει την πολιτική και κυρίως την ανθρωπιστική διάσταση του προβληματισμού, τον οποίο θέτει η μειονοτική παρέμβαση.

Ο βαθμός ιδεολογικής εγγύτητας του στόχου προς τη μειονοτική πηγή, αποδείχτηκε και σ' αυτό το πείραμα ότι, είναι ιδιαίτερα καθοριστικος για την επεξεργασία της σύγκρουσης σε έκδηλο ή λανθάνον επίπεδο, με γνώμονα φυσικά τον τρόπο παρουσίασης της οργανωτικής αρχής. Τα κοντινά υποκείμενα, σε συνθήκες, στις οποίες τονίζονται οι αξιολογικές διαστάσεις της οργανωτικής αρχής, αισθάνονται σε μεγάλη έκταση το κόστος εμφανούς προσέγγισης ενός συγκρουσιακού μειονοτικού λόγου, με αποτέλεσμα την αιτιολόγησή του με όρους πολιτικής υστεροβουλίας. Ταυτόχρονα όμως, αναγνωρίζουν ότι, η επιτακτικά διατυπωμένη ανθρωπιστική αρχή είναι χαρακτηριστική του λόγου της μειονότητας. Επιλύουν έτσι τη σύγκρουση σ' ένα λανθάνον επίπεδο, επισημαίνοντας μια γενικά παραδεκτή αρχή, ως νομιμοποιητική βάση της μειονοτικής συγκρουσιακής συμπεριφοράς. Το ίδιο κάνουν τα μακρινά υποκείμενα, σε περίπτωση

απλής επισήμανσης της οργανωτικής αρχής, χωρίς περαιτέρω αξιολογικές και κανονιστικές φορτίσεις. Η ιδεολογική απόσταση, που χωρίζει τα υποκείμενα αυτά απο τη μειονότητα, τα ωθεί, σ' ένα άμεσο επίπεδο, να αποδώσουν τις μειονοτικές θέσεις σε πολιτική υστεροβουλία. Έμμεσα όμως, η απλή επισήμανση της οργανωτικής αρχής, τα αναγκάζει να αναγνωρίσουν την ανθρωπιστική διάσταση, η οποία διέπει τις θέσεις αυτές.

Σε κάθε περίπτωση λοιπόν, που γίνεται δυνατή η επικύρωση του μειονοτικού λόγου, αυτό συμβαίνει μέσω της διασύνδεσής του με μια αφηρημένη γενική αρχή, η οποία χαρακτηρίζεται απο θετική αξιολογική βαρύτητα. Η αρχή αυτή σκιαγραφεί τη γενικότερη λογική, που διέπει τις άμεσες μειονοτικές θέσεις και αποτελεί τη βάση νομιμοποίησης και απόδοσης εγκυρότητας σ' αυτές. Το περιεχόμενο της οργανωτικής αυτής αρχής, το οποίο ο στόχος επιρροής επεξεργάζεται σε κάθε περίπτωση, μας πληροφορεί για το περιεχόμενο των γενικότερων σημασιών και για την ένταση και υφή της σύγκρουσης, που ο στόχος είναι διατεθειμένος να επεξεργαστεί θετικά και να αποδεχτεί. Έμμεσα, μας πληροφορεί επομένως, για το ποιά είναι η πλέον επιτυχημένη στρατηγική επιρρής για τη μειονότητα, ως προς την αξιολογική τεκμηρίωση και τον τρόπο διατύπωσης της επιχειρηματολογίας της.

Τα δυο τελευταία πειράματα δείχνουν, με τον πλέον χαρακτηριστικό τρόπο, το πώς κάποιες αρχικές σημασίες, οι οποίες αποδίδονται στη μειονοτική παρουσία, επηρεάζουν τις σημασίες, που ο στόχος επιρροής καταλήγει να διαμορφώσει, για την πηγή, το περιεχόμενο του λόγου της και τις αξιολογικές βάσεις, που τον στηρίζουν καθώς και για τις κατηγοριοποιήσεις του υπερκείμενου πεδίου. Η ποικιλλία των σημασιών, που μπορεί να λάβει η μειονοτική συμπεριφορά και παρουσία, σε διάφορα πεδία της κοινής εμπειρίας, συγκροτούν ένα ιδιαίτερα πλούσιο πεδίο έρευνας για το μελετητή των φαινομένων κοινωνικής επιρροής. Το ζητούμενο είναι η αποκάλυψη των μηχανισμών, οι οποίοι επεμβαίνουν κάθε φορά στη διαμόρφωση, απο την πλευρά του στόχου, μιας συγκεκριμένης αναπαράστασης για τους όρους της διαδικασίας επιρροής. Προς την κατεύθυνση αυτή, το κεντρικό ερώτημα δεν αφορά μόνο το βαθμό επισήμανσης και ενεργοποίησης, απο το στόχο, της οργανωτικής αρχής του μειονοτικού λόγου. Επιπλέον, αφορά το περιεχόμενο και την αξιολογική κατεύθυνση, που παίρνει κάθε φορά η οργανωτική αρχή και κυρίως αφορά την εμβέλεια γενίκευσής της σε διάφορα θέματα και φαινόμενα του ευρύτερου πεδίου. Αυτές οι παράμετροι συνιστούν έμμεσους δείκτες για τη φύση και την ένταση της αλλαγής, που προκαλεί η μειονοτική πηγή. Επίσης, συνιστούν δείκτες, για το βαθμό επιτυχίας των στρατηγικών επιρροής και το βαθμό επιτυχίας των όρων του ευρύτερου πλαισίου, οι οποίοι λειτουργούν σαν τροχοπέδη στη διάδοση των μειονοτικών ιδεών.

Στο σύνολο της εργασίας μας, προσπαθήσαμε να δείξουμε τον κεντρικό ρόλο των φαινομένων και διαδικασιών επιρροής στην κοινωνική παραγωγή του νοήματος. Η

κοινωνική ψυχολογία, μέσω της μελέτης των φαινομένων επιρροής, με την επεξεργασία εννοιών όπως οι κοινωνικές αναπαραστάσεις και προσεγγίσεων όπως η ρητορική οπτική, θέτει με όσο το δυνατόν πληρέστερους όρους το ερώτημα, για το πώς γίνεται η συγκρότηση των κοινωνικών δεσμών μεταξύ κοινωνικών υποκειμένων και ο συνεχής ορισμός του κοινού πεδίου της εμπειρίας τους.

Προσπαθήσαμε επίσης να κάνουμε μια σύνδεση, μεταξύ δυο διαφορετικών επιπέδων αφαίρεσης. Απο τη μια πλευρά, της κοινωνιοψυχολογικής έρευνας και θεωρητικής παραγωγής και απο την άλλη, ενός ευρύτερου φιλοσοφικού προβληματισμού, σχετικά με την κοινωνική κατασκευή της πραγματικότητας. Η σύνδεση αυτή, πιστεύουμε ότι, θα συνεισφέρει στη διατύπωση περισσότερο γόνιμων ερωτημάτων, σχετικά με τη λειτουργία των πραγματικών και συμβολικών όρων, οι οποίοι διέπουν τη συγκρότηση του νοήματος και την τεκμηρίωση μορφών κοινωνικής κυριαρχίας. Το ζητούμενο είναι να ενισχυθεί ο ερευνητικός προσανατολισμός, προς τον έλεγχο του κανονιστικού ρόλου των όρων αυτών, στη διαμόρφωση και αλλαγή μιας συμβατικής πραγματικότητας. Η δική μας προσπάθεια να ακτινογραφήσουμε την εκτύλιξη καταστάσεων συγκρουσιακής αλληλεπίδρασης είχε σα στόχο - και ως ένα σημείο κατάφερε - να κάνει ακριβώς αυτό: να δείξει την επίδραση αλλά και τα όρια του ρόλου, που έχουν, στη διατήρηση και μεταβολή ενός πλέγματος σχέσεων, παράμετροι όπως η εξουσία, η πίεση της πλειοψηφίας και η ενδο-ομαδική ευννοιοκρατία, οι στρατηγικές αντίστασης στην καινοτομία και ο ρόλος των συμμετεχόντων στην αλληλεπίδραση.

Οι έρευνες της τελευταίας τριακονταετίας πάνω στα φαινόμενα επιρροής μας έχουν προσφέρει πολλά στη γνώση, σχετικά με το πώς γίνεται και πώς εμποδίζεται η αλλαγή στη γνώμη, στις αξίες και στη συμπεριφορά. Μπορούμε να πούμε ότι, γνωρίζουμε ήδη αρκετά για την υφή και τη διάρκεια των αλλαγών καθώς και για το πραγματικό αποτέλεσμα, που επιφέρουν, σε μια κοινωνική σχέση. Πολλά ερωτήματα όμως παραμένουν αναπάντητα. Ερωτήματα, *τα οποία αφορούν κυρίως τη δυνατότητα* πρόβλεψης και παρέμβασης στο επίπεδο της εκδηλούμενης συμπεριφοράς. Η συνεχής αναμέτρηση των εξηγητικών θεωριών, τις οποίες διατυπώνει η κοινωνική ψυχολογία, με τον πλούτο των συνεχώς παραγόμενων κοινωνικών πραγματικοτήτων, κρατά τα ερωτήματα αυτά ανοιχτά. Τα νέα φαινόμενα και καταστάσεις, στα οποία στρέφεται το κοινωνιοψυχολογικό βλέμμα, αναδεικνύουν ένα κεντρικό ζητούμενο: την όσο το δυνατόν πληρέστερη γνώση των θεμελίων της κατεστημένης πραγματικότητας και των μηχανισμών, απο τους οποίους ξεκινά η κοινωνική αλλαγή. Απο' κει και πέρα, το τί θέλει να διαλέξει κάποιος, σα μέθοδο και αντικείμενο έρευνας είναι απλά και μόνο θέμα γούστου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abric J.-C., Jeux, Conflits et Representations Sociales. Aix-en Provence: These de Doctorat d' Etat de l' Universite de Provence, 1976

Abric J.-C., Cooperation, competition et representations sociales, DelVal, 1987.

Abric J.-C., L' etude experimentale des representations sociales, In: D. Jodelet (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989, 187-203.

Abric J.-C., Les representations sociales: aspects theoriques, 1993a, In J.K. Abric (Ed.) Pratiques et Representations Sociales, Paris, Presses Universitaires de France,

Abric J.-C., Methodologie de recueil des representations sociales, 1993b, In J.K. Abric (Ed.) Pratiques et Representations Sociales, Paris, Presses Universitaires de France,

Abric J.-C., L' organisation interne des representations sociales: systeme central et systeme peripherique, 1994, in Ch. Guimelli, Structures et Transformations des Representations Sociales, Neuchatel, Delachaux et Niestle, 1994

Aebischer V., Deconchy J.-P., Lipiansky E.M., (Eds), Ideologies et representations sociales, DelVal, 1991.

Allen V.I., Levine J.M., Social support, dissent and conformity, Sociometry, 1968, 31, 138-149.

Allen V.I., Levine J.M., Consensus and conformity, Journal of Experimental Social Psychology, 1969, 4, 389-399.

Allen V.I., Levine J.M., Social support and conformity: The role of independent assessment of reality, Journal of Experimental Social Psychology, 1971, 1, 48-58.

Allen V.L., Social support for non conformity, In:L. Berkowitz (Ed.), Advances in experimental social psychology, Vol.8, New York, Academic Press, 1975.

Allport F.H., Social psychology, Boston, Mass., Houghton, Mifflin, 1924.

Asch S.E., Effects of group pressure upon the modification and distortion of judgment, In:H. Carnegie (Ed.), Groups, leadership and men, Pittsburgh, Carnegie Press, 1951.

Asch S.E., Social psychology, Prentice-Hall, New York, 1952.

Asch S.E., Studies of independence and conformity: a minority of one against an unanymous majority, Psychological Monographs , 1956, 70, 416.

Asch S.E., Influence interpersonnelle: les effets de la pression de groupe sur la modification et la distorsion des jugements, In: Faucheux et Moscovici (eds), Psychologie sociale th,orique et experimentale, Mouton, 1971, 235-245.

Austin J. L., Truth, PAS, Suppl. vol. 24, 1950, Ελλην. μετ. Π. Χριστοδουλίδη, Αλήθεια, Δευκαλίων 15, 1975, 286-303

Austin J. L., How to do things with words. The William James Lectures delivered at Harvard University, 1955, eds J. O. Urmson, Oxford 1962

Avigdor R., Etude experimentale de la genese des stereotypes, Cahiers Internationaux de Sociologie, 1953, 14, 154-168

Beauvois J.-L., La psychologie quotidienne, Paris, PUF, 1984.

Βέικος Θ., Αναλυτική Φιλοσοφία, Αθήνα, Σμίλη, 1990

Berger P. and Luckman Th., The Social Construction of Reality, London, Penguin, 1966

Billig M., Ideology and Social Psychology, Basic Blackwell, Oxford, 1982

Billig M., Racisme, prejuges et discrimination, In: Moscovici, (Ed.), Psychologie sociale, Paris, PUF, 1984a, 449-472.

Billig M., Political Ideology: social psychological aspects, In: H. Tajfel (Ed.) The Social dimension, Vol 2, Editions de la Maison des Sciences de l' Homme, Paris, 1984b, 446- 470

Billig M., Arguing and Thinking: a rhetorical approach to social psychology, Editions de la Maison des Sciences de l' Homme, Paris, 1987

Billig M., Rhetorical and historical aspects of attitudes: the case of the British monarchy, Philosophical Psychology, 1, 83-104, 1988a

Billig M., Social Representation, Objectification and Anchoring: a Rhetorical Analysis Social Behaviour, Vol. 3, 1-16, 1988b

Billig M., The argumentative nature of holding strong views: a case study European Journal of Social Psychology, 1989, 19, 203-223.

Billig M., Ideology and opinions, London, Sage, 1991

Bourdieu P., Le marche des biens symboliques, L' annee sociologique, vol. 22, 1971, 49-126

Bourdieu P., La distinction. Critique sociale du jugement, Paris, Minuit, 1979

Bourdieu P., Le sens pratique, Paris, Minuit, 1980

Bourdieu P., Ce que parler veut dire, Paris, Fayard, 1982

Brehm J.W., A theory of psychological reactance, New York, Academic Press, 1966

Brown J.F., Social psychology, New York, Free Press, 1965.

Bruner J.S., Tagiuri R., The perception of people, In: G. Lindzey, E. Aronson (Eds), Handbook of Social Psychology (Vol.2), Cambridge, Mass., Addison-Wesley, 1954.

Carugati F, De Paolis P., Mugny G., Conflit de centrations et progres cognitifs, III: Regulations cognitives et rationnelles du conflit socio-cognitif, Bulletin de Psychologie, Tome XXXIV, 1980-1981, 352, 843-851.

Cialdini R.B., Compliance principles of compliance professionals: Psychologists of necessity, In: M.P. Zanna, J.M. Olson, C.P. Herman, (Eds.), Social influence: The Ontario Symposium (Vol.5), Hillsdale, N.J., Erlbaum Associates, 1987.

Cialdini R.B., Petty R.E., Cacioppo J.T., Attitude and attitude change, Annual Review of Psychology, 1981, 32, 357-403.

Γιανναράς Χ., Ορθός Λόγος και Κοινωνική Πρακτική, Δόμος, 1984

Clark R.D. III, The role of censorship in minority influence, European Journal of social Psychology, 24, 331-338, 1994

Clemence A., Doise W., Lorenzi-Cioldi F., Prises de position et principes organisateurs des representations sociales, In Ch. Guimelli (Ed.) Structures et Transformations des Representations Sociales, Lausanne, Delachaux et Niestle, 1993, 119-152

Crutchfield R.S., Conformity and character, American Psychologist, 1955, 10, 191-198.

Deconchy J.P., Regulation et signification dans un cas de "compromis" ideologique, Bulletin de Psychologie, 1976-1977, 328, 436-451.

Deconchy J.-P., Systemes de croyances et representations ideologiques, In:S. Moscovici, (Ed.), Psychologie sociale, Paris PUF, 1984, 331-356.

Deconchy J.P., The paradox of "orthodox minorities": when orthodoxy infalliby fails, In:S. Moscovici, G. Mugny, E. Van Avermaet, (Eds), Perspectives on minority influence, Cambridge, Cambridge University Press, 1985.

Deschamps J.C., L'attribution et la categorisation sociale, Berne, Peter Lang, 1977.

Deutch M., Gerard H.B., A study of normative and informational social influence upon individual judgement, Journal of Abnormal and Social Psychology, 1955, 51, 629-636

Doise W., L'importance d'une dimension principale dans les jugements collectifs, L'Annee Psychologique, 1970, 70, 151-159.

Doise W., Rencontres et representations intergroupes, Archives de Psychologie, 1972, 41, 303-320.

Doise W., Relations et representations intergroupes, In:S. Moscovici (Ed.), Introduction α la psychologie sociale, Vol.2, Paris Larousse, 1973, 194-211.

Doise W., Images representations, ideologies et experimentation psychologique, Social Science Information, 1978, 17.

Doise W., Experiences entre groupes, Paris Mouton, 1979.

Doise W., L'articulation psychologique et les relations entre groupes, Bruxelles De Boeck, 1976.

Doise W., L'explication en psychologie sociale, Paris PUF, 1982.

Doise W., Les relations entre groupes, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale Paris, PUF, 1984, 253-274.

Doise W., Les representations sociales: definitions d'un concept, In: W. Doise, A. Palmonari (Eds), Representations sociales, Delachaux et Niestle, 1986, 81-94.

Doise W., Attitudes et representations sociales, In: D. Jodelet (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989, 220-238.

Doise W., Constructivism in Social Psychology, European Journal of social Psychology, 19, 389-405, 1989

Doise W., Deschamps J.C., Mugny G., Psychologie sociale experimentale, Paris Armand Collin, 1978.

Doise W., Gachoud J.P., Mugny G., Influence directe et indirecte entre groupes dans des choix esthetiques. Cahiers de Psychologie Cognitive, 1986, 6, 283-301

Doise W., Moscovici S., Approche et evitement du deviant dans des groupes de cohesion differente, Bulletin de Psychologie, 1969-1970, 23, 522-525.

Doise W., Moscovici S., Les decisions collectives, In:S. Moscovici (Ed.), Introduction α la psychologie sociale, Paris Larousse, 1973, Vol.2, 114-134.

Doise W., Moscovici S., Les decisions en groupe. In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale, Paris, PUF, 1984. 213-228.

Doise W., Palmorani A., (Eds), Representations sociales. Delachaux et Niestle, Paris, 1986.

Doms M., Moscovici S., Innovation et influence sociale, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale, Paris, PUF, 1984, 51-90.

Doms M., Van Avermaet E., Majority influence, minority influence and conversion behavior: a replication, Journal of Experimental of Social Psychologie, 1980, 16, 283-292.

Duveen G. and Lloyd B., The significance of social identities, British Journal of Social Psychology, 1986, 25, 219-230,

Echabe A.E., Guede E.F., Gonzales Castro J.L., Social representations and intergroup conflicts: who's smoking here?, European Journal of social Psychology, 24, 339-355, 1994

Eiser J.R., The Expression of Attitudes, Springler Verlag, New York, 1987

Eiser J.R., and van der Pligt J., Attitudes in a Social Context, In: H. Tajfel (Ed.) The Social dimension, Vol 2, Editions de la Maison des Sciences de l' Homme, Paris, 1984, 363- 379

Enkvist N. E., Linguistic Stylistics, The Hague: 1973

Enkvist N. E.- Spencer J. - Gregory M. J., linguistics and Style, London, Oxford Univ. Press, 1964,

Falomir M., Mugny G., Perez J.A., Processus de changement et tabagisme, In: Perez J.A., Mugny G., Influences Sociales, La Theorie de l' Elaboration du Conflit Neuchatel, Delachaux et Niestle, 1993

Farr R., Les representations sociales, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale, Paris PUF, 1984, 379-390.

Farr R., Moscovici S., Social representations, Cambridge, Cambridge University Press, 1984.

Faucheux C., Moscovici S., Le style de comportement d'une minorite et son influence sur les reponses d'une majorite, Bulletin du Centre d' Etudes et de Recherches Psychologiques, 1967, 1971, 16, 337-360.

Faucheux C., Moscovici S., (Eds), Psychologie sociale, theorique et experimentale, Paris Mouton, 1971.

Festinger L., A theory of cognitive dissonance, Evanston, Ill, Row et Peterson, 1957.

Festinger L., Theorie de processus de comparaison sociale, In:C. Faucheux, S. Moscovici (Eds), Psychologie sociale th,orique et exp,rimentale, Paris, Mouton, 1971b, 71-104.

Festinger L., Carlsmith J.M., L'accord force: ses consequences au niveau cognitif, In:C. faucheux, S. Moscovici (Eds), Psychologie sociale theorique et experimentale, Paris Mouton, 1971d, 135-150.

Flament L., Stucture et dynamique des representations sociales, In: D. Jodelet (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989, 204-219.

Flament L., Stucture,dynamique et transformation des representations sociales, 1993, In J.K. Abric (Ed.) Pratiques et Representations Sociales, Paris, Presses Universitaires de France

Flament L., Aspects peripheriques des representations sociales, 1994, in Ch. Guimelli, Structures et Transformations des Representations Sociales, Neuchatel, Delachaux et Niestle, 1994

Gerard H.B., Wihelmy R.A., Conolley E.S., Conformity and group size, Journal of Personality and Social Psychologie, 1968, 8, 79-82.□

Ghiglione R., Beauvois J-L., Chabrol C., Trognon A., Manuel d'analyse de contenu, Armand Collin, 1980.

Ghiglione R., Matalon B., Les enquetes sociologiques, Paris Armand Collin, 1978.

Grice H. P., Meaning, Philosophical Review, 66, 1957, αναδημοσίευση στο Philosophical Logic, εκδ. P. Strawson, Oxford, 1967

Guillon M., Personnaz B., Analyse des representations des conflits minoritaires et majoritaires, Cahiers de Psychologie, 1983, 3, 65-87.

Habermas J., Der Philosophische Diskurs der Moderne - Zwolf Vorlesungen, Suhrkamp, Ffm, 1985, Ελλην. μετ. Λ. Αναγνώστου-Καραστάθη, Ο Φιλοσοφικός λόγος της Νεωτερικότητας, Αλεξάνδρεια, 1993

Heider F., Attitude and cognitive organization, Journal of Psychology, 21, 1946, 107-112.

Herzlich C., Sante et maladie, Analyse d'une representation sociale, Paris Mouton, 1969.

Herzlich C., La representation sociale, In:S. Moscovici (Ed.), Introduction a la psychologie sociale, Paris Larousse, 1972, 303-325.

Hollander E.P., Conformity status and idiosyncrasy credit, Psychological Review, 1958, 65, 117-127.

Hollander E.P., Leaders, groups and influence, New York, Oxford University Press, 1964.

Hollander E.P., Principles and methods of social Psychology, New York, Oxford University Press, 1967.

Hollander E.P., Competence et conformite dans l'acceptation d'inluence, In:C. Faucheaux, S. Moscovici (Eds),Psychologie sociale theorique et experimentale, Paris Mouton, 1971, 333-342.

Husserl E., Logical Investigations. Translated by J. N. Finley, vol. 1,2, London and Henley, 1970.

Hovland C.I., Janis I.L. (Eds.), Communication and Persuasion, New Haven, Yale University Press, 1953

Jaspars J.M.F. and Fraser C., Attitudes and Social Representetations, In: Social Representations Farr R., Moscovici S., Cambridge, Cambridge, University Press, 1984.

Jaspar D., Hewstone M., La theorie de l'attribution, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale, Paris, PUF, 1984, 331-356.

Jodelet D. Viet J., Besnard P., La psychologie sociale, Une discipline en mouvement, Paris, Mouton, 1970.

Jodelet D., Representation sociale: Phenomene, Concept et Theorie, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale, Paris, PUF, 1984, 357-378.

Jodelet D., (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989.

Jodelet D., Representations sociales: un domaine en expansion, In: D. Jodelet (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989, 31-61.

Jones E. E., Gerard H. B., Foundations of social psychology, New York, Wiley, 1967.

Kaiser C., Mugny G., Consistance et significations du conflit, 1987, in Moscovici S., Mugny G. (Eds), Psychologie de la conversion, Etudes sur l'influence inconsciente, DelVal

Kelley H.H., Attribution theory in social psychology, In:L. Levine (Ed.), Nebraska Symposium Motivation, Lincoln, University of Nebreska Press, 1967.

Kelley H.H., Shapiro M.M., An experiment on conformity to group norms where conformity is determinental to group Achivement, American Sociological Review 1954, 19, 667-677

Kelman H. C., *Compliance, identification and internalization: Three* processes of attitude change, Journal of Conflict Resolution, 1958, 2, 51-60.

Kiesler C.A, Group pressure and conformity, In:J. Mills (Ed.), Experimental social psychology, New York, Macmillan, 1969.

Κονδύλης Π., Ισχύς και απόφαση, Η διαμόρφωση των κοσμοεικόνων και το πρόβλημα των αξιών, Στιγμή, 1991

Larsen K.S., Social cost, belief incongruence and race: experiments in choice behavior, Journal of Social Psychology, 1974, 94, 253-267.

Latane B., Wolf S., The social impact of majorities and minorities, Psychological Review, 1981, 88, 438-453.

Legrenzi P., Butera F., Mugny G., Perez J.A., Majority and minority influence in

inductive reasoning: A preliminary study, 1991, European Journal of Social Psychology 21, 359-363

Lemaine G., Diffe,renciation sociale et originalite sociale, In:W. Doise (Ed.), Experiences entre groupes, Paris, Mouton, 1979.

Levine J. M., Pavelchak M. A., Conformite et obeissance, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale, Paris, PUF, 1984, 25-50.

Lewin K., Decisions de groupe et changement social, In:A. Levy (Ed), Psychologie sociale, Textes fondamentaux, Paris Dunod, 1965, Tome II, 498-519.

Leyens J-P., Psychologie sociale, Mardaga, Bruxelles, 1979.

Leyens J-P., Sommes-nous tous des psychologues?, Mardaga, Bruxelles, 1983.

Levy A., Psychologie sociale, Textes fondamentaux, Paris, Dunod, Tome I et II, 1965.

Lipiansky E.M., Representations sociales et ideologies, Analyse conceptuelle, In: V. Aebischer, J.-P. Deconchy, E.M. Lipisnky (Eds), Ideologies et representations sociales, DelVal, 1991 35-63.

Maass A., Clark R.D. III, Haberkorn G., The effects of differential ascribed category membership and norms on minority influence, European Journal of Social Psychology, 1982, 12, 89-104.

Maass A., Clark R.D. III, Internalization versus compliance: Differential processes underlying minority influence and conformity, European Journal of Social Psychology, 1983, 13, 197-215.

Maass A., Clark R. D., The hidden impact of minorities: Fourteen years of minority influence research, Psychological Bulletin, 1984, 95, 428-450.

Maass A., West S.G., Clark R.D., The role of arousal in minority influence: a pilot study, Unpublished manuscript, University of Padua, 1985.

Maggi J., Mugny G., Perez J.A., Le conflit comme strategie de communication et d' influence, In Perez J.A., Mugny G., Influences Sociales, La Theorie de l' Elaboration du Conflit Neuchatel, Delachaux et Niestle, 1993,

Μαντόγλου Α., Εισαγωγή, στο: Παπαστάμου Σ., Μαντόγλου Α. (επιμέλεια) "Κοινωνικές αναπαραστάσεις", Αθήνα, Οδυσσέας, 1995, 13-62

Μαντόγλου Α., Η εξέγερση του Πολυτεχνείου, η συγκρουσιακή σχέση ατόμου και κοινωνίας, Αθήνα, Οδυσσέας, 1995

Martin R., Influence minoritaire et relations entre groups, In: S. Moscovici, G. Mugny (Eds), Psychologie de la conversion, Del Val, 1987,

McGuire W. J., Inducing resistance to persuasion, in L. Berkowitz (Ed.), Advances in experimental social psychology, New York, Academic Press, 1964

McGuire W. J., Personality and susceptibility to social influence, In:E.F. Borgatta, W.W. Lambert (Eds), Handbook of personality theory and research, Chicago, Rand McNally, 1968, 1130-1187.

McGuire W. J., The nature of attitudes and attitude change, In G. Lindsey & A. Aronson (Eds.), Handbook of social psychology, Vol. 3, 2nd ed., Reading Mass., Addison- Wesley, 1969

Merleau-Ponty M., Η πρόζα του κόσμου, Ελλην. μετ. Φ. Καλλίας και Μ. Καλλία Εστία, 1992

Μεταξόπουλος Α., Πολιτικός Σκεπτικισμός, Ο Μύθος του θεμελίου, Οδυσσέας, 1991

Milgram S., Pression de groupe et action contre un individu, In:C. Faucheux, S. Moscovici (Eds), Psychologie sociale th,orique et exp,rimentale, Paris Mouton, 1971, 301-312.

Milgram S., Soumission a l'autorite, Paris, Calmann-Levy, 1974.

Montmollin G. de, L' influence sociale, Phenomenes, facteurs et theorie, Paris, PUF, 1977.

Montmollin G. de, Le changement d' attitude, In S. Moscovici (Ed.), Psychologie Sociale Paris, PUF, 1984

Moscovici S., La psychanalyse, son image et son public, Paris, PUF, 1961, 1976.

Moscovici S., Preface, In: D. Jodelet, J. Viet, Ph. Besnard (Eds), La psychologie social, Une discipline en mouvement, Paris, Mouton, La haye, 1970, 9-64.

Moscovici S. (Ed.), Introduction a la psychologie sociale, Vol.1, 2, Larousse, 1972.

Moscovici S., Social influence, conformity bias, and the study of active minorities, In:L. Berkowitz (Ed.), Advances in experimental social psychology, Vol.6, New York, Academic Press, 1972.

Moscovici S., L' homme en interaction: machine a repondre ou machine a inferer? In : Moscovici S. (Ed.), Introduction a la psychologie sociale, Vol.1 Larousse, 1972.

Moscovici S., Social influence I: Conformity and social control, In:C. Nemeth (Ed.), Social Psychology: Classic and contemporary integrations, Chicago, Rand McNally, 1974.

Moscovici S., Social Influence and social change, London, Academic Press, 1976

Moscovici S., Psychologie des minorites actives, Paris, PUF, 1979.

Moscovici S., Toward a theory of conversion behavior, In:L. Berkowitz (Ed.), Advances in Experimental Social Psychology, Vol. 13, New York, Academic Press, 1980.

Moscovici S., L' age des foules, Paris Fayard, 1981.

Moscovici S. (Ed.), Psychologie Sociale, Paris PUF, 1984.

Moscovici S., Innovation and minority influence, In Moscovici S., Mugny G., Van Avermaet E., (Eds), Perspectives on minority influence, Cabridge University Press, Editions de la Maison des Scienes de l'Homme, 1985.

Moscovici S., L'ere des representations, In: W. Doise, A. Palmonari (Eds), Representations sociales, Delachaux et Niestle, 1986,

24-80.

Moscovici S., Le deni, In:S. Moscovici, G. Mugny (Eds), Psychologie de la conversion, Del Val, 1987, 251-263.

Moscovici S., Des representations collectives aux representations sociales, In: D. Jodelet (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989, 62-86.

Moscovici S., Preconditions for explanation in social psychology, European Journal of Social Psychology, 1989, Vol. 19, 407-430,

Moscovici S., Doise W., Dissensions et Consensus, Paris, Presses Universitaires de France, 1992

Moscovici S., Doms M., Compliance and conversion in a situation of sensory deprivation, Basic and Applied Social Psychology, 1982, 3, 2, 81-94.

Moscovici S., Hewstone M., De la science au sens commun, In:S. Moscovoci (Ed.), Psychologie sociale, Paris, PUF, 1984, 539-566.

Moscovici S., Lage E., Studies in social influence III: Minority influence in a context of original judgments, European Journal of Social Psychology, 1976, 6, 2, 149-174.

Moscovici S., Lage E., Studies in social inluence IV: Minority influence in a context of original judgments, European Journal of Social Psychology, 1978, 8, 349-365.

Moscovici S., Lage E., Naffrechoux M., Influence of a consistent minority on the response of a majority in a color perception task, Sociometry, 1969, 32, 365-380

Moscovici S., Lage E., Naffrechoux M., Conflict in three-person groups: the relationship between social influnce and cognitive style, In:L. Rappoport, D. Summers (Eds), Human judgment and social interaction, New York, Holt, Rinehart, Winston, 1973.

Moscovici S., Mugny G., Papastamou S., "Sleeper-effect" et/ou influence minoritaire? Etude theorique et experimentale de l'influence sociale a retardement, Cahiers de Psychologie Cognitive, 1981, 1, 2, 199-221.

Moscovici S., Mugny G., Perez A., Les effets pervers du deni (par la majorite) des opinions d'une minorite, Bulletin de psychologie, 1984-1985, Tome XXXVIII, 327, 803-811.

Moscovici S., Mugny G., Van Avermaet E., (Eds), Perspectives on minority influence, Cabridge University Press, Editions de la Maison des Scienes de l'Homme, 1985.

Moscovici S., Mugny G. (Eds), Psychologie de la conversion, Etudes sur l'influence inconsciente, DelVal, 1987.

Moscovici S. Neve P., Studies in social influence I: Those absents are in the right: convergence and polarization of answers in the group of social interaction, European Journal of Social Psychology, 1971, 1, 201-214.

Moscovici S., Paicheler G., Travail, individu et groupe, In:S. Moscovici (Ed.), Introduction a la psychologie sociale, Vol.2, Paris 1973, 9-44.

Moscovici S., Personnaz B., Studies in social influence V: Minority

influence and conversion behavior in a perceptual task, Journal of Experimental Social Psychology, 1980, 16, 270-282.

Moscovici S., Personnaz B., Studies on latent influence using spectometer method I: Psychologization effect upon conversion by a minority and a majority , European Journal of Social Psychology, 1986, 16, 345-360.

Moscovici S., Ricateau P., Conformite et influence sociale, In:S. Moscovici (ed.), Introduction a la psychologie sociale, Paris, Larousse, 1972, Vol.1, 139-191.

Moscovici S., Zavalloni M., The group as a polarizer of attitudes, Journal of Personality and Social Psychology, 1969, 12, 125-135

Mucci-Faina A., Maass A., Volpato C., Social influence: the role of originality European Journal of social Psychology, 21, 183-197, 1991

Mugny G., Negociations et influence minoritaire, Universite de Geneve, These de doctorat, 1974.

Mugny G., Majorite et minorite,: le niveau de leur influence, Bulletin de Psychologie, 1974-1975, 28, 831-835.

Mugny G., Negociations, image of the other and the process of minority influence, European Journal of Social Psychology, 1975, 5, 209-228.

Mugny G., Quelle influence majoritaire? Quelle influence minoritaire? Revue Suisse de Psychologie, 1976, 4, 255-268.

Mugny G., The power of minorities, Londres, Academic, Press, 1982.

Mugny G., Complaisance et conversion dans le "paradigme de Asch", Bulletin de Psychologie, Tome XXXVIII, 1984, 368, 49-60.

Mugny G., The influence of minorities: ten years later, In:H. Tajfel (Ed.), The social dimension, Cabridge, Cambridge Univerity Press, Vol.2, 1984, 498-517.

Mugny G., Carugati F., L' intelligence au pluriel: les representations sociales de l'intelligence et de son developpement, Del Val, 1985.

Mugny G., Doise W., Niveaux d'analyse dans l' etude experimentale des processus d' influence sociale, Social Science Information, 1979, 18, 819-876.

Mugny G., Kaiser C., Papastamou S., Influence minoritaire identification et relations entre groupes: etude experimentale autour d'une votation, Cahiers de Psychologie Sociale, 1983, 19, 1-30.

Mugny G., Maggi J. Leoni C., Gianninazzi M., Butera F. et Perez J.A., Consensus et stategies d' influence, Revue Internationale de Psychologie Sociale, 1991, 3/4, 403-420

Mugny G., Papastamou S., A propos du "credit idiosynchrasique" chez Hollander: conformisme initial ou negociation?, Bulletin de Psychologie, 1975-1976, 29, 970-976.

Mugny G., Papastamou S., Pour une nouvelle approche de l'influence

minoritaire: les determinants psychosociaux des strategies minoritaires, Bulletin de Psychologie, 1976-1977, 30, 573-579.

Mugny G., Papastamou S., When rigidity does not fail: individualization and psychologization as resistances to the diffusion of minority innovations, European Journal of Social Psychology, 1980, 10, 43-61.

Mugny G., Papastamou S., Minority influence and psycho-social identity, European Journal of Social Psychology, 1982, 12, 379-394.

Mugny G., Papastamou S., Les styles de comportement et leur representations sociale, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie sociale, Paris PUF, 1984, 391-414.

Mugny G., Perez J.A., Kaiser C., Papastamou S., Influence minoritaire et relations entre groups: l' importance du contenu du message et des styles de comportement, Revue Suisse de Psychologie, 1984, 43, 331-351

Mugny G., Perez J.A., Influence sociale, conflit et identification: etude experimentale autour d' un persuasion "manquee" lors d' un votation, Cahiers de Psychologie Sociale 1985, 6, 1-13,

Mugny G., Perez J.A., Le deni et la raison, Psychologie de l'impact social des minorites, Del val, 1986.

Mugny G., Perez J.A., Minorites, identification et influence, In:S. Moscovici, G. Mugny (Eds), Psychologie de la conversion, Del Val, 70-88, 1987.

Mugny G., Pierrehumbert B., Zubel R., Le style d'interaction comme facteur de l'influence sociale, Bulletin de Psychologie, 1972-73, 26, 789-793.

Mugny G., Rilliet D., Papastamou S., Influence minoritaire et identification sociale dans des contextes d' originalite et de deviance, Revue Suisse de Psychologie, 1981, 40, 4, 314-332.

Mugny G., Sanchez-Mazas M., Roux P., Perez J.A., Independence and interdependence of group judgements: Xenophobia and minority influence, European Journal of Social Psychology, 1991, 21, 213-223.

Mummendey A., Schreiber H.J., Better or just different. Positive social identity by discrimination against, or by differentiation from outgroups. European Journal of Social Psychology, 1983, 13, 389-397.

Mummendey A., Schreiber H.J., "Different" just means "better": some obvious and some hidden patways to ingroup favoritism, British Journal of Social Psychology 1984, 23, 363-368

Nemeth C., Differential contributions of majority and minority influence, Psychological Review, 1986, 93, 23-32.

Nemeth C.J., Au-dela de la conversion: formes de pensee et prise de decision, In:S. Moscovici, G. Mugny (Eds), Psychologie de la conversion, Del Val, 1987, 239-250.

Nemeth C., Kwan J., Originality of word associations as a function of majority vs minority influence, Social Psychology Quarterly, 1985, 48, 277-282.

Nemeth C., Kwan J., Minority influence, divergent thinking, and detection of correct solutions, Journal of Applied Social Psychology, 1986.

Nemeth C., Swedlund M., Kanki B., Patterning of the minority's responses and their influence on the majority, European Journal of Social Psychology, 1974, 4, 53-64.

Nemeth C., Wachtler J., Consistency and modification of judgment, Journal of Experimental Social Psychology, 1973, 9, 65-79.

Nemeth C., Wachtler J., Creating the perception of consistency and confidence: a necessary condition for minority influence, Sociometry, 1974, 37, 529-540.

Nemeth C., Wachtler J., Endicott J., Increasing the size of the minority: Some gains and some losses, European Journal of Social Psychology, 1977, 7, 1, 15-27.

Nemeth C., Wachtler J., Creative problem solving as a result of majority vs minority influence, European Journal of Social Psychology, 1983, 13, 45-55.

Neve P., Moscovici S., Implication et decisions en groupe, Bulletin de Psychologie, 1981-1982, Tome XXXV, 353, 317-323.

Osgood C.E., Tannenbaum P.H., The principle of congruity in the prediction of attitude change, Psychological Review, 1955, 62, 42-55.

Paicheler G., Norms and attitudes change I: Polarization and styles of behavior, European Journal of Social Psychology, 1976, 6, 4, 405-427.

Paicheler G., Norms and attitude change II: The phenomenon of bipolarization, European Journal of Social Psychology, 1977, 7, 1, 5, 5-14.

Paicheler G., Psychologie des influences sociales, Paris, Delachaux et Niestle, 1985.

Paicheler G., Moscovici S., Suivisme et conversion, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie sociale, Paris PUF, 1984, 139-166.

Paicheler H., L'epistemologie du sens commun, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie sociale, Paris PUF, 1984, 227-308.

Παναγιωτόπουλος Ν., Παρουσίαση, 7-76, στο Π. Μπουρντιέ, "Μικρόκοσμοι" , Αθήνα, Δελφίνι, 1992

Παπαστάμου Σ., Μιούνι Γκ., Μειονότητες και Εξουσία, Αθήνα, Αλέτρι, 1983

Παπαστάμου Σ., Εγχειρίδιο Κοινωνικής Ψυχολογίας, Αθήνα, Οδυσσέας, 1989α

Παπαστάμου Σ., (επιμέλεια) Η Κοινωνική Επιρροή, Αθήνα, Οδυσσέας, 1989β

Παπαστάμου Σ., Ψυχολογιοποίηση, Αθήνα, Οδυσσέας, 1989γ

Παπαστάμου Σ., (επιμέλεια) Διομαδικές Σχέσεις, Αθήνα, Οδυσσέας, 1990

Παπαστάμου Σ., Κοινωνική Ψυχολογία: Μια σύντομη ιστορική και επιστημολογική αναδρομή, Διαβάζω, 1991, 255, 16-25

Παπαστάμου Σ., Πρόλογος στο: Παπαστάμου Σ. Μαντόγλου Α. (επιμέλεια) "Κοινωνικές αναπαραστάσεις", Αθήνα, Οδυσσέας, 1995, 7-11

Παπαστάμου Σ., Πρόλογος στην Ελληνική έκδοση στο: J.A. Perez -G Mugny "Η Θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης", Αθήνα, Οδυσσέας, 1996, 11-16

Papastamou S., Strategies d' influence minoritaire et majoritaire, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, These de doctorat de 3eme cycle, 1979.

Papastamou S., Echec a la majorite: Le controle social, obstacle a l' influence majoritaire, Bulletin de Psychologie, 1980, Tome XXXVI, 359, 475-487.

Papastamou S., Strategies d'influence minoritaire et majoritaire: Une approche experimentale, Bulletin de Psychologie, 1980-1981, 33, 975-978.

Papastamou S., Strategies of minority and majority influences. In W. Doise & S., Moscovici (Eds.), Current issues in European social psychology, 1. 1983, Cambridge, Cambridge University Press-L.E.P.S.

Papastamou S., Effets de la psychologisation sur l'influence d'un groupe et d'un "leader" minoritaires, L'Annee Psychologique, 1985, 85, 361-381.

Papastamou S., La psychologisation: L'us et l'abus de l'explication psychologique dans l'apprehension des phenomenes de la persuasion, Paris, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, These d'Etat, 1986.

Papastamou S., Psychologization and processes of minority and majority influence, European Journal of Social Psychology, 1986, 16, 165-180.

Papastamou S., Psychologisation et resistance a la conversion, In:S. Moscovici, G. Mugny (Eds), Psychologie de la conversion, Del Val, 1987, 198-217.

Papastamou S., La psychologisation: Erreur individuelle ou strategie collective, In:J.L. Beauvois, J.M. Monteil, R.V. Joule (Eds), Perspectives cognitives et conduites sociales, 2, Del Val, 1989.

Papastamou S., Valeur strategique et emergence de la psychologisation comme resistance a l' innovation, In:J.L. Beauvois, J.M. Monteil, R.V. Joule (Eds), Perspectives cognitives et conduites sociales, 4, Del Val, 1994.

Papastamou S., Kaiser C., Effets de differentes formes de psychologisation sur la diffusion minoritaire d'une innovation dans des contextes normatifs d' originalite et de deviance, Revue Suisse de Psychologie, 1986, 45, 235-254.

Papastamou S., Mugny G., Kaiser C., Echec a l'influence minoritaire: La psychologisation, Recherches de Psychologie Sociale, 1980, 2, 41-56.

Papastamou S., Mugny G., Effets de la psychologisation sur l'influence minoritaire dans des contextes d'originalite et de deviance, Cahiers de Psychologie Cognitive, 1985, 5, 43-63.

Papastamou S., Mugny G., Psychologisation, conflit et influence minoritaire, Anuario de Psicologia, 1987, 36-37, 127-142.

Papastamou S., Mugny G., Synchronic consistency in psychologization in minority influence, European Journal of Social Psychology, 1990, 20, 85-98.

Personnaz B., Study on social influence using the spectometer method: dynamics of the phenomena of conversion and covertness in perceptual responses, European Journal of Social Psychology, 1981, 11, 431-438.

Personnaz B., Perspectives sur les liens entre innovation et diff,renciation sociale et r,actance psychologique et "libertance", Bulletin de Psychologie, 1984, Tome XXXVII. 365, 501-505.

Personnaz B., Guillon M., Conflict and conversion. In:S. Moscovici, G. Mugny, E. Van Avermaet (Eds), Perspectives on minority influence, Cambridge, Cambridge University Press, 1985.

Perez J.A., Influencia minoritaria y procesos intergroupales: el conflicto frente a la discrimination, Universite Madrit, these de doctorat, 1985

Perez J.A., Moscovici S., Mugny G., Effets de resistance a une source experte ou minoritaire, changement d' attitude. Revue Suisse de Psychologie, 1991, 50, 260-267

Perez J.A., Mugny G., Moscovici S., Les effets paradoxaux du deni dans l'influence sociale, Cahiers de Psychologie Sociale, 1986, 32, 1-14.

Perez J.A., Mugny G., Induction experimentale d' une influence minoritaire indirecte. Cahiers de Psychologie Sociale, 1986, 32, 15-24

Perez J.A., Mugny G., Comparaison et construction sociale de la realite, In:S. Moscovici, G. Mugny (Eds), Psychologie de la conversion, Del Val, 1987, 140-158.

Perez J.A., Mugny G., Paradoxical effects of catagorisation in minority influence: when being an out-group is an advantage, 1987, European Journal of Social Psychology, 1987, 17, 157-169.

Perez J.A., Mugny G., Discrimination dans l' Influence Minoritaire: le modele de la dissociation, In :J.L. Beauvois, J.M. Monteil, R.V. Joule (Eds), Perspectives cognitives et conduites sociales, 2. 1989

Perez J.A., Mugny G., Roux P., Evitement de la confrontation ideologique: quelques determinants psychosociaux de strategies persuasives, Revue Internationale de Psychologie Sociale, 1989, 2, 251-253

Perez J.A., Mugny G., Minority influence, manifest discrimination and latent influence, In D. Abrams & M. Hogg (Eds.) Social identity Theory. Hertfordshire, Harvester Wheatsheaf, 1990

Perez J.A., Mugny G., Changement d' attitude, credibilite et influence minoritaire: interdependance et independance de la comparaison sociale. Revue suisse de Psychologie, 1990, 43, 158

Perez J.A., Mugny G., Roux P., Butera F., Influences via la comparaison sociale influences via la validation. In: Perspectives Cognitives et Conduites sociales 3, 1991

Perez J.A., Mugny G., Influences Sociales, La Theorie de l' Elaboration du Conflit Neuchatel, Delachaux et Niestle, 1993, Ελλην. μετ. Α. Μαντόγλου "Η Θεωρία Επεξεργασίας της Σύγκρουσης", Αθήνα, Οδυσσέας, 1996,

Perez J.A., Mugny G., Butera F., Kaiser C., & Roux P., Integrating majority and minority

influence: conversion, consensus and conformity, 1994. In S. Moscovici, A. Mucchi-Faina & A. Maass (Eds), On Minority influence. Chicago, Nelson Hall.

Perez J.A., Papastamou S., Mugny G., "Zeitgeist" and minority influence: where is the causality? A comment on Clark, 1990. 1995. European Journal of Social Psychology, 1995, 25, 703-710.

Petty R.E., Cacciopo J.T., Communication and Persuasion. 1986, New York, Springer-Verlang

Ricateau P., Processus de categorisation d'autrui et les mechanismes d'influence sociale, Bulletin de Psychologie, 1970-71, 24, 909-919.

Rorty R., The Linguistic Turn. Recent Essays in Philosophical Method, with an introduction by R. Rorty, Chicago-London, 1967

Roukette M.-L., Les communications de masse, In:S. Moscovici (Ed.), Psychologie sociale, 1984, PUF, 495-512.

Roux P., Papastamou S., Perez J.A., Mugny G., Du conflit d' identification a la conversion: la dissociation. In, Perez J.A., Mugny G., Influences Sociales, La Theorie de l' Elaboration du Conflit, Neuchatel, Delachaux et Niestle, 1993

Schachter S., Deviation, rejection, And communication, Journal of Abnormal And Social Psychology, 1951, 46, 190-207.

Searle J. R., Sreech Acts. An Essay in the Philosophy of Language, Cambridge 1969

Searle J. R., What is a Sreech Act?: The Philosophy of Language, εκδ. J. R. Searle, Oxford University Press 1971. Ελλην. μετ. Π. Χριστοδουλίδη, Τί είναι ένα ομιλιακό ενέργημα;, Δευκαλίων 17, 1977, 73-91

Sherif M., A study of some social factors in perception, Archives of Psychology, 1935, 187.

Sherif M., The psychology of social norms, New York, Harpers, 1936.

Sherif M., Influences du groupe sur la formation des normes et des attitudes, In:C. Faucheux, S. Moscovici (Eds), Psychologie sociale th,orique et exp,rimentale, Paris, Mouton, 1937, 1971, 207-226.

Σκουτερόπουλος Ν., Εισαγωγή στο Ε. Χούσσερλ, Δεύτερη Λογική έρυνα, Γνώση, 1986

Stoetzel J., La psychologie sociale, Flammarion, 1978.

Strawson P., On Refering, Mind 59, 1950, Logico-Linguistic Papers, 10

Tajfel H., La categorisation sociale, In:S. Moscovici (Ed.), Introductiona la Psychologie sociale, Paris, Larousse, Vol.1, 1972, 272-300.

Tajfel H. (Ed.), Differenciation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations, London, Academic Press, 1978.

Tajfel H., Human groups and social cetegories, Cambridge, Cambridge University Press, 1981.

Tajfel H., Social identity and intergroup relations, Cambridge, Cambridge University Press, 1982.

Tajfel H., Forgas J.P., Social catagorisation: Cognitions, values and groups. In: J.P.Forgas, (Ed.), Social Cognition: Perspectives on everyday understanding, New York, Academic Press, 1981

Tajfel H., Turner J.C., An integrative theory of intergroup conflict, In:W.G. Austin, S. Worchel (Eds), The social psychology of intergroup relations, Monterey, California, Brooks, Cole, 1979.

Tajfel H., Wilkes A.L., Classification and quantitative judgment, British Journal of Psychology, 1963, 54, 101-114.

Touraine A., La voix et le regard, Paris, Seuil, 1978.

Turner J.C., Towards a cognitive redefinition of the social group, Cahiers de Psychologie Cognitive, 1981, 1, 93-118.

Turner J.C., Rediscovering the Social Group: A Self Categorisation Theory, Oxford, Basic Blackwell, 1987

Wellmer A., Λόγος Ουτοπία και Διαλεκτική του Διαφωτισμού, Έρασμος, 1989

Wilder D.A., Perception of groups, size of opposition, and social influence, Journal of Experimental Social Psychology, 1977, 13, 253-268.

Willis D.A., Levine J.M., Interpersonal influence and conformity, In:B. Seidenberg, A. Snadowski (Eds), Social Psychology: An introduction, New York, Free Press, 1976.

Windisch U., Pensee Sociale, langage en usage et logiques autres, Lausanne, L' Age d' Homme, 1982

Windisch U., Representations sociales, Sociologie et sociolinguistique. L' example du raisonement et du parler quotidiens. In D. Jodelet (Ed.), Les representations sociales, PUF, 1989, 169-186.

Windisch U., Jaeggi J.M., Derman G., Xenophobie et logique de la pensee populaire, Lausanne, L' Age d' Homme, 1978

Wittgenstein L., Tractatus Logico-Philosophicus (Logisch-Philosophische Abhandlung [1921]: ανατυπ. Schriften 1, Frankfurt/M 1960) D. F. Pears B. F. και McGuiness, London 1961. Ελλην. μετ. Θ Κιτσοπούλου, Δευκαλίων 7-8, 1791 (σε ξεχωριστό βιβλίο, Αθήνα 1978)

Wittgenstein L., Philosophische Untersuchungen, 1953, εκδ. G.E.M. Anscombe και R. Rhees: Schriften 1- Philosophical Investigations, Oxford 1953, Ελλην. μετ. Π. Χριστοδουλίδη, Φιλοσοφικές Έρευνες, Αθήνα 1977

Χριστοδουλίδης Π., Οι Έρευνες ως συνέχεια του Tractatus, Δευκαλίων 9, 1974

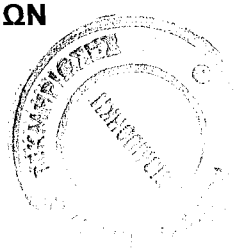
Χριστοδουλίδης Π., Η Φιλοσοφία ως ανάλυση της Γλώσσας, Εισαγωγικό Σημείωμα, Δευκαλίων 15, 1975

Χριστοδουλίδης Π., Σημασιολογία, Δευκαλίων 17, 1977

Zajonc R.b., Styles of explanation in social psychology, European Journal of Social Psychology, 1989, 19, 345-368.

ΝΔ:7303

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ Γ. ΠΡΟΔΡΟΜΙΤΗΣ

ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΑΔΥΣΗΣ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ ΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΜΕΙΟΝΟΤΙΚΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Σ. ΠΑΠΑΣΤΑΜΟΥ

ΤΟΜΟΣ 2

ΑΘΗΝΑ 1996

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ **"Ο ΝΕΟΣ ΝΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ"**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΜΗΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΑΝ PRE-TEST ΚΑΙ ΣΑΝ POST-TEST

Ερωτήματα άμεσα: 2, 3, 5, 6, 10, 11, 13, 15.

Ερωτήματα έμμεσα: 1, 4, 7, 8, 9, 12, 14, 16.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Η προβλεψη μεγιστης διαρκειας σπουδων περαν της οποιας δεν χορηγουνται οι πασης φυσεως προβλεπομενες παροχες προς τους φοιτητες αποτελει ορθο μετρο για την αντιμετωπιση της απαραδεκτης καταστασης των "αιωνιων φοιτητων".

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

2. Η οργανωση των σπουδων σε δυο κυκλους με το προσχημα της αντιμετωπισης του δηθεν κλιματος χαλαρωσης που κυριαρχει στο Πανεπιστημιο, κονσερβοποιει τη γνωση και υποβιβαζει καθε εννοια επιστημονικης μελετης.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

3. Το κοψιμο των φοιτητικων παροχων στο ονομα της ορθολογικής ανασυγκροτησης του προγραμματος αποτελεί προφαση. Στην πραγματικότητα το κοψιμο των παροχων ειναι μετρο εντονα ταξικο και προσπαθει να συγκαλυψει οτι θιγονται οικονομικα οι μισοι και πλεον φοιτητες.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

4. Η μειωση της φοιτητικης συμμετοχης στην εκλογη και λειτουργια των οργανων διοικησης του Πανεπιστημιου ειναι αναγκαια γιατι ειναι αδιανοητο τα μελη Δ.Ε.Π. να αποτελουν μειοψηφια στα οργανα αυτα.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

5. Το νεο συστημα διανομης συγγραμματων οχι μονο δε σταματα την εξαρτηση της επιστημονικης γνωσης απο το μονοπωλιο του ενος και μονου βιβλιου αλλα και πληττει οικονομικα τη μεγαλυτερη μεριδα των φοιτητων.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

6. Ο ισχυρισμος οτι με το νεο συστημα διανομης συγγραμματων εξοικονομουνται περισσοτερα χρηματα για περαιτερω φοιτητικη μεριμνα (βιβλιοθηκες, υποτροφιες, κ.λ.π.) ειναι ψευτικος και ριχνει σταχτη στα ματια των φοιτητων για να καλυψει τη συνεχη μειωση του προυπολογισμου για την παιδεια.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

7. Το νεο συστημα διανομης συγγραμματων ικανοποιει το αισθημα κοινωνικης δικαιοσυνης καθως βοηθαει στην εξοικονομηση χρηματων για βιβλιοθηκες, υποτροφιες και δανεια.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

8. Η αναδιαρθρωση του προγραμματος σπουδων σε δυο κυκλους αποτελει επιτακτικη αναγκη ωστε ο φοιτητης να οδηγειται επαγωγικα στην κατακτηση της επιστημονικης γνωσης.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

9. Η προβλεψη μεγιστης διαρκειας σπουδων περαν της οποιας δε χορηγουνται οι πασης φυσεως προβλεπομενες παροχες προς τους φοιτητες δεν αποβλεπει σε καποια ταξικη διακριση. Αντιθετα ανταποκρινεται στην αναγκη συγκροτησης ενος περισσοτερο λογικου και συγκροτημενου προγραμματος σπουδων.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

10. Η μειωση της φοιτητικης συμμετοχης στα οργανα διοικησης του Πανεπιστημιου με το προσχημα της διασφαλισης λειτουργικοτητας, δεν προαγει τον ουσιαστικο διαλογο μεταξυ των μελων της πανεπιστημιακης κοινοτητας. Αντιθετα υποβιβαζει τη θεση των φοιτητων και ενισχυει την εξουσια του καθηγητικου κατεστημενου.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

11. Η μειωση της φοιτητικης συμμετοχης στα οργανα διοικησης του Πανεπιστημιου ειναι μετρο αντιδημοκρατικο, οδηγει στον αποκλεισμο των φοιτητων απο τα κεντρα ληψης των αποφασεων και στη φιμωση του φοιτητικου κινηματος.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

12. Η μειωση της φοιτητικης συμμετοχης στα οργανα διοικησης του Πανεπιστημιου διασφαλιζει την ισορροπια συμμετοχης, τον προγραμματισμο και την ευελιξια. Τα οργανα διοικησης παυουν ετσι να ειναι πολυπροσωπα και αναποτελεσματικα.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

13. Η οργανωση των σπουδων σε δυο κυκλους επιβαλλει μιας κακως νοουμενη εντατικοποιηση και αφαιρει απο το φοιτητη το δικαιωμα της ελευθερης διαμορφωσης του προσωπικου του προγραμματος σπουδων.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

14. Το νεο συστημα διανομης συγγραμματων σταματα την εξαρτηση της επιστημονικης γνωσης απο το μονοπωλιο του ενος βιβλιου.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

15. Το κοωιμο των πασης φυσεως φοιτητικων παροχων μετα την παροδο της μεγιστης προβλεπομενης διαρκειας σπουδων ουσιαστικα καταργει το συνταγματικα κατοχυρωμενο δικαιωμα της δωρεαν παιδειας.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

16. Η οργανωση των σπουδων σε δυο κυκλους αντιμετωπιζει σωστικα το κλιμα χαλαρωσης που κυριαρχει σημερα στα Α.Ε.Ι. και το οποιο καταργει καθε εννοια επιστημονικης συνοχης μεταξυ των μαθηματων.

Διαφωνω 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνω

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.Β

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΕΡΕΘΙΣΜΑ

Ο νεος νομος για τα Πανεπιστημια που ψηφιστηκε πραξικοπηματικα, μπαινει φραγμος στο δικαιωμα των φοιτητων για μορφωση και δουλεια, επιβαλλοντας παραλληλα ενα αυταρχικο καθεστως στα πανεπιστημια.

Καταρχην το κοψιμο των πασης φυσεως φοιτητικων παροχων μετα την παροδο της μεγιστης προβλεπομενης διαρκειας σπουδων (με την προφαση της ορθολογικης ανασυγκροτησης του προγραμματος) ουσιαστικα καταργει το συνταγματικα κατοχυρωμενο δικαιωμα της δωρεαν παιδειας. Στην πραγματικοτητα το κοψιμο των παροχων ειναι μετρο εντονα ταξικο και προσπαθει να συγκαλυψει οτι θιγονται οικονομικα οι μισοι και πλεον φοιτητες.

Η οργανωση των σπουδων σε δυο κυκλους με το προσχημα της αντιμετωπισης του δηθεν κλιματος χαλαρωσης που κυριαρχει στο πανεπιστημιο, επιβαλλει μια κακως νοουμενη εντατικοποιηση και αφαιρει απο το φοιτητη το δικαιωμα της ελευθερης διαμορφωσης του προσωπικου του προγραμματος σπουδων. Ακομα κονσερβοποιει τη γνωση και υποβιβαζει καθε εννοια επιστημονικης μελετης.

Επισης το νεο συστημα διανομης συγγραμματων οχι μονο δε σταματα την εξαρτηση της επιστημονικης γνωσης απο το μονοπωλιο του ενος και μονου βιβλιου αλλα και πληττει οικονομικα τη μεγαλυτερη μεριδα των φοιτητων. Ο ισχυρισμος εξαλλου οτι με το νεο συστημα εξοικονομουνται περισσοτερα χρηματα για περαιτερω φοιτητικη μεριμνα (βιβλιοθηκες, υποτροφιες κ.λ.π.) ειναι ψευτικος και ριχνει σταχτη στα ματια των φοιτητων για να καλυψει τη συνεχη μειωση του προυπολογισμου για την παιδεια.

Τελος η μειωση της φοιτητικης συμμετοχης στα οργανα διοικησης του πανεπιστημιου, με το προσχημα της διασφαλισης της λειτουργικοτητας, δεν προαγει τον ουσιατικο διαλογο μεταξυ των μελων της πανεπιστημιακης κοινοτητας. Αντιθετα υποβιβαζει τη θεση των φοιτητων και ενισχυει την εξουσια του καθηγητικου -κατεστημενου. Ειναι ολοφανερα μετρο αντιδημοκρατικο, οδηγει στον αποκλεισμο των φοιτητων απο τα κεντρα ληψης των αποφασεων και στη φιμωση του φοιτητικου κινηματος.

ΟΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ
ΘΑ ΔΙΑΦΥΛΑΧΤΟΥΝ ΠΑΣΗ ΘΥΣΙΑ

Η ΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ Η ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΙΝΑΙ
ΑΝΑΦΑΙΡΕΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΟΛΩΝ ΜΑΣ

ΚΑΘΕ ΑΝΤΙΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ - ΑΥΤΑΡΧΙΚΟ ΜΕΤΡΟ
ΠΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΤΑΙ ΝΑ ΕΙΣΑΧΘΕΙ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΑ ΒΡΕΙ ΤΗ ΣΥΜΠΑΓΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.Γ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ

Τώρα που διαβάσατε το κείμενο αυτής της **μειονοτικής φοιτητικής ομάδας** προσπαθείστε να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά αυτών (των μελών της ομάδας) που το έγραψαν, απαντώντας στις παρακάτω ερωτήσεις.

Απαντείστε κυκλώνονταςκάθε φορά τον αριθμό (και μόνο ένα) που αντιστοιχεί περισσότερο στην προσωπική σας αντίληψη.

Αυτοί που έγραψαν το κείμενο είναι:

επίμονοι	1	2	3	4	5	6	7	υποχωρητικοί
μεροληπτικοί	1	2	3	4	5	6	7	αμερόληπτοι
ευέλικτοι	1	2	3	4	5	6	7	άκαμπτοι
αδιάφοροι	1	2	3	4	5	6	7	ενταγμένοι
αυτόνομοι	1	2	3	4	5	6	7	αλλοτριομένοι
αφύσικοι	1	2	3	4	5	6	7	φυσιολογικοί
προοδευτικοί	1	2	3	4	5	6	7	συντηρητικοί
ασυνάρτητοι	1	2	3	4	5	6	7	συγκροτημένοι
αντικειμενικοί	1	2	3	4	5	6	7	υποκειμενικοί
ανεπιεικείς	1	2	3	4	5	6	7	επιεικείς
δυναμικοί	1	2	3	4	5	6	7	παθητικοί
ανεξάρτητοι	1	2	3	4	5	6	7	εξαρτημένοι
ασταθείς	1	2	3	4	5	6	7	σταθεροί
οικολογοί	1	2	3	4	5	6	7	μη οικολόγοι
αβέβαιοι	1	2	3	4	5	6	7	σίγουροι για τον εαυτό τους
ρεαλιστές	1	2	3	4	5	6	7	ανεδαφικοί
στενόμυαλοι	1	2	3	4	5	6	7	ανοιχτόμυαλοι
πιτσπαθείς	1	2	3	4	5	6	7	φιλόδοξοι
ελεύθεροι	1	2	3	4	5	6	7	υποταγμένοι
ανισόροποι	1	2	3	4	5	6	7	ισορροπημένοι
πολιτικοποιημένοι	1	2	3	4	5	6	7	απολιτικοποίητοι
μειονοτικοί	1	2	3	4	5	6	7	πλειονοτικοί
κονφορμιστές	1	2	3	4	5	6	7	αντικονφορμιστες
πρωτότυποι	1	2	3	4	5	6	7	κοινότυποι
αξιόπιστοι,	1	2	3	4	5	6	7	αναξιόπιστοι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΓΙΑ **ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.Α

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΜΗΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΣΑΝ PRE-TEST

Σε ποιο βαθμό τα παρακάτω επιμέρους θέματα, τα οποία εμπλέκονται στο ζήτημα του καπνίσματος, είναι για σας σημαντικά:

Η υγεία είναι:

Λίγο σημαντική 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντική

Η απόλαυση του καπνίσματος είναι:

Λίγο σημαντική 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντική

Ο σεβασμός στους καπνιστές είναι:

Λίγο σημαντικός 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντικός

Η ελευθερία των καπνιστών είναι:

Λίγο σημαντική 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντική

Το γεγονός ότι το κάπνισμα μειώνει το στρες είναι:

Λίγο σημαντικό 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντικό

Το ότι το κάπνισμα προκαλεί εξάρτηση είναι:

Λίγο σημαντικό 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντικό

Ο σεβασμός στους μη καπνιστές είναι:

Λίγο σημαντικός 1 2 3 4 5 6 7 Πολύ σημαντικός

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.Β

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΜΗΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΜΕΣΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

Ερωτήματα που αναφέρονται στον κεντρικό πυρήνα της αντικαπνιστικής αναπαράστασης της πηγής: 1, 2, 3, 4

Ερωτήματα που αναφέρονται στην περιφερειική δομή της αντικαπνιστικής αναπαράστασης της πηγής: 5, 6, 7, 8

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις, κυκλώνοντας κάθε φορά τον αριθμό (και μόνο έναν) που αντιστοιχεί περισσότερο στην προσωπική σας αντίληψη.

1. Ο καπνιστής καπνίζει επειδή του έχουν δημιουργήσει μια πλασματική ανάγκη.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

2. Ο καπνιστής είναι συνένοχος των καπνοβιομηχανιών και της διαφήμισης.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

3. Η ελευθερία του καπνιστή είναι μια αυταπάτη, καθώς το να καπνίζει κανείς σημαίνει ότι αποδέχεται τη συνέχιση του φαύλου κύκλου παραγωγή - διαφήμιση - κατανάλωση.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

4. Το να μην καπνίζουμε σημαίνει ότι επιλέγουμε μια κοινωνία που βασίζεται στην ποιότητα ζωής

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

5. Πρέπει να φορολογηθούν οι καπνοβιομηχανίες με τέτοιο τρόπο ώστε να μην έχουν αρκετό εισόδημα

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

6. Πρέπει να απαγορευτεί κάθε διαφήμιση τσιγάρων και καπνού.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

7. Πρέπει να απαγορευτεί η πώληση καπνού και τσιγάρων στους κάτω των 18 ετών.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

8. Πρέπει να περιοριστούν οι χώροι και οι ώρες πώλησης τσιγάρων και καπνού.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.Γ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΡΕΘΙΣΜΑ

Είναι λοιπόν φανερό: ο καπνιστής δεν καπνίζει από φυσική ανάγκη για καπνό, αλλά επειδή του έχουν δημιουργήσει μια ανάγκη πλασματική. Διάφορες έρευνες το αποδεικνύουν με τρόπο αναμφίβολο: οι καπνιστές δεν είναι ευαίσθητοι στη γεύση του καπνού, αλλά στις κοινωνικές του σημασίες. Έτσι λίγοι καπνιστές είναι ικανοί να καταλάβουν τη διαφορά ανάμεσα σε διαφορετικά είδη καπνού, εάν δε βλέπουν το περιτύλιγμα της συσκευασίας. Επιπλέον, κρίνουν ως περισσότερο όμοια δύο είδη διαφορετικών καπνών, εάν προέρχονται από την ίδια συσκευασία. Μπορούμε επίσης να πετύχουμε στο εργαστήριο τη δημιουργία μιας ανάγκης εξάρτησης σε μια μάρκα συγκεκριμένη. Εάν μπορούμε να χειραγωγήσουμε την επιλογή στο εργαστήριο, γιατί να μη σκεφτούμε ότι στην καθημερινή ζωή η ανάγκη του καπνίσματος είναι επίσης μια ανάγκη τεχνητή. Χειραγώγηση λοιπόν, αλλά από ποιόν, προς όφελος ποιού;

Η πολιτική μας ανάλυση για την κοινωνία παραγωγής/κατανάλωσης είναι ότι αυτή ακολουθεί μια μόνο λογική, αυτή της οικονομικής εξάπλωσης χωρίς όρια, που θέλει να παράγουμε πάντοτε περισσότερο, και κατά συνέπεια να καταναλώνουμε ακόμη περισσότερο. Απ'αυτήν την οικονομική λειτουργία απορρέει η αναγκαιότητα δημιουργίας νέων αναγκών και η προσεκτική τους διατήρηση. Ο καπνός δε διαφεύγει απ'αυτήν την πολιτική ανάλυση. Ο καπνιστής όταν καπνίζει δεν ικανοποιεί μια φυσική ανάγκη αλλά αντίθετα εκφράζει την εξάρτησή του στις οικονομικές επιταγές, ακόμα και πολιτικές, των οποίων δεν έχει συνείδηση αλλά είναι το πιόνι.

Η επιλογή του καπνίσματος είναι λοιπόν πάνω απ'όλα μια επιλογή της κοινωνίας. Επιλογή της κοινωνίας, η οποία σε τελευταία ανάλυση όχι μόνο επιτρέπει το κάπνισμα αλλά και το διαδίδει, και επίσης επιλογή ατομική: ο καπνιστής, σε τελευταία ανάλυση, αποδέχεται να παίξει το παιχνίδι των καπνοβιομηχανιών και της διαφήμισης, των οποίων γίνεται ο αθέμιτος συνεργός. Ως εκ τούτου, η ελευθερία του καπνιστή είναι μια αυταπάτη, καθώς το να καπνίζει κανείς σημαίνει ότι αποδέχεται τη συνέχιση του φαύλου κύκλου παραγωγή–διαφήμιση–κατανάλωση.

Αυτή η κοινωνικο–πολιτική ανάλυση του καπνίσματος έχει προφανείς εμπλοκές. Εάν θέλουμε να αγωνιστούμε ενάντια σ'αυτήν τη μάστιγα του 20ου αιώνα, πρέπει να λάβουμε μέτρα, που να προσβάλουν το πρόβλημα στις ίδιες του τις αιτίες. Κατ'αρχήν πρέπει να λάβουμε μέτρα που να αφορούν την ίδια τη βιομηχανική κοινωνία καθώς αυτή, με την αδιάλλακτη λογική της συσσώρευσης και του κέρδους, είναι η μεγάλη υπεύθυνη. Πρέπει πραγματικά να ελέγξουμε την παραγωγή. Ο καλύτερος τρόπος να μεταπεισθεί η βιομηχανία καπνού, είναι να φορολογηθεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μην έχει αρκετά εισοδήματα.

Πρέπει να απαγορευθεί δίχως επιφυλάξεις και όρους οποιαδήποτε διαφήμιση για το κάπνισμα, κάτω από οποιαδήποτε μορφή κι αν γίνεται, καθώς η διαφήμιση αποτελεί το όργανο με το οποίο διαδίδεται η πλασματική ανάγκη του καπνίσματος και εξασφαλίζεται αποτελεσματικά η πώληση των καπνοβιομηχανικών προϊόντων.

Επιτέλους, πρέπει να μεταπείσουμε τον καπνιστή. Πρέπει να περιοριστούν οι χώροι και οι ώρες πώλησης. Πρέπει να απαγορευτεί η πώληση του καπνού στους κάτω των 18 ετών, καθώς γενικά η εξάρτηση προς τον καπνό δημιουγείται πριν την ηλικία αυτή. Επιτέλους, πρέπει να αυξηθεί η φορολογία στον καπνό με τρόπο ώστε να υποχρεώνει πραγματικά τον καπνιστή να σταματήσει το κάνισμα.

Τα μέτρα αυτά είναι ίσως δρακόντεια, όμως απορρέουν λογικά από την πολιτική μας ανάλυση. Πιστεύουμε ότι ισχύει για το κάπνισμα ό,τι και για τη μόλυνση περιβάλλοντος: θα πρέπει κάποια στιγμή να επιλέξουμε ανάμεσα σε μια κοινωνία παραγωγής και κατανάλωσης και σε μια κοινωνία που στηρίζεται στην ποιότητα ζωής και στο σεβασμό του ατόμου και του περιβάλλοντος.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.Δ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΜΗΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΜΜΕΣΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ

Ερωτήματα με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο: 1, 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16.

Ερωτήματα με αντικαπνιστικό περιεχόμενο: 3, 5, 6, 8, 10, 12, 13, 15.

Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις;

1. Το τσιγάρο είναι πηγή απόλαυσης

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

2. Το κάπνισμα διευκολύνει τη μείωση της έντασης, του στρες

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

3. Το κάπνισμα ενοχλεί τους άλλους

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

4. Το κάπνισμα μου αρέσει

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

5. Το κάπνισμα αποτελεί μόλυνση

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

6. Οι καπνιστές δείχνουν έλειψη σεβασμού προς τους μη καπνιστές

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

7. Πρέπει να καταργηθούν οι αντικαπνιστικές καμπάνιες

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

8. Το κάπνισμα αποτελεί μια προσβολή στην ελευθερία των άλλων

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

9. Ο καπνός δεν είναι περισσότερο βλαβερός από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

10. Το κάπνισμα αποτελεί σπατάλη τεράστιων χρηματικών ποσών

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

11. Οι αντικαπνιστικές εκστρατείες είναι μεγάλες ιδεολογικές φάρσες

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

12. Το κάπνισμα είναι μια ασέβεια προς τον άλλο

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

13. Το κάπνισμα βλάπτει την υγεία των μη καπνιστών

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

14. Το κάπνισμα αποτελεί ένα δημοκρατικό δικαίωμα που πρέπει να διαφυλάξουμε

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

15. Το κάπνισμα βλάπτει το περιβάλλον

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

16. Η επίθεση ενάντια στους καπνιστές χρησιμεύει στην πραγματικότητα στο να αποκρύπτουμε τα πραγματικά προβλήματα της κοινωνίας μας

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.Ε

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ ΚΑΠΝΙΣΤΗ

Ο τυπικός καπνιστής κατά τη γνώμη σας είναι περισσότερο:

ανεξάρτητος	1	2	3	4	5	6	7	εξαρτημένος
ανεύθυνος	1	2	3	4	5	6	7	υπεύθυνος
συνειδητοποιημένος	1	2	3	4	5	6	7	ασυνείδητος
χαζός	1	2	3	4	5	6	7	έξυπνος
συμπαθητικός	1	2	3	4	5	6	7	αντιπαθητικός
οικολόγος	1	2	3	4	5	6	7	αντι-οικολόγος
νευρικός	1	2	3	4	5	6	7	ήρεμος
αναίσθητος	1	2	3	4	5	6	7	ευαίσθητος
χρηνιάρης	1	2	3	4	5	6	7	χαλαρωμένος
δε δείχνει σεβασμό	1	2	3	4	5	6	7	σέβεται τους άλλους
σπάταλος	1	2	3	4	5	6	7	οικονόμος
κύριος του εαυτού του	1	2	3	4	5	6	7	χωρίς αυτοέλεγχο
ικανοποιημένος	1	2	3	4	5	6	7	στερημένος
ντροπαλός	1	2	3	4	5	6	7	σίγουρος για τον εαυτό του
ευκολόπιστος	1	2	3	4	5	6	7	αυτόνομος
κανονικός	1	2	3	4	5	6	7	παρεκκλίνων
ασυλλόγιστος	1	2	3	4	5	6	7	σκεπτόμενος
δυναμικός	1	2	3	4	5	6	7	παθητικός
εγωϊστής	1	2	3	4	5	6	7	μεγαλόψυχος
διανοούμενος	1	2	3	4	5	6	7	μη διανοούμενος
ισορροπημένος	1	2	3	4	5	6	7	ανισόροπος
ενοχλητικός	1	2	3	4	5	6	7	διακριτικός
ευχάριστος	1	2	3	4	5	6	7	σκυθρωπός
νέος	1	2	3	4	5	6	7	ηλικιωμένος

περιθωριακός	1	2	3	4	5	6	7	κοινωνικά ενσωματωμένος
φροντισμένος	1	2	3	4	5	6	7	ατημέλητος
τάχει καλά με τον εαυτό του	1	2	3	4	5	6	7	δεν τάχει καλά με τον εαυτό του
μοναχικός	1	2	3	4	5	6	7	κοινωνικός
φυσικός	1	2	3	4	5	6	7	επιτηδευμένος
ανεκτικός	1	2	3	4	5	6	7	αυταρχικός
μειονεκτεί κοινωνικά	1	2	3	4	5	6	7	ευννοϊμένος κοινωνικά
ευτυχισμένος	1	2	3	4	5	6	7	δυστυχισμένος
αδύνατη προσωπικότητα	1	2	3	4	5	6	7	ισχυρή προσωπικότητα
μοντέρνος	1	2	3	4	5	6	7	παλιομοδίτης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.Ζ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ

επίμονοι	1	2	3	4	5	6	7	υποχωρητικοί
μεροληπτικοί	1	2	3	4	5	6	7	αμερόληπτοι
ευέλικτοι	1	2	3	4	5	6	7	άκαμπτοι
αδιάφοροι	1	2	3	4	5	6	7	ενταγμένοι
αυτόνομοι	1	2	3	4	5	6	7	αλλοτριωμένοι
αφύσικοι	1	2	3	4	5	6	7	φυσιολογικοί
προοδευτικοί	1	2	3	4	5	6	7	συντηρητικοί
ασυνάρτητοι	1	2	3	4	5	6	7	συγκροτημένοι
αντικειμενικοί	1	2	3	4	5	6	7	υποκειμενικοί
ανεπιεικείς	1	2	3	4	5	6	7	επιεικείς
δυναμικοί	1	2	3	4	5	6	7	παθητικοί
ανεξάρτητοι	1	2	3	4	5	6	7	εξαρτημένοι
ασταθείς	1	2	3	4	5	6	7	σταθεροί
αβέβαιοι	1	2	3	4	5	6	7	σίγουροι για τον εαυτό τους
ρεαλιστές	1	2	3	4	5	6	7	ανεδαφικοί
στενόμυαλοι	1	2	3	4	5	6	7	ανοιχτόμυαλοι
πτοπαθείς	1	2	3	4	5	6	7	φιλόδοξοι
ελεύθεροι	1	2	3	4	5	6	7	υποταγμένοι
αντισόρροποι	1	2	3	4	5	6	7	ισορροπημένοι
πολιτικοποιημένοι	1	2	3	4	5	6	7	απολιτικοποίητοι
μειονοτικοί	1	2	3	4	5	6	7	πλειονοτικοί
κονφορμιστές	1	2	3	4	5	6	7	αντικονφορμιστές
πρωτότυποι	1	2	3	4	5	6	7	κοινότυποι
καπνιστές	1	2	3	4	5	6	7	μη καπνιστές
αξιόπιστοι	1	2	3	4	5	6	7	αναξιόπιστοι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ΥΛΙΚΟ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟΥ ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΟΣ **ΤΩΝ ΑΝΒΑΝΩΝ ΛΑΘΡΟΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Α

Ερώτηση που αφορά στο ποσοστό, επι του συνολικού Ελληνικού πληθυσμού, των αλλοδαπών με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στη χώρα μας.

Οι ξένοι που ζουν και εργάζονται νόμιμα στη χώρα μας αποτελούν, με βάση τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως, το 5% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Από τους παρακάτω αριθμούς κυκλώστε έναν μόνο, που κατά τη γνώμη σας αντιστοιχεί στο ποσοστό των ξένων, επί του συνολικού Ελληνικού πληθυσμού, που <u>θάπρεπε</u> να έχουν δικαίωμα εργασίας στη χώρα μας.

1% 2% 3% 4% 5% 6% 7% 8% 9% 10% 11% 12% 13% 14% 15% 16%

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Β

Ερώτηματολόγιο, που χρησιμοποιήθηκε σαν pre-test, σχετικό με τη θέση των διαφόρων εθνικών και θρησκευτικών μειονοτήτων, που βρίσκονται στη χώρα μας.

Ερωτήματα με ξενόφιλο περιεχόμενο: 1, 4, 5, 6.

Ερωτήματα με ξενόφοβο περιεχόμενο: 2, 3, 7.

Στη χώρα μας ζουν ορισμένες εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες. Κατά τη γνώμη σας, οι μειονότητες αυτές πρέπει:

Να έχουν τα ίδια πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα με τους άλλους πολίτες:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

Να επιστρέψουν, το συντομότερο δυνατό, στη χώρα προέλευσής τους:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

Να εγκαταλείψουν τις παραδόσεις και σύνηθειές τους και να προσαρμοστούν απόλυτα στον ελληνικό τρόπο ζωής και σκέψης:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

Νάχουν το δικαίωμα να διδάσκονται στην μητρική τους γλώσσα:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

Να μπορούν να ιδρύουν σχολεία όπου θα ακολουθούν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της χώρας μας:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

Νάχουν προτεραιότητα στην εισαγωγή τους στα ελληνικά πανεπιστήμια:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

Να μην έχουν το δικαίωμα να παντρεύονται με έλληνες υπηκόους:

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Γ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΝΩΜΗΣ

Ερωτήματα άμεσα: 1, 3, 5, 6, 7, 9, 10, 13.

Ερωτήματα έμμεσα: 2, 4, 8, 11, 12, 14, 15, 16.

Ε Ρ Ω Τ Η Μ Α Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο

Οι Ελληνες πρέπει να βοηθούν τους Αλβανούς στην επαγγελματική τους αποκατάσταση, με το σκεπτικό ότι δεν πρέπει να μονοπωλείται η αγορά εργασίας από τους αυτόχθονιες.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Το δικαίωμα ψήφου, τόσο στις βουλευτικές όσο και στις δημοτικές εκλογές, δεν μπορεί να παραχωρηθεί στους Αλβανούς, γιατί δεν μπορούν αυτοί ν' αποφασίζουν για το μέλλον του τόπου.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η ελληνική κοινωνία, που πάντα ήταν ανοικτή και ανεκτική, θα πρέπει να επιτρέψει σ' όλους ανεξαιρέτως τους Αλβανούς φυγάδες ν' αναζητήσουν καλύτερη τύχη στο έδαφός της.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η μέχρι τώρα συμπεριφορά των Αλβανών στην Ελλάδα υπαγορεύει στο κράτος ν' αποφασίσει την απέλασή τους.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η αρνητική μεταναστευτική εμπειρία των Ελλήνων πρέπει να τους ωθήσει να βοηθήσουν τους Αλβανούς να εγκατασταθούν στην Ελλάδα.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Οι Ελληνες πρέπει να εισηγηθούν και να υποστηρίξουν θερμά την είσοδο της Αλβανίας στην Ε.Ο.Κ., παραμερίζοντας το γεγονός ότι η οικονομία αυτής της χώρας βρίσκεται σε άθλια κατάσταση.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Είναι απόλυτα φυσικό κάθε ξένος - άρα και κάθε Αλβανός - που δουλεύει στην Ελλάδα να έχει δικαίωμα ψήφου, τουλάχιστον στις δημοτικές εκλογές.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η Ελλάδα θα πρέπει να εμποδίσει την οικονομικά ασύμφορη και πολιτικά απαράδεκτη σύνδεση της Αλβανίας με την Ε.Ο.Κ.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η ελληνική υπηκοότητα θα πρέπει να δίνεται με υπεραπλουστευμένες διαδικασίες σε όλους τους Αλβανούς που επιθυμούν να γίνουν μόνιμοι κάτοικοι στον τόπο μας.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Οι Ελληνες, που από τους προ-ομηρικούς χρόνους ήταν φιλόξενοι, σήμερα δεν είναι δυνατόν ν' αρνηθούν να συνδράμουν τους Αλβανούς που φτάνουν έξω απ' την πόρτα τους ζητώντας βοήθεια, όποιο κι αν είναι το κόστος.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Ανοικτή και ανεκτική πρέπει να είναι η ελληνική κοινωνία μόνο απέναντι σ' εκείνους τους Αλβανούς οι οποίοι είναι φιλήσυχοι και δεν απειλούν την καλή λειτουργία της και αμείλικτη απέναντι σ' εκείνους που την υπονομεύουν.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η είσοδος πεινασμένων Αλβανών στη χώρα δημιουργεί "μαύρη αγορά εργασίας", με τελικό αποτέλεσμα εκείνοι μεν να προτιμούνται επειδή αμείβονται λιγότερο, οι δε Ελληνες να χάνουν τις δουλειές τους.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η απέλαση των Αλβανών μεταναστών αποτελεί βάρβαρο μέτρο, που καθόλου δεν τιμά τη χώρα μας η οποία διαλέγει αυτόν τον τρόπο επίλυσης του προβλήματος.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Οι Ελληνες μετανάστες δεν έχουν κανένα κοινό σημείο με τους Αλβανούς, γι' αυτό οφείλουν να μην επηρεαστούν από τη δική τους μεταναστευτική εμπειρία και να μη διστάσουν να πάρουν αυστηρά μέτρα εναντίον τους.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Οι Ελληνες μπορεί να παραμένουν ακόμη και σήμερα πιστοί στις αρχές της πατροπαράδοτης φιλοξενίας, αλλά αυτό δε σημαίνει ότι θα επιτρέψουν στους Αλβανούς να διαταράξουν το ρυθμό της ζωής τους.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

Η ελληνική υπηκοότητα θα πρέπει να δίνεται με πολύ αυστηρά κριτήρια στους Αλβανούς και μόνο εφόσον πληρούν το σύνολο των προϋποθέσεων που ορίζει το ελληνικό κράτος.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Δ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΡΕΘΙΣΜΑ

Οι Ελληνες, που από τους προ-ομπρικούς χρόνους ήταν φιλόξενοι, σήμερα δεν είναι δυνατό ν'αρνηθούν να συνδράμουν τους Αλβανούς που φτάνουν έξω από την πόρτα τους ζητώντας βοήθεια, όποιο κι αν είναι το κόστος. Συνδρομή που θα πρέπει να επεκταθεί με πρωτοβουλίες των Ελλήνων, που θα διευκολύνουν την ελεύθερη διακίνηση των Αλβανών μεταναστών. Για το σκοπό αυτό πρέπει να εισηγηθούν και να υποστηρίξουν θερμά την είσοδο της γειτονικής τους χώρας στην Ε.Ο.Κ., παραμερίζοντας το γεγονός ότι η οικονομία της βρίσκεται σε άθλια κατάσταση.

ΝΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Η δική τους αρνητική μεταναστευτική εμπειρία πρέπει να τους ωθήσει να βοηθήσουν τους Αλβανούς να εγκατασταθούν στην Ελλάδα και ν'αποκατασταθούν επαγγελματικά, με το σκεπτικό ότι δεν πρέπει να μονοπωλείται η αγορά εργασίας από τους αυτόχθονες.

ΙΣΟΤΙΜΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ

Η απέλαση των μεταναστών αποτελεί βάρβαρο μέτρο, που καθόλου δεν τιμά την Ελλάδα η οποία διαλέγει αυτόν τον τρόπο επίλυσης του προβλήματος. Η ελληνική κοινωνία, που πάντα ήταν ανοικτή και ανεκτική, θα πρέπει να επιτρέψει σε όλους ανεξαιρέτως τους Αλβανούς φυγάδες ν'αναζητήσουν καλύτερη τύχη στο έδαφός της.

ΟΧΙ ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΑΣΗ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ

Επιπλέον θα πρέπει η ελληνική υπηκοότητα να παρέχεται πια με υπεραπλουστευμένες διαδικασίες σε όσους Αλβανούς επιθυμούν να εγκατασταθούν μόνιμα στην Ελλάδα και όπως είναι απόλυτα φυσικό για κάθε ξένο που δουλεύει στην Ελλάδα, έτσι κι αυτοί να έχουν δικαίωμα ψήφου, τουλάχιστον στις δημοτικές εκλογές.

ΙΣΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΕ ΕΛΛΗΝΕΣ ΚΑΙ ΑΛΒΑΝΟΥΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Ε

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΙΤΙΟΤΗΤΑΣ

Κατά τη γνώμη σας, σε ποιο βαθμό ο καθένας από τους παρακάτω λόγους εξηγεί την αιτία, για την οποία η μειονότητα υποστηρίζει στο κείμενο που διαβάσατε τις συγκεκριμένες ιδέες:

Απαντήστε κυκλώνοντας κάθε φορά τον αριθμό (και μόνο ένα) που εκφράζει καλύτερα την προσωπική σας αντίληψη.

Η μειονότητα υποστηρίζει τις συγκεκριμένες ιδέες επειδή:

- υπερασπίζεται ανθρωπιστικά ιδεώδη

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

- οι ιδέες αυτές εκφράζουν καλύτερα των προσωπικότητα των μελών της

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

- είναι περιθωριακή

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

- απλά έχει δίκιο, είναι αντικειμενική

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

- εκφράζει μια αξία της εθνικής της κουλτούρας

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

- οι καθημερινές εξωτερικές συνθήκες κρίσης την υποχρεώνουν

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

- υπηρετεί έτσι καλύτερα τα στενά της πολιτικά συμφέροντα

Όχι 1 2 3 4 5 6 7 Ναι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Ζ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΔΙΑΠΡΑΓΜΑΤΕΥΣΗΣ

Ερωτήματα (με τη σειρά εμφάνισης):

1) Ευκτικό/ανθρωπιστικό

2) Επιτακτικό/ανθρωπιστικό

3) Επιτακτικό/πολιτικό

4) Ευκτικό/πολιτικό

Σε ποιο βαθμό κατά τη γνώμη σας, καθεμία από τις παρακάτω προτάσεις ταιριάζει στον τρόπο έκφρασής της, με τον τρόπο έκφρασης του κειμένου, το οποίο έγραψε η μεινότητα:

- Καλό θα ήταν, στο όνομα ανθρωπιστικών αρχών, το Ελληνικό κράτος να προσφέρει πλήρη κοινωνική ασφάλιση σ'όλους τους Αλβανούς που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα.

Δεν ταιριάζει καθόλου 1 2 3 4 5 6 7 Ταιριάζει απόλυτα

- Είναι αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα όλων των Αλβανών που βρίσκονται στην Ελλάδα, να μπορούν να διαλέγουν το επάγγελμα που επιθυμούν.

Δεν ταιριάζει καθόλου 1 2 3 4 5 6 7 Ταιριάζει απόλυτα

- Το Ελληνικό κράτος αν θέλει να λέγεται δημοκρατικό, οφείλε να παραχωρήσει πλήρη πολιτικά και συνδικαλιστικά δικαιώματα στους Αλβανούς λαθρομετανάστες.

Δεν ταιριάζει καθόλου 1 2 3 4 5 6 7 Ταιριάζει απόλυτα

- Θάπρεπε η Ελληνική κοινωνία στο όνομα των δημοκρατικών ελευθεριών, να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη κατανόηση και συμπάθεια τους Αλβανούς λαθρομετανάστες.

Δεν ταιριάζει καθόλου 1 2 3 4 5 6 7 Ταιριάζει απόλυτα

Σε ποιο βαθμό τώρα εσείς προσωπικά, συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω προτάσεις:

- Καλό θα ήταν, στο όνομα ανθρωπιστικών αρχών, το Ελληνικό κράτος να προσφέρει πλήρη κοινωνική ασφάλιση σ'όλους τους Αλβανούς που ζουν και εργάζονται στην Ελλάδα.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

- Είναι αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα όλων των Αλβανών που βρίσκονται στην Ελλάδα, να μπορούν να διαλέγουν το επάγγελμα που επιθυμούν.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

- Το Ελληνικό κράτος αν θέλει να λέγεται δημοκρατικό, οφείλει να παραχωρήσει πλήρη πολιτικά και συνδικαλιστικά δικαιώματα στους Αλβανούς λαθρομετανάστες.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

- Θάπρεπε η Ελληνική κοινωνία στο όνομα των δημοκρατικών ελευθεριών, να αντιμετωπίσει με μεγαλύτερη κατανόηση και συμπάθεια τους Αλβανούς λαθρομετανάστες.

Διαφωνώ 1 2 3 4 5 6 7 Συμφωνώ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3.Η

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΙΚΟΝΑΣ ΤΗΣ ΠΗΓΗΣ

Τώρα που διαβάσετε το κείμενο της μειονοτικής ομάδας και έχετε ήδη σχηματίσει μια γνώμη πιο αφαιρική πάνω στο ζήτημα των Αλβανών λαθρομεταναστών, προσπαθήστε να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά των μελών της ομάδας, που έγραψε το κείμενο.

Απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις κυκλώνοντας τον αριθμό (και μόνο ένα) που αντιστοιχεί περισσότερο στην προσωπική σας αντίληψη.

Αυτοί που έγραψαν το κείμενο είναι:

επίμονοι	1	2	3	4	5	6	7	υποχωρητικοί
μεροληπτικοί	1	2	3	4	5	6	7	αμερόληπτοι
ευέλικτοι	1	2	3	4	5	6	7	άκαμπτοι
αδιάφοροι	1	2	3	4	5	6	7	ενταγμένοι
αυτόνομοι	1	2	3	4	5	6	7	αλλοτριωμένοι
αφύσικοι	1	2	3	4	5	6	7	φυσιολογικοί
προοδευτικοί	1	2	3	4	5	6	7	συντηρητικοί
ασυνάρτητοι	1	2	3	4	5	6	7	συγκροτημένοι
αντικειμενικοί	1	2	3	4	5	6	7	υποκειμενικοί
ανεπιεικείς	1	2	3	4	5	6	7	επιεικείς
δυναμικοί	1	2	3	4	5	6	7	παθητικοί
ανεξάρτητοι	1	2	3	4	5	6	7	εξαρτημένοι
ασταθείς	1	2	3	4	5	6	7	σταθεροί
αβέβαιοι	1	2	3	4	5	6	7	σίγουροι για τον εαυτό τους
ρεαλιστές	1	2	3	4	5	6	7	ανεδαφικοί
στενόμυαλοι	1	2	3	4	5	6	7	ανοιχτόμυαλοι
πτοπαθείς	1	2	3	4	5	6	7	φιλόδοξοι
ελεύθεροι	1	2	3	4	5	6	7	υποταγμένοι
ανισόρροποι	1	2	3	4	5	6	7	ισορροπημένοι
πολιτικοποιημένοι	1	2	3	4	5	6	7	απολιτικοποίητοι
μειονοτικοί	1	2	3	4	5	6	7	πλειονοτικοί
κονφορμιστές	1	2	3	4	5	6	7	αντικονφορμιστές
πρωτότυποι	1	2	3	4	5	6	7	κοινότυποι
αξιόπιστοι	1	2	3	4	5	6	7	αναξιόπιστοι

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 1

Συμβολισμοί μεταβλητών:

STRAT: Στρατηγικές αντίστασης, 1: Ψυχολογιοποίηση, 2: Γνωστική Ακύρωση, 3: Έλεγχος

IDEOL: Στοχοθεσία ανάδρασης του στόχου επιρροής, 1: Επηρεασμός των αναποφάσιστων, 2: Έκφραση γνώμης

PRELOIN: Αρχική ιδεολογική τοποθέτηση των υποκειμένων, 1: Κοντινά, 2: Μακρινά

POSTDIR: Άμεση επιρροή

POSTNDIR: Έμμεση επιρροή

IM1 ως IM25: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής (με τη σειρά εμφάνισης)

FAC1_2 ως FAC6_2: Μέσοι δείκτες των έξι παραγόντων, που περιγράφουν την εικόνα της πηγής.

POSTDIR
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

5,15
(141)

STRAT

1	2	3
5,31	4,99	5,17
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
5,14	5,17
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
5,37	4,91
(75)	(66)

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2
1	5,46	5,15
	(24)	(22)
2	4,92	5,07
	(24)	(25)
3	5,06	5,33
	(28)	(18)

STRAT	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	5,34	5,27
	(29)	(17)
2	5,31	4,68
	(24)	(25)
3	5,47	4,90
	(22)	(24)

IDEOL	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	5,18	5,10
	(42)	(34)
2	5,60	4,72
	(33)	(32)

PRELOIN = 1

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2
1	5,21	5,46

2	5,03		5,65
	(13)	(	11)
3	5,29		5,84
	(15)	(	7)

PRELOIN = 2

	IDEOL	
	1	2
STRAT		
1	5,83	4,48
	(10)	(7)
2	4,78	4,61
	(11)	(14)
3	4,80	5,01
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

POSTDIR
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	9,009	4	2,252	2,070	,088
STRAT	1,710	2	,855	,786	,458
IDEOL	,105	1	,105	,096	,757
PRELOIN	6,525	1	6,525	5,997	,016
2-Way Interactions	11,946	5	2,389	2,196	,059
STRAT IDEOL	4,472	2	2,236	2,055	,132
STRAT PRELOIN	2,170	2	1,085	,997	,372
IDEOL PRELOIN	6,748	1	6,748	6,202	,014
3-Way Interactions	2,152	2	1,076	,989	,375
STRAT IDEOL PRELOIN	2,152	2	1,076	,989	,375
Explained	23,108	11	2,101	1,931	,041
Residual	140,350	129	1,088		
Total	163,457	140	1,168		

POSTNDIR
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

4,56
(141)

STRAT

1	2	3
4,78	4,38	4,54
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
4,66	4,45
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
4,29	4,87
(75)	(66)

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2
1	5,26 (24)	4,26 (22)
2	4,46 (24)	4,30 (25)
3	4,32 (28)	4,90 (18)

STRAT	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	4,52 (29)	5,22 (17)
2	4,16 (24)	4,59 (25)
3	4,14 (22)	4,92 (24)

IDEOL	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	4,30 (42)	5,10 (34)
2	4,28 (33)	4,63 (32)

PRELOIN = 1

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2

2	4,28	4,02
	(13)	(11)
3	3,86	4,73
	(15)	(7)

PRELOIN = 2

STRAT	IDEOL 1	2
1	5,90	4,25
	(10)	(7)
2	4,68	4,52
	(11)	(14)
3	4,85	5,00
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

POSTNDIR
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	19,409	4	4,852	4,466	,002
STRAT	5,770	2	2,885	2,656	,074
IDEOL	1,922	1	1,922	1,769	,186
PRELOIN	14,148	1	14,148	13,023	,000
2-Way Interactions	14,272	5	2,854	2,627	,027
STRAT IDEOL	12,387	2	6,194	5,701	,004
STRAT PRELOIN	,221	2	,110	,102	,903
IDEOL PRELOIN	2,520	1	2,520	2,319	,130
3-Way Interactions	2,184	2	1,092	1,005	,369
STRAT IDEOL PRELOIN	2,184	2	1,092	1,005	,369
Explained	35,866	11	3,261	3,001	,001
Residual	140,154	129	1,086		
Total	176,019	140	1,257		

F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	1,00000	*	1	6,70451	26,8	26,8
IM10	1,00000	*	2	3,52775	14,1	40,9
IM11	1,00000	*	3	1,51243	6,0	47,0
IM12	1,00000	*	4	1,30443	5,2	52,2
IM13	1,00000	*	5	1,16172	4,6	56,8
IM14	1,00000	*	6	1,00429	4,0	60,9
IM15	1,00000	*	7	,89553	3,6	64,4
IM16	1,00000	*	8	,87526	3,5	67,9
IM17	1,00000	*	9	,78644	3,1	71,1
IM18	1,00000	*	10	,74321	3,0	74,1
IM19	1,00000	*	11	,67940	2,7	76,8
IM2	1,00000	*	12	,65280	2,6	79,4
IM20	1,00000	*	13	,60041	2,4	81,8
IM21	1,00000	*	14	,59701	2,4	84,2
IM22	1,00000	*	15	,51563	2,1	86,2
IM23	1,00000	*	16	,50108	2,0	88,2
IM24	1,00000	*	17	,48973	2,0	90,2
IM25	1,00000	*	18	,41601	1,7	91,9
IM3	1,00000	*	19	,39876	1,6	93,5
IM4	1,00000	*	20	,36169	1,4	94,9
IM5	1,00000	*	21	,30853	1,2	96,1
IM6	1,00000	*	22	,27578	1,1	97,2
IM7	1,00000	*	23	,26674	1,1	98,3
IM8	1,00000	*	24	,24908	1,0	99,3
IM9	1,00000	*	25	,17176	,7	100,0

PC extracted 6 factors.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IM25	,74071	-,16274	,09378	,30845	-,00281
IM16	,70459	-,19916	-,01989	,10694	,42682
IM7	,69371	,06330	,03978	,03528	,11266
IM19	,69157	-,00440	,21581	-,07679	,19758
IM17	-,68338	,35562	,16947	,12916	,03467
IM20	-,66796	,12234	,35415	,15407	,04468
IM11	,65079	,28916	,10151	-,06543	,02522
IM8	-,60203	-,04685	,40133	-,06674	,21194
IM5	,59044	-,16301	,56954	,05602	,00510
IM13	-,58749	-,23066	,27015	-,05837	-,04339
IM12	,58307	-,32250	,44495	,19043	,06625
IM18	-,56032	-,14824	,04980	,39137	-,30913
IM15	-,51373	-,35400	,09843	,20672	-,14423
IM6	-,51083	,11739	,39357	-,18824	,34180
IM24	,46372	-,29768	,21410	-,15864	-,25535
IM21	,32876	,62729	,12465	-,01436	-,19067
IM1	,25555	,62174	,19703	-,23766	,00428
IM4	-,41178	-,62129	,17997	,22625	,08035
IM10	-,03748	,60149	,02680	-,06896	,09292
IM9	,44125	-,57380	,09931	-,15965	-,14170

IM14	,38804	,15654	-,07583	,72097	,12012
IM23	-,42085	-,22921	-,15018	,04454	,51753

	Factor 6
IM25	,01374
IM16	-,10226
IM7	,14909
IM19	-,05652
IM17	,12828
IM20	,05926
IM11	,27769
IM8	-,16066
IM5	,10397
IM13	,15287
IM12	,07646
IM18	-,11668

	Factor 6
IM15	,24315
IM6	-,29818
IM24	-,43015
IM21	,12782
IM1	,09936
IM4	-,07812
IM10	,06539
IM9	,07964
IM22	,18289
IM3	,25026
IM2	-,29453
IM14	-,03309
IM23	,48143

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	,55705	*	1	6,70451	26,8	26,8
IM10	,38157	*	2	3,52775	14,1	40,9
IM11	,59947	*	3	1,51243	6,0	47,0
IM12	,68846	*	4	1,30443	5,2	52,2
IM13	,49998	*	5	1,16172	4,6	56,8
IM14	,71615	*	6	1,00429	4,0	60,9
IM15	,52159	*				
IM16	,74058	*				
IM17	,65653	*				
IM18	,60076	*				
IM19	,57299	*				
IM2	,51081	*				
IM20	,61581	*				
IM21	,57001	*				
IM22	,64128	*				
IM23	,75381	*				
IM24	,62489	*				
IM25	,67928	*				
IM3	,53846	*				
IM4	,65170	*				
IM5	,71355	*				
IM6	,67080	*				
IM7	,52298	*				
IM8	,60089	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 8 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IM5	,81283	,12472	-,03320	-,03544	-,09478
IM12	,80934	-,09026	-,05860	-,10347	,00001
IM25	,63811	-,02658	-,22648	-,36305	,25545
IM19	,57179	,16320	-,44178	-,05522	,02246
IM7	,48990	,22896	-,37075	-,28970	,09579
IM9	,44911	-,29928	-,14375	-,32531	-,36218
IM1	,07352	,71836	-,15812	,09344	-,00621
IM21	,09555	,71138	-,02334	-,12486	,16155
IM4	,09105	-,67555	,35343	,21655	-,09128
IM22	,07623	,62787	,46497	,07892	,10956
IM10	-,16269	,53827	-,05471	,16419	,15111
IM11	,42519	,50138	-,29124	-,28427	,02347
IM18	-,25100	-,31164	,62858	,08302	,17789
IM16	,55535	-,14519	-,59757	-,11088	,20329
IM15	-,08313	-,35448	,56381	,01133	-,14366
IM20	-,15938	,01155	,55984	,48513	,00999
IM17	-,34927	,19698	,49638	,40085	,08828
IM13	-,11427	-,20675	,48151	,28979	-,31383
IM6	-,13304	-,01784	,09321	,79601	-,09900
IM8	-,10575	-,14752	,31008	,66772	-,13800
IM2	-,19149	,26924	-,11912	,49817	,37036
IM14	,33237	,01014	-,02611	-,22119	,74201
IM3	,14802	-,28985	,03374	-,02280	-,64820
IM23	-,10548	-,28300	,04676	,12151	-,13692
IM24	,34748	-,15262	-,19618	-,06489	-,13410

- - - - - - - - - - - FACTOR ANALYSIS - - - - - - - - - - -

	Factor 6
IM5	-,16109
IM12	-,10554
IM25	-,15175
IM19	-,14384
IM7	,00171
IM9	-,19181
IM1	-,04286
IM21	-,11222
IM4	,08312
IM22	-,08259
IM10	,11222
IM11	,03352
IM18	-,08363
IM16	,01929
IM15	,22442
IM20	,20348
IM17	,28439
IM13	,17281
IM6	,02553
IM8	,08307
IM2	,04601

IM23	,79177
IM24	-,64821

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	,61518	,21697	-,54546	-,44763	,11665
Factor 2	-,27989	,86733	-,04207	,17049	,37147
Factor 3	,65065	,21596	,41030	,53992	-,20455
Factor 4	,23932	-,22898	,41178	-,15233	,82205
Factor 5	,16946	-,16020	-,53876	,51842	,16438
Factor 6	,18406	,27553	,26933	-,43253	-,32213

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6
Factor 1	-,25094
Factor 2	,02379
Factor 3	-,16826
Factor 4	,14750
Factor 5	,59965
Factor 6	,72582

6 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_2	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_2	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_2	REGR factor score 3 for analysis 1
FAC4_2	REGR factor score 4 for analysis 1
FAC5_2	REGR factor score 5 for analysis 1
FAC6_2	REGR factor score 6 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_2 REGR factor score 1 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

,00
(141)

STRAT

1	2	3
,04	,06	-,11
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
-,17	,20
(76)	(65)

PRELOIN

1	2

(75) (66)

IDEOL

STRAT	1	2
1	-,22	,33
	(24)	(22)
2	-,17	,29
	(24)	(25)
3	-,12	-,08
	(28)	(18)

PRELOIN

STRAT	1	2
1	,00	,12
	(29)	(17)
2	-,10	,22
	(24)	(25)
3	,01	-,21
	(22)	(24)

PRELOIN

IDEOL	1	2
1	-,10	-,26
	(42)	(34)
2	,05	,35
	(33)	(32)

PRELOIN = 1

IDEOL

STRAT	1	2
1	-,37	,34
	(14)	(15)
2	-,05	-,17
	(13)	(11)
3	,12	-,23
	(15)	(7)

PRELOIN = 2

IDEOL

STRAT	1	2
1	-,02	,31
	(10)	(7)
2	-,33	,65
	(11)	(14)
3	-,39	,01
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,315	4	1,329	1,363	,250
STRAT	,478	2	,239	,245	,783
IDEOL	4,327	1	4,327	4,438	,037
PRELOIN	,132	1	,132	,135	,714
2-Way Interactions	5,643	5	1,129	1,158	,334
STRAT IDEOL	2,000	2	1,000	1,026	,361
STRAT PRELOIN	1,255	2	,628	,644	,527
IDEOL PRELOIN	2,216	1	2,216	2,273	,134
3-Way Interactions	3,281	2	1,640	1,683	,190
STRAT IDEOL PRELOIN	3,281	2	1,640	1,683	,190
Explained	14,239	11	1,294	1,328	,216
Residual	125,761	129	,975		
Total	140,000	140	1,000		

151 cases were processed.
10 cases (6,6 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_2 REGR factor score 2 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

,00
(141)

STRAT

1	2	3
-,07	,06	,01
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
-,03	,03
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
,02	-,02
(75)	(66)

	IDEOL 1	IDEOL 2
STRAT 1	-,20	,08
	(24)	(22)
STRAT 2	,16	-,04
	(24)	(25)

	PRELOIN	
	1	2
STRAT		
1	-,04	-,12
	(29)	(17)
2	,11	,01
	(24)	(25)
3	-,02	,03
	(22)	(24)

	PRELOIN	
	1	2
IDEOL		
1	-,10	,05
	(42)	(34)
2	,16	-,09
	(33)	(32)

PRELOIN = 1

	IDEOL	
	1	2
STRAT		
1	-,07	,00
	(14)	(15)
2	-,09	,35
	(13)	(11)
3	-,12	,19
	(15)	(7)

PRELOIN = 2

	IDEOL	
	1	2
STRAT		
1	-,39	,26
	(10)	(7)
2	,45	-,34
	(11)	(14)
3	,06	,00
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_2 REGR factor score 2 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,594	4	,149	,145	,965
STRAT	,412	2	,206	,201	,818
IDEOL	,140	1	,140	,137	,712
PRELOIN	,085	1	,085	,083	,773

STRAT	PRELOIN		,037	2	,018	,018	,982
IDEOL	PRELOIN		1,248	1	1,248	1,219	,272
3-Way Interactions			4,633	2	2,316	2,262	,108
STRAT	IDEOL	PRELOIN	4,633	2	2,316	2,262	,108
Explained			7,911	11	,719	,702	,734
Residual			132,089	129	1,024		
Total			140,000	140	1,000		

151 cases were processed.
10 cases (6,6 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_2 REGR factor score 3 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

,00
(141)

STRAT

1	2	3
,14	,00	-,15
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
-,09	,10
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
,08	-,10
(75)	(66)

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2
1	-,06	,37
	(24)	(22)
2	-,18	,18
	(24)	(25)
3	-,03	-,33
	(28)	(18)

STRAT	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	,04	,31
	(29)	(17)
2	,04	-,04
	(24)	(25)
3	,18	-,44

	PRELOIN	
	1	2
IDEOL		
1	-,05	-,13
	(42)	(34)
2	,26	-,06
	(33)	(32)

PRELOIN = 1

	IDEOL	
	1	2
STRAT		
1	-,34	,40
	(14)	(15)
2	-,12	,23
	(13)	(11)
3	,27	-,01
	(15)	(7)

PRELOIN = 2

	IDEOL	
	1	2
STRAT		
1	,33	,29
	(10)	(7)
2	-,26	,14
	(11)	(14)
3	-,36	-,54
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_2 REGR factor score 3 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,869	4	,967	,987	,417
STRAT	1,388	2	,694	,708	,495
IDEOL	1,141	1	1,141	1,164	,283
PRELOIN	,906	1	,906	,924	,338
2-Way Interactions	8,332	5	1,666	1,700	,139
STRAT IDEOL	2,741	2	1,370	1,398	,251
STRAT PRELOIN	4,668	2	2,334	2,381	,097
IDEOL PRELOIN	,326	1	,326	,333	,565
3-Way Interactions	1,322	2	,661	,674	,511
STRAT IDEOL PRELOIN	1,322	2	,661	,674	,511
Explained	13,524	11	1,229	1,254	,259
Residual	126,476	129	,980		
Total	140,000	140	1,000		

151 cases were processed.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_2 REGR factor score 4 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

,00
(141)

STRAT

1	2	3
,12	-,11	,00
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
-,15	,17
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
,11	-,12
(75)	(66)

	IDEOL 1	2
STRAT		
1	,17	,06
	(24)	(22)
2	-,37	,14
	(24)	(25)
3	-,23	,35
	(28)	(18)

	PRELOIN 1	2
STRAT		
1	,35	-,28
	(29)	(17)
2	-,24	,01
	(24)	(25)
3	,18	-,16
	(22)	(24)

	PRELOIN 1	2
IDEOL		
1	-,03	-,29
	(42)	(34)
2	,29	,05
	(33)	(32)

PRELOIN = 1

STRAT

1	,36	,34
	(14)	(15)
2	-,48	,04
	(13)	(11)
3	-,01	,57
	(15)	(7)

PRELOIN = 2

STRAT	IDEOL 1	2
1	-,11	-,52
	(10)	(7)
2	-,24	,21
	(11)	(14)
3	-,48	,22
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC4_2 REGR factor score 4 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	6,897	4	1,724	1,789	,135
STRAT	1,104	2	,552	,573	,565
IDEOL	4,017	1	4,017	4,169	,043
PRELOIN	1,887	1	1,887	1,958	,164
2-Way Interactions	8,444	5	1,689	1,752	,127
STRAT IDEOL	4,258	2	2,129	2,209	,114
STRAT PRELOIN	4,602	2	2,301	2,388	,096
IDEOL PRELOIN	,108	1	,108	,112	,738
3-Way Interactions	,340	2	,170	,176	,839
STRAT IDEOL PRELOIN	,340	2	,170	,176	,839
Explained	15,681	11	1,426	1,479	,147
Residual	124,319	129	,964		
Total	140,000	140	1,000		

151 cases were processed.

FAC5_2 REGR factor score 5 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

,00
(141)

STRAT

1	2	3
-,18	,05	,12
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
-,09	,10
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
-,02	,03
(75)	(66)

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2
1	-,37 (24)	,02 (22)
2	,10 (24)	,01 (25)
3	-,01 (28)	,34 (18)

STRAT	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,23 (29)	-,10 (17)
2	-,11 (24)	,21 (25)
3	,34 (22)	-,08 (24)

IDEOL	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	,07 (42)	-,29 (34)
2	-,14 (33)	,36 (32)

PRELOIN = 1

1	-,26	-,20
	(14)	(15)
2	,19	-,45
	(13)	(11)
3	,29	,46
	(15)	(7)

PRELOIN = 2

STRAT	IDEOL 1	2
1	-,51	,49
	(10)	(7)
2	,00	,37
	(11)	(14)
3	-,36	,26
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC5_2 REGR factor score 5 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,854	4	,964	1,000	,410
STRAT	2,496	2	1,248	1,295	,277
IDEOL	1,479	1	1,479	1,535	,218
PRELOIN	,000	1	,000	,000	,987
2-Way Interactions	11,350	5	2,270	2,356	,044
STRAT IDEOL	2,756	2	1,378	1,430	,243
STRAT PRELOIN	3,243	2	1,622	1,683	,190
IDEOL PRELOIN	5,424	1	5,424	5,630	,019
3-Way Interactions	,502	2	,251	,261	,771
STRAT IDEOL PRELOIN	,502	2	,251	,261	,771
Explained	15,707	11	1,428	1,482	,146
Residual	124,293	129	,964		
Total	140,000	140	1,000		

FAC6_2 REGR factor score 6 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

Total Population

,00
(141)

STRAT

1	2	3
,00	,07	-,07
(46)	(49)	(46)

IDEOL

1	2
,11	-,13
(76)	(65)

PRELOIN

1	2
,03	-,03
(75)	(66)

STRAT	IDEOL 1	IDEOL 2
1	,04	-,03
	(24)	(22)
2	,14	,00
	(24)	(25)
3	,15	-,42
	(28)	(18)

STRAT	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	,31	-,51
	(29)	(17)
2	-,01	,14
	(24)	(25)
3	-,31	,14
	(22)	(24)

IDEOL	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	,08	,15
	(42)	(34)
2	-,04	-,22
	(33)	(32)

PRELOIN = 1

1	,30		,31	
	(14)		(15)	
2	-,01		-,01	
	(13)		(11)	
3	-,06		-,83	
	(15)		(7)	

PRELOIN = 2

	IDEOL	
	1	2
STRAT		
1	-,33	-,77
	(10)	(7)
2	,31	,01
	(11)	(14)
3	,38	-,15
	(13)	(11)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC6_2 REGR factor score 6 for analysis 1
by STRAT
IDEOL
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation			Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects			2,704	4	,676	,704	,591
STRAT			,676	2	,338	,352	,704
IDEOL			2,135	1	2,135	2,222	,138
PRELOIN			,060	1	,060	,062	,804
2-Way Interactions			12,693	5	2,539	2,643	,026
STRAT	IDEOL		1,573	2	,786	,819	,443
STRAT	PRELOIN		10,805	2	5,402	5,624	,005
IDEOL	PRELOIN		,241	1	,241	,251	,617
3-Way Interactions			,694	2	,347	,361	,698
STRAT	IDEOL	PRELOIN	,694	2	,347	,361	,698
Explained			16,091	11	1,463	1,523	,131
Residual			123,909	129	,961		
Total			140,000	140	1,000		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 2

Συμβολισμοί μεταβλητών:

SOURCE: Ταυτότητα της πηγής, 1:Πηγή ανώτερου κύρους, 2: Μειονότητα.

RS: Επίπεδο της αναπαράστασης, στο οποίο επικεντρώνεται η στρατηγική γνωστικής ακύρωσης, 1: Κεντρικός πυρήνας, 2: Περιφερειακά στοιχεία

DIRTOT: Συνολική άμεση επιρροή

DIRNU: Άμεση επιρροή, που αφορά στον κεντρικό πυρήνα

DIRIP: Άμεση επιρροή, που αφορά στα περιφερειακά στοιχεία

NDTOT: Συνολική έμμεση επιρροή.

PROND: Έμμεση επιρροή, που αφορά στην απόρριψη προτάσεων με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο

ANTIND: Έμμεση επιρροή, που αφορά στην αποδοχή προτάσεων με αντικαπνιστικό περιεχόμενο

DENGEN: Μέτρο εφαρμογής της γνωστικής ακύρωσης

INTENT: Αλλαγή πρόθεσης των υποκειμένων-καπνιστών, μεταξύ pre-test και post-test, να σταματήσουν το κάπνισμα.

F1 ως F34: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας του τυπικού καπνιστή (με τη σειρά εμφάνισης).

FAC1_2, FAC5_2: Μέσοι δείκτες των πέντε παραγόντων, που περιγράφουν την εικόνα του τυπικού καπνιστή

IM1 ως IM25: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής (με τη σειρά εμφάνισης).

FAC1_4, FAC6_4: Μέσοι δείκτες των έξι παραγόντων, που περιγράφουν την εικόνα της πηγής.

* * * C E L L M E A N S * * *

DIRTOT
by SOURCE
RS

Total Population

4,67
(124)

SOURCE

1	2
4,63	4,70
(64)	(60)

RS

1	2
4,99	4,32
(65)	(59)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	4,91 (34)	4,32 (30)
2	5,07 (31)	4,31 (29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DIRTOT
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	14,123	2	7,061	4,627	,012
SOURCE	,204	1	,204	,134	,715
RS	13,965	1	13,965	9,150	,003
2-Way Interactions	,195	1	,195	,128	,722
SOURCE RS	,195	1	,195	,128	,722
Explained	14,318	3	4,773	3,127	,028
Residual	183,148	120	1,526		
Total	197,465	123	1,605		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

Total Population

4,27
(124)

SOURCE

1	2
4,25	4,28
(64)	(60)

RS

1	2
4,44	4,08
(65)	(59)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	4,38	4,12
	(34)	(30)
2	4,52	4,03
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DIRNU
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,181	2	2,091	,864	,424
SOURCE	,037	1	,037	,015	,901
RS	4,154	1	4,154	1,718	,192
2-Way Interactions	,385	1	,385	,159	,691
SOURCE RS	,385	1	,385	,159	,691
Explained	4,566	3	1,522	,629	,597
Residual	290,205	120	2,418		
Total	294,772	123	2,397		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

DIRIP
by SOURCE
RS

Total Population

SOURCE

1	2
5,01	5,13
(64)	(60)

RS

1	2
5,53	4,56
(65)	(59)

RS	1	2
SOURCE		
1	5,45	4,52
	(34)	(30)
2	5,62	4,59
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DIRIP
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	29,945	2	14,973	7,825	,001
SOURCE	,504	1	,504	,263	,609
RS	29,548	1	29,548	15,441	,000
2-Way Interactions	,069	1	,069	,036	,850
SOURCE RS	,069	1	,069	,036	,850
Explained	30,014	3	10,005	5,228	,002
Residual	229,625	120	1,914		
Total	259,639	123	2,111		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

NDTOT
by SOURCE
RS

Total Population

5,15
(124)

SOURCE

1	2
4,95	5,36
(64)	(60)

RS

1	2
5,21	5,08
(65)	(59)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	5,06	4,82
	(34)	(30)
2	5,38	5,35
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

NDTOT
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,958	2	2,979	3,832	,024
SOURCE	5,419	1	5,419	6,970	,009
RS	,590	1	,590	,759	,386
2-Way Interactions	,367	1	,367	,472	,493
SOURCE RS	,367	1	,367	,472	,493
Explained	6,325	3	2,108	2,712	,048
Residual	93,291	120	,777		
Total	99,616	123	,810		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

PROND
by SOURCE
RS

Total Population

4,89
(124)

SOURCE

1	2
4,66	5,13
(64)	(60)

RS

1	2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	4,85	4,45
	(34)	(30)
2	5,11	5,15
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PROND
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,783	2	3,891	3,549	,032
SOURCE	6,773	1	6,773	6,177	,014
RS	1,087	1	1,087	,992	,321
2-Way Interactions	1,474	1	1,474	1,345	,248
SOURCE RS	1,474	1	1,474	1,345	,248
Explained	9,257	3	3,086	2,814	,042
Residual	131,568	120	1,096		
Total	140,826	123	1,145		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

ANTIND
by SOURCE
RS

Total Population

5,41
(124)

SOURCE	
1	2
5,23	5,60
(64)	(60)

RS	
1	2
5,45	5,37
(65)	(59)

	RS	
	1	2
SOURCE		

2	5,65	5,56
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

ANTIND
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,430	2	2,215	2,058	,132
SOURCE	4,216	1	4,216	3,918	,050
RS	,243	1	,243	,226	,635
2-Way Interactions	,000	1	,000	,000	,998
SOURCE RS	,000	1	,000	,000	,998
Explained	4,430	3	1,477	1,372	,255
Residual	129,132	120	1,076		
Total	133,562	123	1,086		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

DENGEN
by SOURCE
RS

Total Population

2,64
(124)

SOURCE

1	2
2,63	2,64
(64)	(60)

RS

1	2
2,45	2,84
(65)	(59)

SOURCE \ RS	1	2
1	2,47	2,82

2	2,42	2,87
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DENGEN
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,876	2	2,438	2,783	,066
SOURCE	,000	1	,000	,000	,986
RS	4,874	1	4,874	5,563	,020
2-Way Interactions	,073	1	,073	,084	,773
SOURCE RS	,073	1	,073	,084	,773
Explained	4,950	3	1,650	1,883	,136
Residual	105,131	120	,876		
Total	110,081	123	,895		

161 cases were processed.
37 cases (23,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

INTENT
by SOURCE
RS

Total Population

-,23
(30)

SOURCE

1	2
-,11	-,42
(18)	(12)

RS

1	2
,31	-,86
(16)	(14)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,45	-1,00
	(11)	(7)
2	,00	-,71
	(5)	(7)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

INTENT
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	10,260	2	5,130	2,146	,137
SOURCE	,046	1	,046	,019	,891
RS	9,588	1	9,588	4,011	,056
2-Way Interactions	,950	1	,950	,398	,534
SOURCE RS	,950	1	,950	,398	,534
Explained	11,211	3	3,737	1,563	,222
Residual	62,156	26	2,391		
Total	73,367	29	2,530		

41 cases were processed.
11 cases (26,8 pct) were missing.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
F1	1,00000	*	1	9,04025	26,6	26,6
F10	1,00000	*	2	2,90330	8,5	35,1
F11	1,00000	*	3	1,87267	5,5	40,6
F12	1,00000	*	4	1,74789	5,1	45,8
F13	1,00000	*	5	1,59049	4,7	50,5
F14	1,00000	*	6	1,49194	4,4	54,8
F15	1,00000	*	7	1,31248	3,9	58,7
F16	1,00000	*	8	1,27273	3,7	62,4
F17	1,00000	*	9	1,12268	3,3	65,7
F18	1,00000	*	10	,98104	2,9	68,6
F19	1,00000	*	11	,90479	2,7	71,3
F2	1,00000	*	12	,85685	2,5	73,8
F20	1,00000	*	13	,80133	2,4	76,2
F21	1,00000	*	14	,71341	2,1	78,3
F22	1,00000	*	15	,67493	2,0	80,3
F23	1,00000	*	16	,61213	1,8	82,1
F24	1,00000	*	17	,57753	1,7	83,8
F25	1,00000	*	18	,54954	1,6	85,4
F26	1,00000	*	19	,52666	1,5	86,9
F27	1,00000	*	20	,49228	1,4	88,4
F28	1,00000	*	21	,46938	1,4	89,7
F29	1,00000	*	22	,44858	1,3	91,1
F3	1,00000	*	23	,41326	1,2	92,3
F30	1,00000	*	24	,36400	1,1	93,4
F31	1,00000	*	25	,32481	1,0	94,3
F32	1,00000	*	26	,30473	,9	95,2
F33	1,00000	*	27	,29524	,9	96,1
F34	1,00000	*	28	,25049	,7	96,8
F4	1,00000	*	29	,24399	,7	97,5
F5	1,00000	*	30	,21927	,6	98,2
F6	1,00000	*	31	,19103	,6	98,7
F7	1,00000	*	32	,17999	,5	99,3
F8	1,00000	*	33	,12961	,4	99,6
F9	1,00000	*	34	,12070	,4	100,0

PC extracted 5 factors.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
F21	,68381	-,17795	,17209	,08792	,13967
F32	,66725	,33187	,23622	-,00055	,05536
F12	,65900	-,15576	-,23474	-,26412	-,09097
F2	-,65175	,00300	-,14890	-,21445	,05830
F27	,64618	,09284	,26297	-,01797	,09041
F33	-,64596	,03621	,27465	,18214	,14057
[illegible]	-,64125	,18613	,15878	,01185	,19244

F17	-,60314	,09411	,32322	-,02323	-,22009
F18	,59802	-,01707	-,20642	-,11927	,21978
F13	,59735	,02328	,26817	-,22852	,10624
F15	-,59300	,23259	,09801	,11038	-,02746
F3	,56296	-,12797	,22818	,16518	-,35805
F20	,56202	-,17092	,03518	,17515	,49755
F16	,54397	,10879	-,03559	-,03008	,40184
F23	,54290	,14184	,37348	,30250	,00178
F5	,49873	-,15160	-,11836	,32413	-,02250
F7	-,49072	,24122	-,19553	,32724	,24428
F6	,41814	-,37399	,12597	,29258	-,31462
F29	,37833	-,17016	,30992	,11850	,27894
F4	-,37538	,14946	,08305	,11291	-,15880
F19	-,34709	,11375	,22964	,00852	-,30831
F28	-,40134	-,67005	-,15081	-,10203	,02820
F25	-,40550	-,59796	,09464	-,02964	,12110
F26	,42417	,57064	,12789	-,19961	-,05803
F34	,30083	,50507	-,20453	,09085	-,27382
F24	,05219	,49293	,12699	,45824	-,09823
F11	-,22687	,36625	,04009	,10821	,19563
F9	-,41737	,28662	-,48112	,39072	,17305
F31	-,39297	-,44883	,45199	,10610	,14444
F14	-,36416	-,33150	,16669	,55873	-,10087
F8	-,45433	,16035	,35605	-,50294	-,11003
F1	,43298	-,21360	-,16124	,06038	-,50758

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
F1	,52038	*	1	9,04025	26,6	26,6
F10	,50823	*	2	2,90330	8,5	35,1
F11	,23720	*	3	1,87267	5,5	40,6
F12	,59168	*	4	1,74789	5,1	45,8
F13	,49279	*	5	1,59049	4,7	50,5
F14	,59265	*				
F15	,42829	*				
F16	,47139	*				
F17	,52609	*				
F18	,46306	*				
F19	,28128	*				
F2	,49635	*				
F20	,62455	*				
F21	,55612	*				
F22	,57334	*				
F23	,54585	*				
F24	,48145	*				
F25	,54649	*				
F26	,56512	*				
F27	,50382	*				
F28	,64400	*				
F29	,35999	*				
F3	,54086	*				
F30	,46658	*				
F31	,59228	*				
F32	,61423	*				
F33	,54694	*				
F34	,47066	*				
F4	,20811	*				
F5	,39129	*				
F6	,51517	*				
F7	,50399	*				
F8	,62396	*				
F9	,67043	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 11 iterations.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
F17	,66401	-,13036	-,13823	,22113	-,01356
F20	-,60812	,48519	-,09060	-,00600	,10533
F18	-,59428	,18502	,18873	-,14335	-,13961
F16	-,54503	,35626	,19574	,07953	-,05261
F19	,52395	-,07742	,01009	,02347	-,01051
F8	,50708	-,11403	-,03780	,34719	-,48151
F12	-,50224	,08286	,18189	-,43802	-,32806
F15	,46065	-,21616	-,02696	,36001	,19756
F33	,45887	-,05678	-,29813	,43622	,23234
F4	,38877	-,14363	,01526	,12149	,14610
F23	-,05721	,65816	,23367	-,19419	,13073
F27	-,26259	,56994	,24175	-,16094	-,16030
F32	-,22279	,56351	,47173	-,09983	-,12062
F21	-,40431	,54978	,01770	-,29249	-,06729
F29	-,23132	,53250	-,14901	-,02637	-,00504
F30	-,23735	,52410	,26243	-,18780	-,17726
F2	,24114	-,50364	-,20847	,37087	-,05954
F13	-,27088	,49805	,16853	-,11881	-,35895
F25	,09899	-,14094	-,71694	,04195	-,03258
F28	-,00258	-,36971	-,70455	-,08277	-,06370
F31	,31172	,18423	-,66226	,14704	,03095
F34	-,02308	-,02405	,65515	-,17036	,10634
F26	-,04844	,28075	,65257	,05609	-,23441
F1	-,07666	-,00340	,12749	-,70397	-,05155
F6	-,03486	,30780	-,13368	-,62376	,11078
F3	-,00101	,43021	,13181	-,58060	-,03615
F10	,37746	-,16846	-,14836	,54926	,11698
F22	,49419	-,08221	-,17164	,53447	-,08506
F11	,11550	-,00762	,17543	,39708	,18803
F5	-,33897	,24629	,05935	-,39478	,23738
F9	-,03868	-,45055	,12784	,31076	,59416
F14	,34008	,03543	-,45410	-,11558	,50614
F7	,10399	-,26976	-,00764	,43145	,48394
F24	,22513	,22875	,42896	,05646	,43732

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	-,57169	,53772	,36018	-,47851	-,15914
Factor 2	,18714	,02903	,87497	,43393	,10137
Factor 3	,54465	,77081	-,18936	,14831	-,22661
Factor 4	,08009	,24400	-,04890	-,17405	,94940
Factor 5	-,57887	,23734	-,25779	,72832	,10808

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_2	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_2	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_2	REGR factor score 3 for analysis 1
FAC4_2	REGR factor score 4 for analysis 1
FAC5_2	REGR factor score 5 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_2 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
,30	-,31
(64)	(60)

RS

1	2
,13	-,15
(65)	(59)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,49 (34)	,07 (30)
2	-,26 (31)	-,37 (29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_2 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	13,742	2	6,871	7,597	,001
SOURCE	11,370	1	11,370	12,570	,001
RS	2,223	1	2,223	2,458	,120
2-Way Interactions	,716	1	,716	,792	,375
SOURCE RS	,716	1	,716	,792	,375
Explained	14,459	3	4,820	5,328	,002
Residual	108,541	120	,905		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2 2 REGR factor score 2 for analysis 1

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
,11	-,12
(64)	(60)

RS

1	2
,14	-,15
(65)	(59)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,21	,00
	(34)	(30)
2	,06	-,32
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_2 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,353	2	2,177	2,205	,115
SOURCE	1,669	1	1,669	1,691	,196
RS	2,622	1	2,622	2,657	,106
2-Way Interactions	,215	1	,215	,218	,641
SOURCE RS	,215	1	,215	,218	,641
Explained	4,569	3	1,523	1,543	,207
Residual	118,431	120	,987		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_2 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

SOURCE

1	2
,10	-,10
(64)	(60)

RS

1	2
-,09	,09
(65)	(59)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,13	,06
	(34)	(30)
2	-,33	,13
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_2 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,290	2	1,145	1,160	,317
SOURCE	1,289	1	1,289	1,306	,255
RS	1,034	1	1,034	1,047	,308
2-Way Interactions	2,261	1	2,261	2,290	,133
SOURCE RS	2,261	1	2,261	2,290	,133
Explained	4,550	3	1,517	1,537	,209
Residual	118,450	120	,987		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_2 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2

RS

1	2
-,17	,18
(65)	(59)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,05	,41
	(34)	(30)
2	-,30	-,06
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC4_2 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,684	2	3,842	4,011	,021
SOURCE	3,946	1	3,946	4,119	,045
RS	3,850	1	3,850	4,020	,047
2-Way Interactions	,374	1	,374	,390	,533
SOURCE RS	,374	1	,374	,390	,533
Explained	8,058	3	2,686	2,804	,043
Residual	114,942	120	,958		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC5_2 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
-,02	,02
(64)	(60)

RS

1	2

SOURCE	RS 1	2
1	-,01	-,03
	(34)	(30)
2	,16	-,13
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC5_2 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,756	2	,378	,373	,689
SOURCE	,058	1	,058	,057	,812
RS	,704	1	,704	,695	,406
2-Way Interactions	,600	1	,600	,592	,443
SOURCE RS	,600	1	,600	,592	,443
Explained	1,356	3	,452	,446	,721
Residual	121,644	120	1,014		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	,59785	*	1	8,15892	32,6	32,6
IM10	,56998	*	2	2,99025	12,0	44,6
IM11	,66163	*	3	1,36584	5,5	50,1
IM12	,74058	*	4	1,20945	4,8	54,9
IM13	,66502	*	5	1,16238	4,6	59,5
IM14	,47961	*	6	1,12233	4,5	64,0
IM15	,63787	*				
IM16	,77391	*				
IM17	,62193	*				
IM18	,66161	*				
IM19	,76629	*				
IM2	,43157	*				
IM20	,72900	*				
IM21	,29518	*				
IM22	,77541	*				
IM23	,75009	*				
IM24	,62794	*				
IM25	,70286	*				
IM3	,64636	*				
IM4	,67670	*				
IM5	,62895	*				
IM6	,62826	*				
IM7	,59943	*				
IM8	,61345	*				
IM9	,72770	*				

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 9 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IM9	,80236	-,27870	-,00143	,05410	-,04949
IM12	,79176	,23187	-,05048	-,21812	,09125
IM6	-,77066	,04521	-,01067	,16018	-,07931
IM15	,72455	-,11958	-,22507	,21378	-,00672
IM16	-,72098	,42134	,24732	,10021	-,03718
IM18	,71462	,02929	-,12026	-,16509	,24003
IM5	,71355	,03896	,02013	-,31475	,07120
IM8	-,65388	-,01377	,10769	,19402	-,10173
IM25	,61718	-,28238	-,38604	,12420	,23922
IM2	-,59312	,20015	,04865	,01652	-,08040
IM11	,58954	,28642	-,14368	-,33446	,26631
IM7	,57724	-,24574	-,26469	-,20967	,21486
IM21	-,45335	,26777	,07469	-,02873	-,01564
IM3	,10871	-,77415	,07360	,06585	,00329
IM10	-,12657	,72815	-,14559	-,01485	-,04236
IM17	-,21904	-,11720	,72481	,11990	,04416
IM24	,12558	-,31195	,66303	,21861	-,14051
IM19	-,56843	,23447	,59854	,16199	-,05713
IM14	-,27858	-,06515	,43702	,41367	-,18552
IM4	-,12548	,11937	,11835	,76814	-,05992
IM1	-,03990	,36745	-,21479	-,57008	-,07636
IM13	-,42583	-,14099	,34599	,55228	,19765
IM22	-,13406	-,13341	,28088	-,15348	-,79706
IM23	,23967	-,30210	,18857	-,21441	,71081
IM20	-,12961	,13328	-,05550	-,04451	,02544

IM9	,02938
IM12	,03843

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6
IM6	,01527
IM15	,04683
IM16	,06310
IM18	,22525
IM5	,11718
IM8	,35512
IM25	-,14333
IM2	-,17495
IM11	-,16914
IM7	,21366
IM21	,10633
IM3	,15962
IM10	-,02337
IM17	,13618
IM24	-,08787
IM19	,02098
IM14	-,03510
IM4	,19767
IM1	,29031
IM13	-,00504
IM22	-,04343
IM23	-,12081
IM20	-,82990

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	-,88964	,14767	,30028	,24757	-,18778
Factor 2	,17104	-,71711	,46470	,48484	,00666
Factor 3	,17117	,04482	,24975	-,29441	-,77326
Factor 4	,23322	,37714	,76475	-,20008	,15808
Factor 5	,14827	,45560	,11219	,40537	,35688
Factor 6	,27130	,33486	-,18462	,64235	-,46304

	Factor 6
Factor 1	-,00351

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6
Factor 2	,07367
Factor 3	,47086
Factor 4	-,39180
Factor 5	,68277
Factor 6	-,39136

6 PC EXACT factor scores will be saved.

Name	Label
FAC1_4	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_4	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_4	REGR factor score 3 for analysis 1
FAC4_4	REGR factor score 4 for analysis 1
FAC5_4	REGR factor score 5 for analysis 1
FAC6_4	REGR factor score 6 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_4 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
-,09	,10
(64)	(60)

RS

1	2
-,25	,27
(65)	(59)

SOURCE \ RS	1	2
1	-,33 (34)	,18 (30)
2	-,16 (31)	,37 (29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_4 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	9,478	2	4,739	5,010	,008
SOURCE	,979	1	,979	1,034	,311
RS	8,414	1	8,414	8,895	,003
2-Way Interactions	,006	1	,006	,007	,934
SOURCE RS	,006	1	,006	,007	,934
Explained	9,485	3	3,162	3,342	,022
Residual	113,515	120	,946		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed

FAC3_4 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
-,32	,34
(64)	(60)

RS

1	2
-,04	,04
(65)	(59)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	-,35 (34)	-,29 (30)
2	,31 (31)	,38 (29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_4 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	13,912	2	6,956	7,652	,001
SOURCE	13,726	1	13,726	15,099	,000
RS	,142	1	,142	,157	,693
2-Way Interactions	,003	1	,003	,004	,951
SOURCE RS	,003	1	,003	,004	,951
Explained	13,915	3	4,638	5,103	,002
Residual	109,085	120	,909		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_4 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

FAC3_4 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
-,32	,34
(64)	(60)

RS

1	2
-,04	,04
(65)	(59)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	-,35	-,29
	(34)	(30)
2	,31	,38
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_4 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	13,912	2	6,956	7,652	,001
SOURCE	13,726	1	13,726	15,099	,000
RS	,142	1	,142	,157	,693
2-Way Interactions	,003	1	,003	,004	,951
SOURCE RS	,003	1	,003	,004	,951
Explained	13,915	3	4,638	5,103	,002
Residual	109,085	120	,909		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_4 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE
1 2

,00 ,00
(64) (60)

RS
1 2

-,04 ,04
(65) (59)

RS
1 2
SOURCE
1 -,03 ,03
(34) (30)

2 -,05 ,05
(31) (29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC4_4 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,206	2	,103	,101	,904
SOURCE	,000	1	,000	,000	,991
RS	,206	1	,206	,201	,655
2-Way Interactions	,011	1	,011	,011	,916
SOURCE RS	,011	1	,011	,011	,916
Explained	,217	3	,072	,071	,975
Residual	122,783	120	1,023		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC5_4 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE
1 2

	,18	-,19	
(	64)	(60)	

RS

1	2
-,07	,07
(65)	(59)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,10	,27
	(34)	(30)
2	-,24	-,13
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC5_4 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,768	2	2,384	2,420	,093
SOURCE	4,166	1	4,166	4,229	,042
RS	,649	1	,649	,659	,418
2-Way Interactions	,024	1	,024	,025	,876
SOURCE RS	,024	1	,024	,025	,876
Explained	4,792	3	1,597	1,622	,188
Residual	118,208	120	,985		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC6_4 REGR factor score 6 for analysis 1
by SOURCE
RS

Total Population

,00
(124)

SOURCE

1	2
,09	-,09
(64)	(60)

RS

1	2

	,06	-,06
	(65)	(59)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,19	-,03
	(34)	(30)
2	-,09	-,09
	(31)	(29)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC6_4 REGR factor score 6 for analysis 1
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	1,393	2	,697	,690	,504
SOURCE	,971	1	,971	,961	,329
RS	,403	1	,403	,399	,529
2-Way Interactions	,383	1	,383	,379	,539
SOURCE RS	,383	1	,383	,379	,539
Explained	1,776	3	,592	,586	,625
Residual	121,224	120	1,010		
Total	123,000	123	1,000		

124 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 3

Συμβολισμοί μεταβλητών:

SOURCE: Ταυτότητα της πηγής, 1:Πηγή Ανώτερου Κύρους, 2: Μειονότητα.

RS: Επίπεδο της αναπαράστασης, στο οποίο επικεντρώνεται η ψυχολογιοποίηση, 1: Κεντρικός πυρήνας, 2: Περιφερειακά στοιχεία.

PROF: Αρχική τοποθέτηση των υποκειμένων προς το κάπνισμα, 1: Φιλοκαπνιστές, 2: Αντικαπνιστές

DIRTOT: Άμεση επιρροή

DIRNU: Άμεση επιρροή, που αφορά στον κεντρικό πυρήνα.

DIRIP: Άμεση επίρροή, που αφορά στα περιφερειακά στοιχεία.

NDTOT: Συνολική έμμεση επιρροή.

PROND: Έμμεση επιρροή, που αφορά στην απόρρριψη προτάσεων με φιλοκαπνιστικό περιεχόμενο.

POSTIND: Έμμεση επιρροή, που αφορά στην αποδοχή προτάσεων με αντικαπνιστικό περιεχόμενο.

ND1: Έμμεση πρόταση "το τσιγάρο είναι πηγή απόλαυσης"

ND6: Έμμεση πρόταση "οι καπνιστές δείχνουν έλλειψη σεβασμού προς τους μη καπνιστές"

PSYGEN: Μέτρο ενεργοποίησης της ψυχολογιοποίησης.

INTENT: Αλλαγή πρόθεσης των υποκειμένων-καπνιστών, μεταξύ pre-test και post-test, να σταματήσουν το κάπνισμα

F1 ως F34: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας του τυπικού καπνιστή (με τη σειρά εμφάνισης)

FAC1_11 ως FAC9_11: Μέσοι δείκτες των εννέα παραγόντων, που περιγράφουν την εικόνα του τυπικού καπνιστή.

IM1 ως IM25: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής (με τη σειρά εμφάνισης)

FAC1_7 ως FAC3_7: Μέσοι δείκτες των τριών παραγόντων, που περιγράφουν την εικόνα της πηγής.

PSYGEN

by SOURCE
RS
PROF

Total Population

2,71
(87)

SOURCE

1	2
2,55	2,88
(46)	(41)

RS

1	2
2,54	2,86
(41)	(46)

PROF

1	2
2,86	2,56
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	2,31	2,76
	(21)	(25)
2	2,78	2,98
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	2,73	2,39
	(22)	(24)
2	3,00	2,76
	(21)	(20)

RS	PROF 1	PROF 2
1	2,88	2,17
	(21)	(20)
2	2,85	2,88
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	RS 2
1	2,79	2,69
	(9)	(13)
2	2,95	3,07
	(12)	(9)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	1,95 (12)	2,83 (12)
2	2,52 (8)	2,92 (12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PSYGEN
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	6,798	3	2,266	4,350	,007
SOURCE	2,315	1	2,315	4,445	,038
RS	2,582	1	2,582	4,957	,029
PROF	2,047	1	2,047	3,931	,051
2-Way Interactions	2,418	3	,806	1,547	,209
SOURCE RS	,097	1	,097	,185	,668
SOURCE PROF	,007	1	,007	,014	,908
RS PROF	2,271	1	2,271	4,361	,040
3-Way Interactions	,657	1	,657	1,261	,265
SOURCE RS PROF	,657	1	,657	1,261	,265
Explained	9,872	7	1,410	2,708	,014
Residual	41,148	79	,521		
Total	51,021	86	,593		

* * * C E L L M E A N S * * *

DIRTOT
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,38
(87)

SOURCE

1	2
4,54	4,20
(46)	(41)

RS

1	2
4,54	4,23
(41)	(46)

PROF

1	2
3,88	4,87
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	4,68	4,42
	(21)	(25)
2	4,40	4,01
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	3,97	5,06
	(22)	(24)
2	3,79	4,63
	(21)	(20)

RS	PROF 1	PROF 2
1	3,99	5,12
	(21)	(20)
2	3,77	4,66
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	RS 2
1	4,03	3,92
	(9)	(13)
2	3,97	3,56

	(12)	(9)	

PROF = 2

SOURCE	RS 1	RS 2
1	5,17	4,96
	(12)	(12)
2	5,05	4,35
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DIRTOT
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	25,811	3	8,604	5,848	,001
SOURCE	2,138	1	2,138	1,453	,232
RS	2,685	1	2,685	1,825	,181
PROF	21,136	1	21,136	14,367	,000
2-Way Interactions	1,131	3	,377	,256	,857
SOURCE RS	,834	1	,834	,567	,454
SOURCE PROF	,126	1	,126	,086	,770
RS PROF	,183	1	,183	,125	,725
3-Way Interactions	,041	1	,041	,028	,868
SOURCE RS PROF	,041	1	,041	,028	,868
Explained	26,983	7	3,855	2,620	,017
Residual	116,218	79	1,471		
Total	143,202	86	1,665		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

DIRIP
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,55
(87)

SOURCE

1	2
4,64	4,46
(46)	(41)

RS

1	2
4,86	4,28
(41)	(46)

PROF

1	2
4,07	5,02
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	4,89	4,42
	(21)	(25)
2	4,83	4,11
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	4,18	5,05
	(22)	(24)

2	3,95	4,99
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	4,49	5,25
	(21)	(20)
2	3,67	4,83
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	4,67	3,85
	(9)	(13)
2	4,35	3,42
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	5,06	5,04
	(12)	(12)
2	5,53	4,63
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DIRIP
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	28,546	3	9,515	4,396	,007
SOURCE	,590	1	,590	,272	,603
RS	8,332	1	8,332	3,850	,053
PROF	20,348	1	20,348	9,401	,003
2-Way Interactions	3,081	3	1,027	,474	,701
SOURCE RS	1,347	1	1,347	,622	,433
SOURCE PROF	,736	1	,736	,340	,561
RS PROF	1,026	1	1,026	,474	,493
3-Way Interactions	,780	1	,780	,360	,550
SOURCE RS PROF	,780	1	,780	,360	,550
Explained	32,406	7	4,629	2,139	,049
Residual	170,987	79	2,164		
Total	203,392	86	2,365		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

DIRNU
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,21
(87)

SOURCE

1	2
4,44	3,95
(46)	(41)

RS

1	2
4,23	4,19
(41)	(46)

PROF

1	2
3,69	4,71
(43)	(44)

SOURCE \ RS	1	2
1	4,46	4,42
	(21)	(25)
2	3,98	3,92
	(20)	(21)

SOURCE \ PROF	1	2
1	3,75	5,07
	(22)	(24)

2	3,63	4,28
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	3,50	4,99
	(21)	(20)
2	3,88	4,48
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	3,39	4,00
	(9)	(13)
2	3,58	3,69
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	5,27	4,88
	(12)	(12)
2	4,56	4,08
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

DIRNU
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	27,309	3	9,103	5,077	,003
SOURCE	4,650	1	4,650	2,593	,111
RS	,153	1	,153	,085	,771
PROF	21,939	1	21,939	12,235	,001
2-Way Interactions	6,205	3	2,068	1,153	,333
SOURCE RS	,443	1	,443	,247	,621
SOURCE PROF	2,460	1	2,460	1,372	,245
RS PROF	3,494	1	3,494	1,949	,167
3-Way Interactions	,229	1	,229	,128	,722
SOURCE RS PROF	,229	1	,229	,128	,722
Explained	33,743	7	4,820	2,688	,015
Residual	141,658	79	1,793		
Total	175,401	86	2,040		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

NDTOT
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,75
(87)

SOURCE

1	2
4,86	4,64
(46)	(41)

RS

1	2
4,71	4,79
(41)	(46)

PROF

1	2
4,20	5,30
(43)	(44)

RS

SOURCE	1	2

1	4,85	4,87
	(21)	(25)
2	4,56	4,71
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	2
1	4,31	5,36
	(22)	(24)
2	4,09	5,22
	(21)	(20)

RS	PROF 1	2
1	4,10	5,35
	(21)	(20)
2	4,30	5,25
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	2
1	4,10	4,45
	(9)	(13)
2	4,10	4,08
	(12)	(9)

PROF = 2

SOURCE	RS 1	2
1	5,41	5,31
	(12)	(12)
2	5,26	5,19
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

NDTOT
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	26,825	3	8,942	10,455	,000
SOURCE	,704	1	,704	,823	,367
RS	,041	1	,041	,048	,828
PROF	25,653	1	25,653	29,994	,000
2-Way Interactions	,523	3	,174	,204	,893
SOURCE RS	,157	1	,157	,183	,670
SOURCE PROF	,019	1	,019	,023	,881

RS	PROF	,368	1	,368	,431	,514
3-Way Interactions		,218	1	,218	,254	,615
SOURCE	RS PROF	,218	1	,218	,254	,615
Explained		27,566	7	3,938	4,604	,000
Residual		67,566	79	,855		
Total		95,131	86	1,106		

87 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

PROND
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,50
(87)

SOURCE

1	2
4,59	4,41
(46)	(41)

RS

1	2
4,45	4,55
(41)	(46)

PROF

1	2
3,90	5,09
(43)	(44)

	RS 1	RS 2
SOURCE 1	4,52 (21)	4,64 (25)
SOURCE 2	4,36 (20)	4,45 (21)

	PROF 1	PROF 2
SOURCE 1	3,98 (22)	5,15 (24)
SOURCE 2	3,83 (21)	5,01 (20)

	PROF 1	PROF 2
RS		

1	3,83	5,09
	(21)	(20)
2	3,98	5,08
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	RS 2
1	3,69	4,17
	(9)	(13)
2	3,93	3,69
	(12)	(9)

PROF = 2

SOURCE	RS 1	RS 2
1	5,15	5,16
	(12)	(12)
2	5,02	5,01
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PROND
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	31,027	3	10,342	8,960	,000
SOURCE	,438	1	,438	,379	,540
RS	,091	1	,091	,079	,780
PROF	30,060	1	30,060	26,041	,000
2-Way Interactions	,768	3	,256	,222	,881
SOURCE RS	,684	1	,684	,593	,444
SOURCE PROF	,000	1	,000	,000	,988
RS PROF	,108	1	,108	,093	,761
3-Way Interactions	,639	1	,639	,553	,459
SOURCE RS PROF	,639	1	,639	,553	,459
Explained	32,434	7	4,633	4,014	,001
Residual	91,190	79	1,154		
Total	123,624	86	1,437		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

POSTIND
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

1,17
(87)

SOURCE

1	2
1,09	1,27
(46)	(41)

RS

1	2
1,20	1,15
(41)	(46)

PROF

1	2
1,77	,59
(43)	(44)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	1,24	,96
	(21)	(25)
2	1,15	1,38
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	1,41	,79
	(22)	(24)

2	2,14	,35
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	1,86	,50
	(21)	(20)
2	1,68	,67
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	1,89	1,08
	(9)	(13)
2	1,83	2,56
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,75	,83
	(12)	(12)
2	,13	,50
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

POSTIND
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	30,537	3	10,179	2,857	,042
SOURCE	,434	1	,434	,122	,728
RS	,000	1	,000	,000	,998
PROF	29,794	1	29,794	8,362	,005
2-Way Interactions	12,346	3	4,115	1,155	,332
SOURCE RS	4,343	1	4,343	1,219	,273
SOURCE PROF	8,023	1	8,023	2,252	,137
RS PROF	,521	1	,521	,146	,703
3-Way Interactions	2,038	1	2,038	,572	,452
SOURCE RS PROF	2,038	1	2,038	,572	,452
Explained	44,921	7	6,417	1,801	,099
Residual	281,493	79	3,563		
Total	326,414	86	3,796		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

ND1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,54
(87)

SOURCE

1	2
4,63	4,44
(46)	(41)

RS

1	2
4,49	4,59
(41)	(46)

PROF

1	2
3,40	5,66
(43)	(44)

	RS 1	2
SOURCE		
1	4,57	4,68

	(21)	(25)
2	4,40	4,48
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	3,27	5,88
	(22)	(24)

2	3,52	5,40
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	3,05	6,00
	(21)	(20)
2	3,73	5,38
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	2,56	3,77
	(9)	(13)
2	3,42	3,67
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	6,08	5,67
	(12)	(12)
2	5,88	5,08
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

ND1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	111,736	3	37,245	12,859	,000
SOURCE	,282	1	,282	,097	,756
RS	,008	1	,008	,003	,959
PROF	110,754	1	110,754	38,237	,000
2-Way Interactions	14,594	3	4,865	1,679	,178
SOURCE RS	2,346	1	2,346	,810	,371
SOURCE PROF	3,034	1	3,034	1,047	,309
RS PROF	9,730	1	9,730	3,359	,071
3-Way Interactions	,457	1	,457	,158	,692
SOURCE RS PROF	,457	1	,457	,158	,692
Explained	126,788	7	18,113	6,253	,000
Residual	228,822	79	2,896		
Total	355,609	86	4,135		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

ND6
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

4,49
(87)

SOURCE

1	2
4,87	4,07
(46)	(41)

RS

1	2
4,24	4,72
(41)	(46)

PROF

1	2
3,79	5,18
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2

1	4,81	4,92
	(21)	(25)
2	3,65	4,48
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	2
1	4,18	5,50
	(22)	(24)
2	3,38	4,80
	(21)	(20)

RS	PROF 1	2
1	3,05	5,50
	(21)	(20)
2	4,50	4,92
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	2
1	3,56	4,62
	(9)	(13)
2	2,67	4,33
	(12)	(9)

PROF = 2

SOURCE	RS 1	2
1	5,75	5,25
	(12)	(12)
2	5,13	4,58
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

ND6
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	57,807	3	19,269	5,281	,002
SOURCE	11,778	1	11,778	3,228	,076
RS	3,540	1	3,540	,970	,328
PROF	39,691	1	39,691	10,878	,001
2-Way Interactions	19,128	3	6,376	1,747	,164
SOURCE RS	,412	1	,412	,113	,738
SOURCE PROF	,035	1	,035	,010	,923
RS PROF	18,412	1	18,412	5,046	,027
3-Way Interactions	,555	1	,555	,152	,698
SOURCE RS PROF	,555	1	,555	,152	,698
Explained	77,490	7	11,070	3,034	,007
Residual	288,257	79	3,649		
Total	365,747	86	4,253		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * CELL MEANS * * *

INTENT
by SOURCE
RS

Total Population

-,76
(33)

SOURCE

1	2
-,29	-1,25
(17)	(16)

RS

1	2
-,88	-,65
(16)	(17)

SOURCE \ RS	1	2
1	-,25	-,33
	(8)	(9)
2	-1,50	-1,00
	(8)	(8)

* * * ANALYSIS OF VARIANCE * * *

INTENT
by SOURCE
RS

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,861	2	3,930	1,594	,220
SOURCE	7,432	1	7,432	3,015	,093
RS	,329	1	,329	,134	,717
2-Way Interactions	,700	1	,700	,284	,598
SOURCE RS	,700	1	,700	,284	,598
Explained	8,561	3	2,854	1,157	,343
Residual	71,500	29	2,466		
Total	80,061	32	2,502		

33 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

Number of valid observations (listwise) = 87,00

Variable	Mean	Std Dev	Minimum	Maximum	Valid N	Label
F11	2,90	1,21	1	6	87	
F7	2,91	1,60	1	7	87	
F33	3,08	1,42	1	6	87	
F10	3,39	1,27	1	7	87	
F22	3,46	1,23	1	7	87	
F15	3,57	1,23	1	7	87	
F24	3,60	1,31	1	7	87	
F19	3,61	1,08	1	7	87	
F9	3,66	1,19	1	7	87	
F16	3,69	1,54	1	7	87	
F4	3,71	1,00	1	6	87	
F2	3,72	1,28	1	6	87	
F31	3,74	,87	1	6	87	
F34	3,77	1,22	1	7	87	
F14	3,86	1,06	1	7	87	
F28	3,90	1,03	1	7	87	
F30	3,91	1,00	2	7	87	
F8	3,94	1,15	1	7	87	
F17	3,98	1,27	1	7	87	
F23	4,07	1,07	1	7	87	
F20	4,08	1,00	1	7	87	
F26	4,08	1,14	1	7	87	
F5	4,14	,97	1	7	87	
F21	4,18	1,07	1	7	87	
F29	4,22	1,13	2	7	87	
F3	4,29	1,51	1	7	87	
F32	4,36	1,13	1	7	87	
F13	4,39	1,22	1	7	87	
F25	4,41	1,22	1	7	87	
F27	4,43	1,31	1	7	87	
F12	4,55	1,34	1	7	87	
F18	4,59	1,14	1	7	87	
F6	4,90	1,17	2	7	87	
F1	5,68	1,43	1	7	87	

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
F1	1,00000	*	1	9,99065	29,4	29,4
F10	1,00000	*	2	2,77199	8,2	37,5
F11	1,00000	*	3	2,18900	6,4	44,0
F12	1,00000	*	4	2,02600	6,0	49,9
F13	1,00000	*	5	1,74641	5,1	55,1
F14	1,00000	*	6	1,54338	4,5	59,6
F15	1,00000	*	7	1,34291	3,9	63,6
F16	1,00000	*	8	1,09449	3,2	66,8
F17	1,00000	*	9	1,03435	3,0	69,8
F18	1,00000	*	10	,95449	2,8	72,6
F19	1,00000	*	11	,90388	2,7	75,3
F2	1,00000	*	12	,89216	2,6	77,9
F20	1,00000	*	13	,77707	2,3	80,2
F21	1,00000	*	14	,71769	2,1	82,3
F22	1,00000	*	15	,63891	1,9	84,2
F23	1,00000	*	16	,58506	1,7	85,9
F24	1,00000	*	17	,55194	1,6	87,5
F25	1,00000	*	18	,48909	1,4	89,0
F26	1,00000	*	19	,44434	1,3	90,3

F27	1,00000	*	20	,41216	1,2	91,5
F5	1,00000	*	21	,38492	1,1	92,6
F6	1,00000	*	22	,35315	1,0	93,7
F7	1,00000	*	23	,31739	,9	94,6
F8	1,00000	*	24	,30029	,9	95,5
F9	1,00000	*	25	,27962	,8	96,3
F28	1,00000	*	26	,23346	,7	97,0
F29	1,00000	*	27	,21049	,6	97,6
F3	1,00000	*	28	,19099	,6	98,2
F30	1,00000	*	29	,15983	,5	98,6
F31	1,00000	*	30	,12710	,4	99,0
F32	1,00000	*	31	,12162	,4	99,4
F33	1,00000	*	32	,08127	,2	99,6
F34	1,00000	*	33	,07545	,2	99,8
F4	1,00000	*	34	,05849	,2	100,0

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

PC extracted 9 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
F22	-,77392	-,11901	-,17191	,25788	-,09250
F23	,75391	,06058	,19153	-,17147	,01758
F17	-,74712	-,09510	-,05315	-,16691	,21616
F10	-,70691	,16161	,12337	,36347	-,02728
F19	-,69568	,44099	,02361	,03948	,07289
F27	,64802	,21331	,06596	,33663	,33403
F32	,64610	-,03473	,38669	,24371	,20493
F18	,59328	,40467	-,06313	,03929	-,22031
F13	,59002	,20784	,18309	,22557	-,06269
F21	,58967	-,32054	,02254	,39834	,06771
F5	,57623	-,13825	,25269	-,34748	,05489
F30	,56554	-,03562	,15806	-,00253	-,14991
F33	-,55913	-,15925	,34606	-,20509	,15582
F29	,55660	-,02591	,26436	-,24114	,12040
F9	-,55169	-,33759	,21914	,41404	-,18169
F15	-,54837	-,37666	,16142	-,27156	,26622
F2	-,54494	,20069	,36601	-,06854	,42368
F16	,54457	-,37194	,06814	,23826	-,18898
F12	,52501	,29407	-,11947	,18499	,10050
F3	,52456	-,02307	-,44899	,06044	-,12504
F26	,52103	-,07073	-,05498	,17097	,27397
F20	,51403	-,23734	,37832	-,04240	-,07263
F7	-,47951	-,41793	,20778	,27766	-,27433
F31	-,43288	,32631	,39008	-,14384	-,03216
F8	-,48766	,64355	-,02726	,19583	,10397
F1	,16759	,61931	,09558	-,07077	,15908
F14	-,31723	-,43520	,14307	-,16815	,36617
F34	,14415	,42799	,58986	,07959	-,16709
F24	,19880	-,12248	,57985	-,00335	-,35252
F6	,51686	-,00249	-,17284	-,54335	,18999
F25	-,41667	,17676	-,17202	-,24346	-,50118
F28	-,32728	,08791	,15920	-,42061	-,46535
F11	-,41809	,17085	,25217	,12375	-,05501
F4	-,51968	-,06583	,02877	,25645	,28137

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6	Factor 7	Factor 8	Factor 9
F22	,10461	,01279	-,01360	,00000
F23	,01365	,15801	,00580	,15125
F17	,12004	,19051	-,13568	,06684
F10	,04930	,33671	,21771	-,03570
F19	-,03256	-,14924	-,02147	-,05833
F27	,14075	-,09827	-,10113	-,01690

F32	,13518	,13889	,02332	-,12797
F18	-,18230	,03153	-,11313	,28730
F13	,34292	-,07003	,34060	-,09647
F21	,01030	-,12845	-,26990	-,13197
F5	-,14947	-,10208	,13151	-,06637
F30	,44024	,01768	,24650	,18502
F33	,39744	-,17142	,29402	-,04115
F29	,36166	,08912	-,47993	,08816
F9	-,01190	,06582	,00256	-,23892
F15	,13672	-,21570	,08550	-,05711
F2	,08326	,07367	-,19985	,03721
F16	,06630	-,21887	,18234	,14684
F12	-,20895	,07817	,05446	,01181
F3	,14292	,07758	-,02821	-,05046
F26	,44198	,21910	,02451	-,05658
F20	-,45237	,15823	,05156	,23682
F7	-,02509	,37648	-,13723	-,05331
F31	-,21630	-,18678	,07162	-,27770
F8	,11832	,04348	,02306	,08405
F1	,06643	,23718	-,15785	-,02972
F14	-,17823	,42319	-,02738	,10017
F34	-,21838	,22781	,21869	-,11675
F24	,00783	-,16445	-,28803	-,06380
F6	-,12380	-,00364	,19863	-,26481
F25	,24159	,17586	-,08781	-,16625
F28	,30798	,14365	,03432	,36046
F11	,02402	-,55077	-,24524	,16016
F4	-,10828	-,09670	,20927	,56041

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
F1	,53755	*	1	9,99065	29,4	29,4
F10	,83839	*	2	2,77199	8,2	37,5
F11	,67564	*	3	2,18900	6,4	44,0
F12	,47358	*	4	2,02600	6,0	49,9
F13	,72747	*	5	1,74641	5,1	55,1
F14	,69449	*	6	1,54338	4,5	59,6
F15	,68904	*	7	1,34291	3,9	63,6
F16	,63912	*	8	1,09449	3,2	66,8
F17	,71823	*	9	1,03435	3,0	69,8
F18	,69937	*				
F19	,71307	*				
F2	,70908	*				
F20	,75917	*				
F21	,72109	*				
F22	,72901	*				
F23	,68651	*				
F24	,62917	*				
F25	,66955	*				
F26	,63094	*				
F27	,73466	*				
F5	,59322	*				
F6	,75327	*				
F7	,76415	*				
F8	,72535	*				
F9	,73235	*				
F28	,78024	*				
F29	,82985	*				
F3	,52637	*				
F30	,65769	*				
F31	,63168	*				
F32	,72405	*				
F33	,79957	*				
F34	,74718	*				
F4	,79909	*				

- - - - - - - - - - - - FACTOR ANALYSIS - - - - - - - - - - - -

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 25 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
F9	,74676	,32882	-,16779	-,10402	-,06311
F7	,73896	,15473	-,13151	-,13065	,14923
F6	-,73177	-,01848	,06035	-,15302	-,09122
F10	,66781	,17960	-,05420	,37423	,15206
F22	,63052	,29581	-,29155	,16573	,16268
F5	-,56176	-,00659	,15230	-,34912	-,11498
F23	-,47672	-,35512	,43422	-,18238	-,03418
F33	,11318	,81699	,07340	,12652	,24001
F15	,04189	,77415	-,21685	,00592	,06134
F18	-,31144	-,72137	,13897	-,03144	,04032
F12	-,24460	-,51459	,18712	,01768	-,29664
F17	,28014	,43915	-,28851	,39073	,23641
F3	-,16438	-,40781	,27743	-,21058	-,05508
F26	-,10851	-,08983	,69005	,00318	-,23823
F30	-,21193	-,10093	,68551	-,27635	,16206
F13	-,15922	-,15315	,68395	-,12390	-,12340
F32	-,12506	-,13803	,60296	-,10994	-,40793
F8	,23494	-,03488	-,06553	,69714	,12809
F16	-,05130	-,13252	,35915	-,64656	-,15550
F2	,12712	,40889	-,13094	,61216	-,02448
F1	-,21166	-,29941	,17646	,57250	,00753
F19	,23368	,22587	-,38379	,56847	,11223
F20	-,22980	-,30552	,06052	-,46347	-,11986
F28	,04628	,12203	,00445	,06385	,85157
F25	,24774	,03890	-,18002	,19890	,60810
F21	,03984	-,22750	,27860	-,37013	-,54991
F27	-,22893	-,30293	,50030	,08719	-,52646
F34	,00887	-,20070	,14809	,15524	,03219
F31	,03012	,29690	-,37451	,30841	,04382
F29	-,35049	-,09886	,42991	,06671	-,01229

- - - - - - - - - - - - FACTOR ANALYSIS - - - - - - - - - - - -

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
F24	,07164	,02026	,03629	-,24192	,04171
F14	,10735	,31615	-,14064	,01593	-,02765
F11	,17371	,23772	-,31601	,19110	,01094
F4	,25830	,20218	-,14845	,10173	,00895

	Factor 6	Factor 7	Factor 8	Factor 9
F9	,14289	,00228	,03262	-,04616
F7	,07271	,12075	,33756	-,06090
F6	,02298	-,15991	,12717	-,37388
F10	,23781	-,33398	,09426	,13069
F22	-,20647	-,21669	-,05497	,11138
F5	,25426	,17865	,10095	-,11204
F23	,15794	,24247	,15807	-,03785
F33	,10959	-,05344	-,05278	,15046
F15	-,09574	-,00383	,11629	,12021
F18	,10397	,14266	-,14186	,09374

F12	,10919	-,11037	-,03778	-,00968
F17	-,22499	-,07847	,29632	,10259
F3	-,33880	-,10277	-,08842	-,27482
F26	-,21286	,02552	,10685	-,14418
F30	,04478	,10434	-,12784	,02820
F13	,24641	-,03862	-,33463	-,07811
F32	,25756	,25173	,10155	-,08536
F8	,09400	-,22012	-,24011	,21747
F16	-,01175	,10690	-,15141	,11499
F2	,12051	,17115	,18745	,23301
F1	,17371	,08363	,00015	-,08358
F19	,11398	-,15907	-,25030	,15314
F20	,39213	,24496	,37117	,16926
F28	,04757	,14385	,00266	,10478
F25	-,07211	-,04483	-,14308	-,37043
F21	-,16214	,33078	-,04619	-,11357
F27	-,02177	,16461	-,15790	,05407
F34	,80896	,06835	,00232	-,02576
F31	,51595	,02477	-,19298	-,03547
F29	-,15798	,66692	,14485	-,13074

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6	Factor 7	Factor 8	Factor 9
F24	,33392	,65420	-,13035	-,07462
F14	-,02463	-,02378	,74027	,11421
F11	,03644	,31946	-,45490	,37701
F4	-,06219	-,24625	,10508	,76386

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1'	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	-,50432	-,48441	,49029	-,35672	-,27690
Factor 2	-,20099	-,39485	,01628	,72611	,11733
Factor 3	,06901	,30857	,19244	,02292	-,01853
Factor 4	,70556	-,28244	,24011	-,03619	-,50290
Factor 5	-,31594	,32702	,12846	,41361	-,60708
Factor 6	,11497	,35294	,70098	,20059	,30060
Factor 7	,26031	-,29876	,26493	,22117	,22877
Factor 8	-,12032	,22354	,28227	-,27891	,12350
Factor 9	-,08609	-,25243	,08318	-,07519	,36031

	Factor 6	Factor 7	Factor 8	Factor 9
Factor 1	,03174	,19236	-,02496	-,16752
Factor 2	,29866	-,12083	-,39705	,03136
Factor 3	,72621	,53863	,09958	,18629
Factor 4	,01963	-,09570	-,21915	,23018
Factor 5	-,18167	-,13924	,34319	,25874
Factor 6	-,37666	,13171	-,25774	-,12081
Factor 7	,10697	-,15208	,75446	-,26030
Factor 8	,39324	-,76179	-,08438	,14407
Factor 9	-,20267	,09450	,15248	,84452

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

9 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_11	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_11	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_11	REGR factor score 3 for analysis 1
FAC4_11	REGR factor score 4 for analysis 1
FAC5_11	REGR factor score 5 for analysis 1
FAC6_11	REGR factor score 6 for analysis 1
FAC7_11	REGR factor score 7 for analysis 1
FAC8_11	REGR factor score 8 for analysis 1
FAC9_11	REGR factor score 9 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_11 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
,03	-,04
(46)	(41)

RS

1	2
,08	-,07
(41)	(46)

PROF

1	2
,20	-,20
(43)	(44)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,22	-,12
	(21)	(25)
2	-,06	-,01
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	,30	-,21
	(22)	(24)
2	,10	-,19
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	,20	-,04
	(21)	(20)
2	,21	-,33
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,42	,21
	(9)	(13)
2	,03	,20
	(12)	(9)

PROF = 2

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,07	-,48
	(12)	(12)
2	-,21	-,18
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_11 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,089	3	1,363	1,347	,265
SOURCE	,180	1	,180	,178	,674
RS	,434	1	,434	,429	,515
PROF	3,454	1	3,454	3,413	,068
2-Way Interactions	1,920	3	,640	,632	,596
SOURCE RS	1,204	1	1,204	1,190	,279
SOURCE PROF	,259	1	,259	,256	,614
RS PROF	,314	1	,314	,311	,579
3-Way Interactions	,049	1	,049	,048	,827
SOURCE RS PROF	,049	1	,049	,048	,827
Explained	6,057	7	,865	,855	,546
Residual	79,943	79	1,012		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_11 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE 1	SOURCE 2

	-,18	,20
(	46)	(41)

RS

	1	2
	,13	-,11
(	41)	(46)

PROF

	1	2
	,14	-,13
(	43)	(44)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,02	-,31
	(21)	(25)
2	,28	,12
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	,15	-,48
	(22)	(24)
2	,13	,28
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	,31	-,06
	(21)	(20)
2	-,02	-,19
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,44	-,05
	(9)	(13)
2	,21	,02
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,36	-,59
	(12)	(12)
2	,39	,20
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_11 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE

RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,583	3	1,861	1,928	,132
SOURCE	2,841	1	2,841	2,944	,090
RS	1,026	1	1,026	1,063	,306
PROF	1,382	1	1,382	1,432	,235
2-Way Interactions	4,081	3	1,360	1,409	,246
SOURCE RS	,158	1	,158	,164	,687
SOURCE PROF	3,785	1	3,785	3,922	,051
RS PROF	,102	1	,102	,106	,746
3-Way Interactions	,091	1	,091	,094	,760
SOURCE RS PROF	,091	1	,091	,094	,760
Explained	9,755	7	1,394	1,444	,200
Residual	76,245	79	,965		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_11 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
,10	-,11
(46)	(41)

RS

1	2
,01	-,01
(41)	(46)

PROF

1	2
-,02	,02
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	-,02	,20
	(21)	(25)
2	,04	-,25
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	-,06	,24
	(22)	(24)
2	,02	-,25
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	-,03	,04
	(21)	(20)
2	-,02	,00
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,07	-,05
	(9)	(13)
2	,01	,03
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,02	,47
	(12)	(12)
2	,08	-,46
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_11 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation			Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects			,985	3	,328	,321	,810
SOURCE			,941	1	,941	,921	,340
RS			,011	1	,011	,011	,917
PROF			,027	1	,027	,027	,870
2-Way Interactions			3,055	3	1,018	,997	,399
SOURCE	RS		1,331	1	1,331	1,304	,257
SOURCE	PROF		1,579	1	1,579	1,547	,217
RS	PROF		,008	1	,008	,008	,931
3-Way Interactions			1,299	1	1,299	1,273	,263
SOURCE	RS	PROF	1,299	1	1,299	1,273	,263
Explained			5,339	7	,763	,747	,633
Residual			80,661	79	1,021		
Total			86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_11 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
-,15	,17
(46)	(41)

RS

1	2
-,04	,03
(41)	(46)

PROF

1	2
,17	-,16
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	-,37	,04
	(21)	(25)
2	,32	,02
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	,06	-,34
	(22)	(24)
2	,27	,05
	(21)	(20)

RS	PROF 1	PROF 2
1	,21	-,30
	(21)	(20)
2	,12	-,05
	(22)	(24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1.	RS 2
1	-,13	,19
	(9)	(13)

2	,47	,01
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,56	-,13
	(12)	(12)
2	,09	,03
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC4_11 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,516	3	1,505	1,511	,218
SOURCE	2,045	1	2,045	2,052	,156
RS	,165	1	,165	,166	,685
PROF	2,229	1	2,229	2,237	,139
2-Way Interactions	2,662	3	,887	,891	,450
SOURCE RS	2,119	1	2,119	2,126	,149
SOURCE PROF	,216	1	,216	,217	,643
RS PROF	,319	1	,319	,320	,573
3-Way Interactions	,111	1	,111	,111	,740
SOURCE RS PROF	,111	1	,111	,111	,740
Explained	7,289	7	1,041	1,045	,407
Residual	78,711	79	,996		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC5_11 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE	
1	2
-,04	,04
(46)	(41)

RS	
1	2
,00	,00
(41)	(46)

PROF

1	2
-,01	,01
(43)	(44)

RS

SOURCE	1	2
1	,11	-,16
	(21)	(25)
2	-,11	,18
	(20)	(21)

PROF

SOURCE	1	2
1	-,01	-,07
	(22)	(24)
2	-,01	,09
	(21)	(20)

PROF

RS	1	2
1	,10	-,10
	(21)	(20)
2	-,11	,10
	(22)	(24)

PROF = 1

RS

SOURCE	1	2
1	,21	-,16
	(9)	(13)
2	,02	-,05
	(12)	(9)

PROF = 2

RS

SOURCE	1	2
1	,02	-,16
	(12)	(12)
2	-,30	,35
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC5_11 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F

Main Effects			,140	3	,047	,044	,987
SOURCE			,135	1	,135	,129	,720
RS			,000	1	,000	,000	,988
PROF			,005	1	,005	,005	,943
2-Way Interactions			2,762	3	,921	,879	,456
SOURCE	RS		1,714	1	1,714	1,637	,204
SOURCE	PROF		,124	1	,124	,119	,731
RS	PROF		1,019	1	1,019	,974	,327
3-Way Interactions			,375	1	,375	,358	,551
SOURCE	RS	PROF	,375	1	,375	,358	,551
Explained			3,276	7	,468	,447	,869
Residual			82,724	79	1,047		
Total			86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC6_11 REGR factor score 6 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
-,08	,09
(46)	(41)

RS

1	2
,07	-,06
(41)	(46)

PROF

1	2
,04	-,04
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,04	-,19
	(21)	(25)
2	,09	,09
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	-,04	-,12
	(22)	(24)
2	,12	,06
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	,02	,11
	(21)	(20)
2	,05	-,16
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,24	-,24
	(9)	(13)
2	-,14	,46
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,10	-,13
	(12)	(12)
2	,43	-,18
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC6_11 REGR factor score 6 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	1,053	3	,351	,345	,793
SOURCE	,615	1	,615	,605	,439
RS	,299	1	,299	,294	,589
PROF	,084	1	,084	,082	,775
2-Way Interactions	,938	3	,313	,308	,820
SOURCE RS	,298	1	,298	,293	,590
SOURCE PROF	,003	1	,003	,003	,955
RS PROF	,587	1	,587	,577	,450
3-Way Interactions	3,652	1	3,652	3,590	,062
SOURCE RS PROF	3,652	1	3,652	3,590	,062
Explained	5,643	7	,806	,792	,596
Residual	80,357	79	1,017		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC7_11 REGR factor score 7 for analysis 1
by SOURCE
RS

PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
,21	-,23
(46)	(41)

RS

1	2
,02	-,02
(41)	(46)

PROF

1	2
-,02	,02
(43)	(44)

RS

SOURCE	1	2
1	,27	,15
	(21)	(25)
2	-,25	-,21
	(20)	(21)

PROF

SOURCE	1	2
1	,14	,27
	(22)	(24)
2	-,18	-,29
	(21)	(20)

PROF

RS	1	2
1	,08	-,04
	(21)	(20)
2	-,11	,07
	(22)	(24)

PROF = 1

RS

SOURCE	1	2
1	,29	,03
	(9)	(13)
2	-,09	-,31
	(12)	(9)

PROF = 2

RS

SOURCE	1	2

1	,26	,28
	(12)	(12)
2	-,50	-,14
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC7_11 REGR factor score 7 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,251	3	1,417	1,395	,251
SOURCE	4,202	1	4,202	4,135	,045
RS	,050	1	,050	,049	,825
PROF	,008	1	,008	,008	,928
2-Way Interactions	1,363	3	,454	,447	,720
SOURCE RS	,193	1	,193	,190	,664
SOURCE PROF	,265	1	,265	,261	,611
RS PROF	,931	1	,931	,916	,341
3-Way Interactions	,115	1	,115	,113	,738
SOURCE RS PROF	,115	1	,115	,113	,738
Explained	5,729	7	,818	,806	,585
Residual	80,271	79	1,016		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC8_11 REGR factor score 8 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
,23	-,26
(46)	(41)

RS

1	2
,06	-,05
(41)	(46)

PROF

1	2
-,09	,08
(43)	(44)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,43	,07
	(21)	(25)
2	-,33	-,20
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	,05	,40
	(22)	(24)
2	-,23	-,30
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	,05	,07
	(21)	(20)
2	-,21	,09
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,32	-,13
	(9)	(13)
2	-,15	-,33
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,52	,29
	(12)	(12)
2	-,60	-,10
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC8_11 REGR factor score 8 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	6,259	3	2,086	2,158	,100
SOURCE	5,335	1	5,335	5,520	,021
RS	,380	1	,380	,393	,533
PROF	,536	1	,536	,555	,459
2-Way Interactions	3,109	3	1,036	1,072	,366
SOURCE RS	1,379	1	1,379	1,426	,236
SOURCE PROF	,874	1	,874	,905	,344

RS	PROF	1,004	1	1,004	1,039	,311
3-Way Interactions		,275	1	,275	,284	,595
SOURCE	RS PROF	,275	1	,275	,284	,595
Explained		9,643	7	1,378	1,425	,207
Residual		76,357	79	,967		
Total		86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC9_11 REGR factor score 9 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
,14	-,16
(46)	(41)

RS

1	2
,17	-,15
(41)	(46)

PROF

1	2
,22	-,21
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,35	-,03
	(21)	(25)
2	-,01	-,30
	(20)	(21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	,30	,00
	(22)	(24)
2	,13	-,47
	(21)	(20)

RS	PROF 1	PROF 2
1	,29	,05
	(21)	(20)

2	,15	-,44	
	(22)	(24)	

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,50	,16
	(9)	(13)
2	,13	,14
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	,24	-,23
	(12)	(12)
2	-,22	-,64
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC9_11 REGR factor score 9 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	8,514	3	2,838	2,932	,039
SOURCE	2,357	1	2,357	2,434	,123
RS	2,255	1	2,255	2,330	,131
PROF	4,033	1	4,033	4,166	,045
2-Way Interactions	,900	3	,300	,310	,818
SOURCE RS	,206	1	,206	,213	,646
SOURCE PROF	,312	1	,312	,323	,572
RS PROF	,399	1	,399	,412	,523
3-Way Interactions	,112	1	,112	,115	,735
SOURCE RS PROF	,112	1	,112	,115	,735
Explained	9,526	7	1,361	1,406	,215
Residual	76,474	79	,968		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM16	,85621	-,11540	,04225
IM6	,83350	-,06468	,01734
IM19	,81989	-,17150	-,03243
IM8	,78247	-,09433	-,12354
IM12	-,76109	-,18316	,11774
IM7	-,70769	,11320	-,31601
IM18	-,69533	-,05615	,03170
IM25	-,68701	,18091	,05761
IM15	-,67271	,29912	,17372
IM5	-,60565	-,05305	,14695
IM9	-,54745	,36507	,18871
IM11	-,54473	-,42506	,11610
IM13	,54186	,35413	-,42845
IM23	-,49574	-,40074	-,45184
IM21	,46686	-,42606	-,30689
IM10	,45341	-,34394	,02653
IM4	,42411	,38846	,18660
IM24	-,18357	,57014	-,14163
IM14	,40601	,55949	-,16054
IM1	,00976	-,52620	,12398
IM20	-,30860	-,50321	,13417
IM17	,26507	,44719	,17012
IM3	-,32423	,42410	-,25870
IM22	,47285	,32956	,50665
IM2	,37860	-,20988	,37972

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	,29236	*	1	8,14260	32,6	32,6
IM10	,32458	*	2	2,98173	11,9	44,5
IM11	,49088	*	3	1,33071	5,3	49,8
IM12	,62667	*				
IM13	,60260	*				
IM14	,50365	*				
IM15	,57219	*				

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
IM16	,74820	*				
IM17	,29918	*				
IM18	,48765	*				
IM19	,70268	*				
IM2	,33158	*				
IM20	,36646	*				
IM21	,49367	*				
IM22	,58889	*				
IM23	,61051	*				
IM24	,37881	*				
IM25	,50803	*				
IM3	,35191	*				
IM4	,36559	*				
IM5	,39122	*				
IM6	,69920	*				
IM7	,61350	*				
IM8	,63643	*				
IM9	,46859	*				

Number of valid observations (listwise) = 87,00

Variable	Mean	Std Dev	Minimum	Maximum	Valid N	Label
IM1	2,26	1,32	1	7	87	
IM10	3,11	1,37	1	7	87	
IM11	2,61	1,44	1	7	87	
IM12	3,17	1,56	1	7	87	
IM13	5,49	1,24	1	7	87	
IM14	5,46	1,21	2	7	87	
IM15	3,90	1,94	1	7	87	
IM16	4,05	1,67	1	7	87	
IM17	5,13	1,29	1	7	87	
IM18	3,34	1,58	1	7	87	
IM19	4,39	1,33	1	7	87	
IM2	3,02	1,33	1	7	87	
IM20	2,87	1,31	1	6	87	
IM21	3,57	1,28	1	7	87	
IM22	4,20	1,45	1	7	87	
IM23	4,11	1,60	1	7	87	
IM24	6,01	1,26	2	7	87	
IM9	4,56	1,75	1	7	87	
IM8	4,78	1,59	1	7	87	
IM7	3,89	1,59	1	7	87	
IM6	4,71	1,60	1	7	87	
IM5	3,55	1,54	1	7	87	
IM4	5,74	1,32	1	7	87	
IM3	4,99	1,34	1	7	87	
IM25	3,75	1,64	1	7	87	

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	1,00000	*	1	8,14260	32,6	32,6
IM10	1,00000	*	2	2,98173	11,9	44,5
IM11	1,00000	*	3	1,33071	5,3	49,8
IM12	1,00000	*	4	1,29690	5,2	55,0
IM13	1,00000	*	5	1,20247	4,8	59,8
IM14	1,00000	*	6	1,09960	4,4	64,2
IM15	1,00000	*	7	1,03622	4,1	68,4
IM16	1,00000	*	8	,87702	3,5	71,9
IM17	1,00000	*	9	,86914	3,5	75,3
IM18	1,00000	*	10	,80523	3,2	78,6
IM19	1,00000	*	11	,61633	2,5	81,0
IM2	1,00000	*	12	,58273	2,3	83,4
IM20	1,00000	*	13	,54040	2,2	85,5
IM21	1,00000	*	14	,51467	2,1	87,6
IM22	1,00000	*	15	,47498	1,9	89,5
IM23	1,00000	*	16	,42888	1,7	91,2
IM24	1,00000	*	17	,38010	1,5	92,7
IM25	1,00000	*	18	,33733	1,3	94,1
IM3	1,00000	*	19	,32592	1,3	95,4
IM4	1,00000	*	20	,26729	1,1	96,4
IM5	1,00000	*	21	,24738	1,0	97,4
IM6	1,00000	*	22	,19920	,8	98,2
IM7	1,00000	*	23	,17633	,7	98,9
IM8	1,00000	*	24	,14526	,6	99,5
IM9	1,00000	*	25	,12159	,5	100,0

PC extracted 3 factors.

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 6 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM19	-,78789	,05963	,27991
IM16	-,77434	,08139	,37679
IM15	,75423	,01820	-,05470
IM8	-,75216	,15912	,21298
IM6	-,74192	,13100	,36276
IM25	,68427	-,03228	-,19688
IM9	,67674	,09682	,03519
IM21	-,66708	-,11291	-,18955
IM12	,62091	-,38860	-,30020
IM18	,58884	-,22481	-,30063
IM7	,56228	,07836	-,53963
IM5	,54726	-,25472	-,16384
IM10	-,52193	-,20054	,10935
IM14	-,17604	,64730	,23165

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM13	-,45663	,62776	,00079
IM20	,10629	-,56426	-,19176
IM11	,33643	-,54413	-,28569
IM24	,34413	,51017	-,01062
IM1	-,18147	-,50496	-,06664
IM3	,37210	,40689	-,21886
IM22	-,12440	,15684	,74082
IM23	,13230	-,24844	-,72890
IM4	-,15531	,34430	,47215
IM2	-,29693	-,26728	,41470
IM17	,00084	,36506	,40733

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Factor 1	-,86537	,23314	,44360
Factor 2	,39997	,85463	,33109
Factor 3	,30192	-,46394	,83283

3 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_7	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_7	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_7	REGR factor score 3 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_7 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
-,31	,35
(46)	(41)

RS

1	2
-,09	,08
(41)	(46)

PROF

1	2
,32	-,31
(43)	(44)

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,41	-,23
	(21)	(25)
2	,25	,44
	(20)	(21)

	PROF	
	1	2
SOURCE		
1	-,10	-,50
	(22)	(24)
2	,76	-,08
	(21)	(20)

	PROF	
	1	2
RS		
1	,38	-,58
	(21)	(20)
2	,26	-,09
	(22)	(24)

PROF = 1

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,01	-,16
	(9)	(13)
2	,67	,88
	(12)	(9)

PROF = 2

	RS	
	1	2
SOURCE		
1	-,72	-,29
	(12)	(12)
2	-,38	,12

(8) (12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_7 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	18,534	3	6,178	7,531	,000
SOURCE	9,078	1	9,078	11,066	,001
RS	,958	1	,958	1,168	,283
PROF	8,247	1	8,247	10,053	,002
2-Way Interactions	2,551	3	,850	1,036	,381
SOURCE RS	,239	1	,239	,291	,591
SOURCE PROF	1,315	1	1,315	1,603	,209
RS PROF	1,014	1	1,014	1,236	,270
3-Way Interactions	,108	1	,108	,132	,718
SOURCE RS PROF	,108	1	,108	,132	,718
Explained	21,193	7	3,028	3,691	,002
Residual	64,807	79	,820		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_7 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
-,03	,03
(46)	(41)

RS

1	2
-,12	,10
(41)	(46)

PROF

1	2
,16	-,16
(43)	(44)

RS

SOURCE	1	2

1	-,35	,24
	(21)	(25)
2	,12	-,05
	(20)	(21)

PROF

SOURCE	1	2
1	,17	-,21
	(22)	(24)
2	,15	-,09
	(21)	(20)

PROF

RS	1	2
1	,04	-,28
	(21)	(20)
2	,27	-,05
	(22)	(24)

PROF = 1

RS

SOURCE	1	2
1	-,30	,49
	(9)	(13)
2	,30	-,04
	(12)	(9)

PROF = 2

RS

SOURCE	1	2
1	-,38	-,04
	(12)	(12)
2	-,13	-,06
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_7 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,410	3	1,137	1,137	,339
SOURCE	,077	1	,077	,077	,782
RS	1,177	1	1,177	1,177	,281
PROF	2,249	1	2,249	2,249	,138
2-Way Interactions	2,595	3	,865	,865	,463
SOURCE RS	2,561	1	2,561	2,561	,114
SOURCE PROF	,064	1	,064	,064	,800
RS PROF	,014	1	,014	,014	,906
3-Way Interactions	,995	1	,995	,995	,322
SOURCE RS PROF	,995	1	,995	,995	,322

Explained	7,001	7	1,000	1,000	,438
Residual	78,999	79	1,000		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_7 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

Total Population

,00
(87)

SOURCE

1	2
-,04	,04
(46)	(41)

RS

1	2
,06	-,06
(41)	(46)

PROF

1	2
-,16	,15
(43)	(44)

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,12 (21)	-,17 (25)
2	,01 (20)	,07 (21)

SOURCE	PROF 1	PROF 2
1	-,30 (22)	,20 (24)
2	-,01 (21)	,10 (20)

RS	PROF 1	PROF 2
1	-,14 (21)	,28 (20)
2	-,18 (22)	,05 (24)

PROF = 1

SOURCE	RS 1	RS 2
1	-,14	-,40
	(9)	(13)
2	-,14	,15
	(12)	(9)

PROF = 2

SOURCE	RS 1	RS 2
1	,31	,09
	(12)	(12)
2	,22	,02
	(8)	(12)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_7 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
RS
PROF

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,657	3	,886	,857	,467
SOURCE	,157	1	,157	,152	,697
RS	,365	1	,365	,354	,554
PROF	2,215	1	2,215	2,143	,147
2-Way Interactions	1,335	3	,445	,431	,732
SOURCE RS	,417	1	,417	,404	,527
SOURCE PROF	,743	1	,743	,719	,399
RS PROF	,221	1	,221	,214	,645
3-Way Interactions	,378	1	,378	,366	,547
SOURCE RS PROF	,378	1	,378	,366	,547
Explained	4,370	7	,624	,604	,751
Residual	81,630	79	1,033		
Total	86,000	86	1,000		

87 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 7

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 4

Συμβολισμοί μεταβλητών:

PSYSOURC: Πηγή Ψυχολογιοποίησης, 1: Εξουσία, 2: Ειδικοί, 3: Πολίτης

SOURCE: Ταυτότητα της μειονοτικής πηγής, 1:Ελληνική Μειονότητα, 2: Αλβανική Μειονότητα.

PRELOIN: Ιδεολογική εγγύτητα των υποκειμένων προς την ξενόφιλη επιχειρηματολογία της μειονοτικής πηγής, 1: Ξενόφιλοι, 2: Ξενόφοβοι.

XENOF: Διαφορά μεταξύ των απαντήσεων στα ερωτήματα του pre-test με ξενόφιλο περιεχόμενο και των αντίστοιχων ερωτημάτων με ξενόφοβο περιεχόμενο. (Μεταβλητή για το χωρισμό των υποκειμένων σε ξενόφιλα και ξενόφοβα).

QDIR: Άμεση επιρροή

QNDIR: Έμμεση επιρροή.

QTOT: Συνολική επιρροή

PERCTOT: Αλλαγή, μεταξύ pre-test και post-test, στο ποσοστό των ξένων με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στην Ελλάδα (Δείκτης έμμεσης επιρροής).

PSYTOT: Μέσος όρος αιτιολόγησης των μειονοτικών ιδεών με ψυχολογικούς χαρακτηρισμούς.

FAC1_7 ως FAC3_7: Μέσοι δείκτες των τριών παραγόντων, που αποδίδουν την υφή και το περιεχόμενο της ενεργοποιούμενης ψυχολογιοποίησης.

CAUS1 ως CAUS7: Επτά προτάσεις, που απαρτίζουν το ερωτηματόλογιο αιτιότητας των μειονοτικών ιδεών

FAC1_2 ως FAC3_2: Μέσοι δείκτες των τριών παραγόντων, που αποδίδουν τον τύπο αιτιότητας, τον οποίο εγκαθιδρύουν τα υποκείμενα, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγής και το περιεχόμενο των ιδεών της.

STYL1: Ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL2: Επιτακτικό ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL3: Επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL4: Ευκτικό πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

QSTYL1: Ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL2: Επιτακτικό ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL3: Επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL4: Ευκτικό πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

IM1 ως IM24: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής (με τη σειρά εμφάνισης)

FAC1_3 ως FAC6_3: Μέσοι δείκτες των έξι παραγόντων, που αποδίδουν την εικόνα της πηγής.

* * * C E L L M E A N S * * *

QDIR
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

2,66
(163)

PSYSOURC

1	2	3
2,47	2,76	2,75
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
2,60	2,71
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
2,80	2,51
(83)	(80)

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	2,38	2,55
	(27)	(28)
2	2,51	3,02
	(29)	(28)
3	2,97	2,54
	(25)	(26)

PRELOIN

PSYSOURC	1	2
1	2,59	2,33
	(29)	(26)
2	2,78	2,74
	(30)	(27)
3	3,09	2,44
	(24)	(27)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	2,72	2,46
	(45)	(36)
2	2,90	2,55
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

SOURCE

PSYSOURC	1	2

1	2,30	2,89
	(15)	(14)
2	2,45	3,15
	(16)	(14)
3	3,48	2,55
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	2,47	2,21
	(12)	(14)
2	2,58	2,88
	(13)	(14)
3	2,31	2,54
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QDIR
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,535	4	1,884	1,067	,375
PSYSOURC	3,247	2	1,624	,920	,401
SOURCE	,741	1	,741	,420	,518
PRELOIN	4,034	1	4,034	2,286	,133
2-Way Interactions	7,319	5	1,464	,829	,531
PSYSOURC SOURCE	4,545	2	2,273	1,288	,279
PSYSOURC PRELOIN	1,826	2	,913	,517	,597
SOURCE PRELOIN	,048	1	,048	,027	,869
3-Way Interactions	7,120	2	3,560	2,017	,137
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	7,120	2	3,560	2,017	,137
Explained	21,974	11	1,998	1,132	,340
Residual	266,481	151	1,765		
Total	288,456	162	1,781		

* * * C E L L M E A N S * * *

QNDIR
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

2,55
(163)

PSYSOURC 1	2	3

2,42	2,55	2,68
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
2,49	2,60
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
2,51	2,58
(83)	(80)

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	2,32	2,52
	(27)	(28)
2	2,45	2,64
	(29)	(28)
3	2,71	2,65
	(25)	(26)

PRELOIN

PSYSOURC	1	2
1	2,34	2,51
	(29)	(26)
2	2,45	2,66
	(30)	(27)
3	2,79	2,57
	(24)	(27)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	2,43	2,56
	(45)	(36)
2	2,61	2,60
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	2,13	2,57
	(15)	(14)
2	2,23	2,69
	(16)	(14)
3	2,97	2,54
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	2,56	2,46
	(12)	(14)

2	2,72	2,60
	(13)	(14)
3	2,36	2,72
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QNDIR
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,344	4	,586	,494	,740
PSYSOURC	1,661	2	,831	,701	,498
SOURCE	,486	1	,486	,410	,523
PRELOIN	,107	1	,107	,090	,765
2-Way Interactions	2,109	5	,422	,356	,878
PSYSOURC SOURCE	,318	2	,159	,134	,874
PSYSOURC PRELOIN	1,337	2	,668	,564	,570
SOURCE PRELOIN	,206	1	,206	,174	,677
3-Way Interactions	3,877	2	1,939	1,635	,198
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	3,877	2	1,939	1,635	,198
Explained	8,330	11	,757	,639	,793
Residual	179,008	151	1,185		
Total	187,338	162	1,156		

* * * C E L L M E A N S * * *

QTOT
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

2,60
(163)

PSYSOURC

1	2	3
2,44	2,65	2,71
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
2,55	2,66
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
2,66	2,54
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	2,35	2,54
	(27)	(28)
2	2,48	2,83
	(29)	(28)
3	2,84	2,60
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	2,47	2,42
	(29)	(26)
2	2,61	2,70
	(30)	(27)
3	2,94	2,51
	(24)	(27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	2,58	2,51
	(45)	(36)
2	2,75	2,57
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	2,22	2,73
	(15)	(14)
2	2,34	2,92
	(16)	(14)
3	3,23	2,54
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	2,52	2,34
	(12)	(14)
2	2,65	2,74
	(13)	(14)
3	2,34	2,63
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QTOT
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,347	4	,837	,690	,600
PSYSOURC	2,240	2	1,120	,924	,399
SOURCE	,607	1	,607	,501	,480
PRELOIN	,707	1	,707	,583	,446
2-Way Interactions	3,969	5	,794	,655	,658
PSYSOURC SOURCE	1,762	2	,881	,727	,485
PSYSOURC PRELOIN	1,540	2	,770	,636	,531
SOURCE PRELOIN	,113	1	,113	,094	,760
3-Way Interactions	5,292	2	2,646	2,183	,116
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	5,292	2	2,646	2,183	,116
Explained	12,608	11	1,146	,946	,499
Residual	183,011	151	1,212		
Total	195,619	162	1,208		

* * * C E L L M E A N S * * *

PERCTOT
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

-,20
(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,51	,09	-,20
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
-,25	-,16
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,02	-,39
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,63 (27)	-,39 (28)
2	-,10 (29)	,29 (28)
3	,00 (25)	-,38 (26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	-,24 (29)	-,81 (26)
2	,23 (30)	-,07 (27)
3	-,08 (24)	-,30 (27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	-,11 (45)	-,42 (36)
2	,08 (38)	-,36 (44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2

1	-,87	,43
	(15)	(14)
2	-,06	,57
	(16)	(14)
3	,64	-1,10
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,33	-1,21
	(12)	(14)
2	-,15	,00
	(13)	(14)
3	-,82	,06
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PERCTOT
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	16,078	4	4,019	1,102	,358
PSYSOURC	10,087	2	5,044	1,382	,254
SOURCE	,685	1	,685	,188	,665
PRELOIN	5,732	1	5,732	1,571	,212
2-Way Interactions	5,244	5	1,049	,287	,919
PSYSOURC SOURCE	4,215	2	2,107	,578	,562
PSYSOURC PRELOIN	1,218	2	,609	,167	,846
SOURCE PRELOIN	,111	1	,111	,030	,862
3-Way Interactions	38,066	2	19,033	5,217	,006
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	38,066	2	19,033	5,217	,006
Explained	59,387	11	5,399	1,480	,144
Residual	550,932	151	3,649		
Total	610,319	162	3,767		

* * * CELL MEANS * * *

PSYTOT
by PSYSOURC
SOURCE

Total Population

4,51
(163)

PSYSOURC

1	2	3
4,75	4,43	4,33
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
4,46	4,55
(81)	(82)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	4,74	4,76
	(27)	(28)
2	4,58	4,27
	(29)	(28)
3	4,02	4,62
	(25)	(26)

* * * ANALYSIS OF VARIANCE * * *

PSYTOT
by PSYSOURC
SOURCE

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,629	3	1,876	1,529	,209
PSYSOURC	5,314	2	2,657	2,166	,118
SOURCE	,302	1	,302	,246	,620
2-Way Interactions	5,692	2	2,846	2,320	,102
PSYSOURC SOURCE	5,692	2	2,846	2,320	,102
Explained	11,321	5	2,264	1,846	,107
Residual	192,605	157	1,227		
Total	203,926	162	1,259		

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
PSY1	1,00000	*	1	4,92944	41,1	41,1
PSY10	1,00000	*	2	1,36907	11,4	52,5
PSY11	1,00000	*	3	1,02498	8,5	61,0
PSY12	1,00000	*	4	,85588	7,1	68,2
PSY2	1,00000	*	5	,74180	6,2	74,3
PSY3	1,00000	*	6	,64934	5,4	79,8
PSY4	1,00000	*	7	,56338	4,7	84,4
PSY5	1,00000	*	8	,49437	4,1	88,6
PSY6	1,00000	*	9	,42051	3,5	92,1
PSY7	1,00000	*	10	,39081	3,3	95,3
PSY8	1,00000	*	11	,30785	2,6	97,9
PSY9	1,00000	*	12	,25256	2,1	100,0

PC extracted 3 factors.

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 8 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
PSY1	,76522	,08617	,22570
PSY10	,77651	,13598	,13819
PSY11	,74951	,19232	,25573
PSY12	,70173	,33587	-,14192
PSY2	,37550	,60184	-,00521
PSY3	,19549	,76274	-,04254

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
PSY4	,09674	-,06712	,80369
PSY5	,50247	,58007	-,14940
PSY6	,74633	,13545	,31426
PSY7	-,02269	,77545	,27973
PSY8	,62534	,38649	-,16676
PSY9	,29891	,35096	,46736

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3

Factor	1	,82378	,53980	,17323
Factor	2	,37009	-,74353	,55695
Factor	3	-,42945	,39469	,81228

3 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_7	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_7	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_7	REGR factor score 3 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_7 REGR factor score 1 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
,21	-,15	-,06
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
,02	-,02
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,06	,07
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	,32 (27)	,11 (28)
2	-,09 (29)	-,21 (28)
3	-,19 (25)	,06 (26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	,19 (29)	,24 (26)
2	-,21 (30)	-,08 (27)
3	-,19 (24)	,05 (27)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,03 (45)	,07 (36)
2	-,11 (38)	,07 (44)

PRELOIN = 1 ,

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2

1	,52	-,16
	(15)	(14)
2	-,20	-,23
	(16)	(14)
3	-,41	,13
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	,08	,38
	(12)	(14)
2	,04	-,19
	(13)	(14)
3	,09	,02
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_7 REGR factor score 1 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,756	4	1,189	1,189	,318
PSYSOURC	3,977	2	1,989	1,988	,141
SOURCE	,094	1	,094	,094	,759
PRELOIN	,795	1	,795	,795	,374
2-Way Interactions	1,666	5	,333	,333	,892
PSYSOURC SOURCE	1,333	2	,666	,666	,515
PSYSOURC PRELOIN	,124	2	,062	,062	,940
SOURCE PRELOIN	,057	1	,057	,057	,812
3-Way Interactions	4,527	2	2,264	2,263	,108
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	4,527	2	2,264	2,263	,108
Explained	10,949	11	,995	,995	,454
Residual	151,051	151	1,000		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_7 REGR factor score 2 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC 1	2	3

,08	,03	-,12
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
,05	-,05
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
,00	,00
(83)	(80)

	SOURCE 1	2
PSYSOURC 1	,09	,07
	(27)	(28)
2	,29	-,24
	(29)	(28)
3	-,27	,02
	(25)	(26)

	PRELOIN 1	2
PSYSOURC 1	,14	,01
	(29)	(26)
2	,03	,04
	(30)	(27)
3	-,21	-,04
	(24)	(27)

	PRELOIN 1	2
SOURCE 1	-,04	,17
	(45)	(36)
2	,04	-,13
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE 1	2
PSYSOURC 1	-,01	,29
	(15)	(14)
2	,35	-,34
	(16)	(14)
3	-,53	,23
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE 1	2
PSYSOURC 1	21	-,16

2	,22	-,13
	(13)	(14)
3	,06	-,11
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_7 REGR factor score 2 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	1,590	4	,398	,398	,810
PSYSOURC	1,155	2	,578	,578	,562
SOURCE	,431	1	,431	,432	,512
PRELOIN	,028	1	,028	,028	,868
2-Way Interactions	6,541	5	1,308	1,310	,263
PSYSOURC SOURCE	4,594	2	2,297	2,300	,104
PSYSOURC PRELOIN	,385	2	,193	,193	,825
SOURCE PRELOIN	1,527	1	1,527	1,529	,218
3-Way Interactions	3,078	2	1,539	1,541	,217
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	3,078	2	1,539	1,541	,217
Explained	11,209	11	1,019	1,020	,431
Residual	150,791	151	,999		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_7 REGR factor score 3 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
,00	,08	-,08
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
-,27	,27
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,12	,13
(83)	(80)

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	-,35	,34
	(27)	(28)
2	-,09	,26
	(29)	(28)
3	-,39	,21
	(25)	(26)

PRELOIN

PSYSOURC	1	2
1	-,25	,27
	(29)	(26)
2	,06	,10
	(30)	(27)
3	-,20	,02
	(24)	(27)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	-,29	-,26
	(45)	(36)
2	,07	,44
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	-,39	-,09
	(15)	(14)
2	-,05	,19
	(16)	(14)
3	-,44	,13
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	-,31	,77
	(12)	(14)
2	-,15	,32
	(13)	(14)
3	-,32	,26
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_7 REGR factor score 3 for analysis 1

by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	14,425	4	3,606	3,812	,006
PSYSOURC	,893	2	,446	,472	,625
SOURCE	11,054	1	11,054	11,684	,001
PRELOIN	1,749	1	1,749	1,849	,176
2-Way Interactions	3,663	5	,733	,774	,570
PSYSOURC SOURCE	,724	2	,362	,383	,683
PSYSOURC PRELOIN	1,555	2	,778	,822	,441
SOURCE PRELOIN	1,225	1	1,225	1,295	,257
3-Way Interactions	1,052	2	,526	,556	,575
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	1,052	2	,526	,556	,575
Explained	19,140	11	1,740	1,839	,052
Residual	142,860	151	,946		
Total	162,000	162	1,000		

- - - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
CAUS1	1,00000	*	1	2,25678	32,2	32,2
CAUS2	1,00000	*	2	1,33967	19,1	51,4
CAUS3	1,00000	*	3	1,14702	16,4	67,8
CAUS4	1,00000	*	4	,82815	11,8	79,6
CAUS5	1,00000	*	5	,57105	8,2	87,8
CAUS6	1,00000	*	6	,48131	6,9	94,6
CAUS7	1,00000	*	7	,37603	5,4	100,0

PC extracted 3 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
CAUS4	,84172	-,08080	-,01175
CAUS1	,82360	,00671	,21728
CAUS7	-,59860	,44688	-,17509
CAUS2	,21209	,78028	,32262
CAUS5	,50820	,55720	-,10263
CAUS6	-,03307	,40057	-,69391
CAUS3	-,45529	,23158	,68766

- - - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
CAUS1	,72558	*	1	2,25678	32,2	32,2
CAUS2	,75791	*	2	1,33967	19,1	51,4
CAUS3	,73379	*	3	1,14702	16,4	67,8
CAUS4	,71517	*				
CAUS5	,57928	*				
CAUS6	,64306	*				
CAUS7	,58868	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 6 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
CAUS4	,80316	,18723	,18719
CAUS1	,79206	,31247	-,02408
CAUS7	-,73713	,18647	,10267
CAUS2	-,02725	,85805	-,14464
CAUS5	,25683	,65197	,29708
CAUS3	-,39228	,22132	-,72865
CAUS6	-,28143	,20787	,72156

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Factor 1	,92268	,31417	,22353
Factor 2	-,35137	,92382	,15195
Factor 3	,15876	,21875	-,96278

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

3 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_2	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_2	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_2	REGR factor score 3 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_2 REGR factor score 1 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,14	,03	,12
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
,13	-,13
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
,00	,00
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,04	-,23
	(27)	(28)
2	,03	,02
	(29)	(28)
3	,43	-,17
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	-,15	-,13
	(29)	(26)
2	-,10	,16
	(30)	(27)
3	,29	-,03
	(24)	(27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	,05	,22
	(45)	(36)
2	-,07	-,18
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2

1	-,24	-,05
	(15)	(14)
2	-,21	,03
	(16)	(14)
3	,67	-,24
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	,20	-,42
	(12)	(14)
2	,33	,01
	(13)	(14)
3	,13	-,13
	(11)	(16)

* * * ANALYSIS OF VARIANCE * * *

FAC1_2 REGR factor score 1 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,561	4	1,140	1,158	,332
PSYSOURC	1,880	2	,940	,954	,387
SOURCE	2,652	1	2,652	2,693	,103
PRELOIN	,017	1	,017	,017	,896
2-Way Interactions	4,814	5	,963	,978	,433
PSYSOURC SOURCE	1,908	2	,954	,969	,382
PSYSOURC PRELOIN	1,503	2	,751	,763	,468
SOURCE PRELOIN	,782	1	,782	,794	,374
3-Way Interactions	3,928	2	1,964	1,994	,140
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	3,928	2	1,964	1,994	,140
Explained	13,302	11	1,209	1,228	,273
Residual	148,698	151	,985		
Total	162,000	162	1,000		

* * * CELL MEANS * * *

FAC2_2 REGR factor score 2 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00	
(163)	

PSYSOURC 1	2	3
-,01	-,03	,05

	(55)	(57) (51)

SOURCE

	1	2
	,12	-,12
	(81)	(82)

PRELOIN

	1	2
	,23	-,24
	(83)	(80)

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,12	-,15
	(27)	(28)
2	,18	-,25
	(29)	(28)
3	,06	,04
	(25)	(26)

	PRELOIN	
	1	2
PSYSOURC		
1	,09	-,14
	(29)	(26)
2	,30	-,39
	(30)	(27)
3	,31	-,18
	(24)	(27)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	,35	-,16
	(45)	(36)
2	,08	-,30
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,15	,03
	(15)	(14)
2	,70	-,16
	(16)	(14)
3	,18	,48
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,09	-,33
	(12)	(14)
2	-,45	-,34

	(13)	(14)
3	-,09	-,24
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_2 REGR factor score 2 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	10,878	4	2,720	2,853	,026
PSYSOURC	,344	2	,172	,180	,835
SOURCE	1,748	1	1,748	1,834	,178
PRELOIN	8,165	1	8,165	8,566	,004
2-Way Interactions	3,043	5	,609	,638	,671
PSYSOURC SOURCE	1,446	2	,723	,758	,470
PSYSOURC PRELOIN	1,412	2	,706	,741	,478
SOURCE PRELOIN	,105	1	,105	,110	,740
3-Way Interactions	4,138	2	2,069	2,171	,118
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	4,138	2	2,069	2,171	,118
Explained	18,059	11	1,642	1,722	,073
Residual	143,941	151	,953		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_2 REGR factor score 3 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,21	,12	,10
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
-,27	,26
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,06	,06
(83)	(80)

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	-,46 (27)	,03 (28)
2	-,42 (29)	,67 (28)
3	,12 (25)	,07 (26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	-,31 (29)	-,10 (26)
2	,10 (30)	,14 (27)
3	,05 (24)	,14 (27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	-,26 (45)	-,27 (36)
2	,18 (38)	,33 (44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,58 (15)	-,02 (14)
2	-,31 (16)	,57 (14)
3	,13 (14)	-,07 (10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,31 (12)	,09 (14)
2	-,55 (13)	,77 (14)
3	,12 (11)	,15 (16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_2 REGR factor score 3 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	15,280	4	3,820	4,223	,003
PSYSOURC	3,748	2	1,874	2,071	,130
SOURCE	11,088	1	11,088	12,258	,001
PRELOIN	,176	1	,176	,194	,660
2-Way Interactions	9,495	5	1,899	2,099	,069
PSYSOURC SOURCE	9,020	2	4,510	4,986	,008
PSYSOURC PRELOIN	,302	2	,151	,167	,846
SOURCE PRELOIN	,290	1	,290	,320	,572
3-Way Interactions	,635	2	,318	,351	,704
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	,635	2	,318	,351	,704
Explained	25,410	11	2,310	2,554	,005
Residual	136,590	151	,905		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

4,68
(163)

PSYSOURC

1	2	3
4,78	4,37	4,92
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
4,63	4,73
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
4,76	4,60
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	4,56	5,00
	(27)	(28)
2	4,34	4,39
	(29)	(28)
3	5,04	4,81
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	5,10	4,42
	(29)	(26)
2	4,50	4,22
	(30)	(27)
3	4,67	5,15
	(24)	(27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	4,60	4,67
	(45)	(36)
2	4,95	4,55
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2

1	5,07	5,14
	(15)	(14)
2	4,19	4,86
	(16)	(14)
3	4,57	4,80
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	3,92	4,86
	(12)	(14)
2	4,54	3,93
	(13)	(14)
3	5,64	4,81
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	10,840	4	2,710	,632	,641
PSYSOURC	9,250	2	4,625	1,078	,343
SOURCE	,499	1	,499	,116	,733
PRELOIN	1,400	1	1,400	,326	,569
2-Way Interactions	15,526	5	3,105	,724	,606
PSYSOURC SOURCE	4,003	2	2,001	,467	,628
PSYSOURC PRELOIN	10,230	2	5,115	1,193	,306
SOURCE PRELOIN	2,316	1	2,316	,540	,464
3-Way Interactions	9,444	2	4,722	1,101	,335
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	9,444	2	4,722	1,101	,335
Explained	35,810	11	3,255	,759	,680
Residual	647,601	151	4,289		
Total	683,411	162	4,219		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL2
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

4,85
(163)

PSYSOURC
1 2 3

5,04	4,68	4,84
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
4,89	4,82
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
4,94	4,76
(83)	(80)

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,41	4,68
	(27)	(28)
2	4,34	5,04
	(29)	(28)
3	4,96	4,73
	(25)	(26)

	PRELOIN	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,00	5,08
	(29)	(26)
2	4,93	4,41
	(30)	(27)
3	4,88	4,81
	(24)	(27)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	5,07	4,67
	(45)	(36)
2	4,79	4,84
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,33	4,64
	(15)	(14)
2	4,56	5,36
	(16)	(14)
3	5,36	4,20
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,50	4,71
	(12)	(14)

2	4,08	4,71
	(13)	(14)
3	4,45	5,06
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL2
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,895	4	1,224	,308	,872
PSYSOURC	3,489	2	1,744	,439	,645
SOURCE	,147	1	,147	,037	,848
PRELOIN	1,182	1	1,182	,298	,586
2-Way Interactions	20,109	5	4,022	1,012	,412
PSYSOURC SOURCE	15,308	2	7,654	1,927	,149
PSYSOURC PRELOIN	3,525	2	1,763	,444	,642
SOURCE PRELOIN	2,064	1	2,064	,520	,472
3-Way Interactions	7,646	2	3,823	,962	,384
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	7,646	2	3,823	,962	,384
Explained	32,650	11	2,968	,747	,692
Residual	599,816	151	3,972		
Total	632,466	162	3,904		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL3
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

5,38
(163)

PSYSOURC

1	2	3
5,45	5,40	5,27
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
5,43	5,33
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
5,20	5,56
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	5,74	5,18
	(27)	(28)
2	5,24	5,57
	(29)	(28)
3	5,32	5,23
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	5,59	5,31
	(29)	(26)
2	4,93	5,93
	(30)	(27)
3	5,08	5,44
	(24)	(27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	5,18	5,75
	(45)	(36)
2	5,24	5,41
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	5,67	5,50
	(15)	(14)
2	4,56	5,36
	(16)	(14)
3	5,36	4,70
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	5,83	4,86
	(12)	(14)
2	6,08	5,79
	(13)	(14)
3	5,27	5,56
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL3
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,109	4	1,777	,497	,738
PSYSOURC	1,139	2	,570	,159	,853
SOURCE	,757	1	,757	,212	,646
PRELOIN	5,779	1	5,779	1,616	,206
2-Way Interactions	17,415	5	3,483	,974	,436
PSYSOURC SOURCE	4,794	2	2,397	,670	,513
PSYSOURC PRELOIN	10,343	2	5,171	1,446	,239
SOURCE PRELOIN	1,361	1	1,361	,381	,538
3-Way Interactions	7,814	2	3,907	1,092	,338
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	7,814	2	3,907	1,092	,338
Explained	32,337	11	2,940	,822	,618
Residual	540,080	151	3,577		
Total	572,417	162	3,533		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL4
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

5,35
(163)

PSYSOURC

1	2	3
5,31	5,33	5,41
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
5,47	5,23
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
5,41	5,29
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	5,67	4,96
	(27)	(28)
2	5,17	5,50
	(29)	(28)
3	5,60	5,23
	(25)	(26)

	PRELOIN	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,34	5,27
	(29)	(26)
2	5,47	5,19
	(30)	(27)
3	5,42	5,41
	(24)	(27)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	5,40	5,56
	(45)	(36)
2	5,42	5,07
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,60	5,07
	(15)	(14)
2	5,13	5,86
	(16)	(14)
3	5,50	5,30
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	5,75	4,86
	(12)	(14)
2	5,23	5,14
	(13)	(14)
3	5,73	5,19
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL4
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,061	4	,765	,228	,922
PSYSOURC	,351	2	,175	,052	,949
SOURCE	2,104	1	2,104	,628	,429
PRELOIN	,452	1	,452	,135	,714
2-Way Interactions	11,307	5	2,261	,675	,643
PSYSOURC SOURCE	7,899	2	3,949	1,178	,311
PSYSOURC PRELOIN	,952	2	,476	,142	,868
SOURCE PRELOIN	2,689	1	2,689	,802	,372

3-Way Interactions	,502	2	,251	,075	,928
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	,502	2	,251	,075	,928
Explained	14,869	11	1,352	,403	,953
Residual	506,198	151	3,352		
Total	521,067	162	3,216		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

3,20
(163)

PSYSOURC

1	2	3
3,09	3,33	3,18
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
3,26	3,15
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
3,41	2,99
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	3,26 (27)	2,93 (28)
2	3,00 (29)	3,68 (28)
3	3,56 (25)	2,81 (26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	3,38 (29)	2,77 (26)
2	3,40 (30)	3,26 (27)
3	3,46 (24)	2,93 (27)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2

1	3,60	2,83
	(45)	(36)
2	3,18	3,11
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	3,47	3,29
	(15)	(14)
2	3,06	3,79
	(16)	(14)
3	4,36	2,20
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	3,00	2,57
	(12)	(14)
2	2,92	3,57
	(13)	(14)
3	2,55	3,19
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	9,124	4	2,281	,533	,711
PSYSOURC	1,639	2	,820	,192	,826
SOURCE	,207	1	,207	,048	,826
PRELOIN	6,939	1	6,939	1,623	,205
2-Way Interactions	20,815	5	4,163	,974	,436
PSYSOURC SOURCE	14,048	2	7,024	1,643	,197
PSYSOURC PRELOIN	1,298	2	,649	,152	,859
SOURCE PRELOIN	5,615	1	5,615	1,313	,254
3-Way Interactions	18,736	2	9,368	2,191	,115
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	18,736	2	9,368	2,191	,115
Explained	48,675	11	4,425	1,035	,419
Residual	645,644	151	4,276		
Total	694,319	162	4,286		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL2
by PSYSOURC
SOURCE

PRELOIN

Total Population

3,64
(163)

PSYSOURC

1	2	3
3,58	3,67	3,67
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
3,60	3,67
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
3,46	3,83
(83)	(80)

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	3,67	3,50
	(27)	(28)
2	3,14	4,21
	(29)	(28)
3	4,08	3,27
	(25)	(26)

PRELOIN

PSYSOURC	1	2
1	3,38	3,81
	(29)	(26)
2	3,70	3,63
	(30)	(27)
3	3,25	4,04
	(24)	(27)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	3,24	4,06
	(45)	(36)
2	3,71	3,64
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	3,13	3,64
	(15)	(14)
2	2,94	4,57
	(16)	(14)

3	3,71	2,60
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	4,33	3,36
	(12)	(14)
2	3,38	3,86
	(13)	(14)
3	4,55	3,69
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL2
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,752	4	1,438	,308	,872
PSYSOURC	,218	2	,109	,023	,977
SOURCE	,045	1	,045	,010	,922
PRELOIN	5,309	1	5,309	1,136	,288
2-Way Interactions	40,995	5	8,199	1,755	,125
PSYSOURC SOURCE	27,884	2	13,942	2,984	,054
PSYSOURC PRELOIN	7,887	2	3,943	,844	,432
SOURCE PRELOIN	7,028	1	7,028	1,504	,222
3-Way Interactions	5,490	2	2,745	,588	,557
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	5,490	2	2,745	,588	,557
Explained	52,236	11	4,749	1,017	,435
Residual	705,408	151	4,672		
Total	757,644	162	4,677		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL3
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

2,34
(163)

PSYSOURC

1	2	3
2,20	2,40	2,43
(55)	(57)	(51)

SOURCE

	1	2
	2,33	2,35
	(81)	(82)

PRELOIN

	1	2
	2,58	2,10
	(83)	(80)

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	2,15	2,25
	(27)	(28)
2	2,03	2,79
	(29)	(28)
3	2,88	2,00
	(25)	(26)

	PRELOIN	
	1	2
PSYSOURC		
1	2,52	1,85
	(29)	(26)
2	2,43	2,37
	(30)	(27)
3	2,83	2,07
	(24)	(27)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	2,44	2,19
	(45)	(36)
2	2,74	2,02
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	2,20	2,86
	(15)	(14)
2	1,75	3,21
	(16)	(14)
3	3,50	1,90
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	2,08	1,64
	(12)	(14)
2	2,38	2,36
	(13)	(14)

3	2,09	2,06
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL3
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	11,506	4	2,876	1,143	,339
PSYSOURC	2,016	2	1,008	,400	,671
SOURCE	,181	1	,181	,072	,789
PRELOIN	9,755	1	9,755	3,875	,051
2-Way Interactions	21,267	5	4,253	1,690	,140
PSYSOURC SOURCE	14,993	2	7,497	2,978	,054
PSYSOURC PRELOIN	2,743	2	1,371	,545	,581
SOURCE PRELOIN	1,753	1	1,753	,696	,405
3-Way Interactions	17,848	2	8,924	3,545	,031
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	17,848	2	8,924	3,545	,031
Explained	50,621	11	4,602	1,828	,054
Residual	380,140	151	2,517		
Total	430,761	162	2,659		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL4
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

3,37
(163)

PSYSOURC

1	2	3
3,24	3,40	3,47
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
3,36	3,38
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
3,35	3,39
(83)	(80)

	SOURCE 1	2
PSYSOURC 1	3,30	3,18

	(27)	(28)
2	3,17	3,64
	(29)	(28)
3	3,64	3,31
	(25)	(26)

	PRELOIN	
	1	2
PSYSOURC		
1	3,34	3,12
	(29)	(26)
2	3,20	3,63
	(30)	(27)
3	3,54	3,41
	(24)	(27)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	3,18	3,58
	(45)	(36)
2	3,55	3,23
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	3,13	3,57
	(15)	(14)
2	2,75	3,71
	(16)	(14)
3	3,71	3,30
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	3,50	2,79
	(12)	(14)
2	3,69	3,57
	(13)	(14)
3	3,55	3,31
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL4
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F

Main Effects	1,614	4	,403	,098	,983
PSYSOURC	1,543	2	,772	,188	,829
SOURCE	,013	1	,013	,003	,955
PRELOIN	,034	1	,034	,008	,927
2-Way Interactions	12,993	5	2,599	,633	,675
PSYSOURC SOURCE	3,941	2	1,971	,480	,620
PSYSOURC PRELOIN	2,915	2	1,458	,355	,702
SOURCE PRELOIN	5,196	1	5,196	1,266	,262
3-Way Interactions	3,612	2	1,806	,440	,645
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	3,612	2	1,806	,440	,645
Explained	18,218	11	1,656	,404	,953
Residual	619,696	151	4,104		
Total	637,914	162	3,938		

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	1,00000	*	1	6,26735	26,1	26,1
IM10	1,00000	*	2	3,23256	13,5	39,6
IM11	1,00000	*	3	2,03263	8,5	48,1
IM12	1,00000	*	4	1,36624	5,7	53,7
IM13	1,00000	*	5	1,07591	4,5	58,2
IM14	1,00000	*	6	1,00226	4,2	62,4
IM15	1,00000	*	7	,93600	3,9	66,3
IM16	1,00000	*	8	,87075	3,6	69,9
IM17	1,00000	*	9	,81788	3,4	73,3
IM18	1,00000	*	10	,73003	3,0	76,4
IM19	1,00000	*	11	,66965	2,8	79,2
IM2	1,00000	*	12	,59968	2,5	81,7
IM20	1,00000	*	13	,54639	2,3	83,9
IM21	1,00000	*	14	,51276	2,1	86,1
IM22	1,00000	*	15	,46475	1,9	88,0
IM23	1,00000	*	16	,42790	1,8	89,8
IM24	1,00000	*	17	,41561	1,7	91,5
IM3	1,00000	*	18	,37593	1,6	93,1
IM4	1,00000	*	19	,36062	1,5	94,6
IM5	1,00000	*	20	,31501	1,3	95,9
IM6	1,00000	*	21	,28604	1,2	97,1
IM7	1,00000	*	22	,26851	1,1	98,2
IM8	1,00000	*	23	,24115	1,0	99,2
IM9	1,00000	*	24	,18439	,8	100,0

PC extracted 6 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IM1	,13750	-,51083	,11269	,06763	,46812
IM10	,34106	,16810	-,14405	-,38357	,47928
IM11	-,43565	-,59142	,07480	-,02269	,31112
IM12	-,65292	,08136	,31923	-,04704	,02747
IM13	,39163	,62103	,14719	-,17101	,08816
IM14	,44267	,56318	-,15876	-,17704	,21821
IM15	-,68505	,36467	-,23266	,06675	,16446
IM16	,68315	-,19970	-,03633	,17092	,19374
IM17	,31822	,51665	,23393	,37886	,06923
IM18	-,72521	,01029	,24826	-,07976	,07798
IM19	,76610	-,03047	,31057	,14809	-,06353
IM2	,56079	-,39967	-,04256	,15771	,28411
IM20	-,21260	-,50492	,17883	,22826	,27352
IM21	,30578	-,14036	,49464	,25249	,08297
IM22	,20121	,03722	-,34097	,64100	-,15864
IM23	-,28054	,19308	,71007	-,11467	-,04037
IM24	-,73814	,21551	,09227	,11314	,16677
IM3	-,18390	,41145	-,23204	,50074	,13455
IM4	,22109	,64965	,07007	-,09162	,24329
IM5	-,52001	,19924	,19862	,16146	,17542
IM6	,64820	,08835	,46059	,10144	,00129

IM7	-,51387	-,16524	,43808	,04957	-,18751
IM8	,71348	,15940	,40066	-,02619	-,08827
IM9	-,59412	,48191	,07951	,26370	,16304

	Factor 6
IM1	-,45061
IM10	,49999
IM11	-,07545
IM12	-,06546
IM13	-,09157
IM14	-,00664
IM15	-,00127
IM16	-,21875
IM17	-,07477
IM18	-,01498
IM19	,12244
IM2	-,06957
IM20	,44692
IM21	,12253
IM22	,19585
IM23	,21948
IM24	,00234
IM3	,05913
IM4	-,23657
IM5	,17370

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6
IM6	-,04684
IM7	-,19968
IM8	,05115
IM9	-,14735

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	,71932	*	1	6,26735	26,1	26,1
IM10	,79216	*	2	3,23256	13,5	39,6
IM11	,64817	*	3	2,03263	8,5	48,1
IM12	,54209	*	4	1,36624	5,7	53,7
IM13	,60612	*	5	1,07591	4,5	58,2
IM14	,61734	*	6	1,00226	4,2	62,4
IM15	,68792	*				
IM16	,62250	*				
IM17	,57683	*				
IM18	,60034	*				
IM19	,72525	*				
IM2	,58646	*				
IM20	,65879	*				
IM21	,44352	*				
IM22	,63254	*				
IM23	,68314	*				
IM24	,64042	*				
IM3	,52929	*				
IM4	,59939	*				
IM5	,43657	*				
IM6	,65260	*				
IM7	,56077	*				
IM8	,70608	*				
IM9	,70937	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 11 iterations.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IM1	-,12432	-,14548	,08058	-,14974	,80430
IM10	-,14093	,15968	,04760	-,10805	-,03154
IM11	,25246	-,55542	-,17756	-,20501	,44958
IM12	,67297	-,10534	-,10674	-,17655	-,02633
IM13	-,03176	,71453	,23175	-,04298	-,10848
IM14	-,18612	,66418	,03273	,07859	-,04820
IM15	,59727	,08618	-,51723	,22230	-,07449
IM16	-,55745	,13912	,31645	,11618	,42108
IM17	,08043	,49652	,42567	,37538	-,00173
IM18	,68805	-,19650	-,19672	-,18690	-,00543
IM19	-,45614	,13521	,69962	,04922	,00238
IM2	-,49656	-,11489	,28088	,08302	,46679
IM20	,21059	-,68281	,20084	,08865	,17033
IM21	-,00315	-,10641	,64244	,03453	,13484
IM22	-,26090	-,11949	,06040	,72694	-,12337
IM23	,59430	-,01056	,42956	-,29879	-,23662
IM24	,74060	-,06402	-,27192	,10036	-,00242
IM3	,26515	,17879	-,12824	,63941	-,02977
IM4	,11408	,74742	,07364	,04247	,06782
IM5	,63484	-,08754	-,02741	,13551	-,05244
IM6	-,25839	,28131	,70506	-,04698	,08518
IM7	,47769	-,24798	,06240	-,23099	,01742
IM8	-,34199	,33258	,67583	-,10479	-,07823
IM9	,71375	,23658	-,20378	,28370	,01425

	Factor 6
IM1	-,08302
IM10	,85549
IM11	-,01629
IM12	-,18665
IM13	,16500
IM14	,36332
IM15	,03560
IM16	,03808
IM17	-,04155
IM18	-,12104
IM19	,08371
IM2	,15171
IM20	,26645
IM21	,00886
IM22	-,05365

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6
IM23	-,00689
IM24	-,06172
IM3	,02913
IM4	,12617
IM5	,06342
IM6	-,01100
IM7	-,46210
IM8	,06835
IM9	-,14745

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	-,77337	,32197	,50263	,03916	,08633
Factor 2	,33007	,82064	-,01728	,25091	-,37520
Factor 3	,44927	-,00325	,78610	-,38037	,04040
Factor 4	,09962	-,18050	,28530	,87097	,16965
Factor 5	,27411	,11092	-,01505	,06810	,72273
Factor 6	,07781	-,42189	,21791	,16614	-,54683

	Factor 6
Factor 1	,19134
Factor 2	,11651
Factor 3	-,18405
Factor 4	-,29788
Factor 5	,62077
Factor 6	,66472

6 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_3	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_3	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_3	REGR factor score 3 for analysis 1
FAC4_3	REGR factor score 4 for analysis 1
FAC5_3	REGR factor score 5 for analysis 1
FAC6_3	REGR factor score 6 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_3 REGR factor score 1 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,09	,10	-,01
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
-,09	,09
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,09	,09
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	-,20	,02
	(27)	(28)
2	,17	,03
	(29)	(28)
3	-,27	,23
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,14	-,04
	(29)	(26)
2	,02	,19
	(30)	(27)
3	-,16	,11
	(24)	(27)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,19	,04
	(45)	(36)
2	,04	,13
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2

1	-,08	-,19
	(15)	(14)
2	,04	-,01
	(16)	(14)
3	-,58	,43
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,34	,22
	(12)	(14)
2	,33	,07
	(13)	(14)
3	,13	,10
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_3 REGR factor score 1 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,405	4	,851	,852	,495
PSYSOURC	1,055	2	,528	,528	,591
SOURCE	1,104	1	1,104	1,104	,295
PRELOIN	1,075	1	1,075	1,075	,301
2-Way Interactions	2,949	5	,590	,590	,708
PSYSOURC SOURCE	2,585	2	1,293	1,293	,277
PSYSOURC PRELOIN	,084	2	,042	,042	,959
SOURCE PRELOIN	,274	1	,274	,274	,602
3-Way Interactions	4,708	2	2,354	2,355	,098
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	4,708	2	2,354	2,355	,098
Explained	11,062	11	1,006	1,006	,444
Residual	150,938	151	1,000		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_3 REGR factor score 2 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC 1	2	3
,11	-,01	-,10

(55) (57) (51)

SOURCE

	1	2
	,09	-,09
	(81)	(82)

PRELOIN

	1	2
	-,09	,09
	(83)	(80)

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,09	,13
	(27)	(28)
2	,07	-,10
	(29)	(28)
3	,13	-,32
	(25)	(26)

	PRELOIN	
	1	2
PSYSOURC		
1	-,04	,27
	(29)	(26)
2	,02	-,04
	(30)	(27)
3	-,28	,05
	(24)	(27)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	,12	,07
	(45)	(36)
2	-,33	,11
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,13	-,21
	(15)	(14)
2	,24	-,24
	(16)	(14)
3	-,04	-,62
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,03	,46
	(12)	(14)
2	-,13	,04

	(13)	(14)
3	,33	-,14
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_3 REGR factor score 2 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,302	4	1,076	1,077	,370
PSYSOURC	1,306	2	,653	,654	,522
SOURCE	1,718	1	1,718	1,721	,192
PRELOIN	1,692	1	1,692	1,694	,195
2-Way Interactions	6,124	5	1,225	1,226	,299
PSYSOURC SOURCE	2,224	2	1,112	1,113	,331
PSYSOURC PRELOIN	1,578	2	,789	,790	,456
SOURCE PRELOIN	2,739	1	2,739	2,743	,100
3-Way Interactions	,787	2	,393	,394	,675
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	,787	2	,393	,394	,675
Explained	11,213	11	1,019	1,021	,431
Residual	150,787	151	,999		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_3 REGR factor score 3 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,07	-,07	,16
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
-,21	,21
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,05	,05
(83)	(80)

PSYSOURC	1	2
1	-,22	,06
	(27)	(28)
2	-,36	,23
	(29)	(28)
3	-,03	,34
	(25)	(26)

PRELOIN

PSYSOURC	1	2
1	-,14	,00
	(29)	(26)
2	-,17	,04
	(30)	(27)
3	,23	,10
	(24)	(27)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	-,15	-,28
	(45)	(36)
2	,08	,32
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	-,23	-,05
	(15)	(14)
2	-,37	,05
	(16)	(14)
3	,17	,30
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

SOURCE

PSYSOURC	1	2
1	-,20	,18
	(12)	(14)
2	-,35	,41
	(13)	(14)
3	-,29	,37
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_3 REGR factor score 3 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	9,055	4	2,264	2,284	,063
PSYSOURC	1,754	2	,877	,885	,415
SOURCE	6,905	1	6,905	6,966	,009
PRELOIN	,086	1	,086	,087	,769
2-Way Interactions	3,086	5	,617	,623	,683
PSYSOURC SOURCE	,670	2	,335	,338	,714
PSYSOURC PRELOIN	1,104	2	,552	,557	,574
SOURCE PRELOIN	1,267	1	1,267	1,278	,260
3-Way Interactions	,177	2	,088	,089	,915
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	,177	2	,088	,089	,915
Explained	12,317	11	1,120	1,130	,342
Residual	149,683	151	,991		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_3 REGR factor score 4 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
,13	-,07	-,06
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
,03	-,03
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,06	,06
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	,41	-,15
	(27)	(28)
2	-,14	,00
	(29)	(28)
3	-,20	,07
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN . 1	PRELOIN . 2
1	,10	,16
	(29)	(26)

2	-,29	,18
	(30)	(27)
3	,05	-,16
	(24)	(27)

	PRELOIN	
SOURCE	1	2
1	-,04	,11
	(45)	(36)
2	-,07	,01
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE	
PSYSOURC	1	2
1	,38	-,21
	(15)	(14)
2	-,26	-,33
	(16)	(14)
3	-,26	,48
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
PSYSOURC	1	2
1	,45	-,09
	(12)	(14)
2	,01	,34
	(13)	(14)
3	-,14	-,18
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC4_3 REGR factor score 4 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,073	4	,518	,527	,716
PSYSOURC	1,380	2	,690	,702	,497
SOURCE	,176	1	,176	,179	,673
PRELOIN	,626	1	,626	,637	,426
2-Way Interactions	9,103	5	1,821	1,852	,106
PSYSOURC SOURCE	5,897	2	2,948	2,999	,053
PSYSOURC PRELOIN	3,605	2	1,802	1,833	,163
SOURCE PRELOIN	,066	1	,066	,067	,797
3-Way Interactions	2,388	2	1,194	1,215	,300
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	2,388	2	1,194	1,215	,300
Explained	13,564	11	1,233	1,254	,256

Residual	148,436	151	,983
Total	162,000	162	1,000

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC5_3 REGR factor score 5 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00
(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,20	-,04	,26
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
,09	-,09
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
-,04	,04
(83)	(80)

PSYSOURC	SOURCE 1	2
1	-,14	-,27
	(27)	(28)
2	,00	-,08
	(29)	(28)
3	,45	,08
	(25)	(26)

PSYSOURC	PRELOIN 1	2
1	-,38	-,01
	(29)	(26)
2	,00	-,08
	(30)	(27)
3	,33	,20
	(24)	(27)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	,05	,15
	(45)	(36)
2	-,14	-,05
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	-,24	-,52
	(15)	(14)
2	,12	-,15
	(16)	(14)
3	,28	,41
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

PSYSOURC	SOURCE 1	SOURCE 2
1	,00	-,01
	(12)	(14)
2	-,16	-,01
	(13)	(14)
3	,67	-,12
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC5_3 REGR factor score 5 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,544	4	1,886	1,918	,110
PSYSOURC	5,813	2	2,906	2,956	,055
SOURCE	1,484	1	1,484	1,509	,221
PRELOIN	,232	1	,232	,236	,628
2-Way Interactions	2,527	5	,505	,514	,765
PSYSOURC SOURCE	,550	2	,275	,280	,756
PSYSOURC PRELOIN	1,830	2	,915	,930	,397
SOURCE PRELOIN	,020	1	,020	,021	,886
3-Way Interactions	3,444	2	1,722	1,751	,177
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	3,444	2	1,722	1,751	,177
Explained	13,514	11	1,229	1,249	,260
Residual	148,486	151	,983		
Total	162,000	162	1,000		

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC6_3 REGR factor score 6 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

Total Population

,00

(163)

PSYSOURC

1	2	3
-,24	,15	,09
(55)	(57)	(51)

SOURCE

1	2
,33	-,33
(81)	(82)

PRELOIN

1	2
,07	-,08
(83)	(80)

	SOURCE 1	2
PSYSOURC		
1	,04	-,51
	(27)	(28)
2	,58	-,29
	(29)	(28)
3	,36	-,16
	(25)	(26)

	PRELOIN 1	2
PSYSOURC		
1	-,13	-,37
	(29)	(26)
2	,13	,17
	(30)	(27)
3	,25	-,04
	(24)	(27)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	,25	,44
	(45)	(36)
2	-,13	-,50
	(38)	(44)

PRELOIN = 1

	SOURCE 1	2
PSYSOURC		
1	-,01	-,25
	(15)	(14)
2	,47	-,26
	(16)	(14)
3	,27	,22
	(14)	(10)

PRELOIN = 2

	SOURCE	
	1	2
PSYSOURC		
1	,10	-,77
	(12)	(14)
2	,71	-,32
	(13)	(14)
3	,48	-,40
	(11)	(16)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC6_3 REGR factor score 6 for analysis 1
by PSYSOURC
SOURCE
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	22,898	4	5,724	6,480	,000
PSYSOURC	4,854	2	2,427	2,747	,067
SOURCE	16,919	1	16,919	19,153	,000
PRELOIN	,375	1	,375	,424	,516
2-Way Interactions	5,204	5	1,041	1,178	,323
PSYSOURC SOURCE	1,329	2	,665	,752	,473
PSYSOURC PRELOIN	,774	2	,387	,438	,646
SOURCE PRELOIN	3,316	1	3,316	3,754	,055
3-Way Interactions	,505	2	,252	,286	,752
PSYSOURC SOURCE PRELOIN	,505	2	,252	,286	,752
Explained	28,606	11	2,601	2,944	,001
Residual	133,394	151	,883		
Total	162,000	162	1,000		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 8

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 5

Συμβολισμοί μεταβλητών:

SOURCE: Ταυτότητα της μειονοτικής πηγής, 1:Ελληνική Μειονότητα, 2: Αλβανική Μειονότητα.

PURP: Στοχοθεσία της μειονοτικής παρέμβασης, 1: Πειθώ των αναποφασίστων και τοποθέτηση ενάντια στην ξενοφοβία και το ρατσισμό, 2: Διαμαρτυρία για τις απελάσεις των Αλβανών λαθρομεταναστών απο το Ελληνικό Κράτος.

PRELOIN: Ιδεολογική εγγύτητα των υποκειμένων προς την ξενόφιλη επιχειρηματολογία της μειονοτικής πηγής, 1: Ξενόφιλοι, 2: Ξενόφοβοι.

XENOF: Διαφορά μεταξύ των απαντήσεων στα ερωτήματα του pre-test με ξενόφιλο περιεχόμενο και των αντίστοιχων ερωτημάτων με ξενόφοβο περιεχόμενο. (Μεταβλητή για το χωρισμό των υποκειμένων σε ξενόφιλα και ξενόφοβα).

QDIR: Άμεση επιρροή

QNDIR: Έμμεση επιρροή.

QTOT: Συνολική επιρροή

PERCTOT: Αλλαγή, μεταξύ pre-test και post-test, στο ποσοστό των ξένων με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στην Ελλάδα (Δείκτης έμμεσης επιρροής).

CAUS1 ως CAUS7: Επτά προτάσεις, που απαρτίζουν το ερωτηματόλογιο αιτιότητας των μειονοτικών ιδεών

FAC1_3 ως FAC3_3: Μέσοι δείκτες των τριών παραγόντων, που αποδίδουν τον τύπο αιτιότητας, τον οποίο εγκαθιδρύουν τα υποκείμενα, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγής και το περιεχόμενο των ιδεών της.

STYL1: Ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL2: Επιτακτικό ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL3: Επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL4: Ευκτικό πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

QSTYL1: Ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL2: Επιτακτικό ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL3: Επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL4: Ευκτικό πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

IM1 ως IM24: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής (με τη σειρά εμφάνισης)

FAC1_4 ως FAC7_4: Μέσοι δείκτες των επτά παραγόντων, που αποδίδουν την εικόνα της πηγής.

* * * C E L L M E A N S * * *

QDIR
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

2,42
(93)

SOURCE

1	2
2,40	2,45
(50)	(43)

PURP

1	2
2,26	2,59
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
2,49	2,35
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	2,31	2,49
	(27)	(23)
2	2,18	2,68
	(20)	(23)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,19	2,60
	(25)	(25)
2	2,80	2,01
	(24)	(19)

PURP	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,06	2,44
	(22)	(25)
2	2,84	2,23
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	1,89	2,47
	(12)	(13)
2	2,26	3,18

```
          (    10)  (    14)

PRELOIN  = 2

          PURP
                 1         2
SOURCE
        1      2,66      2,51
           (    15)  (    10)

        2      2,10      1,92
           (    10)  (     9)
```

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QDIR
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation			Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects			2,774	3	,925	,736	,533
SOURCE			,016	1	,016	,012	,912
PURP			2,263	1	2,263	1,801	,183
PRELOIN			,235	1	,235	,187	,666
2-Way Interactions			13,045	3	4,348	3,462	,020
SOURCE	PURP		,142	1	,142	,113	,738
SOURCE	PRELOIN		7,034	1	7,034	5,600	,020
PURP	PRELOIN		4,606	1	4,606	3,667	,059
3-Way Interactions			,191	1	,191	,152	,698
SOURCE	PURP	PRELOIN	,191	1	,191	,152	,698
Explained			16,009	7	2,287	1,821	,094
Residual			106,765	85	1,256		
Total			122,775	92	1,335		

* * * C E L L M E A N S * * *

QNDIR
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

```
     2,22
(    93)
```

SOURCE

```
        1         2

     2,33      2,09
(    50)  (    43)
```

PURP

```
        1         2

     2,27      2,17
(    47)  (    46)
```

PRELOIN

1	2
2,09	2,37
(49)	(44)

PURP

SOURCE	1	2
1	2,49	2,15
	(27)	(23)
2	1,97	2,20
	(20)	(23)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	2,00	2,66
	(25)	(25)
2	2,18	1,98
	(24)	(19)

PRELOIN

PURP	1	2
1	1,89	2,60
	(22)	(25)
2	2,25	2,06
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

PURP

SOURCE	1	2
1	1,96	2,04
	(12)	(13)
2	1,80	2,45
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

PURP

SOURCE	1	2
1	2,91	2,29
	(15)	(10)
2	2,14	1,81
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QNDIR
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,025	3	1,008	1,556	,206
SOURCE	1,122	1	1,122	1,731	,192
PURP	,051	1	,051	,079	,780
PRELOIN	1,556	1	1,556	2,402	,125
2-Way Interactions	9,365	3	3,122	4,817	,004
SOURCE PURP	1,079	1	1,079	1,665	,200
SOURCE PRELOIN	3,167	1	3,167	4,886	,030
PURP PRELOIN	3,897	1	3,897	6,013	,016
3-Way Interactions	,108	1	,108	,167	,683
SOURCE PURP PRELOIN	,108	1	,108	,167	,683
Explained	12,498	7	1,785	2,755	,013
Residual	55,085	85	,648		
Total	67,583	92	,735		

* * * C E L L M E A N S * * *

QTOT
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

2,32
(93)

SOURCE

1	2
2,36	2,27
(50)	(43)

PURP

1	2
2,26	2,38
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
2,29	2,36
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	2,40	2,32
	(27)	(23)
2	2,08	2,44
	(20)	(23)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,10	2,63
	(25)	(25)
2	2,49	2,00
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	1,97	2,52
	(22)	(25)
2	2,54	2,14
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	1,92	2,25
	(12)	(13)
2	2,03	2,81
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,78	2,40
	(15)	(10)
2	2,12	1,86
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QTOT
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,701	3	,234	,315	,814
SOURCE	,218	1	,218	,295	,589
PURP	,409	1	,409	,552	,460
PRELOIN	,145	1	,145	,196	,659
2-Way Interactions	10,924	3	3,641	4,916	,003
SOURCE PURP	,501	1	,501	,677	,413
SOURCE PRELOIN	4,910	1	4,910	6,629	,012
PURP PRELOIN	4,244	1	4,244	5,730	,019
3-Way Interactions	,147	1	,147	,198	,657
SOURCE PURP PRELOIN	,147	1	,147	,198	,657
Explained	11,771	7	1,682	2,270	,036
Residual	62,954	85	,741		
Total	74,725	92	,812		

* * * C E L L M E A N S * * *

PERCTOT
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,03
(93)

SOURCE

1	2
-,20	,30
(50)	(43)

PURP

1	2
,04	,02
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
-,02	,09
(49)	(44)

	PURP 1	PURP 2
SOURCE 1	-,07	-,35
	(27)	(23)
2	,20	,39
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE 1	-,24	-,16
	(25)	(25)
2	,21	,42
	(24)	(19)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
PURP 1	-,09	,16
	(22)	(25)
2	,04	,00
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP 1	PURP 2
SOURCE 1	-,17	-,31
	(12)	(13)
2	,00	,36
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	,00	-,40
	(15)	(10)
2	,40	,44
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PERCTOT
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	6,334	3	2,111	2,341	,079
SOURCE	6,046	1	6,046	6,702	,011
PURP	,042	1	,042	,047	,830
PRELOIN	,422	1	,422	,467	,496
2-Way Interactions	1,893	3	,631	,699	,555
SOURCE PURP	1,267	1	1,267	1,405	,239
SOURCE PRELOIN	,241	1	,241	,267	,606
PURP PRELOIN	,457	1	,457	,506	,479
3-Way Interactions	,004	1	,004	,005	,947
SOURCE PURP PRELOIN	,004	1	,004	,005	,947
Explained	8,231	7	1,176	1,304	,259
Residual	76,672	85	,902		
Total	84,903	92	,923		

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

3,38
(93)

SOURCE

1	2
4,04	2,60
(50)	(43)

PURP

1	2
3,45	3,30
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
3,53	3,20
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	4,11	3,96
	(27)	(23)
2	2,55	2,65
	(20)	(23)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	4,08	4,00
	(25)	(25)
2	2,96	2,16
	(24)	(19)

PURP	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	3,64	3,28
	(22)	(25)
2	3,44	3,11
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	4,17	4,00
	(12)	(13)
2	3,00	2,93
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	4,07	3,90
	(15)	(10)
2	2,10	2,22
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	51,687	3	17,229	4,399	,006
SOURCE	48,448	1	48,448	12,371	,001
PURP	,162	1	,162	,041	,839
PRELOIN	4,029	1	4,029	1,029	,313
2-Way Interactions	3,204	3	1,068	,273	,845
SOURCE PURP	,195	1	,195	,050	,824
SOURCE PRELOIN	2,799	1	2,799	,715	,400
PURP PRELOIN	,045	1	,045	,012	,915
3-Way Interactions	,053	1	,053	,013	,908
SOURCE PURP PRELOIN	,053	1	,053	,013	,908
Explained	54,944	7	7,849	2,004	,064
Residual	332,884	85	3,916		
Total	387,828	92	4,216		

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS2
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

4,15
(93)

SOURCE

1	2
4,30	3,98
(50)	(43)

PURP

1	2
4,09	4,22
(47)	(46)

PRELOIN

1 2

	4,31	3,98
	(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,04	4,61
	(27)	(23)
2	4,15	3,83
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	4,44	4,16
	(25)	(25)
2	4,17	3,74
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	4,14	4,04
	(22)	(25)
2	4,44	3,89
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,00	4,85
	(12)	(13)
2	4,30	4,07
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,07	4,30
	(15)	(10)
2	4,00	3,44
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS2
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,547	3	1,849	,414	,744
SOURCE	2,835	1	2,835	,634	,428

PURP		,321	1	,321	,072	,789
PRELOIN		2,560	1	2,560	,573	,451
2-Way Interactions		6,254	3	2,085	,466	,707
SOURCE	PURP	5,015	1	5,015	1,122	,293
SOURCE	PRELOIN	,287	1	,287	,064	,801
PURP	PRELOIN	1,313	1	1,313	,294	,589
3-Way Interactions		,115	1	,115	,026	,873
SOURCE	PURP PRELOIN	,115	1	,115	,026	,873
Explained		11,916	7	1,702	,381	,911
Residual		379,976	85	4,470		
Total		391,892	92	4,260		

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS3
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

4,20
(93)

SOURCE

1	2
4,30	4,09
(50)	(43)

PURP

1	2
3,96	4,46
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
4,27	4,14
(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,11	4,52
	(27)	(23)
2	3,75	4,39
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	4,24	4,36
	(25)	(25)
2	4,29	3,84
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		

1	4,05	3,88
	(22)	(25)
2	4,44	4,47
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	4,00	4,46
	(12)	(13)
2	4,10	4,43
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	4,20	4,60
	(15)	(10)
2	3,40	4,33
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS3
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,335	3	2,445	,606	,613
SOURCE	1,431	1	1,431	,355	,553
PURP	5,883	1	5,883	1,459	,230
PRELOIN	,157	1	,157	,039	,844
2-Way Interactions	2,398	3	,799	,198	,897
SOURCE PURP	,180	1	,180	,045	,833
SOURCE PRELOIN	1,840	1	1,840	,456	,501
PURP PRELOIN	,342	1	,342	,085	,772
3-Way Interactions	,626	1	,626	,155	,695
SOURCE PURP PRELOIN	,626	1	,626	,155	,695
Explained	10,359	7	1,480	,367	,919
Residual	342,759	85	4,032		
Total	353,118	92	3,838		

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS4
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

2,42
(93)

SOURCE

1	2
2,64	2,16
(50)	(43)

PURP

1	2
2,15	2,70
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
2,57	2,25
(49)	(44)

	PURP 1	2
SOURCE		
1	2,37	2,96
	(27)	(23)
2	1,85	2,43
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	2,64	2,64
	(25)	(25)
2	2,50	1,74
	(24)	(19)

	PRELOIN 1	2
PURP		
1	2,14	2,16
	(22)	(25)
2	2,93	2,37
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP 1	2
SOURCE		
1	1,92	3,31
	(12)	(13)
2	2,40	2,57
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP 1	2
SOURCE		
1	2,73	2,50
	(15)	(10)
2	1,30	2,22
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS4
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	15,063	3	5,021	2,363	,077
SOURCE	6,570	1	6,570	3,092	,082
PURP	6,963	1	6,963	3,277	,074
PRELOIN	1,873	1	1,873	,881	,350
2-Way Interactions	5,027	3	1,676	,789	,503
SOURCE PURP	,067	1	,067	,032	,859
SOURCE PRELOIN	3,129	1	3,129	1,473	,228
PURP PRELOIN	1,593	1	1,593	,750	,389
3-Way Interactions	7,952	1	7,952	3,742	,056
SOURCE PURP PRELOIN	7,952	1	7,952	3,742	,056
Explained	28,042	7	4,006	1,885	,082
Residual	180,603	85	2,125		
Total	208,645	92	2,268		

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS5
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

3,16
(93)

SOURCE

1	2
3,44	2,84
(50)	(43)

PURP

1	2
2,91	3,41
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
3,35	2,95
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	3,15	3,78
	(27)	(23)
2	2,60	3,04
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	3,68	3,20
	(25)	(25)
2	3,00	2,63
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	2,95	2,88
	(22)	(25)
2	3,67	3,05
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	3,25	4,08
	(12)	(13)
2	2,60	3,29
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	3,07	3,40
	(15)	(10)
2	2,60	2,67
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS5
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	18,428	3	6,143	1,775	,158
SOURCE	10,051	1	10,051	2,904	,092
PURP	5,780	1	5,780	1,670	,200
PRELOIN	3,134	1	3,134	,906	,344
2-Way Interactions	1,967	3	,656	,189	,903
SOURCE PURP	,226	1	,226	,065	,799
SOURCE PRELOIN	,083	1	,083	,024	,877
PURP PRELOIN	1,725	1	1,725	,498	,482
3-Way Interactions	,022	1	,022	,006	,936
SOURCE PURP PRELOIN	,022	1	,022	,006	,936
Explained	20,417	7	2,917	,843	,555
Residual	294,164	85	3,461		

Total	314,581	92	3,419

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS6
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

5,04
(93)

SOURCE

1	2
4,66	5,49
(50)	(43)

PURP

1	2
4,96	5,13
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
5,06	5,02
(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,37	5,00
	(27)	(23)
2	5,75	5,26
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	4,80	4,52
	(25)	(25)
2	5,33	5,68
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	5,14	4,80
	(22)	(25)
2	5,00	5,32
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,50	5,08

	(12)	(13)
2	5,90	4,93
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,27	4,90
	(15)	(10)
2	5,60	5,78
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS6
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	16,165	3	5,388	2,067	,111
SOURCE	15,462	1	15,462	5,932	,017
PURP	,299	1	,299	,115	,736
PRELOIN	,012	1	,012	,005	,946
2-Way Interactions	10,439	3	3,480	1,335	,268
SOURCE PURP	6,094	1	6,094	2,338	,130
SOURCE PRELOIN	1,259	1	1,259	,483	,489
PURP PRELOIN	1,779	1	1,779	,683	,411
3-Way Interactions	1,683	1	1,683	,646	,424
SOURCE PURP PRELOIN	1,683	1	1,683	,646	,424
Explained	28,287	7	4,041	1,550	,162
Residual	221,541	85	2,606		
Total	249,828	92	2,716		

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS7
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

5,18
(93)

SOURCE	
1	2
5,02	5,37
(50)	(43)

PURP	
1	2
5,36	5,00

```
(    47)  (    46)


PRELOIN
        1          2

     5,14       5,23
(    49)  (    44)



          PURP
                  1          2
SOURCE
        1       5,07       4,96
           (    27)  (    23)

        2       5,75       5,04
           (    20)  (    23)




          PRELOIN
                  1          2
SOURCE
        1       5,24       4,80
           (    25)  (    25)

        2       5,04       5,79
           (    24)  (    19)



          PRELOIN
                  1          2
PURP
        1       5,64       5,12
           (    22)  (    25)

        2       4,74       5,37
           (    27)  (    19)


PRELOIN  = 1

          PURP
                  1          2
SOURCE
        1       5,92       4,62
           (    12)  (    13)

        2       5,30       4,86
           (    10)  (    14)


PRELOIN  = 2

          PURP
                  1          2
SOURCE
        1       4,40       5,40
           (    15)  (    10)

        2       6,20       5,33
           (    10)  (     9)



          * * *  A N A L Y S I S   O F   V A R I A N C E  * * *

               CAUS7
            by SOURCE
               PURP
               PRELOIN

                .
               EXPERIMENTAL sums of squares
               Covariates entered FIRST
```

Source of Variation			Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects			6,469	3	2,156	,685	,563
SOURCE			3,387	1	3,387	1,077	,302
PURP			3,347	1	3,347	1,064	,305
PRELOIN			,085	1	,085	,027	,870
2-Way Interactions			15,549	3	5,183	1,647	,185
SOURCE	PURP		,978	1	,978	,311	,579
SOURCE	PRELOIN		6,484	1	6,484	2,061	,155
PURP	PRELOIN		6,202	1	6,202	1,971	,164
3-Way Interactions			10,467	1	10,467	3,327	,072
SOURCE	PURP	PRELOIN	10,467	1	10,467	3,327	,072
Explained			32,485	7	4,641	1,475	,187
Residual			267,408	85	3,146		
Total			299,892	92	3,260		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

4,39
(93)

SOURCE

1	2
4,32	4,47
(50)	(43)

PURP

1	2
4,68	4,09
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
4,20	4,59
(49)	(44)

	PURP 1	PURP 2
SOURCE 1	4,70	3,87
	(27)	(23)
SOURCE 2	4,65	4,30
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE 1	4,32	4,32
	(25)	(25)
SOURCE 2	4,08	4,95
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	4,73	4,64
	(22)	(25)
2	3,78	4,53
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,92	3,77
	(12)	(13)
2	4,50	3,79
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,53	4,00
	(15)	(10)
2	4,80	5,11
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	11,531	3	3,844	,954	,418
SOURCE	,983	1	,983	,244	,623
PURP	7,411	1	7,411	1,840	,179
PRELOIN	2,496	1	2,496	,620	,433
2-Way Interactions	9,991	3	3,330	,827	,483
SOURCE PURP	2,215	1	2,215	,550	,460
SOURCE PRELOIN	4,429	1	4,429	1,100	,297
PURP PRELOIN	3,664	1	3,664	,910	,343
3-Way Interactions	,238	1	,238	,059	,808
SOURCE PURP PRELOIN	,238	1	,238	,059	,808
Explained	21,761	7	3,109	,772	,612
Residual	342,304	85	4,027		
Total	364,065	92	3,957		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL2
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

3,88
(93)

SOURCE

1	2
3,86	3,91
(50)	(43)

PURP

1	2
4,02	3,74
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
3,78	4,00
(49)	(44)

	PURP 1	2
SOURCE		
1	4,41	3,22
	(27)	(23)
2	3,50	4,26
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	3,52	4,20
	(25)	(25)
2	4,04	3,74
	(24)	(19)

	PRELOIN 1	2
PURP		
1	4,05	4,00
	(22)	(25)
2	3,56	4,00
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP 1	2
SOURCE		
1	4,50	2,62
	(12)	(13)
2	3,50	4,43
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP 1	2
SOURCE		
1	4,33	4,00

	(15)	(10)	
2	3,50	4,00	
	(10)	(9)	

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL2
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,848	3	,949	,223	,880
SOURCE	,140	1	,140	,033	,856
PURP	1,596	1	1,596	,375	,542
PRELOIN	,889	1	,889	,209	,649
2-Way Interactions	27,487	3	9,162	2,152	,100
SOURCE PURP	20,173	1	20,173	4,739	,032
SOURCE PRELOIN	3,700	1	3,700	,869	,354
PURP PRELOIN	2,316	1	2,316	,544	,463
3-Way Interactions	5,525	1	5,525	1,298	,258
SOURCE PURP PRELOIN	5,525	1	5,525	1,298	,258
Explained	35,860	7	5,123	1,203	,310
Residual	361,839	85	4,257		
Total	397,699	92	4,323		

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL3
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

4,73
(93)

SOURCE

1	2
4,64	4,84
(50)	(43)

PURP

1	2
5,15	4,30
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
4,69	4,77
(49)	(44)

PURP

		1	2
SOURCE			
	1	5,19	4,00
		(27)	(23)
	2	5,10	4,61
		(20)	(23)

PRELOIN

		1	2
SOURCE			
	1	4,88	4,40
		(25)	(25)
	2	4,50	5,26
		(24)	(19)

PRELOIN

		1	2
PURP			
	1	5,64	4,72
		(22)	(25)
	2	3,93	4,84
		(27)	(19)

PRELOIN = 1

PURP

		1	2
SOURCE			
	1	6,00	3,85
		(12)	(13)
	2	5,20	4,00
		(10)	(14)

PRELOIN = 2

PURP

		1	2
SOURCE			
	1	4,53	4,20
		(15)	(10)
	2	5,00	5,56
		(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL3
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	18,162	3	6,054	1,450	,234
SOURCE	1,568	1	1,568	,376	,542
PURP	17,073	1	17,073	4,090	,046
PRELOIN	,002	1	,002	,000	,983
2-Way Interactions	31,264	3	10,421	2,496	,065
SOURCE PURP	4,829	1	4,829	1,157	,285
SOURCE PRELOIN	8,596	1	8,596	2,059	,155
PURP PRELOIN	18,188	1	18,188	4,357	,040

3-Way Interactions			,006	1	,006	,001 ,970
SOURCE	PURP	PRELOIN	,006	1	,006	,001 ,970
Explained			49,432	7	7,062	1,692 ,122
Residual			354,848	85	4,175	
Total			404,280	92	4,394	

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL4
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

4,70
(93)

SOURCE

1	2
4,76	4,63
(50)	(43)

PURP

1	2
4,89	4,50
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
4,57	4,84
(49)	(44)

	PURP 1	PURP 2
SOURCE 1	5,07	4,39
	(27)	(23)
SOURCE 2	4,65	4,61
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE 1	4,44	5,08
	(25)	(25)
SOURCE 2	4,71	4,53
	(24)	(19)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
PURP 1	4,77	5,00
	(22)	(25)
PURP 2	4,41	4,63
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	4,67	4,23
	(12)	(13)
2	4,90	4,57
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	5,40	4,60
	(15)	(10)
2	4,40	4,67
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL4
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,962	3	1,654	,489	,691
SOURCE	,195	1	,195	,058	,811
PURP	2,964	1	2,964	,876	,352
PRELOIN	1,115	1	1,115	,329	,567
2-Way Interactions	5,608	3	1,869	,552	,648
SOURCE PURP	1,749	1	1,749	,517	,474
SOURCE PRELOIN	3,258	1	3,258	,962	,329
PURP PRELOIN	,034	1	,034	,010	,920
3-Way Interactions	1,297	1	1,297	,383	,538
SOURCE PURP PRELOIN	1,297	1	1,297	,383	,538
Explained	11,867	7	1,695	,501	,831
Residual	287,703	85	3,385		
Total	299,570	92	3,256		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

3,11
(93)

SOURCE

1	2
3,14	3,07

(50) (43)

PURP

1	2
2,79	3,43
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
3,16	3,05
(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,78	3,57
	(27)	(23)
2	2,80	3,30
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	3,00	3,28
	(25)	(25)
2	3,33	2,74
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	2,55	3,00
	(22)	(25)
2	3,67	3,11
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,17	3,77
	(12)	(13)
2	3,00	3,57
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	3,27	3,30
	(15)	(10)
2	2,60	2,89
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL1
by SOURCE
PURP

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	10,127	3	3,376	,926	,432
SOURCE	,340	1	,340	,093	,761
PURP	9,667	1	9,667	2,653	,107
PRELOIN	,051	1	,051	,014	,906
2-Way Interactions	10,739	3	3,580	,982	,405
SOURCE PURP	1,045	1	1,045	,287	,594
SOURCE PRELOIN	4,222	1	4,222	1,159	,285
PURP PRELOIN	5,407	1	5,407	1,484	,227
3-Way Interactions	2,334	1	2,334	,640	,426
SOURCE PURP PRELOIN	2,334	1	2,334	,640	,426
Explained	23,200	7	3,314	,910	,503
Residual	309,725	85	3,644		
Total	332,925	92	3,619		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL2
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

3,74
(93)

SOURCE

1	2
3,52	4,00
(50)	(43)

PURP

1	2
3,77	3,72
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
3,39	4,14
(49)	(44)

	PURP 1	PURP 2
SOURCE 1	3,44	3,61
	(27)	(23)
SOURCE 2	4,20	3,83
	(20)	(23)

PRELOIN

1	2

SOURCE		
1	3,28	3,76
	(25)	(25)
2	3,50	4,63
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	3,23	4,24
	(22)	(25)
2	3,52	4,00
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,75	3,77
	(12)	(13)
2	3,80	3,29
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	4,00	3,40
	(15)	(10)
2	4,60	4,67
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL2
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	19,350	3	6,450	1,443	,236
SOURCE	6,320	1	6,320	1,414	,238
PURP	,001	1	,001	,000	,991
PRELOIN	13,858	1	13,858	3,101	,082
2-Way Interactions	5,818	3	1,939	,434	,729
SOURCE PURP	1,443	1	1,443	,323	,571
SOURCE PRELOIN	2,277	1	2,277	,510	,477
PURP PRELOIN	2,079	1	2,079	,465	,497
3-Way Interactions	6,823	1	6,823	1,527	,220
SOURCE PURP PRELOIN	6,823	1	6,823	1,527	,220
Explained	31,992	7	4,570	1,023	,421
Residual	379,815	85	4,468		
Total	411,806	92	4,476		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL3
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

1,81
(93)

SOURCE

1	2
1,82	1,79
(50)	(43)

PURP

1	2
1,79	1,83
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
1,78	1,84
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	1,96	1,65
	(27)	(23)
2	1,55	2,00
	(20)	(23)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	1,52	2,12
	(25)	(25)
2	2,04	1,47
	(24)	(19)

PURP	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	1,36	2,16
	(22)	(25)
2	2,11	1,42
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	1,33	1,69
	(12)	(13)
2	1,40	2,50
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,47	1,60
	(15)	(10)
2	1,70	1,22
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL3
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,170	3	,057	,034	,992
SOURCE	,019	1	,019	,011	,915
PURP	,055	1	,055	,033	,856
PRELOIN	,110	1	,110	,066	,799
2-Way Interactions	21,047	3	7,016	4,167	,008
SOURCE PURP	1,881	1	1,881	1,117	,294
SOURCE PRELOIN	5,719	1	5,719	3,396	,069
PURP PRELOIN	10,928	1	10,928	6,490	,013
3-Way Interactions	,175	1	,175	,104	,748
SOURCE PURP PRELOIN	,175	1	,175	,104	,748
Explained	21,391	7	3,056	1,815	,095
Residual	143,125	85	1,684		
Total	164,516	92	1,788		

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL4
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

3,33
(93)

SOURCE

1	2
3,20	3,49
(50)	(43)

PURP

1	2
3,17	3,50
(47)	(46)

PRELOIN

1	2

	3,18	3,50
	(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,93	3,52
	(27)	(23)
2	3,50	3,48
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	2,96	3,44
	(25)	(25)
2	3,42	3,58
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	2,77	3,52
	(22)	(25)
2	3,52	3,47
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	2,42	3,46
	(12)	(13)
2	3,20	3,57
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	3,33	3,60
	(15)	(10)
2	3,80	3,33
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL4
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,349	3	2,450	,717	,545
SOURCE	1,846	1	1,846	,540	,464
PURP	2,846	1	2,846	,833	,364

PRELOIN			3,204	1	3,204	,937	,336
2-Way Interactions			6,804	3	2,268	,664	,577
SOURCE	PURP		2,786	1	2,786	,815	,369
SOURCE	PRELOIN		,676	1	,676	,198	,658
PURP	PRELOIN		3,684	1	3,684	1,078	,302
3-Way Interactions			,005	1	,005	,001	,969
SOURCE	PURP	PRELOIN	,005	1	,005	,001	,969
Explained			14,157	7	2,022	,592	,761
Residual			290,509	85	3,418		
Total			304,667	92	3,312		

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
CAUS1	1,00000	*	1	2,48137	35,4	35,4
CAUS2	1,00000	*	2	1,15007	16,4	51,9
CAUS3	1,00000	*	3	1,02806	14,7	66,6
CAUS4	1,00000	*	4	,76593	10,9	77,5
CAUS5	1,00000	*	5	,64424	9,2	86,7
CAUS6	1,00000	*	6	,48720	7,0	93,7
CAUS7	1,00000	*	7	,44313	6,3	100,0

PC extracted 3 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
CAUS4	,72452	-,29541	,13015
CAUS1	,71384	-,12926	,32000
CAUS2	,66143	,38537	-,19300
CAUS3	-,62682	-,18680	,47893
CAUS7	-,59765	,34533	,40595
CAUS6	,04736	,83891	-,04041
CAUS5	,50699	,19916	,68969

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
CAUS1	,62868	*	1	2,48137	35,4	35,4

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
CAUS2	,62325	*	2	1,15007	16,4	51,9
CAUS3	,65718	*	3	1,02806	14,7	66,6
CAUS4	,62914	*				
CAUS5	,77238	*				
CAUS6	,70765	*				
CAUS7	,64124	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 5 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
CAUS3	,78082	-,06493	-,20804

CAUS7	,72341	-,11155	,32476
CAUS2	-,60841	,29464	,40777
CAUS5	,09648	,84625	,21665
CAUS1	-,31380	,72060	-,10461
CAUS4	-,45396	,59158	-,27035
CAUS6	-,04114	-,01749	,84003

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Factor 1	-,73756	,67441	,03429
Factor 2	,02509	-,02337	,99941
Factor 3	,67482	,73798	,00031

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

3 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_3	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_3	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_3	REGR factor score 3 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_3 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
-,01	,01
(50)	(43)

PURP

1	2
-,02	,02
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
,00	,00
(49)	(44)

PURP

1 2

SOURCE		
1	-,02	,01
	(27)	(23)
2	-,02	,04
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	,05	-,07
	(25)	(25)
2	-,05	,09
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	,06	-,10
	(22)	(25)
2	-,06	,14
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,22	-,11
	(12)	(13)
2	-,12	,00
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,22	,16
	(15)	(10)
2	,08	,11
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_3 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,060	3	,020	,019	,996
SOURCE	,007	1	,007	,007	,935
PURP	,050	1	,050	,047	,828
PRELOIN	,003	1	,003	,002	,961
2-Way Interactions	1,076	3	,359	,339	,797
SOURCE PURP	,032	1	,032	,030	,862
SOURCE PRELOIN	,327	1	,327	,309	,580
PURP PRELOIN	,679	1	,679	,642	,425

3-Way Interactions			,919	1	,919	,869 ,354
SOURCE	PURP	PRELOIN	,919	1	,919	,869 ,354
Explained			2,055	7	,294	,277 ,961
Residual			89,945	85	1,058	
Total			92,000	92	1,000	

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_3 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
,28	-,33
(50)	(43)

PURP

1	2
-,13	,13
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
,13	-,14
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	,13	,46
	(27)	(23)
2	-,49	-,19
	(20)	(23)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	,38	,19
	(25)	(25)
2	-,13	-,58
	(24)	(19)

PURP	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,06	-,20
	(22)	(25)

2	,28	-,08
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,13	,61
	(12)	(13)
2	-,29	-,02
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,13	,26
	(15)	(10)
2	-,69	-,45
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_3 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	12,768	3	4,256	4,609	,005
SOURCE	9,723	1	9,723	10,531	,002
PURP	1,815	1	1,815	1,966	,165
PRELOIN	1,775	1	1,775	1,922	,169
2-Way Interactions	,601	3	,200	,217	,884
SOURCE PURP	,018	1	,018	,020	,888
SOURCE PRELOIN	,336	1	,336	,364	,548
PURP PRELOIN	,226	1	,226	,244	,622
3-Way Interactions	,148	1	,148	,160	,690
SOURCE PURP PRELOIN	,148	1	,148	,160	,690
Explained	13,517	7	1,931	2,091	,053
Residual	78,483	85	,923		
Total	92,000	92	1,000		

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_3 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00

(93)

SOURCE

1	2
-,22	,26
(50)	(43)

PURP

1	2
,02	-,02
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
,01	-,01
(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,36	-,06
	(27)	(23)
2	,52	,03
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	-,07	-,37
	(25)	(25)
2	,09	,47
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	,14	-,09
	(22)	(25)
2	-,10	,10
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,08	-,07
	(12)	(13)
2	,40	-,13
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,58	-,05
	(15)	(10)
2	,65	,26
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_3 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,425	3	1,808	1,918	,133
SOURCE	5,383	1	5,383	5,708	,019
PURP	,121	1	,121	,129	,721
PRELOIN	,000	1	,000	,000	,988
2-Way Interactions	6,212	3	2,071	2,196	,094
SOURCE PURP	2,853	1	2,853	3,025	,086
SOURCE PRELOIN	1,792	1	1,792	1,901	,172
PURP PRELOIN	,671	1	,671	,712	,401
3-Way Interactions	,202	1	,202	,214	,645
SOURCE PURP PRELOIN	,202	1	,202	,214	,645
Explained	11,839	7	1,691	1,793	,099
Residual	80,161	85	,943		
Total	92,000	92	1,000		

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

\- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
IMAG1	1,00000	*	1	6,05204	25,2	25,2
IMAG10	1,00000	*	2	3,12916	13,0	38,3
IMAG11	1,00000	*	3	2,10498	8,8	47,0
IMAG12	1,00000	*	4	1,55192	6,5	53,5
IMAG13	1,00000	*	5	1,25024	5,2	58,7
IMAG14	1,00000	*	6	1,08054	4,5	63,2
IMAG15	1,00000	*	7	1,00169	4,2	67,4
IMAG16	1,00000	*	8	,96880	4,0	71,4
IMAG17	1,00000	*	9	,88136	3,7	75,1
IMAG18	1,00000	*	10	,71407	3,0	78,1
IMAG19	1,00000	*	11	,70077	2,9	81,0
IMAG2	1,00000	*	12	,64100	2,7	83,7
IMAG20	1,00000	*	13	,56269	2,3	86,0
IMAG21	1,00000	*	14	,51915	2,2	88,2
IMAG22	1,00000	*	15	,47807	2,0	90,2

IMAG23	1,00000	*	16	,42582	1,8	91,9
IMAG24	1,00000	*	17	,35841	1,5	93,4
IMAG3	1,00000	*	18	,33560	1,4	94,8
IMAG4	1,00000	*	19	,28965	1,2	96,0
IMAG5	1,00000	*	20	,24412	1,0	97,0
IMAG6	1,00000	*	21	,20761	,9	97,9
IMAG7	1,00000	*	22	,18876	,8	98,7
IMAG8	1,00000	*	23	,18023	,8	99,4
IMAG9	1,00000	*	24	,13331	,6	100,0

PC extracted 7 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IMAG16	-,80597	-,11982	,09850	,11295	-,06902
IMAG24	,78314	,10863	,03648	,10971	-,12276

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IMAG9	,77030	,13379	,10902	,23210	-,07977
IMAG15	,75535	,27368	-,05673	,19203	,07688
IMAG12	,73260	-,03697	,28287	,07451	,02970
IMAG18	,71846	-,21124	,22306	,06503	,13296
IMAG7	,60962	,10862	,20556	-,37085	,29439
IMAG2	-,56579	-,25514	-,15751	-,24708	,27635
IMAG6	-,43982	,24209	,41898	,10501	-,42783
IMAG5	,43785	-,26736	,40926	,09313	,23393
IMAG22	-,43654	-,03638	,03875	,40617	-,06759
IMAG17	,09255	,64036	-,12361	-,30550	,01920
IMAG20	-,19536	-,62655	,16444	-,18098	-,13111
IMAG13	-,30946	,61175	,21554	,14059	,45596
IMAG14	-,27560	,60960	-,17791	-,23270	,13110
IMAG8	-,40382	,60713	,35922	,03645	,19827
IMAG11	,09556	-,59880	,04255	,17426	,01785
IMAG1	-,25858	-,46678	,26038	,18890	,40937
IMAG23	,42556	,22012	,59211	-,07854	-,09042
IMAG19	-,56369	,19116	,58098	-,06186	-,07367
IMAG3	-,08534	,20776	-,52989	,36145	,00373
IMAG21	-,43616	-,11141	,48042	-,21773	-,19837
IMAG10	-,38689	-,03285	,11263	,55845	,41203
IMAG4	,03555	,34748	,07731	,52541	-,34873

	Factor 6	Factor 7
IMAG16	-,00782	-,10644
IMAG24	,08892	,03774
IMAG9	,12248	,21056
IMAG15	,15498	-,01544
IMAG12	-,16891	-,09499
IMAG18	-,33586	-,11069
IMAG7	,14588	-,06830
IMAG2	-,04791	-,23346
IMAG6	,01977	-,00232
IMAG5	,27607	-,22577
IMAG22	-,22644	,11912
IMAG17	,16308	-,25258
IMAG20	,44363	,24835
IMAG13	,10753	,15598
IMAG14	,35283	,01024
IMAG8	-,22533	,18984
IMAG11	,17368	,05370

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6	Factor 7
IMAG1	,01948	,03083
IMAG23	-,02172	,35801
IMAG19	-,18894	-,08496
IMAG3	,13970	,44353
IMAG21	,35906	,09150
IMAG10	,22635	-,10507
IMAG4	,25327	-,50739

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IMAG1	,55715	*	1	6,05204	25,2	25,2
IMAG10	,70736	*	2	3,12916	13,0	38,3
IMAG11	,43323	*	3	2,10498	8,8	47,0
IMAG12	,66207	*	4	1,55192	6,5	53,5
IMAG13	,78002	*	5	1,25024	5,2	58,7
IMAG14	,67514	*	6	1,08054	4,5	63,2
IMAG15	,71572	*	7	1,00169	4,2	67,4
IMAG16	,70257	*				
IMAG17	,61799	*				
IMAG18	,75753	*				
IMAG19	,74400	*				
IMAG2	,60425	*				
IMAG20	,76620	*				
IMAG21	,65751	*				
IMAG22	,42840	*				
IMAG23	,72314	*				
IMAG24	,66288	*				
IMAG3	,67812	*				
IMAG4	,84724	*				
IMAG5	,62127	*				
IMAG6	,62206	*				
IMAG7	,67583	*				
IMAG8	,78817	*				
IMAG9	,74271	*				

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 16 iterations

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
IMAG9	,84218	-,15686	-,05316	-,02226	-,04254
IMAG24	,74261	-,24346	-,02010	,10103	-,08974
IMAG2	-,73231	-,08086	,02368	,13440	,03447
IMAG15	,72765	-,30888	,16409	,05206	-,20606
IMAG23	,67565	,41297	,02042	,16748	,14109
IMAG16	-,67241	,36224	-,09507	-,13393	,17394
IMAG12	,63944	-,08113	-,21006	,38818	-,22063
IMAG18	,53090	-,15325	-,37551	,43211	-,32850
IMAG19	-,31421	,76807	,05417	,18950	,07341
IMAG8	-,06083	,70980	,37849	-,11588	-,20859
IMAG6	-,12685	,66151	,04512	-,08363	,21771
IMAG14	-,14226	,05185	,78128	-,17746	,07736

IMAG17	,06886	-,01831	,72630	,12150	-,15474
IMAG13	,01392	,40360	,53687	-,15014	-,12201
IMAG11	,02323	-,26835	-,49020	,04946	,30013
IMAG3	,06835	-,19587	,12141	-,77554	-,06718
IMAG5	,38152	-,17369	-,17153	,51712	,18792
IMAG7	,48203	-,22119	,27121	,50481	,01088
IMAG22	-,25583	,33501	-,26959	-,33959	-,11178
IMAG20	-,15857	-,11511	-,31263	,02639	,77964
IMAG21	-,20651	,40487	,04926	,13087	,65518
IMAG10	-,20748	,07530	-,05234	-,13156	,01227
IMAG1	-,23058	,03690	-,37513	,14612	,15488
IMAG4	,15171	,10010	,12947	-,01609	-,09428

	Factor 6	Factor 7
IMAG9	-,02473	,05567
IMAG24	-,14855	,10681

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 6	Factor 7
IMAG2	,13776	-,15045
IMAG15	,04009	,13089
IMAG23	-,06732	-,20781
IMAG16	,18511	,16652
IMAG12	-,05585	-,00170
IMAG18	-,03726	-,12314
IMAG19	,09263	,05033
IMAG8	,23905	-,15271
IMAG6	-,08333	,32405
IMAG14	,06260	,02040
IMAG17	-,16823	,13564
IMAG13	,52850	-,10935
IMAG11	,16691	,00028
IMAG3	,11936	-,01116
IMAG5	,32361	,09316
IMAG7	-,00905	-,25686
IMAG22	,19387	,11243
IMAG20	,02575	-,14449
IMAG21	,03436	,03077
IMAG10	,76668	,22505
IMAG1	,53232	-,18221
IMAG4	,09791	,88245

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3	Factor 4	Factor 5
Factor 1	,82744	-,41168	-,08093	,26211	-,18521
Factor 2	,24303	,36705	,78918	-,19295	-,34672
Factor 3	,28573	,70118	-,15114	,51849	,28595
Factor 4	,22182	,06880	-,39185	-,42946	-,24183
Factor 5	-,07792	-,22805	,19828	,22026	-,26098
Factor 6	,13329	-,33075	,38204	-,05039	,74715
Factor 7	,31875	,19496	-,09474	-,62429	,28086

	Factor 6	Factor 7
Factor 1	-,18680	-,03767
Factor 2	-,03310	,15768
Factor 3	,23075	-,00447
Factor 4	,53422	,51401
Factor 5	,73831	-,49079
Factor 6	,28324	,29304
Factor 7	-,00642	-,61866

7 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label	
FAC1_4	REGR factor score 1 for analysis	1
FAC2_4	REGR factor score 2 for analysis	1
FAC3_4	REGR factor score 3 for analysis	1
FAC4_4	REGR factor score 4 for analysis	1
FAC5_4	REGR factor score 5 for analysis	1
FAC6_4	REGR factor score 6 for analysis	1
FAC7_4	REGR factor score 7 for analysis	1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_4 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
-,34	,40
(50)	(43)

PURP

1	2
-,01	,01
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
-,08	,09
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	-,44	-,23
	(27)	(23)
2	,57	,25
	(20)	(23)

PRELOIN

		1	2
SOURCE			
	1	-,29	-,39
		(25)	(25)
	2	,13	,73
		(24)	(19)

PRELOIN

		1	2
PURP			
	1	,01	-,03
		(22)	(25)
	2	-,16	,25
		(27)	(19)

PRELOIN = 1

PURP

		1	2
SOURCE			
	1	-,38	-,22
		(12)	(13)
	2	,47	-,11
		(10)	(14)

PRELOIN = 2

PURP

		1	2
SOURCE			
	1	-,49	-,24
		(15)	(10)
	2	,66	,80
		(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_4 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	13,682	3	4,561	5,311	,002
SOURCE	12,920	1	12,920	15,047	,000
PURP	,002	1	,002	,002	,961
PRELOIN	1,091	1	1,091	1,271	,263
2-Way Interactions	4,736	3	1,579	1,838	,146
SOURCE PURP	1,097	1	1,097	1,277	,262
SOURCE PRELOIN	2,129	1	2,129	2,480	,119
PURP PRELOIN	,817	1	,817	,952	,332
3-Way Interactions	,595	1	,595	,693	,407
SOURCE PURP PRELOIN	,595	1	,595	,693	,407
Explained	19,013	7	2,716	3,163	,005
Residual	72,987	85	,859		

Total 92,000 92 1,000

93 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_4 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
-,13	,15
(50)	(43)

PURP

1	2
-,09	,09
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
-,14	,15
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	-,26 (27)	,03 (23)
2	,13 (20)	,16 (23)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,26 (25)	,00 (25)
2	-,01 (24)	,35 (19)

PURP	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,29 (22)	,08 (25)
2	-,01 (27)	,24 (19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,56	,02
	(12)	(13)
2	,03	-,04
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,02	,03
	(15)	(10)
2	,24	,47
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_4 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,862	3	1,621	1,609	,193
SOURCE	1,782	1	1,782	1,769	,187
PURP	,959	1	,959	,952	,332
PRELOIN	2,468	1	2,468	2,450	,121
2-Way Interactions	,545	3	,182	,180	,910
SOURCE PURP	,384	1	,384	,381	,538
SOURCE PRELOIN	,040	1	,040	,039	,843
PURP PRELOIN	,115	1	,115	,114	,736
3-Way Interactions	,973	1	,973	,966	,329
SOURCE PURP PRELOIN	,973	1	,973	,966	,329
Explained	6,379	7	,911	,905	,507
Residual	85,621	85	1,007		
Total	92,000	92	1,000		

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_4 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE	
1	2

	,05	-,06
	(50)	(43)

PURP

	1	2
	,17	-,17
	(47)	(46)

PRELOIN

	1	2
	-,18	,20
	(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,29	-,23
	(27)	(23)
2	,01	-,11
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	-,14	,24
	(25)	(25)
2	-,23	,16
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	-,05	,36
	(22)	(25)
2	-,29	,00
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,07	-,34
	(12)	(13)
2	-,19	-,26
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,46	-,10
	(15)	(10)
2	,21	,11
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_4 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,638	3	1,879	1,871	,141
SOURCE	,090	1	,090	,090	,765
PURP	2,003	1	2,003	1,994	,162
PRELOIN	2,766	1	2,766	2,753	,101
2-Way Interactions	,946	3	,315	,314	,815
SOURCE PURP	,873	1	,873	,869	,354
SOURCE PRELOIN	,022	1	,022	,022	,884
PURP PRELOIN	,053	1	,053	,053	,819
3-Way Interactions	,022	1	,022	,022	,882
SOURCE PURP PRELOIN	,022	1	,022	,022	,882
Explained	6,606	7	,944	,939	,481
Residual	85,394	85	1,005		
Total	92,000	92	1,000		

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC4_4 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
-,03	,04
(50)	(43)

PURP

1	2
-,08	,08
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
-,02	,02
(49)	(44)

SOURCE	PURP 1	PURP 2
1	-,02	-,05
	(27)	(23)

2	-,16	,21
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	-,05	-,01
	(25)	(25)
2	,02	,06
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	-,13	-,03
	(22)	(25)
2	,08	,08
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,16	-,24
	(12)	(13)
2	-,49	,38
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,16	,21
	(15)	(10)
2	,16	-,06
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC4_4 REGR factor score 4 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,749	3	,250	,249	,862
SOURCE	,076	1	,076	,076	,783
PURP	,613	1	,613	,611	,437
PRELOIN	,074	1	,074	,074	,787
2-Way Interactions	,990	3	,330	,329	,805
SOURCE PURP	,934	1	,934	,930	,338
SOURCE PRELOIN	,016	1	,016	,016	,900
PURP PRELOIN	,039	1	,039	,039	,845
3-Way Interactions	4,909	1	4,909	4,889	,030

SOURCE	PURP	PRELOIN	4,909	1	4,909	4,889	,030
Explained			6,649	7	,950	,946	,476
Residual			85,351	85	1,004		
Total			92,000	92	1,000		

93 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC5_4 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
-,03	,03
(50)	(43)

PURP

1	2
,01	-,01
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
,13	-,15
(49)	(44)

	PURP 1	PURP 2
SOURCE 1	,05	-,12
	(27)	(23)
2	-,04	,10
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE 1	,12	-,18
	(25)	(25)
2	,15	-,11
	(24)	(19)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
PURP 1	,21	-,16
	(22)	(25)

```
        2       ,07       -,13
           (    27)  (    19)


PRELOIN  = 1

          PURP
                  1         2
SOURCE
        1       ,25       ,00
           (    12)  (    13)

        2       ,16       ,14
           (    10)  (    14)


PRELOIN  = 2

          PURP
                  1         2
SOURCE
        1      -,11      -,28
           (    15)  (    10)

        2      -,24       ,03
           (    10)  (     9)
```

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC5_4 REGR factor score 5 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,006	3	,669	,637	,593
SOURCE	,057	1	,057	,054	,816
PURP	,090	1	,090	,086	,770
PRELOIN	1,897	1	1,897	1,808	,182
2-Way Interactions	,765	3	,255	,243	,866
SOURCE PURP	,600	1	,600	,572	,452
SOURCE PRELOIN	,022	1	,022	,021	,884
PURP PRELOIN	,184	1	,184	,175	,677
3-Way Interactions	,051	1	,051	,048	,827
SOURCE PURP PRELOIN	,051	1	,051	,048	,827
Explained	2,822	7	,403	,384	,909
Residual	89,178	85	1,049		
Total	92,000	92	1,000		

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC6_4 REGR factor score 6 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
,27	-,32
(50)	(43)

PURP

1	2
-,15	,15
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
-,05	,06
(49)	(44)

	PURP 1	PURP 2
SOURCE		
1	,00	,59
	(27)	(23)
2	-,36	-,29
	(20)	(23)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE		
1	,20	,35
	(25)	(25)
2	-,32	-,32
	(24)	(19)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
PURP		
1	-,26	-,05
	(22)	(25)
2	,11	,21
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP 1	PURP 2
SOURCE		
1	-,16	,53
	(12)	(13)
2	-,38	-,27
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP 1	PURP 2
SOURCE		
1	,13	,67
	(15)	(10)

2	-,33	-,30
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC6_4 REGR factor score 6 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	11,295	3	3,765	4,063	,010
SOURCE	8,589	1	8,589	9,268	,003
PURP	3,050	1	3,050	3,291	,073
PRELOIN	,343	1	,343	,370	,545
2-Way Interactions	1,921	3	,640	,691	,560
SOURCE PURP	1,746	1	1,746	1,884	,174
SOURCE PRELOIN	,237	1	,237	,255	,615
PURP PRELOIN	,075	1	,075	,081	,777
3-Way Interactions	,007	1	,007	,007	,932
SOURCE PURP PRELOIN	,007	1	,007	,007	,932
Explained	13,223	7	1,889	2,038	,059
Residual	78,777	85	,927		
Total	92,000	92	1,000		

93 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC7_4 REGR factor score 7 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

Total Population

,00
(93)

SOURCE

1	2
-,07	,08
(50)	(43)

PURP

1	2
-,04	,04
(47)	(46)

PRELOIN

1	2
-,21	,24
(49)	(44)

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,20	,09
	(27)	(23)
2	,18	-,01
	(20)	(23)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	-,29	,16
	(25)	(25)
2	-,13	,33
	(24)	(19)

	PRELOIN	
	1	2
PURP		
1	-,18	,08
	(22)	(25)
2	-,24	,44
	(27)	(19)

PRELOIN = 1

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	-,48	-,12
	(12)	(13)
2	,18	-,35
	(10)	(14)

PRELOIN = 2

	PURP	
	1	2
SOURCE		
1	,03	,37
	(15)	(10)
2	,17	,52
	(10)	(9)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC7_4 REGR factor score 7 for analysis 1
by SOURCE
PURP
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,692	3	1,897	1,945	,128
SOURCE	,582	1	,582	,597	,442
PURP	,357	1	,357	,365	,547

PRELOIN			5,116	1	5,116	5,245	,024
2-Way Interactions			2,234	3	,745	,764	,518
SOURCE	PURP		1,275	1	1,275	1,307	,256
SOURCE	PRELOIN		,037	1	,037	,038	,847
PURP	PRELOIN		,867	1	,867	,889	,348
3-Way Interactions			1,166	1	1,166	1,195	,277
SOURCE	PURP	PRELOIN	1,166	1	1,166	1,195	,277
Explained			9,092	7	1,299	1,332	,246
Residual			82,908	85	,975		
Total			92,000	92	1,000		

93 *cases were processed.*
0 cases (,0 pct) were missing.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 9

ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ 6

Συμβολισμοί μεταβλητών:

SOURCE: Ταυτότητα της μειονοτικής πηγής, 1:Ελληνική Μειονότητα, 2: Αλβανική Μειονότητα.

PRINC: Τρόπος παρουσίασης της μειονοτικής οργανωτικής αρχής στα υποκείμενα. 1: "Κοινωνική ανεκτικότητα και ανθρωπιστική ευαισθησία"
2: "Αντίθεση στο πνεύμα συντηρητισμού και ξενοφοβίας".

PRELOIN: Ιδεολογική εγγύτητα των υποκειμένων προς την ξενόφιλη επιχειρηματολογία της μειονοτικής πηγής, 1: Ξενόφιλοι, 2: Ξενόφοβοι.

XENOF: Διαφορά μεταξύ των απαντήσεων στα ερωτήματα του pre-test με ξενόφιλο περιεχόμενο και των αντίστοιχων ερωτημάτων με ξενόφοβο περιεχόμενο. (Μεταβλητή για το χωρισμό των υποκειμένων σε ξενόφιλα και ξενόφοβα).

QDIR: Άμεση επιρροή

QNDIR: Έμμεση επιρροή.

QTOT: Συνολική επιρροή

PERCTOT: Αλλαγή, μεταξύ pre-test και post-test, στο ποσοστό των ξένων με νόμιμη άδεια παραμονής και εργασίας στην Ελλάδα (Δείκτης έμμεσης επιρροής).

CAUS1 ως CAUS7: Επτά προτάσεις, που απαρτίζουν το ερωτηματόλογιο αιτιότητας των μειονοτικών ιδεών

FAC1_1, FAC2_1: Μέσοι δείκτες των δυο παραγόντων, που αποδίδουν τον τύπο αιτιότητας, τον οποίο εγκαθιδρύουν τα υποκείμενα, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά της πηγής και το περιεχόμενο των ιδεών της.

STYL1: Ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL2: Επιτακτικό ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL3: Επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

STYL4: Ευκτικό πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός ομοιότητας στην έκφραση με τον τρόπο έκφρασης του μειονοτικού κειμένου).

QSTYL1: Ευκτικό/ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL2: Επιτακτικό ανθρωπιστικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL3: Επιτακτικό/πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

QSTYL4: Ευκτικό πολιτικό επιχείρημα του ερωτηματολογίου για το είδος διαπραγμάτευσης. (βαθμός αποδοχής του συγκεκριμένου επιχειρήματος, απο τα υποκείμενα).

IM1 ως IM24: Διπολικές κλίμακες ερωτηματολογίου εικόνας της πηγής (με τη σειρά εμφάνισης)

FAC1_3 ως FAC3_3: Μέσοι δείκτες των τριών παραγόντων, που αποδίδουν την εικόνα της πηγής.

* * * C E L L M E A N S * * *

QDIR
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

2,69
(80)

SOURCE

1	2
2,58	2,79
(40)	(40)

PRINC

1	2
2,65	2,72
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
2,59	2,78
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	2,22	3,03
	(22)	(18)
2	3,15	2,46
	(19)	(21)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,54	2,63
	(20)	(20)
2	2,64	2,93
	(20)	(20)

PRINC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,65	2,65
	(20)	(21)
2	2,54	2,92
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	1,97	2,93

	(8)	(12)
2	3,10	1,95
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

SOURCE	PRINC 1	2
1	2,36	3,25
	(14)	(6)
2	3,23	2,77
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QDIR
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	1,588	3	,529	,261	,853
SOURCE	,782	1	,782	,386	,536
PRINC	,083	1	,083	,041	,840
PRELOIN	,691	1	,691	,341	,561
2-Way Interactions	14,571	3	4,857	2,397	,075
SOURCE PRINC	14,044	1	14,044	6,931	,010
SOURCE PRELOIN	,049	1	,049	,024	,876
PRINC PRELOIN	,466	1	,466	,230	,633
3-Way Interactions	,649	1	,649	,321	,573
SOURCE PRINC PRELOIN	,649	1	,649	,321	,573
Explained	16,809	7	2,401	1,185	,322
Residual	145,878	72	2,026		
Total	162,687	79	2,059		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing

* * * C E L L M E A N S * * *

QNDIR
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

2,63
(80)

SOURCE 1	2
2,57	2,70
(40)	(40)

PRINC

1	2
2,49	2,78
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
2,54	2,73
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	2
1	2,27	2,94
	(22)	(18)
2	2,75	2,65
	(19)	(21)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	2,52	2,63
	(20)	(20)
2	2,56	2,83
	(20)	(20)

PRINC	PRELOIN 1	2
1	2,44	2,54
	(20)	(21)
2	2,64	2,93
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	2
1	1,86	2,96
	(8)	(12)
2	2,83	2,16
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

SOURCE	PRINC 1	2
1	2,51	2,90
	(14)	(6)
2	2,61	2,95
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QNDIR
by SOURCE
PRINC

PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,632	3	,877	,527	,665
SOURCE	,213	1	,213	,128	,721
PRINC	1,616	1	1,616	,971	,328
PRELOIN	,757	1	,757	,455	,502
2-Way Interactions	4,245	3	1,415	,850	,471
SOURCE PRINC	4,136	1	4,136	2,486	,119
SOURCE PRELOIN	,007	1	,007	,004	,950
PRINC PRELOIN	,137	1	,137	,082	,775
3-Way Interactions	3,438	1	3,438	2,066	,155
SOURCE PRINC PRELOIN	3,438	1	3,438	2,066	,155
Explained	10,315	7	1,474	,886	,522
Residual	119,803	72	1,664		
Total	130,118	79	1,647		

80 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

QTOT
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

2,66
(80)

SOURCE

1	2
2,58	2,74
(40)	(40)

PRINC

1	2
2,57	2,75
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
2,57	2,75
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	2,24	2,99
	(22)	(18)
2	2,95	2,55
	(19)	(21)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	-,25	,92
	(8)	(12)
2	1,08	-,38
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	-,29	1,33
	(14)	(6)
2	-,57	,08
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

PERCTOT
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,146	3	2,382	,386	,763
SOURCE	,626	1	,626	,101	,751
PRINC	2,646	1	2,646	,429	,515
PRELOIN	3,885	1	3,885	,630	,430
2-Way Interactions	24,688	3	8,229	1,334	,270
SOURCE PRINC	15,466	1	15,466	2,508	,118
SOURCE PRELOIN	3,076	1	3,076	,499	,482
PRINC PRELOIN	7,696	1	7,696	1,248	,268
3-Way Interactions	3,129	1	3,129	,507	,479
SOURCE PRINC PRELOIN	3,129	1	3,129	,507	,479
Explained	34,964	7	4,995	,810	,582
Residual	444,036	72	6,167		
Total	479,000	79	6,063		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

Number of valid observations (listwise) = 80,00

Variable	Mean	Std Dev	Valid N	Label
CAUS1	3,71	2,13	80	
CAUS2	4,00	2,09	80	
CAUS3	4,04	2,17	80	
CAUS4	2,45	1,65	80	
CAUS5	3,25	2,18	80	
CAUS6	4,78	1,88	80	
CAUS7	5,23	1,88	80	

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
CAUS1	1,00000	*	1	2,73855	39,1	39,1
CAUS2	1,00000	*	2	1,24707	17,8	56,9
CAUS3	1,00000	*	3	,95497	13,6	70,6
CAUS4	1,00000	*	4	,77280	11,0	81,6
CAUS5	1,00000	*	5	,56347	8,0	89,7
CAUS6	1,00000	*	6	,44168	6,3	96,0
CAUS7	1,00000	*	7	,28146	4,0	100,0

PC extracted 2 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2
CAUS4	,85299	-,03600
CAUS1	,82897	-,00352
CAUS5	,68697	,31402
CAUS7	-,63610	,43305
CAUS6	-,11174	,62445
CAUS2	,53429	,61833
CAUS3	-,38636	,43284

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
CAUS1	,68720	*	1	2,73855	39,1	39,1
CAUS2	,66780	*	2	1,24707	17,8	56,9

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
CAUS3	,33663	*				
CAUS4	,72888	*				
CAUS5	,57054	*				
CAUS6	,40242	*				

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	2,53	2,63
	(20)	(20)
2	2,60	2,88
	(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	2,55	2,60
	(20)	(21)
2	2,59	2,93
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	1,91	2,94
	(8)	(12)
2	2,97	2,05
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	2,43	3,07
	(14)	(6)
2	2,92	2,86
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QTOT
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	1,838	3	,613	,402	,752
SOURCE	,453	1	,453	,297	,587
PRINC	,608	1	,608	,399	,530
PRELOIN	,724	1	,724	,475	,493
2-Way Interactions	8,618	3	2,873	1,884	,140
SOURCE PRINC	8,356	1	8,356	5,481	,022
SOURCE PRELOIN	,005	1	,005	,003	,955
PRINC PRELOIN	,277	1	,277	,182	,671
3-Way Interactions	1,769	1	1,769	1,160	,285
SOURCE PRINC PRELOIN	1,769	1	1,769	1,160	,285
Explained	12,225	7	1,746	1,146	,345

Residual	109,758	72	1,524
Total	121,983	79	1,544

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

PERCTOT
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

,25
(80)

SOURCE

1	2
,33	,18
(40)	(40)

PRINC

1	2
,07	,44
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
,48	,03
(40)	(40)

	PRINC 1	2
SOURCE		
1	-,27	1,06
	(22)	(18)
2	,47	-,10
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	,45	,20
	(20)	(20)
2	,50	-,15
	(20)	(20)

	PRELOIN 1	2
PRINC		
1	,55	-,38
	(20)	(21)
2	,40	,47
	(20)	(19)

CAUS7 ,59215 *

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 3 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2
CAUS2	,76584	,28512
CAUS5	,75333	-,05512
CAUS4	,73052	-,44184
CAUS1	,72509	-,40181
CAUS7	-,34939	,68562
CAUS6	,20239	,60121
CAUS3	-,13054	,56532

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2
Factor 1	,87672	-,48099
Factor 2	,48099	,87672

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

2 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_1	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_1	REGR factor score 2 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_1 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

,00
(80)

SOURCE

1	2
,14	-,14
(40)	(40)

PRINC

1	2
-,03	,03
(41)	(39)

PRELOIN

	1	2
	-,08	,08
	(40)	(40)

PRINC

SOURCE	1	2
1	,10	,20
	(22)	(18)
2	-,18	-,12
	(19)	(21)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	,03	,26
	(20)	(20)
2	-,20	-,09
	(20)	(20)

PRELOIN

PRINC	1	2
1	-,02	-,04
	(20)	(21)
2	-,15	,22
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

PRINC

SOURCE	1	2
1	-,05	,09
	(8)	(12)
2	,01	-,51
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

PRINC

SOURCE	1	2
1	,19	,42
	(14)	(6)
2	-,49	,13
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_1 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	2,356	3	,785	,771	,514
SOURCE	1,727	1	1,727	1,695	,197
PRINC	,140	1	,140	,138	,712
PRELOIN	,566	1	,566	,556	,458
2-Way Interactions	2,053	3	,684	,671	,572
SOURCE PRINC	,123	1	,123	,121	,729
SOURCE PRELOIN	,258	1	,258	,253	,617
PRINC PRELOIN	1,803	1	1,803	1,769	,188
3-Way Interactions	1,223	1	1,223	1,201	,277
SOURCE PRINC PRELOIN	1,223	1	1,223	1,201	,277
Explained	5,633	7	,805	,790	,598
Residual	73,367	72	1,019		
Total	79,000	79	1,000		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_1 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

,00
(80)

SOURCE

1	2
-,08	,08
(40)	(40)

PRINC

1	2
-,02	,02
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
,03	-,03
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	-,01	-,17
	(22)	(18)
2	-,03	,18
	(19)	(21)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	-,09	-,07
	(20)	(20)

	2	,15	,01
		(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	,03	-,06
	(20)	(21)
2	,04	,00
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	,05	-,18
	(8)	(12)
2	,02	,36
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	-,04	-,15
	(14)	(6)
2	-,12	,07
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_1 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	,612	3	,204	,190	,903
SOURCE	,501	1	,501	,467	,497
PRINC	,013	1	,013	,012	,914
PRELOIN	,083	1	,083	,077	,782
2-Way Interactions	1,091	3	,364	,339	,797
SOURCE PRINC	,913	1	,913	,852	,359
SOURCE PRELOIN	,149	1	,149	,139	,710
PRINC PRELOIN	,002	1	,002	,002	,969
3-Way Interactions	,090	1	,090	,084	,773
SOURCE PRINC PRELOIN	,090	1	,090	,084	,773
Explained	1,793	7	,256	,239	,974
Residual	77,207	72	1,072		
Total	79,000	79	1,000		

80 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

3,71
(80)

SOURCE

1	2
4,22	3,20
(40)	(40)

PRINC

1	2
3,83	3,59
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
3,70	3,73
(40)	(40)

PRINC

SOURCE	1	2
1	4,00	4,50
	(22)	(18)
2	3,63	2,81
	(19)	(21)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	4,25	4,20
	(20)	(20)
2	3,15	3,25
	(20)	(20)

PRELOIN

PRINC	1	2
1	3,70	3,95
	(20)	(21)
2	3,70	3,47
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

PRINC

SOURCE	1	2
1	3,88	4,50

	(8)	(12)	
2	3,58	2,50	
	(12)	(8)	

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	4,07	4,50
	(14)	(6)
2	3,71	3,00
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	21,553	3	7,184	1,584	,201
SOURCE	20,399	1	20,399	4,496	,037
PRINC	,528	1	,528	,116	,734
PRELOIN	,009	1	,009	,002	,965
2-Way Interactions	9,820	3	3,273	,722	,542
SOURCE PRINC	9,491	1	9,491	2,092	,152
SOURCE PRELOIN	,198	1	,198	,044	,835
PRINC PRELOIN	,039	1	,039	,009	,926
3-Way Interactions	,366	1	,366	,081	,777
SOURCE PRINC PRELOIN	,366	1	,366	,081	,777
Explained	31,739	7	4,534	,999	,439
Residual	326,649	72	4,537		
Total	358,387	79	4,537		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS2
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,00
(80)

SOURCE		
1	2	
4,08	3,93	
(40)	(40)	

PRINC

	1	2
	3,98	4,03
	(41)	(39)

PRELOIN

	1	2
	3,70	4,30
	(40)	(40)

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	4,18	3,94
	(22)	(18)
2	3,74	4,10
	(19)	(21)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	3,80	4,35
	(20)	(20)
2	3,60	4,25
	(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	3,95	4,00
	(20)	(21)
2	3,45	4,63
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	3,75	3,83
	(8)	(12)
2	4,08	2,88
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	4,43	4,17
	(14)	(6)
2	3,14	4,85
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS2
by SOURCE
PRINC

PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,767	3	2,589	,590	,623
SOURCE	,482	1	,482	,110	,741
PRINC	,117	1	,117	,027	,871
PRELOIN	7,242	1	7,242	1,651	,203
2-Way Interactions	8,334	3	2,778	,633	,596
SOURCE PRINC	,310	1	,310	,071	,791
SOURCE PRELOIN	,009	1	,009	,002	,963
PRINC PRELOIN	7,940	1	7,940	1,811	,183
3-Way Interactions	12,129	1	12,129	2,766	,101
SOURCE PRINC PRELOIN	12,129	1	12,129	2,766	,101
Explained	28,230	7	4,033	,920	,497
Residual	315,770	72	4,386		
Total	344,000	79	4,354		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS3
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,04
(80)

SOURCE

1	2
4,15	3,93
(40)	(40)

PRINC

1	2
4,17	3,90
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
4,18	3,90
(40)	(40)

	PRINC 1	PRINC 2
SOURCE 1	4,36	3,89
	(22)	(18)
SOURCE 2	3,95	3,90
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE		
1	4,40 (20)	3,90 (20)
2	3,95 (20)	3,90 (20)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
PRINC		
1	4,15 (20)	4,19 (21)
2	4,20 (20)	3,58 (19)

PRELOIN = 1

	PRINC 1	PRINC 2
SOURCE		
1	4,63 (8)	4,25 (12)
2	3,83 (12)	4,13 (8)

PRELOIN = 2

	PRINC 1	PRINC 2
SOURCE		
1	4,21 (14)	3,17 (6)
2	4,14 (7)	3,77 (13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS3
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,919	3	1,306	,259	,855
SOURCE	,837	1	,837	,166	,685
PRINC	1,394	1	1,394	,277	,601
PRELOIN	1,585	1	1,585	,314	,577
2-Way Interactions	5,946	3	1,982	,393	,758
SOURCE PRINC	2,059	1	2,059	,408	,525
SOURCE PRELOIN	2,399	1	2,399	,476	,493
PRINC PRELOIN	2,047	1	2,047	,406	,526
3-Way Interactions	,000	1	,000	,000	,997
SOURCE PRINC PRELOIN	,000	1	,000	,000	,997
Explained	9,866	7	1,409	,280	,960

Residual	363,022	72	5,042
Total	372,888	79	4,720

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS4
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

2,45
(80)

SOURCE

1	2
2,65	2,25
(40)	(40)

PRINC

1	2
2,46	2,44
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
2,48	2,42
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	2,50	2,83
	(22)	(18)
2	2,42	2,10
	(19)	(21)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,65	2,65
	(20)	(20)
2	2,30	2,20
	(20)	(20)

PRINC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	2,60	2,33
	(20)	(21)
2	2,35	2,53
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	2,38 (8)	2,83 (12)
2	2,75 (12)	1,63 (8)

PRELOIN = 2

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	2,57 (14)	2,83 (6)
2	1,86 (7)	2,38 (13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS4
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	3,250	3	1,083	,383	,766
SOURCE	3,183	1	3,183	1,124	,293
PRINC	,000	1	,000	,000	,997
PRELOIN	,050	1	,050	,018	,895
2-Way Interactions	4,779	3	1,593	,563	,641
SOURCE PRINC	2,262	1	2,262	,799	,374
SOURCE PRELOIN	,176	1	,176	,062	,804
PRINC PRELOIN	2,556	1	2,556	,903	,345
3-Way Interactions	3,909	1	3,909	1,381	,244
SOURCE PRINC PRELOIN	3,909	1	3,909	1,381	,244
Explained	11,937	7	1,705	,602	,752
Residual	203,863	72	2,831		
Total	215,800	79	2,732		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS5
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

3,25
(80)

SOURCE

1	2
3,63	2,88
(40)	(40)

PRINC

1	2
3,02	3,49
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
3,10	3,40
(40)	(40)

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	3,41	3,89
	(22)	(18)
2	2,58	3,14
	(19)	(21)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	3,35	3,90
	(20)	(20)

2	2,85	2,90	
	(20)	(20)	

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	2,90	3,14
	(20)	(21)
2	3,30	3,68
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	3,13	3,50
	(8)	(12)
2	2,75	3,00
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	3,57	4,67
	(14)	(6)
2	2,29	3,23
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS5
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	18,627	3	6,209	1,275	,289
SOURCE	12,404	1	12,404	2,547	,115
PRINC	5,577	1	5,577	1,145	,288
PRELOIN	1,961	1	1,961	,403	,528
2-Way Interactions	5,749	3	1,916	,394	,758
SOURCE PRINC	,086	1	,086	,018	,895
SOURCE PRELOIN	3,900	1	3,900	,801	,374
PRINC PRELOIN	2,290	1	2,290	,470	,495
3-Way Interactions	,001	1	,001	,000	,990
SOURCE PRINC PRELOIN	,001	1	,001	,000	,990
Explained	24,377	7	3,482	,715	,659
Residual	350,623	72	4,870		
Total	375,000	79	4,747		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS6
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,78
(80)

SOURCE

1	2
4,53	5,03
(40)	(40)

PRINC

1	2
4,71	4,85
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
4,78	4,78
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	2
1	4,64	4,39
	(22)	(18)
2	4,79	5,24
	(19)	(21)

SOURCE	PRELOIN 1	2
1	4,35	4,70
	(20)	(20)
2	5,20	4,85
	(20)	(20)

PRINC	PRELOIN 1	2
1	5,00	4,43
	(20)	(21)
2	4,55	5,16
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	2
1	4,75	4,08
	(8)	(12)
2	5,17	5,25

(12) (8)

PRELOIN = 2

	PRINC 1	PRINC 2
SOURCE 1	4,57	5,00
	(14)	(6)
2	4,14	5,23
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS6
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,206	3	1,735	,477	,700
SOURCE	4,821	1	4,821	1,324	,254
PRINC	,206	1	,206	,057	,812
PRELOIN	,000	1	,000	,000	,995
2-Way Interactions	10,557	3	3,519	,966	,413
SOURCE PRINC	2,290	1	2,290	,629	,430
SOURCE PRELOIN	3,619	1	3,619	,994	,322
PRINC PRELOIN	5,035	1	5,035	1,383	,244
3-Way Interactions	,009	1	,009	,003	,960
SOURCE PRINC PRELOIN	,009	1	,009	,003	,960
Explained	15,773	7	2,253	,619	,739
Residual	262,177	72	3,641		
Total	277,950	79	3,518		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

CAUS7
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

5,23
(80)

SOURCE

1	2
5,18	5,28
(40)	(40)

PRINC

1	2
5,22	5,23

	(41)	(39)

PRELOIN

	1	2
	5,53	4,93
	(40)	(40)

PRINC

SOURCE	1	2
1	5,05	5,33
	(22)	(18)
2	5,42	5,14
	(19)	(21)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	5,40	4,95
	(20)	(20)
2	5,65	4,90
	(20)	(20)

PRELOIN

PRINC	1	2
1	5,20	5,24
	(20)	(21)
2	5,85	4,58
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

PRINC

SOURCE	1	2
1	5,25	5,50
	(8)	(12)
2	5,17	6,38
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

PRINC

SOURCE	1	2
1	4,93	5,00
	(14)	(6)
2	5,86	4,38
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

CAUS7
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,403	3	2,468	,702	,554
SOURCE	,202	1	,202	,058	,811
PRINC	,003	1	,003	,001	,979
PRELOIN	7,202	1	7,202	2,050	,156
2-Way Interactions	10,483	3	3,494	,995	,400
SOURCE PRINC	,251	1	,251	,071	,790
SOURCE PRELOIN	,178	1	,178	,051	,822
PRINC PRELOIN	9,699	1	9,699	2,761	,101
3-Way Interactions	7,160	1	7,160	2,038	,158
SOURCE PRINC PRELOIN	7,160	1	7,160	2,038	,158
Explained	25,046	7	3,578	1,019	,426
Residual	252,904	72	3,513		
Total	277,950	79	3,518		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,40
(80)

SOURCE

1	2
4,60	4,20
(40)	(40)

PRINC

1	2
4,51	4,28
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
4,22	4,58
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	4,36 (22)	4,89 (18)
2	4,68 (19)	3,76 (21)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	4,60 (20)	4,60 (20)
2	3,85 (20)	4,55 (20)

PRINC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	4,25 (20)	4,76 (21)
2	4,20 (20)	4,37 (19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	4,25 (8)	4,83 (12)
2	4,25 (12)	3,25 (8)

PRELOIN = 2

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	4,43 (14)	5,00 (6)
2	5,43 (7)	4,08 (13)

* * * ANALYSIS OF VARIANCE * * *

STYL1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	6,387	3	2,129	,420	,739
SOURCE	2,956	1	2,956	,583	,448
PRINC	,737	1	,737	,145	,704
PRELOIN	2,382	1	2,382	,470	,495
2-Way Interactions	17,699	3	5,900	1,164	,330
SOURCE PRINC	13,962	1	13,962	2,754	,101
SOURCE PRELOIN	3,199	1	3,199	,631	,430
PRINC PRELOIN	,157	1	,157	,031	,861
3-Way Interactions	,132	1	,132	,026	,872
SOURCE PRINC PRELOIN	,132	1	,132	,026	,872
Explained	24,217	7	3,460	,682	,686
Residual	364,983	72	5,069		
Total	389,200	79	4,927		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * CELL MEANS * * *

STYL2
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,97
(80)

SOURCE 1	SOURCE 2
5,30 (40)	4,65 (40)

PRINC 1	PRINC 2
5,10 (41)	4,85 (39)

PRELOIN

1	2
4,80	5,15
(40)	(40)

PRINC

SOURCE	1	2
1	5,09	5,56
	(22)	(18)
2	5,11	4,24
	(19)	(21)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	4,85	5,75
	(20)	(20)
2	4,75	4,55
	(20)	(20)

PRELOIN

PRINC	1	2
1	4,40	5,76
	(20)	(21)
2	5,20	4,47
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

PRINC

SOURCE	1	2
1	4,13	5,33
	(8)	(12)
2	4,58	5,00
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

PRINC

SOURCE	1	2
1	5,64	6,00
	(14)	(6)
2	6,00	3,77
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL2
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	11,656	3	3,885	,843	,475
SOURCE	8,028	1	8,028	1,741	,191
PRINC	,756	1	,756	,164	,687
PRELOIN	2,381	1	2,381	,516	,475
2-Way Interactions	32,624	3	10,875	2,359	,079
SOURCE PRINC	12,442	1	12,442	2,698	,105
SOURCE PRELOIN	4,301	1	4,301	,933	,337
PRINC PRELOIN	14,305	1	14,305	3,103	,082
3-Way Interactions	3,689	1	3,689	,800	,374
SOURCE PRINC PRELOIN	3,689	1	3,689	,800	,374
Explained	47,970	7	6,853	1,486	,186
Residual	331,980	72	4,611		
Total	379,950	79	4,809		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL3
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,70
(80)

SOURCE

1	2
4,90	4,50
(40)	(40)

PRINC

1	2
5,20	4,18
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
4,20	5,20
(40)	(40)

	PRINC 1	PRINC 2
SOURCE 1	5,45	4,22
	(22)	(18)
2	4,89	4,14
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE 1	4,00	5,80
	(20)	(20)

2	4,40	4,60
	(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	4,40	5,95
	(20)	(21)
2	4,00	4,37
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	4,63	3,58
	(8)	(12)
2	4,25	4,63
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	5,93	5,50
	(14)	(6)
2	6,00	3,85
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL3
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	41,760	3	13,920	2,922	,040
SOURCE	2,133	1	2,133	,448	,506
PRINC	18,560	1	18,560	3,895	,052
PRELOIN	19,033	1	19,033	3,995	,049
2-Way Interactions	10,715	3	3,572	,750	,526
SOURCE PRINC	,030	1	,030	,006	,937
SOURCE PRELOIN	5,261	1	5,261	1,104	,297
PRINC PRELOIN	4,492	1	4,492	,943	,335
3-Way Interactions	11,288	1	11,288	2,369	,128
SOURCE PRINC PRELOIN	11,288	1	11,288	2,369	,128
Explained	63,762	7	9,109	1,912	,080
Residual	343,038	72	4,764		
Total	406,800	79	5,149		

80 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing

* * * C E L L M E A N S * * *

STYL4
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

4,85
(80)

SOURCE

1	2
5,25	4,45
(40)	(40)

PRINC

1	2
5,41	4,26
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
4,70	5,00
(40)	(40)

PRINC

SOURCE	1	2
1	5,64	4,78
	(22)	(18)
2	5,16	3,81
	(19)	(21)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	5,00	5,50
	(20)	(20)
2	4,40	4,50
	(20)	(20)

PRELOIN

PRINC	1	2
1	5,35	5,48
	(20)	(21)
2	4,05	4,47
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

PRINC

SOURCE	1	2
1	5,88	4,42
	(8)	(12)

	2	5,00	3,50
		(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	5,50	5,50
	(14)	(6)
2	5,43	4,00
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

STYL4
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	38,526	3	12,842	3,368	,023
SOURCE	10,243	1	10,243	2,687	,106
PRINC	23,926	1	23,926	6,276	,015
PRELOIN	1,485	1	1,485	,389	,535
2-Way Interactions	4,968	3	1,656	,434	,729
SOURCE PRINC	2,262	1	2,262	,593	,444
SOURCE PRELOIN	,081	1	,081	,021	,884
PRINC PRELOIN	2,576	1	2,576	,676	,414
3-Way Interactions	2,199	1	2,199	,577	,450
SOURCE PRINC PRELOIN	2,199	1	2,199	,577	,450
Explained	45,694	7	6,528	1,712	,120
Residual	274,506	72	3,813		
Total	320,200	79	4,053		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

3,55
(80)

SOURCE	
1	2
3,75	3,35
(40)	(40)

PRINC

	1	2
	3,41	3,69
	(41)	(39)

PRELOIN

	1	2
	3,48	3,63
	(40)	(40)

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	3,27	4,33
	(22)	(18)
2	3,58	3,14
	(19)	(21)

	PRELOIN	
	1	2
SOURCE		
1	3,65	3,85
	(20)	(20)
2	3,30	3,40
	(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	3,45	3,38
	(20)	(21)
2	3,50	3,89
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	2,88	4,17
	(8)	(12)
2	3,83	2,50
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	3,50	4,67
	(14)	(6)
2	3,14	3,54
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL1
by SOURCE
PRINC

PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,601	3	1,867	,338	,798
SOURCE	3,567	1	3,567	,647	,424
PRINC	1,951	1	1,951	,354	,554
PRELOIN	,498	1	,498	,090	,765
2-Way Interactions	17,139	3	5,713	1,036	,382
SOURCE PRINC	13,906	1	13,906	2,521	,117
SOURCE PRELOIN	,806	1	,806	,146	,703
PRINC PRELOIN	3,087	1	3,087	,560	,457
3-Way Interactions	3,930	1	3,930	,713	,401
SOURCE PRINC PRELOIN	3,930	1	3,930	,713	,401
Explained	26,670	7	3,810	,691	,679
Residual	397,130	72	5,516		
Total	423,800	79	5,365		

80 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL2
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

3,60
(80)

SOURCE

1	2
3,98	3,23
(40)	(40)

PRINC

1	2
3,63	3,56
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
3,20	4,00
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	3,59	4,44
	(22)	(18)
2	3,68	2,81
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	3,55	4,40
	(20)	(20)
2	2,85	3,60
	(20)	(20)

	PRELOIN 1	2
PRINC		
1	3,30	3,95
	(20)	(21)
2	3,10	4,05
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC 1	2
SOURCE		
1	3,00	3,92
	(8)	(12)
2	3,50	1,88
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC 1	2
SOURCE		
1	3,93	5,50
	(14)	(6)
2	4,00	3,38
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL2
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	24,051	3	8,017	1,534	,213
SOURCE	11,201	1	11,201	2,143	,148
PRINC	,001	1	,001	,000	,990
PRELOIN	12,797	1	12,797	2,449	,122
2-Way Interactions	28,708	3	9,569	1,831	,149
SOURCE PRINC	25,804	1	25,804	4,937	,029
SOURCE PRELOIN	,303	1	,303	,058	,811
PRINC PRELOIN	3,197	1	3,197	,612	,437
3-Way Interactions	,144	1	,144	,028	,869
SOURCE PRINC PRELOIN	,144	1	,144	,028	,869
Explained	52,903	7	7,558	1,446	,201
Residual	376,297	72	5,226		

Total	429,200	79	5,433

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL3
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

2,28
(80)

SOURCE

1	2
2,10	2,45
(40)	(40)

PRINC

1	2
2,44	2,10
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
2,13	2,42
(40)	(40)

	PRINC 1	2
SOURCE		
1	1,91	2,33
	(22)	(18)
2	3,05	1,90
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	2,05	2,15
	(20)	(20)

2	2,20	2,70
	(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	2,45	2,43
	(20)	(21)
2	1,80	2,42
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	2,13	2,00
	(8)	(12)
2	2,67	1,50
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	1,79	3,00
	(14)	(6)
2	3,71	2,15
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL3
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	6,788	3	2,263	,676	,570
SOURCE	2,824	1	2,824	,844	,361
PRINC	2,538	1	2,538	,758	,387
PRELOIN	1,693	1	1,693	,506	,479
2-Way Interactions	18,708	3	6,236	1,863	,144
SOURCE PRINC	15,985	1	15,985	4,775	,032
SOURCE PRELOIN	1,382	1	1,382	,413	,523
PRINC PRELOIN	,946	1	,946	,283	,597
3-Way Interactions	3,434	1	3,434	1,026	,315
SOURCE PRINC PRELOIN	3,434	1	3,434	1,026	,315
Explained	28,930	7	4,133	1,235	,295
Residual	241,020	72	3,347		
Total	269,950	79	3,417		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

QSTYL4
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

3,46
(80)

SOURCE

1	2
3,50	3,43
(40)	(40)

PRINC

1	2
3,59	3,33
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
3,28	3,65
(40)	(40)

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	3,50	3,50
	(22)	(18)
2	3,68	3,19
	(19)	(21)

SOURCE	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	3,00	4,00
	(20)	(20)
2	3,55	3,30
	(20)	(20)

PRINC	PRELOIN 1	PRELOIN 2
1	3,50	3,67
	(20)	(21)
2	3,05	3,63
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	2,75	3,17
	(8)	(12)
2	4,00	2,88
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

SOURCE	PRINC 1	PRINC 2
1	3,93	4,17
	(14)	(6)
2	3,14	3,38
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

QSTYL4
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	4,055	3	1,352	,318	,812
SOURCE	,065	1	,065	,015	,902
PRINC	1,130	1	1,130	,266	,608
PRELOIN	2,722	1	2,722	,641	,426
2-Way Interactions	11,364	3	3,788	,892	,450
SOURCE PRINC	2,974	1	2,974	,700	,405
SOURCE PRELOIN	7,607	1	7,607	1,791	,185
PRINC PRELOIN	1,704	1	1,704	,401	,528
3-Way Interactions	2,731	1	2,731	,643	,425
SOURCE PRINC PRELOIN	2,731	1	2,731	,643	,425
Explained	18,150	7	2,593	,611	,745
Residual	305,738	72	4,246		
Total	323,888	79	4,100		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Analysis number 1 Listwise deletion of cases with missing values

Extraction 1 for analysis 1, Principal Components Analysis (PC)

Initial Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	1,00000	*	1	6,89685	28,7	28,7
IM10	1,00000	*	2	3,08332	12,8	41,6
IM11	1,00000	*	3	1,64233	6,8	48,4
IM12	1,00000	*	4	1,40286	5,8	54,3
IM13	1,00000	*	5	1,33077	5,5	59,8
IM14	1,00000	*	6	1,13003	4,7	64,5
IM15	1,00000	*	7	1,10011	4,6	69,1
IM16	1,00000	*	8	,98941	4,1	73,2
IM17	1,00000	*	9	,85347	3,6	76,8
IM18	1,00000	*	10	,78903	3,3	80,1
IM19	1,00000	*	11	,67719	2,8	82,9
IM2	1,00000	*	12	,62753	2,6	85,5
IM20	1,00000	*	13	,50025	2,1	87,6
IM21	1,00000	*	14	,46972	2,0	89,6
IM22	1,00000	*	15	,42757	1,8	91,3
IM23	1,00000	*	16	,37564	1,6	92,9
IM24	1,00000	*	17	,32298	1,3	94,2
IM3	1,00000	*	18	,29565	1,2	95,5
IM4	1,00000	*	19	,28640	1,2	96,7
IM5	1,00000	*	20	,23469	1,0	97,6
IM6	1,00000	*	21	,18892	,8	98,4
IM7	1,00000	*	22	,15768	,7	99,1
IM8	1,00000	*	23	,12197	,5	99,6
IM9	1,00000	*	24	,09562	,4	100,0

PC extracted 3 factors.

Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM19	,78611	-,12361	,25745
IM24	-,77964	,29321	-,05208

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM18	-,76574	-,17915	,19176
IM12	-,74985	-,02656	,18480
IM15	-,73133	,21328	-,09081
IM16	,70606	-,17004	,22178
IM6	,70182	,04194	,32698
IM5	-,66464	-,19523	-,11743
IM8	,61415	,12969	,26163
IM13	,54077	,43133	-,27490
IM2	,51234	-,30034	-,29251
IM22	,50405	,11391	-,18887
IM3	-,45299	,20806	-,09054
IM1	,37443	-,35923	-,23234
IM20	-,08016	-,64496	-,16777
IM21	,25255	-,59779	,19977
IM9	-,55614	,58502	-,00079
IM11	-,44756	-,54259	-,07081
IM17	,01937	,51230	,22360

IM4	,07757	,47636	,32930
IM14	,38172	,44778	-,37046
IM7	-,42852	-,44464	,04810
IM23	-,06847	,06107	,68678
IM10	,32082	,23522	-,39259

Final Statistics:

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
		*				
IM1	,32323	*	1	6,89685	28,7	28,7
IM10	,31238	*	2	3,08332	12,8	41,6
IM11	,49973	*	3	1,64233	6,8	48,4
IM12	,59714	*				
IM13	,55405	*				
IM14	,48346	*				
IM15	,58858	*				
IM16	,57663	*				
IM17	,31282	*				
IM18	,65522	*				
IM19	,69952	*				
IM2	,43826	*				
IM20	,45054	*				
IM21	,46105	*				
IM22	,30271	*				

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

Variable	Communality	*	Factor	Eigenvalue	Pct of Var	Cum Pct
IM23	,48008	*				
IM24	,69652	*				
IM3	,25669	*				
IM4	,34137	*				
IM5	,49365	*				
IM6	,60123	*				
IM7	,38365	*				
IM8	,46246	*				
IM9	,65154	*				

VARIMAX rotation 1 for extraction 1 in analysis 1 - Kaiser Normalization.

VARIMAX converged in 5 iterations.

Rotated Factor Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM19	,82317	-,13052	,06986
IM24	-,78923	,19793	,18565
IM16	,75320	-,09613	,00856
IM15	-,73808	,18415	,09953
IM6	,72696	-,11744	,24282
IM9	-,66029	-,01075	,46416
IM8	,59928	-,16501	,27584
IM12	-,57804	,50997	,05417
IM5	-,56900	,32664	-,25139
IM3	-,49274	,05271	,10542
IM21	,47429	,30956	-,37452
IM2	,42567	-,31938	-,39378
IM14	,06019	-,66950	,17777
IM13	,24081	-,66798	,22328
IM18	-,54415	,59529	-,06895
IM10	,06130	-,55539	-,01290
IM23	,18436	,50947	,43190
IM7	-,22525	,45329	-,35700

IM22	,33544	-,43605	,00705
IM20	,05654	,22177	-,63100
IM4	,05278	-,02147	,58148
IM17	-,04919	-,08831	,55009
IM11	-,25837	,42150	-,50528

- - - - - - - - - - - F A C T O R A N A L Y S I S - - - - - - - - - - -

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
IM1	,34533	-,18064	-,41393

Factor Transformation Matrix:

	Factor 1	Factor 2	Factor 3
Factor 1	,87551	-,48185	,03613
Factor 2	-,29586	-,47544	,82851
Factor 3	,38204	,73606	,55881

3 PC EXACT factor scores will be saved.

Following factor scores will be added to the working file:

Name	Label
FAC1_3	REGR factor score 1 for analysis 1
FAC2_3	REGR factor score 2 for analysis 1
FAC3_3	REGR factor score 3 for analysis 1

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC1_3 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

,00
(80)

SOURCE

1	2
-,10	,10
(40)	(40)

PRINC

1	2
,06	-,06
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
-,05	,05
(40)	(40)

PRINC

SOURCE	1	2
1	-,23 (22)	,06 (18)
2	,39 (19)	-,16 (21)

PRELOIN

SOURCE	1	2
1	-,04 (20)	-,15 (20)
2	-,06 (20)	,26 (20)

PRELOIN

PRINC	1	2
1	,17 (20)	-,05 (21)
2	-,27 (20)	,16 (19)

PRELOIN = 1

PRINC

SOURCE	1	2
1	-,11 (8)	,00 (12)
2	,35 (12)	-,67 (8)

PRELOIN = 2

PRINC

SOURCE	1	2
1	-,30 (14)	,18 (6)
2	,46 (7)	,15 (13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC1_3 REGR factor score 1 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	1,317	3	,439	,447	,720
SOURCE	,849	1	,849	,866	,355
PRINC	,330	1	,330	,337	,563
PRELOIN	,197	1	,197	,201	,655
2-Way Interactions	6,899	3	2,300	2,344	,080

SOURCE	PRINC	4,304	1	4,304	4,386	,040
SOURCE	PRELOIN	,968	1	,968	,986	,324
PRINC	PRELOIN	1,358	1	1,358	1,384	,243
3-Way Interactions		,136	1	,136	,139	,710
SOURCE	PRINC PRELOIN	,136	1	,136	,139	,710
Explained		8,352	7	1,193	1,216	,305
Residual		70,648	72	,981		
Total		79,000	79	1,000		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC2_3 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

Total Population

,00
(80)

SOURCE

1	2
-,28	,28
(40)	(40)

PRINC

1	2
,04	-,04
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
,13	-,13
(40)	(40)

	PRINC 1	PRINC 2
SOURCE 1	-,26	-,32
	(22)	(18)
2	,38	,19
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	PRELOIN 2
SOURCE 1	-,17	-,39
	(20)	(20)
2	,42	,14
	(20)	(20)

	PRELOIN	
	1	2
PRINC		
1	,25	-,16
	(20)	(21)
2	,00	-,08
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	-,20	-,15
	(8)	(12)
2	,56	,22
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

	PRINC	
	1	2
SOURCE		
1	-,29	-,64
	(14)	(6)
2	,08	,17
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC2_3 REGR factor score 2 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	7,980	3	2,660	2,727	,050
SOURCE	6,574	1	6,574	6,739	,011
PRINC	,342	1	,342	,350	,556
PRELOIN	1,284	1	1,284	1,316	,255
2-Way Interactions	,003	3	,001	,001	1,00
SOURCE PRINC	,001	1	,001	,001	,979
SOURCE PRELOIN	,000	1	,000	,000	,985
PRINC PRELOIN	,002	1	,002	,002	,962
3-Way Interactions	,780	1	,780	,800	,374
SOURCE PRINC PRELOIN	,780	1	,780	,800	,374
Explained	8,764	7	1,252	1,283	,271
Residual	70,236	72	,976		
Total	79,000	79	1,000		

80 cases were processed.
0 cases (,0 pct) were missing.

* * * C E L L M E A N S * * *

FAC3_3 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
PRINC

PRELOIN

Total Population

,00
(80)

SOURCE

1	2
-,22	,22
(40)	(40)

PRINC

1	2
-,10	,10
(41)	(39)

PRELOIN

1	2
,08	-,08
(40)	(40)

	PRINC 1	2
SOURCE		
1	-,40	-,01
	(22)	(18)
2	,26	,20
	(19)	(21)

	PRELOIN 1	2
SOURCE		
1	-,07	-,38
	(20)	(20)
2	,22	,23
	(20)	(20)

	PRELOIN 1	2
PRINC		
1	-,12	-,07
	(20)	(21)
2	,27	-,08
	(20)	(19)

PRELOIN = 1

	PRINC 1	2
SOURCE		
1	-,51	,23
	(8)	(12)
2	,14	,34
	(12)	(8)

PRELOIN = 2

PRINC

SOURCE	1	2
1	-,34	-,49
	(14)	(6)
2	,46	,10
	(7)	(13)

* * * A N A L Y S I S O F V A R I A N C E * * *

FAC3_3 REGR factor score 3 for analysis 1
by SOURCE
PRINC
PRELOIN

EXPERIMENTAL sums of squares
Covariates entered FIRST

Source of Variation	Sum of Squares	DF	Mean Square	F	Sig of F
Main Effects	5,034	3	1,678	1,714	,172
SOURCE	3,816	1	3,816	3,897	,052
PRINC	,506	1	,506	,516	,475
PRELOIN	,453	1	,453	,463	,498
2-Way Interactions	3,345	3	1,115	1,139	,339
SOURCE PRINC	,651	1	,651	,665	,418
SOURCE PRELOIN	,425	1	,425	,434	,512
PRINC PRELOIN	2,347	1	2,347	2,397	,126
3-Way Interactions	,123	1	,123	,125	,724
SOURCE PRINC PRELOIN	,123	1	,123	,125	,724
Explained	8,502	7	1,215	1,240	,292
Residual	70,498	72	,979		
Total	79,000	79	1,000		

80 cases were processed
0 cases (,0 pct) were missing.